

ქართული ქრისტეანობა

0. 000

ს. ნ. უ.

გამოკრებილნი ადგილები ქართულთა წერილთაგან

დავით ჩუბინოვის მიერ.

ГРУЗИНСКАЯ ХРЕСТОМАТИЯ,

СОСТАВЛЕННАЯ

Д. Чубиновым.

3473

Handwritten diagonal stamp: 3473

02441

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ.

ПРОЗА.

САНКТ-ПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФИИ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМИИ НАУКЪ.

1846.

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ,

по опредѣленію Совѣта Императорскаго С. Петербургскаго
Университета. 8 Октября 1846 года.

Секретарь Совѣта, Титулярный Совѣтникъ *Мисайловскій*.

Его Превосходительству,

ПОПЕЧИТЕЛЮ

С. ПЕТЕРБУРГСКАГО УЧЕБНАГО ОКРУГА,

ТАЙНОМУ СОВѢТНИКУ

и

РАЗНЫХЪ ОРДЕНОВЪ КАВАЛЕРУ,

МИХАИЛУ НИКОЛАЕВИЧУ,

Мусину-Пушкину.

УСЕРДИВѢЙШЕЕ ПРИНОШЕНІЕ

АВТОРА.

ИЗВѢСТІЯ О ГРУЗИНСКИХЪ КНИГАХЪ ИЗЪ КОТОРЫХЪ ВЫПИСКИ ВОШЛИ ВЪ СОСТАВЪ ХРЕСТОМАТИИ.

Первая выписка заключаетъ 23 басни, изъ книги: Сибрдне сицрувиєзъ зганари, т. е. сказки мудрости и лжи. Сочинитель, Саба Сулханъ Орбеліановъ, родился въ 1658, а по грузинскому лѣтоисчисленію 346 году, и происходитъ отъ Грузинской фамиліи Князей Орбеліановыхъ. Онъ былъ по матери, двоюродный братъ Царей: Арчила и Георгія и Царевича Леода, которыхъ мать родная сестра отцу Саба Сулхана Орбеліана. Извѣстно изъ краткой біографіи Саба Сулхана, помѣщенной въ началѣ его Словаря, что онъ въ 1685 году, оставя міръ, удалился въ пустынь, а въ 1698 году вступилъ въ монашество *) и нарѣченъ просто Саввою. Въ 1710 году былъ отозванъ къ Царю Кайхосро въ Хорасанъ. Пробывъ тамъ около полугода, онъ возвратился опять въ свою пустынь. Въ 1712 году онъ взятъ Царемъ Вахтангомъ VI, Историкомъ и Законодателемъ въ Испаганъ и находился тамъ болѣе шести мѣсяцевъ. Въ 1713 г. Монахъ Саба Орбеліановъ, скрытно отъ родныхъ удалился, черезъ Турцію въ Европу; былъ въ Сициліи, въ Римѣ, Женевѣ и Франціи. Король Французскій принялъ его благодеклонно и велѣлъ показать ему рѣдкости. На обрат-

*) Антоній Католикосъ въ книгѣ подъ заглавіемъ Цкобилъситъваоба, упрекаетъ Сулхана, въ томъ что онъ перешелъ въ Католическую вѣру.

помъ пути Савва былъ одаренъ Папою въ Римѣ и чрезъ Мальту отправился въ Константинополь. Прибылъ опъ туда 19 Генваря, 1715 г. и остался тамъ весь этотъ годъ; жилъ на счетъ Французскаго Посла. Последніе дни своей жизни монахъ Саба провелъ въ Москвѣ у Царя Грузинскаго Вахтанга VI, Историка и Законодателя, и умеръ тамъ въ глубокой старости.

Въ рукошеи Калила и Демна, принадлежащей Императорской Академіи Наукъ, имѣется портретъ этого писателя. Опъ изображенъ глубокимъ старцемъ, стоящимъ на колѣнахъ и подающимъ трудъ свой Царю Вахтангу VI.

Сибрдне сицрувишь згапарц, т. е. сказки мудрости и лжи, въ родѣ поучительныхъ басенъ. Опн написаны Саввою въ молодости, чистымъ простопароднымъ языкомъ, по образцу басенъ и апологовъ Индѣйскихъ, извѣстныхъ подъ именемъ Бидпая; многія изъ сихъ басенъ оригинальны, многія же взяты изъ басенъ Европейскихъ и Восточныхъ.

Савва извѣстенъ и другими сочиненіями, справедливо уважаемыми. Поэтическая часть вновь переведенной на грузинскій языкъ Царемъ Вахтангомъ книги «Ашвари сохемли» принадлежитъ ему (см. ниже), другое сочиненіе Саввы, полезное къ изученію Грузинскаго языка и, между прочими «Словарь», который написанъ имъ по повелѣнію Царей: Арчила и Кайхосхро, и надъ которымъ опъ трудился 30 лѣтъ.

Вторая выписка заключаетъ повѣсть «о Мзедчабукѣ» взятую изъ грузинскаго романа *ამირან და დარეჯანიანი*, (Амирапъ-Дареджаниани). Романъ этотъ написанъ въ царствованіе Царицы Тамари Мосемъ Хонели, Сочинитель родился въ мѣстѣчкѣ Хони, въ Имеретіи. Опъ былъ современникъ Руставеля, который упоминаетъ объ немъ и о его сочиненіи въ послѣднемъ стихѣ безмертной поэмы: Барсова кожа.

Третья выписка повѣсть о Китайскомъ Царевичѣ Джемшидѣ. Она заимствована изъ Романа «Русуданипи», Авторъ котораго хотя неизвѣстенъ; но по слогу этого романа, надо полагать, что опъ написанъ въ XIII столѣтіи. Отличительный характеръ романовъ это-

го столѣтія — простата. Русуданіани любопытно ещѣ и тѣмъ, что характеризуетъ рѣзкими чертами быть, понятіе, нравы народа и самое устройство тогдашнихъ домовъ и т. д.

Четвертая выписка, отрывки изъ романа «Висраміани». Это въ родѣ Елюзы Руссо. Авторъ его Диларгетъ Саргисъ Тмогвели, жившій въ концѣ XII столѣтія, въ царствованіе безмертной въ Грузинскихъ лѣтописяхъ Царицы Тамари.

Вообще главная принадлежность всѣхъ прочихъ Грузинскихъ Романовъ повѣствованіе о чудесахъ героевъ. Возможность ихъ только въ воображеніи Азіятца. Романъ же «Висраміани» отступаетъ отъ всѣхъ прочихъ и главнѣйшею принадлежностью чувства; потому что въ немъ описывается похощенія двухъ страстныхъ любовниковъ Виса и Рамна. Романъ этотъ предъ глазами Азіятца изображаетъ особый міръ, въ которомъ дѣйствующія лица однако болѣе или менѣе имѣютъ опору *) исторіи. Слогъ автора пріятель и высокъ; въ немъ разсыпано множество остроумныхъ замѣчаній и поговорокъ; и вообще видно знаніе человѣческаго сердца и свѣту.

Пятая заключаетъ 7 басенъ, взятыхъ изъ книги Калла и Демна. Первой переводъ этой книги былъ при царицѣ Тамарѣ, въ XII вѣкѣ, переводчикъ неизвѣстенъ, и кажется переводилъ ихъ съ Арабскаго языка. Другой разъ переведены Царемъ Вахтагомъ VI. въ бытность его въ Персіи, съ Персидскаго перевода подъ заглавіемъ Анвари Сохейли. Это лучший переводъ тѣхъ басенъ на Персидскомъ языкѣ. Поэтическая часть перевода Царя Вахтага, даже самый текстъ, былъ исправленъ Сабою Сулханомъ Орбелиановымъ, и потому красота и изящество перевода неуступаетъ подлиннику.

Шестая статья содержитъ образцы грамматъ, гуджаръ и купчей крѣпости.

*) Чахрухадзе въ безмертной своей Поэмѣ Тамариани, упоминаетъ что трудъ Диларгета Царицѣ Тамарѣ не понравился, ст. 5.

Чтобы имѣть ясное понятіе объ этихъ грамматахъ, въ концѣ приложенъ переводъ съ примѣчаніями.

Седьмая выписка заключаетъ свѣдѣнія о монастыряхъ, основанныхъ Грузинами на Афонской горѣ и въ г. Иерусалимѣ. Они взяты изъ книги: «Путешествіе ко Св. Мѣстамъ Грузинскаго Митрополита Тимофея».

Митрополитъ Тимофей жилъ во время царствованія Грузинскихъ Царей: Теймураза и Ираклія, съ дозволенія которыхъ въ 1755 г. отправился изъ Грузіи и первоначально посѣтилъ Иверскій монастырь, основанный въ концѣ X вѣка Грузинскими князьями монахами: Торпикіемъ *), Иоанномъ и сыномъ его Евфиміемъ, опишутупивъ въ монашество при Св. Аонасіѣ Афонскомъ, собрали библіотеку Грузинскихъ Священныхъ книгъ. Митрополитъ Тимофей тамъ и въ Константинополѣ оставался до 1757 года, а въ этомъ году отправился въ Иерусалимъ, гдѣ пробылъ до Св. Пасхи, 1758 года. Путешествіе Тимофея содержитъ весьма любопытныя свѣдѣнія о монастыряхъ, основанныхъ Грузинскими царями, князьями и другими лицами, въ Греціи и въ Святой землѣ, о которыхъ выписка помѣщена въ 3-мъ изданіи путешествія ко Св. мѣстамъ въ 1830 г. А. Муравьева.

*) Торпикій жилъ во время Грузинскаго Царя Давида II Куратиалата, сдѣлавъ славнымъ полководцемъ и участвовалъ во многихъ сраженіяхъ. Неизвѣстно въ которомъ именно году и въ какомъ монастырѣ на Афонской горѣ онъ постригся. Но объ немъ знаемъ слѣдующее: По смерти Императора Греческаго Романа III., Персіане напали на Греческія провинціи и ихъ опустошили. При семъ печальномъ нападѣніи, разсуждая, кому лучше поручить армию, для отвращенія набѣговъ, вдовствующая Императрица Золя, рѣшилась наконецъ призвать монаха Торпикія. Торпикій убѣжденный Св. Аонасіемъ Афонскимъ, сложивъ съ себя на время монашеское одѣяніе, принялъ начальство надъ войсками и счастливо кончилъ походъ противу Персіанъ. Въ награду за такой подвигъ онъ испросилъ сумму на устройство обители Иверскаго монастыря. Въ ризницѣ его въ память героя и основателя, до нынѣ сохраняются его военные доспѣхи, удивительные по своей тяжести и драгоцѣнности украшенія. Русскій путешественникъ Василій Григоровичъ ихъ видѣлъ. См. Путешествіе его ко Св. Мѣстамъ, стран. 380 и слѣдующія.

Осьмая выписка заключаетъ, взятую изъ Хроники Грузинскаго Царя Вахтанга VI исторію царей: Миріана, озарившаго Грузію въ началѣ IV столѣтія свѣтомъ Христіанства, и Вахтанга Горгаелапа, жившаго въ началѣ VI вѣка.

Царь Вахтангъ VI Законодатель и Историкъ, въ XVIII столѣтіи извѣстенъ заведеніемъ первой типографіи въ Тифлисѣ, Собравъ разбросанныя древнія лѣтописи и соединивъ ихъ въ одно цѣлое, онъ пополнилъ ихъ по имѣющимся въ церквахъ и монастыряхъ (въ особенности въ Мухетскомъ и Гелатскомъ) и у частныхъ лицъ грамматамъ, замѣтновавъ многое и изъ житій Св. отцевъ Грузіи, также изъ Исторіи Армягъ и Персовъ. Лѣтописи, собранныя Вахтангомъ, называются: ქართლის ცხოვრება. т. е. дѣяніе Грузіи. Они составляютъ подробный и весьма важный матеріалъ для Грузинской Исторіи. Хроника Вахтанга начинается съ потопныхъ вѣмечъ и кончается Царемъ Вахтангомъ III. т. е. до 1302 года *).

*) Въ послѣдствіи эту лѣтопись продолжалъ Вахушти Багратионъ, сынъ Царя Вахтанга VI, и дополнили пачатую отцемъ своимъ Исторію Грузіи, свѣдѣнія о древности почерпнулъ изъ ней очень кратко и многое, особенно баснословное, пропустилъ безъ всякаго замѣчанія. Книга его извѣстна подъ заглавіемъ: «Исторія Георгіанской земли». Она въ началѣ повѣствуетъ о правахъ, дѣлѣ оцаряхъ, потомъ о сановникахъ Духовныхъ и Гражданскихъ, о войскахъ, военномъ порядкѣ, оружіяхъ, судопроизводствѣ, чинахъ, празднествахъ во время идолопоклонства, объ обрядахъ бывшихъ потомъ во время Христіанства, наблюдаемыхъ при коронованіи царей, въ новый годъ, свѣтлое воскресенье, также при свадьбахъ и погребальныхъ, и проч. Объ Іерахін вообще, объ установленіи церквы сановниковъ, о церквахъ и монастыряхъ, о разныхъ династіяхъ царей Грузіи, о фамиліяхъ Княжескихъ и дворянскихъ въ равныхъ областяхъ оной, о наименованіяхъ Грузіи: Иверією, Георгією и проч. О царствѣ животныхъ, растений и минераловъ, находящихся въ Грузіи; о характерѣ жителей, одеждѣ ихъ и проч. За тѣмъ начинается Исторія родословіемъ отъ Ноя и продолжается о Грузіи вообще до раздѣленія ея въ XV вѣкѣ, при Царѣ Георгіѣ VIII. на 8 частей, показавъ подробно и удовлетворительно причины сей эпохи. Вслѣдъ затѣмъ Вахушти повѣствуетъ Исторію о каждомъ владѣніи особенно до позднѣйшихъ вѣмечъ, приобщивъ въ началѣ каждой изъ нихъ особенныя географическія и топографическія опи-

Будучи составлена изъ разныхъ древнихъ лѣтописей, она писана то вышнимъ, то простымъ, то простонароднымъ языкомъ. Лучшій мѣста, отличающіея простотою, ясностью и изяществомъ слога вначалѣ и продолжается до царя Арчила I мученика, замученнаго въ 718 г. Далѣе слогъ измѣняется и становится болѣе простонароднымъ.

Девятая выписка заключаетъ, взятую изъ житія Грузинскихъ Св. Отцевъ, жизнь Св. Юанна, сына его Евѳимія и Георгія, жившихъ въ концѣ 10 вѣка и въ началѣ 11-го. Житія Св. отцевъ Грузинскихъ (мамать-цховреба) начинаются съ пришествія въ Грузію для проповѣди Евангелія Св. Апостола Андрея и Симона Канапшта и продолжается житіемъ Св. Нины, обращеніемъ Грузін въ Христіанство, жизнеописаніемъ благочестивыхъ мужей и женъ, споспѣшествовавшихъ распространенію Христіанства, и Богоугодными своими подвигами заслужившихъ сопричисленіе къ лику Святыхъ, коихъ память празднуется Грузинскою церковью въ установленные дни, доходягъ до Кахетинской Царицы Св. Кетеваны, замученной Персидскимъ Шахомъ Абассомъ въ 1624 году и даже далѣе. Описанія, не смотря на ихъ древность, отличаются простотою и ясностію слога, написаны современными духовными людьми духомъ Христіанскимъ. Самый полнѣйшій и подробнѣйшій рукописный экземпляръ имѣются при монастыряхъ Мцхетскомъ и Гелатскомъ и у Царевича Баграта Георгіевича. Съ послѣдняго списана копія для Императорской Академіи Наукъ.

санія съ подробными показаніями въ нихъ произведеній всехъ трехъ царствъ природы, нравовъ и обычаевъ каждой области вообще и каждого общества въ особенности и всего достойнаго примѣчанія. При описаніи знаменитыхъ въ древности крѣпостей, городовъ, главныхъ соборовъ, церквей и монастырей, о начивъ кѣмъ они построены, наконецъ сообщаетъ 1) акуратно составленную краткую хронологію, показывающую современныхъ царей грузинскихъ прежде Р. Х. и послѣ: также Государей Европейскихъ и Азіатскихъ. 2) Хронологическій списокъ важнѣйшихъ происшествій отъ смерти Царицы Тамары до позднѣйшихъ временъ. 3) Весьма подробныя карты Грузіи для объясненія текста.

Десятая выписка извлечена изъ книги «Мартиріа», т. е. мартирологъ, жизнь и страданія Св. Царицы Кетеваны и Царя Луарсаба, замученныхъ Персидскимъ Шахомъ Абассомъ. Мартиріака написана Католикомъ Антономъ 1, который по убіеніи Католика Николая Херхеулидзева, облекся его званіемъ въ 1744 году Онъ сынъ царя Иессея и сестры царя Теймураза II. Въ книгѣ: Историческое изображеніе Грузіи въ политическомъ, церковномъ и учебномъ ея состояніи сказано: Католикосъ Антоній любилъ науки и отечественную словестность въ особеннѣйшій степени. Грузины еще до него имѣли Грамматику; но она была потеряна и Преосвященный нигдѣ не могъ отыскать. По этому повья онъ началъ собирать правила языка своего, однакожъ въ такой землѣ какова была разоренная и утѣренная Грузія онъ не могъ найти себѣ ни соревнователей, ни совѣтниковъ. Пребывающіе въ Грузіи Миссіонеры одни могли нѣсколько удовлетворять его любопытство о всеобщихъ основаніяхъ языка и началахъ словесности. Онъ доустилъ ихъ къ себѣ и съ помощію ихъ началъ сперва обучаться языку Латинскому. Но Грузинское Духовенство изъ сношенія съ Католиками возвело сомнѣніе на его правовѣріе, такъ что онъ наконецъ нашелъ себя принужденнымъ, оставя въ 1755 году Грузію, прѣхать въ Россію. Здѣсь онъ пріѣхавъ къ защитѣ Святѣйшаго Синода и представилъ на благоусмотрѣніе оного свое исповѣданіе вѣры, которое признано совершенно было сообразнымъ православнои Греческой вѣрѣ, и блаженныя памяти Государыни Императрица Елизавета Петровна, въ 1757 году, указала дать ему, подъ названіемъ Архіепископа, Владимірскую Епархію, которую онъ и управлялъ до 1763 года. Тутъ онъ усовершилъ себя въ Латинскомъ языкѣ; вмѣсто краткихъ правилъ Грузинскаго языка, сочинилъ пространную Грамматику, примѣняясь къ Россійской Ломоносова и другимъ, написалъ также Катихизисъ, перевелъ на Грузинскій языкъ Баумейстерову Философію и Дефинитивную Философію тогоже Автора, также Волфгангову физіку. Когда 1763 году, по просьбѣ Грузинскаго царя Ираклія и по своей собственной, уволенъ былъ изъ Россіи въ Грузію на прежнее достоинство Католика, все тѣ вышеупомянутыя книги привезъ туда и заведя шко-

лы *) приказалъ по нимъ въ нихъ преподавать и Катихизисъ изъяснять публично въ церкви. Кроме того онъ собралъ для духовенства своего пространную Богословію въ 4-хъ частяхъ и отвѣты противу заблуждений Папистовъ, Лютеранъ и Армянъ; наименовавъ послѣднее «Мзаметквелсба» т. е. готовый отвѣтъ. Велѣлъ перевести съ Русскаго «Камешъ вѣры», Митрополита Стефана Яворнаго. Сочинилъ толкованіе на Апостольское посланіе къ Римлянамъ. Перевелъ для школы вновь Категорію Аристотелю, и съ Армянскаго Реторіку Михитарову. Антоній I Католикосъ всей Грузіи умеръ 1788 г. Мая 1 дня, мѣсто его заступилъ Антоцій II, сынъ царя Ираклія

Одинадцатая, выписка содержитъ Исторію Іудеи, взятой изъ Грузинской Библии.

Грузинская Библия, хотя издревлѣ была переводима по частямъ и въ разныя времена, но окончательно переведена и исправлена, по Греческому переводу семидесяти толковниковъ, Св. отцами Евфиміемъ и Георгіемъ **), жившими въ Иверской обители, что на Аоопской горѣ, въ началѣ XI столѣтія.

Частныя и опустошительныя нападенія Турокъ, Персіянъ и Горскихъ народовъ на Грузію, едва не совсѣмъ истребили Грузинскую Библию. Оставшеся отъ переписчиковъ требовало поправокъ. Царь Арчилъ, сынъ Вахтанга Шахнаваза, царствовавшій съ 1661 года, попеременно, то въ Имеретіи, то въ Кахетіи, то опять въ Имеретіи, до 1700 года, т. е. до отъезда его въ Россію ***), первый возымѣлъ желаніе исправить недостатки Грузинской Библии. При всѣхъ своихъ стараніяхъ, нигдѣ онъ въ Грузіи не могъ отыскать древняго перевода книги Сираховой и Макавейскихъ; потому

*) Въ г. Тифлисѣ подъ собственнымъ надзоромъ и въ Теливѣ подъ надзоромъ Арм. Священника Филиппа Кайтмаза-Швиля.

**) Переводъ этотъ и донинѣ хранится въ Иверскомъ Монастырѣ, что на Аоопской горѣ. Въ немъ поветхости, недостаетъ книги Макавейскыя; первыхъ двухъ листовъ и главъ 4, 5, 6, и 5-й Книги Царствъ.

***) Онъ скончался въ Москвѣ 1712 году и погребенъ въ Донкомъ монастырѣ.

нашея вышудепнымъ перевести ихъ вповь и присовокупити къ прочимъ, исправленнымъ книгамъ Библии. Племянникъ сего Царя Вахтагъ VI, Царь Карталинскій, историкъ и законодатель, чтобы сохранить Священное Писаніе отъ порчи перепечниковъ, предпринимъ его напечатать. Онъ вынесалъ изъ Валахіи типографіица и заведя въ Тифлисъ на собственномъ издженіи типографію, успѣлъ отпечатать только Пророческія книги, Евангеліе, Апостоль, Псалтырь, Служебникъ, Требникъ, Молитвенникъ и Часословъ. Персіяне, вскорѣ по учрежденіи типографіи, разорили городъ Тифлисъ и разрушили сіе заведеніе. Самъ Царь Вахтагъ принужденъ былъ оставить Грузію и искать помощи у Всероссійскаго Императора Петра I. Онъ 1724 году переѣхалъ въ Москву и здѣсь съшъ его Бакаръ довершилъ изданіе Грузинской Библии, заведя новую Грузинскую типографію при своемъ домѣ въ подмосковномъ селѣ Все-святекомъ подъ смотрѣніемъ Грузинскаго Архіепскопа Юсифа Самебели. Царевичъ Бакаръ совершенно отпечаталъ Грузинскую Библию въ 1743 году.

Эта Библия напечатана въ листъ двумя столбцами и съ предисловіемъ; въ ней упоминается, между прочимъ, что она соображена съ Еврейскою, Греческою, Сирскою, Болгарскою и Армянскою. Къ концу Библии припечатанъ 1) мѣсяцословъ Святыихъ, столпы Евангелій и Алфавитный каталогъ на всю Библию. 2) Пасхалія съ Златымъ Числомъ по рукамъ, такъ называемымъ Богословескимъ, 3) указаніе типографическихъ ошибокъ 4) увѣдомленіе отъ царевича Вахушта о участіи его въ семъ изданіи.

Девятнадцатая статья содержитъ собраніе грузинскихъ пословицъ, расположенное по азбучному порядку.

Тринадцатая законы Грузинскаго Царя Вахтага VI. взятыя изъ уложенія извѣстнаго подъ названіемъ: სამართლის წიგნი ვახტანგ მეფის.

Уложеніе Царя Вахтага написано въ началѣ XVIII столѣтія, въ то время, когда Грузія была разстерзана долговременнымъ угнетеніемъ вѣщими врагами и когда Персидскіе Шахи, посявая внутренныя раздоры между Царями Карталии и Кахетіи, употребляли все насильственныя мѣры къ обращенію ихъ, и съ ними всей

Грузинъ въ Магометанство. По словамъ Вахташова предисловія къ законамъ, это было то время когда Грузинскіе Цари сохранили одно только названіе, когда поданные, неоставя имъ болѣе ничего, побуждали ихъ царствовать и судить противъ собственной воли. «Я самъ свидѣтель» продолжаетъ онъ «и многіе, старше меня лѣтами, неоднократно видѣли такія перемѣны.» Далѣе говоритъ «когда Царь можетъ царствовать, да царствуетъ, или же не то да предпочтетъ доброе имя и вѣчную жизнь; ибо со всѣмъ отказаться лучше, нежели быть слабымъ Царемъ, исключая тотъ случай, когда нельзя се- го сдѣлать безъ соизволенія Великаго Государя Шаха.»

Чтобы лучше судить о тогдашнихъ неурядицахъ, сдѣлаемъ краткій обзоръ царствованію Вахташа VI. Историка и Законодателя.

Вахташъ VI, сынъ Льва и внукъ Вахташа V. Шахъ-Наваза, управлялъ съ 1704 года Карталинскимъ царствомъ отъ имени своего дяди Георгія, а по смерти его (1709) отъ имени брата своего Кайхосра, находившихся въ то время въ Персіи, для усмиренія правителя Кацдагарской области Мирвейса.

Вахташъ, ревнуя о православіи, не хотѣлъ перемѣнить религію и тѣмъ приобрѣсть милость Шаха Хусейна. Потому онъ немогъ и противится успѣхамъ Кахетинскаго Царя Иракія I *), а принужденъ былъ самъ ѣхать въ Персію за подтвердительною грамотою на царство, по смерти брата своего Хозроя или Кайхосра, въ 1712 году, оставя намѣстникомъ въ Карталинѣ брата своего Симона. Шахъ соглашался утвердить Вахташа на престолѣ, только съ условіемъ, чтобы онъ принялъ прежде Магометанскую вѣру. Но раздраженный его непреклонностію заключилъ его подъ стра-

*) Царь Иракій, иначе Николай Давидовичъ, въ 1672 году утвержденъ на престолѣ Кахетинъ грамотою Царя Русскаго Алексѣя Михаиловича, къ которому онъ ѣздилъ двукратно въ Москву просить покровительство. Не смотря на его милости, Иракій не находилъ возможности поддерживать права свои и прибѣгнулъ къ ближайшему покровителю, Персидскому Шаху, принялъ магометанскую вѣру и подъ именемъ Назаръ Али-Кули-Хана, получилъ рекамъ (грамоту на Кахетію). Въ то время, Цари Грузинъ если не желали претерпѣвать гоненія, должны были принимать Магометанскую вѣру.

жу, а на царство Карталинн возвелъ другаго брата его Иессей (1714), который сдѣлался Магометаниномъ и названъ Али-Кули-Ханомъ. Иессей владѣлъ Карталиннею два года, между тѣмъ братъ его Вахтаиъ страдалъ въ заключеніи въ Испагани. Зная все неуройства своего отечества, Вахтаиъ рѣшился наконецъ, по наружности, сдѣлаться Магометаниномъ. Примиренный Шахъ обѣщаль возвратить ему престоль и между тѣмъ сѣъявилъ его своимъ Сардаремъ и Правителемъ Адрибежана, а управлять Карталиннею, вмѣсто Иессей, который отрекся отъ исламизма, назначилъ сына Вахтаигова Бакара. Вахтаиъ семь лѣтъ пробылъ въ Персіи, пока получилъ дозволеніе возвратиться въ Грузію и принять корону Карталинн въ 1719 году.

Въ это время въ Кахетіи царствовалъ влукъ Кахетинскаго Царя Ираклія I, Константинъ въ Магометанствѣ Магометъ Кули-Ханъ. Персидскій Дворъ съ досадою смотрѣлъ на Царя Вахтаига, столь ревностнаго поборника Христіанства и послалъ противу него войско, овладѣли всеми его землями и магометанинъ Константинъ въ 1723 г. провозглашенъ Царемъ Карталинн. Вахтаиъ укрѣпилъ Тифлисъ и держался тамъ долго. Но Константинъ, присоединя къ себѣ Лезгинъ, вытѣснилъ его изъ города, опустошилъ его и истребилъ печатанныя Священныя Книги и самую типографію. Лишенный всехъ средствъ къ защитѣ, Вахтаиъ призвалъ на помощь Турокъ, отдавъ себя и царство свое подъ покровительство Султана. Турки овладѣли Карталиннею, захватили Константина и заключили его въ крѣпость. Вахтаигу оставалась одна тѣнь власти. Къ довершенію несчастій, братъ его Иессей вторично принялъ Магометанство по Турецкимъ обрядамъ и Турки тотчасъ возвели его на престоль Карталинн. Стѣсненный такимъ образомъ Вахтаиъ, оставя отечество прибѣгаетъ къ Петру Великому, который великодушно простеръ ему руку помощи и пригласилъ его къ себѣ. Въ концѣ 1724 г. Вахтаиъ выѣхалъ изъ Грузіи, и въ 1725 г. пріѣхалъ въ село Царицыно. Тамъ услышалъ онъ печальную вѣсть о кончинѣ своего покровителя. Екатерина I исполнила обѣщаніе своего супруга, пожаловала ему орденъ Св. Андрея Первозваннаго, назначила двадцать четыре тысячи рублей на содержаніе и подарила ему

въ вѣчное и потомственное владѣніе значительныя вотчины. Послѣ Вахтагъ получивъ разрѣшеніе Императрицы Анны Иоанновны опять рѣшился ѣхать въ Персію, но на дорогѣ занемогъ и умеръ въ Астрахани.

Уложеніе Царя Вахтага, написанное имъ еще въ бытность правителемъ Грузіи, раздѣляется на 7 частей.

Первая часть заключаетъ въ себѣ законы Моисея, выписанныя изъ Библии и помѣщенные въ числѣ 52 статей, какъ по Божественности и древности, такъ и потому что Евреи, живущіе въ Грузіи руководствовались ими.

Вторая законы Греческіе Льва Мудраго, Константина и другихъ Государей, доставленные, какъ говоритъ Вахтагъ, по убѣжденію его четырьмя Греческими Патріархами. По нимъ производили судъ въ Грузіи, во время тамошнихъ Императоровъ. Они переведены некускими людьми на Грузинскій языкъ при особомъ содѣйствіи Вахтага.

Третья заключаетъ законы Армянскіе, доставленные изъ Эчмиадзинскаго Монастыря. Вахтагъ приказавъ перевести принялъ ихъ въ числѣ 431 статьи, потому что народъ Армянскій, издревле соседственный съ Грузіею, и довольное число жителей Грузіи состоитъ изъ Армянъ. Въ Эчмиадзинскомъ Монастырѣ и нынѣ имѣется одинъ рукописный Экземпляръ Армянскихъ законовъ *), съ котораго, вѣроятно, сдѣланъ переводъ на Грузинскій языкъ по повелѣнію Царя Вахтага.

Четвертая содержитъ законы Грузинскаго Царя Георгія VI. Они написаны имъ собственно для Горцевъ въ 1321 году. Царь Георгій вступилъ на престолъ 1318 году. Избавивъ отъ ига Монголовъ Грузію и усмиривъ возмутившихся Осетинъ, онъ обратилъ вниманіе на устройство своего Государства, особенно на Горцевъ, собралъ въ Тифлисѣ старшинъ ихъ и далъ имъ законы. Онъ созвалъ и Духовный соборъ, исправилъ Церковныя Правила и Гражданскія установленія. Георгій умеръ въ Тифлисѣ въ 1346 году.

*) См. Каталогъ книгъ, хранящихся въ Эчмиадзинскомъ монастырѣ, изданный г. Академикомъ Броссе.

Пятая заключаетъ законы Бека Агбуги, который, въ качествѣ Вассала Грузинскаго Царя, управлялъ Ахалцыхскою областью съ 1444 по 1451 годъ и общародоваль, съ дозволенія Царя Георгія VIII свои законы.

Шестая наполнена законами Католикоскими, издаанными въ 24 статьяхъ въ 1605 году, при Имеретинскомъ царѣ Георгіѣ, Малалахіемъ Католикосомъ Грузинскимъ и Евдемономъ Католикосомъ Абхазскимъ и съ согласія помменованныхъ въ послѣсловіи лицъ, по случаю возникшаго въ Имеретіи безпорядковъ и беззаконій.

Наконецъ *Седьмая* часть содержитъ Уложеніе Царя Вахтанга VI. Тутъ болѣе законовъ уголовныхъ, чѣмъ гражданскихъ, или лучше сказать, они встрѣчается тутъ какъ бы мимоходомъ и только по связи съ первыми. Всѣхъ статей 267. Обзоръ ихъ труденъ по недостатку между ними связи, онъ нисколько не облегчается оглавленіями, въ которыхъ также нѣтъ систематическаго порядку, а только указаніе на слова безъ всякаго отношенія къ содержанію статей. Алфавитный списокъ статьямъ сочиненъ по повелѣнію Царя Теймураза II. и соединяетъ все уложеніе въ одинъ сводъ.

ПЕРЕВОДЪ ГРАММАТЫ, ДАННОЙ КАРТАЛИНСКИМЪ ЦАРЕМЪ РОСТОМОМЪ СУЛХАНУ ШВИЛЮ ПАПУНЬ. ¹⁾

Статья VI. Литера ზ.

Волею и помощію Божіею, Мы, Боговъчпанный, Царь Парей

¹⁾ Въ Исторіи Грузинскаго законодательства встрѣчаются грамматы слѣдующихъ названій.

А. სიგელი (сигели, отъ Латинскаго слова Sigillum, печать, клеймо) жалованная граммата, содержитъ въ себѣ означеніе привилегій или наградъ помѣстьями и Дворянскимъ достоинствомъ.

Б. გუჯარი (гуджари, отъ Арабскаго слова ^{أدلة} argument, preuve; Acte authentique, legal, qui fait foi; certificat) грамматы, данныя Грузинскимъ Царями церквамъ и монастырямъ и утвержденныя ихъ подписями или печатями; онѣ писаны на свиткахъ длинной бумаги или на листахъ переплетенныхъ книгамъ. Въ каждой изъ нихъ прописано, когда, кѣмъ и пока

²⁾), Государь и Патронъ ³⁾ Ростомъ, сожительница Наша Царица Царицъ Марія, и любезный сынъ Нашъ Патронъ Ауарсабъ, сію на вѣчныя времена и годы имѣющую силу, милостивую, тарханную граммату и

кому случаю основана церковь или монастырь, которому она пожаловала и какія помѣстія и угодія пожертвованы этой церкви или монастырю соиздателями, или впоследствии Царями, Царицами, Членами царской фамиліи, помѣщиками и другими лицами. Вообще въ нихъ заключается Исторія этой церкви или монастыря, съ основанія до того времени, какъ состоялась граммата. Вообще эти грамматы по многимъ отношеніямъ полезны и для свѣтской Исторіи, хотя имена ихъ сочинителей не извѣстны; часто они были современные событіямъ и ихъ преданія суть тогда вѣрнѣйшія.

В. სიონის სიგელი, тарханная граммата (отъ Татарскаго слова Тарханъ, 1) тотъ, кто пожалованъ былъ въ отличіе или за услуги особыми какими либо правами, преимуществами и Тарханною грамматою, 2) титуло отличія, которое давалось за службу людямъ не состоящимъ въ дворянскомъ сословіи) освобождала привилегированныя лица отъ подлежанія суду обыкновенныхъ присудственныхъ мѣстъ. Такія лица были судимы самими Царями или назначенными отъ нихъ судебными мѣстами и лицами и освобождались они отъ всякихъ податей.

Г. ბარათი (берать, отъ Арабскаго слова برارة собственно значить „освѣбждение“ отъ чего либо, изытіе изъ общаго правила, подобно Латинскому privilegium) въ Турціи такъ называются дипломы и привилегіи которымъ жалуются подданнымъ милости или особенныя права; въ Грузіи же подъ именемъ баратовъ извѣстны приказы, надписи и царскія резолюціи на прошеніяхъ частныхъ лицъ. Приказы сіи обыкновенно начинались такъ: наше повелѣніе есть, далѣ означалось имя лица, которому приказъ давался и то что онъ обязанъ былъ дѣлать, въ концѣ писался годъ, число и мѣсяць и утверждались царскою подписью (шифромъ) или печатью. Акты сего рода писались на лоскуткахъ въ 8, не рѣдко въ 16 и въ 32 долю листа обыкновенной бумаги.

²⁾ Во время существованія въ Грузіи независимыхъ владѣльцовъ случалось сильнѣйшій покорялъ подъ свою зависимость другихъ владѣльцовъ, и отъ сего вошло въ употребленіе что Цари въ грамматахъ своихъ называли себя царями царей, и супругъ своихъ именовали царицами царицъ. Во время единодержавія въ Грузіи, въ особенности въ XII столѣтіи, Цари именовали себя Царями семи царствъ или Царями Лихтъ-Амеровъ и Лихтъ-Имеровъ, т. е. земель лежащихъ по ту сторону и по сю сторону Лихи, горы отдѣляющихъ Грузію отъ Имеретіи. Царь Давидъ III, Возобновитель, жившій въ

привилегію ⁴⁾ пожаловали тебѣ Нашему портному, жителю Подо-
 коцѣ XI вѣка именуется въ грамматахъ Царемъ Абхазскимъ, Карталинскимъ,
 Кахетинскимъ и Ранскимъ; онъ, кажется, одинъ изъ Грузинскихъ Царей,
 который послалъ и титулъ Кесаря. Полный титулъ Грузинскихъ Царей до
 Царя Ираклія былъ слѣдующій: мы Царь Царей, Богомъ милостію пома-
 занно-вѣнчанный, Самодержавный Государь, Іессіанъ, Давидовъ, Соломоновъ
 Панкратовъ, или Божією милостію, мы Іессіанъ, Давидовъ, Соломоновъ. Пан-
 кратовъ, Царь Кахетин и т. д. Цари изъ династіи Багратидовъ называли
 Іессіанъ, Давидовъ и т. д. потому употребляли, что вели свой родъ отъ
 Іудейскаго Царя Давида. Со времени Царя Ираклія таковой титулъ отмѣ-
 нить. Для образца прилагается здѣсь полный титулъ сего Царя, выписан-
 ный изъ грамматы, данной имъ 23 Августа 1782 года,

წყალობითა ღუთისთა ჩვენ ირაკლი
 მეორემან, მეფემან ქართლისმან, მეფე-
 მან კახეთისმან, მემკვიდრემან მთა-
 ვარმან ყაზახისმან, მთავარმან ბორჩა-
 ლის, მთავარმან შამშადილის, მთავარ-
 მან კაკის, მთავარმან შაქისა და მბრძა-
 ნებელმან განჯისა და ერევანისმან, გი-
 ბოძეთ და სს.

Божією милостію, мы Ираклій вто-
 рый, Царь Карталинскій, Царь Кахе-
 тинскій, наследній Князь (Мтавари)
 Казахскій, Князь Борчалинскій, Князь
 Шамшадилскій, Князь Какскій, Князь
 Шакинскій и Князь Гавжинскій и Ери-
 ванскій пожаловали и проч.

Нѣкоторые Мусульманскіе Цари, слѣдовавшіе, только по принужденію
 Магометанской религіи, употребляли тотъ же самый титулъ какой Грузин-
 скіе, истинно православные Цари; однако присовокупляли къ оному иные
 сыновнее поспитаніе ихъ Персидскимъ Государемъ, другіе же возведеніе на
 Царское достоинство, называли себя прахомъ подножія шаха, нѣкоторыя
 означали занимаемыя имъ должности у Персидскаго Двора, изъ чего видно
 зависимость ихъ отъ Персидскихъ Государей. Ни въ титулахъ, ни въ пе-
 чатяхъ Царей: Темураза, Ираклія и Георгія не упоминается уже ничего
 о вліяніи Персидскихъ Шаховъ.

³⁾ Цари въ грамматахъ своихъ сверхъ имени мепе называли себя, Ца-
 рицъ и дѣтей своихъ Патронами (отъ Латинскаго слова Patronus, покрови-
 тель, заступникъ), въ Грузинскомъ языкѣ слово это означаетъ: владѣтеля
 чего либо; хозяина; отъ сего произошло слово ბატონი (батони), соответ-
 ствующее Французскому слову Seigneur, которымъ называли какъ Царя,
 Царяцу, такъ и всякъ своего господина; почему и нынѣ въ употребленіи
 батонисъ-швили, Царскій сынъ, царская дочь, батонисъ рзали, царская не-
 вѣстка.

⁴⁾ ნიშანი отъ Персидскаго слова نشان, знакъ; въ Грузинскихъ грам-
 матахъ имѣетъ значеніе французскаго слова note.

ри ⁵⁾ Цанунѣ ⁶⁾ Сулхана-пшвилю, братьямъ твоимъ ⁷⁾: Датунѣ ⁸⁾, Зубятѣ, Заалу, Тевдору, дѣтямъ и будущимъ потомкамъ дома твоего, такъ и на слѣдующемъ основаніи: первое, мы оставляемъ васъ собственно для себя царскими крестьянами ⁹⁾; второе, мы никогда и ни въ какое время васъ ни кому ни продадимъ и ни уступимъ ¹⁰⁾. Освобождаемъ же, такъ чтобы съ васъ не требовалось ни какой, въ пользу Наму повинности и оброка, т. е. ни подати съ урожая, ни покосное, ни подати съ хлѣба, съ вина, съ стада коровъ и овецъ, ни господской работы, ни валога и прочихъ мелкихъ повинностей и податей съ деревни. Исключая одной всегдашней службы при Дворѣ ничего да не требуется отъ васъ. Имѣй и Богъ да дастъ тебѣ счастье пользоваться оными въ усердной Намъ службѣ, и сіе да никогда не измѣнится. Съ этого времени приказываемъ вамъ Двора Нашего первенствующимъ чинамъ, ясауламъ ¹¹⁾, служащимъ и ктобы то ни былъ и будетъ, чтобы вы такимъ же образомъ исполнили сіе и оказывали одну только помощь и заступничество, а не лишали бы ихъ сего и не спорили бы съ ними о томъ. Написана грамота и привилегія сія въ 340 году Хроникона ¹²⁾,

⁵⁾ Деревня неподалеку отъ Тифлиса.

⁶⁾ Папуна уменьшительное имя отъ Павелъ.

⁷⁾ братьямъ твоимъ, въ Грузинскомъ текстѣ поставлено въ единственномъ числѣ.

⁸⁾ Датунѣ уменьшительное имя отъ Давидъ.

⁹⁾ ზებელა, царскій, казенный крестьянцъ т. е. უბე; слово (кма) на Грузинскомъ языкѣ имѣетъ двоякое значеніе 1) поданный, подвластный; 2) крестьянцъ, смотря потому къ кому относится, т. е. къ лицу дворянина или крестьянина, и такъ писалось въ грамотахъ и другихъ актахъ дававшихся царями даже лицамъ первѣйшихъ княжескихъ фамилій, потому что въ Грузинскомъ языкѣ не имѣется слова поданный; только въ новѣйшія времена стали употреблять ჯგ უგზღობა.

¹⁰⁾ უბეებზე собственно значить отдавать; выдавать кого; продавать.

¹¹⁾ При судебныхъ мѣстахъ и начальствующихъ лицахъ находились особые люди такъ называемые: Ясаули или Бокюули. Они посылались для изслѣдованія дѣлъ на мѣстѣ или для приведенія въ исполненіи рѣшенія, таковые при царяхъ назывались Коръ-Ясаули и начальникъ ихъ Коръ-Ясауль Башли или Бокюуль-Хуцеси.

¹²⁾ Хрониконъ или лѣтоисчисленіе Грузинъ заключаетъ въ себѣ періодъ

Января 9 дня, рукою придворнаго Секретаря ¹³⁾ Туманишвили Биртвели. Ни откормленцаго барана, ни барана съ стада, шже подати въ пользу царской конюшни да не взыскивается.

Ростомъ ¹⁴⁾

времени 532 года, и потому его можно назвать Индиктіономъ, составленнымъ въ 325 году по Р. Х. на первомъ Вселенскомъ Соборѣ и названнымъ неисходнымъ, который по нынѣ въ обѣихъ церквахъ: Греческой и Римской служитъ основаніемъ Пасхалии или ключа къ познанію годовыхъ дней по круговымъ обращеніямъ земли и луны (кругъ солнечный содержитъ 28 лѣтъ, лунный 19, перемноживъ 28 и 19 получимъ 532), и по прошествіи 532 лѣтъ снова начинаетъ оборотъ свой; но какъ продолжающійся нынѣ третій общій индиктіонъ, начавшійся съ 1389 году окончится въ 1921 году; напротивъ у Грузинъ съ окончаніемъ 1344 года окончился 532 года называемаго ими Хроникона, и слѣдовательно новый индиктіонъ начался 1845 году, то это доказываетъ, что началомъ принятаго Грузинами лѣтосчисленія были не всемирныя происшествія; но одна изъ важнѣйшихъ эпохъ въ Исторіи Грузинъ. Хотя въ грузинскихъ лѣтописяхъ ничего не упоминается ни о причинѣ, подавшей поводъ къ принятію Хроникона, ни о времени когда это послѣдовало, но по всѣмъ вѣроятностямъ Хрониконъ начался у Грузинъ съ 780 года по Р. Х. Во первыхъ потому что въ это время Династія Багратидовъ вступаетъ на престолъ Грузинскій; во вторыхъ если 2 хроникона, составляющія 1064 года и выше показанное число 780 сложить, то выйдетъ сумма 1844 года отъ Р. Х. а съ слѣдующаго 1845 года начнется новый хрониконъ; въ третьихъ если изъ 780 вычестъ 1 хрониконъ, то останется 248 лѣтъ, а въ семь году не было еще Христіанства; но введено въ 317 году, а прежде этого времени въ Грузіи не могли знать Хрониконъ; даже отъ Р. Х. лѣтосчисленіе сіе не было употребляемо нигдѣ до 325 года.

¹³⁾ При Дворѣ Грузинскихъ Царей были особенные чиновники для писанія жалованныхъ грамматъ, называвшіеся Милванами; они подписывались на самыхъ грамматахъ, что оныя ими написаны; кромѣ Милвановъ при Царскомъ Дворѣ писали грамматы и частные люди по приказанію царей, или по просьбѣ лица, коему жаловалась граммата, и таковыя писатели подписывали на грамматахъ имена свои, въ томъ что оныя ими написаны, а бывало и то что сіи частныя лица не подписывали именъ своихъ.

¹⁴⁾ Царь Ростомъ по сказанію Вахуштія царствовалъ въ Картолннн съ 1637 года, по 1659 годъ; Царевичъ Дуарсабъ, упоминаемый здѣсь былъ убитъ на охотѣ 1649 году.

ПЕРЕВОДЪ КУПЧЕЙ КРѢПОСТИ.

Статья VI, подъ литерою г.

Волею и помощію Божіею, Отца и Святаго Духа, Святыхъ Апостоль Петра и Павла и Архангеловъ: Михаила и Гавріила, ста и трехъ соѣтъ шестидесяти трехъ Святыхъ, Св. Георгія Атоцкаго, Св. Георгія Руставскаго, Св. Георгія Алавердскаго, Св. Георгія Телетекаго, Св. Георгія Горисъ-Джварскаго, Св. Георгія Удзойскаго, Св. Давида Гаресжійскаго, Св. Стефана Урбційскаго и Святаго образа Марткопскаго и Св. Ефставія, свидѣтельствомъ, заступничествомъ и поручительствомъ сихъ Святыхъ, сію наслѣдственную и неизмѣнную до скончанія вѣка, купчую крѣпость и грамату написалъ и далъ, я Хухціантъ Тамаза швили, Георгій, и братъ мой Имеда и сынъ мой Папуна, тебѣ Единшера-швилию Георгію, брату твоему Автапдилу и Давиду, въ томъ что я владѣлъ купленнымъ мною винограднымъ садомъ, нижняя часть котораго примыкаетъ къ границѣ, верхняя къ каменной мельницѣ, одна сторона примыкаетъ къ границѣ виноградника Вархонскаго Адоа Швиля. Я продалъ оный вамъ по собственному желанію, владѣй и Богъ да дастъ тебѣ счастье онымъ пользоваться. Какъ съ кого либо другаго покупчика, такъ и съ тебя я взялъ цѣпу, которымъ остался доволенъ; между нами спорнаго и тяжебнаго не осталось ни на одну даже денежку. Если кто будетъ спорить съ тобою, тому я долженъ отвѣчать. Свидѣтелемъ сего во первыхъ Богъ и все его Святые, пзъ людей: родственникъ мой Юрданъ и Асотели Мамоа Швили Полада, Сарухана швили Гургена, Талели Тевдора швили Георгій, Земоболнели Тертерасъ швили Гаспара, Асалоасъ швили Мандоа, Бабилаасъ швили и Тота швили Зурабъ и я гражданинъ Давидъ, написалъ сію купчую крѣпость и свидѣтельству, въ началѣ Марта, по Грузинскому Лѣтосчисленію 424 году (въ 1736 г.). Я Мдиванъ Сулханъ согласенъ на сію покупку, и прощато свою кулуху (слѣдующій Моураву оброкъ впомъ), 424 году.

I.

სიბრძნე ზიჯრუგის ზღაპრისაგან.

1. ერთი დიდ-ვაჭარი იყო, ეგზომი განძი შეჭყარს სალაროთა, რომ რიცხვი არ იცოდა. სიბერემდე არა სვა, არა ჭსჭამა, არცა არა შეიმოსა, მეტე თქვა. „ეგოდენი შემოგებთან აწ დაკვადები, ვილსენ, ვისარებ და საჩუქვას დაუწუებო.“ მივიდა ერთს სალაროსთანა დაკეტილი ვერ გააღო, გაწერს და გინება დაიწყო. სალაროდამ ხმა გამოვიდა. „რომელი ადებ ჭარსა, რა საქმე გაქვსო.“ მან მდიდან უთხრა სასული თვისი. „ჩემიანო, დასაჩუქვა მნებაესო.“ შენით ესრე ესმა. „თუცა შენიყო, დღეს-აქამდე არც შენ იხმარე და არც ცოლ-შვილს ახმარე, ესე ყოველი ხურო ნაზარსნი არისო.“ იწეინა მან კაცმან და ატრე თქვა. „ესეთს საქმეს ვიქმ ჩემოვსა და მისთვის სწორად დაკვარგოო.“ აიღო ვალი, მოაღებინა მრავალი ძელი, გამოასწრეტინა, ყოველივე საუნჯე შიგ ჩაყარა და პირი გადუჭედა და შიდიის მდინარეს მისცა. იგი ხურო თურმე ბაღდადელი იყო, შიდიი სადაც ჩაჭდის დილას განთიად ხურო იქ მდინარის კიდეს განვიდა. „ნუ თუ ტივი მოაქუნდეს ვისმეო.“ ნახა მოაქუნს მდინარეს უძრავი ძელი უკაცურად. მისცა ფასი მცურავთა, შეგზავნა და გამოათრიეს სე იგი კარსა ზედან ხუროსასა. კაცი იგი ნამდიდრევი შეუღვა კვალსა ძელისასა. „ვისი ბედი იყოს ვსცნაო.“ მოვიდა, ნახა კარსა ზედან ხუროსასა. ჭკითსა „კინ სარო.“ მან უთხრა. „მე ნაზარს ხურო ვარ.“ უთხრა. „აიღე ერთი კეტი და ეს ძელი შინ სახლში შევიღოთო.“ რა შეიღეს

უთხრა. „ეხო ჭკარ ხესა ამას რა ძეგსო.“ რა ძელი შეხეთქა, თვალი
 პატროსანი და ძვირიფასნი მარგალიტნი გარდმოხსცივედეს. შეესწრა-
 ფა სუროსა და მან გაცმან აგრე უთხრა. „ამას რომელსა ჭსედავ უო-
 ველივე ძელი ასრე არის, ეს ჩემი იყო, ღმერთმან მე წამართო და შენ
 მოგცაო.“ ჭრქვა სურომან. „ღმერთმან შენვე მოგცესო, კვრევე წარიღეო.“
 ნამდიდრეკმა არ ინება. „ნასკეგარი და ნაოთხალი მიანტ წაიღეო.“ მან
 არც ერთი თუელი არ წამოიღო. სურო ევედრა. „სამი პური ხავ წლად მანც
 წაიღეო.“ ხებადართო. შევიდა ცოლს უთხრა. „სამი დიდი პური გამოაცხე
 და შივ პატროსანი და კარგი თულები ჩადეე, ეგებს ამ გაცმა წაიღოს,
 ცოლ-ძეილი მშიერი არ დაესატყოსო.“ ადრე უსმინა ცოლმან, პურნი
 არდავს გაუხვივნა, მისცა და წარიღო გაცმან. მიმავალმან ნასა უდა-
 ბნოსა სარგა ერთი დვას თხის ბაღნისა, მივიდა, ნასა გვასაკი არაბ-
 თაგანი იყო, ცოლი უმძასა სედან დასწოლოდა, სხვა მუზობელნი
 აგართა ადგილთა წარსრულდოჲუნენ და იგი ვერ გაჭეოლოდა, არა რა
 აქენდა, არც ქვეშ-სავტემელი, არც ურმის შესასვეკელი. მან გაცმან სი-
 გვასაკისათვის შეიწყალნა და პურნი იგი მისცნა და უთხრა. „წარ-
 გედ ბაღდადად სურო ჩასარასას ეს უძღვეს, იგი კაცი ღუთის
 მოშიშარი არის, აკვანსა და სასვეკელსა მოგცემს.“ ნამდიდრევი იგი
 წარვიდა და არაბმან პური სუროსვე მიუტანა და მან ყოველივე
 ხათხოვარი მისცა და მოვიდა სურო იგი ცოლთან და მოართუნა
 პურნი იგი. უთხრა ცოლსა არაგი: კაცი ერთი მდინარის კიდეს იჯდა
 და ცხრილი სელთა ეჭირა, ჩაჭეის ცხრილი წყალთა და რა აივსის
 თქვის. „კვისაც ღმერთი მისცემს ესე მისცემსო.“ ამოიდის ცხრილი და
 რა წყალი გაედინის თქვის: „კვისაც წაართმეკს, ესრეთ წაართმეკსო
 ღმერთმან ბედი კარსედ გვიხვიანაო.“

2. მეფე იყო ღავდიკისა ბრძა ცალის თვალითა, ჭყვანდა მსატ-
 ვარი სელოვანი და მიხეცს ეძებდა მის მსატურისსა. უბძანა. „მის-
 და მსგავსი ჩემი სასე დამისატოო.“ თქვა გუფსა. შინა მსატ-
 ვარმან. „აჭა მოვიდა დღე აღსასრულისა ჩემისაო, თუ ბრძა და-
 ვსატო მომკლავს, ვით მკადრეო, თუცა ორ-თვალი მომკვეთს თავს,
 როდის არის ეს სასე მსგავსი ჩემიო.“ მოიპოვა ღონე ესე, დასატა
 ირემი და მეფეს სელთ თოფი მისცა, ბრძა თვალი დაუხუჭა და მი

ართო მეფეს; ამ საქმით მეფემ მიზეზი კერა ჰქოვა და მოწინა მსატ-
ვარი იგი სიკუდილისგან.

3. ერთი მკერვალი იყო ღია ქურდი, რაც ნაქსოვი გამოხატვის
ბევრი მოიპარის. დამესა ერთსა ნასა სიზმარი, პირთა სე ამოხუ-
ლოდა, უოველი ნაპარევი ნაჭერი ზედეკიდა რტოთა. გაეღვის, შე-
შინდა, შვილს უთხრა. „როდესაც შემატყო მაკრატელთ სმარებაშია
პარვა სეს მომავლენებდო.“ ერთმან დიდებულმან ერთი უცხო ძვირ-
ფასი ოქრო-ქსოვილი გამოაჭრეკინა, რა პარვა დაიწყო, შვილმან სე
მოაგონა. ეწინა მკერვალსა და მაკრატელი პირში ჩაჭსტა, ეგრე
უთხრა. „ამისთანა ნაქსოვი როდის ეკიდა იმ სესედაო.“

4. ერთი მეფა დაცანცალეობდა, ძველადგან თურმე ნასოფლარ
ყოფილიყო, სამღებროს ქვევრი ღილით სავსე პირალია დანსომილა
იყო. იქით აქათ ცუნცულში მეფა თურმე შივ ჩავარდა, ბორტეკით
ამოვიდა შავად შეღებილი, დაიწყო სიარული და ერთი მამალი
შემოეყარა. ჰკითხა მამალმა. „რა დაგმარებიაო.“ მეფამ უთხრა.
„ჩემნი დღენი ცოდვასი დავადამე, ასლა ჭკუას მოვისმარე, ეს სოფე-
ლი დაუტევე, ბერად შეგდექი და იერუსალიმს მინდა წავიდო.“ მა-
მალმან უთხრა. „რადგან ცოდვისგან სელი აგიღიაო და ქველის საქმეს
შესდგომისარო მეც წამიტანე მადლი მოგხუდებო.“ მეფამ წაი-
ყვანა და წავიდნენ, შემოეყარა ძე და უთხრა მამალსა. „რას გაუბრი-
ეკებისარ, ვის მისდო.“ მან უთხრა. „მეფა ბერად შემდგარა და იე-
რუსალიმს მივა და იმას მივხდო.“ მოეწონა ძე და იგიც გაჭევა.
შემოეყარა ოფოფი და იგიცა გაჭევა. შეიყარნენ ოთხნი ამსანაგნი,
მელი სოროსაკენ გაუძღვა, თავისი სერსიანი ენა ტბილად აუბნა და
ეგრე უთხრა. „იერუსალიმს უმოდღეროდ გაცს არ მიესგლება, ცოდ-
ვის აღსარება უნდა სთქვათო და მონანულნი წავიდეთო“ იგინი და-
მოწინილდნენ, სოროში შეასსა და უთხრა. „სამოდღერო სასლი ეს
არისო.“ და თვით კარებისაკენ დაბმანდა. უთხრა „ოროლის ცოდვის
შენდობა შემიდლიანო და მესამისა კი აღარაო.“ მათ მადლი მოასხე-
ნეს. „თუ რომ ოროფს ცოდვას მოგვიტეკებდ მესამის შენდობას ვინ-
და ითხოვსო.“ მათ თავნი უცოდველნი ეგონათ და მელი მიზეზს

ეძებდა. უბრძანა ზირკველს მოწათვეს მამალს. „ღმერთმან ქათმის ყი-
ვილი გათენებისას ბრძანაო და შენ ვასშამს უკან რად წაიტდენ სოფ-
ლო.“ მისი შენდობა მოითხოვა და აღარ ქმნის აღთქმა დაუდო,
და მანც შეუნდო. მეორედ უბრძანა. „ყოველს გაცს თიოთ ცოლი
ჭყავს და შენ ათხატ არ ჰსჯერდებიო და ვისაც იბრეყებ შენს ამ-
სანაგსა იმასაც ანთქო.“ მისიც აღთქმა დასდო და მოძღუარმაც შე-
უნდო.“ მესამედ ჰკითხა. „მხედარი არა ხარო და მოშვილდოხანი დეშები
რად გაგჩავსო, შენ სომ შენს უამში ცხენს არა მჯდაჩსარო.“ მამალი
მესამეს ცოდვასე რაღას იტყოდა, მოსწევიტა თავი და წინ დაიდო.
უბრძანა მეკამ. „ირომი ავი მკალობელი ხარო, არც სტკენა გი-
ვარგა და არც მასილიო, მეუდამ რად ჰყვიო.“ მეკამ აღთქმა და-
სდო და მანც შეუნდო. მეჩემე უთხრა. „ღმერთმან შენ საზრდოდ სჟე-
ლიგი და თავგი მოგცაო, ერთს ქვრივს დედაგაცს საჩხოდ ერთი ქა-
თამი ეგულების, იმას კრუსად დასომს, წიწილებს გამაასსმეკინებს,
იმ წიწილებს შენ დასტატებო, ეს რა სამართალი არისო.“ ესეც შეუნ-
დო. მესამედ უთხრა. „ექვს თთვეს მამლობ და ექვს თთვეს დედლობ,
ამის შენდობა აღარ იქმნებაო“ მოსწევიტა თავი და დაიდვა წინ.
სანამდისინ მელა ამ ორისაგან მოიტელიდა მანამდის ოფოფმა ასეთი
სურსიანი მოწათვეობა მოიგონა, რომ მოძღუარს გადააჭარბა. ოფოფს
ჰკითხა მეკამ. „სამეფო ვიდა ვინ მოგცაო.“ ოფოფმან უთხრა „სო-
ლომონ მეფემ თავისის სულით დამადგაო.“ მეკამ უთხრა. „მოწამე
ვინა გყავსო.“ ოფოფმა უთხრა. „ერთი მსუქანი ბატო და ერთი მსუ-
ქანი ისვიო.“ მეკას სისარბით და სუნაგობით ჭკუა და მცნება და-
ეფანტა, ასე თქვა გულში. „ეს ოფოფი ერთ ლუკმად არ მეყოფის
და ერთი ისვი და ბატო ერთს კვირასაც მეყოფაო, ბეგრის ნდომა
გაცს ასე წასადენს, მამალი და მეკა იქავ შეუჭმელი დარჩა და თან
გაჭყვა. ოფოფმა მეკას ხევი დაწვიინა, მონადირე ვინმე დასწე-
და ქოროთა და მეძებრებითა და ძაღლებითა. ოფოფი წყნარა ფრენით
და წინ-ჯდომით ეჩვენება, ამდონი ისეჩსა რომ ის მონადირე მედი-
საკენ წაიყვანა. რა სეკს დაუასლოვდენ მეძებრებმა იგრძნეს, კვალი
იპოვეს, მელი, გაისტრუნეს მწეკრებმა ასე გასადეს ძვალი და რბი-
რი გაუერთეს, ძლივ დაჩეჩილმან სული გარდაჩინა. ოფოფმა

დაუძასა „მოდკარო, მოწათე ვერ გიშოვეო.“ მელამ უთხრა. „რასაც მოძღვარს აღსაარება სამოწმოდ გაუსდიაო ამასევე უარესიმც დამარ- თვიაო.“ ოფოფმა ჯაკრი გი ამოიყარა; მაგრამ მამალსა და ქერას აღარა ეშველა რა.

5. კაცი კინში იყო ზეგანთა ადგილთა მეოფი, რომელსა წაღ- კოტი არ ენასა. შევიდა შიგან, ნასა ყოველივე სესილი მწკანილი, დია მოეწონა და ღმერთს მადლი მისცა „ეველა კარვად გაგირიგებიაო და ეს ავათაო, ცოტას ბალსისათუხ სესვი მოგებამს და დიდის სი სათვის ნიგოზიო.“ მიიარა მოიარა და ნიგვისის ძირში დაეძინა. მო- კიდა უგავი, ზე შემოკდა, კაკალი ჩამოაგდო, მას კაცს შუბლს დაეცა და გაუტყა. ადგა კაცი იგი და თქვა, „ღმერთო. შენ უკეთ გაგირი- გებიაო, თუ იქ ამისგან (ამასევე) უდიდესი ჰბმოდა თავს გამიჭე- ლეტდაო.

6. ერთი ძაღლი და ერთი მამალი დაძმობილდნენ, მამალმან უთხრა. „სოფელი ავაშენოთო.“ ძაღლმა უთხრა. „როგოარაო.“ მამალმან უთხრა. „შენ იყეფე, მე კივივლებო და აშენდებო.“ წავიდნენ ტყეში ძაღლს უეფაში დაეძინა, მამალი სესევე შეჭდა და ყივილი დაიწყო. მელას სმა ესმა, მივიდა და მამალს ჰკითხა. „მანდ რასა იქო.“ მამალმან უთხრა. „სოფელს ვაშენებო.“ მელამ უთხრა. „ჩამოდი სასლის ადგილი მო- მიზომეო“ მამალმან უთხრა. „მამასასლისი მანდა წევსო, გაადვიე ებ მოგიზომსო“ მელი მამლის ნდომით ჰსცდა, კელარა გაიგოარა, ძაღლ- თან მივიდა, წამოდგა ძაღლი, გაისივა წინა, მოეწია, ამოიღო ქვეშ, ტყავი გარშემოასივა და კუდი ძირში მოაგუნიტა; მრავალ რივად დაგოდღმა სული ძლივს გაასწივა. წავიდა მელა გაგლეჯილი და ნა- თრევი და ერთს გოარაზე წამოდგა. დაუძასა. „მე სომ ჩემის ჰგუვისა დამეძარათაო და თუ რომ თქვენ მაგ საქმით სოფელი ააშენოთ თქვენც შეიტყობოთო.“

7. ერთი კაცი და ერთი დათვი დაძმობილდნენ, იწვია კაცმან და- თვი და ლსინი უჩვენა, დათვი დაეთსოვა და გამოესალმა. მან კაცმან აკოცა და ცოლსაც აკოცინა დათვისათუხ. მას დიაცსა რა დათვის სი- მურალე ეცა, განეწივა და თქვა. „ზირ მურალს სტუმარს არ ვეწეო-

ბილ... წავიდა ის დათვი და მეტე ეს კაცი მივიდა ცოლიც წაიყვანა და ცუდიც თან-წაიღო „შეშას მოკვებათ და თან წამოვიღებო.“ მოვიდა დათვი და რაც შეეფერებოდა იმ გვარად უალერსა და შეექცნენ. მეტე დათვმა დაუნიჟა. „თავსე ერთი ცუდი დამკარ და დამკოდო.“ მან კაც-მან უარი თქვა. დათვი არ მოეშვა, დაჭკრა ცუდი და თავი გაუტყსა. დათვი ტყეში წავიდა და კაცი შინ წამოვიდა. მეორეს თვეს შეიყარ-ნენ, დათვმა უთხრა. „შენ რომ ცუდი დამკარ ის კი გამომთელდაო და შენის ცოლის ენით დაჭრილი გული კი არაო.“

8. ბაღდადის ხალიფამ ინადირა და ცხენის ჭენებში დაშქართა მოსცილდა და ერთი ოდენ ვეზირი იასლა, დია მოშვიდა. ნასა უდაბნო ადგილს ერთი შავი კარავი, ასლას მივიდნენ, კარავში სმა უუკეს, არაბი გამოეგება დია გლასაკი, სამი თისი მეტი სსკა არა ებადარა. მუნა ჩამოსდენ და საკმელი მოინდომეს. არაბმა ერთი თსა დაუკლას მოხარშა, მოუტანა და მიაჩთვა. ხალიფამ ტკინის მეტი არა ჭამარა. არაბმა ვეზირს ჭკითსა. „ხალიფამ რად არა ჭსჭამა რაო.“ ვეზირმა უპასუხსა. „ჩვეულება აქჟს თუ არ ტკინსა სსკას არასა ჭსჭამსო.“ ადგა არაბი ივა ორი თსაც დაკლას, ტკინი შემწადა და ხალიფას მო-ართო. ვეზირმა მოასხენსა. „სედავს მალაღი ტასტი თქვენი მდაბალს და უპოარსა ამას არაბსა რა ჭქნა, თავმან თქვენმან მდიდარი ვერ შე-იძლებს ამ გვარს დასკედრასაო, მრავლის მქონებელი ერთს დასარჯავს კრძალვით და ათასი სსკა დაჩხებაო, ამას სამი თისი მეტი არა გა-ახინდარა, სამივ თქვენთვის დასოცა.“ ხალიფამ თავისი სელო ნაჭერი ჯოხი (არგანი) მისცა და უბძანა. „ჩემთან მოდიო, ეს ჯოხი უჩვენეო და გარს ვერა ვინ დაგისშავს და მრავალს წყალობას გიზამო.“ არაბმა მეორეს დღეს გვერთსი აიღო და მივიდა და მეკარეს ჭკითსა. „ხალიფა რასა იქსო.“ უთხრეს „ილოცავსო, ჯერ ვერ ნასამო.“ არ დაიშა-ლა, შევიდა და არაბს დიდად გაუკვირდა. „რასა იქსო, სანი მიწას და-ემსობაო და სანი აღმა ისეღებო.“ უთხრეს. „ილოცავსო.“ არაბს თურმე არც ღუთის სასელი ახმოდა არამც თუ ლოცვა ჭსცოდნოდა. ჭკითსა. „რას ილოცავსო.“ უთხრეს. „ღმერთს საქონელსა ჭსთსოვსო.“ არაბმა თქვა „ის სსკასა ჭსთსოვსო და მე რას მომცემსო, რაღა ვსთსოვო, მეც იმასა ვსთსოვო ვინაც ხალიფი ჭსთსოვსო.“ ხალიფამ ვერც ამი-

სი მოსკლას სცნა და ვერც წასწულა. მივიდა აჩაბი თავის ხასლშია და მანც ეგრე ჰქმნა, იწყო ვით ხალიფასი ენასა და თქვა „ვისაც ხალიფა საქონელსა ჰსთხოვსო და აძლევსო მეც იმას გთხოვო მეც მომეცით, გლასაკი ვარო.“ გამოხდა მცირედი ხანი, კარავი იგი აიღო და სხვაგან ამატა. კარვის ადგილის ჭრასი ორმო გამოხნდა ოქროთ და ვეტსლით სავსე, ისეც თავს დაბურა, აიღო ჯოხი და წავიდა ხალიფასთან, შევიდა და თავუვანისცა. უბრძანა ხალიფამ „აქამდინ რად არა მნახეო.“ მან ყოველი ყოფილი მოასსენა და უთხრა. „ვისაც შენ სთხოვე მეც იმასა ვთხოვეო და ერთი ორმო ვეტსლი და ოქრო მომეცაო და აწ მწერალი მიბოძეო, რომ ასწეროს და თქვენთვის წამოაღებინეთო.“ ბრძანა ხალიფამ წასწულა მწერლისა და აღწერა. შესედა ვეზირმან და მოასსენა. „ერთს საწყალს გლასაკს აჩაბსა სამიოდ ოდენ ოხა ჰყვანდა შენ დაგიკლა, ბოძება უბძანე და არა გთხოვარა, ღმერთს მიუცია და იმასაც შენ ართმევეო.“

9. ერთი ქონა იყო ერთს სოფელში დია გლასაკი და ერთი უხსი ჰყვა მსუქანი. უთხრა ცოლსა. „უხსსა ამას გაგჰყიდი, ეგების შენთვის და ჩემთვის სამოსელი ვიყიდო.“ წაიყვანა უხსი ქალაქად, სხვა ქონა შემოეყარა, ევაჭრა და სამი მარხილი აძლივა და მან ოთხად დაუფასა, ვერ შერიგდნენ. წავიდა იგი მოქალაქე ქონა და ბაზრები დაიბრინა, ყოველს უთხრა. „ერთს ქონას უხსი ჭამებუელი მოჰყავს და ყველამ უთხარით თხა არისო და თხის ფასად ვიყიდითო.“ მივიდა, ყადიც გაანდო და ტყავი მას უქადა. რა ეს ძროხის პატრონი ქონა მიმაკალი ნასეს ყოველმა ყასაბმა ნასეკარ მარხილი აძლივეს. „ეგ თხა მომეყიდეო.“ იწუნა ქონამ და უთხრა. „აქლეშის ოდენს უხსს თხის ფასად ვაჭრობთო.“ ყველა დაღანძდა. მათ კიდევ უთხრეს. „თხა არისო.“ ამ შეცილებაზედ ყადთან წავიდნენ კითხვად. ყადმაც თხობა ბრძანა, მასცა საქალამნე ერგებოდა და საწყალს ქონას ვიდა აღაპარაკებდა. ნასეკარ მარხილი მისცეს და ქონას უხსი წაართვეს, დაკლეს. გულ მტკინეულმა ქონამ თქო „არაკად თქმულა: თხის პატრონსა აღარც თხის კუდიო, მაგისი კუდი მანც მომეცითო.“ კუდი გამოართვა და წავიდა. გამოხდა პატარა ხანი ყადს ცოლი მოუკრუნდა. ესმა ქონას, გამოართო ცოლს ღვინაქი და ყოველივე

ქალის ტანისამოხი ჩაიცივა, დედა ბერივით მოეკაზმა და ძროხის კუ-
დი შიგან შემოიკრა და ყადის კარზე დადგა. ყადი კარში გამოვიდა,
ღიაცი ნასა, მოჩივარი ეგონა. მან ეგრე მოასხენა. „მე არა ვარ მო-
ჩივარი, ქვრივი უპატრონო დავრჩიო და ვინც შემინასავს იმას ვმსა-
სურებო.“ ყადს დიდად იამა, ცოლი აღარ ჰყვა. შეიყვანა, შენასვის
ნუგეში ჰსცა, მონათ და მოსამსახურეთა ყველას უთხრა. „ამდამ შინ
წადითო და განისვენეთო.“ ყადმან მისი სამსახური მოინდომა. ღიაცმან
არ თავი დაიხელთა ძროხის კუდი შემოისხსა, უთხრა, „ყადო,
ეს რის კუდი არისო“ ყადმან უთხრა „ძროხის კუდიო.“ ქო-
სამ უთხრა ლანძღვით: „მაშ თხად რად გამყიდვინეო.“ ქოსა ხელს
ძლიერიც იყო ყადზე, დასცა შიშველი ყადი, ეგოდენი სცა კუდითა
მკრედას მიამსგავსა, მსახურნი შორს იუწენ და მეშველნი დაუპვი-
რდა ყადს. ქოსამ კარი გამოიარა და წავიდა. მსახურთ იდროეს ყა-
დი არ გამოვიდა. შევიდნენ, ნახეს ყადი შიშველი და განიკებული
იდვა, იგი ღიაცი აღარ ახლდა. ყადი ძლივ სულბას მოაბრუნეს და
ყოველი ყოფილი ჰსცნეს. რა მოკეთდა ახანოში წასულა მოინდომა
და ზეთით სამკურნალოდ ნაცემთა დასელა. შეიტყო ქოსამ, მებახანო-
ქთან მივიდა და უთხრა. „ღია სელ-მარჯვე დალაქი ვარ და აქ მა-
მსახურეო.“ მებახანოეს იამა და ეგრე უთხრა. „თურმე ბედნიერი ხარ,
ყადიც აქ მობძანდებო“ არდაგს შიგნით ძროხის კუდა შემოირტყა
და მზად დადგა. ყადიც მობძანდა. მივიდა ღიად კარგად სამსახური
დაუწყო. იამა ყადსა და დასელა უბრძანა. დალაქმა მსახურთ აგრე
უთხრა. „რა ზელას დაუწებო ტან-მტკივნეულად ბძანდებო და
გვნესას და სასილს იწუებს და ხურა ვინ ნუ შემოსვალთო, თუ უნებს
რამეო შემოვალ და მე გეტყვითო.“ მონანი გაიტყუვა და დალაქმა
კუდი გამოიძრო. „რისა არისო.“ ყადს ელდა ეცა. ესკეწებოდა ყადი
და ეფიცებოდა მრავლის მიცემას; მაგრამ ქოსა არ მოეშვა, ამდენი
სცა სიკრდილზე მიიყვანა. გამოვიდა ქოსა მონათ უთხრა. „კარგად
დამიზელიო, ახლა კი ჰსძინავსო, ნუ შესვალთო, ძილი არ გაუკრთო-
თო, მე კიდევ წამლის მოსატანად მივალო.“ ჩაიცივა ტანსა და წავიდა.
ქოსა თავის გზასა. რა მონანი შევიდნენ ნახეს ყადი ღია ავად დასე-
ლილი და დაღურჯებული, უარესად დასიებული იდვა, სულს ძლივ

იბრუნებდა. აიღეს სიწარულით შინ წაიღეს და მუნ დააწვინეს. წა-
სულობას მოვიდა და მოიძვობინა თქვა. „მე ამ ქოსას აქ ვერ და-
უდგები, თათრებს კიდევ შემაძთსვეკს და ცოცხალიც ვერ მოუწიე-
ბიო.“ უბძანა მონათ „აქლემები იქირავეთო, ქაბას წავალო.“ რა აქლე-
მების თხოვნა დაიწყო ქოსა მეაქლემესთან გაჩნდა და სამის დღის
პირობით აქლემები იქირავა, ქოსამ წასსა და ყადის კარზე გაატარა.
იკითხეს აქლემები და მან უთხრა. „ვინ იქირავებსო, კაცს ვეძებო.“
იამათ და ყადს მოასხენეს, გაურიგდეს, ყადი ქეჯაოში ჩასვეს, აჭვიდეს
აქლემს და წავიდა თავისის ქონებით, ყველა თან გაიყოლა. მეაქლე-
მე გზა-გზა უცნო ზღაპრებს მოასხენებდა ყადს და ყადს იამებო-
და. მონათ უბძანა ყადმან. „წინ წადითო და მე და მეაქლემე ნელა წა-
მოვაღთო.“ რა იგინი გაშორდნენ ქოსა ზღაპრად მას მოჭყვია, რაც მას
და ყადს გარდასდომოდათ ყველა თქო. ყადმა უთხრა. „ეკ ბევრჯელ
მასმია, სხვა მიაბძეო.“ ქოსამ უთხრა. „მე ეს მწევას გუფსაო, ამას
ვიტყვიო, სხვა რასა ჭკვიანო.“ ყადი გადმოუძასა აქლემიდან, ამოი-
ძრო ძროსის გული, აძღესი სცა, რომ სული ამოართო. გამობრუნდა
აქლემები ჰატრონს მოუსსა და საქონელი თვითონ წაიღო და წავიდა.

10. მეფე ვინმე იყო დიდებული, ოცდა ათი ვაჟი ჭყვანდა. რა
მოიწია დრო სიგუდილისა მისისა მოუწოდა ძეთა თჯსთა, მოაღებინა
ოცდა ათი ისარი, შეჭკრა მაგრად და მოიზიდა, რათა გატყოს და ვერ
გატყოს; მეჩმე თითო თითოდ მოიზიდა და ყოველივე დაღეწა. უთხრა
შვილთა ოვისთა. „თუ რომ ერთად ხართ და ერთ-პირზე ჰსდგესართ
მტერი ეგრე ვერ გაგსტყოსთ, ვითა წელან მე შეკრული ისარი ვერ
გავსტყეს; თუ გაიყარენით ესრეთ თჯთო თჯთოდ დაგლეწთ და
თუ ერთობა გაქმნთ და სიყვარული გაქმნებათო მტერს; თქვენ და-
ღეწთო და მეფობაც დაყარებულე გაქმნებათო და თუ ერთი მეორის
ურჩი იქმნებითო წაუსდენელე ვერ მოუწიებითო.“

11. ერთი მკელი მოუსჴდა ვირს შეჭმას ლამოდა. ვირმა
უთხრა. „ვიცი შემჭამ და ეს ანდერძი აღმისრულე, ქაჩაში ლურსმნის
ხატესი დამჩნა და იგი ამოიღეო.“ მკელმა პირი მიჭყო უნდა ამო-
ელე, ვირმა წისლი ჭკრა, კბილები ჩანატურვიჯა, ვირი ველარ შეჭამა მკელ-
მან. თქვა. „მამა ჩემი ხარაზი არ იყოო და მე ნაღბანდობას რა მრჯოდაო.“

12. ორნი ძმანი იუჲნენ: უხუცესს ცოლ-შვილი ჰყვანდა, მრწემი უცოლო იყო. გაიყარნენ ძმობისაგან და ერთად ველარ დასდგნენ; უოკელევე გაიყვეს რაც ჰქონდათ. რა პური გაიყვეს, ერთისა ორმო კალას აქეთ იყო და მეორისა კალას იქით, უხუცესი მოიპარეუდის თავის ორმოდამ პურსა და ძმის ორმოში ჩაჭყრიდის, და იტყუადის. „მე ღმერთმან ცოლი და შვილი მიბოძა, მოძგები მყავსო და მას ძმას არა ვინა ჰყავსო, ეს მისი იყოს და მან მოიხმაროსო.“ ეგრევე უმრწემესი ძმა მოიპარეუდის თავის ორმოდამ და უხუცესის ორმოში ჩაჭყარის და იტყუადის. „მე მარტოვარ, სხდაც იქმნებაო უოკელთვინ ჩემს საზრდოს ადვილად ვიშოვნიო, იგი ძმა ჩემი წვრილ-შვილი არს და მას უიგრეო მოუნდებს და მისი იყოს“ ესრეთ დაჭყვეს უოკელნი დღენი და ღმერთმან ორთავ გაუმჩაგლა უოკელი საჩხო მათი და ამ ბედნიერობით აღსრულდნენ.

13. ერთი აქლეში და ერთი ვირი დია დაღლეტილნი დაძმობილდნენ და თავის პატრონს გაეპარნენ და წავიდნენ ავართა ადგილთა, იმთაბარეს და დიდად გასუქდნენ და დაავიწყდათ თავიანთი მწუხარება: სიმჭლე და ზურგის სიმპალე. და უთხრა ვირმა აქლემსა. „ძმაო, სიმღერა მინდა ვსთქვაო და კაი ბანი მითხარიო.“ აქლემმა დაუშალა. „ნუ ძმაო, აღარ გასსოკს რას ჭირში ვიყავით, არამც ასლოს კაცნი იუჲნენ და სმა ესმათ, მოვიდნენ და წავიყვანონ, უარესს გვიზმენ.“ არ დაიჯერა ვირმან და დაიფრთყინა, მეტად მადალი სიმღერა მოუვიდა, ასლოს თურმე მოგზაურნი იუჲნეს, აქლებები და კარულები დასცვივნოდნენ, ესმათ მათ სმა ესე, გაესარდათ დიდად და თქვეს „წავიდეთ ვინაოთო ან შენობა იქმნება ანუ ქარავანი, ეგება ულაყი გვაქირაონო.“ მივიდნენ, ნახეს ერთი აქლემი და ერთი ვირი გასუქებულნი უპატრონონი იუჲნენ, წაიყვანეს და ორთავ მიძიდეს აჭკიდეს, და რა გზა გაგრძელდა ვირი დავარდა. კაცთა მათ აიღეს ვირის ტვირთი და ორივე აქლემს დაადვეს. წაიარეს, ერთი ვიწრო გზა დასუდათ, დიდი კლდე გარდასავარდნელი იყო. აქლემმა უთხრა ვირსა. „ძმაო, მინდა დავროკდეო და სამაია და ტეკო ვჭქმნაო.“ ვირმა უთხრა. „რას აღვს ტეკვა გინდაო.“ აქლემმან უთხრა. „იმისთანა სიმღერას ამისთანა ადგილს ტეკვა უნდაო.“ ჭავრით აემართა აქლემი და ვირი კლდეს გადაკდო და დაჩესა.

14. თვალ-სილუღლი კაცი ვინმე მოვიდოდა გზასა და ოცი მარ-
ჩილი თანა ჰქონდა, გზაზე ერთი უსინათლო და უწინამძღვრო
გლახა შემოეყარა, რომ ჯოხის ცეცებით ჰპოებდა გზასა. თქვა თვალ-
სილუღლმა „ამ გლახას გამოეცდიო, თუ ვითარი სიძარტლე აქნესო.“
წავიდა მის პირის-პირ და ზედ-შეეცა და დაიძასა. „ვინ მეტკერე
ბრძანა ამას, რომელს წინამძღვარიც არა მყავსო, რად დამარეტა-
ნე, ღუთისა არ გეშინოდა, რომ ესე მიჭაო.“ მან ბრძამან უთხრა.
„მეც ბრძა ვარო და ჯოხით დავალო, უცნაურად გეტაკე, ნუ მაბრა-
ლებო.“ დასდნენ და საუბარი რამ დაიწყეს და ალერსობდენ. უთხრა
თვალ-სილუღლმა. „მე ნათსოუნი ოციოდე მარჩილი მაქნეს და არ ვიცი,
რომელი წმინდა გეცხლიათ და რომელი ყალბიაო.“ ბრძამ უთხრა.
„მე ვიდრე თვალი მედგა გეცხლის მუშა ვიყავ და მე ვსჭრიდი, მომეც
განვისილავ, უგელას გელით ვიცნობ და მე გაუწყებ.“ მისცა ყოველი
და მან ბრძამ ყოველი სარტყელს გაიხვია, გაეპარა და სხულში ჩაწვა,
დამალვა ეგონა. რა ხანი გამოვიდა ამ კაცმა ძახილი დაუწყო. „რა ჰქენ
და რა უყავ აქმდისინაო, ნუ წამართმეო უსინათლოს მრავლისა ჭი-
რით და სჯვით მიშოუნიაო, ჩემი ცოდო ნუ გინდაო.“ მან ბრძას და-
სტურ ბრძა ეგონა და ეძალებოდა. თვალ სილუღლმა რა ვედრება და-
სწრულა და არ შეიბრალა, აიღო ერთი ქვა თერსთა ზედა ჰჭრა. ბრძა
იგი მუნით ადგა და სსკვან დაწვა, გაპარვა ეგონა, აიღო მეორე
უდიდესი ქვა და ეკედრა ღმერთსა „მე უსინათლოსაო ესოდენი ნაგლა-
საკარი მომპარა, თუძვა ვემართლებოდე ბეჭთა ზედა ვჭკრაო.“ სტყურ-
ცა, ბეჭთა ზედა დაჭცა. ბრძამან იგიც გასძლო და სმა არ გასცა.
მუნითგან გაიპარა და სსკვან დაწვა „მესამე უდიდესი ქვა აიღო
და სთსოვა ღმერთსა. „თუ მე წართმევას არ ემართლებოდესო ეს
ქვა სწორედ შუბლში მიმასვედრებინეო.“ ბრძას ყველა ესმოდა
და თქვა გულში. „ორი თსოვაო ღმერთმან უბინაო და მეც ძლივ
შეუძელო იმ ქვების დარტყმასაო და მესამესაც შუბლსა მკრავს, ვი-
ციო არც მას დამაცდეს და ვერც გადურჩებიო, და რომ მომკლასო
ეს თეთრიც დაიკარგებაო და მეც უბრალოდ მოკვდებიო.“ შეჭქმნა
ძალა ძახილი ბრძამ რას სწუსარო. „შენს თეთრს ვარჩეო, კარგსა
და ცუდს ცალ-ცალკეო და მოგციეო.“ მან თვალ-სილუღლმა აგინა

და ეგრე უთხრა. „ბოროტი კაცი ჰყოფილ-ხარო, გამოგცადეო, მე ბრმა არ ვარო და სამართლიანადცა გარტყი შენ ქვებიო. მე თვალ-ხილულსა შენ ბრმა ვეცხლსა მხარდა.“ თეთრი გამოართო და ბრმა განუტყვა.

15. ერთი გუ და ერთი მორიელი დამბობილდნენ, წავიდნენ გზასა და გასავალი წყალი დახუდათ. მორიელი დადონდა გასულა არ ეძლო. გუ უთხრა. „ზურგს შეძვექო, მე გაგიუვანო.“ შეაჯდა მორიელი ზურგზე, გუ რა წყალში შეცურდა მორიელმა ზურგზე კბენა დაუწყო. გუ ჰკითხა „ძმაო რასა იქო.“ მორიელმა უთხრა. „რა ვუქნა არც მე მნებავს; მაგრამ ასეთი გვარისანი ვართ მტკრსა და მოუვარეს ეგელას უნდა ვუკბენდეთო.“ გუ დაიურყუძელავა, მორიელი წყალს მისცა და უთხრა. „ძმაო არც მე მნებავს, მაგრამ ჩემი გვარი თუ გისლიანს ხორცს არ გაიბანს გასივდება და მოკუდებაო.“

16. სტანბოლს ერთი ქრისტიანი და ერთი მდიდარი ურია ქიშხად იუწიეს, ურია ძალ-ძალ ქრთამს გაიღებდა იმ საბრალო ქრისტიანს დააჭერინებდის თათართა, ხან ჰსტინ და ხან დაბიან, იყო დიდს საპატრიარქოში. დღეს ერთსა მან ქრისტიანმა უთხრა: „სახელები დასწერეო რაც წმინდათაგანნი არიანო.“ ურიამ ეგელა დასწერა. ქრისტიანმა უთხრა. „ძამადი რაღა დააკელო.“ ურიამ უთხრა. „როდის იყო წმინდათაგანიო.“ ქრისტიანმა მისის მტრობით ამ სიტყვაზე თათარი დაიხუდრა მოწმად, თათარი წაკიდა ყადს უთხრა, დაიჭირეს ურია და დაარჩვეს.

17. მელამ წერო აწვია, ოსზი მოუხარშა და სზილენძის თეფშზე დაუსხა, ორთავ ჭამა დაუწევს, მელი ენით ჰსთქლათევედა და წერო რას შეჰსჭამდა, თეფშზე თითო. თითოც თუ აიღებდა მეორეს დღეს წერომ აწვია. მელი და მუხუდო მოუხარშა და პირ ვიწრო ქათანში ჩაუსხა. ორთავ ჭამა დაუწევს, წერომ ნისკარტი ჩაჭყო და ჭამა, მელამ ტუჩი ვერ ჩასტია, რასა ჰსჭამდა. იწვინა მელამ აუ-მტერდა და შეამერაღა, მერმე წეროს ეწვინა და თვალთ შეასკინტლა. ანუ მათი სიტკობა და წყალობა რა იყო ანუ მათი რისხვა და მტერობა.

18. ორნი ამხანაგნი ნადირობდნენ, ხევი იყო და ხევეს გაღმა

რონინებდნენ. ერთს ამხანაგს დათვი შემოეჭიდა და ქვეშ ჩაიდვა, მეორე ამხანაგმა დაუძახა. „გაუშვი ეგ დათვი და წამოდი სხვა საქმე გვაქვს.“ მან დაუძახა. „დათვი არ მიშვებს, თორემ წელანვე გაუშვებდიო.“

19. ერთი კაცი მოვიდოდა გზაზედ, ნახა ერთს ძეძვს ცეცხლი შემოჭვინებია და ზედ გველი გასულა, წასასვლელი გზა არა აქვს, ღონობს და წივის. ნახა მან კაცმან, შეეწვალა და თქვა. „ამ გველს მოვარჩენ მადლია ჩემთვისო.“ მივიდა, შუბის წვერი მიუშვირა, გველი ზედ შემოესვია, მკარზე შეასლტა და ეელს შემოედრეწარტა, მაგრამ მოუჭირა. ჭკითხა მან კაცმან „რა გაწყინეო, რატომ მიზამო, სიკეთედ ილს მოვარჩინეო.“ გველმა უთხრა „კარგის თვს კარგი არა ვის უქნიაო.“ კაცი შეესვეწა „ამდენი მაცალე იგი ჭანდარი დგას მუნამდინ მივიდე და მას ვჭკითხაო, თუ ჩემის ცოდვით ხემატ ხმა ამოიდოს და დაგიშალოს გამიშვი, თუ არა რაც ვინდა მიყავ.“ ცოტა მოუყოტა გველმან და მივიდნენ ჭანდართან, ჭკითხა მან კაცმან „ეს გველი სიკეთედ ილს მოვარჩინე, აწ ასე მიზამს.“ მან ჭანდარმან აკრე უთხრა. „ამ ცხელს მინდარში მარტო მე ერთი ხე ვდგევარ, მგზავრი თუ არ ჩემ ჩრდილზე ვერსად განისვენებს, მოკლენ, მოიგრილებენ, მერმე სტოებს დამამტრევენ, ზოგს დასწვენ და ზოგს კოლოფებად აკოთებენ და იტყვიან. „ეს რა კარგი ხეაო.“ კარგისათვს კარგი არა ვის უქნია, მოუჭირე გველო.“ მოუჭირა გველმა. შეესვეწა კაცი. „ცოტა კიდევ მაცალეო, აგერ ძელა არის და მასცა ვჭკითხაო.“ მივიდნენ ძელას ჭკითხეს. კაცმა თავისი საჩივარი უთხრა, და გველმა ჩისა და სარის მოწმობა მოახსენა. ძელამ უთხრა გველს. „ეელზე შემოჭვინებინარო და ისე ჭხნივიო, როგორ იქნებაო, მოუშვი, შენც დაიხიქე ამ კაცსავითაო.“ რა გველი შემოეშვა, დაბლა ჩავიდა, დაჭკრა ძელამ ცოტი თავში და თქვა „გველის სამარათალი ეს არისო.“ და მერმე მან კაცმან ის ძელა

არ დაინდო და შუბის შეტემა მოინდომა, კარგი რამ ტყავი აქა.“
შეუტეო ძელამ და გაექცა და თავს აბრალა „დავაშაკე, მოვარჩინეო.“

20. იყო ერთი გლახაკი, წავიდა სამწიროდ, დაჭყეო ერთი წელი და ცხრა ფლური მოიღვაწა და წლის გასრულებასე წამოიღო და წამოვიდა თავის თემსა. რა ქალაქს მოახლოვდა მდინარე იყო, გაშიშვლდა და ებანა და ტანს ჩაიცვა, წამოვიდა, ფლურები მუხეუ დაჩხა, მოაგონდა ფლურები და აღარა ჰქონდა. ღმერთს აღთქმა დაუდგა „თუ კი ჩემი ფლურები ვჭვავო ერთი შენს სასჯელზე გლახაკს მივსცეო. მივიდა საცა ტანი ებანა მუხეუ ჰჭვავა, წამოვიდა ქალაქად, ერთი გლახა ჰჭვავა, უთხრა თავისი ამბავი. „ასე აღთქმა დამიძს და აჭა ფლურიო.“ იგი გლახა ორისავე თვალთ ბრმა იყო. ასე უთხრა „რადგან ღმერთისათვის შეგიწინავს ცხრავე მოძეც და მე რომელიც მინდა მას გამოვარჩიეო.“ დაენდო კაცი იგი და ცხრავე მისცა და მან ბრმამ ცხრავე ჯიბეში ჩაიდვა. მან კაცმან თხოვნა დაუწყო, გლახამ უხასილი შეჭქმნა „მიშველეთო, ეს კაცი რას მიპირებსო“ მოწამე არ ჰქვანდა, წაართო მან ბრმამ ფლურები, დაღონდა საბრალეო კაცი, თან გაჭყვა „ამ ჩემ ფლურებს რას უზამსო“ შევიდა ეს გლახა თავის სახლში ერთი ქილა ამოიღო, ხუფ ფლური ეყარა, ისიც ზედ დააყარა და უთხრა „ჩემო ხუთასო ფლურო, ეს ცხრავე შემოგმატეო“ სამ-ჯერ შეაგდო ქილა და დაიჭირა, შემოთხედ რა შეაგდო მან კაცმან ჰაკში კელი მოჭკრა და დაუძალა, ეძება ბეკრი; მაგრამ სადღა იზოვიდა. გამოვიდა დაიწყო ტირილი, მოვიდა სხვა უხინათლო კაცი და უთხრა „რა გატირებსო.“ უამბო მისი ამბავი „ასე ხუთასი ფლური დაკვკარგე.“ მან მეორემ ბრმამ უთხრა „აგრე უნდა ფლურის შენახვაო, ამ ჩემს მრუდე ჯიბეში შეიდასი ფლური ძეკს, სადაც დავაგდებ და ვინც აიღებს მე ვე მომიტანს.“ უწინდელმა ბრმამ ჰხლხლავა „მიჩვენეო“ რომ მიაწოდა ეს საბრალეო კაცი იქ იდგა მან გამოართვა. რა დაგვიანდა თხოვნა დაუწყო. მან უთხრა „არ მოგიციაო“ ამაში შუღლი გამოერიათ, ერთი სხვა უხინათლო ბრმა კაცი მოვიდა, უთხრა „რა გაშუღლებსიო.“ მან მისი უთხრა და მან მისი ამბავი. მესამემ ბრმამ უთხრა „ვაი თქვენს-ტყუასა რა კარგა შეგინახავსო ფლურები, ამ ჩემს ძველს ჩოხასში ათასი ფლური ძეკს, სადაც ვაკვადებ მევე მომიტყეიენო.“ საბრალეო კაცი

იგი მუნვე დგას, ესმოდა, წავიდა თაფლი იყიდა და ჩოხაზედ შეჭსტ
სო. ფუტკარი დაეხვია. ბრძამ ჩოხა გაიხადა და გაჭყინა, ისიც მან
კაცმან წაიღო. შეჭქმნეს ამ სამთავე ბრძამთ ტირილი და ყვირილი,
ეს საქმე სამეფოდ გასდა, მეფემ კაცი დააძახა „ეინც ჭქმენით მოდით
შიამბეთ, თვარა სულ ამოგწევეტო.“ იგი საბრალი კაცი შეშინდა,
მივიდა და ყველა მოასხენა. ასრე კარგი უყავ და სიკეთის მაგიერი
ეს მიყო. მან მეფემ ესე უბძანა. „რადგან კარგისათვის კარგი არა-
ვის უქნია, ას ასი ფლური შენ სამლოცველოდ მიეტი და სსკა შე-
ნი იყოს.“

21. ერთი გლასა კაცი მოვიდოდა გზასა ზედა და ერთი ქილა
ჭბოკა, აიღო ქილა საკიდანში ჯოსი. გაუყარა და მხარსე შეიღო,
დაიწყო გზა-გზა სვლა და გუფთა აძას უბნობდა. „აწ გამდიდრება
ჩემი მოინება დმერთმან, ჩავალ ქალაქად და ერბოს ნახევარ მარჩი-
ლად გავჭყედი, მით თორმეტ სამამლე ვარჩიას ვიყიდი, მოვიყვან,
დავზდი, დავჭყვეკრავ, დავასუქებ და თითო თოთოს ახასათ გავჭყე-
დი, მერმე მით საეშვე გოჭებს ვიყიდი, დავასუქებ, დავაკერატავ და
ორ-ოლ მარჩილად გავჭყედი, და მერმე მით სახარე ხბოს ვიყიდი,
სარებს დავჭზდი, მოვსნავ და ვთესავ და აშენებული შევიქმნები. ამ
გულის თქმაში შეშა აუღვა და ქალაქს გასასყიდად წამოიღო. ერთი
ხიდი დასუდა, თქვა მან კაცმან. „აქ სარი არ გაიარს, ხმა გაესტყო“
შესძასა „ჭერიო“ დაუქნია ჯოსი, ერბოს ქოთანის ხიდზე დაჭკრა,
ქოთანის გატეხა, ერბო დაიქცა, მისის გულის თქმით გამდიდრება
წუთზე წაუხდა.

22. ერთი თხა და ერთი მელა დამბობილდნენ და საზიაროდ
ყანა დათესეს, რა მოვიდა დათ კარგი ყანა მოვიდა, მომკეს, დალეწეს
და დაანიავეს, ხვავი ცალ-კერძო დააგროვეს და ბზე ცალ-კერძო, მელამ
უთხრა თხას. „ხვავი მე და ბზე შენაო.“ თხამ უთხრა. „არა, სამარ-
თალი ეს არის ორივე შუა გავიყოთო“ მელამ უთხრა. „მაშ მე წავალ
ბიძა ჩემს მოვიყვანო და მან განგვიყოსო“ ვირომ მელი ბიძას მო-
ყვანდა. თხა წავიდა ცხვირიდამ ორი დიდი ქოფავი მოიყვანა და
ბზეში დამალა. მოვიდა მელი ერთი ასეთი მგელი მოიყვანა თხას თვალთ
დაუბნელდა. უთხრა მგელმა „ჩემს დისწულს რატომ აჩივლებო.“

თსამ უთხრა „მაშ რადგან მოწმად მოჭყალისაათ მეც მამა ზიძანი აჲ მისაფლავიან, მათ სსფლავზე შედეგ და ისულებ და მართალი მოწამე იქმნებიო“ ბგელმა რა თხის შეჭმა მოინდომა, წამოხლტნენ ძა-
 ლლები მელი და მთხი მოწამე ასე გასადეს შარშანდელიც დაავიწყეს, აწამც თუ წლეული ეშოენა.

23. ორნი მწეკარნი ნადირობას დადიოდნენ ერთს მინდორში, ნასეს მელას თაკვი შეუბურია და ხან გაუშეკებს და ხან დაიჭერს, ხან ჭყარ-
 ში შეაგდებს და ათამაშებს. მიეზარნენ მწეკარნი და მელი შეიბურეს უთხრა მელამ ძაღლებს. „ჩემი დლე აღსასრულისა სომ მოვიდა, ღმერთ-
 მა ჩემი თაკვი თქვენ მოგცათ, სადღა წაგივადთ ამ მინდორს. კედავთ, აძღენი შემისკეწიეთ, თქვენც იცით რორორც ჩემი გვარი თაკვის მტერია, გამიშვით ერთი თაკვი დავიჭირო, ვათამაშო, მერმე რაც გინდათ მივაკითო.“ მოტყუებდნენ მწეკარნი გაუშეკეს, მელამ თაკვი დაი-
 ჭირა, ათამაშა, შეაგდო ხან აქათ ხან იქით, თურმე ახლო სორო ჭქონდა და შიგ შევარდა და მოუსხდნენ მწეკარები და უთხრეს. „მე-
 ლაო, მელაო, გამოდდი ერთი თაკვი ათამაშე, ის სომ დიდად გიუვარ-
 ხო და მერმე შედიო.“ მელამ უთხრა „შარშან რაც ვათამაშე ისიც მიმძიძის, არა თუ ახლა გამოვიდე და ვათამაშო.“

II.

ამირან და რეჯანის ანისაგან.

ვარი ძეათე მზის ჭახუკის ამხავი ახო და მშეკნიერი:

ისმენდი მეფეთ მეფეო, ცხოვრდი უგუნისაძდე, ადიდნეს ღმერთ-
 შან მოუვარენი თქვენნი და არცხვინოს რორუღთა თქვენთა. თქვა,
 ღირველად ეს მოგასხენო, მე სანელად რაბი მქვიან და ხოლა ვარ, ცოტა
 ურმა ცკკვად წამიუვანეს არაბთა, და არაბეთს გაზრდილ ვარ. რაღს მო-
 ვიწიუე და შუღლი შეემძლო მეკობრობა დავიწეე, ჩემ გვარი კაცი

მე ჭაბუკად ვერა მჯობდა. სამნი ვინმე კაცი გამოჩნდეს სამ ათასითა
კაცითა არაბნი, ლომნი ჭაბუკნი, თუცა ძმანი არ იყვნეს ეზომ მო-
ყვარულნი იყვნეს, რომელ არცა ძმანი და არცა გვარნი კაცნი
არ ნახულან; აოსრებდეს ქვეყანასა და მრავალნი ქვეყანანი წაესჭ-
ნეს არაბეთსა შინა, ოდეს განა სადაცა დაშქარნი შეგკებმიან და-
კსოცენით და გავაქციენით. დიდად ლომნი და კარგნი ჭაბუკნი იყუ-
ნეს. ასე მეგონა მე რომელ ამათებრნი ჭაბუკნი ქვეყანასა ზედა არ
არიან მეტი. დღეს ერთსა წაკვლით და კვლეთ ორმოცი დღე, ქედი
იყო დიდი, ზედა წაკვდეგით, სძოვდა რემა-ჯოგი, რომ არ იყო
რიცხვი, არცა შეგება. ჩავგზავნეთ ათასი კაცი და მოექცნენ რემასა
უგაცურსა, წამოასხეს რემა და წამოკვლით, არა ვინ გვინასავს კაცი.
რემისა სიკეთე და სიდიდისაგან გვიან ვიარებოდით, გვინაროდა
მის რემის წამოსხმა, რომე ვიწონეთ ოცი ათასი ცხენი იყო; ჩვენ-
სა ეტიგსა უსაროდის და იცინოდის, გადგას ქედზედა და უკუ-
ღმართ ისეღვის, ეგრე თქვის „მდეკარი არა ვინ მოდისო, ვირემდინ
სცნობენ რემისა წასსმასა ჩვენ სადაც გვინდა იქ მივალთო“ და სშირად
ისეღვიდის უკუღმართ. ერთი კაცი ვინმე იყო ბერი ჩვენთანა დაშქარ-
თა შინა, მან ეგრე თქვა. „მე ბერი-კაცი ვარ მეგობრობათა და ომთა
შინა დაბრებული, თუ ისი კაცი ჩვენი ეტიგა ჩვენსა მუსთლობასა
შინა არ იყოსო, მაშა მე თურე არა ვიციო.“ ზოგთა გაკვირცხეთ, ზოგთა
ყოლა არა უსმინეთ, სამი დღე ვიარეთ და ისეღვიდის იგი ეტიგა
უკუღმართ. ამაზედას ოთხი ცხენიანნი ნახნა, ეგრე თქვა „შორს ოთხი
ცხენოანნი მოკლენ, განა ამბისა მცნობელნი მგონიან.“ გაესარეს
მას ჩვენსა ეტიგსა მეტად, მოგვეწივნენ, ერთი დიდი კაცი დიდსა
ტაიჭსა იჯდა, დიდად მშვენიერი წინ მოვიდოდა, იგი სამი უკან მოს-
დეკდეს. ამა ეტიგმან ჩვენმან იცინა ფიცხლად და ეგრე თქვა. „გამო-
ღმერთო გცდისთ რა ძი ჭაბუკნი სართ.“ დაგვიძიძა ესე სიტყვა
მისგან, მაგრამ არად დაუაკვირვენით, სამი ათასნი კაცნი ვიუკენით
ცხენოანნი და იგინი ოთხნი. წამოკლნო მან კაცმან და წინათ გარ-
დაგვიდგა სადა ჩვენი გზა იყო და ეგრე გვითხრა. „ვინ სართ ძმანო,
ეგ რემა ჩემი არის, მე ვარ მზე-ჭაბუკი, წამოსხმა უბადო გიქნიათ,
აწ დაჭყარეთ რემა და მშვიდობით წადით მოკლდომილ სართ ამა

გზასა ზედან.“ ზსუსი არა გავეცით და კუელაჲ იგივე სიტყვა გკითხრა. ვაგინეთ ჩვენ და მერმე ჩვენსა ეტიკსა ჰკითხა. „არაბნი არიანო“ მოასსენა მან ეგრე „არაბნიო.“ სელი მიჰყო და ოროლნი უძასა გამოუხუნა, ეგრე თქვა. „რადგან არ ისმინეთ თქვენი სისხლი თქვენს თავსავე იუოს.“ ფიცხლად შემოუტია, გამოეგებეს სამნივე, წინა-პირველვე რომელიცა მივიდა, აილა ოროლთა დასცა და მოკლა, ოროლნი დაყარა, ხმალი ამოიღო, ჰკრა და მოკლა მეორეცა, და მესამესა ხმალი არა ჰკრა და თქვა „კითხათა კაცთა აბჟრითა ვებძვიო“ ხმალი ჩააგო, მიჰყო სელი, უნაგრისაგან მოხდა და ქვეყანასა დაჰკრა და მოკლა. ამაზედა გავიქეცით, მოგვეწივნეს, აგვეწიგეტეს, რომე ჩისსკა ღუთისა დაგვეცხ. მე დაკოდილი ვიყავ და ცხენი არა მუვა, ზედ მამადგა მზე ჭაბუკი და ეგრე მიბმანა „ბედამლაშეო, ვინ გაგონათ ჩემისა რემისა წამოღება.“ მე ეგრე მოვასსენე. „ამა ჩვენმან ეტიკმან მოგვაცდუნა.“ იგი ეტიკი დგა და იცინოდა და ეგრე თქვა „ნეტარ მზის ჭაბუკის რემა ქარავანი გგონათო“ ოდეს ჰსცნა უკანასკნელ მის ეტიკის დაკოდა და უველა სრიკი უოფილაიყო, რომე მოგვადოდა და რემა ატვალეობინა და მზე ჭაბუკს დაგვასოცინა. ჰკითხა მზემან ჭაბუკმან მას ეტიკსა. „კითა იყო მითხარ ჩემსა მზესაო“ მან თავი დგან უველა მოასსენა. ეგრე უთხრა. „თუძცა ესე სრიკი არ გვექმნა იგინი აჲ არ წამოვიდოდენ და სხვა ვეწავინ მოერეოდათო თქვენგან კიდე ამათაო, მოვაცთუნენით და თქვენი რემა ავადებინეთ, თქვენ ვითა შეჰტვანდა სისხლნი ჩვენნი ეგრე სძებნეთო.“ გაიცინა მზემან ჭაბუკმან და ეგრე ბრძანა. „დიდად, ღმერთო, კარგო სრიკი მოგიგონებიაო“ წაუედით, მე თან წაძიტანა, ესე იყო პირველი ომი მზისა ჭაბუკისა, რომელ მე ვნასე, თვარა ომნი მრავალნი გადაესდნა. გავძოთელდი დაკოდილობისაგან და მიბომუნა საბომკარი დიდი და ეგრე მიბმანა „წადი შენს სასლსაო.“ მე ეგრე მოვასსენე. „სასლი ჩემი არსად არის, მე მათი უმა ვიყავი აწ რადგან იგინი აღარ არიან ვირეკოდინ ცოცხალ ვარ თქვენი უმა ვარ, თქვენებრი ჰატრლნი ხად ვიმოვსოლო“ საუბარი შეიქნა და ეგრე მიბმანა „მიძძიმს მეც იმათ კაცთა დახოცა, არა ვლამოდი, ღბილად ვეუბნობოდი და იგინი გაფიცდეს; გან არაბნი დიდად ამჰარტაკანნი არიან და ღბილად უბნობა არ მოუხდებოის.“ ვნასე სასლი, დიდება, რომე არა ითქმის კაციხა ენისაგან მზის

ჭაბუკისა. ესე მოგასსენო რა დაკბადებულვარ ჩემთა თვალთა მისი უშუენიერესი არა უნახავსრა. ჭაბუკობისა თვით მოისმინე, ძონადირე იყო, ხშირად ინადირებდის, ჰკადრებდა ვერავინ, ყოლას მტკერი არავინ უჩნდა. დღესა ერთსა ნადირობას ვიყვებით, მშვილდოსნანი იყო რომელ არა ნასულა მისებრი, ინადირა დიდად, კაცი ვინმე მოვიდა მას ნადირობასა შინა და ეგრე მოასსენა „ვინაღვან ნადირობა ეგრე გიყვართ მე წაგიყვანო სანადიროსა ეგეთსა რომე მისებრი არა გინახოს; მაგრამ შორი არის, თუ სიშორეს არ ერიდებით სანადირო მისებრი არ ნასულა.“ გაესარხეს მსესა ჭაბუკსა და წამოკედით შინა და იგი კაცი თან წამოვიტანეთ. ეგრე უბრძანა. „ვინა ხარ დასადაურა.“ მან ეგრე მოასსენა. „ღარიბი კაცი ვინმე ვარ, არცა მე მიცნობ და არცა ჩემს ქვეყანასაო.“ უბრძანა „რაზომ შორავს იგი სანადირო.“ მან მოასსენა. „არს თხუტმეტის დღის სავალიო.“ ასრე ბრძანა. „ზენაჩმან ღუთისამან, თუნდა რომოცის დღი სავალიც იუოს, წავალო.“ შეეკაცებინით და წაკედით, წავკვიძლა იგი კაცი წინა და ვიარეთ თორმეტისა დღისა სავალსა ძნელსა და უბადოსა, ჩვენ გვიძინდა პირველ სიშორე გზათა და მეჩმე სიძნელე, მსესა ჭაბუკსა არა. მიკედით მას ადგილსა, დაკვსკდა ქვეყანა დიდად შუენიერი და სანადიროდ კარგი. ვინადირეთ დიადი; მისგან კიდე არა იყო აუგი მას სანადიროსა, რომელ მსეტთა სიმჩავლე დიადი იყო, განა მსესა ჭაბუკსა არა გაჩნდა, ვითა კატა სოცდა. თავმან მეფობისა შენისამან, მრავალ ჯერ მათრასითა მოკლული ღომი მინახავს. დავუავით და ვინადირეთ, დიდათ მოეწონა იგი ადგილი მსესა ჭაბუკსა, მაგრამ ეს გვიგვირდა ეგრე კარგსა ქვეყანასა სამისა დღისა სავალსა არცა სოფელი და არცა ქალაქი იყო; განა ამას ვგონებდით, რომელ ეზომისა მხეცისა სიმჩავლისაგან ვერ მივიდოდა კაცი. უბრძანა მაღლი მას კაცსა წინამძღვარსა „რომელ ეზომ კარგსა სანადიროსა მამიყვანეო.“ მან ქება შეასხა და ეგრე მოასსენა. „ამას ქვეყანასა შენგან კიდე, ღმერთო, ნადირობად ვერა ვინ მოსულ არსო, განა შენ რაზომ ღომი ხარ ჭაბუკობისა შენისაგან ყველა ადვილი არისო; მაგრამ ვინათგან ეგეთი ჭაბუკი ხარ არა სიასლოვს ვიცი ქვეყანა სანადირო, რომელ ესე არა ჰკავს მას, ვითა იგი თქვენსი ამას არა ჰკავს; მაგრამ აწვე მოგახსენებ

მხეტია სიმრავლე საშინელი არის და სხვა ადგილი არის დღის
 ერთისა სავალსა სულიერი კერა მიეხლოვდების, მხეტი არის ერთი
 საკვირველი მისი სახელი არავინ იცის, კერცა ვის გაუცდია, დიდი უსო-
 მო, სხილს ოდენი არის, მსგავსი ლომისა, პირი კაცისა აქუს, შებმა
 მისი მოუალი არის კაცისაგან, აზომ რომე მარტო ჭყა იყო მასვე
 ქვეყანასა უსომოდ დიდი, აილო, დაჭსცა და მოკლა. მას მხეცს
 ლომ-კაცი ჰქვიან. კაცთაგან გავსდია ანბად, თუ ერთი არისო, თუ არა
 იცის არა ვინ. დაგვიძიდა მისი ანბისა თხრობა, მის კაცისათვის
 გული გავიწერომეთ; მსე ჭაბუკი ჩვენ გავვიწერა. „თუ ანბასა გვი-
 თხრობს. რად უწერებითო.“ უბძანა მას კაცსა „წინა წავგიძელო და
 მაგვიყვანეო მას სანადიროსაო.“ მას ეგრე მოასსენა „ფიცი მოძეც რომ
 მე მუნ აღარ წამიტანო, სადა იგი მხეტი არიო.“ ეგრე უბძანა. „მტკიცედ
 იცოდე შენ დასტურად არ წავიტანო; მაგრამ გვიჩვენე შორითგიო.“
 წავედით მას ქვეყანასა სანადიროდ, დიდად უკეთესსა მის ჰირველი-
 სასა და დაყავით ხანი დიდი, მუნ ვინადირეთ, მხეცის სიმრავლე დი-
 დად იყო, მართლს თქო მან კაცმან, განა ეკეთთა მხეტია სიმრავლე
 ჩვენ ვერას გვაკნებდა, ვსოცდით ჩვენცა რომელი მუნ ვიყვენით და მსე
 ჭაბუკი ვითა კატათა. გვქონდა შიში მის მხეცისა. მას ზედა მო-
 სულსა მზის ჭაბუკისაგან. ვითა ვინადირეთ, დაყავით დიადი დღე,
 ეგრე უბძანა მას კაცსა „გვალე და მიჩვენე იგი ადგილი, სადა იგი მხე-
 ტი არისო.“ ატირდა იგი კაცი და მოასსენა, შეაწყალე ჭაბუკობა შენი
 და ნუ წახვალ მის მხეცისა თანა. „ეგრე უბძანა.“ ვინათგან აქა მოვსულს
 ვარ წახვლისა გან კიდე სხვა ღონე არ არისო. დაუძიდა მას კაცსა,
 განა ღონე არა იყო, ჩვენ ვერას ვკადრებდით. წავედით, ზედა წავადეგით,
 ქვეყანა იყო შევნიერი. თქვა მან კაცმან „აჭა იგი ქვეყანა, სადა იგი
 მხეტი არისო“ წავედით და ნადირობა დავიწყეთ, მას თურე არესა არა
 იყო, უბძანა. „სტუევი, სად არის იგი მხეციო.“ მან მოასსენა. „იყო
 დასტურად, არ მიმტუეუნია; მაგრამ წათურესულს“ ამზედა სული
 თურე იცა კაცისა, მოვიდა იგი მხეტი და შანბსა გამოალეწებდა, ფერს-
 თა მისთა ხმა კლდეთა რხევასა ჰგვანდა. იუივლა მან კაცმან და გაიქცა.
 მსემან ჭაბუკმან აბჯარი ჩაიტყა, ცხენს შეჯდა და სიშტნი აისვნა.
 გამოვიდა იგი მხეტი შანბითგან და მიხედვიდა მზესა ჭაბუკსა, იბრ-

დღეინვა და შემოუტია. მზემან ჭაბუკმან. ფიცხლად ცხენი შეუტია, პირველ მისვლასა სიშტი ჰკრა პირში და ყაბდინ ჩასსვა და მუსღნი დაუცნა, ადგა მზე ჭაბუკი და სმალი გამოიწოდა, ქვეითად შეუტოვა, შეიბნეს, მამინ არა ნასულა რძი მისი მხტავსი. მზე ჭაბუკი ხლმითა სცემდა და იგი თათითა. როდესაც ჯზარსა თათი ჰკრის, ღმერთმან იცინ, სმა ასეთი გამოვიდის, ვითა ჭესა და რდესცა მან ჰკრის სმალი ძვალთა მისთა, ეკეთივე სმა გამოვიდის. იბრძოლეს დიდი სანი, იგი მსეტი პირველსავე ნაკრავსა ზედა შეაკებული იყო, თავმან თქვენმან, მზე ჭაბუკი ასრე დამაშვრალეულ იყო, ვითამცა ნადიდაძე ჯდომილ იყო. იეივლა მზემან ჭაბუკმან და თქვა. „აწ ნასეთ ჭაბუკობა მზინა ჭაბუკისაო“ შეუზასნა და სმალი ზურგსა ჰკრა და შუა გაწყვიტა და მისსა დაცემასა ზედა ქვეყანა შეიძრა. რდეს დავსედევით უოკელი ქვეყანა კაცი ზედა მოგვადგა, რა იგი მსეტი მომკვლარი ნასეს, მოვიდეს და ეველამან ქება შეასსეს და თქვენ. „რა ნასულა ჭაბუკი შენებრი პირსა უოკლისა ქვეყანისასა.“ გაესარნეს მას ქვეყანისა კაცთა, ამისთჳს რომელ იგი კვეკელი ქვეყანა მას მსეტსა აუოსრებინა, უძღვნეს ურიცხვი. შეიქნა სისარული, დავეყენით დღენი მრავალნი მუნ. რდეს უკანისა ვსტანით იგი ეტიკი მის ქვეყანისა იყო, თჳთ გაზრასკვით მზინა ჭაბუკისა მოყვანებად მოსრულ იყო, ასმოდა ქება ჭაბუკობისა მისისა. ენადრობდით და გავისკვენებდით და სისარული დიდი იყო, მათ უკაცურთა ადგილთა მის ქვეყანისათა შენობა დაიწყეს, რომე მას ნადირს აუოსრებინა. მოვინმევიდა დიდებული კაცი მის ქვეყანისა მზინა ჭაბუკისა ნასვად და ქება დიდი შეასსა და ეგრე მოიუბნეს და მოახსენსა. „გუროთხელმცა არს ვის შეუქნისარ და მიწა რომელსა გაუზდისარ, რომელ არა არს შენებრი კაცი პირსა უოკლისა ქვეყანისასა“ და დიდი ძღვენი უძღვნა, დაჰყენა მან კაცმან ჩვენთან დღენი მრავალნი, ინადირა და გაისვენა და ეგრე ჰკრქვა მზესა ჭაბუკსა. „საუბარი მიც შენთანაო.“ ეგრე უბძანა. „მიოხარ.“ იგი ქვეყანა და იგი კაცი საზარათა მეფისა იყო, ეგრე მოახსენსა მან კაცმან იღუმალ. „მე რატა ვიცი თქვენ მოგახსენებ, თქვენ რატ გინდა იგი ჰქენით, თჳლად და ჭაბუკად მშეენიერი კაცი დღეს პირსა ქვეყანისასა არა არს და ამას საქმესა შენთანა არა დავმალავ, საზარათა მეფე არს ამ ქვეყნისა

პატრონი და თვით-მზერობელი, ძე არა უზის, ასული უეის, რომელ ქალი მისებრი დღეისაძღის არა ვის უნასავს და ზენარითა მამასა მისსა უთქვამს. „ვირემდისინ ეგეოი ჭაბუგი არა ვპოვო, რომელ მისებრი ეოგელსა ქვეყანასა არა იყო, ასულსა ჩემსა ცოლად არა ვის მივცემო.“ აწ შენ მინასავსარ, ქება შენი მასმოდა; მაგრამ ვითარი შენ სარ ვერავის უთქვამს ქება შენი, სასართა მეფესაცა ასმია სიკეთე შენი და ისი კაცი მას გამოეგზავნა, რომელმან ამ მხეცისა თვის მოგიყვანა, შენ გაგიმიჯჯვა ღმერთმან და მოჭკალ, რომელ მოუყალი იყო კაციისგან რაცა ჭქენ. აწ ასმიათ სიკეთე და სიმშენიერე პატრონისა ჩემისა ასულისა და მოსულ არიან წაყვანებად მისად ქველნი და გალიათნი: ღამარ ღაზნელი, ორ დავრელი და მოსორ ნადირძე. ესე სამნო მოსრულ არიან და ქალაქისა კარსა დგანან და ამირინდოსაც მოქლოდეს; მაგრამ ამირინდოს ეგრე იტყვიან, ვითა მისებრი ჭაბუგი არა არსო. აწ მათგანი რომელიცა სჯობდეს ასულსა მისსა ცოლად შერთავს სასართა მეფე და სამეფოსაცა იმას მისცემსო, ესე მე ვიცოდი და შენდა მომისსენებია და შენ ვითაცა გწადიან იგიცა ჭქენო. „ღამადლა მზემან ჭაბუგმან და ეგრე არქვა. „შენ კარგი კაცი სარ, ჩემთვის ეველასა კარგა იტყვიო, აწ წამიძელე წინა და წავიდეთო.“ მან ეგრე მოასსენა. „შენ აქა ნადირობად მოსულსარ მტირედითა ლაშქრითა, გაგზავნე კაცი და შენი ლაშქარი მოვიდესო.“ მზემან ჭაბუგმან ეგრე არქვა. „მე ლაშქარი არად მინდა, ჩვენცა ვგმარვართ, წავგიძელო.“ წავგიძელვა, წავედით, სადაცა მივედით მან კაცმან, ვითა პატრონი, დავაყენის, ქალაქნი და ქალაქნი წინა მოგვეგებინან და ქება შეგვასსმიან, და ეგრე დიდებითა მივდიოდით. მას კაცსა რომელ ჩვენთანა იყო აბრაჰამ ერქვა, დიდებული კაცი იყო და იტყოდენ სასართა მეფისა გამზრდელი არისო. ვიარეთ ოცისა დღისა სავალი და მივეწურენით სასარეთისა თავადსა ქალაქსა. მივედით კართა ქალაქისათა, დგეს ოთხნი იგი ჭაბუგნი: ამირინდო, ღამარ ღაზნელი, ორ დავრელი და მოსორ ნადირძე. ამირინდოს ედგა წითელი პალატი და შიგან მოწუელნი კარავნი და ლაშქარნი დიდნი. იგი სამნივე ჭაბუგნი მას გვერდით დგეს. მზე ჭაბუგი ნადირობით წამოსული ლარი არა ჭქონდა, წინა წავიდა აბრაჰამ, ვირე ჩვენ მივიდოდით, ჩამოიხვნა საკარმანგნი კარავნი და პალატნი

და დასტა მზის ჭაბუკისათვის და ლარი, ვითა სწუდების საგებლითა და ნობითა და ტაშტა-სბრაკითა და ყოველითა ფერითა შეკაზმული. მიკედით და გარდაკედით მათ კარაკთა და დადგეს ჩვენსა გვერდით დორათ დილაძი და ამირ იამანელი. დაყვავით იგი დღე, ესე გაითქო ქვეყანასა შინა, ვითა მოვიდა მზე ჭაბუკი, გამოვიდა ყოველი ქალაქი ნახვად მზისა ჭაბუკისა და თქვა ყოველმან კაცმან „არა გვინახავს ესეთი კაცი ამისებრიო.“ მეორესა დღესა მოვიდა დარბაზობად ამირინდო და ლამარ ღანელი და რა დაკრელი და მოხორ ნადირიძე, თვალად უკეთესნი ჭაბუკნი არ ეგებოდეს: ამირინდო კარგი და საბატო კაცი იყო, ეკეთიკი ვერ იყო, ვითა მზე ჭაბუკი, თვარა სხვად კაცად კმა იყო, მხარული ამხანაგი, მდაბალი, მზე ჭაბუკსა დიდად მოეწონა. ღანარ ღანელი იყო დიდი კაცი საჭაბუკოდ შექნილი, უებარი, თვალად იგიცა კმა იყო; მაგრამ ეკეთი ვერ იყო, ვითა ამირინდო, ჭკვანდა მესისხლე იყო. მოხორ ნადირიძე და რა დაკრელი იგიცა კარგნი ჭაბუკნი იყვნენ; მაგრამ ყველათა უკეთესი ამირინდო იყო. ამას დღესა არ გაუშვნა მზემან ჭაბუკმან, ზური მუნ ჭამეს და ნადიმი გარდისადეს, მისცა მისაცემელი ყველასა დიადი, მას ზურობასა ზედა მოვიდა ვინმე დიდებული სოხრო საზართა მეფისა, კიდე ყველასათვის საბოძვარი ჭკონდა: მზისა ჭაბუკისათვის დიდად ებოძა, იმაზე ცოცხად უძროხი ამირინდოსთვის, სხვათათვის სწორად ებოძა და ებრძანა. „ვამად ბრძანეთ და მოხვედითო, დიდად გამესარნეს თქვენი მოსწულა.“ ადგეს ყოველთა და თაყვანისცეს და დღე მუნ დაჭყვეს. მეორესა დღესა მიკედით ამირინდოსასა, ყველანი მუნ შემოკრბეს, ეგრევე გარდავისადეთ ნადიმი და ყველასა კიდის კიდე უძღვნა ამირინდომან. ეგრევე მოვიდა იგი კაცი მეფისა, მოიღო შესამოსელი და საბოძვარი კიდის კიდე ყველასათვის. იგი დღე მუნ დაყვავით, დიდი სისარული იყო; ბასტნი და მოშაითნი იძუერდეს და განცხრობოდეს და გავისვენეთ, რაღასა ვაგრძელებ, შვიდნი ჭაბუკნი იყივნეს: მზე ჭაბუკი, ამირინდო, რა დაკრელი, დორათ დილაძი, ღანარ ღანელი, მოხორ ნადირიძე და ამირ იამანელი. ყველასთან კიდის კიდე მიკედით და ნადიმი გარდავისადეთ, ეგრეთვე ერთმანერთსა უძღვნიან დიდი. ყოველთა მეფემან საბოძვარი უბოძვის. დაყვავით მრავალნი დღენი, ვსზარეზობდით, ვიმღერდით, ვნადირობდით

და სისარული იუვის დიდი, მშვილდოსანსა ყველასა მზე ჭაბუკა სჯობდა, მოასპარაშესა ყველასა ამირინდო სჯობდა, ორთლით მოძღერალსა ყველასა ორ დავრელი სჯობდა, ცხენოსანსა ყველასა დორათ დილამი სჯობდა, ვითა მოშითი იძღერდის ცხენსა ზედა აბჯრითა, მონადირესა ყველას მონორ ნადირიძე სჯობდა, მოჭადრაკესა ყველასა ამირ იამანელი სჯობდა, მტურავსა ყველასა ღამარ ღასნელი სჯობდა; ესე მინასაკს მისგან რაზომცა დიდი წყალი იუვის, შეკაზმული კაცი ილლიასა შემოიგდის და იმიერ გაიტანის და ჭაბუკად რომელი სჯობდის აწ სცნათ. ოდეს გვესმა, ისმენდი მეფედ მეფეო, ესე ას ბაუი მის კაცისაგან დიდად გვიამებოდა, თქვენ არ ვიცი, მეფეო; ვთნავს თუ არა. დაუყვენით ამას განსკვენებასა შინა დღენი მრავალნი, ნადიდად ვსხედით ამირინდოსასა, ადგა აბრატამ, აისგნა ორნი ჭიქანი ერთი ამირინდოსა და ერთი მზე ჭაბუკსა, ეგრე მოასხენსა „ღვინო შესვით ღომთა ღომნო და თქვენ შეებენით ერთმანერთსაო.“ და ყოველთა თქვენს. „უამი არს თქვენისა ომისაო.“ ეგრე თქვა ამირინდომ. „შესვი. ღვინო ყველას გვეტყვის ზმასა თუ არაო.“ ავოცეს ერთმანერთსა და შესვეს ღვინო, დასკვენეს ომი, გაიყარა ნადიმი. მოასხენეს მეფესა „სკალისა მზეჭაბუკისა და ამირინდოს ომი არისო“ ეგრე ებძანა „ვირემდის მე არა ჩამოვიდე, ნუ შეიბძითო.“ დილასა ჩამოისუნეს ოქსინოსი კარავნი, დადგეს და დასხენეს საჯდომნი ოქროქსოვილი სანი და დადგეს სვეტნი. გამოვიდა ხოსრო ხაზართა მეფე და დაჯდა საჯდომთა და დაისხნა დიდებულნიცა თჳსად; მოვიდეს მეზუკენი და მე დაბდაბენი, წამოდგეს ყოველი ქალაქი, დაიდგო ნადიმი მეფემან, მივედით ყველანი მეფისასა. გამოვიდა დედოფალი და დასხდეს მასვე ბანსა ზედა, მოვიდა ასული მეფისა დაჯდა დედისა გვერდით. სმა იყო დიდისა სისარულითა, შეეკაზმა მზეჭაბუკი და გავიდა და თქვა ყოველმანს. „იმიო ომი კაცისაგან არ ეგებოსო.“ გამოვიდა ამირინდოცა შეკაზმული მოეწონა იგიცა ყველასა, თუძცა გენახნეს ბრძანებდი ამ ორთა კაცთა უკეთესნი არ არიანო. იარებოდეს მოედანსა შინა, მეფემან მოუგზავნა კაცი. „ჩემგან ამისი მოწმობა არ გინდათ, მაგრამ ერთმანერთსა მუსთლად ნუჩას უზამთო.“ მზემან ჭაბუკმან ეგრე მოასხენსა. „ჩვენგან მუსთლად არ ეგებოსო“ შემოუვლეს ნავარდი, შეუტყეს და შეიბნეს, რა

მელ ომი ეგეთი არ მინასავს, თუით მუნ მყოფელმან ეკელამა თქვა. „არა ნასულა ეზომი ფიცხელი ომიო.“ იბრძოლეს მწუხრამდისინ და სილამემან გაჭყარნა და ვერა რომელან აჯობა. გაესარნეს მეფეს და ყოველსა გაცსა მათი მშვიდობით დარჩომა და დამოსნა და დედოფალმანცა მოსცა შესამოსელი. წავიდა მეფე და ჩვენ დავიდევით ნადიმი. მეორეს დადეს გამოვიდეს და შეიბნენ, თაემან თქვენმან, წინასასა უფიცხე შეიბნეს, ეგრევე გაყარნა სილამემან, ვერა რომელმან აჯობა. დაუძიიდა მსესა ჭაბუგსა გასწორება; კვლავ შემოსნა მეფემან, ქება შეასსა და უბრძანა. „აღარა გაბრძოლებთ, ვიცი რომ თქვენებრი ჭაბუგნი არა არს პირსა ყოვლისა ქვეყნისასა. ამიწინდომან არა თქვარა, ერსია თუძცა აღარ შებმულაიფუნენ. მსემან ჭაბუგმან ეგრე მოსსენა მეფეს. „ხვალე კიდევ შევიბმით და თუ კიდევ გავუსწორეთ, აღარა შევიბნეთო.“ დასაკენეს ხვალისა უფიცხე ომი და დადგა მეფე. ჩვენშინა წამოკედით, მსემან ჭაბუგმან ეგრე თქვა. „ამა გაცმან ამისთვის გამისწორა, რომე სიკვდილისა მეშინიან, კარგი გაცი არის და გულისად ვერა კვრავო.“ შეიქნა ლაშქართა შინა ცილობა ზოგი მას აჯობინებდენ და ზოგნი სწორად იტყოდეს; ვითა ზედა გათენდა დაჯდა მეფე და დიდებულნი დაისხნა, გამოვიდეს დედოფალი ასულით და დასსდენ ბანთა ზედა. გამოვიდა ყოველი გაცი ხელვად. ეგრე არქვა მსემან ჭაბუგმან ამიწინდოს. „დღეს გარდაწვეკცა არისო.“ მან ეგრე არქვა. „დასტურ, თუ ძლადობელნი არა ვართო.“ შეიბნეს, თაემან თქვენმან და ზენაარმან ღუთისამან, პირველისა დღისა ომი, ვითამცა ლაღობა ყოფილ იყო, შუა დღემდისინ იბრძოლეს, პირველად ოროლითა და ოროლი დაემტურათ და ცხენზე რკინაობა დაიწეს. იმათი ერთმანერთისა ჯახება ცისა ჭესასა ჭკვანდა, მის უკან აიღეს ხუთას ხუთასი ლიტრის ლახტები იმით ერთმანერთსა ასე მედგრად სცემდეს, რომ მათი ცემა კლდის რღვევასა ჭკვანდა და ზღვისა ღელვასა; დაეკრინათ ლახტები, დაჭყარეს და თითო ხლმები გამაიწოდეს და გაიყენეს ცხენები და შეუტოეს და ერთავე მუზარადები დაუღეწეს და ხლმებიც დაღეწეს და გაუდგნენ ერთმანერთსა და დაახხნეს ისარი, ვითა ტყე ტანში ასე იყო, და ჯახვის სიკეთით ვერცერთს ვერ შეატანა, შეუზახნეს ერთმანერთსა და სიტები შესტყორცეს, ორთავ ზოლორტიკი რკინიანი დაემხვრათ.

ასე გაუხდათ ხაომარნი საცმელი, რომ ფაღსანივით კუარა დაფრეწილი. გამოიწოდეს თითოე სმალი კიდევ, ფიცხლავ ცხენი გაიყენა ამირინდომან, შემოიქცა და შემოუტია და ეგრე შეჭვივლა. „კარგად გამომაგრდითა შემიძლია, კმაღავ აღარა.“ ჰკრა სმალი ამირინდომან პოლორტიკი რკინიანი გაკვეთნა და ჩაბალსი გასეთქა და თავსა დიდი შეკვეთა და სისხლი მადლა შეასსა, ჯობნა გვეგონა, მზემან ჭაბუკმან სმალი გადაადგო, აღარა ჰკრა, სიკვდილისა შეშინდა. „არ შემომაკვდესო, დაჩემს ნაკრავს ვერღარა წაუვალსო.“ ხელი მიჭყო, ხლმიანი ხელი შესტატა, აიღო უნაგრისგან ასეთი დასტა ქვეყანასა ზედა, რომელ შეზნიდა და ქვეყანა ასე შეიძრა მასსა დაცემსზედან, ვინცა ფეხზე, ვიდევით მიწასა ზედა დავეცენით. ადგა მეფე და ივივლა. „ღმერთმან ნუქნას სიკვდილი ამირინდოსიო.“ მზემან ჭაბუკმან ეგრე თქვა. „მე ჯობნა მხვდა და მიჯობნებია, სიკვდილი რასა ჰქვიანო.“ მეფემან უბრძანა. „კურთხეულმცა არს იგი ღმერთი, რომელმან ეგეთი გული და ჭაბუკობა მოგტა.“ გაეხარნეს ყოველთა ჯობნა მზისა ჭაბუკისაგან და შეასსეს ქება. დიდი ხანი დაბხედილი დაჭყო ამირინდომან. მოვიდა სულად ამირინდო, წასხსნა მეფემან ორნივე თვისად კარავსა, შემოსნა და უბოძა დიდი მეფემანცა და დედოფალმან და წავიდა მეფე ქალაქსა. მეორესა დღესა მივიდა ამირინდო მზისა ჭაბუკისასა და ეგრე თქვა. „მერჩია ესე რომემცა, ღმერთო, მეჯობნა, ვინათგან შენ გაგიმარჯვა ღმერთმან მერად გემდურვი, დიდად მადრეელი ვარ, სიკვდილი შეგემლო ჩემი და არ მამკალ.“ დაიმოყვრნეს და ქმად იფიცნეს და მოკვლოდით ყოველთა დღეთ ქორწილსა. მიმწუხრს მზე-ჭაბუკი, და დორათ დილამი, და ორ დაკრელი და მოსოჩ ნადირძე ერთგან სხდეს, მოვიდა აბრახამ დაჯდა დაღრეჯილი. ჰკითხა მზემან ჭაბუკმან „რად დაგიღრეჯიაო.“ მან ეგრე თქვა. „არ ვიცი, მეფისა სიტყვა არს, თუ არა უმძიმს მასცა, დედა-მამემს მის ქალისასა უმძიმდა გათხოვება, მოუპარავს წუხელის და გრძნეულთა ქვეყანასა წაუყვანია, რომელ არცა მისვლა ეგების და არცა გამოყვანა, თუ ყოველნი გმირნი და გოლიათნი ერთგან შეკრბენ, აწ ვინცა წახვალთ გამოყვანებად ნება თქვენიაო.“ დაგვიძმიდა ყველასა, ამირინდომან ეგრე თქო. „არცა, ღმერთო, ვიარები და არცა შეკვლად დავდგები.“ მზემან ჭაბუკმან ეგრეთ თქვა. „ვინათგან აქა მო-

კსრულვარ, ვირე არ გამოვიყვანო უსიკრედილოდ დასტურ არ შევი-
ქცეო.“ ეგრე არქრე აბრაჰამ. „მზე ჭაბუკო, მე სიყმე და სიმშენიერე მე-
წყაღვის შენი და სიჭიაბუკე მოუვალე არის, მუნ ნუ წასვალ. ვინცა
შესვლას ცდილა, მთელი ვერ გამოსულა.“ ეგრე თქვა. „ჩემებრ, ღმერთო,
არა ვინ ცდილა, წინამძღვარი მამეც და სხვა ნუ გაგვა.“ მან ეგრე თქვა.
„წინამძღვარნი სადამდისინ ეგებოდეს მოგცნე, რა აღარ ეგებოდენ
მიღმა გიჩვენონ რა უნდა ჰქმნი.“ დასკვნა წასვლა მზემან ჭაბუკმან.
ღორათ დილამან ეგრე მოახსენა „მე თან წამოგვევებო.“ მაღლი უბრძა-
ნა. მოვიდა მოსორ ნადირიძეცა მოახსენა. „ჩემთვის არა მიც საქმე, მა-
გრამ შენთვის თავსა არა ვსწყალობო“ დავასკვენით წასვლა. მოვიდა
ამირინდო მე ესე უწინ მითქვამს. „ჩემთვის ამა გზასა არ წავალ; მა-
გრამ თუ შენ გინდა წამოგვევებო.“ უთხრა მზემან ჭაბუკმან „ნუ იტვირვი,
ჩვენცა ვკმარვართო.“ და დავასკვენით წასვლა. მოახსენა აბრაჰამ „ისმინე,
ნუ წასვალ, ნუ მოიგლავ თავსა, მოუალა მუნ წასვლა.“ ეგრე უბრძანა.
„წინამძღვარი მამეც, და ვაზირობა არ გვიხდაო.“ მოახსენა წინა-
მძღვარნი, ღმერთო, მოგცეო. მოიყვანნა ოთხნი კაცნი გზისა მეცნიერნი
იგი კაცნი თავს იცემდეს. „არ წავევებითო, არათ ღონითა, აჰა თავნი
ჩვენნი, აქავე დაგვსოცენითო.“ ვირემდისინ ამასუდ სიმტკიცე არ მივევით
„სადამდისინ ეგებოდეს წავკვიძვითო.“ მერმე თქვეს წამოსულა, ეგრე.
თქვეს. „სხვაგან ნუ თუ მიხვლებოდეს სამი ადგილი არის ყოლა წა-
სულისა ღონე არა არს, თუ იგიცა წავიაროთ, სადა მეფისა ასული არის
მუნ შესვლა ყოლე არა ეგების.“ მზემან ჭაბუკმან ეგრე უთხრა. „გაუშვით,
ეგე თქვენი სილი ეტიკობა არის.“ ვითა ველარა დაუშალეთ წასულა,
დიდად იტვირა აბრაჰამ, რაზედა გათენდა, წავედით მზე ჭაბუკი, ღორათ
დილამი, მოსორ ნადირიძე, მე და ორნი ყმანი მზე ჭაბუკისანი. ისმენდი
მეფეთ მეფეო, აწყა იწყობის ანბავი მზისა ჭაბუკისანი სიმსნე და ჭა-
ბუკობა, წავკვიძვეს იგი ეტიკნი და წავედით, ვიარეთ მრავალნი დღე-
ნი და გავიარეთ სამეფო საზართა მეფისა, მივსვდით ქვეყანასა კარგსა,
დიდსა; მაგრამ უკაცური იყო, ეგრე თქვეს ეტიკთა. „მივსრულ ვართ ქვე-
ყანასა გრძეულთასა ამას აწვე მოგახსენებ დიდად გაფთხილება გინ-
დათ, რომე მუსთლად არა წაგვედოხთ რაო, თუ ვით რომელ საცხა-
დო ხახოთ ჭირად იგიცა გვეყოფისთო.“ არა გვარნი კაცი არ გამოგვი-

ჩნდა, ოღეს ვნასეთ ექვსნი ვინმე ტაიჭაოსანნი მოდიოდეს, ხელთ
აქროლები ჭქონდესთ, ფიცხლად მოდიოდეს, მათ ეტიკთა ეგრე თქვეს.
„ომად მოვლენ იხი გაცნით.“ ჩვენ აღარა ვაზმა გვინდოდა, ვითა მოგვე-
ასლნეს ცხენის შესატყვევლად ერთი გაცი უკანა მიეწია და ეგრე უთ-
ხრა. „მაგათი ის გიჯობსთ ახად იბაშსა წაუგვლიათ და მასეუდ წადითო.“
რა მან გაცმან ესე თქო. მათ ექვსთა გაცთა თქვეს, ოტიო, და შეიქეცეს
და ფიცხლად წავიდეს. მზემან ჭაბუკმან ეგრე თქვა. „დამიძძიმდა რომე
იბად აბაშმან წაგვასწრაო.“ მათ ეტიკთა ეგრე მოასსენეს „ნუ გიძძიმს,
ვერცა, ღმერთო, იბად აბაში მივაღს, სდაც მეთვის ასულთა და ვერცა
ჩვენაო.“ წავედით და მიგდიოდით ყოველისა ქვეყანისა ლაშქარი მო-
დიოდა და იბად აბაშსა ასსენებდენ ყველა და ჩვენ. არა გვითხრეს რა-
დორათ დილამძან ეგრე თქვა. „არს ვინმე თურმე ვარგი ჭაბუკიო იბად
აბაშიო.“ ველეთიგი დღე და არა ვინ გამოვკვირნდა, მეორეს დღესა ცო-
ტასა სისხლისა წყაროსა გარდავევიდენით, გაგვიკვირდა ეგრე. თქვეს
ეტიკთა ესე წყალი ჩვენ არ ოღეს გვინასავსო ნუ თუ იბად აბაშსა
ზედა ომი არსო და ესე სისხლი მუნით მოდისო.“ შევევეკით მას სი-
სხლსა, გაცი ვინმე მოხროდა ფიცხლად და მოვიდოდა და ტიროდა. მზე
ჭაბუკმან ჭკითსა. „ვინა ხარ, ანუ რა გჭირსო.“ მან ეგრე თქვა. „მე იბად
აბაშის უმა ვიყავ და ასერა იმასედა ომი არისო, და ესე სისხლი
მუნით მოდის, მგონია მოკვლესო.“ გარეიქცა და ჩვენ წავედით ფი-
ცხლავ, ჩვენ წარვევისწრაფეთ „ომსა ზედა მივიდეთ იხი სჯობსო“ ოღეს
მივედით იბად აბაში ჩამოეგდოთ, დაეკოდათ. სასიკვდილოდ, რა დავბა-
დებულვარ ეზომ დიდი გაცი არ მინასავს, იგი სისხლი მისი ჩამოდი-
ოდა, ხმალი სისხლიანი ხელთა ჭქონდა და ცხენი ხელთა ეჭირა, აღარა-
ვინ იყო, დაეგდოთ და წასულაიყვნეს. ჩვენ ზედა-მივადევით გაცსა,
ენა აღარა ჭქონდა, შემოგვხედა, თუცა გენასა საზაროდ ვმა იყო, და-
უძძიმდა მზესა ჭაბუკასა ვერ მისწრობა მისი. მათ ეტიკთა ესრე თქვეს.
„რადგან იბად აბაშსა ესე წაჭკიდებიაო ჭაბუკობისაგან იმედი ნულარა-
ვისა აქწესო.“ დაგვიძძიმდა და შეგვეშინა. ეგრე თქო ნოსარ ნადირმემან,
„ცხენსა გამოუღებ და თან წამოვიტახებო“ ეზომ დიდი ცხენი არა ვის
უნასავს.“ ხელი მიჭყო თუმიტა გამოუღო, ეგრე თქვა იბად აბაშმან. „რად-
გან მამკვლარვარ ჩემსა ცხენსა არა ვის მივცემო.“ მან დაყოლილმან

სიკვდილზე მიწვენილმან თავის ცხენსა უნაგირსა ზედა ხმალი ჰკრა, თავმან შენმან, ცხენი შუა გაკვეთა და ხმალი მიწასა გამოაკვლო, ცხენიც მოკლა, უგუჯდა და თვითცა მოკვდა. გაგვიგვირდა ეკეთი გვეთი ნობა. მზემან ჭაბუგმან ეგრე თქვა. „ავი ვინტე ყოფილ-არსო ესე კაცი, თვარე ეკეთისა გვეთინობა შექმლო, ვითა ვინ მოჰკვლათ. მათ ეტიკთა ეგრე თქვეს. „უკეთესნი თურე დასვედრიანო.“ მზემან ჭაბუგმან ეგრე თქვა, „ღმერთო ავსა გზასა ვართო.“ ჩვენ არა გეწადოდა წასვლა, შევშინდით დიდად, განა ვინ გვიხმენდა. ეგრე თქვა მზემან ჭაბუგმან „გვალეთ, რას უჭვრეტო ჰკვდარი ვინმე ყოფილ-არსო. წაკვდით მუნით ვიარეთ. ვიარეთ, დიდი ხანი არა გამოჩნდა არა ჩვენსა საჩინოსა, ტბა იყო ცოტა, მოვიდნეს ხუთნი კაცნი ჩასხდეს, იბანეს და ღამად შეიქცეს და წავიდეს გზასა სითაცა ჩვენ მივდიოდით, მოვიდეს ხუთნი სხვა კაცნი ჩასხდეს, იბანეს და ვეშხად გახდნენ და წავიდეს, მოვიდეს კიდევ ხუთნი სხვა კაცნი, ჩასხდეს, იბანეს და მივიჩინებოდ შეიქნეს და წავიდეს. ვთქვით. „რანი არიან, ვინ იყვნეს, რომელ ჩვენ არა შემოგვიზახნეს, შეგვეშინნა, ზარმან აგვიხვნა. მზე მან ჭაბუგმან ეგრე თქვა. „ის ყველა ეშმაურიაო.“ დაკვდევით მას დღესა და ღამესა არა გამოგვიჩნდა არა, მათ ჩვენთა ეტიკთა ეგრე თქვეს. „ერთი საჭიროა და სამსელა დღევანდელი დღე არის.“ ჩვენ ვკითხეთ რა არის.“ მათე გრე თქვეს. „ესეთი ხანასავი რამე არის, ვინც რომ მას ხასავს დასტურად გაიქცევა, ვისსაცა გუფსა შიში არა იყოს მას ზედა ომი შეიქნების და ღმერთი გაუძარჯვეს.“ დორათ, დილამმან ეგრე თქვა. „მე ეგრე ვიცი ეზომ, ღმერთო, შიში არის გუფსა ჩემსა, რომელ რიცხვი და შეგება არ არის. მზემან ჭაბუგმან ეგრე უთხრა. „დორათ, გეშინიან ჩემსა მზესაო.“ მან ეგრე თქვა. „მე შინიან შენმან მზემან, მან გაიციან და ეგრე თქვა. „მე და მოსო რს, ღმერთო, არ გვეშინიანო.“ მოსო რე ეგრე მოასხენა. „მე ნუ მთვალავო, ესდენ, ღმერთო, მე შინიან, რომელ სული ცოტადა მითქსო.“ ამას ვიციანოდით; მაგრამ შიში გუფსა ყველასასა იყო, მის ერთისაგან კიდევ მზისა ჭაბუგისა. კვითხეთ მათ ეტიკთა. „რა არის იგი გრძნებითა შექნილი.“ მათ ეგრე თქვეს. „არ ვიციო აშინგან კიდევ, რამე რაზომცა ეშინიან, გაიქცევისო.“ გათუნდა ზედა, წაკვდით ოდეს და ვნახენით მათ ღამითა. ზედა ხუთნი კაცნი

სხდეს, იგი კაცნი რომელნი ვეშადა შეიქნეს დაშორს თვალისა
სახინოდ დაშქარი მოვიდოდა ურცხვი. მოვიდეს იგი კაცნი, შევიბენით
ფიცსლად ომსა შინა. ჩვენ მოგვაკლდებოდა ძალი და შიში შეგვექმ-
ნებოდა, მაშინ რაღა ვთქვა, მზე ჭაბუკი მარტო დავაგდეთ ომსა შინა,
ანაზღაო კაცი მოვიდა, ვეშაპსა ზედა ჯდა, ხელსა შეილდი ჭქონდა.
ფიცსელნი: შემოგვიძახსა, ისარი შემოგვეტეოცა, სმა მისი ჯერეთ
ცა უერთა ჩემთა არის. მუნ ვეკლამან ზარსა დასტეს და შემოგვი-
ტეეს. მათ ჩვენთა ეტივთა თქვეს. „ამას ვიტეოდითო, ფიცსლავ გაიქც-
ნეს და ჩვენცა გავიქცეთო, დამარტო დავაგდეთ მზე ჭაბუკ, მოვიდა იგი
უოკელი ქვეყანა დაშქარი მარტოსა ომი დაუწევს, იგი დღე და ღამე
იბრძოლეს ჩვენ, არა ვიცოდით, იგი დღე და ღამე უკუდმა ვირბინეთ.
მეორესა დღესა მათ ჩვენთა ეტივთა ეგრე თქვეს. „აწ განუკეტილსა
რაცა ქნილსა, შევიქცეთო,“ ოდეს მივედით მზე ჭაბუკი დგა იგი და-
შქარნი გაექცივნეს და დაესოცნეს, ჩვენ მიძავალნი გენსსა, გაიცინა.
ჭაბუკნო, შიში თურე გაქვსთო, რომელ გაიქცითო, არა თუ სიჯა-
ბნით გაიქცითო.“ იგი ორნი კაცნი ჭაბუკი იყვნეს დორათ და მოსორა
კელმწიფეთა ძენი იუზენ, განა აგრე რამე შექნილ-იყო იგი გრძნები-
თა, თურცა რაზომცა შიში გულისა ჭქონდა უღონოდ გაიქცეოდა. მზი-
ხა ჭაბუკისაგან კიდე სორციელისა კაცისაგან არ ეგებოდა ომი; მისთჳს
რომ ეზომ ძნელისა გზისა შიში გულისა არა ჭქონდა. მე ეგრე მიბრძანსა
დარეჳანის ძემან, სავარსნიძემო, დიდი არის ისი, რომელსა ისეთსა გზა-
სა შიში არა ჭქონებია.“ მე მოვასსენე. „დიდი არს ზომისაგან მეტად
და დაუჯერებულნი.“ მან კაცმან დაიწყო მბობა, იგი კაცი რომელი ვე-
შაპსა ზედა ჯდა ჩვენ გავკაქცივნა და იგი კაცნი რომელ ღომთა ზედა
სხდეს იგი ვეკლანი დაესოცნეს მზე ჭაბუკსა. ჩვენ გვიბრძანსა „რა ესე
დავსოცნენ, მაშინდა გაიქცა დაშქარიო.“ გაუკვირდა მათ ჩვენთა ეტივთა
და ქება შეასხეს და ეგრე მოასხენეს. „კაცისაგან, რომელს სორცნი
ასხენ შეუძლებელია აწ რომელი შენ ჭქმენიო და აწ ვიცით რომელ ში-
ში არა არს გულისა შეისა, კურსეულმცა არს გული შენიო.“ დავუავით
იგი დღე მუნ, მეორესა დღესა წაკედით, ვიარეთ იგი დღე და ციხე
მოგვსვდა, მის ციხისა ძირსა წალგოტი იყო მშვენიერი და წყარო გამო-
დიოდა, კაცი ვინმე ჩვენებურად მოსილი წყალსა ავსებდა, რა გენსა

თავკანის გვცა, ეგრე ვკითხეთ. „ვინა ხარ, რომელ ჩვენებური სამოსელი გაცვია.“ გვითხრა. „პატრონო, მე იბად ახაშისა ვიყავ, იგი მოკლეს ჩვენ უმანი ტყვედ წამოგვასხეს, მე მარტო აქა ვარ ჩემთა მოყვასთა არა ვიცი.“ ეგრე ვკითხეთ. „ვისი არის ესე ციხე ანუ შიგ ვინ არისო.“ მან ეგრე თქვა. „ციხე ამათი ვისიმე არის, მე ასლა მოყვანებული ვარ, შინა არა ვინ არის, ერთი დიაცი არის ბერი, რაცა ლაშქარი იყო ყველა თქვენსა მოსვლასა იტყოდეს, ჩაღმა წამოვიდესო.“ ნოსარ ნადირქმან ჰკითხა. „ყოლა წინა საჭირო გზა გვიცხსო.“ მან ეგრე არქვა. „მე არა ვიცი, იგინი დია ძნელსა იტყვიან.“ წავედით მან უბამ ეგრე ვკითხრა. „შორით მოსვალთ დადგით ამას ღამე ამა ციხესა შინა, გაისვენეთ, რაცა გინდათ ცხენთა და კაცთა თვის გვეშოებისო.“ უხმინეთ, ციხესა დადგით, შიგ კაცი არა ვინ იყო. ციხე იყო და სასლუბი კარგი. შეკედით, სასლი იყო დიდი, შეკასმული, ერთი დიაცი-ბერი ჯდა, ზე ადგა გაწვივნა, დავსხედით ეგრე თქვა მან დიაცმან. „მაშკრალნი საწო პური ბრძანეთო.“ ორნი მოხანნი ჰქაეს მას დიაცსა, ტაბლა მოიღეს და სახუკვარი ყოვლი ფერი. მზე ჭაბუკი მარტო დაჯდა დავსხედით პურსა ვსჭამდით. მას სასლსა შინა სამნი კაცნი იყვნეს ანაზღად იჩითად ორნი კაცნი მოვიდეს ხმაღ მოწვდილნი, მზე ჭაბუკი ვერ სედვიდა ზურგით კერძო იუწნეს, დორათ დილაძი და მოხორ ნადირქე ახლტეს და შეუტრეკეს, ვინემ მზე ჭაბუკმა მიისედა და ან მოვიდოდნეს და დახორცეს, თუცა დორათ და მოხორ არ ყოფილიყვნეს მზე ჭაბუკს მუსთლად მოჰკლევდენ. და რა იგი კაცნი დახორცეს დიაცსა დაუძი მდა, ზე ავარდა, იყივლა და მათ სამთა კართაგან შემოდენა დაიწყო ლაშქარმან. ერთსა კარსა მზე ჭაბუკი დადგა, ერთსა დორათ და ერთსა მოხორ ნადირქე. ომი შეგვექნა დიდი დილით მწუხრამდე ომი იყო. უიოდა იგი დიაცი, მოვიდოდა ლაშქარი, შეუტრია დორათ, დიაცი მოკლა. რა იგი მოკვდა ლაშქარი გაიქცა, გზა და კვალი ველარა გავიკეთრა. მადლი უბძანა მზემან ჭაბუკმან დორათს. „ძმაო, გურთხეულმცა ხარ, რომელ იმა დიაცისაგან დაგვისხენო, სულთერი კაცი მას ციხესა შიგან ველარა ვპოვეთ, ვერცა იგი რომელ ეგრე თქვა. „იბად ახაშის უმა ვიყავო.“ მათ ეტრიკთა ეგრე თქვეს, „თუმცა იგი დიაცი არ მოკვლათ დორე დახსნისა არა იყო, თუნდ წელიწადი ერთიცა გებრძოლათ.“

დაკავით იგი დღე მუნ, დილასა წავედით, მათ ეტიკოს ეგრე გავაჩქევს.
„აწ უფრო საგრძნეულოსა ქვეყანასა შესრულ ვართ, გაუფთხილდითო.“
ვიარეთ დიდი ხანი, მოგვსვდა მშვენიერი სასლი, შინა შევედით, გაცი
არა ვინ იყო, პური დაგებულნი იყო, მზემან ჭაბუკძან ეგრე თქვა. „ამას
პურსა ეოლე არა ვჭამ საგრძნეულო არს.“ ანაზდად იგი მფრინველნი
მოფრინვიდეს, რომე მას ტბასა შინა გაცინი მფრინველად შეიქმნეს.
მოვიდეს, საჩქელნი შემოვლნეს, დასხდეს და გაცად შეიქმნეს, ამაღ
რომე დასოცასა იგონებდეს. ჩვენ ვერა გავიგეთრა, თუძცა პირველად
შემოსულნი დაგვესოცნეს მშვიდობით დაკრებოდით, არცა რა ჩვენ
გვითხრეს, დიდი ხანი დაჭყვეს, მერმე ეგრე გავაჩქევს. „რად არ სჭამთ
პურსა, თუქვენ არა სჭამთ, ჩვენ ვსჭამთო. მზემან ჭაბუკძან ეგრე არქვა.
„ჩვენ არა გვინდა, თქვენ ჭამეთო.“ დასხდეს, ჭამდეს და იცინოდეს. ჩვენ
გავვიკვირდა გაცი ვინმე მოვიდა და ეგრე გვითხრა. „ისი პური თქვენთვის
შეკმაზული იყო, მათ ეშმაურთა რათ შეაჭამეთო.“ მათ რომელ პურსა სჭა
მდეს ადგეს მას აგინეს, შეუტყეს და იგი გაცი მოკლეს. ჩვენ, დაგვიძძიდა
ჩვენითა მიზუნითა მოკრულა მის გაცისა. ჩვენ შეუტყვეთ მათ, იგინი
მფრინველები შეიქნენ, ფრთები პირს გვკრეს. ჩვენ ცნობა წავვიხდა,
ოდესცა მოვიქეცით საზარეთსავე გარსა ქალაქისათა ვიყავით. განცა
განადა გვიძძიდა. დორათ დოღამძან ეგრე თქვა. „დმერომან იცის,
მგონია სიზმარსა შინა ვიყუნეთო, თვარა ეს ვითა მოხდა.“ მოვიდა
აბრაჰამ ეგრე თქვა „არ მოგასხენე, რომელ ვერ შესვიდოდით. დაუძძი
და მზესა ჭაბუკსა ძნელად. აბრაჰამ ეგრე ჭკითხა. „სადამდის იყვენითო.“
ჩვენ უკვლა უთხარით. ეგრე თქვა „საჭირო უკვლა ჩავივლია მოცთო
მით წავკვიდებიათო, თუცა წინას: მფრინველნი დაგვესოცნეს მშვიდო
ბით დარჩებოდითო.“ მზე ჭაბუკძან ეგრე თქვა. „მე უღონოდ წავალ
იცოდეთო.“ მოსორ ნადირიძემ მოასხენა მე ვერა გვადრე. „თვარა უღო
ნიოდ წასვლა სჯობსო.“ არ ომისა შიშითა წავკვიდებიან საეშმაგო საქმე
წავკვიდაო, მას სახლსა მივედით სით წავსულვიყვენით, ვიარეთ რაც
ჭირი გვეჩასა მეორეთაც ის ჭირი და შიში ვჩახეთ. მივედით მას
სახლსა და სიღამაც დაგვაბრუნეს მფრინველთა ფრთისა გრუნთა შე
ვედით მასა სახლსა, არა სულიერი არ იყო, ანაზდად რვივე მფრინველ
ნი მოვიდნენ. დორათ ეგრე თქვა. „აჭა იგი ფრინველნიო, ვითა დაგვე

სწორნეს ქვე ჩამოცვივდეს და მოკუდეს. გაგვიკვირდა. „თუ რამან და-
ხოცნაო, ღმერთმან იცის ეშაური საქმე არს, დაეხსენითო.“ დოწათ
ეგრე თქვა. „ვნახავ რა სჭირსთო.“ მოსო რ ეგრე ჰქქვა. „სელსა ნუ
მიჭპუოთ.“ ორთავე ორთლის ტარი მიჭყევეს, ცუცხლი გამოვიდა და
ორთლები დასწვო. იყო ესე დასატი მათი, თუძცა სელი მიგვეყო დავი-
წოდით, განა გვიხსნა ღმერთმან მათის გრძნებისაგან. მათ ეტივთა
ეგრე თქვეს. „ღმერთო, დიდსა ფათეჩაკსა დავრჩითო, აწ იმა მფრინ-
ველთაგან ნულარ გეშინიანთო.“ წაკედით მუნით და მიხვდით სამარო.
კანსა, ყოვლის ქვეყანის მკედარი ყველა ზე წამოდგა და ხელსა გვი-
ხრიდენ. „მოკედით ჩვენ თანა, თუ მოსულა გინდათო.“ ეს ჩვენთვის სა-
ზაროდ საშიშარად კმა იყო. მზემან ჭახუკმან ეგრე თქვა. „ნუ თუ შეშინ-
დეთო, ყველა საეშმაკო არისო.“ მათ მკუდართა ეგრე თქვეს. „რა ცოტა
ხანი ჩაივლის ორპირად მოკალთო და ამოგწვევტო.“ არა დაკსედენით
და არცარა ზასუსი გავეცით, ვითა ცოტა ჩაზიარეთ, კლდენი იყვნეს, იმიერ
და ამიერ შუა გზა გავიდოდა, კეშაში იყო დიდი და უმაგალითო გზასა
ზედა დადგომილი, პირი აეშკმო, ცუცხლი გამოვიდოდა პირისა მისი-
საგან, ამას ბრძანებდი საზაროდ კმა არისო, ეზომ დიდი საკვირველი
არ მინახავს. მათ ეტივთა ეგრე უთხრა მოსო რ ნადირიქმან. „სხვაგნით
გზა არსით არისო.“ მათ ეგრე თქვეს. „თუ ვით გაიარებთ გზა ასდენო.“
მზემან ჭახუკმან თქვა. „იქი გზა, ღმერთო, მეშვექმნაო.“ შეეკაზმა სი-
შტი აიღო, მიმართა მას კეშაჰსა, იგი ხვენი ლაშქრითა აივსო, ჰკიოდეს,
გვესროდეს ისარსა და ზოგნი ორთლითა, ზოგნი ქვითა, საზაროდ
კმა იყო, ეგრე ბრძანა. „თქვენ ლაშქართა ებძოლეთ, ვირემდინ კეშაჰისგან
მოვიცლიდეთ, თუნდა კეშაჰსა ზედა მიდით და ლაშქარნი ქმე შეგიკაზმენ,
ვითა ხამს, ისი რომელ ისურვიან ქვითა, ისრითა, ცუცხლითა და ორთ-
ლითა, ნუ გეშინიანთ ყველა გრძნებით არისო. “ მათ ეგრე მოახსენეს.
„მივედ შენ კეშაჰსა ზედა და ჩვენ ლაშქართა ზედა მივიდეთო.“ შეე-
ქცეს მოსო რ და დოწათ ლაშქართა, შეებნეს ფიცხლად, რომელ კაცთა-
გან ბეტი არ ეგებოდა. მზე ჭახუკი კეშაჰსა ზედა მივიდა, წინა-მოეკე-
ბა კეშაში, ჰკრა სიშტი პირსა, შეუტია კეშაჰმან და ცხენი შეუპურა,
კაცი ზე კარდაესწრა, ცხენი მოკლა, ჰკრა ხმალი მზემან ჭახუკმან და კე-
შაში გააქცია, მოეწია, კიდევ ზურგსა ჰკრა ხმალი და კეშაში შუა გა-

კვეთს და მოკლას. შემოიქცა ფიცხლად შეკლად ჩვენდა, მოვიდა ქვევითი, ვითა კეფსვი უფიცხედ. მოვიდნენ ორნი კაცნი ფრთოსანნი ცხენსა ზედა სსდეს ფრთოსანთა, მოვიდა დორათ დილამსა, აიღო უნაგირით და გაფრინდა ცხენ-კაცი. მიწის მზე ჭაბუკი და სმალი ჭკრს და მოკლას. მერმე იგი მეორე მზე ჭაბუკს მოვიდა, ვირე მზე ჭაბუკი სმალსა ჭკრევდა, ნახს მასორ ნადირიძემან, შეუტია და მან იგი მოკლას. ამასუდა გაიქცეს ლაშქარნი და მათ ეტიკთა ქება შეასსეს მზესა ჭაბუკსა. „არა არს ჭაბუკი ჰირსა ყოვლისა ქვეყანისასა, არცა ვის შენებრნი უმანნი ჭყვანან.“ ისმენდი მეფეთ მეფეო, ცხოვნი უკუნისამდე, მოუვალი იყო კაციისაგან ამა ვეშაჰისა მოკვლას, ლომურად ივენეს სელმწიფის ძენი: დორათ და მოსორ, თვარა მზე ჭაბუკსა ომი გაუმარცხდებოდა, თუცა მოერეოდა ყველასა განა ამათ დიდი უშკელებს. დავსდევით მას ღამესა მუნ. ეტიკთა მოასხენეს. „ჩვენად ფიცად გებძანა, სდა არ გწადდეს არ წაგიტანთო, აწ მიწურვილ ხართ, სდა მეფისა ასული არს, სკალე გიჩვენებთ ადგილსა, ჩვენ აღარ წამოვალთო.“ მზე ჭაბუკმან ფიცით უთხრა. „მიჩვენეთ და აღარ მიგიტანთო.“ დილასა წავედით ადგილთა ძნელთა, მიუვდით და საკვირველი კლდე იყო დიდი, ძირსა ქვაბი იყო, მის ქვაბისაგან სმა გამოდიოდა საკვირველი. მათ ეტიკთა ეგრე თქვეს. „იმას შიგან არის მეფის ასული, ჩვენ აღარა წამოვალთო.“ დადგეს იგინი, ჩვენ წავედით და ვითა მიგიწიენით ჩვენ გული შეგვიჯახბნდებოდა, მზე ჭაბუკსა არა შეეკუებოდა რა. შეეკაზმა საქვეითოთა აბჯრითა. ეგრე გვითხრა. „ვერ შეგიძლიანთ წამოსულათო.“ წავედით და ქვაბისა ძირსა მივდევით. გამოვიდეს კაცნი აბჯროსანნი, მივიდა მზე ჭაბუკი და მიჭყვეს დორათ და მოსორ, იგი დღე ქვაბისა კარსა იბძოლეს, შეუხდა შინა მარტო, ჩვენ დავრჩით გარეთ, გვესმოდა სმა ომისა დიდი. ცოტა ხანი ვაცადეთ, გამოვიდა ერთი კაცი მზისა ჭაბუკისა მშენიერი ბრწყინვალე მოჭრილი თავი სელთა ეჭირა, ეგრე თქვა. „ასეცა მინასავს ყოველი კაცი.“ ჩვენ ეგრე გვითხრა. „თქვენ არას გაბრალებთ, არცა დავსოცთ, წადითო.“ ჩვენ ტირილი და თავსა ცემა დავიწყევით, მართლსა სიკვდილი გვეგონა, წამოვედით, სდა ვეშაჰი მოკვლას მუნ მოკვდით, ვსტიროდით მაღლისა სმითა და ვიტყმდით მკერდსა, ვიგონებდით იმის სიმხნე ჭაბუკობასა და მშენიერებასა მზისა ჭაბუკისა-

სა და ვიტყვოდით. „მოკვასსენეთ და არ გვისმინა, ვითარი ჭაბუკი, ლომ-
 თა ლომი ვითა მოკვდა, არ ეგებოდა თვით აქამდისცა მოსვლა.“ და-
 კვავით მუნ საძი დღე, ანაზდად მოკვისდეთ და მოვიდოდა მზე ჭაბუკი
 და საზარათა მეფის ასული მსარსა უჯდა და მოჭყვანდა. წინ მიკუბე-
 ბენით დიდის სისარულითა. მზე ჭაბუკმან ქვრე ბრძანა. „კაი რომე ვენა
 მხედავდითო, თვარე ჭაბუკისა ნაქმრად კმა იყო, რომელ მე ვიყავ, ზე-
 ნარმან ღმერთმან, სუთი დღე და ღამე ომსა შიგან დამიყოფია, რა-
 მელ დღეთა ჩემთა ეგეთი ომი არ გარდამისდია, განა ესე ჩემი ომი
 ამას, ღმერთო, დირსაო.“ მიჭყო ჰირსა ბრწყინვალესა და აგოცა. ჩვენ
 დიდი ქება შევასსით. ხოსრო საზარათა მეფესა ფიცი დაეკვა. „ვირე
 ეგეთი ჭაბუკი არა ვპოვო, რომელ მისებრი ქვეყანასა ზედა არ იუოს
 ასულსა ჩემსა არა ვის შევერთამო და სამეფოსა ჩემსა არ მივცემო.“ გა-
 მოსცადა, რომე დასტურად არ იპოებოდა მისებრი კაცი და ჭაბუკი.
 წამოკვდით მხიარულნი ხოსრო საზარათა მეფისა ასული თან წამო-
 ვიტანეთ, გაკვზავნეთ მასარობელი მეფისა წინაშე და ძაწუელის ია-
 გუნდით ჰირი გამოუტენეს და ერთი ქალაქი მისცა სამასარობლო
 და შემოსა. მოკვეება საზარათა მეფე წინა ყოველითა მის დიდებულ-
 თა და ლაშქრითა და შეასსეს ქება და უკაზმიდენ გზასა სტავრას-ატ-
 ლასითა და თავსა აყრიდენ გუარსსა მზესა ჭაბუკსა. ეგრე უთსრა. ხო-
 სრო საზარათა მეფემან. „შვილი-სიმე და მამულისა უსუტესი ეგეთი
 მინდოდა, ვითარი შენ სარო.“ წამოკვდით და მოკვდით საზარეთს, შე-
 მოკრიბნა ხოსრო საზარათა მეფემან ყოველნი მისნი დიდებულნი და
 მცირებულნი, შერთო ასული მისი ცოლად მზესა ჭაბუკსა და დაადგა
 სამეფო გვირგვინი თავსა მისსა, მისცა სამეფო მისი ყოველი. ეგრე
 უბრძანა დიდებულთა მისთა. „აჰა პატრონი თქვენი და მეფეო“ მათ ყვე-
 ლამა დალოცეს და თაყვანი-სცეს მეფედ. საჭურჭლეთა, ქალაქთა და
 ლაშქართა არა იყო რიცხვი, დაიჭირა უმაღ დოროთ დილაძი და მო-
 სორო ნადირძე, დიდად გაადიდნა და დიდადცა ემსახურა. დაჭყვნა მრავ-
 ვალი წელი და მოკვდა საზარათა მეფე, დაიპყრა ყოველი სამეფო მისი
 მზემან ჭაბუკმან, ინადირებდა და გაისვენებდა, არა ვინ იყო მეუნებულე
 მისი, მრავალნი სსვანიცა ქვეყნები შემოიმაცნა. მისისა სიკეთისა და-
 ლაშქართა ხიმრავლისა არ ითქმის ჩიშანი. არა ვინ უჩნდა მტერი და

თუ იყო კერა ვინ ჰკადრებდა. მინასავს მრავალი ჭაბუკი, მაგრამ მისუ-
ბრი არა ვინ მინასავს. დაჰყენა მრავალი წელი და მიეტა შვილი მათ
ორთავე მსგავსი მათი; ოდესცა მოკაზმულნი ცოლ-ქმარნი საჯდომსა
დასხდინან კაცისა თვალი მათებრსა კერასა სასვიდა, სინარულისა და
ნადირობისა არ იყო რიცხვი.

III.

რ უ ს უ დ ა ნ ი ა ნ ი ს ა გ ა ნ

აქა დაბადება ჯიმშედ კელმწიფისა.

დაიბადა ვაჟი ცისკრის უნათლესი, ღომის მონაკრეთი, საფალა-
კნოდ შექნილი, რომელ კაცისა თვალსა ეკეთი არა ენასა რა. შეიქნა
ნაღარის ტემა, სტვირის კერა ყოველი საღვინო სმა და სინარულის
გამრავლება. მათი საკადრისი ძეობა გარდაიხადეს, მათად საკადრი-
სად დაუწევს ვაჟსა ზდა და გასცა ბრძანება ხელმწიფემან. „რომელ
ვინც კვერცხი გამოაჩინოს სრულსა სათაელთა ქვეყანასა შინა და
ანუ მისი სასელი ასხენოს მწარისა სატანჯველითა გაისაჯოს, ქვეყ-
ნისაგან აღისოცოს სასხენებელი მისიო.“ დავარდა კელმწიფის ყა-
დაღის ხმა მისსა საბრძანებელსა შინა და ვერცა ვინ სჭამდა კვერცხსა,
ვერცა ვინ ასხენებდა, ვერცა ნახეკდა, ვერცა რა ვინ სასელს იტყოდა.
იზღებოდა უმაწვილი სათუთად და ნებიერად. გვაახლეს ასაღვასდა
უმაწვილები ორასიოდ, ყველასაგან ცოტად დღითაც უფროსი ვიყავ,
და მწვე ნამსახურისა და გავლენილის ვეზირის შვილი ვიყავ, რომლი-
სა ქება და სიკეთე თუთ მამისა შენისაგან გასმია. ყუელასაგან უფრო-
სად და თამამად ვიყავ, შევაქცევდით და ვათამაშებდით, რომელიც იამ-
ბოდა და ასრე იზღებოდა, რომე სიკეთითა თვალი მის უამეს კერას
ნახეკდა და სინარულითა. ერთის წლისა სამის წლისას გვანდა და სა-
მის წლისა რომ შეიქნა ქვეითად ასეთს სათამაშოს. არ ვითამაშებ-
დით რომ ის არ ითამაშებდა, ხუთის წლისა რომ გათავდა ძალსე-
ცხენს არბეკდა და უბახს ესროდა, არა ზნეობა და მოწიფულობა
არა აკლდა რა, რომ არ იცოდა: ნადირს თამამად მოჰკლევდა, ფრინველი

არ მოუჩიებოდა. უხაროდა მეფესა და დედოფალსა, სულ მათსა კეთილის მღვდელსა მისი ესეთი სიკეთე და სასიხარულოცა იყო მისთა ერთგულთა უმათავის იყო დიდი სიხარული და ღუთის მადლის მიცემა. ნადირობდის და ნადიმობდის, ბურთობდის და ასპარესობდის ვახლდით და კემსურებოდით, გათავდა ამა ცხოვრებითა ათის წლისა, რომ კვერცხის სახელი არ გაეგონა, გაუწყრა ღმერთი ჩემს უბედურობასა და ნარდის თამაშობაში მე და კელმწიფის შვილი შევხარხლდით, დაიყინა იმანა, დავიყინე მე, მე უმართლე ვიყავ; მაგრამ პირი ვერ მივტყე, მაწინა და შემოვსწევ, წამოვბტი და უკუუყვილე. „გახტდი კვერცხივითა.“ წამოხლტა ისიცა „როგორ კვერცხიო.“ გამომევიდა უკანა „რას ჰქვიან, ჰამიას ჭირიმეო, მართალი მითხარო.“ გარდვიფიცე „არ ვიცი მეთქი, ისე ცუდათ ვთქვი მეთქი.“ არ ექნა, არცა ჯადიგლო გულიდამ და არცა დაიჯერა ფიცი. ვისაც ჰკითხის უკვლამ შეჭფიცის. ის რომ აღარა ვინ უთხრა, შევიდა ტირილითა დედასთან „კვერცხი რასა ჰქვიანო, მითხარო.“ იმან იმას დაუწყო ვითხვა „შვილო რას ამბობ კვერცხი რასა ჰქვიანო.“ შექნა ტირილი, კვლართი დაჩუმეს, შევიდა კელმწიფე, რა ნასა რომე ეს გმირვით კაცი უმაწვილურად ტირილდა და ჯავრობდა, იწინა უელმწიფემა. „ვის გაუჯავრებიაო.“ მიუჯდა და პირს აკოცა, უელს მოეხვია, თავს შემოეკლა. „რად სჯავრობო ამის სიტყვსლეო, ვინ გაგაჯავრაო, თვარა შენ ვინ და ტირილი, რა გინდა ასეთი, რომ ვერა ჰქნაო რომ სტირიო.“ „ჯიმშედ ასე მოახსენა. „როგორ არა ვიტირილო ანუ ქვეყანა ზედ რამ იყო, რომ სახელი მე იმისი არ ვიცოდეო, არამ თუ ამ ქვეყანაზე კაცმა იცოდეს და მე არაო.“ რა კვერცხის სახელი ხელმწიფემ გაიგონა ასე გაჯავრდა, რომ თუ სთქვა პირით აღი ამოხდიოდა. „ვინ გამამჭრა უელი, ვინ უთხრაო და ანუ ვინ ახსენა კვერცხიო, შემიტყევითო.“ შვილმა არ უთხრა შიშით რომ უეგარდი მწკედ და იცოდა ხელმწიფე გამიწყებოდა, არ ვემეტებოდი და სსვამ ვერავინ მოახსენა. რა ხელმწიფისაგან ისე თავს შედება ნასა ჯიმშედ უფრო გაჯავრდა და თავს შეიღვა, ასე ეგონა უცხო რამ არიო და შეჭფიცა მამასა. „თუ არ მეტყვეთ კვერცხი რასა ჰქვიან თავს მოვიკვლო.“ შეწუხდა მეფე და დედოფალი. „როგორა ვქნათო.“ გამდელმა მოახსენა. „მან დაცმან რომ მოგვაბარა რა-

ტომ იმას არ ვაჩვენებთო“ იამა ხელმწიფესა მოგონება. „უბრძანა. „მო-
 ატანეო“ წამოვიდა გაძღული და ოდეს ნახა სსკა ყველა წამხდა იყო,
 მის დიაცისა მიზარებული ისეკ იდვა, აიღო და მოუტანა, აჩვენა. „გვე-
 რცხი ამას ჭკვიანო, რატომ სჯავრობო.“ რა ნახა გამსიარულდა და
 ასე თქვა „ან მე რას ვაქნევდიო ამასო, მაგრამ თქვენ რათ მიმაღეკდი-
 თო, წამოხტა და კარში გამოვიდა, ვითამ ჩემთან მოჭქონდა. „არ გა-
 სტრუვდიო რომე ასე ცუდი რამ ყოფილა და მწვე გამოძნედეო.“ ხე-
 ლში რომ იგორებდა დავარდა ხელიდამე და ასეთი შეიქნა, ვითა
 ობოლი მარგალიტი. რომ დანვა გაუგორდა და უფრო შეკნიერი შე-
 იქნა, მიგორავს ის კვერცხი და მისდევს ემაწვილი, რაც მუსლი აქვს,
 რომ მიეწვიის დანწვდის სასაღებსად უფრო შორ გაუგორდის, რომ
 აღარ იქნა და ვეღარ მიწია, მობრუნდა გაჯავრებული, შევიდა საჯი-
 ნიბოში, შეაკაზმინა, ბედ-შავი ერქვა ცხენსა და შეჯდა, გამოუდგა.

აქა ჯიმ შედ დაიკარგა გრძნების კვერცხითა.

დავლონდი მე და წაკულ მამის ჩემისაკენ მამინ, უსინათლო იყო,
 მაგრამ კელმწიფე არ იყრიდა. შეველ ტირილითა და შეკნივე „ასე
 მოვიდა ჩემი საქმე მეთქი.“ მან აგრე მიბრძანა. „ბევრჯულ ვითხარო და
 ამისთვს გესვეწობდიო, რომე სიჩქარით ცეცხლში არ ჩასჭირილ-
 იყავი, აწ რა გიყო რასთვს აქამდინ, არ მითხარო, ვიცოდი რომ მისთანა
 დედაგაციის მოსვლა მისთანა რაგინდა რაც მოეტანა ფარსავი არ
 იქნებოდა, თუ არ გრძნეული იყო და არ გრძნებით შექნილი
 კვერცხი რა დანამალავი იყო ანუ რა შესანასავი, რატომ არა სჯო-
 და მარტალი კვერცხი მიგეტათო; მაგრამ ამისთვის უთქვამო რომ
 აგრე დამალულს საქმეს უფრო გამოეკიდებოდაო. ვიცი ის ემაწვი-
 ლი ბევრს ძნელს საქმეში და გრძნეულობაში ჩავარდების, ამის მეტი
 აღარა გაეწეობარაო, მანდ რკინის მშვილდი და ბოძალი ძეკსო ის წა-
 იდეო.“ ერთი თვალი ამოიღო ჯიბიდანე. „ესეც წაიდეო, ის ბედშავს
 შემჯდა რა შენ ბედ-უგუდმარტოს შეჯეო და გაუდეგ უკანაო, ღმერთმან
 უიბისოდ ამ ქვეყანასა ნუ დაგაუენოსო, დაიკარგოს შენც დაიკარგე-
 მოვიდეს შენც მოდიო, მიაშურე სანამდი ზღვაში შევიდოდეს მიუსწ-
 რო, სადაც საქმე გაგიჭირდესთ ამ თვალს ვინში ჩაუდებდე და ამ შვი-

ლდ-ისარს ახროლინებდო.“ გამოვესალმე მამასა, შევჯე ბედ-უკუდმართს და წავუელ, ვიარე რომ არც დღე გაკარჩიე და არც ღამე. მივიდოდა იხი და მივდეკდი მე, თვალით ვხედეკდი, რომ ის კვერცხი მიგოროკდა და ჯიმშედ მისდეკდა, მე იმას მივდეკდი, ვერ მივეწივე, შეცურდა ზღვაში კვერცხი და შეჭყვა თანა. რა მისი ზღვაში შესულა და ვინასე ცხენი-საგან გადავიჭერ და ვიეც თავში, მანამდი ვიტორე სანამდი სიკვდილზე მივარდი. და ვხნდი და დავეცი, ვიდევ უხულო, ღმერთმან იტის რამდენს სანს, როდესაც ჭკუას მოკელ დავდოხდი, ასე ვთქვი. „და ვბრუნდე, ჩემს ქვეყანას არ მიმესულება მეთქი, და არა ვიცი რა ზღვას გავიდა, თუ დანიჩო მეთქი.“ მერმე ასე ვთქვი. „ზღვაში შევიდა ჩემს ბარობა-ზედ დაიკარგა, მეც იქ უნდა შევიდე და რაღაც უნდა დამეძართოს მეთქი.“ შევესვეწე ღმერთსა, რომ ცოცხალი იყოს შემყარე და მკვდარი იყოს მეც მასთან მამკალ მეთქი.“ ვილოცე და შევჯე ბედ-უკუდმართს, შეველ ზღვაშია და ვიარე, როგორც ხმელსე ვიდოდი და ვიარე სანამდინ ნაპირს გავიდოდი. რა გაველ ზღვის კიდესა ბედ-შავის სვივილი გავი-გონე, გამიკვირდა და მეუცხოვა, აქეთ ბედ-უკუდმართმა და ისვიედა, ამისი სმა რომ გაიგონა იმან უფრო ძალიანი და ისვიედა. მივისედე ერთი დიდი მინდორი იყო და იმ მინდორში ერთი ასეთი ხე იდგა რომ საგდებელი ძლივ შემოსწვდებოდა და ბედ-შავი იმ მინდორში სძოკდის, წავიდის და იმ ხეს ქვეშ დადგის. რა ბედ-შავი და ვინასე დია მიამა, მივმართე და როდეს მიველ, და ვხედე და გოდელი კელ მწითის შვილი გულ-აღმა გდია, სისხლისაგან შესუსტებული, რომ მისი ვარდის ფერი ლოყები ზაფრანის ფრად შექნია, და ის გმირი ტანი და ალვისა მზგავსი კელ-ფესი უძრავად უყრია, ცხენი ცოტით მიწასა სცემს და და სვივის და და სტირის, ვერცარა შეუტყობინებია. რა მისი ისრე გახდომა ვნასე და ეგეტ მეღვა გულში. „რომ ჩემის ენით დამართა ესე მეთქი, ან დღეს უკან რადღა ვიცოცხლო, თუ სხვა ბატონი ვნასო, რაღას პირითა ვნასო ანუ რადღა უნდა ხმელსე ვიარო მეთქი.“ კმალი ამოვიღე და ტარი კელმწითის შვილს და ვადგი და პირზე მე მინდა და ვკებულა ვიყავ რომ ზედ და ვკდომოდი. მერმე ასე ვთქვი. „მე რომ თავი მოვიკლა და სული წავიწყმინდო ან ამას რას არკებხ და ან რა სამსახური იქნება და ჩემგან იმისი და ვარკვის

ჰასუსი, ეგების არ მოკვდეს და სისხლისაგან შესუსტებული იყოს; ჯერ ვეცდები და თუ ღმერთმან იპყრის და მოხერხდა ამანვე გარდასახდეინოს ამისი შეცოდება მეოქი, თუარა და მას უკანაც მოკვებწრები მე გარდავასდეინებო ჩემს თავსა მეოქი.“ მამისა ჩემისაგან გამოცანებული დაკოდლის წამალი მქონდა, მოვიტანე წყალი, დაკოდლი მოვბანე, წამალი დავაყარე და მოვიტყურე კახის კალთა ჯერ იმითი შეუხვიეს, მერმე შალი შემოვიხსენ და მაგრად შეუკარ. ზოგი რამ ხასუნებელი, ზოგი ერთი ვეცადე, ზოგი მეორე, მანამდინ ვქენ, მოვბრუნე. თვალი აასილა და ცრემლები გარდმოყარა. „ვაი ჩემო თაო, რა ცუდად მოჭკვდიო.“ ვიტყვი და ვიეც თავში, ჯერ მაგდენი ცნობაკი არა ჭქონდა რომ ჩემი იქ ყოფნა შეეცყო. ცოტა ხანი გამოვიდო ბრძანა. „ნეტავი ერთი წყალი დამაღვიანო.“ გავიქეც ჩქარად, წყალი მოუტანე, დავაღვიანე, მითხრა, ვინხარ ძმაო, რომ ამისთანას დროს მამეშვიდე.“ მე არა ვთქვირცა. ზატარა კიდევ მიწვა, წამოჯდა და მიიხედა მოიხედა, რომ დამინახა, გაიცინა. „დიდება ღმერთსაო, რომ უხატრონოდ არ მოკვდიო.“ ფეხზედ კი კერ ადგა. რა შევატყე, რომ მიცხა, თავად თავ-პირ დამტყრეული ვიყავ და სისხლით გახასრული; მერმე მიველ და მის წინ დავეცდი და სძალი წინ დავუდე. „შეცოდე ვარ და სიკვდილის მეტი აღარა გამეწეობარა მეოქი.“ ვიტყვი და აგრე მიბრძანა. „ადე ძმაო, ღმერთმან მუნამდი ნუ მოგკლავს ხანამდი მე შენ არ მოგკლავ, არცა რა შენი ბრალა, არცა რა ჩემი, ის რაღაც იყო ჩემის დაკარგვის ნიშანი ის იყო და ასლაც თვალს ქვეშა მაქვს, რომ წინ მიმიძღვის, ის კვერცხი პრის ჩემი წინა-მძღვარო სდაც მიყავარო.“ მე ზე ასეღვის პირი არა მქონდა და ვეგდე მიწაზედა პირ-ქვე კიდევ მიბრძანა. „მე არ შემიძლიაო რომ ავდე და ავაყენო, რასა თვის არ ვსდებო, ღმერთმან იცის, მე შენ არ გემდურიო, კიდევ მისამა რომ გხახეო, ვითამც არ დავკარგულვარო, რასან შენ შეგვეყარეო; მაგრამ უხინათლად ვეზირის ცოდო რას გარგს გვიზამსო ან შენა და ანუ მეო, შენის-მეტი არა ჭყავს რაო.“ მე ავდექ ზე და კვლავ მიწას პირ დამხობით ვეთავსებ და ეგრე მოვასხენე. „თუ ცომეჩან მეთვის ცოდვას შეგვიდობს ღმერთი, რომ მისთვის ცა შვიდი მუხის ტყხით დაეცა, სიმტკველე ცინა უკუღმა მოხერხდა, ხათელთა მზე უფესკრულთა

ჩავარდა, აღარ ელიან მიზნად აღმოსდომასა, გვესირის უხინათლობა და უძობა როგორღა მოიგონება, თავმან შენმან, სული არ დამასუნთქვინა, ასე გამომაგლო; მაგრამ ამას შემოგეხვეწა „რომ ეშმაურს ვეს საქმეს ნუ ჰჭყებო, ეგ ბედითი და მატურთი რამ საქმეაო, არა კარგია მისი აყოლაო.“ „მე რა ვასუსნი მქო რომ თქვენთან სიტყვალა ვთქვამეთქი; მაგრამ რადგან ჩემის შეცოდების ვასუსნი არ მიყავ და არ მამკალა ამას მოგასსენებო, რომ დავბრუნდეთ, იქივ მივიდეთ მეთქი.“ მან ეგრე მიბრძანა. „მაგისტანს სიტყვა აღარ ვარგაო და გვერც დავბრუნდებო და გინდა შენ მიბრუნდო.“ მე მოგასსენე. „ნუ ჭყოს დიქრთმან, თუ მე უშინოდ ბატონი ვნასო მეთქი და არც მოხდება ჩემგან შენი გაყრა მეთქი, მე რომ კიდევ მინდოდეს ვისთანაც მივალ რას მეტყვის: თუ ვაი კაცი ყოფილ-იყავ შენს სელმწიფეს და სელმწიფის შვილს არ გაეყრებოდო.“ და ანუ მე რასდა ვიამებ, თუ შენგი ველარა ვამეკრა მეთქი. იამა და უგუიყარა ჩემს სიტყვასუდა. მერმე მკითხა. „რა ჰქნეს და ან რა თქვესო.“ მოვასსენე. „არა შემიტყვიარა იქაური, რა თქვენ წამოსული გნასე შეველ, მამა ჩემს შევჩივლე და მან დამარიგა, რაცა მე ვაფრობასა გაეწყობოდა და წამი არ დამაყოფინა, მასინვე თქვენ გამოგიდევ, აწ ეს მიბრძანე. „რა მტერი დავსუდა ასეთი, რომ შენ ასე გაგსადა მეთქი.“ მან მიბრძანა. „ნეტამც მტერი დამსდომოდა და ვინც ეს მიყო ის არ დამსდომოდა, ზღვიდამ რომ გამოველ და შესვენება მოვიხდომე ცხენს ლაგამი წავყარე და სამოვარზე მიუშვი, მე თვარალათი ვქენი და ამ ჩრდილს ქვეშ მოვიხვენე. ბედ-შავი მიჭყვა სამოვარსა. ზღვის პირს წავიდა, თურმე ნასა, რომ ზღვიდამ შავი ღრუბელივით აემართა და მინდარს რომ მომართა, ცხენის უგონიერესი რომ არა არის რაო, იმან შეიტყო, რომ ვეშაპი იყო. შექნა სვივილი და ტოტის ცემა, მე ასე მეგონა დაება რაზედმე და მისთვის სვივის მეთქი, შევშინდი არ დამეჩინოს მეთქი ანუ არ მამიკვდეს მეთქი, ახალუხზე სმალთი შემოვირტყე, შვილდ-ისარი ვიდე, მივმართე, ოდეს შევხედე საკვირველი შავი ვეშაპი გამოწოლილა ზღვისა პირსა ტბის ოდენს, თვალებს ცეცხლებრ ანთებდა, ცხენისაკენ იმხერდა, შეტეგებს ულამის. მეუცხოვა და მედიდა ამისთვის რომ კვლავ არ მენახა, არც მისი საქმე ვიცოდო; მაგრამ ნასატი რომ მენა-

სა იმასუდ მივსვდი. ვასსენე ღმერთი და ჩემთა მშობელთა უძეობა, გარდავატვი მშვილდსა არკის ისარი, გესროლე და ტვინში გავავლე, ასეთი დაიწიულა, რომ ასე ვთქვი ცა ქუსს და მიწა იქცევა მეთქი, გარდაიქცა და მოიღრუღაჭნა; მე რეგვრობამ აღარ მაცალა შვილდი გა- ჯგდე, ხმალი მოვიწვადე, მივარდი ზედა, და კვარ და თავის კვინისი ავა- გდებინე, გაიშალა და გამწვავებულს ასლო შევჩნი, გამოძეკა ტოტი, ასე გამსადა, რომ მხედრო, ისიც მოკვდა და მეც აღარ შემეძლო რა ამის მეტი, რომ აქამდი ამ ცალის ფეხით მოთრევეით ძლივს მოვაწიე. აქ დავეტი, ველარა შევიტყურა, წადი ნახე როგორი ვეშაში უოფილა, რომ მე ასე გამსადა. ავდექ და წამოველ სისხლის კვალი მისდევდა და იმას მივეყე; მაგრამ უცხელ სისხლი სდენოდა, ერთი აღაჯი გზა იყო, აქეთ იქამდი, ასე ეგონებოდა კაცსა, რომ გზასუ ყირმიში ქვა ჩაუსხა მსო, ის სისხლი რომ გამშრალა იყო სიბიერთ შექნილ იყო. მივეყე იმ სისხლსა და მიველ, სადაც ვეშაში მოკვდა, დავხედე მე მკვდრისაგან შევშინდი, ცოცხლის იმისგან კაცს როგორ არ შევშინდებოდა, მის უსაკვირველებსი და უდიდესი ვეშაში მას აქეთ აღარ მიხანავს, თორემ მასშინ როგორ მენახა: თავი სვილოს ოდენი ჰქონდა, ფათარი მის ტანს ჰფარევდა, ტანი მისი შავს მთასა გვანდა, ჯაგარი თვითო მტკა- ველი უფრო ესსა. ერთი ფეხი მოვჭერ და წამოვიდე „ოღონდ ავი მოწიფულობა არ გიქნია მეთქი.“ მოვასხსენე. „ამისი მოკვდა კაცთაგან შეუძლებელი არის მეთქი.“ მიბრძანა. „მითომ არ დამახინიაო, ცალი ბარ- კალივი გამაგდებინაო და რაღა სიცოცხლე მეტყობაო.“ მოვასხსენე. „ღრთის ძალით ადრე გამოუღდები, სამაგისო არა გჭირს რა მეთქი.“ დაღამდა და დავიძინე მას ხეს ქვეშ. შუა ღამისა ყამი რომ შეიქნა, ასეთი სინათლე მოვიდა, რომ ის მიხდოარი და ხე ასე განათლდა, ასე ვთქვი ხულ ცეცხლი ანთო მეთქი, გამოვიდა ერთი შეენიერი ქალი მის სიდამე, მოვიდა, თავს დამადგა და ასე მიბრძანა. „შენს ბარობა- ზედ დაიკარგა ეგ ყმაწვილიო, ამჴას კიდევ მოკვდებო, რატომ არას ინაღვლიო.“ შევშინდი და თრთოლება მამივიდა. მერმე მიბრძანა. „ხუ- გეშინიან თქვენთა მშობელთა დაემართათ ავი საქმე, რომ თქვენ გა- გეყარენო, თვარემ მე კარგი მიყო, ამ ვეშაშის ტყვე ვიყავ, რადგან თქვე- ნის საქმით ამისგან დავიხსენ, მეც თუ მაგორს არა ვიქ არ იქნებო.

აწ ამ ხის ძირს მიწა მოთხარეო, წმინდით გაჭსტერ და იმ ნაკოდში ხა-
 აყარეო, ასე რომ სულ აავსო, მეტე მოზილე და შემოსდე და შე-
 უხვივე. სამსა დღეს აგრე იეოსო, ნუ დასძრო და მას უკან, სადაც
 გინდათ წადითო.“ მე მოვასხენე. „ამდენი სანია მშიერი და ამ სამსა
 დღეს კიდევ მშიერი იეოს, რაღა დააჩხენს მეთქი.“ მიბრძანა. „ამ სამის
 დღის სამყოფს ჰურსაც მოგტემო და ღვინოსაცო და მასუგან თქვენ
 იცითო. მინდოდა მეკითხა. „ვინა სარ მეთქი.“ განა ნამეტნავისა შიშით
 და საკვირველობითა ველანა ვკითხე და უჭკუოდ შევიქენ, რომ ვე-
 რა შევიგონერა რა იქნა. რა გაკერთი და გამოძევიდა, კიდევ გა-
 თენებულ იეო და ხელმწიფის შვილს ამდენი სისხლი სდენოდა, რომ
 სასვეს ვერ დაეჭირა და ქვეშ ტბასავით წასდგომოდა და შესუსტე-
 ბული სმას ძლივლა იღებდა. მივიხედე მოვიხედე აღარსად სინათლე
 იეო და აღარც ქალი იეო და კელმწიფის შვილი სულზე წაწურვილი
 იდგა. მაშინვე მოუთხარე მიწა მანდილის წვერში, გავტერ, შევასენ მო-
 ვბანე ნაკოდი, იმ მიწით გაუტენე, მოვზილე და შემოყადე, შეუსვიე
 და ასე მოვასხენე. „უთუოდ საღამომდინ გამოთლდები მეთქი.“ მიბრძანა.
 „ამანაც არ მამკლას შიმშილი მამკლავსო.“ მოვასხენე „ღმერთი საჭმელ-
 საც მოგვცემს მეთქი.“ მივიხედე მოვიხედე მის სიზმრის იმედითა და-
 ბლას არა იეორა, რდეს აღმა ავიხედე, **X**იმ ხის სტოში ერთი ასეთი
 ჰური იდგა, რომ ჩემს თვალს არც იმ სითეთრე და არც იმ სიწილე
 ჰური არ უნასავს. ერთი ჰაწაწა მინა ღვინო იდგა სტოსა და სტოს
 შუა. მიამა და გავიხარე, მიველ და ღმერთს მადლი შევწირე, ჩამოვიღე
 და მივართვი. რა ნასა გაჭკვირდა მისსა სიკეთესა და ბრძანა. „თუკმე
 ღმერთს არ გამოუმეტები ვართო, გვეშეელება რამეო.“ და გატყხა ნა-
 სევარი მე მიბოძა, ნასევარი თვითონ დაიჭირა. რდეს გემოდ ვნასეთ
 ის უსაკვირველესი იეო რომე იმ გემოსი არცაჩა მიჭამია და არც
 მინასავს, თითო ლუკმა რომ შევჭამეთ ასე გვეგონა სულ ნადიდად
 ვმსხდარვართო, თვითო წვეთი ღვინო რომ დავლიეთ დავიძინეთ, ასე
 მოსვენებით ვიყავით, ვითა რბილად ლოგინზე ვწოლილ ვიყავით და რა
 დილა გათენდა ღმერთსა მადლობა შევწირეთ და ასეთის გუნებით
 ადგა ხელმწიფის შვილი ვითამ არა სჭირებოდარა. მე მოვასხენე.
 „დღეს ნუ დაიძვრი და ხვალ აქ ვიყვნეთ მეთქი და მასუგან რომელი

ღმერთმან გამოაჩინოს ისი კქნათ მეთქი.“ ბრძანა. „ისომ არა მჭირს-
რათ, რატომ ნუ დავიძვრიო.“ მე მოვასსენე ღმერთისაგან ასეთი იმედი
მაქვს, რომ არა გჭირსრა, მაგრამ სჯობს წყლული არ გასარჯო მეთქი.“
ვიყავით მას სამსა დღესა იქი, ის ერთი ჰური და ერთი თასი იქნე-
ბოდა ის ღვინო, თვითო ლუკმა და თვითო ცვარი კმარობდა. გათა-
ვდა სამი დღე და გათავდა ის ჰური და ღვინოცა, რა მეოთხე დღეს
გათენდა შეკსედით, დაკმარეთ აღმოსავლეთით კერძო და ვიარეთ
ამ საზღვლითა თხუთმეტი დღე და ღამე, რომ არც კაცი გვინასავს,
არც ფრინველი და არც ნადირი. ვიარეთ დია გაუძღებელი ალაგი და
მეთხუთმეტისა დღესა გაკედით ერთსა თვალუწდომელსა მინდორსა
შინა, რომ არსად მთა სითმე ჩნდა და არცა კლდე, არცა სისა მწვერ-
ვლო სითმე იპოებოდა, არც ბალსის გაჭაჭი. შეკწუსდით დიდად,
განა რას ვიქმოდით სიარულის მეტსა. ვიარეთ, რაც შეგვეძლო სამი
დღე კიდევ; მაგრამ ასე დაგვსადა წყურვილმა, რომ მეტი ღონე არ
შეგვჩომოდა; ღმერთს სვეწის მეტი კიდე რაღა გაგვეწყობოდა.
ცრემლით ღმერთს ვადიდებდით, ვაშტა ალაგი წავიარეთ, ერთი ტყვრი
გამოჩნდა, ასეთი რომ ზღვისაგან უდიდყო. უწინ კელმწიფიშვილმა
ღანასა და მიბრძანა. „კერა სედავ, ქერავ, ის რა არიო, უსატილოდ
ღმერთმან გვისსნა ამ დიდის ჭირისაგანო.“ ოდეს შეკსედე და დავი-
ნასე მეუცსოვა და გულში ვთქვი. „თუ ფარსაგი რამ იყოს უსაგოს
ალაგს არ იქნება მეთქი.“ და სეპირათაც მოვასსენე. „ვია თუ ფათერავს
რასმე გავებათ და ვერა გვარგოსრა, იმაზედ ნუ გავივლით გისა აუ-
ქტიოთ მეთქი.“ ბრძანა. „რომე იმავე წამსა მოგვედებოდე მაშინაც ვს-
ხათ.“ მასვე წამს წავედით, ვიარეთ რაღაც სამკარობაგი გვეჩნდა. ოდეს
მივასლოვდით და დავსედეთ იგი ტყვრი თურმე ბალი იყო, ასეთი
რომე ერთის ქვეუნიხოდენი იყო, გალავანი სულ მწვანისა და წითლისა
ქვით აგებული იყო, ასე შეწყობილი, რომე ტენასა მის უამესი აღარა
იქნებოდარა, რაც ქვეყანაზედ მოქმედება რამ არის კაცისა, თუ პირ-
უტყვისა, ფრინვლისა თუ ნადირისა, თუ ბალსისა, მოძრავისა თუ
უძრავისა, ყოველი ფერი მათ ქვათაგან გამოუჩინილი და ისე შეწყო-
ბილი ნაგები იყო. კარი ება ეკადმუნისა რქროთა და ლავკარდითა
ნაჭრელები, გალავანი მოდაბლო ევლო, რომელ გარედამ მისი სიღნაბი

და შემკობილობა ჩნდა; მაგრამ მისი სეკუნარისა და რიგის შესამე-
ბულობის უამესი არა არს ჰიჩსა ქვეყანისასა. ხე მსხმდარე ყო-
ვლითა სილითა და მიწა მოვლითა სავსე, ბადისა შუა გუფსა ტბა იყო
დიდი და წყაროები მოცინარე და მის ტბის შუა გუფს თაღარი
დიდი რქროსი, რომ შეკსედე შორით, მზე რომ შესდგომოდ
ცესლივით ენთებოდა და რა სხლეს მივედით თაღარი იყო. იამა
სელმწიფის შვილსა და ასე მიბრძანა. „ბრალი არ იყო ეს არ გვე-
ნასა და ისე წავსულ ვიყავითო, სსვა არა იყოსრა ამის თანას სიფს
სად შევეყრებოდითო.“ მე ველარა ვთქვი რა ამის მეტი. „რომე თუ
კარი გაგვიღონ ცოტა სილი ჭამე და გამოდი მეთქი, დიდსანს ნუ
დასდგები.“ კართან რომ მივედით კარი გაღებული დაგვსკდა და
კარს იქით და აქეთ ლამაზი ბროლის ტასტები იდგა მინა-
ქრად მოჭრილი და ერთი ბერი კაცი იჯდა; რომ დაგვინასა, წა-
მოხტა, ტასტით ჩამოვიდა, სალამი მოგვცა და ბაღში დაგვავტყუა.
„შემოდითო.“ მაგრამ ამ დროთ კაცი ვარ მე ისე ენატკბილი და სი-
ტყუა გაწყობილი კაცი არაოდეს არ მინასავს, ჩამოვსედით, ცხენი
ჩამოვართვი კელმწიფის შვილსა. მოასსენა. „ნუ ჩამოხდებითო, აგრე
ცხენით შემოდითო, იქ თაღარში ჩამოხედითო, ცხენებსაც მოვამო-
ვითო და თქვენც გამოისვენეთო, თუ გეპრინებთ ერთი თვეც და-
ჭყავითო, ეს ბაღი ჩემია, ბერი კაცი ვარო, იმის თვის გამოიკეთებიაო,
რომ შორით გზით მომავალთა და მაშვრალთა გამოისვენანო და მე
შენდობა მითხრანო. მე მოვასსენე. „ბაღში ცხენებს ვერ შემოვასსამ
მეთქი, ბაღს წაასდენენ, კელმწიფისა შვილი მიბრძანდეს, მე აქ ცხე-
ნებს მოუდგები მეთქი.“ დამიუნა. „შემოდითო.“ რა აღარ შაკულ, კელ-
მწიფის შვილი შეიუჟანა დაწყებისა სიარული უცხოასა და უცხოას
სილთ ნასვა და მირთმევა. მებაღეებიც იუჟნენ და ის ბერი კაცი წინ
უძლოდა, უცხოთა რათმე სიტყუითა დაყენებდა. გამოავარა ერთი
კაცი და გაგზავნა სადმე, რომ გამოვიდა ის კაცი ჭრსა ვე-
ფსკად გარდიქცა, რომ შეკსედე მამინვე გუფმა მიკბინა, საფარსაგო
არა იყოსა, შეკსტყურცე, საგლეული გარდავაცვი თავსა და მო-
ვითრე, შეკვარ მაგრა და დავიდე წინა. ამოვიღე სახჯალი და ეელსე
დავაბჯინე, ასე უთხარ. „მითხარ რანი ხარო, რად აგრე გრძნეულბოთ,

რომ სან კაცი სანთ და სან მხეცი, სად მიხვალ თვარე აწვე მოგკლავ მეთქი.“ მან აგრე მითხრა „ნუ მამკლავთო თვარე თქვენვე უფრო დაგიზიანდებისთო ჩემი სიკვდილიო.“ ახა მართალი მითხარ და ან მოგკლავ მეთქი.“ მითხრა. „ჩვენ აღმაზის გველისანი ვართო, ეს ბაღი მისია და ჩვენ მეზღენი ვართო. ეს ბაღი ამისთვის არის რომ ვინც გაიკლას, თუ გამოიკლას ჩვენს ბაღეს ამ ბაღისა და სილის ხაღისით შემოვიგდებთ, თუ ასეთი კაცია რომ ჩვენგან რამ გაეწეობა ჩვენ გაკათავებთ იმის საქმესა. თუ არა და მას შევატყობინებთ, იმან აცისო. აწ ამისთვის მოგებება ის ჩვენი უფროსი, რომ თუ საიმისნო კაცნი უოფილ-იუავით ბაღში შესვლასაც აღარ გაცლიდათ, რასან რომ დია კარგნი კაცნი და ფიცსნი იუავით და შეიტყო, რომ თუთონ გერას დაგაკლებდათ ბაღში შეგიწვიათ, თურე ღუთისაგან საფარველი გაქვთ, თუარა ამ სილმა როგორ არ შემოგიტყუათო, ამ თხუთმეტის დღის სავალზედ არას მსრით კაცის ხარხო არ იშოება და არცარა სულის მოსაბრუნები იზოება; მაგრამ ეს დია კაი საქმე უყუ შენს თავსაცა და შენს კელმწიფესაცაო თუარა, თქვენი საქმე ასე გათავდებოდა, ვერა შეგეტყუთო რაო, მე ამისთვის გამგზავნა, რომ მანამდინ ის ბაღში შეაქცევს კელმწიფის შვილსა სანამდი მე აღმასის გველთან მივიდოდე, თუ გამოიწევს თქვენის კელმწიფი შვილი თავად ეცდება ტკბილის ქართულით დააყენოს, თუ აღარა იქმნების რძხ აჭკიდებს, მანამდი ისიც მოასწრებს და რა იქიდამ ის წამოვა ასეთს რასმეს იქს სანამდი აქ მოვიდოდე რომ ეს ბაღი გასიბდეს, ასეთი კლდე შეიქმნეს რომ არსად კარი ჰქონდეს, და არც სადით შესვლის ღონე იყოს და არ სადით გამოსვლისა.“ მე კჭკითხე. „გველს რა მაგდენი შეუძლია რომე ეგებები ჰქმნას მეთქი.“ მან მითხრა. „არა გველია, მწვე კაის მოწმადიდების ვატრონი, სახლისა და მამულისა მქონებული, ასე რომ ნახო ამას იტყვი, ამას რომელი საკელმწიფო ჰსჯობია, კაის კელმწიფის შვილი ცოლად ჰყავსო; მაგრამ გრძნეულთაგან გაზრდილია და ასეთი გრძნების მცოდნეა, რათაც უნდა იმათ იქცევას და მას რძით არა დაეკვარება რა, და გრძნება მოუგონებელი და უანგარიშო იცისო. მისთვის ჰქვიან აღმასის გველი, თორემ გველი ოღონ არ არი.“ კჭკითხე. „ეს ბერა კაცი, რაღას რძხ აგვიკიდებს მეთქი.“ მან აგრე მითხრა.

„ამას ამის მეტი ომი არ შეუძლია, როს დაიწყებს ჰსტრინგასა თხოთოს ხის ძირიდან, ვეჭობ, თოთო ჯარად ათასი გველი გამოვიდოდნო რამდენსაც ჰსტრინგა არ დაილევა, უფროსი და უფროსი მოგესკვიათ.“
რას უკელა მიაშობ, მაგრა შევჭკარ და ის იქ დავდე, მე დაუძასე კელმწიფის შვილსა. „რას უდგესარ რატომ არ გამოხვალ მეთქი, დადამდა გამოდი მეთქი იქიდან.“ იმ ბერძნა კაცმა დაუწყო ლაშარაკი ტკბილად და არ გამოუშვა. გაკჯავრდი მე და შეველ შინა. „ასე გინდა მაგ გრძნეულის კელით თავიც წახინდინო და საკელმწიფოც დაამგო მეთქი.“
რას მან ბერძნის კაცმა ნასა რომ დია გაჯავრებული ვიყავ, ერთი ასეთი დაიწიულა, რომ ასე ვჭსთქვი ამ ურში იქით თოფი გამაგდებინეს მეთქი. შეიძრა სულ ის ბალი და რაც ხის ძირი იყო გუნდი და გუნდი გველი მოვიდა, შემოგვესვია გარე და წავიგარით კრძლებს კელი, დაუწევით ხოცა; მაგრამ ის ბერი კაცი ჰსტრინგა და გველი უფრო და უფრო მოდიოდა, ვერა დონე უქენით მის დალევისა, ადარ იქმნა, გაჯავრებულიმან შეუტივე და ასე უთხარ.“
შენგი მოგვლავ და მას უკან რაც უნდა დამემართოს მეთქი.“ შემოგვარ კრძალი და შუა გაკჭკვეთე. რას ის კაცი მოგჭკალ მკედარი გველიც გაქრა არამ თუ ცოცხალი გამოჩინილ იყო. მოვასხენე კელმწიფის შვილსა. „არ გი მოგასხენე, რომ საფარსაგო, არა არის რას მეთქი, აწ გავიდეთ კარს, ფათერაკს არ შევესწრათ მეთქი.“ გამოვედით იქით, კიდეც კაცსა ვკითხეთ. „თუ შენის თავის მშვიდობა გინდა მართალი მითხარ მეთქი, რას გვარად მოვა აღმასის გველი, ან რით იბრძვის, ან რით მოერევის იმას კაცი.“ მან აგრე მითხრა. „მოერევა მისი კაცთაგან მოუვალა, ახჯარი მას არა მოეკიდება რას და ნურც ეცდებით ამის მეტსა, რომ ღმთისხაგან საფარველი გაცთ და მით მოერევით, როგორც ამ ბალს მოჩხითო არ ვიციო, თორე სხვა ვერა დაგისხნით რასო. მოხვლით ასე მოვა რომე რას გინდ მოწმენდილი დღე იყოს ქუხილი და ელვა შეიქნება და ასეთი ტვრციალი და წვიმა რომ კაცთა ჭეჭა აეშლებო, რას მოვა უწინ ცეცხლის ფრად ეჩვენება კაცსა და მერმე აღმასის მზგავსად და ფერად ჭერტალს დაიწყებასო.“
ამის ამბავში რომ ვიყავით, დაიწყო გრგვინვა და ცოტა წვიმა. თქვა იმ კაცმა „ეს არის ნიშანი იმის მოხვლისა და რაც გინდა ჰქენითო.“
რას ლას ვიქმოდით თავი და სული ღმერთს შევაკედრეთ, ცრემლით ღმერთის

შეესტირეთ და გამარჯვება ვითსოვეთ, ჩემი ჯუბანი კელმწიფის შვილს ჩაკაცვი, ჩინის მშვილდი და ბოძალი კელთ მივეც, თვალი პირში ჩაუდე, ასე შევესვეწე. „არამცა და არამცა ასე აჩქარებულ ხარ რომ ან სასულეს არ გეტეს და ან პირდამ არ გამოგიგორდეს მეთქი.“ მოუმატა წვიძა და ქუხილმა, შეესხედით ცხენსა და ბალის კარს უკუ ვეცალენით, ის კაცი შეკრული თან წავიტანეთ და ბაღში კაცი აღარ დაგვჩნდომდა და მოსავალი გზა დაუცალეთ. ამასუდ მოვიდა და საკვირველი ქუხილი და გრგვინვა, ასეთი წვიძა რომ ღვარი ალაგ და უაღაგოს მოდიოდა, რომ მოასლოკდა გრძლად რომ ცეტსლი ანთო ისრე გამოჩნდა, და მერმე ცეტსლის ფერი გარდავიდა აღმასის მსგავსი რამ გამოჩნდა უცხოდ დიდი და გრძელი. წინ არავინ მიეკაბა და თავისი ნიშანი ვერა ხახა რა. ეწეინა და უცხოდ გაჯავრებული წამოვიდა, თავისთა უმათა თვის სწყრებოდა. „ასეთი რა იქნაო, რომ ჩემი მოსულა ვერ შეიტყესო, თუ მევიდა ვინმე, რატო არ შემატყობინესო, თვარა და კულავ როდის დამმართებია ესეო,“

აქ ჯიმშედისა და აღმასის ომი და ბრძანებითა დეითისათა ჯიმშედისაგან მორეკა:

რომ მოვიდა თავისი რიგი და წესი ველა რა ხახა რა და უკუ მოიხუდა და ჩვენ დაგვინასა გაჯავრდა, და ნამეტნავის წყენისაგან ველარა სერსი მოიგონა და ეტლი უკუღმა მოექცა, გრძნების ჩარხი მოეშალა და ველარა გააწყო, ცამან ვითა დაიჭესა და შემოაგინა. „ვინ ხარო და რას ქვეყნით რებუელიო, შენ როგორა და ჩემის ალაგის ასუ შორით დანახვარა, არამ თუ შენის უკუღმართის ფეხით გალასკვარა, რასა იქ უჭკუო, რეკვენო და ავ-გვარო, რომ ამავე წამსა გაგაქრო და შენი სასელი ქვეყანისაგან ახლოცო.“ აქათ ამანაცა შეუხახა ავ-გვარი და ავ-რჯული და გრძნეულობის სვანჯით სავსე შენ ხარ, თვარა მე დმერთმან მამოროსო ეგ გრძნებაცა გავიცვდარო და აწ ნახე ჩემი ომი და გმირულად სადავეთა სმარებარო.“ გარდაცვეს შვილდს და გუღ-მესისხლედ მოზიდეს. მე მოვასხენე. „ჯერ მაგ ბოძლის დრო არ არის სხვა ესროლეთ მეთქი, ის ქარქაში დააგო. წვიძასავით ისარა

დაასსეს ერთმანერთსა, ტანი ორთაჲე ისრის სიმრავლითჲ ტუქსა-
ვით შექნათ, მაგრამ ჯაჭვი ვერც ერთმან გატესა, გველსა და მისსა
ცხენსა რვალიხ. ჯაჭვი ეცვა, რომ არა იარაღი არა მოეკიდებოდა რა;
და ჯიმშედს ღრთისაგან ასეთი საფარველი ედვა, რომ გრძნეული
ვერას ავრებდა. შუბითა, სლმითა, ლასტითა უწყალოდ იტუმებოდენ,
რამ მათის ცხენების ტერფითა მიწა დაისწა და მტკრისაგან ჭკერ
აღარა ჩნდა და მზე დაბნელდა. მათი ომი საზაროდ ემა იყო; მაგრამ
ნისსელი არც ერთს სდიოდა, გველსა ჯაჭვის სიკეთით და გაუსა ღრ-
თისა საფარველითა. მერმე გელ-და-გელ შეიფარნენ და ცხენსე შეიჭი-
დენ, მათი ძველება მათთა და ვლდეთა ჯასებასა გვანდა, მეტის მიჭირ-
ვებითა ერთმანერთსა ჯაჭვისა სარტულეები შემოაწყვიტეს; მერმე გარ-
დასდეს და ქვეითი ირკინებოდეს. ჯიმშედ უფრო და უფრო გაფი-
ცხდებოდა და გველსა ნამეტნავის გაკვირვებით თავისი გრძნება და კე-
ლოვნება აღარას მოესმარა და ძალიც წაუსდა, ამასედან ვითამცა ღმერთ-
სა მისისა გრძნებისა გაქარვება უნდოდა, ცხენისა იარაღი შემო-
აწყდა, ცხენი გაუჩინარდა და რა გველმან მისი ცხენი ველარსად ნასა,
შეიტყო, რომ ბედი უგუღმა მოექცა, მისი გრძნება მისთვის ცუდი
იქმნა, გუფი ეტინა და ძალი წაუსდა. რა ჯიმშედ მისი ძალის მოკლება
შეიტყო, ღმერთსა მადლი შესწირა, მისგან შეძლებუ-ითხოვა; ამასედან
უაფიცდა, დაიუვირა, ასწივა, აიღო თავის სწორად მოიქნივა, მედგრად
დასცა, ორისაჲე მუხლით ზედშეადგა, მუხარადსა წამოხწივა, თავის
მოკვეთასა ჭლამოდა. რა გველმან შეიტყო, რომ აღარა ეშველებოდა-
რა, თავის იმედი გარდასწყვიტა, დია შეშინდა, შეესგეწა. „ნუ მამკლარა
და შენ უფრო მოგებმარება ჩემი სიცოცხლეო, ამა ჩემსა ჯაჭვსა
მოგცემო და ჩემის ცხენისასაო, რომ შენი დენი ომში დაჰყო
არას იარაღით შენ არა გეკნებარაო.“ ჯიმშედს გაეცინა და აგრე უთხრა.
„შენ რომ მოგკლას მაშინ ვინ წამართმევსო, ჯაჭვი არა და საძოთის
კლიტეც შენ გქონდეს და მამცეო მაშინც არ გაგიშვებო ცოცხალსაო,
მე რომ შენი გრძნება ვნახეო ან მერას მამისვენებ ანუ ქვეყანასაო,
შენის გრძნებისაგან ქვეყანასკი დავისხნი და მას უგან, თუ შენსა-
ვით გრძნეული არ არიო ეგ შენი ჯაჭვიო მე დამჩნებო, თუ არა
ესეც შენთან წამოვიდესო, ჩემთან გელი არა აქვსო.“ ჭკრა კმალი და

თავი გააგდებისა და სულთაგან დაიცავდა, თუ ისე გრძნობით სავსე
არ ყოფილა იყო მისი სიკვდილი მუღაბანი იყო. რა მისგან მოვიცა-
ლეთ გამოკობრუნდით და მას კაცთან მოკედით. მოვასხენე. „ამ კაცის-
გან კაი ვალი გვაქვს მეტი და ნუ მოკვლავთ.“ კელმწიფის შვილმა მიბრ-
ძანა. „მისგან გრძებაზე გასელაგნებულე კაცი რად ვარგარ, ღმერთი
არ იტის და კაცს როდის დაინდობსო, გრძნეული გრძნეულობას
არ მოიშლისო და ჩვენს მეტი სომ არა ვინ არისო და ისევე ჩვენ-
ზედ იხმარებს გრძნების სვანჯსაო.“ რას წამს მიკედით აღარცა რა
ათქმევინა, მაშინვე კმალი ჰქრა და შუა გაკრეტა იმავე ბაღში შეკედით
და ვიარეთ, ერთი ჯინჭკელი რომ ამოძვრება იმდენი თვალი არ სდ
იყო იმ საკვირველს ბაღში. გაკვირდი და უცხოც იყო იმდენი გვე-
ლი ამოდირდა და არსად ადგილი ეტყობოდა, არსად ნასოცი იყო,
მაგრამ ზეით სვენარი ხილითა და მიწა მოლითა და ყოვლითა უწ-
ვილითა ისრე შემკობილი არა არს ჰირსა ქვეყანისასა და ნურცარა ვინ
იტყვის, რომ მისი მზგავსი ბაღი ენახოს ედემისა ხამოდმა. რა აუზი
და რა თალარი, რა ტასტ-გვირგვინის შემკობა, რომე ენა ვერ იტ-
ყვის, უური ვერ გაიგონებს მისსა სიტურფესა და აგებულობასა.
ცხენები სამკვარზედ მიუშვით, რა გვენადვლებოდა ბაღისა, ჩვენ რო-
მელიც გვიამებოდა სილი მოკერიფეთ, შეკედით თალარში, დავსხე-
დით. ჯიმშედს აგრე მოვასხენე. „ტასტ გვირგვინი ღმერთს შენტვის
გაუკეთებია, თვარა რა გრძნეულთ სამყოფი არი, უთუოდ ღმერთს შენ-
თვის დიდი დიდება განუმსადებია, თვარა ეს უკაინსნიშნოთ არიქნებოდა.“
მას დამესა ამოდ გამოვისვენეთ, ცხენებიც ნებისად იუჩნენ, რა დილა
გათენდა და საწუთროსა განმანათლებელმან მზემან თავი ამოჭყო, შავი
ფარდაგი დასია და წითელი ვარდი მოჭოფინა, ჯიბშედ ადგა, კელი და
ჰირი დაიბანა და ლოცვად დადგა, დიდ-სანამდინ ილოცა და ცრემლით
ღმერთს შეესვეწა. „რომ შენითა საფარველითა დამიფარეო, ჩემთა
ბერთა მშობელთა უჩემოდ ნუ დაჭსოცო, ყოველი გრძნება მომამო-
რეო და შენი სჭკუთარი სიუჭარული დანერგე გულისა ჩემსაო.“ ის ჯა-
ჭვი ჩაიცვა, გაიწყო ცხენიც იმ იარაღით შეკმაზა, თავისი ხმალი წელთ
შემოირტყა, იმისი ტასტს ჩამოჭვიდა, ცოტა რამ კილი წამოკიდე-
ვით და წაკედით და ვიარეთ მის ხილის საქმით ცოცხალი დღე ნებისად,

რომ თუ სადმე ფრინველი და ანუ ნადირი ვნასეთ და მოკვალით, თორემ მანე არა გვინასხავს; მაგრამ როდესაც დაიძინებდა სულ თავს ვადგი, რომ ჩემი თვალი არ მოიჭურსებოდა; მუშინოდა გრძნეულთაგან, რომე უცნაურად არას შეკვდეთ მეთქი.

ვიარეთ ჩვენა და მივედით ერთს დიდს ქალაქში, შენობა სშირსა და ღია შეკნიერად გაწეობილში; მაგრამ კაცი ვერა ვნასეთ სულიერი, ვიარეთ და ვიარეთ ერთს სახლში შეკვიგორდა ის კვერცხი და შეკვეთით ჩვენც თანა. ვნასეთ ერთი ბებერი იჯდა მის მეტი არა ვინ იყო; თურმე ის კვერცხის მომცემი ბებერი იყო და მისმა გრძნებამ მას თანავე მიაწია და ჩვენც იქ მიგვასხა. რა მან ბებერმან დაგვინასა ადგა და ორის ჯოხით გამოვიდა; წინ მოგვეკება, ჩვენ სალბი დავასწარით. „კუროსეულ არს ნასვა შენი, დედა.“ მან გვითხრა: „მშვიდობა მოხვალა თქვენით.“ შეგვასხა და დავსხედით. მე უთხარ. „აქ კვერცხი შემოკვიგორდა, რა იქნა მეთქი.“ მან გვითხრა. „სით მოხდითო და რა ერთი ხანია მგსავრნი სართო.“ მე უთხარ. „სათაეთით მოკვდით, შვიდი თვეა წამოკსულ ვართ მეთქი.“ მან მითხრა. „კვერცხი იქით წამოიღვეითო, თუ აქ ვინმე მოგვითო.“ მე უთხარ. „იქილამ მეთქი.“ „იქით აქამდი კვერცხი რად მოგქონდათო, თუ საჭმელად გინდოდათ, ვით ვერ შესჭამეთო და თუ სათამარად გქონდათ, როგორ გაგიძლოთო, აქ რასყოვის შემოავლოთო.“ მე უთხარ როგორც მის კვერცხის საქმე იყო. „მან მითხრა.“ უმაწვილური წესია კვერცხით მოტყუებო, თორემ კვერცხი არ იქნებოდაო, თქვენი ბედი და წერა უოფილაო, რომ იმას გამოჭეოლი-სართო, ჯერ შეისვენეთ, პური ჭამეთო, მასწავლი სართო, მერმე რაღაც კვერცხი დაგიკარგავთ ის მონასეთო.“ შეგვასვენა, სუფრა გავკვიშალა, ვასშამი კარგი გვაჭამა, მას დამესჯ მრავალი ღბილი ქვეშაგები დაგვიგო, მოგვასვენა. რა დილა გათენდა, გამოვიელ, შეკსედე ქალაქში ჩამი-ჩემი არ იყო; დედაბრის პირ-და-პირ ერთი მაღალი ბროლის კოშკი იდგა, გარს შავად რამ შემოარტყემოდა კუპრისა ზღვასა ჭკვანდა, გამიკვირდა, მეუცხოვა, შეველ და ვკითხე. „დედავ ამ თვალ-უწილომს ქალაქში შენს მეტი არავინ არის, თუ რისაგან არის რომ არას სულიერის ხმა არ ისმის მეთქი.“ მან გვითხრა. „ნუ რას მათქმევთ.“ კულავ გვითხრა სიცილით. „კაი რამ ვაუკაცნინხართ თქვენს გზას წადით, თორემ რაც ამ

ქალაქსა სჭირს თქვენც იმას მოელოდეთო.“ კელმწიფის შვილმა ასე უთხრა. „რას თავი შემიწავლავ აგრე არა ვის უცვნივარო, რომ ანუ ძალიანის ომით გაკებრუნებინო ვისმე, არამ თუ მაგ შენმა სიტყუამ გამაბრუნოსო, ასეთი რა არის შენს ჰირ-და-ჰირ გოშესა, ჰგავს სიმაღლით თვითქო ღრუბელსა ხწვდება და ნასკვრობამდი შავს ზღვასავით არტყია, რომ მისი საქმე გერ შეკიტყო ანუ ჩემი მიხვლა იმას არ შეკატყობინო და გავიპარო, მაგისთანას სიტყვას ნუღარ გამაგონებო, თვარს ვიცი სტუმარი და მასპინძელი ღია ავიშლებითო.“ მე უთხარ. „კარგათგი დაგკსვდი ჩვენგან ურიგო არა გკადრებარა; მაგრამ; მართლის თქმა სჯობსო.“ მე კიდევ ვიტლადი, საქმეც ემოწმებოდა რომ, ის კვერცხი კელმწიფეს იმან მოართვა, უადაღც მან აქნეინა. „აწ იმავე კვერცხმა მოგვასსა ამ ქვეყანასა, მას თანავე შემოგვიგორდა, აწ მართალი უნდა გვითხრას: ანუ ისი რა იყო, ანუ რად მოუტანა ჩვენს კელმწიფესა, ანუ ასეთი რა იტლდა ამ კვერცხმა რომ ზღვა და სმელი ყველა გამოგვარებინა, ჯერ ეს გვიანბოს მერმე აქაურნი ამბავი ვვითხლოთ მეთქი. მან ბებერმან ავის თვალთ შემომსკდა და აგრე მითხრა. „ვია რა რეგენი ვინმე ხარო, მე სით მიცნობ და ანუ შენი კელმწიფე ვინ არისო, არც სასული გამიგონიაო.“ მე უთხარ. „ბრალი ისი, რომ შენს გრძნეულობას ავეკვით, მაშინდელი რეგუნობის ქარი იყო, თვარე მაგისი ეჭვი ნუღარს გაქვს, რომ ან შენმა გრძნებამ შენ რამ გარგოს და ანუ ამ ჩემს კელმწიფის შვილს აწუინოს, მრავალი ათასი გრძნეული ვნასეთ, ამა გზობასა რომ თავს ავნეს, ჩვენგი ვერა მეთქი.“ რა სიტყვით გაკტესე და საქმითაც შეკაშინე ველარს მითხრა არა ამის მტრი. „ნუ სჩქარობო; სინქარე არ ვარგარო, თუ ეც იცი რომ ჩემის საქმით ხართ მოსული მევე უნდა მაცალო, პატარა საქმე მაქო, და მასუგან ყველას გეტყვიო.“ მე უთხარ. „სხანდლი არ მეტყვი არსად გავიშვებ მეთქი.“ მან მითხრა. „მწვე გი დაიყინეო და რადასაც გაიმარჯვებო გაიმბობო, ის მაღალი ბროლის გოშეი არისო და იმაში კელმწიფის ქალი ჰზინო, მისი ჰირის სინათლე არ გაიცდებარო და ის შავი რომ ასვევია ვეშაპი არიო.“ რა ქალის სასული ჯიმშედ გაიგონა მისსა გულსა მისი მიჯნურობა აღმასის ისარივით გაეყარა და ეგრე უბრძანა. „თუ კელმწიფის ქალიცო აგრე ოხრად ვეშაპმა როგორ იპოვარო,

კელმწიფენი ამოსწყდნენ, თუ მან ქალმან რამ დააშავა. ბებერმა თქვა. „ქალი რას დააშავდა, რა დაბადებულა მას აქეთ ძიძითა და გამდლითა და მისის გარიგებით იქ არი, რომ დედისა და მამის მეტს არა ვის უნასავს, მაგრამ ამ ჩვენს ქვეყანას რომ ეს ვეშაპი გამოჩნდა და დაუწყო ამ ქალაქსა ოსრება ომით არა დაეგვარებოდა რა, და ქართულთ არა ესმოდა რა, დასამშვიდებელი მოგვარეს და დღეში თვითონ ადამიანს მისცემდეს, აღარ იქნა ამოსწყდა ქვეყანა. ასე ბრძანა კელმწიფემან. „სულ ერთ-პირად გარდვისკეწო, არამც უკან გამოდიგესო და ჯერ მე გაგეცლებიო ამ ჩემს ქალს აქ დავაგდებო, მერმე იმასაც წავიუკანო, რა კელმწიფე წავიდა რაც ქალაქის, კაცი დაწმინდიყო სულ გააძაწა, მე წასვლა არსად შემიძლო და დონე ამის მეტი ვერ მოვიგონე, ერთი დიდი ქვაბი საჭმელი დავდგი კარზე. რა გათენდა ვეშაპი მიუღის კელმწიფის უღუფასა, არსად რა მიუვიდა გაჯავრებულმან ქალაქი შემოიარა, კედარ სადრს მოისელა, ჩემს კარზედ ქვაბი ჩასა ის ჭამა, გაკელ და თაყვანივეც, მაგისი პირი დაუდგ, რომ არას დღეს არ დავაკლო, მე ამისის მიზეზით მოუჩინი, წავიდა გაჯავრებული კელმწიფეზედა. რა აღარ დასუდა რა იმ გოშეს შემოურტყა, დაწნა ქალი იქი, კაცი ვერ მიუდგება და გზა არსითა აქეს, არის იქი დალოკს იმ გოშესა, დილა საღამოს მე მიუტან საჭმელსა, უძისოდ სულ იმ ქვასა ღოკს, ასე გაუთხელებია, რომ ნების სისქე აღარ არისო, იქ მიამბიარ და გამიშვით საჭმელს მიუტანო, თორემ იმ ქალს ავად მოუჯო.“ კელმწიფე შვილმა უბრძანა. „წადი, ნასე, მიუტანე, იმ ქალის ამბავიც შეიტყე რასა იქსო.“ წავიდა ის დიაცი, მაგრამ ის მიკვირს, თუ არ ეშმაკურითა გრძნებითა ის როგოს შეეძლო, თვითონ ორის ჯოხით იარებოდა, თვალები არას სულიერისა მის უსაკვირველესი არ მინასავს, იმას ჭქონდა ირიბად, ეყარა უცნაურად საზარელი და ერთი ასეთი ქუჩაში წაიღო რომ ცარიელი ის სამსოთხს მოწიფულს გაცს ეუოფოდა საზიდავად. ღმერთმან იცის თუ რით სავსე წაიღო. ის დედაკაციც მივიდოდა ქვაბიც იმას თანმისდევდა, იმას მიჭქონდა, თუ ეშმაკნი ზიდევენ არ ვიცი, ჩვენკი ვერას ვსედევდით იმ ერთის დედაკაცის მეტსა, და რა მივიდა ის დედაკაცი ჩვენ უჭურეტდით იმ ვეშაპმა თავი აიღო ბოლოდამ და ცოცად აქმართა.

ასე ვთქვით „შავი მთა აქმართა“ თურმე იმ ჩვენს ლაშაჩაგსე და გვიანდა ის დედაკაცი და საჭმელი გვიან მიუტანა, იმისთვის გაუწყურა, ერთი ასეთი შეათურთხა იმ ბებერსა რომ, იმ გოშკის კედელს ასე შემოაწევიტა თითქო ხელთ მოიქნია, სანამდისინ დასუსტებული იყო, მეტე მობრუნდა ის დიაცი და ასრე უთხრა გაჯავრებულმა. „ჩემზე ნუ ფაღავნოფო, თუ რამ შეგიძლიათ, აგერ გაგიჩნდება, კაი სტუმარი მოგვსლავია.“ გამობრუნდა გაჯავრებული და იქივ მოვიდა. კელმწიფის შვილი წინ მიეგება და ჭკითსა მის ქალისა ანბავი, ის დიაცი გაჯავრებულიც იყო და ასრე უთხრა. „მის ამბავს ნულარა მკითხავ, მისი ბრალი ცუცხლს მიდებს, ასე გაუდვნია გოშკის კედელი, რომ საჩკესავით არის, ის ქალი შიგა ჩანს. ვეშაპი იმას ხედავს და ის ქალი ვეშაპსა; მსლებელნი სულ იმ ვეშაპის შიშს დაუბრუნათ, ორი-სამილა ჭყაო, თვითონ ეს უღრუბლო მზის მგზავსი ქალი ასე დამდნარა და გაუკითლებულა, რომ შიშით მეტი აღარ შეუძლიან ან დღეს მოკვდება ან სვალაო და თუ იმ ქალმა გაუძლო გოშკი მაინც ველარ გაუძლებსო, საღამომდინ წამოიქცევა და ქალი მაინც ხელთ დარჩებაო.“ რა ეს ჯიმშედ გაიგონა გული ეტკინა, ცუცხლივითა გაფიცდა, თვალები წამოუხსდა და კბილებს ღრჭენა დაუწყო. ვეშაპზედა ჯავრობდა. „როგორ იძახუნა მან ბილწმან, ეშაპის საბუღარმან ღუთისაგან დაბადებული ადამიანის ნათესავი, რომ ასე ქვეყანა ააოხრო, და მისთანა მნათობი, ქვეყნის მასკენებელი იმან ხელთ იგდოსო, რამდენნი გმიჩნი ჭახუკნი და ქუჩლნი კაცნი თავისისა სამეოფთაგან აბეზარ ქმნილან და გაბედიტებულან და მან კელმწიფობის მსყივებულმან, ვისლაც ბედ-მლამესა და აგვარს კელმწიფეს უხმობთ, თავისი ასულნი ამ საძაგელის ვეშაპის შესაჭმელად როგორ დაავდო, თუ მას კაცსა რომელმან მტერი ნახოს იმისთანასა ჭირსა და მისთვისაც არ გამოიმეტოს თავი, არამ თუ შვილსა გარდებსვეწოს. აწე მიუერე თუ ბრძანებითა ღუთისათა რა უფო ამა ეშაპთა გამოსასკენებელსა და ქვეყანისა დამაძნობელსაო.“ რა ასეთი მწკავე სიტყუჲს გაიგონა ბებერი დასიცხულის ფოთოლივით დაჭენა და გრძნების ქამანდრობა დაავიწყდა ჯიმშედ მაშინვე თავისი იარაღი მოიძარჯვა, გამოვიდა და ლოცვად დადგა, მღუღარის ცრემლითა ღმერთსა ევედრა. „რომე ჩემითა სიკვდი-

ლითა ჩემთა მშობელთა ნუ დასწავო და ნურცა გრძნებითა და ეშმაკურის საქმითა ჩემთა დღეთა აღასრულებო.“ მერმე მიბრძანა „მაგ ბებერს აგრე ნუ გაუშვებო, თუ ფარსაგი იყო რომელმა დიაცმა დაუმსადა გეშავთა გამოსაზრდელიო.“ მე ადრე მოგასხენე რომ ამ დედაკაცის გრძნებამ მოგკასსა მეთქი. შეკველ მას დიაცსა ჟაჭვი გარდაკაცვი და აგრე ვდეკ, შეკსხედით და ვეშავსა მივმართეთ.

აქა ჯიმშედისაგან შავის კეშავის მოკველა და მის უღრუბლოს მშის ბეთარის გამოეუნანა.

მას კოშკსა გარშემორტყმოდა შავის კუზრისა ზღვასავითა და პირით რომ შავი კვამლი ამოსდიოდა ღრუბელთა შესწორებოდა, მისის სულის სიმურალე არწივსა ფრთასა ჭსტუსეკდა, ზღვითა ნიანგსა გამოეუნანდა რომე სმელზედა თებსა არ დაუდგემდა, სპილოსა და მარტო-რქასა სულითა, ვითა ბუზსა მოიტაცებდა, სულ ჩადგმული კორციელი მას წინ როგორ დაუდგებოდა, ვისაც შორით მისი სახელი გაეგონა შიშით მუნვე სული დაეღია, ქალაქნი და ქვეყანანი ასრე გარდასვეწილ-იყვნეს, რომ სუთის დღის საკალს არსით კაცის ხმა აღარ ისმოდა, მისის სულის სიმურალე დღის საკალს ეცემოდა კაცსა. რა დავინასეთ გვეუცხოვა და გვეზარა, მაგრამ ჯიმშედ ასეთი კაცი იყო, რომე კაცისაგან პირს არ შეიღებდა. „თუ ჩემს გუელში შიში გაივლისო.“ რა მართლა ახლად მიჭედით, რომ კარგა მისი საქმე გაკსინჯეთ, ჩამოხდა პირი მიწას გააერთა, თავი და სული დამბადებელს შეაკედრა, მისგან ცრემლით გამარჯვება ითხოვა, გუელით შიში გააგლო, ტანზე კუელავ აბჯარი მართლა დაჭირების მსგავსად გაიწყო, წელთა მის გველისეული პირ-ბასრი ისარი დალესა, ქარქაშში ჩაიწყო, მშვილდს ლომის რეკავი ააბა, მსარს უგუიცვა, ხელთ მძიმე ლასტი დაიჭირა, ღმერთი ასხენა, შაჯდა და ვითა ნიანგი ეგეთი ვეშავზე წავიდა. აგრე მიბრძანა. „თვალე დამიკე, შეწევნითა ღმრთისათა, თუ მე მას რა უყო.“ მე ვტიროდი, რაღას ვიქმოდი. რა მიიწურა, რომ სასარელი კომლი ამოსდიოდა, მისი თმა იმ მინდორს ჭვარეკდა, ცხრა ასი მხარი სრგრძე ჭქონდა და სამი საგდებელი მისსა განსა არ შემოსწვდებოდა. ცხენმა რომ ესეები გასინჯა უზომოდ დიდი დაიხვივლა. რა ცხენის კმა გაიგონა, ასეთი თვალეები აახილა, რომ სისხლის ტბას

უკვანდა და აქლემის ოდენი ენა წამოადგო, ასეთი ცეცხლი გამო-
უშვა, თუმცა გენასა ამას ბრძანებდი ქვეყანა გარდაიწვავო და ეგეთმა
პირ-აშემუღმა მომართა, ასე ვთქვი შვიდნი კიდენი ქუსს მეთქი. მან
აუხჩარებლად ლასტი წელში ჩაიყარა, მშვილდ-ისარი მოიმარჯვა, ჭკრუ
შუბლსა და ერთი ისარი ქვემო ყბას დაასვა, მეჩმე სმალი მოიწოდა,
მიუსდა, შემოჭკრა და ლაში სულ გააგდებინა. ასეთი სისხლის ღვარი
წავიდა, რომ იგი მინდორი შეღება, ასეთი სული დადგა ჯოჯოხეთისაც
უმნელე იყო და არც კაცს იმისი სულის გაძლება შეეძლო; მაგრამ
ღმერთი თურმე ჭოვარკვდა და მით მოჩნა. მეჩმე ლასტი გამოაღო, შე-
უძასა და თავში ესეთი დაჭკრა, რომ ცხვირთა ტკინი წაადინა და სულთაგან
დასცალა. მისის სულის სიმურალემ მზის შუქი გააუჩინარა. რა მისი
სამაგებობასა მოკრჩით და კიდევ მზის სინათლე გველირსა შესძასა
ჯიმშედ ქალსა. „აჭა ჩემის ჭირნასულისა არა ავი მუქათა მიშოვნი სარო.“
გაღვიწა მამინვე კოშკისა კედელი, კლიტე აღარ ეძება, შეკედით და გამო-
ვიყვანეთ და წამოკედით იქით, ვიარეთ ნადრობითა და ისრის სწოლი-
თა, მიკედით გველის ქალაქში, რა ტურთად ანაშენებსა და კარგად მო-
წულობისა რომ კაციისა თუალთა ეგეთი არა უნასავსება სშირი შენო-
ბა დაუცხა ნაშენები ცისე ქალაქი.

აქა ჯიმშედისაგან აღმასის ქალაქში მისკლა.

რა დანასკეს ჩვენი ჯარი ერთი კაცი საცნობელად მოვიდა. ჩვენ-
თს მეწინავეთაგან გამოიკითსა ჩვენი საქმე, რა შეიგნა, წავიდა ჩა-
რად და აცნობა. რა შეიტყეს მამინვე ჭკრეს ქოსსა და ნა-
ღარასა და ასეთი ჯარი გამოვიდა ქალაქით, რომ ქვეყანა აივსო. მო-
ეგებნეს ჯიმშედს და თავად ყველამ დალოცა და თავს მარჯალიტი
გარდაიყარეს, მეჩმე ყველას პირი აღმა ჭქონდა და ამას ამბობდეს.
„კურთხეულ არს მოსკლა ჯიმშედ კელმწიფისა, კეთილმცა არს ყაძი-
ესე და კნატრით მას აღავსა, რომელსა შინა ამისთანა ქვეყნის განმა-
თლებელი, შოგოთთა და გრძნეულთაგან გამწმენდელი, ჩვენთა სიკეთე-
თა და რჯულ-წმიდაობათა დამწუნარებელი, ჩვენთა სუთლას განმან-
თლებელი ნორჩი აღმოცენებულ არს და იგიმცა მუცელი დაილო-

ცების რომელსა ესე უტვირთავს, სიტკბომც ნუ დაეღუვის რომლი-
თა ძუძუთი ეს გაზდილათ.“ მრავალი უცხო ფაჩის მოიტანეს და და-
ფინეს და მასედ არონეს ჯიმშედ და ბეფარი, ქალაქი ასე გაარა-
ნიეს, მე ვთქვი. „ქაჯ გრძნებ არ დაგესვდეს მეთქი.“ მათ კაცთა აგრე
თქვეს. „ნუ ჰქოს ღმერთმან, აქ გრძნება არა დაწნომილარა და არც
იმ ერთის კაცის მეტი გრძნების მცოდნელიო, აქ არავინ ყოფილათ,
აქიცი ადრე დაემსოო ბრძანებითა ღმერთისათა და სიმსნითა მკლავი-
სა ჯიმშედ კელმწიფისა. და როდეს ქალაქი გავიარეთ, მოედანზე მი-
სვლას კაპირობდით, დავსედეთ დიდი ჯარი მოვიდოდა ხანოვანთა,
გაკვიკვირდა. „რად მოდიანო.“ ოდეს მოვიდენ მის აღმასის გველის
ცოლი იყო და მისი მსეკალნი ტურფითა ჭაერ-ფერითა და ფას-და-
უდებელითა სამკაულითა, რომ გენსათ ამას ბრძანებდით. „თუ არ
ცისა მნათობი ეს რა არიო.“ მოვიდა ჯიმშედის ცხენის ფესს აკო-
ცა, დალოცა და ეგრე მოასხენს. „მე ერთი ტყვე სულით-კორცა-
მდინ დაკარგული, თქვენის სლმით დასხნილი, თქვენი მიწა და ფესთა
მტკერი ვარო, როგორც შენ მისხენ მის საზარეს გრძნეულისაგან
ისემც მზისა და შთვარისა შემოქმედი, ქვეყანისა შემამკობელი, სა-
წუთროსა დამაშვენებელი ღმერთი შენ გისხნის ყოველთა მებრძოლ-
თაგან, და მტკრნიცა და შენის ბრძანების ურჩნიც ასე გაქრებიან, რო-
გორცა მისი გრძნება განქარდა, სასელოვანიმცა სძალი შენი მუდამ
ასე იკვეთება ორგულთა შენთა ზედა, სასელიმცა შენი საწუთროსა
შინა თავა-მაღლებული ბრუნავს და მეფობამცა შენი უკუნისამდე უცვა-
ლებელიაო. მე შენსა ქებასა სად ვდირსვარ, ბრძენთა და ფილოსოფოს-
თა არ შეუძლიანთ სიმსნისა და ასოვანებისა შენისა წარმოთქმა და
ზნე კეთილობისა და სახე სრულობისა შენისა შესხმაო.“ ერთი ცა-
ბაკი მარგალიტი გარდმოაყარა, გამობრუნდა და ბეფარის მუსლს
კოცნას ლამოდა, მან მუსლს არ აკოცნინა პირს აკოცა და იმან ამას
კელს აკოცა, დალოცა ტკბილისა სიტყუითა. ვითა: „მზეო, უღრუ-
ბლოო, ჩვენთვის სიტკბოებითა აღმოსულო, საწუთრომცა თქვენი
მოხვენიებით იქნების და თქვენიმცა ეტლი ერთმანერთისა სიყუარუ-
ლითა ნუ მოიშლები.“ აგრევე მას გარდააყარა და წაუძვავ წინა. ასე
დაფუტინა მოედანი, რომ კაცის თვალს მისთანა არა ენახარა, არცა ბა-

დი და არცა უკავილი მის უკეთ შესწობილი არ მინახავს რა, სურნელი სული ცაში აიწოდა. გაგვარონეს მოედანი და ასრე მიგვასსეს სასასლეში; მაგრამ ამ სული კაცი ვარ და მრავალი ქვეყანა მინახავს, მაგრამ მისთანა ნაშენები არა მინახავს რა. ჯერ გარეს სასასლეში ჩამოგვასდინა მან ქალმან და იქ გვიმსპინძლა, რომ არა არს პირსა ქვეყანისასა მისთანა ნაშენები და არც უნახავს კაცის თვალსა უკეთესი პურობა, სანუკვართა სიმრავლე და მეფლიშის გარიგებისა. სასლეს ბი სულ ეშმისა და ამარტისა იყო შესწობილი და უცხო ფერად მოჭრილი, და გარეშემო მოაჯარი სულ ოქრო და ლამაზი ფერადის მინაქრით გაკეთებული გიშერი იყო, რომ ასე ვთქვი კაცის თვალი, მის უკეთეს რადს ნახავსო. მას ღამესა იქ ვიყავით, რა დილა გათენდა ჯერ ჯიმშედს არ გაეღვიძნა, მას დღემთ მეფის ასულსა კაცი გამოეგზავნა. „კითა გუშინ სელმწიფემ არა ეგეთა ღვინი ნახაო, ნუ თუ მისი საკადრისი პურობა არ იყოო, განა მეც ვიცოდით, რომ ერთის დაკარგულის და უპატრონოს დედაკაცისაგან სელმწიფეთა დახლომა არ შეიძლება; მაგრამ მე ამის მეტი არა გამომივიდოდარა სულითა და ღარიბის კაცის პურის ჭამა მაღლი იყო, აწ ღუთისა და ჯიმშედ სელმწიფისა ბედითა, რომელსაც ბრძანებთ ვიშოვნითო და თქენი მოსლექები შეგზანეთ სასლესოში და სელმწიფის სანუკვარი დაამხადებინეთო.“ მე ვთქვი გუნებაში. „წავიდე ვნახო, როგორი სასლესები არი შეთქი.“ წაველ სასლესების სანახავად და გამიძვავი იგი კაცი, წამიყვანა, მას ქალსა კაცი გაუგზავნა თვით ვეზირი ბძანდებო, მას კიდევ კაცი გამოეგზავნა. „რადგან გარჯებისო ყოელი სასლემწიფო დანაროსო, როგორც სელმწიფეს ეკადრებოდეს ისრე გაარიგოსო, ნუ თუ სელმწიფესაც ენახებოდესო.“ წამიძვავი იგი კაცი ჯერ სახაბაზოში შემიუჭანა, დიდი სახლი იყო მარმარაილოს ქვეთა აშენებული, სელმწიფის საჯდომს სახლსა გვანდა და სულ სიმკრგვლივ ტასტი იყო შემოკლილი იმავე მარმარაილოსი, იმას არა ეტყობოდარა თუ საბაზის სახლიაო, გაღმა გამოღმა. ტასტები მოფენილი იყო და ერთი მაღალი ტასტი ქქონდა ავზის თავში და ასეთი ცივი წყარო გამოდიოდა, რომე მსგერალის კაცის საამოვნოდ კმა იყო. ტასტს უკან კედელში გუმბალი იყო შეკრული, ოღეს ფარდა

ასწივა და მანკენეს რაც ჰურადგი. თქმულა და ანუ კაცის ენა ჰურის სიკეთეს იტყვის, ყოელი ჰური იქ იყო, სითეთრითა თოვლსა ჰგვანდა და მისი გემოსი რაღა სიკეთე გაიხნო, მე ასე ვიტყვი მისთანას კაცის ჰირი ვერა რას სჭამდა და თუ ანგელოზნი სჭამენ რა ვიცი, ამისი მოწყობილობა მომეწონა, გულში ვთქვი. „გაძრას ჰქენს, თვარად ამასი ხახახებს როგორ დააყენებენ მეთქი.“ ლამაზად დაკაზმუენი კაცნი იუჟნენ, შიგნით ერთი კარი იყო იმაში შევსედე და ჰურს იქ აცსობდენ, ზოგნი სტრიდენ, ზოგნი ზელდენ, ზოგნი აკრეკდენ, ერთი ესეც უცხო ვნახე იქ რომ ის სახლი იყო მას სახლსა კარი მის მეტი არა ჰქონდა, იქ გამოძვავარის ჰურის მეტს ვერას გამოიტანდენ და შინ არა ნიუთი არა იუორა ნაშალი. ვერ იმ გარეს სახლისაგან ის უფრო სუფთა იდგა, იქით წყალი მოდიოდა, თურმე იმ წყალს წაადებინებდენ ქატოსა და რაც მაგისტანა ცუდი იყო, იმით გარეცხდენ. გამოკულ იქიდან, გამოვბრუნდი, ვნახე ორმოცი დიდროვანი ვერცხლის კრისები იდგა და იმაზე საკლავები ეკიდა, ძირი სულ ფიქლით იყო გაკეთებული და დიდი წყალი ჩამოუდიოდა, კორცსაც იმითი რეცხდენ და ოდეს დასოცდეს იმ წყალს მიუშვებდეს რომ სისხლი, ტყავი და თავთუბი იმ წყალმა წაიღის, რომ გადუგვიან ისეკ წმინდა ფიქლები იყვის, რომ არა ფერი აჩნდა და არცარა სული იდგა. შეველ და ის უფრო დიდი სახლი იყო, შავის ქვით აშენებული, რომ ასე ბძანებდი შავი ქარკაო. ისეკ იბრკვლივ ტასტი იყო მოყენილი ისე იქ იყო, გამიკვირდა და კამარა შეკრული იმაშ იბურხები იყო და საწვავი ეკელა იქ მზადდებოდა, თავთავისთვის იარაღი გვერთ ედგა, ისე იქ იყო ავზი და ოთხსავე გუთსეს სხვა სახლები იყო და ოთხშიავ სახლში წყალი გამოდოდა და საჭმელი იქ მზადდებოდა და თუ რამ ცუდმადი ანუ მწვანლის ნარხევი ანუ კორცი იყვის იმ წყალმა წაიღის და წმიდად მზადდებოდა და არც მისი ანგარიში აიღებოდა, რამდენიც ფერი საამოვნო საჭმელი მზადდებოდა. ასეთი სურნელის სული იდგა რომ ამბრის სუელსა ჰგვანდა, სამზარეულოდ არა დივანსანათაც ღია სასახელა იყო. იქით რომ გამოკულ საშარბათოს სახლში შემიყუანეს, სახლი სულ სითარის სანდლით აშენებული და ლამაზად მოჭრილი და შეწყობილი, ჰუასე ავზი და ისრევე ტასტითა და მოყენილობითა გარიგებული;

მაგრამ მის გარეგებისა და მოწეობისა უამესი არა იქნებოდა, და
რაც რამ იმის უძრავლესი კარგი საშარბათოში სამყოფი არი, ანუ სი-
ლი, ანუ შაქარი, ანუ მუკავი, ანუ ტკბილი რომ თავს არ გაესვლებო-
და და მათი იარაღი, ანუ რაშიაღ იღვა, ანუ რითაც მიიღებოდა ანუ
სულ ჩინური იყო რომ არა ნივთისა არა ერთი რა ამდენი იყო; მა-
გრამ კიდევ ისდენ რიგის რიგისად: ზოგი შარბათს აკეთებდა, ზოგი
მაჯუნებსა, ზოგი მუჩაბაებსა, ზოგი მწნილებსა. ასეთს კაცი ვერას
მოიგონებს რომ ყველა გაკეთებულიც არ იყო და ასლაც არ აკეთებ-
დენ; მაგრამ ასეთ რიგად მოართული იყო სასელები, რომ ამდენი
მსადღებოდა, ამდენი შედიოდა და გამოდიოდა და ერთის ქერის მარ-
ცვლის ოდენი ალაგზე არა იპოებოდა, თვარემ მას ტასტებსა და
მოფენილობას სჩენოდას ანუ გეგონებოდა. რამდენჯერაც გენასა
ასალი აკებული სასლი და ასალი დაფენილი არიო. ვამოკულ იქით
ღვინის სასლში შემოყვანეს, გარეთ შეღვინების სასლი იყო, კარგად
მოფენილი ერთი იქით და ერთი აქეთ, შუასე დიდი კარი იყო ოქროს
ზარნიშინით გაკეთებული ფოლადი, გააღეს ისი და შემოყვანეს შინა.
რა შეკულ მივისედ მოვისედ, გერცა სიგრძესა გავაწვდინე თვალი და
ვერცა განსა, სვეტები აყაყისა იყო და კამარა ნამურდისა, იმგრკვლივ
გედელი ასეთის ყვითლის ქვით იყო აშენებული, რომ ქარვასა სჯობ-
და, იაგუნდას ჰგვანდა, იმგრკვლივ ტასტი იყო შემოვლილი და სულ
ზარბაბის სავერდით იყო დაფენილი, ტასტს იქით აქათ დიდროვანი
თასხები საღვინის იარაღით იყო სავსე, იმ მარანს შუა გულს ერთი
ასეთი წყარო ამოდიოდა, რომ რა ლულას ამოხცილდებოდა მასვე
წამსა გაყინის, ის ავზი სულ ყინულთ სავსე იყვის და იმ ავზის
გარეშემო ტასტი იყო ოცის კაცის საჯდომი და იქ სულ მუჩასა
იარაღი ეწყო, რაც ერთს კელმწიფის სუფრას მოუნდება. იმ ავზის
გარეშემო დიდროვანი ჩანურის ქუეკრები იღვა და იმაში სასელ-
მწიფო ღვინოები იღვა, სულ მუშითა და ამბრით გაკეთებული. იმავე
მარანს რაც სიგრძე ჰქონდა თვითო რიგით ქვეკრი იღვა და თვითო
რიგით წყალი მოდიოდა, სულ განით განამდი და სიგძით სიგძემდი
სავსე იყო. რაც ქუეკრი იყო ყველას გარ წყალი შემოხდიოდა,
სარქვლები სულ ბროლისა ჰქონდა, ანუ გაკეთებული რომ მიდღეში

ის წყალი დენილ-იყო, თუ გაძრახ ან ჩაუშვებდენ, არც ერთს ქვევრში
ნამი არ ჩავარდებოდა, იმას ზეით ისე დიდი ჩარდასი იდგა, სულ
მოაჯარი წითლის სანდლისა იყო, ოქროთა და ლაჯვარდით ნაჭრელები
იყო და კარგ გვარად დაფენილი, სულ უცხოხა და კარგ გვარის
ფერად ფერადის ჭიქებით მოწყობილი, კაცის ენას, მართლსა, იმ მარ-
ნის რიგისა და მოწყობილობის, თქმა არ შეუძლია და დიდათაც მამე-
წონა, გულში ვთქვი. „თუ ამას ჯიმშედ ხასავს, როგორღა გამოიმე-
ტებს, თვარემ, ვიცი, მე მამცემს მეთქი.“ მის ქალის ეშხიცა მქონდა
და რა ის რიგი ვნასე უფრო ნდობა შემივიდა. გამოვედი იქით, საფა-
რეშოში შემიყვანეს, რომელშიაც ფარეშები იდგნენ, ის იყო კარგად
მოფენილი, და რომელშიაც ფარეშო-ხეცები იდგნენ ის უკეთესი სახლი
და უკეთეს მოფენილი იყო. აწ ერთს სახლში შემიყვანეს უცხო დი-
დი იყო, თავს რომ დედა ყოფილ იყო და ბოლოს შეიღი ერთმან-
ერთს ვერ იცნობდენ, ის სახლი მიწით სახლის ჭერამდი ასე ხავსე
იყო რომ მის სახლისა არც სიკეთე ხნდა, არც სიავე. ძირით თავამდი,
რაც სიმძლვე ქქონდა ისრე თითო და თითო რიგი სხვა და სხვა
საფენი ფერი ეწყო, ერთი რიგი სულ თეთრი ორხლს ეწყო ერთმა-
ნერთზე, ერთი წითელი, ერთი მწვანე, რაც ფერი იქმნებოდა ყოვლის
ფერისაგან თითო დასტა ეწყო, ისრე თაქნაბადები, ისე ვაბა, ისე
სუსანი. ის სახლი ამით იყო ხავსე რომ თვითო ფერის ანგარიში
გაუძნელდებოდა კაცსა, თორემ ყველას ანგარიში ვის შეუძლიან. იქიდან
კარი შევიდოდა და კიდევ უფრო დიდი სახლი იყო და იმაში ისევე
რიგის რიგისად დაწყობილი სალასის სიწმით ნაკერი სევანი, თეჯი-
რი, ოთადი სკლასტისა და ატლასისა, ქამსისა ალანუსები ეწყო. ისე
იქიდან კარი შემოვიდოდა ერთი ამდონი სახლი სხვა იყო, სულ ოქ-
როსა და ვეცხლის ფისოსი ეწყო, ტაშტი. ალთაფა, თუნგი, ქვაბი
რომ ფესი არ წაიდგმოდა გამოვედ. იქითა და ხარიქი-ფოში შემი-
ყვანეს, მაგრამ ერთი ხანასავი იქ იმის უკეთესი არა მენახარა, მასინ
რომ მე იქ მერიქიფების სადგომი ვნასე დიდი სახლი იყო, ასეთის
მწვანის ქვით აშენებულელი რომ ზურმუხტში ძნელად გამოირჩეოდა,
ლამაზად ნახნად მოჭრილი, სულ იმგვრკელივ ტასტი და შუა გულსა
ასეთისა ყირმიზის აქვისა ავსი იყო, რომ იმ სახლსა მისი შუქი ადგა

და ავსის თავს ღამაში ცივი წყარო და იმავე წითლის ქვით ტასტი
ოქროთ გაკეთებული; რომ ერთ სანასავად ისიც კმარა იყო და მეტყე
ის კედელი რომ ღამაზ-გვარად გამოთხროლი იყო ენა ვერ იტყვის
და კაციც არ დაიჯერებს. იმ თახჩებში რაც საჩიქიფოს იარაღი გი
ითქმის, უოელი ფერი უცხო და ძვირფასი, ასე ღამაზად ეწყოთ თი
თქო იმ სასლში არა დებულ იყოს. გამოველ იქითაც და მინდოდა
კელმწიფისაკენ წავსულიყავ. მან კაცმან მითხრა. „კინ იცის კელმწიფემ
ფრინველი მოინდომოს ან ნადირობას გასვლა ყუშსანა და თავლა
ნასეთო და დაგვარებეთო, რომელი ფრინველი უფრო იამებაო სელ-
მწიფესაო ანუ რა გვარს ცხენს ეწეობისო.“ გულში ვთქვი. „უნასავს
არას დავაგდებ, ეგება სელმწიფეს აღარ უჩვენონ, მეტქი.“ რა მიველ-
ჯერ საჯინიბოში შემეფანეს, მაგრამ საჯინიბოკი არ იყო ერთი, დი-
დი ქვეყანა იყო, ჯერ კარზე დიდი წყალი ჩადიოდა, რომ უნათ არ
განსულებო და ერთი ასეთი კარი ება ბასრის რკინისა სიმაღლით
შუბის სიმაღლე იყო და სიგანით ოცი მსარიც უფრო იყო, იქით
და აქით დიდროვანი ტასტი იდგა წითლის ქვისა, ვერცხლის მოაჯი-
რები, იმას არა ყური ვათხოვე, ის გი შევიარე, ოდეს შინ შევიხედე
ვერსით კედელი ვერ დაგინახე, სვეტები უანგარიშო და უცხო ნასჭად
მოჭრილი და იმაში რიგის რიგისად სულ ბედაური ცხენები ება, რომ
მათ უამესი არა მინასავსრა. ერთ რიგზე სულ ასეთი ჭრელი ცხენი
ება, რომ კაცს ენასა გაძრას დასატული ეკონებოდა, ერთს რიგზე
სულ შავი ცხენები, ერთზე წითელი, ერთზე ლურჯი, ერთზე
ოქროს ფერი, რაც ფერი ცხენი გი იქნება, ან რაც გვარი, რაც ქვე-
ყნის ბედაური უჩელასავან მრავალი იყო. სუთმეტი რიგი ცხენი ება,
თვითონ რიგზე სამოც სამოცი ცხენი ება. ცხენების ნასკამ წამი-
ტყუა, რომელთანაც მივიდი უკეთესი იყვის, რა სულ შემოვიარე დია
ღამაზ გვარად ება ცხენები, სულ შარბაბი ესურათ და აბრეშუმის
თოკებით ებათ, სულ კედელი ატაკი მარმარელონი იყო და ზეითი
ცაც იმითი იყო აშენებული; მაგრამ იქაურის მოართულობისა ისრე
სხვა არა იყოს საკვირველი, რა სიწმიდე, არას აღაგს ვერა განსუ-
რა სააუგო, მაგრამ ამით იყო ის აღაგი ისე სუფთა რომ ისე მრ-
ვლად წყალი იყო იმ საჯინიბოშიაც აგრე იყო მოართული, რომ სი-

თაც ცხენებს თაჭი ჭქონდათ ლამაზად გაკეთებული ახური იყო, შუა და შუა ასე მძალი იყო კაცი ქვეშ გაუვლიდა; სითაც ზურგისა თავისა შესაქცევი იყო შუაზე ისევ მარმარილოს ქვით გაკეთებული რუები იყო, როდესაც უნდოდათ წყალს ჩაუგდებდენ და იმავე თვალის წამს გარეცხდიან, იქაურობას აწა ნივთი აწა ეტეობოდაწა. იმავე საჯინიბოს ზეით სულ იმრგვლივ ტასტივით აწა ეკლთ, რომ იქ აველ და ვიარე, მართლა სასასელთ სამეჯლიშო იყო, თავად იმას ზეით ერთი მდგომი კაცი რომ სელს აწავედენდეს იმ სიმაღლე კედელი კიდევ იყო და სულ ისე ქუჩა-მოჭრილი, ასე მოჭრილი და წამალ-ჩაშკებული იყო, რომ მურასას გვანდა, სულ ლაშქრობა, ნადირობა, ბურთობა, ჯიჩითობა, ყაბასის სწოლა იყო ზედ გამოყვანილი და მე-რძე იმ აშისას სუთი მსარე განი ჭქონდა, ლამაზ გვარად მოფენილი იყო, რომ უჩავილით საკესე კელსა გვანდა. იქილამ გარდმოვიქედე და იმ ცხენებს დავსედე, სასასავი იქით იყო, თურმე იმ სახლისა და თავლის სასინჯავად ექნას ის ჰატრონსა, რომ იქილამ უკელა ერთაზირად ჩნდა. იქ კიდევ კარები იყო, გაადეს და შემიუქანეს; მაგრამ იქ რომ ცხენების იარაღები ეწყო მისმა სიკეთესა და სიმრავლესა გამაკვირვა, სულ ქვეყანაზე თუ არის იმდენი ჰატრონსანი იარაღი ისიც კია, თუარამ ერთსა და ორს კელმწიფეს იმდენი აწა ოდეს არ ჭქონია და არცა ვის აწა, რაც იქ ცხენი ება უჩელას იარაღი სულ ჰატრონსის თვალისა და მარგალიტისა იყო, ასე რომ არც სია ოქრო ერთა, არც კერცხლი სულ ზოგი მთელი იაგუნდი იყო აწუ ლალი, აწუ რაც თვალისა უკელასაგან, ზოგი მურასა, ზოგი უცხოდ ნაქმარი. რაც კაცის კელით გამოვა უკელა საქმე იმ ცხენის იარაღებზე იყო დასრულებული, ოთხი დიდი სახლი საკსე იყო. გამოველ იქილამ და იმ გარეთ ტასტებ შიგნითაც კია სახლები იყო; მაგრამ აღარა უური ვათსოკე, წამოველ იქითაც, მე კი ველარა შევიტყერა გსა საით იყო და ის კაცი მიძლოდა წინა. ვიარეთ ჰაშტა აღავი უუშხანაში მიმიყვანეს, მაგრამ ამისმა აგებულობამ და მორთულობამ ასე დამავიწყა რომ, ვითამც არცარა სულ მენასა, რა ნაშენები და ნაჭრელები იყო, რომ ცას ქვეშ მისთანა სახლი, არ ვეჭობ, იყოს. ამას გარეთ ერთი დიდი სახლი შუაზე იდგა, ტურთვად ნაგები სულ მწვანისა და წითლის ქვით ნაშენი,

რომ მზე შემოადგის მისი შუქი დღის სავალს გამოხნდის, შიგნით და გარეთ სწორად იყო ჩაგები, შუასე ოქროს აუზი იყო და სამი ტასტი შადრევანი, ერთში ღვინო ამოდიოდა, ერთში წყალი, ერთში ვარდის წყალი. მისი მოწითულობა თვალში საამოვნო იყო, სხვა ფრინველის სასხდომი, ღამისი თასხები იყო და ათასი ბედაური ქორი და ქუდიანი ფრინველი იჯდა, სულ ოქროს თურებზედა, ღია უცხო და ძვირფასისა იარაღით მოწითული; თითო მუწასს ჯამ თასი ედგისთ კორცის დასაღობი და თვითო მარგალიტის საბუნარი ეკიდის, ეველასა თავთავისთვის გარიგებული ასე ჰქონდათ, რომ ერთს მეორის იარაღს არას აკმაძღუნ და კერცავინ იმ ფრინველთ უსელ-მწიფოდ კელზე შეისკებდა. სხვა გარეთ სასლებში უნგარიშო ფრინველი იხსდა. წამოველიქით და მიველ ჯიმშედთან. ჰატარა სანი გავიდა დელამთ მეთვის ასულიცა მოვიდა, ერთი ტასტი მოიტანეს სპილოზე იდგი, არ ცოცხალი სპილო ოქროსი იყო, ორის კაცის საჯდომი ტასტი ებრძმის იაკუნდითა და მარგალიტით ასე შემკობილი იყო, რომე კაცის თვალს ეგეთი არა უნსავსრა, გულავ გვირგვინი იდვა ერთობილისა ღაღისა, რომ მზის უბრწყინვალესი იყო. მოართვა და ეგრე მოასხუნა. „შორი გზა არის და კელმწიფე ტასტით წამობრძანდესო და სხვანი ცხენით წამოვიდნენო.“ ადგა ჯიმშედ და ბეფარი მას ტასტზე დასდუნ, გვირგვინი თავს დაისურეს, რომლითაცა ჭარით შევსულ-იყავით მით გარით აღარ გამოგვიყვანეს, ერთი დიდი კარი გააღეს, რომ ასე იტეოდა კაცი, ედემის კარი გააღესო, რადაც მუცელში ჰქონდა მას სპილოსა ის მოაბრუნეს, დაიწყო მან სპილომ სიარული და მას კარსა გამოვიდა, რომ დავსედეთ ის სასლი და აივანი რაშიც კიდექით იმას ასე სჯობდა, რომ ვითამც ცუდი რამ ქონი ყოფილ-იყოს, ასე დაგვავიწყდა მისი სიკეთე. გაველით მას აივანზედ მოკიდებული ჩინარი იყო ორ-პირად იქით და აქეთ, შუასე გზა იყო და ის ჩინარის კეები ასე რიგზე იყო წარიგებული, რომ ერთი მეორეზე არც წინ იყო არც უკანა, ასე სშირად იყო რომ შუასე კერა სულიერი კერ გაივლიდა, იმ ჩინარის სტოები ასე დაბურვილი იყო გზა, რომ სულ იმ გზაზე ევლო კაცსა, არც წვიმს ჩაუვიდოდა, არც მზე მიადგებოდა. ის გზა სულ ხალიჩით იყო და-

ფენილი და მას ჩინარსა რაცა შტო ჰქონდა ეველასა ასე რიგად ამო-
ხდიოდა შადრევანი, რომ აქათა შტოებისა იქით გადახდიოდა და იქი-
თა შტოებისა აქეთ, ასე რომ სუთს აღაჯიყ ვიარეთ და მას გზასე ნამი არ
დასტეძია. სურნელისა სულისაგან სხეული გამრთელდებოდა, ჩინარს უკან
იქითაცა და აქეთაც ასეთი წყალი მოდიოდა, კაცი ვერ გაატანდა. რა სუთი
აღაჯი ვიარეთ ის გზაც დაილია, ჩინარიცა, აღარც წყალი მოდიოდა და სა-
მოთხისა მსგავსა სასახლეში მივედით. რა შევსედეთ რომ რაც მე ძენასა
სულ ეველას იმ ერთის სასახლის თვანი არ იყო. რა აივანში შევედით თვალთ
გერსით გაავწვდინეთ, სვეტები სულ რქროსი იყო. მინაქრად გაკოებუ-
ლი და მოაჯარი სულ იამანი და ფირიუზი იყო, შიგნით სახლი უფრო
დიდი და ასეთის თვალთ იყო აშენებული, რომ სანამდისინ გასინ-
ჯეკდა კაცი სშირი ჩინარსოვანი ეგონებოდა და მათ თვალთა სინა-
თლითა დღე და ღამე სწორი იყო; მაგრამ არას კელოვანს მსატკარს
ისრე შემკობა ყვავილითა არ შეუძლიან, რომ ის სახლი შემკობილი იყო,
თვარა კაცის შირი ვით იტყვის სრულაობით მისა ანბავსა. რაცანუმიხუღნი
და ანუ იქ მუოფნი, ასეთი კაცები იუწისენ რომ კელმწიფის სუფრასე დაე
ჯდომინებოდათ. სულ ეველას სხდომა უბრძანა. დასხდენ, მაგრამ იმ-
სახლში ორი იმდენი სსკაც დაეტოდა. მოიღეს ასეთი სუფრა რომ
კაცისა თვალსა მისთანა არა უნასავს რა, შეიქნა სმა და ლხინი,
სამსა დღესა და ღამესა ვისხედით, უცხოდ მოთამაშეთ სმათა სმენი-
თა, რამდენი უამი გამოვიდის იმდენჯერ სსკა და სსკა თერი საჭმე-
ლი მოვიდის სსკითა ჯამჭურჭლითა, რომ ერთი მეორეს არა გვა-
ნდის. ეველასაგან უნგარიშო მოიღეს და ბუერი ასეთიც რამ მო-
იტანეს, რომ ჩვენ ამბადაც არ გაგვეგონა. მიგვეჭირდა ღვინის სმა და
სუფრა აიღეს. ჯიმშედ სადედოფლოზ წასვლა მოინდომა. მიბრძანა.
„სადუმითა უფროსი ასმოზინეო, აწ იხინი ვნასხეო რას შეექცევიანო.“
მოვიდა დელამთ მეფის ასულისა სოჯათ უფროსი, სსკა კარი გააღეს
და გავედით იქით. თვალთ მის უამეს კერას ნახეკდა, ყური მის უკე-
თეს რაღას იხმენდა, რომ იქ ბალი იყო ანუ ფრინველთა კმა, ანუ სურ-
ნელთა სულის ენოსა. გავიარეთ ბალი, სადედოფლოზსა სახლს მივე-
დით, იქ ქალთა მნათობთა სიმრავლე იყო და უცხონი მოთამაშენი თა-
მამობდენ. შევიდა ჯიმშედ და მიბრძანა. „შემოდოო.“ რა შეველ და ის

სასახლე ვინაჲ იხ ყველასა სჯობდა, ყოვლის თვალთა და მარგალიტითა შემკობილი იყო, სახლი თუ ზივანი როგორც ქალი კაციისაგან უფრო შეიმკობა, ისე იხ სასახლე უკეთ შემკობილი იყო და ერთი ჰატარა საღვთისანა სულ ცარიელის წითლის იაგუნდისა იყო, რომ არა ერია-რა, ოღომც ოქროთი შეწყობილი იყო, ისიც ასე რომ არ ეტყობოდა, სულ სშირად მომარგალიტულის საფენით იყო დაფენილი და ისე უფასოს თვალ-მარგალიტითა გაკეთებული. ქვეშ საგები ეგო, ორი ასეთი მასწავლა იდგა მთელის გათლილის აღმასისა, რომ არა არს ზირსა ყოვლისა ქვეყანისასა მისი მზგავსი. მას ღამესა იქ გავისვენეთ. დღესა ერთსა ბძანა კელმწიფემან ჯიმშედ. „ოწნივე ჩვენს სწეობა ყუელა ამათ ვახვენეთო და ამათი ჩვენ ვნასეთო, ცხენები კარგები არიო, ბურთი და ჩოგანი მრავალიაო და რად არ ვიბურთავებთო, თუ არ იტანო ერთი უცხო თამაშაც არის და ნასვენო და თუ იტან მათი კელ-მარჯვეობა ვცნათო.“ მოკასხენე. „კარგი იქნება მეტქი.“ შევიდა შინა და დედოფალს მოასხენა. „სვალ ბურთობა მწადსო და მას უკან ვეზირის შეილს გაკვზავნი ჩემთა მშობელთა ჩემს მისვლას ვაცნობებო და მეცა უკან წაუდგებიო.“ დედოფალმან მოასხენა. „კარგი იქნებაო.“ მან დელამთ მეფისა ასულმან მოასხენა. „თუ კელ-მწიფისა ბრძანება იქნებაო აქაურს მობურთალს უბძანებსო, ბეკრი კაი მობურთალი შეიფრებაო, თავად ამ მოედანში ვერ დაეტყვიანო, ამად რომელ რა კელმწიფისა ბურთობასა სცნობენო სულ ქალაქი სამსერად მოატყედე და მეტე დედოფალსაც არ ეკადრება, რომ იმდენი ჯარი იმის სიასლოკეს ცხენთა აქეკქეკებდენო; სხვა მინდორი არი საბურთალიო ამ ქალაქსა გარეთ, ყაბასიცა იქ არი და ერთი ცოცა რამ ბადიც არიო, კელმწიფემან ბრძანოსო რომ იხ გააკეთონო, კიდევ იბურთებთო და იქავ მარჯვე შეისვენებთო.“ ბრძანა სელმწიფემან მისი მოკასმა, დედოფალს არ ერჩია შორ ბურთობა, ნასვა უნდოდა, მან მას ღამესა არა ბრძანა რა, დილა გათენდა კელმწიფე გამოვიდა, დედოფალთან დელამთ მეფის ასული მოვიდა დანაშაულის შენდობა მოითხოვა. „წუსელის შევიტყე რომ ჩემი სიტყვა გეწინათო, მაგად არ მომიხსენებია სელმწიფისათვის რომ თქვენ ვერ ნახათ; აქათ მზერას ყოველი კაცი შეიგნებდა და ასეთის ალაგით

გაჩვენებ მზემან მზისამანო, რომე ვერცა გელმწიფემ ცნან და ვერცა რამ სულ-დგმულმაო, სანამდი თქვენ არ გეწადოსო.“ უბანა. „მანინ მწვედ მეწუინა შენი ვეზირობა, აწ თუ მიჩვენებ მიაძებაო.“ თურმე მასკე ხალკათ-სანაშო წასავილი გზა იყო და მიწა შეკაზმული, რომ არამ კაცმან არ იცოდა, იქ მოედნის პირს კედელსა კიბესაკით აგებულ-ლი მარმარლო იყო, გარედამ არა ჩნდარა კლდე იყო და ზეით იმ კლდის თავს წერილი სათვალეები რომ იყოს იმ რიგად ჩნდა, სხვა არა გაიგებოდა რა, იმ კლდესა მოკიდებით იმ მოედნის ბოლომდინ ასეთი ბიდი იყო, რომე მის უამესი აღარა ინასებოდარა, შეკსკედით და წავედით, ბანა კელმწიფემა „კარგის გამძღის ცხენების მოხსმა და ბურთისა და ჩოგნების მოღება. მოასხეს მრავალი ბედაური ცხენები აკაზმული, ოცი მარქაფა კელმწიფისათვის და სხვა ჯართათვის; სხვა ბურთსა და ჩოგანს გარეთ ასი მურასა ჩოგანი მოიტანეს. გაუყო ყოელთა მობურთათა და მიკედით მოედანში, სულ-ფერად ფერადის ფიქლით იყო მოწყობილი, ვერცსლით მოკირწყლეული და მოწყობი-ლი, ყაბასი უცხოდ ძალაი იყო და ერთი კარგი ასეთი ოქროს ტა-ბაკი ედგა ზედა მურასად გაკეთებული, რომ კაცსა შეესედა ასე ეგონებოდა ცეცსლი ეკიდებოა. დავიწყო ბურთობა და ჯიმშედის ბურთობას ვინ შეედარება; მაგრამ უკეთ ბურთობა და ანუ სადავის გამარება და გერხიანობა არას კაცისაგან არ მინასავს, რომ იქაურნი კაცნი ბურთობდენ. რომ დავიდალენით მეტი აღარ შეგვეძლო მი-კედით და ხალში გარდავსედით, რომე კაცის თვალსა ეგრე შემკობი-ლი არა უნასავსრა, ასე ყოვლის ფრით იყო სავსე: არც ხე და არც მიწა, არც ხილი და არც ყვავილი არა აკლდა რა, რომ ყველასაგან ბეკრი იყო. შუაში დიდი ავზი იყო, ასეთი რომე ინარს ვერ გაუ-წევდა კაცი, და იმ ავზში ოთხი დიდი სვეტი იყო ამოყვანილი, იმ ოთხს სვეტზე ერთი ასეთი თალარი იდგა, რომ ათასი კაცი და-ჯდებოდა და სულ ოქროს სვეტები ეყარა და ამარცის მოაჯარი ჭქონ-და. დავსკედით იქ ვსვეძდით და შევექცოდით, კამობდით. „ავს კაცს ბეკრი კაი შესაქცევი ჭქონიაო.“ უჭვრეტდით მას კლდესა და სხვა მისი ვერა შევიტყუთრა, წყალი გარდმოდიოდა აქით და ჩვენ მისი სათაკე გვეტონა. ზეით ერთის კაცის დასაჯდომი თუ დასაწო-

ღისა ალაგი, ცალკე მოფანჯრული იყო, უცხო ნახჩი და წმიდა
ოქროს ფანჯარა ეკლა. კელმწიფემან იკითხა. „ეს რადღა უქნიაო.“
მოასხენა საღთსურეცხმა და ვეზირმა. „ამად არიო რომე როდესაც ანუ
გუნებას არ იყვის და ანუ ღია დაილალებოდის თვითან იმაში მო-
ისკენებდისო და ჩვენ აქ დაგვსხემდისო, ლხინს გვიჩვენებდისო,
სხვათა მავნე იყო, თვარამ თავის თავისა და თავისისა ჯარისა მუკე
მარგე და ხელის-ამპურობელი იყო. გრძნეულთა რა მოიწონება, თვარა
სელმწიფისა მზემანო, როდეს თავის თვის იყვისო, კაცს რომ რასაც
სამამცდოს ზნეში ის ენასა ამას იტყოდან: ნეტა ამას ქვეყნიერი გა-
ცი სხვადა სჯობსო; მაგრამ ასრე მრისსანე იყო, რომელ ერთი რა-
გინდარა რასაც ფერში ანუ თუ ჩვენს შესატყუარსა საქმესა დაგვე-
ცდინა ჩვენს სასელს ქვეყნიდამ წუთურთ გაათავებდა, თვარა ვინ
შემძლებელი-იყო მისის სამსასურის ერთის დინარისაც ოდენის გარ-
დაბრუნებასაო, თვარამ მისის სიტყვის შირით ამოშვებადმი გაუთა-
ვებლობა როგორ იქნებოდა. თავმან შენმანო, ასის წლის ბატონ-უმა-
ნი ვიყვნითო ამისგან წინ არც მაგ ფანჯარასთან მივდგომილ-ვართ,
თუ თითონ არ უბძანებია და ანუ მივსულ-ვართ, რომ მისი ბძანება
გვსმენია, და აზომი ხანია ის მკვლარია და ჯერაც იმისი ასეოი შიშის
ზარი დვას ჩვენს ქვეყანასო, რომ ვერა სულდგმული ვერც იმას ნა-
ხავს თეთრის კლდის ძირსა და ვერც მაგასაო, და არ ვიცით რა არიო,
ანუ მანდა ანუ იქიო. რაც არ მოგვისსენებიაო ამისგან კიდე.“ გა-
თავდა ნადიმი, გაიყარა ჯარი, ერთი ჰატარა ქისა მოართვეს მეფეს
თავ-დაბუკლული იმავე გველისა ბუკდითა და ზეპირად ეს მოასხენეს.
„რომე მაგ ჰატარა ათლარის კლიტეაო.“ ხოჯა წამოვიდა ჩემის მეტი
არა ვინ იყო კელმწიფესათანა. „რას ვაქნევთ მაგის ნახვასა, გრძნება
არა იყოს რაო.“ მე მოვასხენე. „სხვაგან სად იყო გრძნება, რომ აქ
იყოს მეტი, მე გავადებ; მაგრამ რადგან აგრე დაურულელებულია, რომ
სიკვდილს უკან ვერ ვინ შეუბედავს, ეგება ჩემის-თანას კაცს არ ეჩვე-
ნებოდეს და შენ არ უფრო დიდი ხელმწიფე ხარ ერთის გრძნეული-
საგან მეტი.“ მიბძანა. „შენი დამალული აქ არა იქნებარაო და ნა-
ხე რა არიო.“ ბუკედი თვითონ ასტესა და კლიტე მე მიბოძა. მიველ,
გავადე. შეველ არა ნივთი არა იყორა, ოღონც კარგისა და სანა-

სელოს მომარგალიტულის საფეხით დაფენილი იყო. სანამდი კარი არ გაკაღეთ, მანამდი გარედამ არა ფერი არა ჩნდა და შიგნიდამ სულ ის ბადიცა ჩნდა, არამ თუ ის თალარი. ერთი გვერდი კედელი იყო და ლაგვარდითა ნაჭრელები სსვა სულ ოქროსა მაჯარი იყო, ძირით თავამდი კარი არ სად იყო და თასხას ზეით არა იდგარა და ქუემოთ არა ჩნდა, მოვასხენეთ. „თვალით არა ჭხინას რა საენო და ყურით არა იხმის რა, ვეჭობ, თავის თვის სალვათი მოსასვენო სსვა არა ფერი მეოქი. შემობძანდა, შიისედა-მოისედა არა იუორა ქვეშაგების მეტი. ამღებისა, კარში გამოვიტანე, დაბურტყე და შევიტანე ისეკ დავაგე, ტანს გაკსადე და დავაწვინე, მე კარში გამოველ. მიბძანა. „აქ რატომ არა სწვები.“ მოვასხენე. „ღმერთმან ნუ ქნას, თუ მას მაციურს არ ეკადრებოდა, რომ იმის მეტსა კაცსა დასანასავად არ შემოესედა, შენთან უფრო არ უნდა დაწვე მეოქი, კარზე დავწვები, ვიქეშიგებ, ვინ იცის რა იუოს მეოქი.“ თურმე დედოფალი და დელამთ მეფის ასული იმ კლდეში ყოფილან მათის გულითადის მსლებლითა, ყუელა უმზერათ. როდეს გათავდა და კელმწიფე დასალვათდა, აღარა ვინ იყო, შიგნიდამ კარი თურმე იყო და კლიტეც იქით ჰქონდა, აქათ არა ეტყობოდა, გააღეს კარი, შირით ასედა, ნახა დედოფალი გამოვიდა. ბძანა. „ჩვენება რამ არისო, თუ ბეფარს აქ რა სელი აქვსო.“ ბეფარიმ აგრე უთხრა. „ღმერთმან ნუ ქნას მე მაჩვენებელი არა ვარო.“ გულავ უბძანა. „აბა სით მოხველო მიჩვენო.“ აჩვენა კარი. „აქათ მოველო.“ მე თვალთ ვერას ვსედევდი. სიტყვა მესმოდა, მაგრას არა სიტყვა გამოვიდე. მივსვდი რომელ იღუმლივ გზას არი მეოქი, თვარა ბეფრი სსვა სახლია ამ ქალაქში ამისი მჯობი, როდის არი უადა, რომ კაცი ვერა ნახავს მეოქი. მოვიმძინარე თავი და ვიყავ, იყო გათენებამდი იქი დიდოფალიცა, რა ცისკარი ამოვიდა, ჯიმშედ იმ კარით შესვლა მოინდომა. ბეფარიმ ეგრე უთხრა. „არა იქნებაო, დელამთ მეფის ასულმა აგრე მითხრაო: ვინ იცის კელმწიფემ აქათ შესლვა მოინდომოს, დაუშალო, თორემ ხმა დავარდებო და სულ გაცუდებო. რა ყველა ამის ამბავსა სცნობსო, რადას ევარგებაო. აწ მე აქათვე წავალო, თქვენ ეგ კარი ისეკ დაკლიტეთ, კლიტე თან წაიღეო და სასახლეში მიდიო, მეც იქ მოვალო.“ ვეჭობ, ქალაქად ის ღირდეს რა ის კლდე ნახო. წავიდა დედოფალი

და ის კარი რომ მოიგდო აღარა ეტყობოდა, ზღარცა რა ახნდა იქი, თუ აქ კარი ყოფილაო. დამიძსა ჯიმშედ. „ქერგ, გძინაო, ქე- შიკი უფრო ფთხილი უნდაო.“ მე მოვასსესე მის ღროს ფრთხილი ქეშიკი ვიყავ და აწ ძილის ღრო იყო და მისთვს მეძინამეთქი.“ გაიცი- ნა, კარი გააღეო, გაკაღე კარი და მიბრძანა. „სასსლეში წავიდეთ, დღეს საშინაო საქმე გავარიგოთო, დღეს არა მტალიან ველარა ვის ვნასაო, ჯართა აცნობე თავთაკისთვინა ფარდათი ქმნაო, სვალ შენ გაგი- სტუმრებო, რად დღეს კიდევ სტუმარი ვარო, აქაურს საქმეს გავარიგე- ბო, მეტი აღარა მტალიან. მე უკან წამოგიდგებიო“ გამოკულ, კელ- მწიფის ბრძნება ჯარს უთხარ. მათ ასე თქვეს. „ეგ არ იქმნებაო ქალა- ქში კელმწიფე უჯაროდ შევიდესო, კელმწიფე გამობრძანდება სალაშხ მისტემითო, შეკსედით, ქალაქამდის ვიანლებითო, რადგან კელმწიფის ბრძანებათავითა თვს წაკალთო, რა ჯანი გვაქვსო, რომ სულაც არ გვი- ბრძანაო. შინდამ გამოსულაო, მაშინაც არ გამოვიდეთო, არამთუ დღე- საო.“ კელმწიფემან ტანს ჩაიცვა, გამოვიდა, ცხენ შეკდა, წაკედით, შინ მი- კედით, ჯიმშედ აგრე მიბრძანა. „შენ ნურსად წასვლო.“ ვიასელ თანა, შევიდა სადღელოფლოსა და დედოფალი იქ დასკდა, ჯიმშედ შეწყურით რეგორმე შეიქნა. უბძანა. „ეს რა უნდა იეოსო, სადაც არა მგონი ხარ იქა სარო.“ დედოფალმან გაიციანა. „რამდენს ქვეყანას ნასავს კაცი იმდენს ფერად მოიქცევო.“ ჯიმშედ ეგრე უთხრა. „თუ მამი შენის გრძნება არ მოგდებს სსვავან ვერსად ისწავლიო.“ გაწყურა ბეფარცა და აგრე თქვა. „მამის ჩემის გრძნებამ რა დაგაკლოო, თუ არ თავის თავსაო, მეც თავს ვავნებო და სულაც დავაქცევ, არამ თუ არ გიჩვენო რასდაც გრძნებით მივლიაო.“ რომ უნდოდა წამოსტე- მილ-იყო ჯიმშედ კელი სტაცა, არ აუშვა. ეგრე უთხრა. „რად გა- ხწყურ, მსეო ჩემო, მამიშენის კსენებაზედაო, დასწყანარდი და მართლა, გვითხარო, ჩემი საქმე ქერგთან არ დაიმალებაო და სულ ამ ქალაქ- ში ასეთი ყოაღლი მიქნიაო, რომ დღეს კარში ველარაკინ გამოვარ.“ რა კელმწიფის ბრძანება გაიგონა დედოფალმა დელამთ მეფის ასულს შეუთვალა. „კელმწიფე გინმობსო.“ მოვიდა ისიცა. უბძანა კელმწიფე- მან. „რადაც გზა არი რასა თვის არ მიჩვენებ.“ ადგა მაშინვე, გააღო კარი, შეგვასხა იმ კარში ცოტასა ხანსა დაღმა ვიარეთ, კიბე ჩავიარ-

რეთ, მერმე მარტლას ვაკე ვიარეთ, კაი გზა ფარაღათი, ჩათელი, ჰაშტა
სახს; მერმე ასეთს სასლში გაკედით რომ დიდი და ჰატოხსანი სა-
სლი იყო, იქი კიბე ავიარეთ, მეორეს სასლში აკედით ნასატი და სა-
ჭრელები არა იყორა, მაგრამ მართალი კაი ცისე იყო, დიდროვანი სა-
სლები და რაც ცისეს მორთვა გაეწეობოდა ეკელა მოწეობილი, წყა-
ლი ბევრი და კაი. აგვასსეს სულ წვერში, ოდეს გარდმოკხედეთ, ის
მოედანი, ბალი, თალარი ასე ჩნდა თითქო იქ ყოფილ იყო, იმას არა
და იმ ქალაქსაც ასე დამხეროდა, თავსა რომ არც მოსული, არც წასუ-
ლი არა ნივთი არა იქნებოდარა, რომ იქით არ დაენასა კაცსა. მამინ
შევიტყევით რომ იქით თურმე გვსედედენ, რა ის გვასკენს წაგვი-
ძვას და იმ თალარში გაგვიყვანეს. ბეფარიმ თქვა. „ეს გრძნება მისწა-
ვლიაო, თქვენც ისწავლეთო.“ წაგვასსეს იქით და იქივ აგვასსეს. და-
გვასწებინეს სიარული ასეთს მთასა და მდინარში გაგვასსეს რომ
გასაკვირვებელი იყო. წამოგვასსეს და იქივ მოგვასსეს. საკვირველი
საქონელი იდვას, რომ უმრავლესი აღარ იქნებოდა. დავიარეთ ეკელა
და მოკედით. ისევე შინა. კელმწიფემ უბძანა დელამო მეფის ასულსა
„ესეები ასე გაკეთებული უშოკნია გველსა, თუ თვითან გაუკეთებიაო.“
მან მოასსენა. „ეკელა მისგან არი გაკეთებული, ასე რომ ერთი ქუჩა
არა დებულა აქაო.“ უბძანა კელმწიფემან. „ამდენი კარგი როგორ
იტოდა გრძნეულმან მან.“ აგრე მოასსენა. „კელმწიფე მართლს ბრძა-
ნებსო, გრძნეულს რა კარგი ეცოდინებოა, მაგრამ აგრე სულ ძირად
გრძნეული არ იყო, თავის საჩხოსა და დაუხაგრლობისათვის იქმო-
დაო. ფრანგი მეფის შვილი იყო და თავის ქვეყნით გამოღარბებუ-
ლი იყო, თავისი ტოლი ბევრი კაცი გამოჰყოლოდაო, მცოდინარე,
ხერხიანი კაციო, ასე რომ რაც ამ ქალაქსა და სასახლეში გაკეთებუ-
ლი ან დღეს კეთდება. ეკელა მათგან. დაოსტატებულია, კაცისაგან
არა გაკეთებული. რადგან საფრანგეთით წამოსულან, დაუვლიათ ყო-
ველი გარემონი ქუეყანანი არ მოსწონებიათ, აქ მოსულან და თვით
უპატრონი და უპატრონო ქვეყანა იყო და მერმე წყლითა, ტყითა და
მინდვრითა შემკობილიო, დადგომილას და მოჰკიდებია შენებასა და არა
მცირედი შენობა ჩაუგდია. მერმე ასე უთქვამს. მე ერთი გამოძებული
კაცი კარო და თუ მოუჭარესა არას მოვიკიდებ არ იქნებოა, კითაც

ასლო მასლო კელმწიფენი უფრო მოსკლას და წასლვას იქმოდენ და მათსა საქმეს შეიტყობდენ, ურჩევიათ უფროსთა და მისთა გამზადდეთ. არა სჯობსო, თავად არ მოგცემენო და უკუწილდებითო, მერმე ამ ჯაგს ცილობას დაგვიწებენო და ჩვენ მაგდენი ჯარი არა გკუავსო დიდთა კელმწიფეთა უპირისპირეთო და თუ გაკეცლებით სირცხვილიაო, შენ რომ ასლა ღარიბი იყო, დიდის კელმწიფის შვილი სარო და მის დღეში საუკედურად დაგკედებო. არჩიეს თურმე და გამოარჩიეს ესე, რომე დელამთ მეუფე შორიელია და დიდი კელმწიფეაო და იმას ვთსოლოთ ქალიო. მოვიდნენ და სოსოკეს მამასა ჩემსა ფრანგთ მეფის შვილისათვის ქალი „მას დასტურ საფრანგეთით ეგონა და ასე თქვა. „ღმერთო, კარგი მოუვარეა ფრანგთ მეუფეო, სასიძოძმან მნასოხო და ჩემს უფროსს და უკეთესს ქალს მივცემო, თუ სიძე მომეწონებაო, თვარამ ვახუტებ და გამოვიტყუძრებო.“ რასაც წამს ამბავი მოსლოდა წამოსულიყო. „არა საქმეში დამიწუნებენო, რომ გამსინჯვირო.“ თავად კარგ რიგად და კელმწიფურად მოვიდა და სტუმრობაზე ვაი ჯარი მოჰყვა. მერმე რა ნასა მამამან ჩემმან ჩემის უბედობისათვის თავალტანად და ყოვლის ზნით ასე ვი მოეწონა, რომ ასე თქვაო. „ამის უკეთესი სიძე ქვეყანა დავიარო მაშინც ვერ ვიშინო.“ დასვიეს კელი და რაც ვაი ასე ამ ქვეყანას და ასე მამის ჩემის სალაროში იპოებოდა კარგისაგან ასე ვისისაგან სალარო, საქონელი, რჩოძი, ყოფა, მსლებელი, მოსამსახურე ყველა ასე შუა გამოყო, რომ ერთის დრამის ნამეტნავი არა დაიჭირარაო. გამამეფა სამისა დღისა სკალსა და ასე მიბრძანაო. „შვილო არ უნდა შემდურდელიო, ქმარი ამისთანა შეგროთო, ჩემი მორჭმა ცხოვრება შუა გაგაყაო.“ ის იქით გაბრუნდა და მე აქ მომიუწინეს; ყოველ დღე ბურთობდის და შექცეოდის, მიწუობდა კელსა, რა ვიცოდი თუ ამან გრძნულობდა რამ იცის. რა ჩამიგლო კელში და მრავალის დიდების მატრონი შეიქნა, ეს უწყელა ვაი ნაშენები ჩემობას გააკეთა, მერმე ასე თქვა. „რადგან ამისთანა ქალაქიაო მერმე ამისთანა კელმწიფის შვილი ზის აქაო, ვაი დამიკარდებო, მრავალი კელმწიფენი ამიტკარდებიანო.“ ეს გრძნებაც მან უგან გამოიჩინა, გველობაც მისთვის დაიჭრა და ეს ცისეც ამისთვის ააშენა, ვინ იცის საქმე დამიჭირდესო აქათ თუ

მეც მოკრჩი კაიაო, თვარამ და შენ მასინც მოჩხებო და უბრა-
ლოდ კელში არა ვის ჩაუვარდებო. ვიყავ ამ ცხოვრებითა, რომელსა
სედავთო, მისის გრძნებისათვის ის მოიძულა ღმერთმან და თავისი
ჭირსას-ელი კელთო გამოაცალა, თვარამ ბევრის ლსინისა და უკუ-
ურის მეტი არცა რა ამას უწყეხია ჩემთვისო და თქვენსთვის მტკვერი და
მსლებელ იშევიქენ, აწ უფრო არა მეჭირვებარაო.“ გავათავეთ იქაური
ამბავი და ვარჩიეთ სათანაო ჯარი, საჭურჭლე და საქონელი, დიდითა
ნიჭითა და დიდებითა აკემზადენით, რომე ქვეყანას ემიძებოდა და
მიწის პირი ვერ იტყვდა. ბარკი და სამძიმარი მიხდვრად გავალებინეთ
და მას დელამთ მეფის ასულსა თავად დიდი ბოდიში და ტკბილი
ქართული უბძანა „რომე აზომსა სახსა ჩამოგიდექო და ბევრი სარჯი
გიყავო, განა მეც გარდავისდიო, დღეის წაღმა გინდა შეილი ვარ შე-
ნო, გინდა ქმაო.“ მან პირ დამხობით თავყანისცა. მე მიბრძანა.
„დილას წადიო და მეც უკან წამოგიდგებო.“ მოვასხსენე. „უწიგნოდ
ვერ წავალო, თავად მამკლავს და თუ არა არ მიჯერებს მეტქი.“ მერმე
მეუშკითა და ლაღითა მელანი შეასავა და აგრე ბრძანა. „გონიერი მწი-
გნობარი მომგვარეთო, კარგა დაწეროს, კელმწიფეს წინ მივაო“:

IV.

ვიხრამინისა გან.

ამბავი ვინისა და რამინისა და უხუცესისა ქმისა მისისა
შაჭვი მოაბადისა.

იყო დიდი და მძაღლი კელმწიფე ადრახაგანისა და ყოკელთა
თემთა და ქვეყანათა მპყრობელი, დიდთა საჭურჭლეთა პატრონი, ჭქონდა
ხორასანი, თურქისტანი, ერაყი, ადრახაგანი, ქოისტანი და ხორაზმი,
სძელთა და ზღუათა პატრონი იყო და ყოკელსა სპარსეთსა ზედა
მორჭმული და მრავალნი კელმწიფენი ჰყვეს სვიანნი და შეუფერებუ-
ლნი. მას ეამსა შინა მის სიტყვისა უმოჩხილო არა ვინ იყო და ცე-

ცხლისა მსასური იყო თვთ მეფე და სასელმწიფო სრული. ესე კელ-
მწიფე ქრისტეს მოხელის წინათ იყო, სასელი მისი შაჭი მოაბად-
ესვა ძმა ერთი, ერქვა საკელად წარდი და ვაწირი იყო შაჭი მოაბადი-
სა. ვითა წესია სპარსთა შექნეს ვაწირობა და ეზომ დიდი ნავრო-
ზობა გარდაისდიან, რომელ ვაწთა გონებისაგან არ მიიწოთმების,
ჩვენ ზოგსა რასამე ვასსენებთ მათისა ბაიარამ ნავროზობისასა. მას
დღესა მოვიდეს მეფენი, რომელნი მისსა ბრძანებასა ქვეშე იუწენს
და დიდებულნი დედაწუელითურთ მათით სისარულად და სამსახურად.
შირაზელნი და ისპანელნი, ერაყით, ვარჯჯანით, გილანით, არდაველით
და ბარდაველით; შაჭიურ გელანელი და თვთ წარდი ძმა შაჭი მოაბადი-
სი, ყოვლისა ქვეყნისა დიდებულნი დედაბით მოვიდეს შაჭი მოაბა-
დისას. ხორასანს მკრას ქალაქსა, გამოვიდეს და უბრძანეს თვთ თვის-
თა ფარეშთა მისთა ეკლსა დადგმა კარავთა და ოთასთა. მოკაზმეს
მინდორი, ამის ყოვლისა სიკეთისა გონება-მიუმსდომარეა. გამოვიდეს
მინდურად, შემოვიდნეს სარავარდანი და შეკაზმეს ფარეშთა და
სხვათა მსასურთა წალკოტნი და აავსნეს საქალნითა და საჭურჭლი-
თა, დაშურეს სპილანი და აქლემნი საჭურჭლეთა შიღვითა, ვითა
თვთ მისსა კელმწიფობასა სვდებოდა ეკეთნი გაემართნეს. უხმნა კელ-
მწიფენი და დიდებულნი მისნი, ვინცა ქვე სსდომისა ღირსა იყო ქვე
დასსდეს და სხვანი რომელნიმე იუწენს ზე დგის. თავის კელის სა-
საგონებელნი დედოფალნი და ხათუნნი იწვიენეს, საპატოოდ დასსენეს.
მოასსნეს მრავალ ფერნი და კარგნი მუტრიბნი, ცალკერძ და ცალკერძ იმ-
დერდენ. ვარდის მიჯნურნი ვარდსა ზედა დასჭიკტიკებდიან და მუტრიბთა
შეუხმობდიან. დასსდეს მზისა და მოვარისა მსგავსნი კელმწიფეთა
ცოლნი და ჭქონდათ დედათა ორი ლალის ფერი შუწნიერი, ერთი ფე-
რი ჰირისა და ერთი ღვინისა. დააკმიეს ალვა, მუშკი და ამბარი და მათ
სუნნელთა ეგ ზომი კვამლი შეიქნა დიდ-დიდი, ვითა ღრუბელი და
ფერი, ვითა მათ ხათუნთა თმა. და ავლა და ბედი ლართა და საჭურჭლე-
თა მათთა მთისაგან უმძიმესი იყო და შეჭირება ბზისაგან უმსუბუქე-
და ყოვლისა ქვეყნისა დედანი ჭკრეტად მოვიდეს, მათ დაღა სძლეს ჭჭ-
რეტად ასალ სძლისაგანცა უკველუცესნიცა იუენეს: შაჭრომა დუხტ
ადრბაგანელი, მონა შასათ გურგანელი, ნასლაქით დესკიტანელი,

და ხირკეს და ზარნიკეს შთის ძირელნი, შირინი და გურგისი ისპანელნი, ორნი მზისებრნი კეკლუცნი ახანოზნი ახანოედ, ორნი კეკლუცნი ქალნი მწიგნობართა ასულნი, ჯალაბი დიასამან კეზირის ასული, შაქარლავ და ახანომ ერეული, მონაზი ადრავუნი და გულგულონი შირაზელნი, შიანამ და სიბლა და შაჭი მოაბადის ცოლნი, იუშეს ხინელნი, თურქნი, ბარბარელნი და ბერძენთა აზნაურთა ასულნი. ამა დედოფალთა ყველა ერთმანერთისაგან უკეკლუცესნი იუშენ, მათი ქება არვისგან მიიწოთოდის, პირად, თვალად და ტანად ყოვლითურთ სრულნი და უკლებნი იუშეს და ყველა სსდა შაჭი მოაბადის წინაშე. იყო კელმწიფე შაჭი მოაბად დედათა მოუყარული, უჭურეტდა, ისარებდა, გასცემდა და მუტრიბთა ამღერებდა, ზოგთა ახვარებთა აცემინებდა, ზოგთა შუბითა და კეკლუცთა ქალთა შუშვართა აქნევდა. კვირასა ერთსა გაისარა დიდითა სისარულითა რაცა მას სმასა და მეჯლიშსა თვალ-მარგალიტი და სჭურჭლე იყო ყველა გასცა. აავსო დიდი და პატარა, არა ვინ დარჩა უმოკარი. მას ზედან პირმშომან შარო მოცინარის პირითა ზმა უთხრა შაჭი მოაბადს. რა ეს ესმა შაროსაგან შაჭი მოაბადს ეგრე ჰქრქა. „ჭეკარდო, მოცინარედ მოუბარო, მიწითმცა მსიარულად განსავ რადგან სიბერისა ჟამსა ასეთი გულის წამლებელი ხარ, ნეტარ სიყმისა ჟამსა ვითარნი ჰყოფილ ხარ, რომელ ვარდისაებრ ნესეკარ ნასეკარ დამჭნარი ესეთი ხარ, წინად მნასკელთა შენთა სიცოცხლე ასუ გონება ვით ჰქონებოთ, აწ რადგან გული დამიბხილე და უიმედო მეავ, ბარე შენის გვარისაგან ნუ გიდევან მიქმ, ასული შენი შემრთე, რომელ ნაყოფი თესლისაებრი იქმნას და ასული შენი შენებრივ არს; ბედი ჩემი და წადმართი მაშინ უფრო სანატრელი იქმნების, რა შენისა გვარისა შესებრივ მზე ჩემსა სრასა შინა ნათობდეს და თუ ვპოვებ მზისა მზესა არ ვეძებ ცისა მზესა.“ ვასუსად ეგრე ჰქრქა შარომ მშუღნიერმან, „ჭეკელმწიფეთა უკელმწიფესო, შენის სიძობისაგან უკეთესი ჩვენ რა წაგვეკიდების, თუ დმერთი მწყალობდა და ასული მესვა, განა შენმან მზემან მე ასული არა მივის და თუმცა მესვა მოგასსენებდი აქამდინ. მე ქალი არა მიშობია და თუ აწ მომეტეს უღონიოდ თქვენ მოგცემთ ცოლად.“ მერმე შაჭი მოაბად აფიცა. „შემომიფიცე რომელ თუ ასული მო-

გეტყვას ჩემგან კიდევ არა ვის შერთო.“ მათთვის საფიციტო ყარანის ცო-
ლმან მტკიცედ ესრედ შეჭთვიცა „თუ ქალი შვილი მომეტყვას შენ შე-
გერთო და შენი ცოლი იყოს.“ შაროს ქმარი ყარან იყო. ყარან და შარო
უძეობისათვის ზრუნვიდეს სსკა საზრუნავი არა ჰქონდათ რა, ერთი ძმის-
წული ჰყვანდა ყარანს უცხო და მშვენიერი, ყოვლისა საკელმწიფო-
სა ქცევით აღზრდილი, რა მამა მოუკვდა ძმის-წული თვითონ აიყვა-
ნა, სასულად ვირო ერქვა, შაროს მოჰგვარა და შეკედრა. „დმერთს
ჩვენთვის შეილად ეს უბოძებია, ჩვენის ძმის შვილიაო და დიდ-გვარო-
ბის შესაფერი. შენ იცი და შენმა სიკეთებმა რაც ამას მტერს არ შე-
ატყობინებ ვირე მე და შენ ცოცხალნი ვართო.“ შარომ რა ეს მოისმინა,
მადლობა მოასსენა, ვიროს კელი დაუჭირა და გვერდს დაისვა, და-
უწყო სწავლა, წვრთა და კაზმა, რაც მისს კელმწიფობას შეევერებო-
და. აღარ აჩნდა შაროს და ყარანს უშვილობის დადი. შარო უფრო
გვარინი იყო ყარანსე, ჯიმშედ მეფე რომ აღამს აქეთ მესუთე მეფე
ყოფილა შარო მისი ნატამალი ყოფილა. მუშვი ვარდის წელით შე-
ზილეს და მით საფიცი წიგნი დასჭყერეს და პაემანი შეუქმნეს ერთმან-
ერთსა, თუ შაროს ასული მიეტყვას შაჰი მოაბადის ცოლი იყოს. ნასეთ
თუ რა ჭირი ნასეს ორთავე, მან უშობელი შეირთო და დედამან უშო-
ბელი გაათხოვა. აჰა მათ ზედან განგება ღუთისა და მუსთლობა და-
უთვალავი საწუთროსი, თუ როგორ სკანჯით შეჭკრავს, რომელ ათასი
ცნობა და გონება ჰქონდეს კელარ გასსნის. ეგრე გამიჯნურდა შაჰი
მოაბად, რომელ უშობელსა შეირთვიდა. შეგონება. ცნობამან ეს
სკაშიადი მისის გულისგან გამოაცხადა, რომელ დიდებისგან მისი
ფათერავი იშობებოდა. რა ორთავე დასკვნეს საფიცი წიგნი და სო-
მტკიცე მსასლობისათვის მისცეს, საწუთრომან დაუწყო მისებურად
ხლათვა საკვირველებსა, ზედა საკვირველებისა მომატება. მათსა პა-
ემანსა ზედა გარდაიარა მრავალი წელიწადი და ყოველსა კაცსა და-
ავიწყდა მათი ამბავი, ძველად მათი საქმე არავის მოეგონებოდა. ამას
ზედან მოესმა შაჰი მოაბადს მეცხადა-ათესა წელსა დაორსულება შ-
აროსი მის ძვირფასითა მარგალიტითა, რა ცსრა თვე გარდავიდა, მის-
გან გამოვიდა ელვარე მთოვარე, არა მუცელი იყო, გარნა აღმონ-
კლეთი იყო და მისგან გამოვიდა მნათობი მზე. ასეთი ასული შობა

შარომან რომ მისითა შობითა ბნელი ღამე ნათლად შეიქმნა. გარდა-
ისადეს ძეობა და დაარქვეს მნათობსა საკელად ვისი და მაშინვე მი-
აბარეს კაის გვარისს გამდელსა გასაზღვლად. ესეა მოაბად კელმწი-
ფესა ძმა სასულად წმინ ვისისავე უამსა შიგან დაბადებული, უუკარ-
და მოაბად კელმწიფესა, შვილად წადმართად მას კედვიდა, და საზღუ-
ლად სუზისტანსავე გამოგზავნა ჭყერისა და ქვეყანისა სიკეთისათჳს.
ვისი და იგი ერთსა ქვეყანასა შიგან იზრდებოდეს, ვითა ერთსა
ბაღსა შიგან ორნი ყუაკილნი არდაგუნი და ნასრანი. ვინ იცოდა თუ
ამათი საქმე სად მიიწევოს, რა არს ესე ანუ უამი წინა ანუ რას მოუ-
დებს ვინმობსმენდის. ესე ამბავი სტან და სოფლისა ამის უსანობა, აუგნი
და მუხთლობა, რომელ არცა ჭირსა, არცა ლსინსა არა ვის გაუსრუ-
ლებს. მისი ჭირი და ლსინი წამ-ერთ არის, ცოტას უმასა ჭკავს
გაიცინებს და მოგვლავს რასმე ატირდების და რაცა მოგვცეს
კელთავე მოგოსოვს. ვისრამიანს ყვედრება არ უნდა, მით რომელ ღუ-
თისა განგებისა სიბრძნითა არ შეიგვრვის. ეს რამინ იზრდებოდა და რა
მოიწიფა ამას იტყოდეს. „არა არს პირსა ქვეყანისასა რამინისებრიო.“
ქება გაიგონე რომელ ენა, გონება, კეთილი მოქმელი უკლებობითა,
სასე უმბგავსო ტურთა, ყოვლისა თანა სასამლოდ, პირად მზესა გვან-
და, თვალ-წარბ შავთმიანი და გრუზნი, ტანად საზომიერი, წვერნი შავ-
ნი მერცხლის ბოლონი, ერთი მისებრი არცა მსატყვართაგან და
ისასებოდა, ძალად და გულად ვითა ლომი, სიფიცსე ვეუსვისანგანცა
უფიცსესი, ცხენოსანი, მონადირი, მონაგარდე, მოჭადრაკე, მსიარული,
საწადლის ძალისა სმისა ყველასა უებროდ მცოდნელი იყო, მშვილდ-
სა მისსა ვერანის მოზიდავდის, შუბითა და ასპარეზითა მისებრი ვე-
რა ვინ იმდერდის, ესრე რომელ ჭურჭრესა მისსა შეექცინან, მის გვერ-
დით მომდერალნი და მსმელნი არად გამოჩნდიან. წყალ ჭავარი,
თუ სოქვა, ამას აქვს ყოვლისა სოფლისა. არცა ვინ მათ უამთა ში-
გან მისი შემბმული კაცი იპოვებოდა, მისისა მსასველისა ჟალაბი ეს-
რე შეიყარის, რომელ იგი მიდმო კელი და თოლორცი კელარ იტყვიდინ და
ყველა კელ-აღზურობით მისსა მზე გრძელობასა ღუთისაგან ითხოვდიან.
რა რამინის ესეთი მოწიფება ესმა შაჰი მოაბადს, ვითა მართალი იყო,
ეგრე გაესარსეს, ღმერთისა მაღლი მისცა და გლასათა ზედა ღია გასცა.

გამოგზავნა საპატრიარქო დიდებულნი ხუსისტანს და წაიყვანეს შაჰი მოაბადის ძმა რამინ და მის წინაშე მავრას მივიდეს.

ქორწილი ვისისა და ვიროსი და მოაბადის ძმისი ზარდისა მოციქულად მისულა.

სე რა მართლიად არ დანერგულ იუოს სიმრუდე მაშინვე ახნია, შეეტყობის ბოლოს უამსა; საქმე რა გაირყვნებოდეს თაუისავე ზედან გამოხნდების. არა გი, რა კაი წელიწადი გვაღვიძებს სამთარს შეეტყობის. შეგონება. იხარო რა მართლიად არ მივიდოდეს მშვილდის მოზიდვას შეეტყობის; რა კესა ზედა ნაყოფი ცოტა გამოვიდოდეს გაზაფხულის აუკავებასა ზედა გამოხნდების. აგრევე ვისის საქმე მასვე დღესა გამოხნდა სიმწარე და არ სვიანობა, ამაღ რომელ, რა დედამან მისმან შარამან კელი ერთმანერთსა ჩაუდგა და საქორწილოდ კაზმა დაუწყო და შეურილ-იყვნეს ყოვლისა ქვეყნისა დიდებულნი და ლაშქარნი და ჰურის ჭაძისა ლამოდეს, სმასა და სისარულსა, ანაზდად მასვე წამსა ზღვისაგან შავი ღრუბელი გამოვიდა, ნათელი დღე იყო, მზიანი ამო და თუ სოქვა მაშინვე შელამდა, ასრე დაბნელდა ქვეყანა და ქარი დიდი ადგა და მტრუნი დიდი შეიქნა, რომელ ერთმანერთს კელარ კელავდეს, მექორწილენი აიშალნეს. მასვე უამსა გზას ზედა მოვიდოდა ვაცი შავითა შეკაზმილი, შავსა ცხენსა ზე მჯდომი, უნაგირი და აბჯარი მისი შავი იყო და სახელად ზარდი ერქვა და გუბო მოეტანა ის ფრითა შეკაზმული და შაჰი მოაბადის წიგნი; თუცა მოციქული იყო მავრას ძმა და ვაზირი იყო მოაბადისი. წარმოუდგა ვირო ზედა და შაროს ცხენიდანვე მისცა წიგნი დაბეჭდილი ოქროსა ბეჭდითა. მოციქულმან შენდობა ითხოვა ცხენითა მოდგომისა თჳს და ეგრე მოასხენა. „მე ბრძანება შაჰი მოაბადისი ასე მქვს, დღე და ღამე მიველია, არა მძინებია; მრავალი ცხენი დამიყენებია მოსწრებისა თჳს და სხვა წიგნმა მოგასხენოს.“ რა ბეჭედი აიღეს და გასხნეს წიგნი, თუცა ამონი სიტყუანი ეწერნეს, შარო ეგრეცა ვითა მოუვარული ვირი ცალასხსა შიგან ეგრე სირცხვილისა და შეჭირვებისაგან თავის გზა გაუღებელი დაჩხა, რომელ მისგან დაწერილი საფიცი მო-

ახადის წიგნისა შიგან იცნა თავის დაწერილი და ეზომი ფიცი, რომელ პირველ სამართალსა იქს და სამართალსა უბრძანებს კაცთადა და ქვეყანა დაბადა სიმართლით, ერთისა თმის ოდენი სიმრუდე არ გვამცნო, ვით ქვეყანა სამართლითა შეამკო, კაცთაგან ეგრეთვე მართლის თქმას ითხოვა და ქმნა, ვინცა სიმართლით მატებსა ეძებს გაიმარჯვებს, მიწით წინამძღვარ ექმნებას, სიმართლისაებრ ქვეყანასა ზედა არა არის რა, მით რომელ სიმართლისა მატებსა დაკლება არა აქნეს. „შარო, მე შენგან სიმართლესა ვეძებ, რომელ მიწით სამართალსა იქმოდე და მართალს ეძებდე, ჩვენ ორნივე სიყვარულისა პირსა და მხასილობასა ზედან ვიფიციერთ დემრთი და ანგელოსნი მისნი შუამდგომელად დაგვიყენებინ და გვიფიცავს, წიგნი დაგვიწერია საფიცი. აწ რად დაივიწყე დემრთი და აღთქმა გაგვიტყვე, მეშენი ასული მაშინ შემირთავს, რომელ მეტდა ათესა წელსა გიშობია, დემრთმან თვთ ჩემს ბედსა ზედან მოგცა, თუ არა შენ ასული გქვდა არ გიშობია. აწ მე დია მსიარულად ვარ, რომელ შენ ქალი შობე, დია საქანელი გამიცემია გლასაკთა ზედა, ამით რომელ დემრთმან შეგიწაღა და ჩემი იმედი, რომელ მისითა მოწყალებითა გქვინდა, აღვისრულა. აწ რადგან დემრთმან ეგე მთოვარე მიბოძა, თუ ჩემი არის მე მანდუოფა არა მწადიან, ამაღ რომელ მაგ ქვეყანას უფროსნი ბერნი და ყრმანი დედათა მოყვარულ არიან, თავსა და სულსა გასწირვენ მათ ზედა, მიწით თქვენებრნი კაცნი დედათაგან მოღორებულნი არიან და უკანა უდგებიან, ლამაზად კელად უჩნსთ ამისი ქმნა. დემრთმან რომელსა დაცსა უჩვენოს მაგისი პირი, რომელ მათივე ავსნე არ ასწავლონ. დედანი გულ-ნაზუქნი და გულ-ჩვილნი არიან და ვითცა ვინ განარდოს და დაჩვიოს ეგრე დაჩვივიან, გაიზდებიან. დედანი გულ-მართლობითა მამათა საუბარსა დაიჯერებენ და ამოთა სიტყვითა თავსა მათ მისცემენ, დიაცი რაზომცა ფრთხილი და გონიერი იყოს ეგრეცა ამოსა კაცისა ენა ძაბუნი იქნების; დედათა ფათურავი ამით არის, რომელ ეგე მშვენიერი და კვლურცი ვიშოო, მიჯნურობისა და სიყვარულისაგან კვადები, დღე და ღამე კტირ დადრეჯილი, ვითა შმაგი და შტერი ვსტურავ შენის გონებისაგან, თუ არ შეგებრალები მოკვადები და მას საუკუნოსა კალთას მოგვიკვიდები, რად არ შეგებრალები

შენებრ უმა კაცი და ადამის შვილი ვარ. ამასუდ დიაცი რაზომცა მოწადმართუ და ჰატოხსანი იუოს ამით ამო სიტყუითა მოლორდუბის და ვერ მოიგონებს თუ უკანის მოვიუენო. აწ რაზომცა ღირსი წმიდა იუოს ამ საქმისათჳს მეშინ. ნუ დამიჭირავ მაგას მანდა და მაგრას გამომიგზავნე და დაუყოვნებულად და მსიარულად, ნუ შეიჭირებუბ მზითვისათვის ოქროსა, თვალისა, და მარგალიტისა თვის, მით რომელ ეკე მინდა და არ მზითევი, მაგას ჩემსა ნებად გავსდი და ვიჭირავ და უკელას ჩემის სასურჭლისა კლიტესა კელთა შეკვედრებ და შენცა ესზომისა თვალსა, ოქროსა და მარგალიტსა გამოგიგზავნი, რომელ თუ გწადდეს ერთი ქალაქი ოქროსი ააგო და ზღუდენი თულისანი უყო. შენ თუთ გაღანამცა საპატოოდ დაგიჭირავ და თქვენსა ქვეყანასჳ მამულობით, მორჭმით აზატად დაგიწერ. ვიროს ძმიაბობრდავიჭერ და ჩემისა გვარისა ქალს შეუერთავ და მას ეგრე დაკემბსლემი, რომელ საუგუნომდის თქვენის სასელისა სასსენებელი იუოს.“ შარომ რა ეს წაიგითსა და მის ცოლისა ძებნა სცნა, ათრთოლდა და თავს ბრე დაქსნა, თავი ჩამოაგდო და ზე კელარ აისედნა სირცხვილისაგან და უელს იგრესდა, ვითა დაკოდელი გველი, შეშინდა ღუთისაგან და გულსა შინა ეგრე თქვა. „მე ვით რა მიქნია, პირველ ღმერთი გამიწირავს და ფიცი გამიტყნია და ასეთისა დიდისა კელმწიფისათვის ცოლი წამირთმევია და გამითსოვებია. ზენარისა გამტესელი კაცი უკელას ასე გაწობილებული და ენა დაბმული იქნების, ვითა აწ მე ვარ დაღრეჯილი და უჭკუო.“ ვისმან შემოსედნა და თავისი დედა ნასა ათრთოლებული და გაუვითლებული, გაუწერა დედანს და ეგრე უთხრა. „ნეტარ აგეთი რა წაგვიდებია, რომ ფერი წაგვსლია და გული აღარა გიცს. ან ღმერთმან ეკე ცნობა ვით წაგიღო რომელ წასკედ და უშობელი ასუელი გაათსოვე, ცნობილსა კაცსა შენი ნაქმარი არ მოეწონების. ჰსამს რომ ყოველი კაცი შენზედ იცინოდეს.“ მერმე ზარდის მოციქულსა ძმასა და ვაზირსა შაი მოაბადისასა ეგრე უთხრა. „ვითა შენ სით მოსვალ, სასელი და გვარი შენი რა არისო.“ ზარდმან ეგრე უთხრა. „მე ნატამალი ვარ შაჰი მოაბადისა, მის წინაშე საპატოო ვარ და სადაცა მივიდოდეს წინამძღუარი მე ვარ მისთა დაშქართა, სასელად ზარდი მქვიან.“ ვისმან მოისმინა მისგან ჰასუხი,

გული გაუფიცს და ეგრე ჰქვია. „ეკითხვამა არის ვის გამოუგზავ-
ნისარ, ეგ სამი საგვირგელო და მაგალითი ეგე თქვენი წესი სამა-
გელია და მოსაუივნებელი, რომელ გათხოვილს ცოლსა შეირთავთ. ბრძა-
სარ და ვერა სედავ მაქმანსა და სმასა ქორწილისასა, რომელ მე-
ტრიბთა მღერა და სმა ცად აღიწვეის და ყოვლისა დიდებულნი, აზნა-
ურნი და ლაშქარნი აქ შეყრილან; დარბაზი ასე შეკასმილია, ყოვე-
ლი კაცი ამას გვილოცავს: „სვიანმცა არის ესე ქორწილი, რომელ სძალი
ასული არის და სძლისა სიბე შეილი.“ აწ რა ესე ჩვენი ქორწილი
ნასე და მეტრიბთა სმა გესმა და სიძისა და სძლისა ქება მეტრიბთაგან
მოისმინე, რად არ შეიქცე. აწ სით წამოსულსარ მუნვე წაკედ და ჩემი-
თა გვლა ნუ მოსვალ, მით რომელ შენის იმედის კელი ჩემისა წაყვა-
ნისათვს დია მოკლე არის, ნუცა წიგნითა და ქალაღდითა გვაშინებ,
თქვენი ქალიღი და წიგნი და ქარი ჩვენთვს სწორად გვიჩნს. აქ რა-
ლას სდგესარ, ასერ ჩემი ქმარი ვირო აწვე ნადირობით მოვა, გნა-
სავს, მე დამემღურების და შენ დაგემტკრების, ადრე წადი რომელ
არცა მღურავი იყოს და არცა მტერობი; მაგრა ჩემადიერ ეგრე მოა-
სსენე მოაბადს. „კითა შენებრ ფრთხილი არ ვინ ეგების, სიბერისაგან
ტვინი წაკვსლია და შენისა დარჩომისა დღე გასრულა, დამწალა ბე-
რო, თუმცა ყოლა ცნობა გქონდა სიბერისა უმისა არ ესრე გამართებს,
რომე ბერი გარდასრული უმასა ცოლს ეცილებოდე, თუმცა კაცი იყავ
საუგუნოსა საგზალსა იროკდი სიბერითა, არა ყრმისა ცოლსა და ჩემი
ქმარი ვირო არის, ლომი, ასალ მოწიფული და შარო დედა ჩემი, მე
ვირე აქა მასთან ვიყო, მაგრა და მოაბადი გვიანად მომაგონდების, ვირე-
მდი ვირო ჩემ გვერდცა მწოლია ჩემი, თავი და პატრონი, მოაბადს და მაკ-
რას გვიანად დაგინატრებდი. უთქვამთ. „ვირე მაქუწ ნაძვი ნაყოფიანი,
არ ვეკებ აწწლსა დამწალსა და დამკვანრსა. დარბობის დამთმობი მისი
გული არის ვისიცა საქმე შინათ გაუმართავს, მორჭმული იყოს, მე ვითა
ჩემი სიცოცხლე მიყვარს ჩემი ვირო და ვითარ თვალი არ გამეშავე-
ბის ჩემი შარო, ამას დავემორჩილები, ვითა შაქარი შევეტკობობი,
მომინდების დარბობასა შიგან ბერი მოაბადო.“ რა ეს სიტყვა
მოისმინა ზარდმან ვისისაგან მასვე წამსა პირი მავრისაკენ ქნა
და ცხენსა მათრასნი იკრა, ასრე ფიცსლად წავიდა; რომელ მტკვერსა

მისსა ნიაკი ვერ მიეწეოდა და დღე და ღამე იარა და მოაბად მოე-
ლოდა და ეგრე თქვის. „ნეტარ აწ ჩემი ზარდი სად არის. „ნეტარ აწ
რა უქნიაო.“ ჰქონდა თვალი და უური ზარდის გზისაკენ. ანაზღად
მტკეერი გამოჩნდა, გამოვიდა ზარდი მტკერისაკენ აშოთთებული და
მასკრალი, გასკლებული იყო, რომელ სიგუშტითა ავისა კარგისაკენ
ვერ გამოარჩევდა. მასვე წამსა მოვიდა და მოეგება მოაბად ზარდსა.
ეგრე რქვა“ ზარდო, ლომი საჩ თუ აჩუ მელიო.“ ზარდი ცხენი-
დადმა გარდასდა, თაყვანისცა და მის წინაჲე მიწასა აკოცა, ეგრე
მოასსენა. „დემეტმან ბევრწელ გეოს, ღუთისაკენ და ბედისაკენცა
მსიარულნი სართო და თქვენი მტენნი თქვენითა. ხრმლითა მოკლეულ-
ნი და დამონებულნი და მიწითმცა მათსა ქვეყანასა ჰურ-ჰვირობა
და სეტევა, მათიმცა ქარი ჭირისა და მთოვარე ბორცოტისა და მსუ
მათი სიგუდილისა და ღრუბული უწვიმო, მიწა უნაყოფო; მივედ და
გნასე მათი ქვეყანა შემკობილი და შეკასმილი, ვითა სამოთსე და ყოვლი-
სა ქვეყანისა დიდებულნი, ლომნი ჭაბუკნი და მათნი ცოლებნი, ვითა მსუ
და მთოვარე სიკეკლეუტითა. მათი დარბაზი, ესრე შემკული იყო, ვითა ცაჲ,
კარსკვლავითა და ვისი მათ შუა ჯდა, ვითა მთოვარე გავსილი. ჰქონდა
ქორწილი და სისარული, რომელ ერთიცა კაცი მათისა ქვეყნისა არ იყო
დაღრეჯილი, ყველა მსიარული და მოცინარი, ამღერებდეს მუტრიბ-
თა და მგოსანთა სმა მადლად ამოთა სმითა, და მე თქვენმან კეთილმან
მსემმან, მათი ქორწილი ზრუნვად მიჩნდა და მათი სიმღერა მოთქ-
მად და ტირილად. მისისა სიმობისაკენ თქვენი სასული და ნატრა-
ლდენ დარგხომია და ვისის გვერდით სსვა ვინმე ჰზის და მისკან
სსვა ვინმე იხარებს. რუ სთხარეთ, ჭირი თქვენა ნასეთ, მაგრამ წყალს
ხვანი ვინმე სმენ. ა რაკი. დიდი და მცირე სწორედ უჩნს უმეტარსა,
ვითა ბრძისა თვალსა ღამე და დღე სწორე არის. ამაღ უქნია მათ
ესე შეუწონელი საქმე, თქვენგანმცა მათ არ შინებოდათ, მაგრამ ვი-
ნემდის მათ ავი არ წაეკიდების თქვენგან და არ გარდაახდევთ, ჩვენ
მათგან აუგსა და მოყინებასა შიგან ვართ, რომელთაცა უხუცესი
და უფროსნი ვირთა სირეგენითა და ამჰარტავანებითა ეგრე ჰქონიათ,
თუ წურბილნი მათნი მე დამიბადებიანო და მუნ თვისი სასული შაი უხმია
და შაჰი კელმწიფესა ჰქვიან. ზოგნი მუნებურნე თჯთ თქვენ არ გცნობენ.

და უოკლისა ქვეყანისა ზატრონი ვირო ჰკონიათ და არცა თვთ სხვა
კელმწიფე ჰკონია. თქვენ ზოგნი დამპლობით გიყვიან, ზოგნი მო-
ახად უოფლობით:“ რა ეს ამბავი მოასსენა შაჰი მოახადს! ზარდმან,
გაყვითლდა ჰირი მეფისა და გასწერა, ჰირსა მისსა მოწისა მსგავსსა
ზაფრანის თერი დაუღვა წერლობისა სიმძიმისა, მტრობისა და ჯავ-
რობისაგან ათროლდა, ვითა ქარისაგან ძეწუნი და ვითა წელისაგან
ძისის შუქი. ჰკითხა ძმასა. „ესე რომელ მიაძბე შენ გინასავს შენის თვალ-
თა ანუ უურითა მოგისმენისა სხვაგან, იგი მითხარ რაფა გენასოხს და არა
გასმოდეს. უქმი ამბავი დასტურეს არა ჰგავს და არცა ნასკვს საეჭყ-
ავსა, ნასმენსა ნუ რას მითხრობ და რაფა ცსადად გინასავს თვი მიაძ-
ბეო.“ ძმამან ეგრე მოასსენა. „მაღალა კელმწიფეო, მე არა იგი ვარ,
რომელ რაფა არა მენასოხს იგი მოგასსენო და მეტს მოურაობდე,
ჩემისა თვალითა მინასავს, რაფა მომისსენებია და უურითა ჩემითა ნა-
სმენი თქვენგან დია დამიძალავს. აქამდის შარო ჩემად დედად მიჩნდა და
აგრევე ვირო ძმად აწ თვალნი არ მასსენ მათნი შესასუდავნი, ამით
რომელ თქვენითა გზითა ვემტერები თავსა და ტანსა ჩემსა სულ
არ მოუნდების, თუ გულისა ჩემსა თქვენი სიუვარული და მოჩჩილება
მოაკლდების. თუ მიბრძანებ და გწადიან შემოგუფიცავ დუთითა და
თქვენის მზითა, რომელ ქოწილი თვალითა ჩემითა მინასავს; მაგრამ
მუნ არცა მიჰამია და არცა მისვამს, მით რომელ მათი აწინდელი სმა
სინარული და სიმღერა, მე ჩემად ომად მიჩნდა და მათი სამოთხის-
ებრი შეკაზმილი დარბაზი მე თქვენმა მზუკეთილობამან, ბნელად
საკანად მიჩნდა, მუტრობთა სმა წყენასაგან გინებად მესმოდა მე
რაფა მინასავს იგი მომისსენებია და თქვენ ვითლა ბრძანოთ და გა-
მოაჩჩიოთ, ჩვენ მონანი და მიწანი ვართ ბრძანებისა თქვენისა მო-
მსმენლი და მიმყოლნიო.“ რა მეორედ დადასტურებით ესე ამბავი
ესმა შაჰი მოახადს, მოუმატა ზურგსა შეჭირვებისა ტვირთი ტვირთსა
ზედა, ზოგჯერ ვითა გველი თავ-დანაყილი იღწლარტებოდა და ზოგ-
ჯერ ტობილისა ჭურისებრ გული აუღუღებოდა. დიდებულნი ვინცა
მის წინაშე იყვნეს მეტისა შეჭირვებისაგან კბილთა იღრტენდეს
და იტყოდეს“ რომელ შარომან ვით იკადრა ეზომ დიდისა ხელმწი-
ფისა ცოლი სხვას კაცსა შერთო, ანუ თვთ ვირომ ვითა შეძართა

შერთვაო.“ სწორნიდეს ერთმანერთსა დიდებულნი. შეიქნა ლაშქართა შიგან საუბრად. „კითა აქადგან აოხრდების შაროს, ყარანის და ვიროს სახლი; აქიდგან აღარ ნათობს მათსა ქვეყანასა ზედა მზე და მთოვარე; აწ ასე მოსძულდეს შაროს ვირო, რომელ მესისსლედ უჩნდეს და აღარ შვილადო. დაეცა თვალი ყარანისი და შაროს სახლსა და სამყოფსაო.“ და ჭქონდათუე სვაშიადი მოაბადის დიდებულთა და იტყოდეს. „არა მათი ოდენ აოხრდენ სახლი და საცხოვრებელი, მაგრამ მრავალი სსკა დიაცი დაქვრიდების, შაჭი მოაბადის წერომა მათ ესრე დასწკავს, რომე მტკერი და ნატარიცა აღარ დარჩეს მათიო, აკეთი ღრუბელი დადგეს მათსა ქვეყანასა ზედა, რომელ მისისა წყლისა ღვარი სიგუდილი იყოს. მუნ ეტიკმან იყივლა ღუთისა განგებისაგან მათ ზედა, ვითა ვაამნის საქონელი ვაამნისა არისო, ფათურაკოსა წვიმა მივა მათსა ქვეყანასა, ნეტარძი ვინცა არ ასლავს მას. მრავალი სისხლი ღუდის მათთა ასოთა შიგან და მრავალსა უფეთქს გული.“ ესე გვარსა რასამე უბნობდენ ერთმანერთისა თანა მოაბადის დიდებულნი და ლაშქარნი, და მოაბადის გული საგონებელისა ტეცსლითა იწოდა დაიდაგვიდა და უხმო მასვე წამსა მწიგნობართა და გულისაგან ნაღვლისაებრი სიტყვა ამოყარა, და მიუწერა ყოვლგნით ყოველთა კელმწიფეთა და დიდებულთა წიგნი, და შესჩივლა შაროსაგან. „კითა სჯული დააგდო შარომან და ზენაარი ფიცი გატესაო.“ გაგზავნილნი წავიდეს ქარისაგან უფიცესკად ყოვლგან ვითა შეიყარენით, შეეკაზმენით მათ ზედა მისვლადო: ტაბირისტანით, ჯორჯანით, დესტანით, სორაზმით, სორასანით, ქაისტანით, სინდით, ინდოეთით, თობითით, ჩინით, მაჩინით, სუღდით და თურჩანით. ამას ზედა მაკრას მინდორი ესრე გასდა ლაშქრისაგან რომე საუგუნოსა განკითხვისა დღესა ჭკვანდა, კაცის სიმრავლითა და ზაჩითა გვართა:.

აქა ომი შაჭი მოაბადისა და ვიროსი დიდი.

რას აღმოსავლეთით გამოვიდა მზე, რომლისა ვაზირია მთოვარე და საჭდომი დილისა, ადრეკ ორთავე ლაშქართა რაზმი აწევს და

ორთავე კელმწიფეთა წინაშე ორთავე ლაშქართა მოდენს დაიწეეს
ომად და გასამჩვენებულად; ორგნითვე დაიწეეს ცუმა ქოსთა და უვირი-
ლი ბუკთა და უვირო-სტვირთა. ხმა იყო, თუ სთქვა ეშმაკთა ხმა ანი-
სო, რომელ ვისცა იგი ხმა ესმა, ეგელა ერთმანერთსა დაემტერა მისი-
თა სძენითა. იყო ეკეთი ზარი, რომელ ძველნი მკუდარნი მიწა ქმნი-
ლნიცა ათროლდებოდეს მიწასა შიგან მათითა შიშითა. შეუტივეს
ერთმანერთსა და მათი შეტევება ჰგვანდა შემოდგომის: ქარსა, რომე
ხეთაგან ფურცელთა ჩამოჰყრის. ორი ესზომი მათისა შეტეკებისგან
შეკაზმილი კაცი ჩამოიჭრა და ორგნითვე ქოსი და ბუკი ამას ვეიროდა.
„ისწრაფეო, ჰე სულისა წამლებელო.“ იცოდა, თუ რომე ბუკმან მათი
სიკუდილი, წინათვე მათ ზედა მით ტიროდა, და მეომართა კელთა
შიგან მასკილი ხრძლები იცინოდა, ელვისებრ მათსავე სულსა ზე-
და. გულოვანი მინდოართა შიგან ლომთაებრ იყვნეს და თი-
ცხელისა ვეფხისაებრ. და რომელნიცა მათ შუა ცნობილი კაცე-
ბი იყო ომსა შიგან იგინიცა გასელეებული იყვნეს, უცილოდ შმა-
გნი და მტერიანნი იყვნეს, რომელ არცა ცეცხლისგან ეშინოდათ და
არცა წყლისგან, არცა შუბისა და ლასტისგან და ისრისა, არცა ლომთა
და სპილოთაგან. ამას ომსა შიგან ეკეთი ჭაბუკი იუჟნეს, რომელ ს-
ხელისათვის ტკიბლნი სულნი გაეწირნეს და სიკუდილისგან არ ეში-
ნოდათ, აუგსა და გაქცევასა ეკრძალოდეს. ჰაერი შუბისა და
დროშისა სიმკავლითა ნაძვისა ტყესა ჰგვანდა. მრავალ-ფერისა დრო-
შისგან ზოგსა ზედა ლომი ჰზის, ზოგსა ფარშამანგი, ზოგსა არწი-
ვი და ზოგსა ორბი. მიწა ეგრე მტკვერ ქმნილ-იყო ცად გასულ იყო
და ლაშქარსავე თავს ჩამოდიოდა, მრავალი ემა კაცი დაბერებულ იყვის.
შავი ცხენი გაჭრელებულ იყვის, ჯაბანი და გულოვანი ამით გამო-
სჩნდებოდა, რომელ ჯაბანი დაღრეჯილ იყვის და გულოვანი მსიარულ
გულოვანსა პირი ბროწეულისა ევაგილსა უგვანდა და ჯაბანსა სიყვი-
თლითა ღრიანკალსა. ორთავე ლაშქართა ერთმანერთსა შეუტივეს, თუ-
სთქვა, ორნი მთანი ბარისანი ერთმანერთსა შეეტაკნენ, მათ შუა მო-
ციქულად ქორათვისა ისრები, არწივისა ფრთოსანი, პირ-ბასრნი მიდი-
დეს და მოდიოდეს, საყვარელნი მოციქულნი იყვიან, რომელ გულ-
სა შიგან დაესობოდინ და თვალთა ზედა, სხვა ადგილი არ მო-

ეწონებოდა და რომელსაც სასლს შიგან მისთანა მოციქული მივი-
ღოდის მის სასლისა პატრონსა და მასპინძელსა კიდე წაიუყანდის.
ესრეთ გაძსულდა ომი, რომელ საუგუნო თვალთ დაინასკეს ცხადად,
მის მისიზანს, ახესარ იქმნა და მას უამის თვსისა მკლავისაგან კიდე-
მწე და მეშველი არავის იყო, ვისცა მკლავი ძლიერი ჭქონდა მოისმა-
რის სრძალი თაკისა წადილისაებრ, მეომარნი უენოთა ჭგვანდეს ომის
ქარისა და ბუკისა სმისაგან სსვა არა ისმოდა. ზოგჯერ ჯაჭვსა ში-
გან სძალი შევიდის, ვითა წყალი დაზოგსა თვალთა შიგან ისარბ
შეეპარის ვითა ძილი, ზოგსა გულსა შიგან ისარი შეეპარის ვითა
სიევარული, ზოგსა თავსა აუთო შევიდის; თუ სთქვა მსია-
რულმან იცოდა, თუ დიქრომის სული გაცისა ტანისა შინა. სადა და-
ამკვიდრა, მასვე კვალსა მასკილი შევიდის და მის გულისაგანვე სუ-
ლი გამოვიდის. ღრუბელსა ჭგვანდა ლურჯსა ბასრი სძალი, მარჯ
წვიმდა და ღვარი მისი წითელი იუვის. ომსა შიგან ისარი მკერვალსა
ჭგვანდა, მკერვალისაებრ შეკერის სარტი უნაგირსა. საღამომდის გა-
უგრძელდათ ორთავე ლაშქართა ომი და საუვარელი ვისის მამა უარან
მოკლეს მტერთა მისთა, მიდმოცაკლეს სსვა დიდებულნი ჭაბუკნი
ახარცადაათი ვიროსი. თუ სთქვა წვიმდა, წვიმისა ცვარი სიგუდილი
იყო. ესომი გაცი მოკლეს, რომელ მეუღრისა გორა გორასა ზედა
იღვა და მას გარე შემოდირდეს სისსლისა ღვარნი. რა ვირომან ნა-
სა მამა მისი უარან მოკლული და ეს ომად დიდებული მისსა მიდმო-
სა, სულ გაწირული ჭრქვა თვსთა დიდებულთა. „მანო, გულოვანთა-
გან ომსა შიგან სინასტე დურჭირობასა და აუგი, თქვენ გრცსვენისა
ეს ომთა ნატამალთა თქვენთაგან, რომელ დაზოცილას და მტერთა
გასარებიათ. უარანისაგან არა გცსვენისთ, რომელ მისი თეთრი წვერი
გაწითლებულა სისსლისაგან და ესეთი გელმწითეუ ბედითად მოკლუ-
ლი მეს. ესომთა ლაშქართა მისთაგან სისსლისა მძებნელი არა ვინ არის,
ხივისო მსე ჭაბუკობისა და სისსლისა მძებნისა, რომელ აღარა ვინ სა-
სელსა და არცა ჭაბუკობასა ექობთ. მე ჯერეთ მისი სისსლი არ მი-
ძებნია და მტერთა მისთა ზედა არ გამიასარებია, აწვე ზედა შელა-
მებულა და დაბნულდების, ლაშქარნი უკუ იურებიათ, თქვენ დილანდლი-
გან ღია ჭაბუკობა და ომი გარდაგისდიათ და აწ მე შეუტკეპბ და

თქვენი გოდითობა აწ მოხმარეთ და მიშველეთ მამისა ჩემისა
სისხლის ძებნასა და ყველა ვეშაპთა დაემსგავსებით სისხლისა ძე-
ბნითა და სიგულაგნითა, ამით რომელ ჩემსა გვარსა მე არ მოვაუი-
ნებ, აწვე ჩემისა სლმისაგან სიგულდილისა დღენია, თვალად ვუჩვენებ
საწუთროსა და ქვეყნასა, აუგისაგან დამძღონ მოიბადისაგან დავის-
ნი ჩემის მამის სულსა.“ რა ესე თქვა ერთობით მისთა დიდებულთა,
მოხათა და სასაგანთა შეუტევა, ვითა ცეცხლი მოედვა და თავ უწვერ
ქმის. მოაბადის ლაშქარნი მთისაგან მიმავალსა ღვარსა ჭკვანდა ხა-
დმართსა შიგან, რომელ აღარად ღონითა არ შეიფაროდა, მათი აღე-
რნი შუბი, სძალი და ისარი იყო, ერთმან-ერთისა მოუფარე მტრისა
უარე იყო; მამა მისაგან აბესარ ქმისა და ძე მამისაგან და მოუვარე მოუ-
ვრისაგან, ვინ მის-ჟდის საგულდავად არ შეიწყალის, ასრე დაბსულდა რომ
თვალთა წინა არა ჩნდა; მამის ძმა მოკლა და მამისა შეიღი, შუბი მა-
მთაგანსა ჭკვანდა მწუადის ნაცვლად კაცი ეგის, და მიწა სისხლისა
დინარეობითა საწნესულსა ჭკვანდა. თუ სთქვა სიგულდილი ძლიერი ქარი
იყო რომე გაცსა, ვითა სისა ფურცელსა ჩამოჭერიდა, და მეომართა თავი
ბურთოსა გვანდის მოედანსა შინა და მათი ტანი მტკერთა შიგან წა-
ქცეულთა სეთა. რა მზე ერთობ ჩაივსო, თუ სთქვა, მოაბადის ბედი
ჩაივსო მსესავე თანა და საწუთრომან იმედი გარდასწყვეტა მოაბადის
გელმწიფობისაგან. გაიქცა მოაბად ისპანისა და სვარასნისაგან და რა მის-
თა ლაშქართა იგი გაქცეული ჩასეს, ყველა გაიქცნენ, უფროსნი მისთა
ლაშქართა დაისოცა და თუმიცა არ შელამებულ იყო ვერცა მოაბად და-
ისსებოდეს; მაგრა ვირომი და მისთა დიდებულთა აღარ ჰდივეს, ეგრე
ეკონათ „თუ მოაბად გაიქცა და ვირო ცოცხალ იყოს მათ ზედ აღარ
ილაშქრებსო.“ 4. მისი საეჭვი სსკებრ იყო და ღწითისა განგება
სსკებრ. რა ვირომან მოაბად გაქცეული ჩასა, გაისარა და ჯერეთ ცსე-
ნისაგან არ გარდასრულ იყო დაესსნეს ვიროს დელამნი და გელანნი
და ქამანნი უთავალაჟნი, ვითა ქვიშანი უთავალაჟნი და შირუტეეთა თმა
და წვიმა და სეთა ფურცელნი, ვიროს ლაშქარნი და თუ გარეგანნი
ვინაჭევა უცხო, ყველანი გაიქცეს გელანთა და დელამთა შუბმელნი,
მით რომელ იგინი საგვირველად მრავალნი იყვნეს და მათი ზატრონი ჭა-
ბუგობითა გამომჩენილი. რა ვირომან სცხა მათი მახულა და თავის

ლაშქართა გაქტევა, გაუგებრდა საწუთროსა საქმე, რომელ უსანო არის, მისი სიმძიმელი და სისარული ჟუფთიანია, ვითა დღისა სინათლე და ღამისა სიბნელე. საწუთროსა შიგან შეჭირვება ღვინთაგან უფრო არის და ბრძენ-გონიერთა გულნი მისთა კელთა შიგან ძაბუნია: რამაბადსა ზედა გაისარა საწუთრომან, სსვითა მტკერითა მანვე საწუთრომან დაღრიჯსა. ვიროს პირი ოფლიანი და მტკერინი ეღვა და სძალი სისსლიანი ქარქაშსა არ ჩაკეო, ჩაუგებელითა ვე სლმითა დელამთა მეფისა ომად მიძართა ცოტათა ლაშქრითა. რა მობადს ეს ამბავი ესმა, ვითა ვირო მიძართა დელამსა და გელანთა, მასვე წამსა გარე შემოიქცა, და რომელ სიძაშვრალითა ვერ იძროდა, ესდენ ფიცხლად შემოიქცა რომელ ქარი მისსა მტკერსა ვერ მოეწყოდა და გორბსა მოვიდა ლაშქრითა, სადა ვიროს სასლი და სადგომი იყო.

აქა მობადისაგან ვიროს ცისის გარშემოდგომა და ვისის საუბარი.

რა ვისმან, ყოველთა კეკლეუტთა ჰატრონმან, თავისი თავი ნასა ბადითა დაბმული, მამა მოკლეული, ქმარი სსვაცან ომად წასული, გულწყლეული და ღვიძლ-დამწვარი ფრჩხილითა პირსა ივლეკდა, ტირილი და ზასილი დაიწყო და მტირალი ძიძასა ეუბნებოდა: „დღეს ლურჯსა ცასა ქვეშე დაშავსა ქვეყანასა ზედა ჩემგან უფრო საბრალო და გულწყლეული არავინ არისო და არ ვიცი თუ ჩემი ჭირი ვის მოვასხენო, ანუ ჩემი დონე ვისგან ვსებნო, ასეთსა უამსა სამართალი ვის ვსთხოო და უსართლოსა მოქმედისა საწუთროსაგან ვის შევსჩიელო. თავი ჩემი ვისთან ვით მივაწიო და ბერისა დამზლისა მობადისაგან ვით ვისსნა. რომელსა ეტლსა მშობა დედამან, რომელ რა დაბადებულ ვარ ჭირსა შიგან ვეოფილვარ, რად არ მოგუგულდ მამისა ჩემისა წინა, რომელ იგი მტრისა კელითა მოკლეული ვნასე. მამა მომიკლეს, ქმარი მამშორდა და დავრჩი ესეთ უღონო ქმნილი, სხეული გულ-მტკივნეული. თუ ავტირდე და ვიგუნესნე, კუნესასა და ტირილსა ჩემსა ვის მომიხმენს, არცა ვინ მეშეული, მწე და მარტებული მიჩნს. რა ვშობილ-ვარ ჭირი და ფათურავი, ბოროტი დია მინასავს და წადმართისა

თვით არ ვიცი თუ რას ვნახავ; ამის უარესი რა წამეკიდების, რომელ უნებლიე კელთა მივსწდე ჩემსა მტერსა და მესისსლესა, თუ მოახადსა მივსწდეები ყოველის გულის ნებისაგან კიდევან ვიქნები, მტერთა მივსწდეები და მოუყარეთა მოუშორდები.“ ესე გვარსა ეუბნებოდა ვისი კვლუტთა დედოფალი ძიძასა და წითელთა დაწვთა მარგალიტისაებრთა ცრემლთა ღვარულეებ ადენდა. და მივიდა მისთა მოციქული შაჭი მოახადისი და შეოულილობა ესე ჰქონდა. „დადეკ გული მზეო მზეთაო და ყოველთა ცისა მნათობთაგან უნათლესო, ღმთისა განგებასა ვერ აჭსდები, რაცა ეტლსა გიწერია მას ვერ დაესხნებო, ნუ თუ გუღსა საეკვაკვი ჩივიდო, რომელ მოკერეკვი, ღმთისა განგებასა ბრძოლასა არ გაეკარგების. ღმთისა განგება იქმნა ესე და დაწერა შენსა თავსა ზედა, აწ შენ ღონე დათმობისაგან კიდე არა არსო, მე შენითა გზითა მოკერულვარ აქა ამით, რომელ შენისა სიყვარულისაგან თმობა აღარა მსქეს. თუ მე მმორჩილო და უგნებელი ჩემი არა ჰყო, მე მრავალი გუღის ნება აღვისრულო, ასე აღგავსო თუელითა. პატროსნითა და სამკაულითა ფას დაუდებელითა, რომელ მზესა და მთოვარესა შურდეს შენი შეგნება, ჩემისა სულისა და გუღისა წამალი შენ იყავ და ჩემისა დარბაზისა და ქვეუნიცა დედოფალი, ნებიერი. მე შენგან ნება ამისრულდეს და ჩემგან შენ სასელი და დიდება ჰქოო. ვირე ტანსა შიდა სული მედგას, შენ და სული ჩემი სწორად მიხნდეს.“ რა გუღისა წამლებელმან ვისმან ესე გაიგონა მოახადისაგან შეთოულილობა, ვითამცა ყველა თრეკად და გინებად სმენოდა, თავსა მიწა და ნაცარი დაისსა, ორსავ მჯილითა პირი და მკერდი ღალის ფრად გაისდა. საყულონი გარდისივნა, მკერდო ბროლისა გამოუჩნდა და ასრე აღშოფოთდა და გასელდა, რომელ არცა მოციქულისაგან შერცხვენდა და ბავითა შაქრისაებრ მწარე პასუსი შეუთოვდა და სიყვარულისა ნაცვლად მკერდობისა ღასვარი ჰქრა. და ეგრე უთხრა. „მოციქულისა აწ რა შემოთოულილობა მოვისმინე უგემოა და გველისა ზარსა ჰგავს, შენ წავედ უტვიზოსა და დამჰალსა მოახადს ეგრე უთხარ ჩემგაიერ, თუ ფათერაკისა მოედანსა შიგან ნუ ჩივიდებ ბურთსა, ჩემითა იმედითა უსარგებლოსა ჭირსა ნუ ნახავ და შენსა საჭურჭლესა ცუღსა საქმესა უგან ნუ წავაკებ, შენისა საქმისაგან შე-

ნი კაცობა მიცნია, შენი ნაქეთიანობა შემიგნია, ნუ თუ შენ ესე გეგონოს, რომე ვისსა ამა ცისისაგან ცოცხალსა ჩამოიყვან ანუ მოვიხელებ ანუ დღეთა შენთა შიგან ჩემგან რას განსარებ. მე ვირე მქონდეს ნაძვი მართალი, არ ვეძებ ტირიფსა მრუდსა. თუცა ვირე ჩემი ქმარი არ იყოს და გაუთხოვარი ვიყო, შენი ცოლობა და სიყვარული არც მასშინ ეგების ჩემგან, მით რომელ მამა ჩემი უარსან მოჭკალ და არ შეიბრალე სიბერისა და საბატობისათჳს. ჩემი ზატრონი და ჩემი მამა შენ მოჭკალ აწ ჩემი ცოლად ძებნა შენგან კელური არის. მე ამა ჩემითა სიყმაწვილითა ღუთისაგან საუკუნოხსათვის მეშინიან, შენ შენითა სიბერითა ღმერთსა რად დაივიწყებ. მე ტანისამოსი, თვალმარგალიტი და ქალაქი და ქვეყანა დია მაქვს, ღმერთს ჩემთვის უამარი უბოძებია ეველასთანა, შენი არა მინდა რა, და თვით ვირე მამისა ჩემის უარსანის სიკუდილი მომაგონდების თვალსა, მარგალიტსა, საშკაულსა კვლარას სელსა ვაყრე, არცა რად მოვიხმარებ. მეძმე დედოფლობა თვით საიდაღმა მშვენიის, თუ შენი სტავრა, თვალი და მარგალიტი მომაღორებს. არაკი. მწარე ხისაგან მწარე ნაყოფი გამოვა, თუძცა შენ შაქრისა წელითა ჰრწყევდე. ჩვენი მოყურება ერთმანერთსა შიგან როგორ გაერევისო, მით რომელ ერთი ჭიქა არის და ერთი რკინა სიყვარულითა. მე მასშინ დაგემოწილები, რა ქორნი და კაკაბნი ერთმანერთს დაემოწილენ; ამა გულისთა სიყვარულისა ძებნა და ნაღულისა ჭამა სწორია. შეგნება. შენ გემწარების და თუ მოისმინო მისი ნაყოფი შაქრისაებრია, თუ ბრძენი ხარ გაიგონე და დაისწავლე, რომე ჩემი ნათქვამი ეს მოგეგონოს, რა შენმან აუკაცობამან ავი გიყოს, უკანის ნაწვა კვლარას გარგებსო.“ რა შან შაჭმა ვისისაგან ეს მოისმინა, სიყვარულისა ნიშანი არ ეპოვა, მისთანა მოვიდა მისი ამბავი და გულმძლავრობა წერილად მოასსენა მოციქულმან მოაბადს რაცა მისგან ასმოდა. მოაბად კელა უფრო გასელდა ვისის სიყვარულისაგან და შემოთვლილობა ეველა უკუდაებად მოისმინა, ორნივე ძმანი უხსენ მოაბადს, ერთს რამინ ერქვა, ერთს ზარდი, ოროსვე უხმნა, თავის წინ დაისხნა და უამბო მათ ვისის საქმე. რამინ სიყმაწვილიდგან მიჯნური იყო ვისისი ოდეს ორნივე ხუზისტანს იზრდებოდეს ძიძისასა, მასშინ ყმაწვილსავე შეჭყვარებოდა ვისი;

მაგრამ ვერ გამოეცხადა და გულის შინა ჭქონდა სიუვარული მისი და სურვილი, გვაღვისაგან გამხმარს ყანასა ჭკვანდა ნაყოფისა არ მოხვლისათვის იმედ გარდაწყვედილისა. რა მეორედ ძიძისა გვერდით გორაბს მოვიდა რამინ და ვისის სასელი ესმა, კულავ მოიწყო მისი მიჯნურობა და ვითა გამხმარი ყანა წყლისაგან გამწვანდა და რამინ იმედინად შეიქნა ნაყოფისა ჭამისა თვის, ღია გაუყმა გული, დაბერებული სიუვარულითა ვისის თვის, გაუახლდა მიჯნურობა რამინს, ვერცადა ენამან დაუთმო უთქმულობა და ფიცხელი სიტყვა მოასსენა ძმასა მისსა შაჭი მოაბადს. არაკი. ვისცა გულსა შიგან სიუვარულისა ცეცხლი ეგზებოდეს, ვერცადა ენასა დააბამს, სათქმელად წასძლეკს. რა რამინს გული აუღუღდა ვისის სიუვარულისაგან გუშტად ესრე მოასსენა ძმასა მოაბადს. „სე კელმწიფეო, რად იჭირვი ესზომსა ვისის ძებნისა თვის, ნუ წააგებ საჭურჭლეს უსაქმოდ ცუდისა საქმისათვის, ამით რომელ დიდსა ჭირსა ნასავ, ზაშტასა საჭურჭლეს უსაქმოდ განაქრეო. არაკი. რაც მლაშესა ადგილსა დასთესო თესლისაგანცა უნაწილო დარჩე და ნაყოფისაგანცა, ვერცა რდეს ვისს შენ შეუყვარდე და არცა შენსა საქმესა წადმართი ჭქონდეს. შეგონება. თვალსა ზატოხსანსა ეძებდე, რაზომცა დიდად სძებნო ვერ ჭზოჟებ, თუ ადგილსა მისსა არ მიხვიდე. აწ ვით ეძებ სიუვარულსა და მზასლობასა მისისა შეილისაგან, რომლისა მამა შენ მოგიკლავს, არცა შეშინდების ვისი ლაშქრისა სიმრავლისაგან, და არცა მოღორღების თვალითა, მარგალიტითა და სამკაულითა. დიდითა ჭირითა ჭზოო ვისი შენ; მაგრამ მისგან ჭირი რომელ შენ ნასო ვერ გასძლო. რა თავისა საწოლსა შიგან ტერი გიჯდეს, ვითამცა გველი გიზის, წყალი რა გარეთ შემოვიდეს მისი რგება ეგების; მაგრამ თუ შინათ მოჭსდეს მისი რგება აღარ არის. უარესი საქმე შენი და ვისისა ეს არის რომ შენ ბერი ხარ და იგი ყმაა, თუ ცოლსა შეირთავ სხვა ვინმე შეირთე, ყმისა თვის ყმა თქმულა, და ბერისა თვის ბერი, ვითა ბერსა ყმა მოუნდეს ეგრევე ყმასა ყმა მოუნდების. არაკი. შენ სთველი ხარ და ვისი გასაფსული და თქვენნი ერდგან შეყრა ძნელი საქმეა, თუ მის უნებლიედ მისს გვერდით ჯდე, გულსა ჩაითხარ, რომელ მისგან სინარულსა ვერ ნახავ, მიწვივ თავის სა-

ქმისაგან ინახდე. ჭირსა და ბორბოტსა მისსა ვერ გასძლებ, და თუ გშორვიდეს და კიდევანად იყოს არცა მისი ღონე და გაძლება გქონდესო. შეგონება. სიყვარული ზღვისა მსგავსია, მისი ძირი და ნაპირი არა ჭსჩანს. შეგონება. აწ შენისა თავისათვის შენ ეგეთსა სიყუარულსა ექებ დღეს, რომელ სვალე შენთვის ფათურაჲად მოხდების და თუ იცი, რომელ მე მართალსა ვიტყვი, ამა ჩემისა ნათქვამისაგან შენსა სატკებელსა ვეძებ, მოისმინე ჩემგან ესე. შეგონება. და თუ არ მოისმინებ შენ შენთვის იქ ზიანსა.“ რა მოაბად რამინისაგან ეს სიტყვა მოისმინა და შეგონება ეძწარა სნეულისაებრ იყო კელი მიჯნურობისაგან, რომელ პირსა შიგან შაქარი ეძწარებოდა, თუცა ცნობა სიყვარულისა წამალი იყო. შანშა მისისა შეგონებისაგან სიყვარული მოემატა, მიჯნურობითა გატენილი გული შეგონებასა არ მოისმენდა, ფათურაჲი ღსინად უჩნს ნებისა ძებნასა შინა, რა კაცსა უეკარდეს ვინმე, რაზომცა ვინმე აძულებდეს უფრო და უფრო შეუყვარდების; ვითა დაბეჭებითა გველი ვეშხად შეიქნების, ეგრეთვე მიჯნურობა რა გასანიერდეს გამსეღდების; კაცთა ყვედრება, თუ მრავალიცა ხრძალი იყოს კაცი მიჯნური ფარად ღვიძლსა მიუპყრობს, მიჯნურობასა ზედა შავი ღრუბელი სდგეს, თავსა მისსა ყვედრებითა თმა სწვიმდეს არცა მაშინ შეშინდების მიჯნური; ყოველსა საქმესა შინა კაცსა ზიანად დაუძმოდების, მაგრამ მიჯნურობისაგან გაესარების, რაზომცა აუგა უთსრან მიჯნურსა, მიჯნურისა მიჯნურობასა მისის გული საგან ვერცა ეგრე ამოიღებენ, არ უნდა მიჯნურსა ყვედრება, ვინცა მიჯნური არაა არცა კაცია. მოაბადის გული ასეავსილ-იყო ვისის სიყვარულითა, რომელ რამინის შეგონება შაშხად უჩნდა, ძალვით მეორესა ძმასა ზარდის ჭკითსა. „ძებნე თუ ღონე ჩემი რა არის ვისის მოხელთებანათვის, რა ვქნა, რომელ ჩემისა გულის ჩება ვპოო და სასელიცა ჩემი არ წავიდეს, თუ უვისოდ ამა ციხისაგან გარე შევიქცევი მოყვინდები ამაქვეყნასა შიგან და საარაკოდ გაკსდებიო.“ ძმამან ზარდმან ეგრე მოასსენა „სე კელმწიფეო, ღონე ესე რომელ დიადი საქონელი, ოქრო და სამკაული, ყველასთანა შაროს გაუკზავნე და საქონლითა მოადორობე, სხვაცა ურიცხვი უქადე და ენითა ამითა და ამით ჭაუკუნროთცა შეაშინე და ეგრე უთსარ. „შარო, იცოდინ რომელ საუკუნო არის სამკვიდრო

კაციას და მას საუკუნოსა განკითხვა იქნების, რაღა ვის აქა ავი ექ-
ნას. შენ ღმერთს რას ჰასუსს გასცემ, თუ შეცოდებულნი იყო და
ზენარისა გამტყესელი. ღმერთმან გკითხოს, თუ შენ შეჭვივცე მოაბადს
და გატყესე ფიციო, რას ჰასუსს გასცემ; მასმინ არ გაწბილებული
ღარჩები ღმრთის წინაშე, აღარც შვილი მოგესმარების და აღარცა
ვინ სსვა.“ თქვა. „ესე გვარნი სიტყვა შეუთვალე ფთხილხინცა მოღორ-
დებინა ოქროთა და ცკბილის სიტყვითა.“ იამა საუბარი ზარდისი
შანშას და მასვე წამსა უხმო მწიგნობარსა და მიუწერა შოროს
წიგნი, მრავალ ფერი ქება შეასსა და საღორებელი წიგნი მიუწერა.
რა შარომას ნასა ესომი თვალი და მარგალიტი, ოქრო და ყველას-
თან საკელმჭიფო ძვენი და ეგზომ მრავალნი კიდებულნი აქლემნი
და ჯორნი ღარითა, მოვრალისაებრ ცნობა წაუვიდა და დაავიწყდა ძეცა
და ასულიცა რა შელამდა. ცისისა კარი გააღო და ელვარე მთოვარე
მოაბადს კელთა მისცა, ღმრთისაგან შეეშინდა და მოაბადის წიგნისა-
განცა ბუნება მოექცა. მას ცისესა ზედა დაუწყო საწუთრულად ქცევა
ჭკერმან, შაროს ესწავლა ეტლთაგან წამსა და წამსა სსკებრად ქცევა.
რა კარი გააღო ცისისა და მოაბადს ქალი კელთა მისცა სიბნელითა
წეროს ფრად შავი იყო, მოყვარულთა გაეყარა. დღე მწარეა ცასა ზედა
მთვარე და ვარსკვლავნი აღარ ხნდეს, ქვეყანა ღილის ფრად ქმნილ-
იყოს: ცა შავსა ფარდაგსა ჭკვანდა მოვარისა საფარად ამოკრულსა, ჭკერ
მან თუ სთქვა საგლოკელი შეიმოსა მისისა საქმისა თვის, მსემან
და მთოვარემან თვისისა ლაშქრითა დასავლეოისაგანი ილასქრეს
და მუნვე დაიძალეს და უჩინო იქმნეს, ლაშქარნი თავ თავისთა
ადგილთა განიადგდეს, ეტლნი რკინისა კლდეთა ჭკვანდეს და ვარ-
სკვლავნი მათგან აბეზარ ქმნილან, ვერმნი და მოზვერნი დაღრეჯილი
და დამალული თრთოდეს, ღომსა შიშითა თავის ადგილი დაეკლო,
თუ სთქვა ღომი უხულო დვას და მტყუბარი ორთავ მოყვარეთა-
ებრ მწოლთა დაჭედით უძრავი ქმნილ იყვნეს, კრისიბი გამწყარა
გულად მოზვეგილი ღომისა ჭანგთა ქვეშ იყო, ქალწული დიაცისა-
ებრ დვა, კელთა ტყვანნი დაეჭინეს, სასწორი და მშვილდი დასლა-
თულნი უხმარ ქმნილ იყო, ღრინაკელი ერდგან მოღრეკილ იყო, ვითა
ბკელი გაცივებული, მშვილდოსანსა ვითა კერძსა მშვილდითა ომი

არ შეეძლო, თხა ისრისაგან უშიშრად ქვე დაწოლილ იყო, წყლის
 საქანელი ჭასა შიგან ჩაჭრილი და მისი ამზიდავი ბედით მომცდარ
 იყო, თევზი ბადისაგან დაბმული და ვითა ხმელთა ზედა გაჭრილი
 დაწმინდისაგან უიმედო ქმნილ იყო. ასეთითა უბედურითა ეტლითა
 ნასა შანშა ცოლი, ღმერთმან სხვასა ნუ ვის ზედა მოიღოს ესეთი
 ეტლი. რა ცისე შიგან შევიდა მოაბად და ამ ეტლითა ნასა ღამის
 სიბნელითა თვალთა წინ აღარა ჩნდა; მაგრამ ვისის პირისა სინა-
 თლემან და სუნნელებამან აზოვინისა უებრო მოსაწონებელი ცოლი. მო-
 ვიდა და მოჭკვიდა გელთა ბროლისა მსგავსთა და ცისაგან თრევითა ჩა-
 მოიყვანა, ამით რომელ ნებითა არ მოჭყეუებოდა, და იგი ქვედა არ
 დააგდებდა. ჩამოიყვანა და შევედრა თავისთა მისანდოთა კარგთა შე-
 აბჯრეთა და სოჯათა, მასვე წამსა შესვეს გუბოსა და გამომართნენ ესე
 სიტყვულად, რომე ველარც ქარი მოეწეოდა გუბოსა; მივიდოდენ, ეჭირათ
 ხასაგანთა და სოჯათა და სცემდენ ბუგთა და ქოსთა და მიმართეს სვა-
 რასანს და მავრას ქალაქსა სამეოფსა შაჭი მოაბადისასა. ესე მსიარე-
 ლად იყო მოაბად, ვითა მშიერმან ლომმან კანჯრისა ჯოჯი დაინახოს
 ანუ ვითარ გლახამან კაცმან საჭურჭლე ჭპროს და სინარულსა მართლ
 იყო, რადგან ნანადირები ცისა მზისაგან უკველურე იყო, სამდა მის-
 თვის დიდისა ჭირისა ნასვა, ამით რომელ ანაზლად შეენებისა სა-
 ჭურჭლე ჭპოვა და მას შინა მცცინარე იაკუნდი:

V.

ქ ი ლ ა და დ ა მ ა ნ ა ს ა გ ა ნ .

1, ორნი ტრედნი საყვარელნი ერთს ბუდესა შინა მკვიდრობდეს
 გაუყარად და შეერთებულად. მათ გულსა მოშურნობის მტკვერი
 და მოუსაკლობის ზრუნვა არ დასდებოდა, წყალსა და საკენკს
 დასჯერებოდენ, ერთს გუთსეს მჯდომნი მწიროსავით გული ღუთისა
 თვს მიენდოთ. ხასელად ერთს ბასანდა ერქვა და მეორესა ვასანდა,
 ორნივე დღე და ღამე ეპის სმით ღუღუნებდენ, ხან-და-ხან სულის

მასბრუნებელის სმით სხვა და სხვა რიგთა ლექსთა შეამჯავრებ-
დენ. შაირი:

მოუეროსა პირის მჭვრეტელი ვზი ამაღ მოღსინარია,
მას კეტრფიალე, იგი მყავს ღიმილით მოცინარია,
აწა რა მსქეს რა საჭირა, საქმენი საწყინარია,
და სამოთხის ვარდთა მკრეფელსა, რად მომეწვიტოს მჭნარია.

ამ სოფლის უხანობამან მათ მოუვარულთ ერთობა შეიშურვა
და საწყობრას ავთვალობა მათს გამოჩენილს სიუვარულსა ანაზდეუ-
ლად ეცა. ლექსი:

მბრუნავთა ცათა წესია ცდა გაყრად საუვარელისა.

ღხინს მოაშოროს, ჭირს მისცეს, მოსმა საქმისა ძნელისა.

ბასანდას მგზავრობის ნდობა შეუვიდა და თავის საუვარელს
უთხრა. „ვირემდის უნდა ამ სასლსა და სადგომს ვიყენეთ და ჩვენი
დრო და ყამი ამ ბუდეში დავადამოთო. მე მინდა ცოტა სახს ვიმგზავ-
ვრო და სამსაოდ დღეს ქვეყანათა არენი მოვიარო. ბრძენთ უთქვამსთ.
„ქვეყანა მოკლე, რომ მისის ნახვით მრავალი საკვირველება ინახება
და უცხო საშოვარნი იშობაო.“ მეცნიერთ უთქვამსთ. „მგზავრობა გა-
მარჯვების მიზეზი არის, კმალი ვიდრემდის ქარქაშით არ ამოვა ჭა-
ბუგი ბრძოლის ასპარეზით პირ წითელი ვერ გამოვაო, ვირემდის გა-
ლმის ძავალი ფერხით არ ეტარება იგავთა შევნიერების დახატვა ქა-
ლაღდზედ ვრ გამოჩნდებაო. აჭა ცათა ხუდავ ნიადაგ ბრუნავს და
მგზავრობს და ყოველთა უმაღლესია და ქვეყანა რადგან არ იძრვის
და ერთ რიგზედ დგას. ყოველთა წარმავალთა ფერხის სალასავია.“
თქვა შაირი.

მიწა უძრავი ილახვის, ცა ბრუნვით მგზავრობს დიდებით.

მგზავრობა ჭაბუგს ალომებს, საფასეთ მოსცემს კიდებით,

ხეს თუ ძალ ედვას გაძრვანი, მკრეფელს განეჩავს რიდებით.

და ვერც ხერხი გასჭრის ნარბენსა, ვერც ცულის პირი მიდებითი.

ნავსანდამ უთხრა. „ჭე ჩემო საუვარელო, მგზავრობაზედ არ და-
მასშრალ ხარ და უცხოობის ჭირი არ გინახავს და მარტო ვლის
ამბავი შენს გულს არ გაუგონია, გაშორების სასტიკს ქარს შენის
გონების შამბისათვის არ წამოუქროლებია. მგზავრობა ახეთი ხეა

რომ მოშორების მოწევის მეტს არას მოისსამს და უცხოობა ესეთი ღრუბელია ნაღვლის წვიმის წვეთის მეტი. არა ჩამოედინება.“ თქვა ლექვი.

რა საღამო უამ საბრალო მწირი მიუჯდეს არესა.

გულ-დაკოდილი ღასუკითა უმწეო მარტო გარესა.

ბასანდამ უთხრა. „თუცა უცხოობას მრავალი გარჯა სდევს ქვეყანათა და ქალაქებთ საკვირეულების ნასვა მოსვენებისაგან ნამეტნავია, მგზავრობას ვინც ჯალაბიან იქს მოეწეინება მრავლის სარჯელისათვის, თვარა მარტო მთარეული სული სსვა და სსვა თემთ სანასაობა ასე ასაღისებს, გარჯილობას აღარად მიიხსენებო.“ თქვა ლექვი.

უცხოობისა ეჭალი თუ მეცა არ მომწეინდების.

რა გულის სწადლის ვარდი ეკლისაგან აღმობრწეინდების.

ნაკსანდამ უთხრა. „ჭაი ჭაი საყვარელო სასურველო, ქვეყნის კიდეთა მხსრეელო და რიოშთა წაღკატთა მომსილელო, განწყობილი საყვარელი და ერთგული მოხსსლე გინდონეს, თვარა რა კაცი მოყვრის პირის ბედნიერობისაგან უიდელო გასდა მიღმარ ჭხინს; მისი უარუნვა ესოდენსა სახსრეკსა და გამჩიების საქმეში ჩააგდებს, რომე სამსალის უძილე ექნება და მისი წრტიალი ადვილად არ ეკურნება. მე ზედ მიწეებით ვიცი მოყვარეთ მოშორება და ამხანაგთ უნასაობა რა ძნელი ჭირია და თვისსელი სარჯელი.“ თქვა ლექვი.

მოყვრისა გაყრა ვამსგავსე ჯოჯოხეთისა ალებსა.

რად ვქენო მეტე ვინანი, მოვიღობო გულთა სალებსა.

აწ კმადლობდეთ ღმერთსა რადგან ერთი გუთსე გვაქვს და მღვევარი საზრდელი; მოსვენების თერხი უზრუნველობის გალთას ქვეშ გაგვიწვდია, მისმინე ნდომის საელოჲს მტკერთ დასაჭერად კელთ ნუ მისცემო. თქვა ლექვი.

მოშორებასა მოშორდი, ერხდე ერთობის სასელსა.

გაყრის ქუა უამსა მბრუნავსა შიგა უტვირთავს სასელსა.

ბასანდამ უთხრა. „ქამდის საყვარელო და ბოლოდ გაყრის სიმწარას ამბავს ნულარ მითხრობ, თუცა საყვარელი მოყვარე ქვეყნად ცოტა იშოება, ვინც მისგან ხელს აიღებს სსვას იშოვნის და მის

ნადეკლს გაწდაიგდებს, თუცა ერთის საყვარლის ჰინის სურვილი
კაცმა გაუშვა, მტირეს ხანს უკან მეორის საყვარლის ტრფიალებას
მისუდება, ეს სომ გასმია რომ უთქუამთ. ლექსი.“

ნურც თემსა, ნურც მოყვარესა არ შეჩხე ყოველ სრულაო.

ზღვა და სძელეთი ვრცელაო, კაცმან ვერ დაასრულაო.

„არ მინდა ამას იქით მგზავრობის ჭირის მატინესლა მიკი-
თხვიდე, მგზავრობის გამოცდის ცეცხლი კაცს შეაგობოს და უმგობრო
გუნება იმედის ცხენს საწადლის მინდორთა შინა სწრაფად ვერ გააჭე-
ნებს.“ თქვა ტაუბი.

მრავალჯერ კლანი, გზა-და-გზა სღუანო უკმს ვიკმ უმი შეგობდეს.

ნავსანდამ უპასუხა. „საწადელაო საყვარელაო, აწ რომ შენი გუ-
ლი შეთხსებულის ლსინის მოშორებებს ცდილობს და ძველის ამსა-
ნაგობის წესის თოკის გაწეკეტას და ასლის მეგობრის მოკიდებასა,
ბრძენთ ასრე უთქუამთ.“ ლექსი.

ძველს მოყვარესა ნუ სძულაობა, ნუ ავდებ ძველსა შარსსა.

რა რომ ასალი დაძველდეს მასცა ისრე იქ მარსსა.

თუ ჩემი სიტუტა არად მიგახნია, ესე არა გასმია. ლექსი.

კაცი ბრძენისა მოუტრისა სიტუტათ ყურ მიუზერობელი,

მტერის გულისად გასდება, რომ სწყეოს თხი მშობელი.

ყოელი მათი საუბარი ამასედ დასაგუნეს, ერთმანერთს დაესაღმსენ
და მშვიდობა უძღუნეს და ბასანდამ სიყვარულის გული თხს ამსანაგს
მოაშორა და პირი საფრენლად გამართა და მოინაკარდა. ტაუბი.

გალიას შინა ნაწუტდუკი გაფრინდა, ვითა გვრტიცია.

გუნების საღისითა და დიდის წადილითა სიმადლისაკეს მი-
იკლტოდა, აღმართულს მათათა და სამოთხის მსგავსთ ტყეათა და ბა-
ლასოვანთა ველთა სინჯევდა. ნახა ერთი მთა რომ ცის სიმადლედ
მოხნდა, თხისის სიდიდისაგან მიწის პირი თხისის კალთის ქვე მტკე-
რად მიახნდა. მასი ერთი მწვანობი ნასა სამოთხის მინაქრის მსგავსი
იყო და გულთა გამსძელი ნიაგის ქარი ღაღიას სძრევდა და მუშკის
თეთრის უპისაგან სურნელება მოჭქონდა. შაირი.

მწვანესა გაღვიძებოდა, წყალთა მოხულოდა რუღია,

ათასი სურვი უგუილი ღვა ვარდის წყლითა წწყულადა.

ერთს ეჯზე კაცს ეცემოდა. მათ ფშევათ სუნი სრულია.
და მისთა მნსავთა ეკურნის კრმალთა ნაკათი წულულია.

ბაზანდამ რა ნახა შეძგული და გულთ საწადელი იგი ადგილი
და მორწონა და მორიება მეორეს დილამდე მუნ განსვენება. მგზა-
ვრობის ტვრთი რა ჩამოჭსადა, ჯერეთ მსჭრალობისაგან არ შეესვენ-
სა და ერთი წამი არ დაეცადა, ანაზღიულად ჭაერთა შინა ნიაგ-წულილის
ფარეშმა მსუბუქი რამ ღრუბლის სახრდილობელი გაშალა და სამშვიდო-
ბო ქვეყანა ჭექიანისა ქუხილითა და გულის შემწველის მესითა, მეორედ
მოსწლის მსგავსი ზარი, გასადა; მისის ცეცხლისა სიმძაფრეთა უაფა-
ჩის ღვიძლი ეწოდა და მისის წინწკალთა სრალის ისარი სხვას
მსარეს ნარგიზის მღვიძარეს თვალთა მიწის მტკერს აყრიდა. ლექსი.

კლდის გული მესის შუბითა უწყალად დაიჭრებოდა.

ცის დატკისისა შიშითა მიწა კლდეს გარდიჭრებოდა.

ბაზანდამ ამისთანას წვიმის ისრის მოშიშარი თავის შესათუ-
რებელს ადგილს ვერ ჰპოვებდა, ვერცა სადმე ერთი ხურელი ჰპოვა;
რომ სასტიკის ქარისშსალისაგან გაესვენა, სეთა-და-სეთა შტოთა
ეფარებოდა და სან ფურცელთა ქვეშე დამაღვას ცდილობდა, წვიმა
უფროსად განძლიერდებოდა და ელვა და ქუხილი ემატებოდა. თქვა
ჩახრისაული.

ბნელი ღამენი, ჭირნი მწარენი, წვიმა და ელვა ქუხილითა სძობდეს.

იტყოდა, ჩემნი ვაძნი საჩენი, ვინღა მოლხინე ღვინოშის სცნობდეს.

მას მწარესა ღამეს ათასი შეჭირვებით უგემურად მოთმენას
ცდილობდა სადამდის გათენდებოდა და მას ავს ყოფაში ყოვლს წამს
თავის ბუდეში ჯდომასა და საყვარლის მეგობრობას იგონებდა და
ათასის საზრუნავის ნაღვლით შემწვარის ღვიძლისაგან სულ-თქმით
იტყოდა შიჩისა.

არ ვიცოდი, შენმა მზემა, შენი გაურა მევენებოდა,

რად გაგწირე, რად დაგაგდე, გული ჩემი ვისკენ რბოდა,

უშენოსა ცეცხლი ცხელი შენის გაურით მედებოდა

და შენთან ჯდომით მომელხინა, შენი ნახვა მბედებოდა

რა დილასა უჩანო აღმოჩნდა მასკე წამსა დამფარველის ღამის

სიბნელის წერილის უკმი დროს ჰიწმედ განქქარდა და ქვეყანისა გან-
მანათლებელისა მზისა ნათლითა ცა და ქვეყანა განბრწყინდა. ლექსი.

მზემ მოიწვავდა ოქროსი მასვილი ჰიწმთა თემისად,
განათლდა ოთსიკ კიდენი, არა ბნელისა ჩენისად.

ბაზანდამ აგრევე ფრენა დაიწყო და ენება ანუ თჯნთა ბუდეთა
მისჯელა ანუ სამთა ოდენ დღეთა მოკლა მიდამოთა ადგილთა. ამისსა
საგონებელსა რა იყო ანაზღუელად გამოჩნდა შავარდენი ერთი ბრტე
ფიცსელი და ჭანგ მასვილი, რომელი ნადირთა ელვასავით ეკვეთებო-
და და თუცა ინავარდის სისწრაფით ცისა სიასლოკეს მიიწყოდაო.
ლექსი.

უბო მესის ცუცხლი ანაზდად საბრძოლად შემტეკებელი,
მიფრენით ქარნი აღისა საჭიროდ დასავსებელი.

რა ბაზანდას შემოუტეკა და უმწეომ ტრედმა შავარდენი დანა-
სა გუღმა თრთოლა დაუწყო და ტანის ძალი და სიმსნე ცსვირის
ნესტოდამ გასთსია. ლექსი.

რა შავარდენმა სატრედეთ მსარნი გაშალი, განაბა,
უღონომ მიწად დატემა მოიწადინა განაბა.

რა ბაზანდამ თავისი თავი შეჭირვებისა მახესა შინა გაბმული
ნასა მისის ერთგულის საყვარლის სწავლა მოაგონდა და თჯისა უგუ-
ნური რჩევა დაიწუნა, რადგან უსარგებლო და ცუდი იყო; დმერთს
კედრება დაუწყო და აღთქმა დაუდვა: „თუცა ამა განსაცდელსა გარდაჩქეს
და სიკუდილისაგან დაიხსნას სხვადა მგზავრობისა და სიარულისა
წადილმან ჩემს გონებასა შინა აღარ გაიაროსო და საყვარელთან სი-
სარული, რომე მზის შუქისათვის შეუდარებიათ, მას უმიწოდ კერა რა-
მან გამყაროსო და დანარჩომს სიცოცხლეში მოგზავრობის სახელი
ჩემს ენამ აღარ ახსენოსო.“ თქვა ლექსი.

თუ კვალად შენის შეყრისა კალთათა ხელნი ვახენი.

აღარ გაუშვა ცოცხალმან, თუ მედგას სულთა სახენი.

და მისი მოუქარის საქმის სიმდიდრე რომ მისთჯს გაწეობილი
იყო, სიყვარულის გაყრის კარის გაღება მტეგრობის საქმე მოუკლინა
და მას დროს შავარდენის კლანჭმა მისი თავი საჭმლად იშოკა.

ამაში სსვის მსარქადმ ურთი მშიერნი არწივი გამონდა, რომლისა
კლანჭისა შიშით ყოველნი ფრინველნი ცის სიმკრგელებათ შინა გა-
ნუსგენებულ-იუვნეს; საგონებულ-იყო კუროს ზოდიაქოთა ცათაგან
მოიტაცებულ ლექსი.

ვერძი მისისა შიშითა ცაში ვერ მოკდის მშვიდობით.

ნუ თუ მესისსლე მარისი მწეუმსად დაუდგა რიდობით.

საჭმლისათვს იარებოდა, რა შავარდნისაგან ტრედის საქმე ნასა
თქვა. „თუცა ტრედი იგი მცირე რამეა ცაშიუად ვგება მეუოსო
და მით გულოს და სულთა ცოცხად ძალი მიეცესო.“ მოუხდა შავარ-
დნისა ტრედისა წასართმეველად. რაც ძალი შავარდნის გუნებასა შინა
იყო, დამშვიდებულის არწივის კლანჭში არ იყო, მისს შემოტყეებასა
და მოხდომას არად შეეპოვა, მათი გაერთება სასწორმა ვერ შეასწო-
რა და ბრძოლა შეექნათ. ლექსი.

ფრინველი ფრინველის საბრძოლად აღდგეს და ეომოდესა
ტრედი ათასის სერსითა შუადამ გაძურა კბოდესა.

და მათ რათ შეუღლთა შინა ბაზანდამ დრო დაიცა, გაუპარა და
ერთს ქვის ძირს სოროთა შევიდა. რამ ჭკუკვავისათვსცა შესაძრო-
მად საგონებელი არ იყო. მას სწრელში დაიცადა მას ღამესა შე-
ჭირკვებულმან და რა მეორე დღეს თუთრ ფრთოსანი დილის ტრედი
ცაზედ ბუდიდამ ამოფრინდა, ღამის ყოჩანი შავ-ფრთოსანი არწივი-
საებრ თვალსწინ სწრაფად დაიფარა. ჩასრისაული.

სვე სვიანობით, მსე მზიანობით, დილას აღმოსდა ფარშამანგულად
სიმსიარულთ, სინათლე სრულთ გაფრინდა ყოლე სამოთხის გულად.

ბაზანდას შიმშილისაგან შესწრებულსა გაფრინის ღონე ადარს
ქქონდა, ათასის ფრეციალითა და ფრთსილად მიმოსედვითა და ში-
შით გამოვიდა, წავიდა, ნასა ერთს ადგილს ერთი ტრედი და წინა
საკენკი ყრილი, მრავალ-რიგის სერსითა და სრიკით მოცული ბაზან-
დას შიმშილის ღაშქარი სტომაქში შესეოდა და მისი ტანი აეყო-
რიაქებინა. რა თავისი ნათესავი დაინახა, ადარა გასინჯარა და არცადა
მოიცადა, მივიდა; რა ერთი შარცვალი აიღო ფერსი ჭირის მასეში
გაეხა, ლექსი.

„შმათ საბრსკა სოფელი, საკენკი გემოთ ნდომანი,
გულთა სირთ საზრდო სისარბე მასეთა გაბმის წდომანი

ბაზანდამ მას ტრედს გმობა დაუწყო და ეტყოდა. „შმათ, ჩვენ ერთი ნათესავნი ვართ და ერთი გუჯარი, ეს საქმე შენის ნასკის სურვილისა თვს მომიხდა, რად არ მაცნობე და მოწყალების წესით არ მიმასპინძლე და გამაფრთხილე, რომე ამისთანას მასკეს არ დაბმულ-ვიყავო.“ მეორემან მან ტრედმან უპასუსა. „ეგეთი სიტყვა დააგდე და ეს იცოდე საქმის მოსკლის გაკრძაღვასა სარგებელი არა აქუს, არცა განსაცდელისა დარიდება მოსდება. ლექსი.

განგებულების ისარი საცუროთ ჯანატურრცია.

რა შივა ჯღარ დასცდება იფაროს ფარი რცია.

ბაზანდამ უთხრა. „არა ძალგიც ამ უწყალოსა განსაცდელის ლსენის გზა მასწავლო და ესეთი სიკეთე მასკენო აქადგან მოკრჩე.“ მან ტრედმან უპასუსა. „უგუნურო, თუცა მე სერსი შემქდლოს ჩემს თავს ამ მასის დაბმისგან მოკარჩენდიო და არც სხვათა მფრინველთა დაბმის ბრალს დავიდებდიო. ჰგავს რომ შენ აქლემის გოზაკის ამბავი არ გასმიაო: რა დია დაშურს ტირილით და წუსილით დედას დაუძასა. „ჰე უწყალოვ და შეუბრალვებლო, ესოდენი მოიცადე სული მოკიბრჩენო და დაღაღაღობისგან მცირედ შეეისვენო.“ დედამ უთხრა. „შენ ბრძაო, არა სედავ ავშრის თოკი სხვას სელთა აქუს და თუ ჩემს ნებაზე ვიყო ჩემს ზურგს ტვირთვას და შენს ფერსს სღვს-გან მოკარჩენდიო. რეული.

გოზაკმა უთხრა დედასა. „სიტყვასა გეტყვო ვბედასა,
დია დაშრომა მედასა, მოცდა ჰეავ მაგა ქედასა.“

მან უთხრა. „ავაი შენს ბედასა მიმზევენ ავშრის ბედასა.

და ვინ ზრუნავს ჩემს წაწეშედასა, ტვირთი მამძიმობს გვერდსა.“

სასა-წარგვეთილმა ბაზანდამ დაიწყო ცდა და წეკა და მრავლის ფრტიალითა და სეთქებით თვისი იმედის ბაწარი გაიმაგრა, ამ სოფლის საქმეს მასის ბაწარი დაეღზო და ანაზდად გაწედა. რა ბაზანდამ თავისი უელი მასის თვლისაგან თავის-უფალი ნასა-წენარად აფრინდა, თავის სამკვიდროსაკენ გაემკზავრა. რა ამ გვარს ფათეკავს მორჩა

მისი სისარულით შიშლით მოყობა დაავიწყდა და მოფრინავს ერთს ჩასოფლარს გარეშემო მწვანე ჯეჯილი დანახსა და ნახსრის ჩაპირი, რომელიც ჯეჯილს სწედებოდა იქ დაჯდა. მუნ ჯეჯილის მტველი, მეკელე იღვა, გარემოს სცვიდა. რა მეკელემ ტრედი ნახსა ჯეჯილის ჯაკრით გულიდამ კუბელი ამოედინა, სელთ შურდული ეჭინა, ქვა ჩაღვა და სროლად გაემსადა. ბახანდა ამ საქმის უმეტარი ხელტოდა და თამაშობდა, მწვანოვანს სჭკრეტდა და ნათესს თვალს ავლებდა. რა თვალთ მსქცის ცის სიჭრელისაგან მის შურდულის ქვის ძალი ტრედს ფრთაზედ ეცა, მეტის შიშისაგან თავ-ქვე ერთს ორმოში ჩაიჭრა, რომ მის ნახსრის პირს იყო, ესრე ღრმა ორმო იყო სეცის მზის ბრუნავი შუქი თუცა ჩაადგებოდა და დღისა და ღამის ნაგრესი თეთრი და შავი თოკი ერთმანერთზედ გარდაება მისს ფსკერსა არ ჩასწვდებოდა. შიარი.

ორმოსა ღრმასა ჩაკვარდა საზომით მიუწდომელსა,

ჯოჯოხეთისა სიღრმესა, ტებრ სიმრგვლე გაუზომელსა.

ძნელია ესე ასცილდეს თავთა მინდობის მდომელსა.

და მისი ქნას სსვას არ უსმინოს, რად სჭირას ესე რომელსა.

რა მეკელემ თავისი ნანადირევი ორმოსა ჩავარდნილი ხასა ზედ წაადგა და ცნა მისი საწადელი ხეზი მას შინა არ ჩასწვდებოდა და სულის დაღუპვად მიწურვილი ტრედი მას გაუძლეებელს საზურობი-ლეში დაუტყვა, გაბრუნდა და წავიდა. ბახანდამ ფრთე მომტკრეულძან და გულ-წელეულძან ის დღე და ღამე საროში დაჭყო მგლოვიარეს-ვით შეჭირვებული, სიმჭლით ღონე მიწეუკტილი, ნაკვანდას იგონებ-და, გოდებით ამას იტყოდა.

გახსოვს ოდეს შენ გიანელ მიუწადი ვითა ვარდად.

შენი მტკერი საცხებელად თვალთა მქონდა ჩემდა ნარდად.

შენ დაჯთმე და იგ გაუშვი, სიშორე ვუავ შუა ფარდად.

და აწ მტკრთაგან შეწყდუელი ორმოს ვზივარ გინა ბარდად.

ბახანდამ მეორეს დღეს რაც ძალედვა დაიწყო ცდა და მრავ-ლის ჭირით ესოდენი ქნა ორმოთა პირთა აღმოვიდა; მტირალი, თვალ-ცრემლიანი თხსთა ბუდეთა მოაწია. ნაკვანდად რა თვისი საყვარ-ლის ხმა მოისმინა მაშინვე წინ გამოეგება. და თქვა ლექსი.

თვალნი აღმესვენეს რა ვნასე მოუვარე ჩემი მოსული.

ღმერთო, რა გკადრო მადლობა შენდა შეწირვად მოსრული:

ბაზანდას მოესვია და დაჭკოცნა და რა ნასა დია დამჭლობილი და უსუსური იყო. უთხრა. „ჩი შენ თავამაწონე საყვარელო, სადა იყავ ანუ რა სალსინოდ მოიბგზავრეო. ბაზანდამ უთხრა ლექსი.

ტრფიალებისა შეწყენა, ვინ იცის რაცა მოძისდა,

შენი შორს ყოფნა დამძწარდა, გაწირვა ავად მოძისდა.

რაცა სარჯელი, ჭირი და ვაება ჩემს თავზედ მოიწია. თქვა ლექსი.

„ჯერ გავიხვენო საწოლთა სოფლისგან დაცაშრომილმან

უკელა გაიმბო უკლებლად ჩემნი ამავეი ფლობილმან.“

„სიტყვს დასასრულად ეს გაიმბო: მასმოდა რომე მგზავრობაში გაცი მრავალ რიგად გამოიცდებისო და აწ მე ამ მგზავრობაში ასრე გამოვიცადე რომ ვირემ ცოცხალ-ვარ მგზავრობისკენ ჰიწს აღარა ვიქო და თუ საქმე დამესხნა ბუდიდამაც აღარ დავიძვრიო და ჩემის ნებით მოუვრის სატრფიალო ნასკასა ამისთანა უცსლობის სარჯელზედ აღარ გავსცვლიო. თქვა ლექსი.

მგზავრობა, სლტა და ნავარდი სულ დავივიწყო გულისთა,

საყვარელისა ჭკრეტითა, ვინარო სულაწასულთა.

2. არაკებისგან მასმია: იყუნენ ორნი ქორნი ფრთე-ფიცხელნი, მოუჭარულნი და გაერთებულნი და ერთს მალაღს მთის თსემზედ ბუდობდენ; ესოდენ მალაღ-იყო, ცისა მზომელი არწივის ფრენის მალე მას ზედა სისწორით ვერ აღვიდოდა და ფასკუნჯი მისის ძლიერებით მისს სიასლეს ვერ გარდაიარდა. თქვა ლექსი.

მთა მთურსა მთასა არ გუნდა, არც მიწიერსა გორასა,

ცა ცაზედ მდგომად ვიარბეთ, თუცა ჭკავს საქმით ჭორასა.

იგი ქორნი მას მთაზედ მკვდრობდენ, განისვენებდენ და ერთმან-ერთის ჰიწის მხერით ისარებდეს და იშეებდეს და მათს დღეთ განცხრომით აღამებდეს. იტყოდენ ჩანრისაულსა.

ბუდობული ვარდსა, არ განა ვარდსა, გვერდსა მკვდომელი ზედა დაჭეუვის, ნიკეთად გიჩნდეს, თუ თვალთა გიჩნდეს, ბედნიერი სარ უფროსად მეფის.

ცოტას ხანს უკან დმეტრიან მოწყალებს ერთი ბატონი უბოძა და მათის გულის ნაწკეთის ნასვის სისარული ჰქონდათ და ორნივე სანადიროდ წავიდოდნენ სოლმე და თვისის ღვიძლის ნაკვეთისა თვს ყოველგნით სანადიროდ მოჰქონდათ. რა მცირე მოიზარდა, დაძვრის ღონე მოეცა, მშობელი თვითონ მსარეს გაეძარბნენ და მოსულა დაუგვიანდათ, მათს ქულას მოემშინა და საჭმლის ნდომით ძრვა და სიარული დაიწყო და აქაიქ იარებოდა, რა ბუდის პირს ამოვიდა ანასდუელად გარდმოვარდა და თავსვე კლდისაკენ წამოვიდა. ერთმა ყოჩანმა მიღმით ნასადიროდ იგიცა თვისთა ბასაათა თვს საჭმელს ეძებდა და მასვე კლდეთა ჯდა, იმზირებოდა. ნასა ყოჩანმა ქულა თავსვე მომავალი, მას თავივე გონს ფრინველისაგან გავარდნილი.

ყოჩანმა სწრაფად შემოუტოვა, ქული რა მიწასედ დატემას მიწურვილად იყო, მოვიდა და ჰქაერთა შინა აღიტაცა, და თავის ბუდეს შინა მიიღო, და რა მისი ჩაბი და კლანჭი ნასა, რომ ფრინველთ ნათესავი იყო და მისის სიყვარულით გული გაუსურდა და გონებას შინა ესრეთ იტყოდა. „დმეტრიან თურე ამის თვს წყალბით მომავლინაო, რომე ამისის სიცოცხლის მიზეზად მე შეძქმნა, თუ არა მე თუც არა მივიწრაფოდი მის ძაღლის ბუდით ჩამოჭრილი კლდეთა დატეპოდა და ძეღიან სორცინად გაიგლებოდა და ქარისაგან გასატაცებლად გახდებოდაო. მაშა რადგან ესე ესრეთ განეგო, ესე ხამს ჩემგან რათა ჩემთა მართულთა თანა აღვზარდო და მათ გაუამსანაგო და გავსწვართო და ვიშვილო და ესეცა ჩემთა ნათესავთა შინა გავრიოო.“ მას უკან მან ყოჩანმა საყვარელითა გულითა დაუწყო ზრდა თვითა შვილთა თანა და მათ მსგავსად უყვარდა და ათამაშებდა. რა ქორნი იგი აღიზარდა და მის გუარსა და ნათესავთაებრ ფრთენი შეენიერნი შეუსრულდეს, საგონებლითა იტყოდა. „მე ამა ყოჩანთა მართვეთაგანი ვარ ეე, და ესე რა არს: ჩემი სიმწყაზარე და სხე და ძლიერება სხვა არს.“ მრავალს ხანსა ამას ჰკვირვებოდა, თუცა ამათი ნათესავი არა ვარ ამათთა ბუდეთა რა ხელი მიც და თუცა ამათთა გუარათაგანი ვარ რად არათი ვემსგავსებიო.

ყოჩანმა ქორს დადრომა შეატყო და უთხრა. „ესე შვილო, გულითა ჩემთა ნაკვეთო, მეტადრე მოწყენით გხედავ და რად არს მი“

ზეზი ანუ რად ჭეფარავ ჩემგან რაცა გაქვს გულის შინა და არა მე-
ტყვი, რათამცა ვიძიო შენთვის და ვზოგო სწავლელი ნებისა შენი-
საო და ნურცა მიძლავ და მაუწყე და თუმცა შევიძლო ქნასცა ვე-
ცდებიო.“ უთხრა ქორმა. „რომლითაც მიზეხითა გული მიწუსს ვერა
გამიჩხვია და თუცა გარჩევითაცა ვიცოდე ვერ ვიტყვიო.“ უთხრა
ლექსი.

ერთს საკვირველსა კარდს ვსედავ ჩემ შორის აუკავებულსა,
ფერი არა ჩანს რა არის, სუნი უნდოს ამბარ ცსებულსა.

„აწე ვს მქმჯობანების დასტური დამცე, რომე სამიოდე დღე ქვე-
ყანის არეთა მოვიფრინო, სუ თუ აქ იქ სვლათა მოწყენის მტკერი
გულისა ჩემისაგან გაგავოს, რა გუჩება შეწყენილი უცხოთა და
საკვირველთა საქმეთა ნასვასა ეცადოს, მის სასიხარულოდ პირი გულ-
თა სარკეთა შინა დაინახება და გამოჩნდებაო. რა ყოჩანმა გაურის
ამბავი მოისმინა შავი კვამლი პირიდამ ამოედინა. უთხრა ლექსი.

გაი რა მწარეა მაგის თქმა გაურის ამბავი სმენითა,

სსვას რაცა გინდა ისი ჭქენ, გაურას ნუ მეტყვი ენითა.

დაიძასა ყოჩანმა და ხმა ჭყო ძლიერად. „რა სიტყვასა შეიძლო,
ანუ რად მოსაგონი მოგიგონიაო, ესე რა საქსელა, რომელიც წინარე
მოგიღია. მგ საზრობისა სიტყვსა თქმანი ზღვა არს ნავთა დამთქმე-
ლი და ვეშაზთა კაცთა შთამთქმელიო.“ უთხრა ლექსი.

ამ სოფლისა ჯოჯოხეთი მგ საზრობასა კაცისადა,

რად ჩაიგდებ ჭირთა თავსა, რად დაშურები სადა ხადა.

რომელნიც კაცნი მგ საზრობას მონდომებენ ანუ თვსსა სიცო-
ცხლის საჭურველად მოიგონებენ ანუ თვსს სამკვდროდამ გაძებისა-
თვს აქმონენ, ესენი შენ არც ერთი გჭირან, ღუთის წყალობით ერთი
უცილებელი და მოსვენებული ადგილი გაქვს, მდღევარი სასწრო არ
გაკლია და შით სიცოცხლეს აგრძელებ; მე სომ სსვას შეილთაგან
უმეტეს მიძახნისარ და შენს მძათ უფროსად უნდისარ; ესეთისა ყო-
ფისა მქონებელისაგან მგ საზრობის მონდომება, სამკვიდროსა მო-
შორებება, ადგილის დაგდება, ჭკუისაგან შორს არის, ამას წინათ
ძველად უთქუამთ. ცაუზი.

გაის საქმისა გაშვებად კელი არ მიჭყო დაშვებად.

ქარძმან უთხრა. „რასაცა თქვენის კეთილის ჰიჩით მიბრძანებთ ჩემოვს მოწყალება და საიმედოა; მაგრამ რადენსაცა საგონებელთა და ვეკითხები ჩემს გუნებასა შინა ესე სასლი და საჭმელი ჩემად წესად და შესარგოდ ვერ მომიყვანია; ჩემსა საწადელსა სსვა რამ გემოვნება უნდა, რომ მისს ქებას ვერ მივსწდომივარ.“ უოჩანმა იაზრა რომე თჳსი გვარის საქმე გამოუხსნდა და მისს სიტყვის საზღვარს გარდასტილდა და უთხრა. „რომელსაცა მე გეტყვი დასაჯერებელი და შესტკობბელია და რასაცა შენ უბნობ ნადვლის გზა არის და ნადვლიანი ნიადაგ ქვე დაწმომილნი არიან; რომელიცა არას დასჯერდება ვერაოდეს გაისვენებს და ვინცა ჯეროვანის საზრდელისათჳს ღმერთსა არა მადლობს ბედნიერობის ჰატის ვერ შეიძენს. მე მეშინიან, შენ მას აჩქარებულს გატას რომ მოუხდა ისე არ მოგივიდესო.“ ქარძმან ჰკითხა. „როგორ უოთილდა.“ თქვა უოჩანმა არაკი.

3. იყო ერთი დედაბერი მეტად საბრალო და უღონის ძიებით რჩებოდა. ერთი წოდოლო ედგა ურმათა გულთაგანს უვიწროესი, მუნწთა კაცთა საფლავთაგან უბნელესი და ერთიცა კაცა ჰყვა, რომელსა პურისა სასე. საჩკითაც არ გაეცადა; წყენთა სასელი. მასსოვართაგან არ ასე მოდა და ამა უოთასა დაჯერებულ-იყო. მისად საზრდოდ თაგვისა; სოროდამ სუნთა მიდენასა ანუ თაგუთა გავლის გუჳლთა სუნთა ყნოსათა კმა იყოფდა და თუცა ბედისა შეწეკნითა ურთი თაგვი სამ დაეჭირა. ლექსი.

უთ გლასაკმან ძაჯნა განძი იზოოს და დასაროდეს.

რას არგებდა; რას აქნედა, იტყოდა თუ რამცა სჯობდეს.

სისარულით ჰიჩი გაუწითლდის, გარდასული ჰიჩი. დაავიწყდის და ერთს დღეს ხანს რასმე მით გარდაირის და იტყოდის. ლექსი.

ზე ბედო, ამას რომ ვსუდავ ცხადი არის თუ ზმანება,

ესოდენს ჰიჩთა შედგომად რად სვემან მომცა, მანება.

რომ მე ესოდენთა შეჭირვებათა შინა, მყოფმან ესრეთი უსწორო საჭმელი ვიკემო; და ესრეთ მის ბებრის სასლთა შინა რომელსა წელის ნაწყვეტიც ვერ ეძლო. შოვნად, ეგრე მჭლე და მხსავანი იყო შრომითა და მოგონებით რჩებოდა. ერთსა დღესა ნამეტრავის უღონობისაგან ათასის ჰიჩით ერდოზედ ავიდა და ნასა კაცა ერთი მე-

ზობლის სასლის კედელთა ზედა სილადით იარებოდა და ღომს-
ებზე ფერსთა აღრისხვით ვარდასდგმიდა; მეტის სიმსუქნითა თათთა
ხელიად აიღებდა. რა ბებრის კატამა თავისი ჩათესავი ეგრე გაზოხე-
ბული ნახს, საგონებელთა ჩავარდა და ხმა უეცო. უთხრა ტაქსი.

ეგრე დიდროს მრავალი მიტხარ სითა ხარ მავალი.

„შენ ეგრე გასუფთავებული სადაური ხარ, ესრე მესვენებ, მგონია
სატაეთის მეფის მასპინძელობით გამოსრულ იყო.“ მიტხარ. „სადით
მოსვალ და ეგ შენი სიმსუქნე რისვან არის და შენი ძლიერება და
შვენიერება წით მოხდაო.“ მეზობლის კატამ. „უთხრა მეფის ხასუფ-
რალს ვსტამ ამაღ რომე დღე ყოველ ხელმწიფის კართა მივალ, რომსაც
ნადიმთა დასხდებიან ჩემს სიკასკასეს ვისმარებ და მსუნაქთა სორცთა
მივტაცებ და მეორეს დღედმდე ხოყიურად ვიქმნებიო.“ დედაბრის ციცამ
ჭკითხა. „მსუქანი გორცი რაჟაო და მამღრობის ჰური რასა ჭკვიანო, ჩემს
ცხოვრებაში ბებრის ფუშრუკისა და თავის სორცის მეტი გემოთ
არა ვიციო.“ მეზობლის ციცას გაეცინა და ეგრე უთხრა. „მამა
ეგ ყოფილა, შენდა ბებერი არაში გაიჩხევიოთ, ჩვენს გვარს ესეთი
ხასირცხო და საკდემელი საქმე რომ სჭირდეს დიდი აუგიაო; ეგ სა-
ხე და სიმჭლე ხასლიდამ გარგამოგიტანია, ესეთი აუგია ბოლომდე
საგომბელად დარჩებიო. უთხრა ლექსი.

გუდი და უური მიგიგავს მართ ოდენ მარტო კატასა.

ტანი ობობას სადარო ქსლისა მქოვლისა ჰატასა.

თუცა შენ მეფის კარი ხასო და მის გემოანთ საჭმელთ ხუნი
ისუნო, მგონია ფარდაგთა შინა დამალული სული რომ გაქვს გამო-
გიჩნდეს, და ახალი სული მოგედგასო.“ უთქრა ლექსი.

საყვარლის სულმა რა მოყვარის საფლავზე გაიაროსა

რად მიგვირს მკვდარი გაცოცხლდეს, ძვალნი დანაცრდესა აროსა.

დედაბრის კატამ შესტირა. „ჰე ძმაო, შენი მეზობელი და ნათე-
სავი ვარ, რა იქნების ან მეზობლობითა და ახუ ნათესაობითა მოწყა-
ლებისა და ძმობის მცნება აღასრულო და რომცა შენ წასვიდე მეც
თან წამიტანო ნუ თუ შენის ძლით მცირედი საჭმელი მერგოს,
რომე შენის სიმსნითა და ცდითა ერთს ადგილს მივაწიო. უთხრა
ლექსი.

თავს ნუ გაიღებ ღვინთაგან, კიდოდე გაის კაცისად.

ხელს ნუ აიღებ ღირსთაგან აგრეკ უფლისა და ცისად.

მეზობლის ცაცას მისის საჩიურის ტირილითა გუელი დაეწვა და უთსრა. „დღეის წალმა მე შირობა დამიც, ამას იქით უშენოდ მას ადგილს აღარ წავიდეო.“ დედაბრის ციცა მისის იმედუღობით სულა ბას მოვიდა და ერდოდამ ჩამოვიდა და ეს ამბავი ბებერს აუწვა. ბებერმა სწავლა დაუწყო და ეტყოდა. „ჩემო გაუყარო ამხანაგო, მსოფლიოთა ცრუთა ტუეილთა სიტუევათა ნუ მიჭყეები, მცირეთა დაჯერებისა კმა ყოფასა ნუ გაუშვებ, რომე უზომოსა ნდომისა ჭურჭელსა საფლავთა მიწის მეტი ვერა ავსებსრა და ნდომის და სისარბის თვალსა სიგუდილის ძათის მეტი ვერა შეჭკრავს რა. ჩასრისაული.

იკმავე ცოტა, მარტ ვით იოტა, სიმიდირე კაცთა ეს არს ჭკვიანად, ჭკვი გზად მავალსა, შოუნს მრავალსა, თემზედა დარბის უგზოდ გზიანად. ვინც თვსა ბელსა და ღუთის იმედსა მდღეეკარს არ ჯერა რაც აქუს მზიანად და ვერ იცნობს ღმერთსა, მცნებათა ერთსა, არ აღასრულებს ექნას ზიანად.

ბებრის კატასა მის გელმწიფის ჩასუფირალისა ნდომა ასე ტვინში შესულადა, რომე წურთვა და სწავლება მას ველარას არკებდა. შაირი.

უგბილთ სწავლება ცუდია, ბრძენნი აშრობდენ ენასა, ვით ქარი გალიაშია დააზურა მიქრის ზენასა.

ტრფიალს სატრფოლსა უშლიდე მისკენე იწეებს რბენასა და ცხრილსა წყაროთი ავსებდე, მალე იქს ქვე გადაენასა.

რეული.

კატასა სისხლი ჭსწრაფად ჭსდიოდა,

მშვილდოხნისაგან მწარედ ჩიოდა.

ბებერთან რომე თაკვი მშოიდა.

და თაფლი არა ღირს დაჭრად კიოდა.

სულის წასკლისა შიშით ჭრბიოდა,

აღთქმის დადებსა მალედა უფოდა;

რად არ დაეჭხჳრდი, თუძცა მშოიდა.

და ისრის ნაცემი მეტად ჭსტკიოდა.

რს მეორე დღე გათენდა ის მეზობლის კატა მსნედ და ბებრის ციცა ღონღილით სელმწიფის კართა ძლივ მიაწიეს; საწადლის ძალ-მან მისულის უწინარესკე შეატუნა და სიმჭლის ბედმა მის უმის ვაჭრობის ცეცხლსა სიკუდილის წყალი დასსსა. ამ მიზეზისა თვს რომე წინა დღეს კელმწიფის ტაბლასუდ კატები შესრულ-იუგენს საკრძალავი მსასურება გაეშვათ და ჩსავილით და გნავილით მასშინ ძელთა და სტუმართა გული შეეჭირვებინათ. მასშინ კელმწიფეს ებრძა-ნა მარჯვეთა მშვილდოხსნთა თვს დროება და რომელმანცა კატამან უსირცხვილობის ფაჩი პირთა არ დაიფაროს და კადნიერების ახზარეთა მოვიდეს, ვირე ლუგმათა აიღებდეს, ღვიძლის მკერავის. ისრით განს-სკენეთო. ბებრისა კატა ამ აშბისა შუეგებელი, საჭმელთ სუნის ცემა-ზედა ურიდლად შავარდენსაჲით პირი სუფრისა მისაფრნელად ქნა, ჯერეთ გუნებას სასწორის უღლით მძიმე და სუბუჭი ნაკვეთი ვერ აეწონა, მასკე წამსა გულის განმგურებელი ისარი შიგა გავარდა. შაირი.

ძვალ დაკოდელი მირბოდა, სისხლითა რწუეგდა არესა,
მშვილდოხსნს გამობდა, ისწრაფდა მეშველსა მოსასმარესა.
იტყოდა. „რად არ დაკსჯურდი მცირესა მისასვდარესა,
და ვით ღირს თაფლისა გემება ფუთვრის ცემასა მწარესა.“

„ეს არავი ამაღ მოვიუყანე რომე შენ ამ ჩემის ბედის სივიწრო-ესა და მცირეს საზრდოს და გაურჯელს ლუგმას დასჯურდე და რაც გაქვს გამოიზოგე და დიდთა ნუ მოინდომებ, შენ რომ გინდა არამც მის ხარისხსუდ ვერ აღწიოო, და რაც გზა გაქვს ესეც სელადამ გა-გვარდესო.“ ქორმან უზასუსა. „რომელიც შენის მოწყალის თვალთ მხედვარობას ეფერებოდა უკეთი სწავლება და წურთა მიბრძანეო, შ-გრამ მცირედის დაჯერება უღონოთა კაცთა წესიო; მარტო მდღევრის თავსადება გუნება მდაბლის კაცის საქმეა, ვისაც დიდობის სხატთა ჯდომა უნდა დიდს შემოსავალს უნდა ეცადოს და ვისაც თავისის თავის ამაღლება და გვირგვინოხსნობა ჰნებავს საწადლის ზო სტერი უნდა წელთ შემოირტყას, უხვნი კაცნი ძუნწთ საჯდომსუდ არ და-სსდებიან და ჭკვიანნი ავსა და უშვერს სავანეს არ მოიწონებენ და ვერც გაეწეობიან. თქვა შაირი.

სიმაღლის გზათა ვინ ჰპოვებს კაცი საზურულად მჯდომელი,
ფერსი არ შედგან საჩისსთა სიუსვის სავლად მზომელი;
ესეთი კიბე ექებე მთვარესთან მისაწდომელი,

და არჳინ სკას ნაცვლად შაქრისა წვიმა გუბეთა მდგომელი.“

უოჩანმა უთხრა. „ეკე მოსაგონი რომე შენ მოგიგონია და ტვინ-
თა რაც შეგსლვია მაგით მაგ ტანთა საფუძველი ვერ დამტკიცდება.
მაგ ვაჭრობის ქვაბი უნივთოდ ნდომით არ აღუდლება, რომლისა
საქმის ნივთები მზა არ იყოს უმისოდ არა საქმე არ შესრულდება,
რომელსადა საქნელსა გელი არ მიჭყო პირსა ვერ მოგტეხს. უთხრა
ფისტიკაური.

მეფეთ საჯდომთა ზურგთა მიუჩნობა სიტყვთ არ იქნას იცია ოდენ,
თუმცა სამდიდრო წესი და რიგი მზად არა აქვნდეს და ცუდად რბოდენ.

ქორმან თქვა. „ჩემი კლანჯის ძალი საბედნიეროს მოსაგლისა მი-
ზეზია და ჩემი ხარბის მგლეჯელობათა შეძლება ხარისხის სიმაღლის
ნიშანია. არამც შენ სრმლის მგურელის არაგი არ გასმოდეს, რომე
თვისს ჭაბუგობის ძალით გელმწიფის სწორობა და პატვი იშოვა
და ბოლოდ სიუსვის სამოსლითა სამეფო დიდებით შემზადა და და-
იხურა.“ უოჩანმა ჰკითხა. „როგორ უოფილაო.“ ქორმან თქვა არაგი.

4. ძველადგან ერთი მოსაქმე საბრალო მწირი იყო, თვისს ცოლ-
შვილის მღლეკარის სასრდოსათვს შეღონებულ-იყო და მრავლის
მწუსარებისაგან მის ყაშში მისის სიტყვს ხქმის ფურცელზედ სასი-
სარულო ამბავი არ ამოკეთისა, მისის მუშაგობის მოსაგალი მის დედა-
წულს არ ეუოფოდა და მისის სელოსნობის საჩეწავი სასრდელსა
და სამოსელს ვერ შეუსრულებდა. შემოქმედმან დმერთმან მას ერთი
ასეთი ძე უბოძა ჭევიანობით და სიღრმით მიუწდომელი, რომე გელ-
მწიფობისა და ბედნიერობის ნიში შეუბლთა ზედა აჩნდა.“ ტაეში.

სვე ბედნიერი, ეტლ-მშეენიერი, ედემის ბაღთა გველსა ნერგი.

„მისის ფერს ბედნიერობითა მამასა მისსა სიხარული გაუმრავლ-
და; მისმა სვე კეთილობამან მოსაგალთა ჰმატა და წარსაგებელსა გარ-
დააჩინა. მშობელთა მისთა ფერსი მისი ბედნიერად ჰსცადეს. რა ცოტა
მოიზარდა მას ჰსწვრთიდენ და რასადა ასწავლიდენ სსკა რიგად იქმოდა,
იგი მშვილდოსნობისა ამბავთა გამოკითხვიდა, ნიადაგ ფარეკობდა,

როდესაც წიგნის საკითხავად სასწავლო საგანად იგი ახვარებოდა შინა მიიჭრებოდა; ოდესაც წერად კალამს მისცემდნენ ოროლილითა მღერასა მოინდომებდა. სამუდამოდ სრულით ქვეყნის დაპყრობისა სიტუჟათა იტყოდა, ესეთი წერილის კითხვას ეწეობოდა; ცისა მოქცევისაგან ნიადაგ მისი თავი ამაღლებული ენასა. რკული.

რა ოსტატი ასოხ სსმიდა მისი გული სხვას იწურთვიდა
ონით კრძალებრ მტერთა სრვიდა, განსა ფარებრ იფარვიდა.
ინსა ზუხად დაიქმიდა, ტარსა ჭაჭკად ჩაიციმიდა
და ენსა მშვილდად აიბმიდა, სანით ისრად მებრძოლს სრვიდა.

რა ნინკლობისგან ცნობასა და ჭკუასა მოვიდა, დღე ერთ მამან უთხრა. „სე შჯლო, ნიადაგ ჩემი გული შენის საქმისა საგონებელთა შინა არს, ჭაბუკობისა და ყრმებრივსა საქმეთა მრავალი შემთხვევითი წინა უცს, მეშინის ბოროტის მოქმედის სულისაგან ბოროტის მოქმედება შენთა ბუნებათა შინა არ დასთესოს და მხებავს შენისა მშვიდობისა დროსა სიმტკიცის ზღუდითა შემოკვლულად და ერთი შენი საწადელი, რომელნიც ჩვენი მეგობარნი არიან და ჩვენი სახლდომნი მათი ასული გითხრო და ამისას შენ რას იტყვო.“ შჯლმან მიახსენა. „რომელიც მე ცოლად მიიდა, გამომზადებია, მისი მარი უკლებად დამიცს, თქვენ ამ საქმეზედ არ შეგაწუსებო და არც თქვენი შეწევსა და მოხმარება მიიდა.“ მამამან ჭრქვა. „შჯლო შენი საქმე რაცა ვიცი, მგონია გამოწულილვით შემეტყუოს და შენ რომ საცოლოსა შენისათვის იტყვი, ეგოდენი კელის შეწევსა არა გაქვს, ანუ საცოლო შენი ვინ არისო. შეილი ზე ადგა და სასლიდამ ერთი ხრძალი გამოიტანა, შეკენიერთა თავალ-წარაბთაგან ათას რიგად უფრო სისხლის დამთხვევი და ბაკე ბალახშთა ღიმილით ჩენილს მარგალიტთა კბილთა ჩენისაგან უმსწრაფლესად გულთა გამაზობელი. და ჭრქვა. „მამო, დაიჯერე, მე ქვეყნისა და თემთა პატრონობა დამინიშნავს საცოლოდ და უკლმწიფობათა სიდიდე და ზედა მარე გამიკეთიარ და კილოცავ, ამისი გამრიგებელი მოღესილი კრძალი და დვილთა გამაზობელი სახჯალი მომეცესო.“ თქვა ლექსი.

სვე ბედს ვერაჲინ მისწუდების, ვერცა ქვეყნისა ჭერასა.

თუ ბასრსა სრმალსა არ უთსრა ერთი შემოკვრა ჭერასა.

რადგან მის ჭახუგის ბედი მეფობის საშოკრად ამაღლებულ იყო მცირესა უამთა თემი და ქვეყანა სულთ დაიპურა და ქვეყნის მჭირაკის სრმლითა მრავალი სასულემწიფო აღგილი შემოიკრიბა და თქვა. ლექსი.

საწუთროს სძალი არ მისწუდეს ერთის სიძისა მეტასა.

ძმა დად თუ სრმალი არ ასლავს ვერ იქს ქორწილის ჭერეტასა.“

ესე არაკი მისთვს მოვიუვანე რომ ხცნა სვიანობის რიცხვ ზემზედ მოწვენილა და ღუთის მოწყალეებით ბედნიერობის კარი ზემთვის განღებულა და მეცა მქეს იმედი ცოტა სასნა შინა ზემსა საწადელსა მივეწიფო და წადილის მკლავი ზემსა სასურველსა კისერთა მოვხვიო, აწე ამას მოგახსენებ სატუყართა სიტყუთა და მაგ გვარის არაკებითა მე ამ საქმეს არ მოვიშლი და არც ვარე შევიქცევიო. თქვა ტაეზი.

ამას არითა ამ მასარითა არსად წავიდე ტუქსებით არითა.

უორანმა გული დააკვრა რომე მის ქორის მაღალი ბუდე მისის სრკის ბადეთა არ გაებმოდა და ეშმაურის სატუყართა სატუყუარის საკენკითა არ მონინდირებოდა, მეტად მჭმუნვართა გულითა მგზავრობის დასტური დასცა და გაყრილობის დალითა დაკოდელი გული დადალა და ქორი იგი უორანსა და მის მართვეთა გამოესაღმა, მის ბუდიდამე გარდმოფრინდა და ცის კამართა აღფრინდა და დამაშურალობის შემდგომად ერთს მთაზედ დასდა და მსწრაფელ მსედველითა თვალითა მიმოისედჳიდა; ანაზდად ერთი მოკვარე ვაკაბი დაინასა, მას ვაკაბსა მის მთის მიდამო ავანცებინა. ქორმან მისი ნადირობა გორებად მოიღო, შეუტივა, შეიპურა და მისის გემრეილის კორცითა გუნების საწადელი აღგილი აავსო. რა სორცის გემო ხასა ესრე მოეწონა სულისა უკვდავებსა შეადარა მის საჭმლის სიტკობსა სარკებელი სამეურნალთა საქებარი რომლისა თანა მისთა უამთა კეთილი არა ეკებებინარა. და თქვა ლექსი.

საჩემოდ დაბადებულ ხარ, მე გგონებ ზემთვს ქებულა,

სიტოცხლეს შენგან მოკელი, დღედ სიგრძედ იმედებულა.

მერმე გონებათა შინა იტყუადა. „ჩემის მგზავრობის სურვე-
ბლად ესეც კმარა, რადგან ჩემი თავი სამუდამოდ ავის საჭმლის ჭამის
მოკარზინეო და ძნელსა და იწროთა ბუდეთა აღარ ვზი და ძუნწთა
და უბადლოთ ამხანაგთა გაკეშორე და ჩემის გუნების საჭმელთა
კშოობ და შეენიერს ადგილსა და კეთილსა და ბედნიერსა სავანესა
გიყოფები.“ თქვა ტაუბი.

ჩემთვს ახალი ქვეყანა დღეს დაიბადა სრულბობით.

და ამას აქით რაც საქმე დაფარული მოხსწონებულა ჭაერისა
ასპარეზთა შინა. მოძივა იგი მოვიცადო. თქვა ტაუბი.

ვისილო, ცამან ბრუნავმანც ამან ფარდაგთა სურგით რა გამოიღოს.

მერმე ქორი თვისის წადილითა რადღესსამე დღეთა მიმოფრინვი-
და და სინარულითა ფრთა მოძწონებელი გაკაბთა და დურაჯთა ნადი-
რობდა. ერთსა დღესა მალალოთ ბორცუთა ჯდა და მის გარეშემო ნა-
სა ცხენოსანნი მონადირენი, ჯერგა გაშეკებული ფრინველთა აღეკნე-
ბდეს ბაზთა გონება საღისიანათა.

მონადირეთა ტაბლთა ხმა მინდორად გაიწყოდა,

ქორი ისვისა შეპყრობად ჭაერთა აიწყოდა,

გეზული დურაჯ-გაკაბთა ანაზდად მოეწყოდა,

ფრხილ გამსული გავაზი წეროს არ დაესწყოდა.

თურე მონადირე იგი მის ადგილის კელმწიფე იყო და თავი-
სის შინაყმით ნადირობდა, მის მიიის ძირი მოხარეკად მოენდომე-
ნა და გარ ჯერგა შემოეკლო. მის მეუვის წინ გაკაბი აუფრინდა, ქორი
მოუტევა და მან ბელ-მალაღმან ქორმან რა ხასა შემოუტევა, კელმწიფის
ქორს წამოსწრა, გაკაბი იტაცა და წაიღო. რა მეუემ ეს ქორი ნანადირე
გატაცებული ხასა მის ქორის შოკნის ნდომა შეუჭიდა, ესრეთ რომე
გული და გონება მას გაჭყვა და ბრძანა: მტკიცისა და ძლიერის ბრძა-
ნებითა მის ქორის შეპყრობა. მათ სელ-მარჯუეთა და კერსიანთ მოხა-
დირეთა შემზადეს გულყო მასის თუაღად და გარდაცვეს ვისერთა
ზედა და მოიყვანეს, საბედნიერო გზით კელმწიფის საქებურსა სა-
მსახურში მოწვენილი. რა მეუემან მალალოთ მხედველის ქიმიის თვა-
ლით მისი სიმწესურე და გვარინობა გაიცადა და სიკეთესოდ გული
დააჯერა; მასუგან მეუვის გამარჯვებულს კელმწიფე ჯდომის ადგილი

იშოვა და მეფის თითოთა ზედა განსვენებით მჯდომელი შეიქნა, მისი ძუნწითა მეგობრათა და უპატრონათა ადგილთა ნაცვლად ცებრ ამალგებულს ალაგს მიაწვიანა; თუცა მის ყოჩნის მეგობრებას დასჯერდებოდა და მგზავრობა და თემთა და ველთა სლვა: არ დაეწყო, მისი სუე ამ სიმაღლის ხარისხზედ ვერ აღიწყოდა. ამა არაკისა თქმა ამასზედ მოვიყვანე რომე სცნათ მგზავრობა და სიარული სიმაღლესა, და სიდიდეს კაცთა სელთ მისცემს და ჯოჯოხეთით მალალოთა ცათა აღიყვანებს და სუფევას მისცემს. თქვა შაირი.

გაზაფხულია მგზავრობა კაცთა გულისა სავალი,
გულის საწადლის კარდისა გამშლელად გამოსავალი,
ვინ მგზავრობს ნებას ეწევას, არა ედება სავალი.

და თქმულა ღმთისაგან ბრძანებით მიმოვლად სრულ დასავალი.

5. ჰირველად თქმულა: მფრინველნი მოკრებეს და ერთად შეითქუნეს და ერთი სელმწიფე გამოსარჩევლად მოინებეს, რათა წინ გვიძლოდეს და გააგებდეს, ჩვენთა ცხოვრებისა საქმესა იგი იურვიდეს და ჩვენ მისთა ბრძანებათა ვებოძოვებოდეთ და თუცა მტერი საითმე აგვიჩნდეს მისის ბრძოლისა მიზეზი გავაწყოთო. მათ თითო: მან თითო გუჩარი მფრინველი ამჯობინეს და სხვათა მისის გზითა და გამოკრეკვითა მოშალეს, ვირომ რიგი ბუნათვის ითქმოდეს; ამას უძრავლესნი დაემოწმენ და მისი გახელმწიფება დასჯერდეს. ამა რჩევასა ზედა რა გაცხარდნენ, რომე მისი გაბატონება დაემტკიცოს, რომელთამე დაიწუნეს და მათს შუა შოფოთისა ცეტსლი ადგენს და დაჯერების სიტყუა საზღვარს გარდასცილდა და ჩხუბი საბრძოლსა მიჯნათა მიადგა. რომელთამე ბუს შეწევნისა დროშა ამართეს და სხვათა გაშორების ქვა შურდულითა დაუშინეს; მერმელა დასავდეს და ესე ჰირობა დადკეს: ამა შემოკრებულთაგან გარეშე სხვა ვინმე მოსამართლედ მოიყვანონ და მისსა ნათქუამსა დასჯერდენ, და ესე ცუდი შოფოთი დააწუნარონ. ამასობაში ერთი მალჩანი შორით გამოჩნდა, ყოველმა მფრინველმა ხმა ჰყო და თქვეს. „ესე არცა ამა კრებულთაგანია და ჩვენებრ მფრინველთა გვარია და მას ვარჩევინოთო.“ თუცა მრჩეველთა თავნი სხვა და სხვას ცომისანი ერთსა სიტყუათა არა იდგნენ, ერთობის მოსავალი უერთპიროდ არ მდინთულეს და ვერცა

რომლისაჲმე საგონებელი გაქჳს მისსა სასესა ვერ გაიცდიო. რა მადრანი მათთანა მოვიდა ყოველივე მათი ნარჩევი მას უამბეს და მისგან მის საქმისა უმჯობესისა გამოკჳლევას მოითხოვეს. მადრანმა ეგრე უთხრა. „ეგე საქმე შიგოთის მოგონებისა მომატეუებელისა და უმსგავსე ვაჭრობას; ბუჲ დიდობისა და მბრძანებლობისა რაჲ საფერიაო, მას ავსასესა და უფერსა ყოელთა ნების მინდობა ვით იქნებისო. თქვა ლექსი.

მუძლო, ფასკუნჯის ადგილი საფრენლად რას თვის გწადია,

შენ შერცხვე, ჩვენ ვირჯუბოდეთ, ეულავ აუგია კულა დია,

მადლად მიფრინავი ქარი, რომელი უხემოესთა ჭკერთა აწივთა მუხრისპირობს და ერთმანერთსა ექადიან სადა წარსრულა ანუ რა მოვლენია ანუ შეკენიერი ფარშამანგი საოცრად სანასავი, რომელსა ვეწ რა წაღკოტი და ყუავილოვანთ ბიბინი მის ფრთა და ბოლოთა ვერ ედარება, რა ქნილა ანუ ბოლოკარკაზი, რომელიმეფეთა თავთა სეკებდნიერობისა ჩრდილთა აყენებს, რომელსა მსარესა გაგცლიათ; ფასკუნჯი შუქ-გამიფუნელი, სასტიკის ფრთის სძითა, რომელი მითათა და კლდეთა სძრავს, სად დაფარულა. ზე, თუმიცა ყოველნი აკოვანნი ფრინველნი მოწყუედდელ იყუნენ, თუცა უღონონი და ფრთე შემუსრვილნი აღარსად იბრებოდეს, ესევე უმჯობეა ფრილველნი უსელმწიფოდ დასდგეთ, და ბუსა სამსასური სასიწცხოდ თავთა არ დაიდვათო, რომე მას ცრემლის ბავრავის სახედველსა შინა მოკლეს ჭკუვისა არიან; ამისთვის მტერნი მათმეტად ერევიან, მერმე ესეც არის მათსა უღონობასა ვერ დაუტეობენ და ქვეყანისა მანათლებელსა და განმბრწეინებელსა დღესა ჭრიდებენ და ეშიშვიან, ესეცა ურესი და ძნელი სჭირსთ: სისარული და სირცხვილი მათში გაურჩიკელი და შეუტეობარიაო, ეგე საგონებელი დაუტეკეთ და მაგა საქმესა ნულარ გააცსადებთ. თქუწნის საქმის საფუძველი სიბრძნის რჩევაზედ დადევით, ჭკუის რიგი განონთანი სელთ იწყარით, ყოველის მოსავლისა და საქონლის გაგებასა რჩევისა გზით იქმოდეთ, რომე ყამ-ყოველ განსვენებით და ბედნიერად იყოთ; ჯერეთ თქუწნ შუა ერთი მშვიდობის მყოფელი გაიჩინეთ, ესეთი რომე პირ-მრთელი და ცოდნით სრული მისანდობელი იყოს, რაჲცა საქმე მოკადგესთ და მოგიკდესთ სრულითა და მოსაწონებელის რჩევითა მისი მოურნეობა

და გაგება შეეძლოს; მის უურდგელის მსგავსად, რომელმაც მთხრობის მოცეჟულობა იჩიმა და რბიანის განზრახვითა თვისი გვარი და ცოდი დიდს ჭირსა მოაშორკვა.“ ფრინველთა ჭკითსეს. „როგორ უფოთილათა:“

6. უთქუამთ ზიზბადის გუნძულთა, სადა პილონი გუჯრობენ ერთსა წელნიწადს ანა იწვიმა, ცვარისა დედაძა სიმაძღრის ძუძუთაგან ერთითა წკეთითა მწუერკვალსა მიწასა აკუნათა მწოლარესა ბაგე და-პირი ან გაუსკელა; კძელისა წლის ცეცსლის სასედეკელი გულ-ქვათ თუჯლთავით ცრემლ შეშრობილად გაკადა, სწრაფად მდენი რუები უბედურის ნდომა წადილივით გაასმო. ამისთვის პილონი წუერკვილის ტანჯვითა უღონო ქმნილათა, მათთა კელმწიფეთა ეაჯნეს. მან უოკელსა მკარესა წელისა სამებრად კაცნი გაგზავნა, რომე დიდისა ცდითა და მრავლის ღონის ძიებითა წყალი მონასონ და ჰზოონ. მათ პილოთა საწადლის ცდითა და ნდომის ფერხითა მის თემისა კარემო სრულობით მოზომეს. ერთსა ძდინარესა შესკდენ, რომელსა სასელად მისი თუჯლი ეწოდა, მას სპარსნი ნართაულად მოკარის წყალს უკმობეს; ჭადიან-ტყიანი, დიდი წყალი ჩადიოდა. პილოთ სიმკაცლე წყალსა მუნ სმიდეს, იგი ადგილი უურდგელთა სამეოფი იყო. რა მუნ პილონი მივიდენ უურდგელნი დიდსა ჭირსა ჩაცვივდენ, პილონი სჯვათა შინა ფერხთა დაადგმიდენ, ესრე გასთქერდენ ძუჯლი და რბილი ალარ გაიჩიოდა. მათ გუჯამი მიწათა აღერეოდა; ლექსი.

რა წყნარა წავლი მინდოროთა ესე იქნების ვიცია,
რომ შენმა ცხენმა დათრგუნოს მათი თავები მტკიცია.

მათ პილოთ მოხვლითა მათ უურდგელთაგანი მრავალნი უწყლლოდ დაითრგუნა. ტაუპი:

რა გარდაგჩება, ვინღა დარჩება, თუ ორჯულ სამჯერ კიდევ
გვეწვევით.

უურდგელნი ერთობით ერთსა დღესა მათსა კელმწიფესა კართა მიადგნენ და მოასხენეს. „ქვეყნის მზურობელთაგან მართებულთა საბრალეთა მთვარეული და უღონოთა ხელის ამზურობელნი იყოს; დალიჭთა ჯდომა მოსამართლეობისა და მოურნეობისათვის გაგებულა, რომე ნავლდინათა და ძალ დამართებულთ უღსინოს.“ მოასხენეს ლექსი.

მეფობა მისთვის გაეგო, საყდართა მკვლამართობა:

შეჭირვებულთა ელსინოს, ერგოს ვისა ჭსჭირს მკეობა:

რადგან ჩვენი მოურნე ბრძანდები აწ გვეძვე და ჩვენსა შეჭირ-
ვებასა უსვამსე, ჩვენიცა ესოდენისა ტანჯვის საპასუხსა გზა გაარ-
ჩივე, აჭა იგინი ადრე შემოიქცევინ და რაფც ნასევარ მკუდრნი თუესთა
გარდაჩომიათ, აწ მათაცა დასტკეპნიან და სულსა განაშორებენ:
თქვეს ლექსი.

ერთსელ გუნასებს სრულ მიგვიღეს ჭკუა, ცნობა, გონებანი,
აწ ამასცა მიგვტაცებენ, გუჯაქუსლა სულთა ქონებანი:

ველმწიფემან უბრძანა, ესე ეგრე ცოტა რამე საქმე არ არის,
სისჩქრითა და სისწრაფით ვეცადნეთ, გაგება შევიძლოთ, რომელიცა
თქვენში მეცნიერი ვინმე იყოს მოვიდეს, რომე ჩვევისა გზები მო-
ვნახოთ, ალაღება და ეგრე მათი შემართება ჭკუისაგან საქნელი არ
არის, სიბრძნისა და ველოვნების მეტი ღონე არ დაიდება:

სიბრძნით მდიდარნი, ცნობილნი ჭკუითა გარდამჭარბენი,
ურჩევლად არას იქმონენ, განზრახვით შემასხარბენი.

მათ შინა ერთი გონიერი და მეცნიერი ყურდგელი იყო, სასე-
ლად ბეირუზ ეწოდა, მათზე მას ჭკუა და ცოდნა და განზრახვათა
გაგება ნამეტნავი ჭქონდა, რა ამ საქმეზედ მათი ველმწიფე შეჭმუ-
ნებული ნახა მიიასლა და მოასსენა: შიარი.

მეფესა თვისთა მონათა ზრუნვა აქქს ნასვედნარისა,
წესიან, მართებს გამართვა მიდრეკილ მიძცონარისა,

მოღსენა შეჭირვებულთა, ნუგეში გულ-დამჭნარისა,
და სიტყუა განჭკურნებს, მოღსენს შესმენა საუბნარისა.

„თუცა აჯობინებთ ზილოებთან მე ღესპანად გამგზავნეთ და
ერთი მისანდობელი ვაფი თან გამატანეთ, რაცა მე ვქნა და ვთქვა მო-
მისმინოს და ეგრე ქნას.“ ველმწიფემ უბრძანა. „შენი მიუნდობლობა
და უზირობა ჩვენ არ გუჯახმია, და არცა შენი სიმუხთლე ვინმე უნა-
ხავს, შენი სწოფი ბუნება და ერთგულობა გვიცნია და დაგვირწმუ-
ნებია.“ უთხრა ლექსი:

შენის საქმისა სასენი მასმია, გამინხრეკია,
კიდონტოა ოქრო საცნობლად გარჩევით მომიტყება.

საბედნიერო გზა წარგემართოს და რაღაცა საქმიანობა და კელ-
გამავლობა გაქმნეს ეცადე შენ. კელმწიფეთ დესპანი კელმწიფის ენას
და კელმწიფის კეთილის გულის წერილს საიდუმლოსა ცნო-
ბა, მისგან გაგზავნილის სიკეთისაგან გამოცხადდების, ამის თქმ
რომ თუ დესპანისა რა ერთი ცოდნა მეცნიერება გამოჩნდება და კე-
თილსა საქმესა და სწორესა გზასა დაუნასვენ კელმწიფეთ გაგებასა
გამოჩვევისა და ცოდნის თანა-ზიარის შეიქნება; თუ არა და დესპანი
ცოდნა ნაკლები და აჩქრებული ნასეს ბორბლის კაცის ენა კელმწი-
ფეზედ აღიძურის ზრასსუასა და გმობასა დაუწყებენ. მეცნიერთ ამის-
თვის მრავალი რამ უთქვამთ და მტკიცედ უწვრთითათ და აღრიცხ-
ვით არაკები მოუუქანიათ, რომელსაც ერთსა ადგილსა დესპანისა
გაგზავნა ენებოს მეცნიერი და გუჟარანი და მათგან უმეტეს სიტყუა
მარჯვე და გამსინჯავი და სიტყვის მეპასუსე იყოს. პირველნი მე-
ფენი გამოჩეულსა ფილასოფოსსა გაგზავნიდენ დესპანად, ალექსან-
დრე მაკიდონელი თვისსა სამოხელსა შეიცვლიდა და უმრავლესად
თვით წავიდის და იტყოდა: თქვა ლექსი:

ჯიქი და ლომი ძლიერი, მონადირე და მარები,
თვთვე დადიან დესპანად, სიტყუა აქრეთ არ საკმარები.

ერთსა ბრძენსა დესპანის გაგზავნიის თვის უბრძანებია: ჩასჩინა-ული:
ჭკამს მოციქული ბრძენი და სრული, სიტყუა რჩეული, გულ-გმირი, ქველი.
ჭკითონ სასენი, მეპასუსენი, სხვათ მოსაწონი, საქციელ ძველი,
მტერთა შემრიგე, ავთა გამრიგე, ეს შენგან მინდა, აგრევე ველი.
და არ სიტყუა მტოარი, არიოს ჯარი, თემთ მალსარი, ვით ჯარბი გველი.

ბერიუსამ მოასსენა. „ესე კელმწიფეო, თუცა მე დესპანთა რიგი
და ცოდნა რაღაც ძალძივ ვიცი; მაგრამე ქვეენის მოვარველს თქვენს მო-
წვალებას ვევედრები თვისისა სიბრძნისა სკივრთაგან დაუფასებელი
მარგალიტისა ამოღება ბრძანოს; მეცნიერების ძაფთა შეწყობით და-
ხტუნს, რომე მე იგი მის დროს სამკაულად ვიკმარო და ჩემისა გა-
ზატოხსნებისა და ამაღლების სათაჯროდ დაეღვა და რაღაცა კისაქმო
და ვქნა და მის კანონისა და სწავლისა გარდასდომისა ვეკრძალო,
და თქვენის ბრძანებისაებრ ქნასა ვეცადო და უგრე წესიერად ვათაო.“
კელმწიფემ უბრძანა. „ჭაი, ჭაი ბერიუსავ, მოციქულობის საუბრეობესო

წესი ეს არის, რომე ენის მასვილი ბასრისა კრძმლისაგან უმკვეთლესი ჰქონდეს და მოთმენა და შეძლება, სიტყვებო და შერისსვა მის პირთა ზედა გამოცხადებით გაწყობილი იყოს, სამუდარო ბრწყინვალება გარუნდა უკრთებოდეს. ესრეთი მცოდინარე ჰკამს, მისმა მეზს-უსემს თუცა გუშტი სიტყვა რამე უთხრას, მან სიტყვბოთა და ხიწყინართა და აუჩქარებელად მოიუბნის და დააცადოს; თუცა სიტყვის აღება სათნო ყოფის პირისაგან სილადით მოგისდეს, ჰკამს დასასრულსადა გულის დასაამებელი გემოანად სიტყუა დაუტკბო და სიმდაბლის საუბრით ბოლო მოუღო. უთხრა ლექსი.

ამო სიტყუა შუერის ძალსა გულისაგან გააოტებს,

ტკბილი ენა წარბ-შესკუნელსა სარისსველად არ აკოტებს.

მართალია, დესპანმა სიტყუა უნდა იცოდეს, მაგრამე ესრეთ სიტყუა წყალობისა და რისხვისა, წყენისა და სელ-გამამავლობისა, სიუჭარულისა და სიძულადისა, სიტყვბოსი და სიმწარისა, შეკრვისა და გასხნისა, შეპურობისა და გატყუებისა, გაფრეწისა და გაკერვისა, გამოჭრისა და გამრთულებისა, ჰკამს სიკუდილი და დაწვა თავს იღვას და უოკლისა სოფლისა დიდებუ და ჰატვივი მინიჭონ თვისი ნამუსი არ გაუშვას, ვისთანადა მივიდეს ეცადოს მათი ქიშპობა და გულბოროტება შეიგნას და გამოიძიოს, ბრძენთა ანდერძად დესპანთა თვის დაუგდაით. „საუბრისა მოსავალი არისო.“ ბერუზამ ქება შეასხა, დალოცა და სასელმწიფო კარი გამოკლო და საცადელსა კელი მიეო. რა დამემა ლილის ფერი იალმაგი შეიმოსა და ბნელისა ფარდაგი მინის ებრ ქვეყნის ნათელსა წინა ჩამოეფარა, მცირეს სახს უკან ძლიერების საუნჯის უფალმან სვეტაკი ტაბაკი მთარისა ცის სიფლის პირთა ზედა დააბრუნვა: ჩასრუსუელი:

რა მუშეთ ჭიპისა, თმანი იპისა, ლამის სისრულე მას შეედარა,

მთუარე სრბოლითა, პირ ობოლითა, ერდოს ამოსდა, რა მოიდარა.

რა მთავარე საშუალ ფოროს დასლოკდა და მზის ეჭვა მიწას ქვეშ დაიფარა, და სმელეთის პირის სამკაული ბრწყინვალების ნათლის სისრულე კელ-ცარული გუთისთა მჯდომარე დარჩა, ბერუზამ პილოთა სიმრავლესა მიძარათა და მათსა სამყოფთა მივიდა, გონებათა შინა იტყოდა. „მათ უწყალოთა, თუცა მივიანლო საშიშარია და სუ-

დღის გასაწიწავი, რაგინდ მათის დასთავანძ ავი არა მოინებონრ, აგრევე საბოლოო ჭკუათა შინა იგი უმჯობესია, თავ-კედთა და მბორ-გათა კაცი ზედ არ უნდა შევარდეს; ამის თვის რამე მათ თვისისა სრდიდისაგან საბრალათა და დაცემულთა შეწყალება არა აქვსთ და ათას რიგად შედონებულთა ფერკთა მოიწყუდევენ და ამა უგზოს საქმის მიწის მტკვერთა მათის განზვავებულს უურთაცა არა მოცხებენ და არცა შეიჭმუნებენ: თქვა ლექსი:

მათ ჩვენი არა რა შესჭირს, საბრალად დარჩომილთასა,
დილის ლამზარი თუ გაქრა, ვიდები ძირსა ჩრდილთასა,

ესე მიჯობს ერთსა მალა ადგილსა ავჭხდე და მოციქულობა შევაცუობინო, და თუცა მიმიწვიეს მივალ და თუცა ვერა შევეტუეუ სულსა მაშინცა ცოცხლსა გარდავარჩენო.“ ერთსა მალაღსა გორაკათა შედგა და ზილთა კელმწიფეს შორით კმა უყო და უთხრა. „მე მოთვარისა მოგზანილი ვარ და მოციქულობისა რაცა წესია მას მიუოთ და არა მიშავს რა და მიმიწვევთ მალაღი და მრავალი უკადრისი სიტყუა მომაქუეს; თუ მოთვარისა დავედრებულს მომისძენთ ლამისა ქალაქისა ზატრონია და დღის კელმწიფის მონაცვლე. ვინცა მისსა ბრძანებისა გარდამავალია, მის სიტყუასა უურს არა მიპურობს ამას ჭკავს, კაცმან თვისითა კელითა ცუელი თვისთა ფერკთა ნებით დაიკრასო და თვისსა სიკუდილსა თვისითა წადილითა ცდილობდესო.“ ზილთა კელმწიფეს რა ეს ესმა, თვისის ადგილით სე აიჭრა და გამოჰკითხს. „მაგა მოციქულობისა მიზეზი რაჲაო.“ ბერუზამ უთხრა. „მოთვარე ამას ბრძანებს რომელნიცა უღონოთა ზედა გაძლიერდებიან და მათ ზედა ზვაობით მოქადულბენ მათის თავისა კელქვეშე შემოგდებასა და ფერხითა დათრგუნვასა ცდილობდენ, ესე მათისა სიბორცისა წარმომარინებელია და სიკუდილისა მორკეთა დანთქამსო. უთხრა მრჩობლედი:

ნუ ალაღდები ზვაობით, გულისა მალაღი მხენითა,
გონებას შურსა ნუ შერთავ წუთსაცა ზედ დარჩენითა.
თუ უნაგირი რისსვისა ცხენსა შეადგა წყრომისა,
სისწრაფით მაჭენებულსა დაგიდგეს ვერ საზომისა,
ანაზღად თავი დაგენტასა, წყალი სიტროცხლის მწვეთარე,

სხეუროს წამწამი შენს ფარსა ეცემის დასაფეთარე,
 ბოლოდ ეს საქმე სსვა რიგად მოგვავ, მოგენიჭება
 საქმე კელიდამ წავიგავ, მეუობა გავგებიჭება.

„შენ ესრე აღაღებულ-სარ, რომე შენი თავი ყოველთა ზედა უმა-
 ლეს და უზატოისნე გგონია, შენი უბადო ძალი და ძლიერება შენი-
 სავ გაცუდების მოძლებელია, შენ დიდად რადმე შეგირაცხია; აწ ესეცა
 ჰყავ, ჩემსა მდინარესა ზედა მოსრულ სარ და ლაშქრისა სიმრავლითა
 შეგიბილწების და ძრავალი სიბოროტისა სიბხელე მას წყალთა შინა
 შეგირთავს, ესე არა იცია ფრთე ძლიერი ორბი თუცა მას წყალთა
 ზედა გარდაფრინდების მესის ტესის ცეცხლი მასცა ბოლო ფრთეს
 მოსწვავსო; ანუ მზის თუალმან ცის წალკოტით მისი დაზურობა
 მოინება ვარაზ მოისრულნი ზღვის თევზნი, საოცრისა ისრითა
 თუალთაცა მისთა აუგერკენსო. უთხრა შაირი:

დეკ ქაჯნი მუნ მიმავალნი ველარ შეიქცენ, შკებთა,
 ვერ გარდაფრინდეს ფრინველი, ფრთენი დასცვივდენ ნებთა.
 მის უეტიკოდ ვის ძალუც გამოვლა უგმორებთა,

და ვერამ მოძრავმა ვერა ქნას მუნ დგომა მათის თნებთა:

მე ჩემისა უზომოსა მოწყალებითა მას დესპანისა მოგზავნითა
 შენთვის ესეცა მიცნობებია, შენთვის დიდი ჰატოფი მეწადა; აწ თუცა
 შენ შენსავე სამეოფსა მიმართავ და აქა მფსვლასა შეინახებ შენვე
 გიჯობს, თუ არა მე თვთ თავით ჩემით მოვალ და ესეთისა ტანჯვითა
 მოგაგუდინებ ყოველთა უკვირდესო. პირველად ესე ერთისა სიტყუი-
 სა ნიში შემომძითვლია; აწვე სწრაფად მოდი, მას წყალსა შინა ვარ;
 რა თვალთ შენით გამიცადო მას უკანის ჩემთა წყალთა კიდესა აღარ
 განულო. „ზილოს. კელმწიფესა ესე სიტყუანი მეტად გაუკვირდა,
 შეშინდა და წყლისაკენ წამოვიდა, ჩასკდა და მთოვარისა სასე წყალ-
 ში დაინახა, ბერუზამ უკმო, ხაკელმწიფეკ, მცირელი წყალი მიიღევ. პირ-
 რი დაბანე და მთოვარესა თავკანის ეც, ისეთუ შეგიწყალოს და გულ
 ღმობილ გექმნასო.“ ზილომა რა ჩინკირი წყალთა ჩაჭყო, წყალი შეინა-
 ქრის. ზილოს მთოვარისა შეძერა ეგონა. კმა ჰყო. „მთოვარისა დესპან-
 სო, რა ჩინკირი წყალთა ჩაყვავ მთუარემ, მიწენა და თვისითა აღ-
 გილით შეიძრა.“ ბერუზამ უთხრა „ხუდარას დროებ, თაყვანეც რამ

დაგიტკებესო.“ ჰილომ მისი რჩევა აღასრულა და ჰიროზა დადვა. „დღეის წადმა მუნ აღარ გაკლეს და არცაღა სსჴანი ჰილონი მის წყლის კიდეს მიუშვას.“ ბერუჴამ იგი ყოველი ნაქმარი მისსა კელმწიფეს მოასსენა და ესე გუარისა გერკითა უურდგელთა მშვიდობა მიესა და მას წრტიალსა ჴირის ტკივილსა მოჩინენა:

მადრანმა თქუა არავი:

7. მე ერთსა მადლისა მთისა კალთასა ერთსა სესა ჴედა ბუდე მედვა, ჩემდა მეზობლად ერთი კაკაბი ბუდობდა. ერთმანერთი ღია გვიყვარდა და პატისსა და ალერსს ერთმანერთს არ ვაკლებდით; მე მისი ნახვა ჴედასა ჴედა მსურდა, დრო უამთა მოსავალი და შვება თქმული და მოგონებულა. არა გვაკლდა. კაკაბი ანაზდად გაუჩინარდა, მისის გამაჩენის უამი გაგრძელდა, ესრეთ რომე სიკუდილსა ვგულობდით. ცოტა ხანს უკან ერთი მსურო მოვიდა და მისი ადგილი მან დაიპყრა, რადგან მე კაკაბისა ვეღარა შევიგენრა მისთვის აღარ დაუშალე. და ვთქვი, ტაეპი:

ერთი თუ წავა სსჴა მოვა, სსვა სსვისა საადგილსა:

„რა დღეინი რამე წარსდა, ცისა ბრუნვამა უამი გამოსცჴალა, კაკაბი აგრევე გამოჩნდა და მოვიდა. რა სსვა ვინმე თვისსა სსხდსა და სამკვიდროსა შინა ნასა ბრძოლა შეექნათ. კაკაბი სამკვიდროსა თვისისა დაცლასა და სამყოფისა დანებებასა ეტყოდ და მსურო ამას იტყოდა. „აწ ესე ადგილი მე მომცემია და მე ვეუფლე, თუცა საჩხელი რამე გაქს სამართალსა შინა მივიდეთ და მუნ გავიწყვიდეთო.“ კაკაბმა უთხრა. „შენ ძალითა და უსამართლოდ დაგიპურია დასიგელი და გუჯარიცა მაქუხო. ამ საქმით მათში დიდი მტკრობა და ქიშპობა გამოიერდა, და დღე ყოელ ცილებამა ჩხუბისა ცეცსლსა უმეტეს ნთებას უმატა, კამათობისა და ბრძოლისა დრომე გაიშალა. მე რაზობცა ვამშვიდებდი, და მათსა დაზავებასა ვცდილობდი ვერა დონე დაუდეკ. რაწივე ამასა ჴედა დადგენ: ერთსა ღუთის მოშიშსა და სწორსა მოსამართლესა კაცსა თანა მივიდენ და მან რაცა უსაჯოს მისსა ბრძანებასა და სიტყუასა არა გარდავსდეთო. კაკაბმა თქუა. „აქ ახლორე ერთი განა შორებულა და მარტო მყოფი კატაა, ნიადგ მქმარსულე, პატისსანი, არა ვის მსჭირვებელი, დღე ყოველ კეთილის მქნელი, ღამე ლოცვითა გამათენებელი; მანობამდე ფესზედ მდგომელი, ვირემ ოქრო სსატიანე

ბრძოლის მზის წინაშე დერეფნული ცა გათვარღიებული შეიქნებო-
დეს, მის დროდის ვიწრო ფერადთა ქვებთა სამნები ღამის მთავართა
გარე დაისხმოდენ, თვისსა ბუნებასა და აგებულობასა შეაწუხებო,
ბრძოლას შინა შიმშილის ცეცხლითა იღნობათ, ერთს უამს რომე
ვარსკვლავთა ცხენი მნათობი და ცაცხნთა ღამქანი ცისა ფორეთა
ტრიალით მოვიდნენ მის უამის გამოხლვამდე, რა ძლიერების ფარე შნი
ადრისა ქუეყანასა მომართვენ და ცისგრის ელვისა ღამძვართა ანთებენ
დაკმელთა ზედა სსივის გამოფენელი მზის ბრწყინვალეობა მიწისა პირ-
თა ზედა საჩინო იქნებოდეს, სანთელსავით ლოცვით ფერკთა მდგო-
მარე, სურვილის აღისა წვითა და ტრფალებისა შანთისა სიმკურკა-
ლითა ნადნობსა ღვანთათებრ ცრემლი სდისო.

გუგათ წყაროთა კელ-პირთა მწიჭელი სრულ გარდებანოდ,
მოწეებით გუთსთა მჯდომელსა, ცად ასლვად გარდებანოდ,
საწუთრო ქუე დაერთგუნა, ქნარ ბარბითს გარდებანოდ,
და სულთა ტრფილსა გარბება ციერთა გარდებანოდ.

მისა პირისა საკსნელი მხალი და წყალი არისო, ცხელთა
სისხლის დათხევა მისთხს საზარელი და მისის ნებისაგან გაშორე-
ბულიათ. სსკა ბრჭენი მისგან უფროსად სასელ განთქმული სადა
იქნებაო, რომე ჩენი სწორი სამართალი ქნასო და ვერცა მისთანას
სადმე ვპოვებო და მას გავაბრჭობინოთო.“ ამასა ორნივე შესჯერ-
დენ და პირი მის ბრჭისა სასლსა მიაპყრეს. მეცა მათ უკან გაუდგე,
რადგან დრომა და უამმან მას შემარხულე კაცსა ესეთნი ნადირნი მი-
გვარა, ორთა მათ მტერთა შუა რა გვართა სამართალსა და მსჯავრსა მო-
აკლენდა იგი მენასა. რა მასთან მივიდენ და ქვეყანის სანაურთვანე თუალი
მათ შეჭკრა, მარჯვენასა ფერკთა დაენდო და პირი სალოცავისაკენ
მიიქცია, ლოცვა იწყო და ღმერთს მადლობა შესწირა და მსურვალე ვე-
დრება აჩვენა, რომე სიმშვიდის სახით მოინადიროს თქვა შიარის:

ჯოჯოხეთისა კარისა გლაცა განაღწეული,
სახკენებელი ლოცვანი, თუ გაიმრავლა მიქებელი,
იდუმალ ავის მოქმედმა საქმე ქნას სამაგებელს,
და ცხადად კეთილი რას ვრგებს კაცობრივ განსაკებელი

რა შესეროდესეთი საქციელი და პატიოსნობა და რიგი მის-
 გან ნახა დიდად გაჭკვნილად და კაკაბიც მისის მოღვაწების განცვი-
 ფრებადა შეხპურა. მანამდის მოიტაცეს ვიქემ: ღოცვასა დასრულებდა,
 ღოცვისა შემდგომად შენდობა მოითხოეს. და მათსა სამართალსა
 ეკედრნეს და მათში შოეთისა და ჩხუბისა გაწმუდას ეაჯნეს. რა მრავა-
 ლი სასვეწარო ჩიტეუნა მოასსენეს, მან უთხრა. „ჩქეგნი საჩიფარი მი-
 თხარითო.“ კაკაბმა თვისი საჩიელი მოასსენა. კატამ უთხრა. „ჭაბუგო,
 მე დია სიბერე მოძქევია, გაცხადებულსა საწადელსა ჩემისა სრულისა
 სასმენელისათვის დაკლებს შეუმატებია, სფეროსა ჩქარად ბრუნავსა
 სისუსტის მტკვერი სასუდველისა გუგათა ჩაუბნეკია, ჟელისა სიმღიერ
 ჭირთა აღმარძინებულს დროს მოუკლია, შემოდგომისა უამსა
 ნოტიობისა წყალი და ღონის გემო ჩემისა სულის წაღვრის ნერ-
 გთა თვის შეუშვრია, ჭაბუგობისა სასაღე და სიმკნე დღეს, რომელი
 თვით ძლიერ და ღონიერ არს სიბერის შემობმის დილასა მოუტაცია,
 ესე ყოველი სირცხვილის შემოკრებისა შტანგიაო. უთხრა შაირი:

სიჭაბუგისა ყვაკილი დამიჭნო უამთა დენამა,

დღე მინბის, თუცა ვიწმუნებო, ან ნახა თუალთა ჩენამა,
 ნდობა მომაკლო, წადილი მან ჭანგებამა: ხუნამა,
 და ტვინი დათხელდა, დაჯდო სასაპურად გულის რბენამა.

ახლორე მოდით და თქვენნი საჩიელნი მადლად მიითხარით და
 მეორედ მომასმინეთ, რომე ორთავე საქმე სწორედ გავაჩიო
 და სიძარტლით გავბრჭო და სამართლის ქნამდე ვირკელად თქვენს სრ-
 ყუარულიათვის ცოტა რამე სწავლა მინდა გამცნოთ, რომელს შინა
 შჯულიერი და ამა სოფლისა სამკობინარო და ყუერი მომიპყარითო.
 უთხრა ცაეპი:

დღეს არა მისშენ სწავლასა, ხუალ დაინანებ დაჯლასა.

თუცა გულ პერობილად მომიმენთ და დაისწავლით მისსა
 ნაყოფსა ორსავე სოფელსა მოინთლობთ და თუცა არ დამიჯუკებთ
 მას მცნებას გარდასწყალო, მე ყოვლად უბრალე ვიქნებიო. უთხრა
 ლექსი:

მე რაცა მძარტებს გასწავლი, გამცნებ რაც საცოდნარია,
 იქო, თუ არა იქო თქვენ იცით, ჭკუათაგან ხაპოვნარია.

სიკეთის პირველი კარი ეს არის ორთავე სიმართლე მოიწადინოთ და სიწრთეულის გზასა არა გარდაუქციოთ; ესე იგი არს გერპოთ მსახურება და უშჯულოება არა შემოგერიოსთ, ამა წუთისა სოფლისა კელის კიდებისაგან უმკვიდრო და სასუფეულისაგან უცხო არ შეიქნარო.“ კაკაბმა უთხრა. „სე სწორე მოსამართლეო, თუცა კაცნი სიმართლეს ცდილობდენ და სიწრთეულისა გზასა ვიდოდენ, მოსამართლისა სასლთა რაღათ მოსასვენ ანუ ბრჭეთა თავის წყენა რადმცა იქნებოდან, ფიცი და მოწამე უამთა მატინეთაგან აღიკოცებოდან, თითოსა კაცთა თვალი ნდომისა და წადილის ძარღვთა შექკერისა და სიმართლის სახესა მათ გუგა არ დაინახავს, თუ არა კაცსა რა გონების თქალი სურვილისა საოლაკითა გაუნათლდებან, შურისა მტკვერი მისსა თქალისა სარკესა ვერ მიეკარება, მას ელიან და ნდომობენ ვიქემ მადლისა სასე დაინახონ და მათსა გონებისა თქალსა ზინათლე მიეტეს. ეს იგავი ერთსა რჯულისა მეცნიერსა სიმღერად მოუყვანიათ.“ კატამ ჰკითხა. „როგორ უოთვილაო.“ კაკაბმა თქვა არაკი: თქვა ჩასრისაული, ძაგნაკორული:

კაცს ვინმე ბრტობას, მსჯავრისა ბჭობას აძლევენ, იყო ცრემლისა მღურულად, სსწამ უთხრა. „სტირ რად, რადამც სარ მჩივრად, მოლსენა გამართებს, ეს თქმულა ძველად.“ მან თქვა. „კვიამე მაქწს და რამე, სამართლის ქნანი მიჩანს სასლვეკულად: და ზარი დამეცა, ზარი დამეცა, სე გონებისა გასაკრთომელად. მოჩივართ ორთა, მჭყვირალთა ღორთა შორის ვით გაკბრჭო, ჭკუკის მსომელად: იგო ორნი მტერნი, ვით ბზე და მტვერნი, ვით გაკარჩიო ზედ მიმედომელად: რა ჰქას მსჯუელმა, ღონე კლარჯუელმა, ორთა აკირება სიტკებო მწერომელად. და ზარი დამეცა, ზარი დამეცა, სე გონებისა გასაკრთომელად: მათ ხრიკთა უცნო, შიგან რა უცნო ცოდვას ჩაყარდე სისხლისა მსმელად.

რტუკიან: იტან, ვინც მტერი გიტან, მათი გერგები მისაწდომელად,
სიბრძნე არ ტეტობს, სინათლე მეტობს, უთა სანთელი დაუ-
შრეტელად,

და ზარი დამეტა, ზარი დამეტა, ჭე გონებისა გასაკრთომელად:
მათ ოდენ ვარგო, მე გავიბარგო, საფლავად ცოდვა ჩამეყეს
მდომელად,

მათ ორთ ვერატა, საქმით ვერატა, სიქიშხე მბრძობს, გამკლის
მჯდომელად,

სად შური შევა, მუნ არის ზღვევა, იქ კეთილობა იყოს მსტომელად.

და ზარი დამეტა, ზარი დამეტა, ჭე გონებისა გასაკრთომელად.
გული თუალს აცლის, ქრთამი ორსავ სცვლის, ამაზე არის და
უშრომელად:

მოვიანგარე შინ, თუ ან გარე, ტუშე შევიქნები მონად რომელად:
ბრჭის გულის დება, საქმის მიდება როდეს გაარჩევს ავ კარგთ
მდგომელად:

და ზარი დამეტა, ზარი დამეტა, ჭე გონებისა გასაკრთომელად:

მადლი მოწყალესა სიქიშხის ჭანგსა და გაუნინჯარბასსა შენი
განათლებული გული არ გაუშავებია და ქრთამისა აღინა ჭრტალსა
შენი მართლა მსედველი თუალი ვერ დაუბრძია, ამა მიზეზითა რომე
სისწორის სამართალი, რომელიც მართალი იყოს მაგ თვალთ გასინ-
ჯო და რომელიცა სჯულიერს სამართალს ვარდაკდეს მჩისხანე ანკე-
ლოზსა კელთა მიეტეს. უთსრა ტაეპი.

ვინც არ გისმინოს ბრძანება მოკუდავსამც დაეკვანება.

კატამ უთსრა. „კეთილი სიტყვები წარმოხსთქვიო, მაგრამ საუკე-
თესო იგი არს თქვენისა გულისა მიწისაგან შურისა და სიქიშხის
ეკალი გამარჯლოტი და სცნათ სიმართლის მოქმედი რომელია, რომე
სიმართლეში რიოში არა ურევიარა, მართალსა თუცა მისი საწადელი
არა აღუსრულდა მისის ავის მდომის იგავსა ზედა მაშინცა გაემარ-
ჯება და თუცა ყოლე მისი საწადელი აღესრულა კეთილის გზით
უთქვამთ: შიარი.

დღეს თუცა ცხენსა აჭენებ სოფლისაგან ჯალბებული,
ხვალე ბაგირზე დაგიბმენ, არ ნაძქია ღებული.

ამ სოფლის მოკერაგება ქაჯთაგან შემოღებული,
და რას გარგებს საუკუნოსა მიგელის კარი ღებულა.

მე ამას გამცნებ თქვენ რათა გეოილის საქმიან საუკუნოს
საგსალი შეიმხადოთ, რადგან კაცის სიტოცსლე გასათხულისა ღრუ-
ბელსა ჭკაკს და უჭავილოვნება ესე დაჭნობადი არს, ნუ მიენდობით
სოფლისა სიჭრელესა, ურუკელი კაცი სულთა თქვენთა მსგავსად გი-
ჟვარდესთ, რომელიცა თქვენისა თავისათვის არ გინდეს სხვისათვს
ნუ გინდათო: უთსრა ტაჟი.

სსკას ნუ მიაგებ საქნელსა შენგან არ მოსაწონარსა“

ამა სწავლათა მათ ასწავლილიდა და სსკა და სსკა რიგთა ლო-
ცათა ანუენებდა, მანობამდე მათსა გულთა შინა სიმშვიდე დანერგა,
მაშინდა გულ-მინდობილნი უშოროთველად წუნარად წინ მოუსდენ,
კატამ კისკასის შეტეგებითა ორივე სელთ შეიპყრა და მისი საცთუ-
რის მუცლის გასაძღომელად მათი კორცი საგემებლად შემხდა, და
მისი ლოცვა, მარსულობა, სიწმიდე და სიკეთე მისის ფარისეკლობი-
სა ჭა ბორცოს ბუნების სატეუვრად გამომჩინებელი შეიქნა. ესე
არაჟი ამისთვს მოკვივანე, რომე ცხადად ვიტყვი ამა საწუთროსა
შინა ნურავინ მიენდობით ბუსა, რომე სიბორცოს მომატეუვეგე-
ლი და უმსგავსოს საქმის მოგონება არის, მათი ზაკუა ურიცხვია
და სიავე უმაჩრია და სიმუსთლე უანგარიშო, მათი სიბორცო
ზღვის ოდენია და სიკეთე მათი ნიყისა უმცირესი, მათი სიავე ცის
სფეროს უდიდე და გეთიღობა წინწკალთა ტოლიო. თქუა ფისთი-
გაური.

ათი ათას წელ სრულ მისი ქება თუცა ვიუბნა დაუცსრომელად,
მართლობით ერთსეც ნუ დამიჯერებთ ან ერთი სჭირდესთ რომელს
რომელად.

გმა გვარი საქმე თქვენგან მოსანდომელი და საქნელი არ არის,
თუცა იგი გელმწიფობის სნატოა დასკათ ეე და მისს უბედურსა
თავსა სამეფო გვირგვინი დაედგმის, უცილოდ საქმისა მმართავი ცა
ამა უბადობისა ქნისათვს ქვისა სეტყვითა იწვიმებს, თუცა მადალი
ტასტი მისის სასაცილოს ფერკითა დაილავკის, სფერისა ბრუნვა მრ-
სხანებითა ცეცხლისა აღსა ჩამოაგზნებს, ამის მიზეზისათვს გონება

ბილწი და გულღრტუ და უფერნი არიან და თქვენ სიბრძნისა ზღუდე დაგერღვევისთ. უთხრა ლექსი.

ზატიოსანი სპეკალი მონასეთ, მოივაჭრენით,
თუ არა აგურის ნატეხი ღალსამც რად შეუდარენით.

ფრინველთა ამა სიტყვისა სმენითა ბუსაგან უოველთაჲკე კელი აიღეს და მისის სიუვარულისაგან კიდევან იქმნეს და იგი უბადრ და დანაცრებულა უმეტრებისა ყმითა მოწყენის გუთხეთა დაგარდა, მან მალრანსა ჰქრქა. „სე პირშაო და ურცხო, პირის წყლისა ფარდაგი პირთა რად აიკადე და ესოდენი ჭირი რად შემომსადე, მე გამაცრუდე და კშმურობისა და ქაჯობისა კმა გაითქვი, ესეთისა შეჭირუებასა შემსწყუდიო, ანა არასთა წელთა აღარა მეღსინებარა, ესეთი მტერობის ტეტხლი აღაგზენ, რამელსა ცათა წვამა და ზღვათა წყალი ვერა რადეს დაავსებს: თქუა ტაეზი.

გული წავა და გულთაგან ეს გლოვა არსად გამეკას.

ესე არა ვიცი ჩემბნით რამ შეცოდება გაკსოვდა რომე ესრე სამაგლად მომადივნე ანუ პირველ ნაწყენობისთჳს ესრე უზატურად გამპატოე; ესე არა იცია, თუცა ნედლი სე მოკრეტო მისი ძირი კრულად რტოთა აღმოგხეთქს და პირველის მსგავსად აღოჩმნდება; მაგრამე თუცა მოყვსობისა ნერგი სრიკისა, სერსითა მოხერხო აღარან დროს მისი სარგებლიანი ნორჩი მისის ძირით აღარ ამოკა; თუცა მასვილითა კაცი დაჰკოდო მის ჭრილობისა ღონის ძიება. საღბუნითა იქმნება, მაგრამე სიტყვიით დაკოდისა აღარა ღონე არ დაქდება და არცაღა რამე ეწამლება: თქვა შაირი.

ენისა დანაკადარი კრძლისაგან უარესია

ვერა მკურნალი ვერ არგებს, რა გინდ მჯობისა შესია.
თუ შენი ენა სსრეს ეცა საკრუდავად განალესია,
და ვით კოკას ქვისა ალერსი სალექწად დასაკრუნესია.

თუცა წამწამთა წვერი მკერდსა ეცეს და გულსა დაესოს იგი ამოღებად შეიძლება; მაგრამ ენისა ნატყორცი ისარი თუცა ფირტკოთ ეცა ამოღებად საჭიროაჲ. თქუა ტაეზი.

ენის ისარი მკრუდელი ის არი გულსა ჩაკრავი, ვითა ისარი.

რაც მარჯვენარი და დამკვლავებელი არიან ერთიან ქინთა მოგშორდებიან; მაგრამ მეშურნის გაშქდა ყოველის გზით უღონიო არის. თუცა ცეცხლს შვევლობა აქვს, აგრევე წყლით დაშრება, და ავის ენის აგსებული აღი შეიღის ზღვის წყლით არ დაივსება; სამხალა კაცთა და ყოველთა ცხოველთა მომწუხედელია, მისი გესლი თერიაერთა გაიკურნება, და შურის გესლი არას წამლით არ განქარდება. ამას იქით ჩვენს გვარსა და თქვენს ნათესავსა შუა მტკობის სუ დანიერგა, რომლისა ფეხვი ქვესქნელად ჩაიწვიის და შტონი ცათა აღსწვდების, რა შურისა ნურგი გულთა დანიერგება საცნაური და შესატყობიარს აცა ხილსა მოისხამსო: თქუა ლექსი.

შურისა ნურგი რა გულსა აღარძნდეს დანათესარი,

მაღ გამოჩნდების რა მოაქუბს მას ხილი დანაწესარი.

ბუმ რა ესე ამბავი აღმოიგითსა შეჭმუნებულისა შირითა და შემურსკვილითა ფერთითა გაემგზავრა და მდრანსა თვისი მოქმედებულისა სასინანულად შეექნა, გრძელსა საგონებელსა ჩავარდა და გონებასა შინა ესრე იტყოდა. „ესე გასარცრებელი საქმე გელად რად ავიღეო, ჩემის თესლ-ტომისა თვს ძლიერი და უწყალო მტერი რად ავსტესეო. მე ფრინველთა საჩხეველად რა საქმე მედგაო, რომელიც დიდ-გუარნი და უძობესნი იუუნეს და ჩემგან უფრო სიტყუა მარჯვენი და მათი მეცნიერი და მათის ბუნების უკეთ მცნობელი, მათისა აუგისა ცხადად მხედველნი; მაგრამე მათ არც იგავითა რამე წარმოთქვეს და ჭეუის მოგონებითა და საბოლოს ძებნისათვს მათ შირი შეკრეს, თვთ მოერიდნენ და მე წარმომოქმევიენეს. ენა კრძლისათვს ამისთვს შეუდარებიათ, რომე ცუდად არა ამომღერებდენ, კრძლით მღერა უგვანი საქმეა, სასელგვანი და სლმიანზ კაცი კრძალსა თუ არ მოშისა არა სცდიან, აგრევე ენის კრძალი დაუჭირებლად შირის ქარქა; შით თუ ამომღერა თავისა თვისისა ყელის გაპოვუჭთა არის: თქვა შირი.

რა ენამ სიტყვის წარმოქმის სეფური იწყოს ხდომითა,

რად მიკვირს სული კრთებოდეს შიშითა, გინა წყრომითა;

კრძალი რა სულის ამოკლად სე შეიმზადა რომითა;

და ენის ხასედ შემზადეს აგრევე ენისა ზომითა.

ერთი სიტყვა თუცა ზირის-პირ საჯაროდ ითქვა უცილოდ შური და ქიშკობა გარდაემატება და რა გინდ მოსწონებელი სიტყვა-ითქვას საწყინო საწყინოსა და მტერობა მტერობასა გარდაერვეს.“
უთქვამსთ. „რა გინდ ჭკვიანი, ძლიერი და ღონიერი ვინმე იყოს, ჭკამს მტერობა და საჩხუბარი არა რა ქნას და არცა თვისსა ძალსა და ძლიერებასა მიენდოს, და მტრისა გამრავლებასა არა ცდილობდეს, რა გინდ მსწრათელ-საკურსებელი წამალი და თერიაყი საწამლოთა კოლოფთა ედვას, მაშინცა ასპიტის გესლისგან გაკრძალება უკამს: თქვა ლექსი.

თუ თერიაყთა სიმრავლე გქონდეს სუთონი რჩეულნი,
არამცა გემოდ იხილო სადა გესლი აქუს რეულნი:.

ბრძენნი ამას დაამტკიცებენ: საქმისა ქნა უმჯობესია თქმისა და ვერა ქნასა, ქნა და არა თქმა უპატოხნესიაო, კეთილის საქმის ნიშანი: საქმის დასრულებასედ გამოჩნდება და საქმის ბოლო სარგებელის რიგთა მისწვდენს. თქმა საქმის ქნისაგან უფროსად კმა მალაღია, ამისთვის საქმის ქნა რაცა მართებს ენით იტყვიან, კაცთ სასმენელად დაიქადნიან და სიტყვა მარჯობით ესრე მოიუბნებენ, რომე საქმის შემძლებელად და კელ-გამომავლად გამოჩნდენ; მაგრამ ცოტასა; საწმი გამოჩნდებო და საზრასავად და საკიცხრად გასდება. სიტყვა რომ იცოდეს და საქმე არ შეეძლოს მისი მოსაგებელი სინანულისა და სირვეკნისა მეტი არა დაჩიება. მეც მათ მოტრახბესეთა და მაკვესართაგანი შევიქენ, რომე საქმისა ბოლო ვერ გავსინჯე, თუცა ჭკუისა შარავანდელი თავსა ჩემსა ზედა დამედგა ანუ სიბრძნისა ბედი მომეგო, ერთისაგან ვისთვისმე მერჩვიინა და მისითა განზრასკითა ჭკუა მომეკმარებინა და წათქმულის სიტყვითა საგმობარი და საშიშარი საუბარი არ ძეღა-ეებაო: თქვა ლექსი.

ვით მოვიუბენ უცებად სიტყვანი საამაყონი;

რად მოვაჭამე ზირ-უტყუთა ბრჯა კრძალვით დასასაყონი.

რასათვის ურიდად და თავ-კედლობით ჭკვიანისა მასწავლებელისა და მწვერთელისა რჩევასა არ გაუდეგ და ბრძენთა მეცნიერებასა დაუმორდი, უგუნურთა და უმეტართა მივბამე, უცოდინართა და უგვანთა და უგზო-მოლასპარაკეთა თანა შეერთული და შერაცხილი შევიქენ, ივანთა ში-

ნა უთქვამთ: მრავალ მეტყველებს ცუდი საუბარი იქნება, ამიხივს
წადგან სიკეთის სასიკეთო სიწყნარე დადებულა, ესე მხემებელობად შეი-
ცვალება, და ბრძენნი ცუდ-მოუბართა ამის ნაკლებად შეკაცსვენ და
ენა დუმილიანსა მრავალ მეტყველისაგან უპატიოსნესად აქებენო:
თქვა მრჩობლედი.

უტყვი ზიურტყვი არიან და გაცნი ენოვანები.

დუმილსა ვაქებ, ჩსუბსა ვგმობ, სიავე ავსავ ვანები,
თუ გაცი სიტყვიერებდეს, გონიერებით მოქმედობდეს,
თუ არა უტყვთაებრ დადუმიდეს, არ თუ ერთი მელობდეს:
ეგრძელე ცუდად მეტყველსა, უმსგავსოდ მოუბარესა;
ერთი თქვი ბრძნული მარაგად, გვასდეს, ეფაროს გარესა.

ესრეთ რასმე მალრანი შედარებული საგონებელსა თვისსა შინა
იტყოდან და თავსა თვისსა ჭგმობდა; მაგრამ რადან არგებდა გაფრინდა
და წავიდა. „ეს არის ჩვენსა და ბუთა შინა მტყერობაო.“

VI.

ს ი გ ე ლ ე ბ ი.

ა. ს ი გ ე ლ ი რ ო ს ტ ო მ მ ე ფ ი ს ა.

ქ. ნებითა და შეწევნითა დუთისათა, ჩუტნ დუთივ-გვრგვინსან-
მან, მეფეთ მეფემან, კელმწითუმან. ჰატრონმან როსტომ და თანა
მეტსედრემან ჩუტნმან დედოფალთ-დედოფალმან მარიაჲ და სა-
სურველმან ძემან ჩუტნმან, ჰატრონმან ლუარსაბ, ესე უგუნისამდე
ჟამთა და სანთა გასათავებელი წყალობისა და სითარსნისა. წიგნი
და ნიშანი გიბოძეთ შენ ჩუტნს მკერვალს წოდოქელს სულსანაჲ.
შჯღს ჰაჰუნასა, ძმასა შენსა დათუნასა, სუბიტას, რააღსა, თეკლო-
რეს, შჯღთა და მოძაკალთა სასლისა თქუტნისათა ყოველთავე ასრე
და ამით ზირსა ზედან რომე, თავად ჩუტნთვის ასრე სასახლად დაგიჭი-
რეთ, მეტმე რომ არას დროს და ჟამს თქუტნი სასლი არ გაკცეთ და
ასე გვითარსნებინართ, რომე არა ფრინოსანა საჩუტნო სათხოვა-
რი და გამოსაღები არა გუთხოვობდეს რა: არა დაღა, არა საბაღასე,

ძრის კოდის ჰური, არა ჭეღუესი, არა ნასიროსა და ცხუნჭის პირის
 თაჭი, არა სეფოება, არა საური და სხვა სასოფლო წყრომადი გა-
 მოსადები და სათხოვარი არას დურის თანა არა კეთხოებოდეს და
 ერთის კარ-სეფი შედამად სამსასურისა-გან კიდე. გქონდეს და გიბე-
 დნიეროს ღმერთიან ჩუჭნს ერთ-გულად სამსასურისა შინა და არა
 ოდეს არ მოგეშალოს. აწე გიბძანებთ კარისა ჩუჭნისა ვეკილ-ვეზირ-
 ნო, იასა-უღნო, მოსაქმენო, ვინცა-ვინ იუწნეთ და ანუ დღეის წადმა
 იქმნებოდეთ თქუჭნს ასრე გაუთავკეთ და ნუ რა ოდეს ნუ მოუშლით
 და შეეცლიბით, თხნიერ შეწვენისა და თანა-დგომისაგან კიდე. და-
 იწერა სიგელი და ნიშანი ესე ქორონოგონსა ტმ, იანვარს თ. კელითა
 კარისა მდივან-მწიგნობრის თუძანი-შჯლის ბართველისათა. შიშლივი
 და არც პირის თაჭი არ ეთხოებოდეს და არცა სამეჯინიშო.

ბ. სიგელი ბაგრატ მეფისა.

ნებითა ღმთისათა, ჩუჭნ ღმთიუ-გვირგვინოსანმან ორისავე ტას-
 ტისა და სამეფოსა ღისთ იმერისა და ღისთ ამერისა მპყრობელმან,
 მეფეთ მეფემან ბაგრატ და თანა-მემცხედრემან ჩუჭნმან დედოფალთ
 დოდოფალმან ელენე, პირმშომან ჩუჭნმან სასურველ-საყვარელმან ვა-
 ხტანგ, ნებითა და შეწვენითა ღმთისათა ესე წყალობისა წიგნი და
 სიგელ გიბოძეთ და შეგიწყაღეთ თქვენ ჩუჭნს ერთგულსა და თავ-
 დადებით სამსასურისა ფანჩულიძესა იობას და შენსა შვილებსა ბა-
 რლოძეს და იაკობს და სახლისა თქვენისა მოძაკალოთ. ესე უამს
 ოდეს მოსკედით წინა ჩუჭნისა და გვეაჯენით და მოგვასსენეთ, ვი-
 სმინეთ აჯა და მოსსენება თქვენი და გიბოძეთ გელათს სენაკი, ტრა-
 ჰუზის გვერდზედ საბოსტნე, ტრაჰუზ ქვეშ სათიბი, საკენასე და დუ-
 ნაშვილის კენახის გამოდმა სიმკრეფით, ვახტანგის სამწიროგელს
 სათიბს ზემო და ყურსეკს ჭასრავისძე მისითა მამულითა, წყლითა,
 ხაწისქვრლოთი, საძებრითა და უძებრითა... .. ყოვლითავე ასე
 და ამა პირსა ზედა რამე ნოემბრის თვესა, გიორგობის დღესა
 უამსა გვიწირავდეთ სულისა ჩუჭნისა თჳს და წარსამართებულად მეფო-
 ბისა ჩუჭნისა. რა გვარადღე ჭასრავიძეს ზევალას შვილი კელაშეუგადად
 ჭქონებოდა ისრევე თქვენ გიბოძეთ სელ-მოსსნით და არა ფერი შე-

მოკიდოდეს წა სხვენო, ერთისა ვალატოზობის მეტი: არა ძროხა, არა
 სკლავის არა ღომი, არა თუნი სათხოვარი და გამოხსნები, ვითარცა
 ქრთამიც მოგვეცით და შეგვერდითო ესრე და ამ პირსა ზედა, არა
 ვინ ადამის ტომმა ვითარცა სენაკსა, არცა სათიბსა, არცა სავენსხესა
 და არცა ჭასრავიძესა, ასრე კელშეუვალად გვიბოძებინა, არა სელა წი-
 ნაძმდურისა, არცა მოძღუარით-მოძღურისა, არცა მათისა მებართლოძისა,
 არცა სადღოთლოს სამწირველოსი, არცა კანდელაკისა, არცა სსვათა
 ძმათაგანისა ვინ გინდა ვინ იყოს, ასე სელ-შეუვალად გვიბოძებინა
 ჩვენ მეფეთ მიფესა ბაგრატს და თანაჲმეცხედრესა ჩვენსა დედოფალთ
 დედოფალს ელენეს და ქესა ჩვენსა ვასტანგს, თქვენ თანხუდიქს
 იობსა და თქვენთა შვილთა ბათლამეს და იაკობს და მოძავალთს
 ხასლისა თქვენისათა, ყოველთაჲუ სამკვიდროთა შეუვალად, როგორც
 ჩვენგან ბოძებულს ბრათს აგრე ვერ ვინ შეგიცვალოს და მოგი-
 შალოს, ვერც შემდგომად ჩვენისა მეფეთა და დედოფალთა. ვინც შე-
 გიცვალოს და მოგიშალოს ვრულმცა იყოს სული მისი მას მეორედ
 მოსწლასა.

ბ. გუჯარი სვიმონ და დიმიტრი გურიელისა.

მინდობითა და შუა-მდგომელობითა ყოვლად უხრწნელისა და
 უმეტესად ზესთა აღმატებულისა, უფროსად კურთხეულისა, ყოვლად
 ბიწ-შეუსებელისა ქალწულისა სანატრელისა მარიაჲ, სიტყვისა ღუ-
 თისა მშობლისა, ძლიერებითა ცსოკელს მეოფელისა, ცსოკრება გან-
 მადლიერებელის ქრისტე მეუფისა და ყოველთა წმინდათა ღუთისა
 სათნოთა, ზეცისა ძალთა, ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა, წინა-
 მოწბედისა იოანე ნათლის მცემლისა და საშობთა დედათსა უმე-
 ტესისთა წმინდათა მოციქულთა და წინასწარ-მეტყველთა, მამათა, მამათ-
 მთავართა, მღუდელ-მოძღვართა, მოწამეთა და ყოველთა წმინდათა
 ღუთისათა თავს მდებობითა; ესე წიგნი და სიგელი მოგართვი თქვენ
 ყოვლად სანატრელსა და პატროსანსა ღუთის სათნოდ დედისა და
 ზესთა აღმატებულისა ბიჭვინტისა ღუთის მშობლის ზედმდგომელსა,
 კათალიკოზს პატრონსა ზაქარისს, ჩვენ პატრონმან გურიელმან სი-
 მონ და პატრონმან დიმიტრი გურიელმან, ასე და ამ პირსა ზედა,

რომე ბედნიერძან სელმწიფემან აღექსანდრე მეფემან შეგვიწყაღწ
და გურქიელობა გვიბოძა და ბერად აღთქმული ვიყავით და შენდობს
გთხოვეთ და გვიბოძეთ და მისდა საგანონოდ მოგართვით აკეთის სა-
წინამძღურო მისის მამულითა, შესავალითა და გასავალითა, რისაც
მქონებელი იყოს და ან ყოფილ იყოს უკლებლად და ყოვლისა გა-
ცისაგან შეუტყობლად და შევსწირეთ წმინდასა და ზესთა-ადმატკ
ბუღსა უპატრონისსა და ყოველთა უწმინდესსა, ცათა-ამოხაძვსა, ყო-
ვლად პატრონისსა დედასა და ქალწულსა ბიჭვინტისა ღმთის-მშო-
ბელსა, ჩვენსა სასოებასა და მეოსსა სულისა და სოფრისა ჩვენისა-
სა, დამსწელსა ყოვლისა ბოროტისაგან, სილულთა და უსილავთა
მტერთაგან; და ცოდვთა ჩვენთა შესანდობლად და ბრალთა აღსახო-
ცელად. აწ თქვენ წმინდაო და ყოვლად განწმენდილო სულო უტყუ-
ელო, ჭეშმარიტო მეუფეო, ბატონო კატალიგოზო, წელიწადის
მოქცევასა თქვენის ყოვლად წმინდით და პატრონითა..... უამს
გვიწირავდით თქვენის გრებულით და სოფელსა ამას შინა ლოცვას
გვიყოფდით. ესე ასრე შეიწირე ყოვლად წმინდაო, ბიჭვინტის ღმთის-
მშობელო, და ნაცულად გვაგე დღესა მას დიდისა განკითხვისასა და
სოფელსა ამას დაგვიცევე უშფოთუკლად, სიმართლით და დღეთ
სიგრიდით. სოლო აწ ვინც და რამანც კაცმან: ანუ მეფემ, ან დედ-
ფაღმა, დადიან გურქიელმან, კათალიგოზმან, ეფისკოპოზმან, თაკადმან,
ახსნაურმან შლად და ქცევად კილ-ჭყოს რისსვამცა მამა, ძე და სული
წმინდა და ყოველნი წმინდანი ღმთისანი სოფრციენი და უსოფრციენი
და სამას ათ-თურამეტნი მამანი და ნურა რათმცა სინანულითა ნუ
იქმნები სსსა სულისა და სოფრისა მისისა. სიმძნ გურქიელი და
დიმიტრი.

დ. ნ ა ს უ ი დ ო ბ ი ს წ ე რ ი ლ ი .

ქ. ნებითა და შეწევნითა მღმთისათა, მამისათა, სულისა წმი-
ნდისათა და წმინდა მოციქულისა პეტრე პავლეითა და მთავარ-
ანგელოზისა და მიქაელ გაბრიელისათა, ას-და-სამას სამოც-და-
სამისა წმინდისითა, წმინდა გიორგი ატოტისა, წმინდა გიორგი

რუსთავისა, და წმინდა გიორგი ალავერდისა, და წმინდა გიორგი თელეთისა, და წმინდა გიორგი გორის-ჯვარისა, და წმინდა გიორგი უძოღისა და წმინდა დავით გარეჯისა, და წმინდა სტეფანე ურბნისისა და წმინდა სატო მარტყოფისა და წმინდა ესტატესითა, ამათის მოწმობითა და შუამდგომელობითა და თავ-დებობითა ესე სამკვიდრო და საბალოვო ნასყიდობის წიგნი და სიგელი დაგიწერე და მოგეცი მე სუციანთ თამასას შვილმა გიორგიმ, და ძმამ ჩემმა იმედამ, და შვილმა ჩემმა ჰაპუნამ, შენ ედიშერას შვილს გიორგას და ძმასა შენსა ავთანდილს და დავითას, ასე რომე მეტი და ჩემი ნასყიდი ვენასი მქონდა; ბოლო სამძღვარს აკრავს და თავი ქვით-გირის წისკილს და ერთი გვერდი ვარსტყელის აღმას შვილის ვენასის სამძღვარს აკრავს, ჩემი ნება წადილობით მოგუიდე, გქონდეს და ღმერთმან გიბედნიეროს, როგორც სხვას მონასყიდავს გამოგართვი ფასი, რითაც ჩემი გული შეჯერდას, ჩვენში სადაო და სალაშკარა არა დაჩჩარა არც ერთი იოტას ფასი. თუ ვინმე წამოგედავოს პირისა და ჰასუსის გამტევი ვიყო. არის ამისი მოწამე თავად ღმერთი და მისი ვეველი წმინდანი და კაცთაგან ჩემი განაყოფი იორდანა და ასოთელი მამოას შვილი ფოლადა, და სარუსანას შვილი გურგენა, და თაღელი თევდორას შვილი გიორგი და სემო-ბოლნელი ტერტეკას შვილი გასპარა და ასალოას შვილი მანდოა და ბაბილას შვილი და თოთა შვილი ფურას და მე მოქალაქე დავითას დამიწერია და მოწამეცა ვარ ესე სამკვიდრო სიგელი, მარტის დამდექს, ქრონიკონს უკდ. +

მე მდივან სულხან ამ ნასყიდობის ვაბული გვაქვს
 ჩემი გულუსიც მიჰსტიკებია. ქრონიკონსა უკდ.

ბეჭედზედ ჰსწერია:

ს. ბ.

მონა ღმრთისა მდივანი სულხან.

ბ. გიორგი ხეკსურის გურთხეკა.

ღირსა ხსნილობა, ჯვარი გურთხეულობა, გურთხეიმცია ღმერთი უფალი აზდა და მარადი უკუნითი უკუნისამდე. წმინდაო ღმერთო,

ძრეულ უკუდაო, ყოვლა წმინდაო, ჩვენ ყოველნი შეგზწყალე, სანებელ
წმინდაო გვაცხოვნა და გვაკურთხინა. უსჯულოებაა ჩვენი, გავკედლი
სული ჩვენი, ჩვენ ღმერთსა და მამასა მოწყალესა ამასა. მამაო და ღმერ-
თო ჩვენო, რომელი ხარ ცათა ში, წმინდა იყავ ცათა ში, აგრევე
ქვეყანათაშია, მოგვიშვი და მოგვიარსე ჰური შენის ზრცობისა, კარ-
თა ნუ შეგვასხამ ძნელსა, მცდელი შენი, ღმერთს შეესწროთ
მსხვერპლითა და ქებითა, მე სუცურობითა შენითა, ნათქამი
შენ გაასატო, მეუფეო თავლნი მალაღს არიან, მალლისა ღუთისა-
ნი, ხთის მშობელისანი, ხატისა მაცხოვრისანი, დაბალი ამალე-
ბულა, მალღი დადაბლებულა. ვი უძითა მოვიწიენით გაცთა, ყოველ-
თა მდინართა ამჰარტაკანთა. სატნო მოსულა სოფელსა, წინათაჟგ
ცხოველთა, რაი თუ იცნა უფალმა არსივნი შეშინდებოდეს, ეგენი
შეგზრდებოდეს, ეტყოდნენ გალილიასა, მორევიდა ადგილსა ამასე
რეზაკესსა, ფილიპესა იკითხევდეს ძეთა რა ქნეს გაცისათა, რათ
უნდა უთხრიან ერელნია მერელნია, თავიც იხსნეს, ჩვენც გვაცხოვნეს,
რას თვს მასტრთან სისხლითა და სოცითა. მე სუცურობით შენითა
ქვემიყო კალღი მალღი, შენეთ ეგლისიანი, სიტყუა უკუდავის მარ-
ამისა, თუ რამე იყო ბნელეთსა, გამოველ გამოვეცსადე, ანუ ბერი ან
უძღუერი, სოცტნი უფლისანი ჩვივილნი, სისხლნი მაცხოვრისანი
ბძანებენ და დადაბლებენ ახალთა სამსახურთა კე სიგძე ხედევდა, სწამ-
და ერთი ღმერთი, მამა ყოვლისა მყოფელო, ზეცისა ხარო შობილო,
მამისა გარე შობილო, მალღი მამასა და ძესა, ჟვარსა ამას წმინდასა
ღმერთო იოსებისო, ღმერთო იაკობისო, რომელმან შეძრსე ცანი ღრუბ-
ლითა, ქვეყანანი მწუხანილითა, რომელმან გარდმოახაგზადენ წმინა
ქვეყანათა ზედა, შენია დღე და შენია ღამე, შენ დაამკვსე ბნელი და
ნათელი, გაიაროს ერმა უფალმა. უფალო აკურთხე წინდაგებულ
სუთითა სუდაბურითა, სუთათა სხნი დასხნა მარმისითა და მისითა ან
ორმეტე გოდორი კიდობანი მარმისითა ნეშტითა, მარღი ეს კა-
ნის კანათე წყალს იორღანე.

VII.

ტიმოთეს მოგზაურობის საგანი.

მისლუა მონასტრად საქართველოსად კარისა ღუთის-მშობლისად,
რომელ არს ივერიის პროტოტიქისა.

აღვედით მთა-წმინდად კოშკსა და ზღვის ნავთ-საყუდელსა რომელსაჲ მონასტრისასა, და მას ღამესა წარვაგლინებით გაცნი მონასტრისა ქართველთასა, და ვაცნობეთ მისლუა ჩუენი. მსწრათუღ ადუკაზმით ჯორნი და წარმოეგზავნათ. აღვსედით და წარვემართებით. გამოხინდა ცისე და შენებულება მონასტრისა, რომელიცა ოხილვებოდა ვითა ქალაქი მთასა ზედა დაშენებულა. და ძველსენით რა, შექნეს რეკაზართა, და მოგვეგებებენ სვეთფილაგო თეოკლიტე და წინა-მძღუარნი ნათანაილ, და უმრავლესნი ღირსნი მამანი და ძმანი, ვჭკონებ სამსახრი რადენ. მოგზაუროვს მდინარე და გვერთსი, შევედით ეკკლესიად და თაყუანის ვეცით ჯერისაებრ, რტეოდან შეგვიწყალებსა მეფეთათჳს ქართველთასა და ვიამბორეთ ურთიერთარს. შიგნითი ეკკლესიისა ესოდენ გვეუცხოვა ვინდა და აიამონის ეკკლესიისა დაგუავიწყა, რომელმანმე ხელოვნებამან მოჭქსოვნა ათარანგნი სავედნი, ვითა იმა ეკკლესიისა იატაკნი ჩაწყობილ იუენეს ფერადითა იანჰითა და ეშმან ქვთა. აღუშენებია გიორგი მთა-წმინდელსა მეფისა ბავრატ გურატვალატის საფასითა, და გუმბათის ჩამოსწერივ სინით მოხვეულს ნახინსედ ეწერა: გიორგი მღუდელ-მონაზონი ქართველი: სს-ჴსა მას გიტეოდეთ, ვითა რეკა მეჭარდაკეთა ჩვენებს სლუასა, ეგრეთ მუნ იატაკნი აჩვენებენ ღამის თეკასა დღესასწაულთასა, სადა საკურთხენი ჰურნი ჯერ-არან დადგმად, სადა ხასანთლეთა დადგა, სადა მღუდელთა და დიაკონთა დგომა, სადა ისე დია მგალობელთა ვანწყობა. კედელი არიან მარმარილოსა წმინდისა და ქაშანურისანი, კანკელი უცხოს ეჭავილებით და ხრანილებით რქრო ცურვებულნი, უცხონი ფანჯარანი თუთო-სასისა მინისანი, უჭავილებად მოჭრილნი. დიდობა დიელად, და სომელი და ქორკანდელი ჭიქისანი და კეცხლისანი, განსაკურთხებულ იყო შექენიერება ტაძრისა მის. ესრესა შინა არს სამარხო ლუსკუმა ღირ-

სთა მამათა ჩვენთა იოანესი, ევთიმისი იოანეს ძისა, და გიორგი
მთაწმინდელისა, განდელთა ნთებითა ჰატოხსნად შემკული, სოლო
გარეთნი მჩხობლ-გეტნი ვარის ბჭენი და გალავანი, და სსკა ზოგი
შენებულება აღუშენებია თორნიკს, იტყვიან ამისსა ქსნის ერის-თავი
იულო. ესე თორნიკე ყოფილა სპასალარი ქართლისა სასელოვანი და
ძლიერი ბრძოლასა შინა. ამისსა შემდგომად უჯმნისა მსოფლიოთა დიდე-
ბათავან, მოსრულ-არს დისწულისა თვისისა ევთიმი ქართველისად,
და მონაზონ ქმნილა (თორნიკს აქეთ არიან წელნი წარსულნი 748).
მას უამად ყოფილ არს მეფე ქართველთაზე დაკით და ბერძენთა ზელა
მისხად, ჯერეთ შვიდისა წლისა და განაგებდა სამეფოს მას აჯ-
სტინა დედა მიხაილისა თეოდორა. მაშინ სპარსნი აღმსედრდეს და
მიიწივნეს ვიდრე ბრუსადმდე. დედოფალმან თეოდორა სსტა დო-
ნის ძიება ვერა ჰპოვა, თორნიკე ყოფილი იოანე, მონაზონი ქართუ-
ლი აწვიეს სპასალარად კონსტანტინოზოლედ. მას არა ენება წარ-
ხლვისა, არამედ მამისა ევთიმის შენდობითა წარვიდა. და აღხადეს
სასე მონაზონებისა, შემოსეს მხედართა, მოერთუნენ სპანი საბერ-
ძნეთით და საქართველოთ, ჰბრძოდა სპარსთა, მძლე ექმნა მათ და დე-
ნა უფო ვიდრე შუა სპარსეთადმდე, იავარ ჰყუნა ივინი, და გამარჯვე-
ბული შემოიქცა კონსტანტინოზოლედ, კვალად აღვიდა მთაწმინდად
და იქმნავე მონაზონ. ამას მონასტერსა იშინა არს სსტა ტამარი
ნათლის-მცემლისა ევთიმისავან აღშენებული, რათს მწიგნეს არღანის
სვეტზედ, რამეთუ რდეს წმინდის ათანასის ღაჯრიდამ გამოყარნენ, აღ-
შენეს სსტა გუმბათიანი ტამარი. სოლო პორტაიტისა (რომელ არს
ვარისა) დრთის-მშობელისა თჳს იტყოდენ, ვითარმედ უამსა თეოფილე
მეფისა ბერძენთასა, რდეს სძულაობდენ თაყუნის ცემასა სატათსა
და კერპთაძსახურებად შერაცხდენ, დევნულებაჲ ფიცხელი აღჭსძრეს
სატათ თჳს. მაშინ ძალე-მსრბოლი წარივლინა მეფისა მიერ ქალაქსა
ნიკიას საქმისა რადსა თვისმე, და მისრული შევიდა დავანებად სასლსა
ვისმე დედაკაცისა ქერივისასა, რომელსა აქუნდა დაფარვით ხატი ყოვლად
წმინდისა, რომელიცა იხილა რა ძალე-მსრბოლმან, განრისხნა,
რხადა მასული, დაჭსტა პირსა ხატისასა და იტყვიან, გარდამოეცათ
სისხლი, და აღუვსო წიადი კაცსა მას. ამის თჳსცა შეშინებული

ივლტოდა მუნით, და ქჷრვიმანცა შეშინებულმან, ნუ უკვე საცნაურ
 იქმნეს, აღიღო სატი იგი და შთაგდო ზღუად, ამისსა შემდგომად გა-
 მოხინდა სატი იგი ზღვასა შინა პირის-პირ მთა-წმინდისა, და ინი-
 ლკებოდა მთებარისა ცეცხლისა სასუდ მრავალ ეამ. ამად შემოჭკრბეს
 წმინდანი მამანი მთა-წმინდისანი ხილუად, თუ რა მე იყოს მნთებარნი
 წყალთა მათ შინა. შთაჭყარნეს ნაგნი და მიივლტოდეს მისდაძი, სოლო
 რაჟამს მიეხსლებოდეს, შორს განივლტოდა მათგან ბრწყინვალება
 იგი, და იუწუნეს მკუნვარე ამას ზედა. მაშინ ისმა სმა რაჟამე, ვითარკვედ
 გაბრიილ ქართველი არს ღირს გამოსკვენებად სატის ყოვლად წმინდისასა.
 ამად მოვიდნენ მონასტერსა ქართველთასა, და იკითხვიდნენ, თუ ვინ
 არს გაბრიილ. და ჰპოვეს მათთა შინა დაუუდებულნი მონაზონნი გან-
 ბრიილ. შთასვეს იგი ნავსა და მთასლოვდენ რა ცეცხლ-მგზებარესა,
 იგიცა მოეხსლებოდა; მაშინ მივიდა გაბრიილ და აღმოსავეს სატი
 ყოვლად წმინდისა; ზღვათა ზედა, იტყვიან, თერხითა ვიღოდო, და
 ჰსსექისა სამშაბათსა ჰევეს ლიტანიას და კედრება, მიერთგუნ დაშთა მონა-
 სტერსა ქართველთასა, და დასვენეს ტაძარსა მონასტერისასა (ესრეთ
 გვითხრობდენ და თქმულისაებრ მათისა აღვსწერეთ). გვალად იტყოდენ,
 ვითარმედ სატი იგი მიფარულა იქმნა, და ძიებათა შინა კერძოვნენი
 აფვიდეს სენაჟსა გაბრიილისსა, და აუწყეს უხინო-ქმნაჲ მისი. სო-
 ლო იგი ეტყოდა ვითარმედ არა არს ნება ყოვლად წმინდისა, რათამცა
 დაგრძალულსა შინა ესვენოს სატი მისი, არამედ მოაუღინა იგი, რა-
 თა კართა ზედა დასვენებულსა ყოველნივე ეკედრებოდენ და თაყუა-
 რის სცემდნენო. და წარმოსავეს სენაკით გაბრიილისით და და-
 ასვენეს კარის ბჳესა შინა, ამისთვის უწოდებენ კარისა (სოლო
 ბერძნულად პორტაიტისა) ღუთის-მშობელსა. შემდგომად მოუჩქედნა
 მძიმედ ათაბაგსა და ამირ სპასალარსა სამცხისასა ჟაყელ ციხის-ჟუა-
 რელსა უწარყვარეს, ძესა ქაიხოსროსსა და დედის-იმედის მუსრან-
 ბატონის ასულისასა (მე ეგრეთ ვჭკონებ წმინდისა ქეთევან დედოფლის
 დისწულსა). სოლო კარზედ სატისათჳს გუმბათიანი მცირე ტაძარი
 აღუგია ამოთჳნ მუსრან ბატონსა, თუთცა შიგ სატისა და მე მისი
 იუსე თან უხატია, მაღალმან ჰეროიხინა გარდამატებულთა მოწყალე-
 ბითა თჳსითა ჩემ ზედა მივრდომი ჩემი მუნ, სადაცა მე ტიპოთე

უფროსად მდაბალი ღირს-ვტქმნებოდი სამარად ზიართა მათ თანა ზოგად ცხოვრებულობასა, და ლოცვასა, და აღსარებასა. ბუკეთასა, ზიარ დაუგლებელ ჰურის-მტედ და ინახით ჯდომი მონასტრისათა მათ ასარებად სულსა ჩემსა, და მადლობასა შეკსწირვედი ღუთის მშობლისა მიმართ ქალწულისა, სასოღსა უოკელთა ქრისტისანეთასა, და უმეტეს ნათესავისა საქართველოთასა, და განცვიფრებულ-იყო გონება ჩემი ამისთვის თუ ვითარ მე ცოდვილი და უმეტეს საქართველოსა ჭცთასა ბრალეული მომიწოდა აქა, და გზათა შორეულთა სლუასა შინა და ზღუათა დელუათაგან უგნებლად განმარინა და ღირს მიხინა ადრისცხუად ღირსთა მამათა ჩვენთა ქართველთა ჭირნასულსა, ტკივილ მოუწარებით, და რუდუნებით ნაღუასსა მონასტრისა რომლისაგან განათლდა საქართველო წიგნთა თარგმანებითა. უკეთუ უნარჩვევისსა ამის სათნო იყო აქა მოვრდომად, რაოდენ უმეტესად ჭსთნდეს მეუფესა სულიერთა საქარველოსათა მამათა აღმოსლუა, რომელთა სრულიად დავიწყებიესთ დიდებული ესე ადგილი, და არღარავინ არს მოწადე მოსლუად აქა.

სოლო უამად აღმოვიკითხვედი რა მუნ მკელთა წერილთა კჭხოვე ადგილსა ერთსა დაწერილი ესრეთ: ვითარმედ მამა ეკთიმი ქართველი სნეულებდაო, მოწარე ცხედარსა ზედა და ეჩვენენა მას დედოფალი ღუთის-მშობელი, დაეტყოდა. "რასა, ურვეულსარ, ეკთიმი." ეტყოდა იგი. „სნეულ ვარ, დედოფალო, მიმიითა რითბე სუნითა. ამისსა შემდგომად დედოფალი ეტყოდა ქართულითა ენითა მზრასველი.“ აღჭსდეგ და იწვეუ ზრახუად ქართულად, რამეთუ განიგურნო ცხედრისაგან სალმობათასა. “ მაშინ მსწრათუ აღსდგა ეკთიმი, და თუმიტა დავიწყებოდეს მას ქართული ენა, არამედ ესოდენ ვრცლად იწყო ქართულად ზრახუად და რიტორებად, ვითა უმიროსს უსწრობდა სიმარჯვითა ენისათა და მაშინ განმარტნა ლექსნი ქართულნი და იწყო თარგმანებად წიგნთა მრავალთა. „ისილუა, თუ რაოდენი ცხადი სასწაული ჩვენებულ-არს ქართველთა შეწვენისა თვს, და სიუწარული წმინდისა ღუთის მშობელისაგან მისდა წილხდომილთა ერთა თვს, ვითარ იგი ზემორე სატისათვს გესმას, რამეთუ არა მივიდა სხუასა მონასტრისა, არამედ ქართველთასა, კელთა გაბრიელ ქართველისათა. კვლად

მოძესსენების წერილი ქართლის-ცხოვრებასა შინა, ვითარმედ შეუქმან
სპარსთამან აწვია ლაშქრად ქართველნი, და რაჟამს ვიდოდეს გზასა
სპანი, ღამესა ერთსა დაკლულ-იქმნა მეფე სპარსთა; ამისთვის ცო-
ლი ჰსწამეს ქართველთა, ვითარმედ მათ ჰყვესო, შეიპყრეს ერბამად და
ენებთ თჳთა წარკვეთა; მაშინ ლელწმოვანით გამოროდა კაცი
ვინმე სისხლითა შესვარული და მასჯელ წუდილი კელთა მისთა, და
იტყოდა.“ ვითარმედ მე ვჰყავ საქმე ესე.“ შეიპყრეს იგი, და ჰკითხევდეს,
ვითარმედ ვინ უწყოდა შენი, ან ვინ გაიძულა, რასა თჳს საანჯმნოდ
აღიარე და გამოხვედ. სოლო სპარსნი იგი კაცი იტყოდა.“ შემდგომად
მოკლვისა მეფისა დავიძალე რა ლელწმოვანსა შინა, დედაკაცი ვინმე
მსგავსი ცეცხლითა შემოხილისა უწყალოდ მგმერდა, მდევნიდა, და
მეტყოდა.“ განვედ ამიერ, რასათჳს შენ წილ მონანი ჩემნი უწყალ-
სა სიკუდილსა მიეტემიან და ფრინდითა ტანჯუთა გამოძევანამე. სო-
ლო განუტყვენეს ქართველნი შეწევნითა ყოვლად-წმინდისთა. კვლად
ქართველთა მონასტერსა შინა ცხადისა სასწაულისა ჩვენსაჲ ვსთქმათ:
მოვიხილევი რა შენებულებათა, ბურვილნი ზედან სითხ იუჳნეს
ნასკვარ-მომწარნი, რომელთათჳს ვჰკითხევდი რა, მეტყოდნენ:
ვითარმედ ორისა წლისა წინათ იქმნა ესე, და მიჩვენებდენ მონაზონსა
ვისმე რომელმანცა განაღო რა კარი საუდრისა ჰორცაიტისა სალარცავად
ღამე, განსმასა თანა მოადგა კარსა დედაკაცი ვინმე ბრწყინულად
მოსილი, და ბერო ჰკითხევდა: „ვინ ხარ შენ.“ სოლო იგი ეტყოდა.
„განმიტყვე ამიერ, რამეთუ ვერ ძალ-მიძს აქა დგომად, უინადგან
ცეცხლი მოსდებოდა და გუამლი აღვიდოდა. სოლო ბერმან იყო
ღაღადებად და რეკად ზარისა, რომლითაცა შემოჰკრბენ და მალიად
დაავსეს ახლად მოდებული ცეცხლი. ამის თჳს არს ნასკვარი მომწარ,
რამეთუ ყოვლად-წმინდამან ცხადად დაიცუჳ სასო და მცველი საქართვე-
ლოსა მონასტერი. კვლად შესობათა თჳს მოკუთხრობდეთ, რამეთუ სა-
სნეულო და ამის კერძონი გოდოლნი და სენაკები განუახლებია მეფესა
ალექსანდრეს, თჳთ იმას რომელიცა რუისის საუდრის კარ-ზედ სწერია,
სსუანი გოდოლნი და გალავანნი დადიან გურეილთა, ზოგად სა-
ცხოვრებო ტრაპეზი თავისის სომლით და გაწეობილებით აღუშენებია
მუხრანის-პატონს აშათონს, — ქულბაქნი მკერულისა, ჭონისა,

მანძინის, გალატონისა და სურონის სსწათა ქართველთა, და სხდა
აწ მონაზონნი სსედან და მუშაკობენ, იქ სატის კათალიკონი ნიკო-
ლოზ, მკონიეს ბატონის შვილი იუოს, და არს მუნ სენავი გა-
ბრიელ ღირსისა შუენებულისა ქართველისა, და კვალადცა ცესო-
ვრებენ სულიერნი დაუუდებულნი მუნ ღუაწლსა და მონაზონებსა შინა.
ამასვე მონასტერსა შინა ვისელებ მონაზონსი კაცნი ძილოსო-
ძოსნი: მელეტი, იოაკიმ და ძილოთეოს, რომელთაგან მელეტის
მსალ-მსედსა განეგდო შორს რიტორთა ელლინთა ღრმა ცილობაჲ,
და ესოდენსა სარისსა ღუთივ-სულიერისა სათნოებისასა აღსრულ
ყო, რომელ ივლტოდა კაცთა ხილვისაგან, ვითა ქურციკი მონადი-
რეთაგან. მისთანა სამარადისოდ ვზრასკედით და გამოვიკუეკედით
სამეცნიეროთა და სასულიეროთა ამათ რამეთა და იმათ რამეთა,
რამეთუ ღრამატიკა და ლოლიკა პორჭირისა და ძისიკა საძილასოძო-
სო თურქთა ენასა ზედა იპოვებოდა, დაზოგს რომელსამე ბერძელად
და უფრო ვრცლად თათრულად ვეზრასებოდი. სოლო წიგნის სა-
ცავსა მონასტრისასა არს ძველი წიგნი ქართული მრავალი: განმარ-
ტება დაბადებისა, წიგნი საშუაბელი სამოთსე, ღრმად თქმული
სოფრონის მიერ იერუსალიმელისა, და სსუანი მრამდურისა აბბა იოანე
ბრძნისა თქმული, რომელნიცა თორნიკე უოფილსა იოანე მონაზონსა
ქართულსა და მასა მისსა ვარაზ ვახეს აღუწერინებია. კვალად წი-
გნი უმილია და სსუანი მრავალნი იპოებიან მუნ. სოლო საგანძურსა
მის მონასტრისასა ჳსძენ მრავალნი ეკკლესიისა სამკაულნი და შეს-
მოსელნი ქართველთაგან შეწირულნი და მათთანა თორნიკის საჭურ-
ველნი: ზუხი, ჯაჭვნი, აბჯარი და სძალი, რომელნიცა უამსა მონაზო-
ნებისასა შეიმოსნა და შებმასუო სვარსთა. სოლო შემდგომად
იოანესა, და მისა მისისა: ეკთიმისა და გიორგი მთაწმინდელთა ცხო-
ვრებულან მუნ ღირსნი: გიორგი ოლთისელი წინამძღვარი, იოანე ნინო-
წმინდელი, იოანე ერუსკაისძე, საბათუსარელი, კლიმი მეუდაზნოე, ვასილი
უღუმბელი და მღუდელი იაკობ მსატკარი ქართველი, ამჲ მონას-
ტერსა შინა არს სამარადისოდ მოსსენება მწუხრად და ცისკრად
და თუთ დღესასწაულსა მიცუალებისა, ერთობით შემოძწირველთა
ღვს მეფეთა ბაგრატიონთა, დედოფალთა, ერისთავთა, მთავართა და

ღიან-გუჩიელთა, და მცირეთა კაცთა თხსცა ვისცა რამე შემოუწი-
რავს, არა დასცხრების მოხსენება მათი მარადლე, რომელნიცა დაწუ-
რილ არიან, და ინეტარებისან. ამად შუერი შემშურდა მათთჳს, და
დავაწერინე საუკუნო მოხსენება მეფეთა ჩვენთა თხსცა თეიმურაზისა
და ირაკლისა. ვიყავ მათ შორის შეგებულ საწადლსა ცხოვრებასა შინა,
რამეთუ იუვენ განწესებასა ძველთა მონაზონთასა შემტკბოთ ცრ-
პეზობა სულიერი, წინა-მძღვრისა ჯდომისა საცენაოსა ხარისხსა, მო-
ნაზონთა გუნგულ-მანარანთა მსასურება, გოდრითა ნამუსრევისა
შეკრება, წამის-ყოფასა წინა-მძღვრისასა ეუკანთა დიდთა უღერება,
სარისხსა კითხვა წიგნთა, ამალეება ყოვლად-წმინდისა ნაწილისა,
მგალობელთაგან გალობა ღიხსარისისა, გურთხევა მონაზონთა და
ყოველივე განწესება მათი საწად იუვენს ოქროს და ანთრავთა. ხოლო
აღრიცხვდენ შვიდასსა მონაზონსა გარეთ მოღუაწესა, თუ მუნ მეოფ-
თა, და კვირიაკითი კვირიაკემდე მრავალნი უცხოებასა და მწირო-
ბასა შინა მეოფნი შემოჰკრებებიან, და განუყოფენ მათ საზრდელსა და
საფასესა. ხოლო შემდგომად მისვლისა ჩვენისა მუნ მოიწია დღესა-
წაული შობისა და განგვიმსადეს ხარისხი და ბისონი უცხოდ
რამე გულ-ქანდებული და გვირგვინი მანიაკისა და გაწვეკედენ მსხვერ-
პლისა შეწირვად, ხოლო მე ვითარცა კაცსა ცოდვილსა თავი მეუღირ-
სებოდა და უარს-უყოფდი, არამედ გულს მოღვინებას მათსა ნება ვეც,
და იყო ღამის თევა მიმწუხრით ვიდრე მზისა აღმოსულადმდე, ეგრეთვე
მოწვენასა დღესაწაულისა ნათელთა განცხადებისასა წინა-დღით მო-
ამზადეს თაღარნი და შუა მისსა ფავარა წყლისა მჩქეფარე, და ფა-
ვარისა მის თავსა ზედა შთამოაცვეს მფრინველთა ვეცხლისა ოქროს
ცურვებული, რომელიცა ნისკარტით და ფრთებით აღმოუტყეობდა ნა-
კადსა წყალთასა, და მოვიდა წინამძღუარნი დიდებულთა მით კრებულთ-
თა, აკურთხეს მუნ დიდი აიაზმა და ყოფ ღამის-თევა მწუხრით ცის-
კრადმდე და განთიად ჰკრეს დიდთა ზარითა; შემომსხეს წინა-მძღუ-
არნი და მამანი, გამოასვენეს სატი ზოტატიცისა ლამპრებითა მრ-
ჯლითა, დროშებითა და ფარებითა თუთო სასითა, და განვედით
ზღუად ღელესა მუნ წყლისასა, მოიტანეს დიდი საიაზმე ბაღია ძვირ-
ფასი, შემოწირული ქართველთა და კასთა მეფისა ლეონის მიერ და

ზედან ქალგა მძიმედ ნაკერი, შემოწირული აშოთან მუსრანბატონისა მიერ, და დაჭკიდეს ფარდა მძიმე სვიმონ ქართველთ ბატონისა მიერ შემოწირული, დაასვენეს ორი სახარება დიდი მურასა, ერთი თვალთ შემკული, ზეტერბურდთა იმპერატორისა მიერ შემოწირული, და მეორე მინაქრისა მეფის ბაქარისა მიერ ვასტანგის ძისა ქართველთ ბატონისა შემოწირული. და იწყეს რა გურთსეკად წყალთა წინა-მძღუნარი დიდებულისა მონასტრისა ჯვარსა შთასსვენებდა წყალთა შინა-და მდგომარე ივენეს გუნდ გუნდებათ და მწყობრებად განწყობილნი მონაზონნი, განშორებულნი, დაუუდებულნი, მთით და ნაპრალთ კლდეთთ გამოსრულნი ხილვად ნათელთა, ესოდენ ვითა მინდორი ვერ იტყუდა, და ხილვა მათი მსგავს იყო ზეტისა განწყობილთა სპარსენთა რჩეულთა მსედრობათსა. და შემდგომად აღსრულებისა ზღუდეებით და ბურჯებით მონასტრისათ იყო დიდი ცემა ზარბაზნთა, სმა ჭეკისა, და სახარულისა მონაზონთაგან, ესოდენ ვიდრედა იძრვოდა ადგილი, და წირვისა შემდგომად ტრახუზობა და სერი დიდებული შუ საბამად დღესასწაულსა მას ღმთისასა.

მისლქა დიდად ლაკრად, რომელი ადა შენა ზეგარდაშოთა წამის ეოფითა მამამან ათანასი ათონელმან, სასკელსა ზედა ხარებისა ეოკლად-წმინდისასა.

ამისსა შემდგომად წარვედით მონასტრით ქართველთათ მოხილვად და თაუქანეს-ცემად მთა-წმინდელთა მონასტერთა უპირველესისა ლაკრისა ათანასი ათონელისასა. ხოლო იყო სავალად საათისა ექვსისა სიშორე გზისა, და მივიწიენით რა მგზავრ ათანასი ათონელის მიერ აღმოცენებულსა აიაზმასა, სადაცა არს კაკლესია მცირე, გემოთ ეოდენ: ვითარმედ წმინდა მამა ათანასი მოიწია რა ტრახუზუნტით მთა-წმინდად იყო შენებად მონასტრისა მის ლაკრისა, და შემოაკლდა რა საფასე და საზრდო განიზრასა განსლა სოფლად, რათა აღშენებისათჳს. მოირეწოს საფასე ღმთის მთუქარეთაგან, და წარმოსრული მოიწია რა კლდესა იმას, სადა აწ აღმოსდის აიაზმა, ეჩვენა ნათლიდა შემოსილი დედაკაცი გინძე, რომელიცა ეტყოდა. „უკუნ-იქმ მუნეკ რამეთუ საკსებით გუპოვოს საზრუნავი შენი; არამედ ათანასე

დაჭკრთა, და ჩვენება რამე არა გეთილი ჰგონა, და ჰკითხევდა. „კინ ხარ შენ.“ სოლო ჩვენებული იგი დედად ემძანუილისად დაამტკიცებდა თავსა თვსსა. ამაღ ათანასი მიუგებდა. „უკეთუმცა ჭეშმარიტ არიან სიტყუანი, მიჩვენე მე აწ სასწაული რამე, და ანუ სმელსა ამას კლდესა აღმოატენე წყალი.“ მაშინ კეკერთსი გამოუღო ათანასის, ჰსცა კლდესა, და აღმოეცა წყალი, რომელიცა არს მომდინარე დღესამოდე, სარწმუნოებით მიძაკალთა თვს მკურნალი. და თაყუანის-ჰსცა ათანასი გამოჩინებულსა მას და უგუნ იქცა რა საკსედ ეპოვნეს საგანძურნი, და საიფქლენი, და აღაშენა ლავრა. (ამა წმინდინისა ათანასის თანა მოვიდა ქართლით გურატვალატთა ძე იოანე და მონაზონ იქმნა; სოლო ძე მისი ევთიმი მძევლად მოიუწანეს ბერძენთა მეფისად, რომელსაცა გამოსთხოვა იგი იოანემ ლავრად, შემოსა მონაზონად და უწოდა ევთიმი, და შემდგომად აღიდესა შენდობამ ლავრით, და აღაშენეს მონასტერი ქართველთა).

სოლო მივიწიენით რა მონასტრად ლავრად და ჰსცნეს მისლუჩ ჩვენი, ჰკრეს ზარსა და მოგვეგებნენ მამანი ლამპრებითა და ვიეკითა, მოგვართვეს კეკერთსი და მდინარე, შეგვძღუნენ ტაძრად, და თაყუანის ეცით ტრახუზსა და ლუსკმასა ათანასი ათონელისასა და სიმრავლესა მამათა და ძმათა, განვიცადეთ ეკკლესიისა შვენიერებად უცხოად და დიდებულ კედელ ეურქენი მრთლიად ქაშანურისანი, გუმბათი სოფიას კენჭით ჩაწყობილი, იატაკი ქვთ სამარაგდომთა და მარმარითა წითლითა ჰარიზულითა ფერად ფერადად დანასხებულნი, სომღნი და ქორკანდელნი მრავალნი ვეცხლისა, თუჯისა და ჭიქისანი კანდლებით და სასანთლებითური. სოლო აღუწავებულისა მინის სასანთურით შემოსრულისა მზისა ნათელი ედემებრივთა შუქ-მკრთომარეობათა ჰბამევდა. გარეთ მონასტრის ადგილთა შვენიერება, წყარო წყალთა და ხეხილთა სამართსიანობა რაღა მოგითხრა. სოლო ლუსკმასა ათანასისსა, ჰქონდა ჰიჭი მოქცეული, და ვიკითხევდი რა მისთვს, გვითხრობდენ, ვითარმედ კაცთა ვიეთთამე უკეთურთა შეგვასმინეს სულთანს, ვითარმედ ძველთა მეფეთა საგანძურნი მუნ არიან. ვინაცა წარმოავლინეს თურქნი სამებნელად, და ვითარ გერა რამ ჰპოვეს, ჰგონეს ვითარმედ საფლავსა ათანასისსა იქმნებობს დამარხულ სიმდიდრე, და ვითარ ხელ-ჰქევეს შლად და ქცევად, თურქსა

ერთსა ხელი უკუღმა ექცა, და ამით შეშინებულნი წარვიდეს, და და-
შთა ნაქცევი ესე. მერმე შეგვიძღვნენ სრასა მონასტრისასა, დიდუ-
ბულად დაგებულსა, და შემოჭკობენ მამანი, წინამძღუარი და სკეო-
ტილაკი, კაცნი დიდად ჰატოხსანნი და სრულნი სულიერითა ქცევითა,
განსაკვირვო არს სიდიდე მონასტრისა, რომელიცა არს ვითა ქალაქი
დაფუძნებული ძირსა მთისა ათონისასა ადგილსა მადალსა. მუნ გან-
ვათიეთ აღებს, კრებს და კვირიაკე მარხვისა, ვიდრე თეოდორობად-
მდე. აქავე იყო სენაკი ღირსისა იოანე შეეგებულისა გუგუსელისა,
რომლისა თხსცა გვეტყოდენ, ვითარმედ მეფესა ბერძენთასა ახლდა
იგი სიუცსოვისა თხს სძისა მისისა, ხოლო ზეგარდამოახსა მად-
ლისა მიერ განბრძნდა, იჰმნა საცთურთაგან სოფლისათა, იდუ-
მალ განივლტო, შეიმოსა სამოსელი საგლასაკო, მივიდა ლავრად და
ეკედრებოდა, რათა ჰყონ მონაზონ. ხოლო მამანი ჰგონებდეს, ვითარმედ
მდაბიო ვინმე არს და განაჩინეს იგი მწყემსად და ძოვებად თხათა
მონასტრისათა. და იგი დამორჩილებულ აძოვებდა რა თხათა, გა-
ნაწყნის ხელნი განთიად მიმწყურსამდე და ილოცევდის სძითა კილო-
სათა, რომლისაცა მსმენელნი თხანიცა უზმოდ მდგომარე იყვიეს მი-
მწყურსამდე, და ამაღ განხმეს და დაგჭლნეს და მხილველნი მა-
თნი მონაზონნი განკრკვებულ იუვნეს, თუ ვითარ რამე არს, და
უგან შეუდგეს მას იდუმალ, და ვითარ იხილეს ლოცუა და გალობა
მისი და თხათა მათ მდგომარეობაჲ უზმად, მსწრაფლ აუწყეს წინა-
მძღუარსა, რომელმანცა მოუწოდა იოანეს და ჰკითხევდა, თუ ვინ არს.
ხოლო იგი ველარა დამაღკველი გამოუცხადებდა მას საქმესა თვის-
სა ყოველსავე და ეკედრებოდა, რათა მეფისაგან შენდობა ითხოვონ
მისთვის, და მონასტერსა მას მკვდრ-იქმნეს. ამისთვის აღჯდა რა წი-
ნამძღუარი იგი კონსტანტინოპოლედ ეკედრებოდა მეფესა, რათა
რახცა ითხოვონ მისგან, მიეტეს, და მან აღუთქუა. რა ეგრეთ ყოფა,
მაშინ გამოუცხადა იოანე გუგუსელისა თხს, და თუძცადა შესწუნსა
მეფე, რამეთუ უეჭარდა იგი უცხოლსა სძისა მისისა თხს, არამედ ხე-
ბა ჰსცა ამის. შემდგომ მოიგო რა იოანე უზრუნველი ცხოვრებაჲ,
შეიმოსა ხქემა და გარეგან მონასტრისა აღაშენა ეგუტერი მთავარ-
ანგელოზისა, აღიგო სენაკი მცირე და მისცა თავი თვისი ძლიერსა

მოდგაწიებასა; იტყოდენ ამასცა ვითარმედ იოანე ათეკდა რა ღამესა და
ცრემლითა ღოცვასა შესწირვედა, რდესმე მიწულებულსა გელთა შინა
ედრეა დრატკანი ერთი, აღტსკა რა და ისილა განკვირვებულმან, აღი-
ლო და მუნვე ტაძარსა მას შესწირა. სოლო აწ დრატკანი იგი შუა
განუკვეთით, ნასეკარი რუსეთად წარუღიათ, ნასეკარი მუნვე ჭსქეს,
სოლო ვუამბორეთ რა ლუსკმასა სამარხოსა მისისასა, წარმოკვედით
გვალად მონასტრად და ვისილეთ თავი დიდისა კასილისა, თავი
მისაილ სჯნადელისა (ისილე 23 მაისს), და სსჟა ნაწილი მრავალი,
რამეთუარს მუნ სამწირველო 20, და სსკვე ყოველითა სიმდიდრითა.
კვირიაკეთა შუვიდოდით ტრატპესად, რომელსა ზედა მჯდომარე იუჟ-
ნეს სამარად მოზონნი 500, მწუობრნი ღმთისა ცხოველისანი, და
სსკვე იუვის სსერო იგი ტრატპეზი სანოკავითა მრავალ-თვერითა, და
უგებოდეს ტაფა მწუარნი და მასანი თჯთ-თვერნი ნუგეშად ძმთა
და წდეკა ღვანისა წესისებრ და იუვის მიმდემი წიგნის კი-
თსჟა ტრატპეზსა მას, და აჟდარუნებდენ ეჟჟანსა წამის ყოფისებრ
წინამ-ძღვრისა. ღამე მდგომარე იუჟნეს ცხრასა ჟამსა ღოცჟად, და
დიდების-მეტყველებად, და განკვირვებული მათსა მას ცხოვრებასა,
კმადლობდი მრავალ-მოწყალებასა ღმთისასა, რომელმან ღირს-მყო
მუნ მიკრდომად და სილჟად მათდა. ისილეს საკვირველება ღმთისა,
თუ ვითარ ჟამსა უსჯულმთასა დაცუელ არს ადგილი ესე უგნებულად.
აწ ვიტყოდეთ მთა-წმინდისათჯ: ესე არს ევროპისა ნაწილსა ზღჟ-
ათა შინა მსგავსად გუნქელისა, რამედ სმელითცი აქკს სსკალი, ას-
ლოს არს ქალაქი, დიდისა ალექსანდრესი და ზედ-მოაბია სტიითა
ადგილი არისტოტელისა. ამა მათსა პირველ ქრისტეს მოსლვისა ეწო-
და აპოლონიას, რამეთუ მას ზედა აღმართებულ იყო კერპი აპოლონი.
ვინაცა მოციქული ზვკლე მოკლიდა რა ყოველსა სოფელსა, გამოვლო
აქცა, ვითარცა იტყვისა სსკმე მოცულთა (თავი 16 და 17). ცროადით
მოვად-სამოთრავს, გამოვლო აპოლონიას და მოვიდა თესლონიკედ, და
მიერ ბერისად, და ბერიით ათინად, რამეთუ მისლვითა თჯსითა წინათკე
აკურთსა, მოციქულმან, რათა იქმნას ადგილი სამღვდელო, აღსსკვე სსკვირ-
ველებითა, სსწაულლებითა და ნიშებითა, სამყოფელად წმინდათა ადგილი-
სა თჯს და მთისა რჩეულისა. რაოდენნი მონასტერნი და დასაყუდე-

ბელნი კელიანი შენ არიან, და რადენსი ღირსნი კაცნი დაწეებით ვიდრეე მოაქამოდე ჰსცხოვრებენ ღუთივ დაცეუღსა ამას ადგილსა, და დღესაც ცხადად სასილველი საფარველი ყოვლად-წმინდისა ისილკუბის მუნ, რამეთუ თურქნი შიშისა თვს ძრანგთა და ქრისტიანეთასა მცირესაცა ძველსა ნაქცევსა სიმაგრეთასა არა უტეკებენ, სოლო მოაწმინდას 20 დიდნი მონასტერნი ეოფითა და ზღუდეებითა ცისისა უმაგრესთა გალავანთათა მოზღუდეილ არიან, და არცაღა თუ მისედვენ მათ, ჭეშმარიტად საფარველსა ზეგარდამოსა დაუფარავს იგი. სოლო მთა და ტყე ნიგუზითა, წაბლითა, თსილითა და კენასითა არიან ადვსილნი, კაცნი ვითარცა ირემნი ბუდობენ და საშუალ ათონი მთა მადლი, მსგავსი გაკვასიისა, უინკითა აღსავსე, მადინებელი მდინარეთა, ამ მთისა კალთანი სავსე არიან მონასტრითა მრავლითა და ეკკლესიითა ურიცხვითა; რიცხვსა იტყვიან ათას სუთასსა ოდენ. ზოგნი დიდნი მონასტერნი ზოგად-ცხოვრებულთა სამყოფნი, სხვანი მცირედნი კმა-სყოფილთა ბაღითა, კენასითა, მწირის მონასტნითა, წიგნიითა და შესამოსელითა სავსე. უკეთუ ვინმე ზოგად ცხოვრებულთა თანა დგომად ვერ მძლავ მონასტრისაგან მცირესა მონასტერსა მოიყიდის და მას შინა იცხოვრებს. სსუა სენაკები არს დაუქედებულთა წმინდათა კაცთა, სსუა განშორებულთა მძევართა და ესრეთ აღსავსე არს ადგილი იგი ღუთისა კაცთა ღირსთაგან.

უკეთუ გენებოხთ ცნობად, თუ ქართველნი ვითარ იხვერობდენ იერუსალიმსა ესრეთ ვჭზოკენ მუნ წერილთა შინა და გამკვსწერენ.

პირველ ქრისტეანე ქმნილი მეფე საქართველოდსა მირიან სოლოანი ნინოს მიერ წარმოვლენილ-არს, მეფე კონსტანტინე უსილავს, და იერუსალიმად მოსრულ-არს, სადაცა უშოვია ჯვარის მონასტრის ადგილი. ესე არს, სადაცა ლათ სამი სე ანუ სამნი მეგუზნი: სარო, ფიჭვ და ნამძ დარგო სასწაულად, უკეთუ მიეტეოს ცოდვა იგი, და სამივე ერთ სედ აღმოსდა. ამისსა შემდგომად მოაჭრეენიან იგი სოლომონ ტაძრისა შენებასა, არამედ სახმარება მისი მუნ უქმად გამოსხნდა, და მღებარე იყო გარე საჯდომელად კაცთა. სოლო ჯუარცმასა უფლი-

სასა განგებოთა ზენაჲთა მას ზედა დამოჭკიდეს უფალი, და მონაკვეთისა მის სისა ძირი ქვეშე წმინდისა ტრაპეზისა ჭხნანს დღესამოდღე.

შემდგომად მირიან ხოსროვიანისა მოსრულ არს დიდად სახელოვანი მეფე ვასტანგ გორგასლან, რომლისა თვსტა წერილთა შინა მდებარე არს მუნ, ვითარმედ სულტანი მისირ ეგვიპტისა ევედრა მას, რათა წარმოვიდეს ლაშქროთ, განსდევნეს ფრანგნი იერუსალიმით, რომელიცა მაშინ ეპურა მათ და თვით დაიპურას. ამისთჳს მოვიდა სპითა დიდითა, განიოტნა იგინი, დაიპურა იერუსალიმი და ჰალესტინე, რომელნიცა სტერიათ მრავალ-ყამ, აღუშენებია მრავალნი მონასტერნი და მცველად ქალაქისა იერუსალიმისა განუწესებიათ ქართველნი შხუ-დარნი, რომელნიცა დასასლებულან მუნ, ენა შესცვლიათ არაბულად და აწ იგინი არიან გარემოს იერუსალიმისა და ევერათისაცა არაბნი იერუსალიმელნი ქართველნი ნათესავით.

სოლო ამისსა შემდგომად სულიერი ვინმე მონაზონი შავთელი სახელით ჰროსოროე მისრულ-არს მონასტერსა და ლაკრასა წმინდისა სებასსა, დაუედებულ-არს მუნ და მეფესა საქართველთასა ბაგრატ კურატპალატსა საფასე დიდ-ძალი წარმოუცემია ღირსისა მის ჰროსო-რის თჳს, აღსაშენებულად ჯვარის მონასტერისა, და მას აღუშენებია იგი შესაკრებულად ქართველთა.

გვალად დაძველებულა რა მონასტერი ესე ჯვარისა, და გუმბათის ქვეითნი სვეტნი, განუასლებია და დაუსატვირებია შოთას რუსთა-ველსა, მეჭურჭლეთ-უხუცესსა თამარ მეფისასა, თვითონაც შიგ სატია მოსუცებულა. (ესე იყო მთქმელი ლექსთა, რომლითა ქართველთა ხიწმინდისა წილ შემოიღეს ბოროტი ბილწება და განრუჴნეს ქრისტეანობა, რამეთუ უწინარეს ჩვენსა უმეტართა სადთოდ სთარგმნეს ლექსნი მისნი, და ესრეთ ზნეობითაცა იწვეს ბაძუად მოგონილისა მისგან ცრუვისა ზღაპრისა, მან აღსწერა ქალისა ვისთჳს მე თჳალი მელნისა, ჰირი ბროლისა, ღაწვი ძოწისა, და ამისგამო დედანი საქართველთასანი სატად ღუთისა შექმნილისა სახისა წილ ფერადთა იცხებენ, და მიცულებულთასა თმათა მოიბმენ საფრსკედ სულთა).

შემდგომად გვალად დაძველებულა და საკურთხეველსა ზემოთი

კონქი განუახლებთ და აღუშენებთ დადიანს ლეონს და მეუღლეს მისსა ნესტან-დარეჯან დედოფალსა ჭილაძის ქალსა. ორნივე შიგ სატანს. ამისი განმკე ხოლასა შეიღის ომანისძე, მეტეხის წინა-მძღუარი და კვარის მამა ნიკოლოზ ანუ ნიკიტორე, რომელიც ყოფილს კეილი დადიანისა, შიგვე სატია და თეოდოსი მანგლელიცა.

შემდგომად მოუოხრებიათ სპარსთა და სსკათა მამადიანთა იერუსალიმი და ქრისტეს საფლავი ესრეთ, რამეთუ სულტანი ვინმე ძძლავრი იპყრობდა რა იერუსალიმს, მიახარა ტყვე ერთი ქრისტეანე პატრიარხსა, და ეტყოდა. „მე მნებაეს გალაშქრება და ყრმა ესე დამიძარსე, ვიდრე მოსლჳად ჩემადმდე. ხოლო პატრიარხმან ტყვე იგი წარმოუგზავნა მამსა თვისსა იდუმალს, გარნა საფრსითა. ეშმაკისათა ყრმა იგი შთავარდა კვალად კელთა სულტანისათა, რომელიცა მოვიდა რა იერუსალიმად, სთხოვა იგი პატრიარხსა. ხოლო ესე ეტყოდა, ვითარმედ მოგუდაო, და არა უწყოდა, ვითარმედ სულტანსა ჭყავს. ამის თვს სულტანი მიუტებდა ვითარმედ დამიფიცე უკეთუ მოგუდა, და სარწმუნო მიხნდეს ხოლო შეჭფიცა რა პატრიარხმან წმინდისა საიდუმლოსა მიერ, წარმოაყენეს ტყვე იგი. ამას ზედა განრისხნა სულტანი, და ჭბრძანა პატრიარხისა და ერთობით ქრისტეანეთა თავთა წარკვეთად. ოხერ იქმნა წმინდა ეკკლესია, წმინდა საფლავი და გოლგოთა, და ჭქმნეს ასურად ცხენთა და პირუტყვეთა ვიდრე სამოცდა ათთა წელთა.

ხოლო 1529 წელსა ჟამსა ქრთველთა მეფისა დაკითისსა, რომელიცა იქმნა მონასონ და განაგებდა მძა მისი გიორგი, და კასთა მეფისა ნეტარად სსენებულისა ლეონისსა, წარმოავლინა სულტანმან სულეიმან კონსტანტინოპოლით ელხი და მოსწერა მეფეთა ამათ, ვითარმედ იერუსალიმი ქალაქი სჯულისა თქვენისა არს კელთა შინა ურწმუნოთასა, განჭყარენით იგინი და თქვენ დაიპყარით; რამეთუ სამკვდროცა არს თქვენი პირველადვე ვასტანგ გორგასლანის და ჭყრისა გამო. ფრიად ჭსთნდა ესე მეფეთა, შემოიკრიბნეს ლაშქარნი და ათაბაგიცა ყვარყვარე მოერთვა მათ. წარვიდეს იერუსალიმს, აღიღეს იგი, განსწმინდეს ეკკლესია, საფლავი უფლისა, გოლგოთა და სსკანი მონასტერნი დაიმკვიდრნეს იგინი და ეპყრათ ქრთველთა ორმეცდა რვა წელ.

კეთილ-მსახურს მას მეფესა ქართველთა და კახთასა ლეონს მრავალი საფასე წარუგია და თურქთაგანა უღია ადგილი ქრისტეს ვნებათა. წარმოუგზავნია შემდგომად თვისსა ჯვარის მამა იოაკიმ საფასობათა, და მას აღუშენებია ასლად ქრისტეს საფლავი და გოლგოთას მარმარილოთი, ბერძენთა ვრცლად აღუწერიათ სვინაქსარსა შინა ენკენისსა 13, სეკდემბერს სსსენება მეფისა ამის დასსნისათჳს ქრისტეს საფლავისა, სოლო გოლგოთას ჰარტიარისს ცანტის ფესითთ მარმარილოსა ზედა სწერია ქართულად ესრეთ: საქართველოსა ზედა მეფედ ცხებულნი ქართლისა და კახეთისა ღირსად მოსსენებულნი მეფე ლეონ, ასლად განმანსლებელი, და აღმაშენებელი საფლავისა ქრისტესისა, გოლგოთისა და მადლისა კათოლიკე ეპკლესიისა იერუსალიმისა, აღოსრებულისა თათართაგან, მომსუიდეგელი საფასითა თვისითა. რაჟამს წარმოუგზავნა იოაკიმ ჯვარის მამა ქართველი და დაიხსნა სასსენებულად საუკუნოდ მისდა და მომავალთა ნათესავთა. წელთა 1536.

ესევე ლეონ არს აღმაშენებელი მთაწმინდასა ჭილთეოსის მონასტრისა, რომელიცა ზემოარე აღვსწერეთ, მით აღექსნანდრეთურთ, ჰაზით მეფის თეიმურაზისა. სოლო ესე თეიმურაზ იყო ჰაზა მეფის ერეკლესი ცხებულის მეფის თეიმურაზის მამისა. მიგვირს ფრად, თუ რადსა თჳს აქა მოსრულნი საქართველოსაგანნი ყოფილან ესრეთ გარეწარნი, რომელ არს აღმოუგითავსთ ესე და არა უუწუებიათ საქართველოსაგანთა თჳს. ამისსა შემდგომად არაბთა ქრისტეანეთა დაუპურიესთ დიდი ეპკლესია იერუსალიმის ჰარტიარისისა, არამედ ქრისტეს საფლავი, გოლგოთა და გარეთ მონასტრები კვალად ქართველთავე ჰქონებიათ.

სოლო იაკობ აღბესის მოციქულის საწამებელი, საფლავი და მონასტერი, რომელიცა აღუშენებია საქართველოს მეფესა კურატ-ჰალატსა გიორგის, აწ უჭირავსთ სომეხთა. იტყოდენ ვითარმედ რაფხანა მეფეთა საქართველოსათა ამა დიდსა მონასტერსა შინა ყოფილან აქა თუ ვის მიერ აღუშენნეს იერუსალიმის მონასტერნი ისმინეთ:

1. გოლგოთას სადა ჯუარს აცვეს უფადი, ესე ადგილი უშოვნია ბაგრატ მეფეს აღექსნანდრეს ძმის-წულს დიდის საფასითა არაბთაგან, და მასუგან რა გაოსრებულად ლეონს ქართველთა და კახთა მე-

- ფეს სავსით დაუხსნია ქრისტეს საფლავი, გოლგოთა და წმინდანი ადგილნი და მოხსსტერნი, და მარმარიოთ აღუშენებია, წელსა 1534.
2. იაკობ აღფესის მოხსსტერი არს აღშენებული გიორგი მეფისა კურატპალატისაგან.
 3. ჯვარის მოხსსტერი აღშენებული არის ბაგრატ მეფისა კურატპალატისაგან.
 4. წმინდის ნიკოლოზის მოხსსტერი კასთ დედოფლის ელენე ყოფილის ელისაბედისგან აღშენებული, სადაცა წმინდა ნიკოლოზი თვით მჯდარა, და მუნ სენაკიცა მისი ყოფილა.
 5. ღუთის მეტყველის იოანეს მოხსსტერი ათაბაგსა და სანათბეგოელთ აღუშენებიათ.
 6. წმინდისა აბრამ მამათმოავრის მოხსსტერი, სადა ისჯეს შესწორკვდა, ესე დარღვეული აღუშენებია ანაშიძეს გიორგის ლეონის ძეს, 1700 წელსა.
 7. წმინდის ვასილის მოხსსტერი აღუშენებია ამირანორს ამირანდოს და თაყას, დედათ მოხსსტრად არის.
 8. მეორე წმინდის ნიკოლოზისა ჯვარის მოხსსტერთან აღუშენებიათ წულუკიეთა ჰაატას და ქაისოსროს.
 9. წმინდის თეოდორეს მოხსსტერი ჯვარის მამის ქრისტეფორესა და მისთა სათესავთა ზედგინიძეთაგან არს აღშენებული.
 10. წმინდის გიორგის მოხსსტერი ურიათ-უბანში დადინათაგან არს აღშენებული, და მოხსსსენებელიცა მათი მუნვე არს.
 11. წმინდის დიმიტრის მოხსსტერი ქსნის ერისთავს შალვას და ვიშელს ივანეს აღუშენებია, და მათი მოხსსსენება არს მუნ.
 12. დედათ მოხსსტერი წმინდისა ეკატერინისი აქა არს მოხსსსენებულანსკეტელის ტიცის შვილის ამილახბარისა და მახბელთა აღმაშენებელთა მისთა.
 13. დედათ მოხსსტერი მიჩქმისა აღუშენებია რაჭის ერისთავს, და მათი მოხსსსენება არს მუნ. ესე არს ქართველთა დედათა თვს, და აღუმენიანცა არს მუნ ქართველი სახელით ტარიტინა ასული ანჩაფის შვილისა, ორნი მონაზონნი არიან კახნი, სსუა რუისელი, იმერელი და გურიული იმეოფების სულიერად და კეთილად წმინდასა

მას აღგილსა. 14. ბეთლემს და გეთსამანიას არიან სამწირველონი ქართველთანი და კვლად იერუსალიმს არიან სხვანიცა, მონასტერნი, აღშენებულნი ქართველთაგანვე, არამედ მე ვერ შევიგენ თუ ვის მიერ აღშენნეს.

ამა მონასტრებთა შინა არს სამარადისო მოსხენება აღმაშენებელთა მათთა, დაჰკვიდრან კანდელნი მოსახსენებელნი მათნი, ზოგნო გოლგოთას დაზოგნი ქრისტეს საფლავსედ.

კვლად მოთხრობა ჯვარის მონასტრისა თჳს: არის აქა მრავალი წიგნი ქართული, არს მუნვე ლუსკუმა ღირსისა ჰროსოტესი და თვითონცა შიგ სატია, მას შინავ არიან დახატულნი: 2, დიდი და ღირსი მეფე მირიან ზოსროიანი, 3, დიდი და სასელოვანი მეფე ფსტანტ გორგასლან სოსროიანი, რომელმან დაიპურა იერუსალიმი, და ჰალესტინე, აღაშენა მცხეთის ეკკლესია და დასკა მუნ ყოვლისა საქართველოს კათოლიკოსი (რამეთუ შელეტი აღსწერს რა ყოველსა სოფელსა, საქართველოთა შინა სამთა ეპარხიათა ასხენებს, ერთსა ძველს ეგსტათი ანტიოხელის მიერ განწესებულსა, ყოვლისა საქართველოს მთავარეპისკოპოსისასა, სხვასა ვასტანგის მიერ სოსროიანისა დასმულსა და ამთ ორთავე ზემოსად, სოლოქ მესამესა ირავლი ბერძენთა მეფისაგან დასმულსა ქვემოთა საქართველოს იმერეთისად. და ხრისანთოს პატრიარხი აღსწერს რა ყოვლისა სოფლისა ეპისკოპოსოთა, ქართლსა ასხენებს ერთისად სამწყსოდ სამართლად. სოლოქ მეჰკვითხევი რა იერუსალიმის პატრიარხსა, ვითარმედ არა მცირე მე არასა ქართლისა მთავარეპისკოპოსი. მომიგებდა ბრძენი იგი. ვითარ ეგებისო დამცირება მისი, რამეთუ არს დამყარებული დიდისა ეგსტათი პატრიარხისა მოცაქულთა სწორისა და დიდისა კოსტანტინე მეფისა მიერ, და ვინ არს უმაღლეს მათსა. რამეთუ მირიან მეფემანცა მუნ დასწა ყოვლისა საქართველოსა არხიეპისკოპოსი სამთავროსა, და დაამდაბლა ვასტანტ ბერძენთა მეფის კოსტანტინე მონომახის და მოწმებითა და მცხეთას უმაღლეს უწოდა); 4, მუნ სატია მეფე საქართველოსა ბავრატ გურატვალატი დავითიანი, აღმაშენებელი ქუთათისისა და ჯვარის მონასტრისა; 5, დადიანის ასული მარია დედოფალი ქართლისა; 6, შოთა რუსთაველი მეჭურჭლეთუხუცესი; 7, და-

დიანი თავისის მეუღლით; 8, აფსაზეთის კათალიკოსი; 9, ტფილელი ელისე; 10, მანგლელი თეოდოსი; 11, ბედიელი; 12, ჯვარის მამა ნიკიფორე; 13, წულუგიძენი პატარა და ქაიხოსრო. ამავე მონასტერსა ცხოვრებულა არსენი ვანსაძე, კაცი ძილფოსოძისი და მთარგმნელი ღრმათა წერილთა. მოძღვარი დაჰყო აღმშენებელისა. იულისის 20 მუნ წამებულა წმინდა მოწამე სალომე, რომელიცა შეიპყრეს უსჯულოთა და აიძულებდეს დატკეპბასა სჯულისასა, სალომე მან მხნემან განბასრა სარწმუნოება მათი, და ამისსა შემდგომ ცეცხლითა და მასვილით უწამებიათ სანატრელი იგი. ოკდომბრის 19 მუნ წამებულა წმინდა ნიკოლოზ დვალი. ესე იყო შეილი მშობელთა მოწმუნეთა, რომელთაცა სიყრმესავე მისსა შესწირეს იგი ღმერთისა, და რა მოიზარდა წარვიდა მონასტერსა კლარჯეთისასა, მონაზონ იქმნა და მრავალი მოღვაწება აჩვენა. ამისსა შემდგომად აღისურვა აღსლუა წმინდად ქალაქად იერუსალიმად თაყუანის ცეცხლად ცხოველს-მყოფელსა საიფლავსა უფლისასა და დადგომად მონასტერსა ჯვარისასა ქართუელთა თანა, ვინაცა შეპყრობილ იქმნა უსჯულოთაგან და მრავალი სატანჯველი თავს-ისსა, ამისსა შემდგომად შიშისა თვს თურქთასა ჯვარის მამის მიერ წარვიდა კვარდ, და მუნ სამარადისოდ გედრებასა შესწირვედა უფალსა, რათა მოწამეობისა ნაწილთა ღირს-ჰყო და იხილა ჩვენება, რათა კვლად წარვიდეს იერუსალიმად, და მამამან გასწავოს შენ, ვითარცა ჯერ არსო. და მივიდა რა მუნ, გამოეცხადა მამასა ჯვარის მონასტრისასა, რათა წარვიდინოს იგი მაკედონიად, და ბრძანებითა მისითა წარვიდინებული ნიკოლოზო, მივიდა რა მუნ, შეურაცხ-ჰყო სჯული წარმითა მათ, რომელთაგანცა შეპყრობილ იქმნა და დაეპატიჟა დატკეპბა სჯულისა, არამედ მან ფრთად განბასრა და აგინა სჯული მათი. შემდგომად წარდგენილ იქმნა იგი წინაშე ამირისა, რომელმანცა ღიქნითა კელ-ჰყო ცოტუნება მისი, და ვითარ არა მოწილ-ჰქმნა მასვილითა წარჰკეთეს მას თავი. იქმნა საკვირველი, რამეთუ მოკვეთილმან მან თავმან სმა ჰყო: „დიდება შენდა ქრისტე ღმერთო, ღირს-მეჲვ დათხევად სისხლისა წმინდისა თვს სასულისა შენისა.“ შემდგომად ამისსა დასწკეს ცეცხლსა შინდა გვამი მისი. სალომე ჰსცნა რა ესე მამამან ჯვარისამან, შესწუხნა ფრთად, სტროდა სამარადისოდ

და აქჲნდა ზრუნჲა მისთჲს, უკეთუ მითჲალულ არიან ღვაწლნი მისნი წინაშე უფლისა. დღესა ერთსა განკვრება დაეცა მას, და ისილსა გუნდი მოწამეთა, დაშორის მათსა მთავარი მოწამეთა გიორგი, სოლო გუნდსა მას შინა ნიკოლოზს დვალი შემოსილი ბრწყინვალებითა, დაეკეთა ბერსა. „ამიერიდგან დააცსრე მწუსარება ჩემთჲს, რამეთუ წამება ჩემი შეწირულარს წინაშე უფლისა.

ივნიის 27. მუნვე წამებულა წმინდა მღჲდელ-მოწამე ლუკა ჟვარის-მამა მუსა-შვილი აბაშიძე, რომლისაცა დედა პირველვე მოსრულ არს იერუსალიმად, და მონასტონ-ქმნილა, და შემდგომად თჲთ ლუკაცა მოსულა მონასტონ ქმნილა, და მოღჲაწე ფრიად და სათნო მონა უფლისა უსწავიეს ენა არაბული, და უხილავსთ რა კრებულთა ღირსება მისი, ოგურთხებით მღჲდლად და დაუდგენით მამად ჟვარისსა. სოლო თურქნი განიცდიდეს რა მსურვალესა ღმთის მოყვარებასა მისსა, შურად აღუდგენ მტერისა რისმე მონასტრის მიხეზისა თჲს, აწვევდეს მას დატყვებასა სჯულისასა, და აღუთქმიდეს ამირაბასა და სიმდიდრესა, არამედ მან ფრიად განბასრად და შეურაცხსა სჯული მათი. ამისთჲს აფთითა წარტყვეთეს წმინდა თაჲი მისი. სოლო მოკვეთილი იგი თაჲი განიცინებდა და მადლობასა შესწირევდა უფალსა ღვაწლისა მისთჲს. ამათ წმინდათა მოწამეთა თჲს სვინაქსარსაცა აღუწერათ და დღესასწაულიც განუწესებიათ.

ამისსა შემდგომად წარკვლით მონასტრად სომქსთა, რომელიცა აღშენებულ არს მეფის გიორგი კურატვალატისაგან, და განკვკვრდი სიკეთესა მისსა, რომე ეკეთი ბრწყინვალე და შემკობილი ტაძარი არა ოდეს მიხილავს.

უსთქვათ ესეცა, რამეთუ შეიკეთა საქართველოსათა სახელოუანთს ხრმლითა მით ძლიერითა აღიმაღლნეს ხმანი მათნი, და ტყვე ქმნილი ქრისტეს საფლავი წარუსრნეს სპარსთა და თურქთა, გამოისხნეს, და იპურეს და აღაშენნეს წმინდანი ესე ადგილნი, და ესეოდენნი მონასტრენი სულისა მათისა საოხად და შემდგომთა ნათესავთა საუნჯედ წარუპარველად დაუნჯნეს, და საქართველოთა შინა სოფელნი და აგარაკნი შესწირნეს. სოლო წმინდათა მამათა ჩვენთა ქართველთა სასარებად ამა ადგილსა წმინდასა სოარცნი განლიებეს მოღვაწეებითა, და სსვაფა

სისხლი დასთიივს. სოლო ვიუთთა ქოიდეს აქედგან თარგმანებს სა-
ღუთოთა სჯულთა, და აღასრულეს ორისავე სოფლისა სულთა და სოფ-
თა დიდებისა და ბრწყინვალებისა მრმატუეებელნი საქმენი. აწ განცვი-
ფრებულავარ, თუ რადსა თვს აწ ქართველთა უგულებელს ჭყენეს დიდნი
ესე და წმინდანი ადგილნი, ანგელოზთაგანცა თაუჲანის საცემელნი,
მრავალნი მეფენი ქრისტეანენი და გინდა ყოვლისა სოფლისა ქრისტე-
ანობა იღუწიან, რათამცა იქონიეს აქა მტირე ადგილი აღსანთებელი კან-
დელთა, ანუ ტრავეზი მსსკერპლის შესაწირავი. არამედ იგი სრულიად
ქართველთა არს და მათი განდელი და მოსსენება არს ამით შინა, რამე-
თუ მათ ნეტართა აღუშენებიათ, რასათვს აწ ერთი ვინმე მათი
მღვდელი არა იმყოფების აქა, მათის ჯვარის მამის შემოსავლითა და
სწავლითა, რათა მათ ძველთა მიცუალელებულთა მოსსენება არ მოიშა-
ლას და აწ მოყოთა სსენება დააწესოს. თუმცა მონასტრები არავე
დაიპყრან, გარნა ამისნი განდელნი ქრისტეს საფლავსა, გოლგოთასა,
და სსვათა მონასტერთა შინა არა დაავსონ, ვინადგან მოკუდავნი ვართ,
ამისს უბრწყინვალესს ადგილს. სადა გვპოვებთ, სადაცა მოინსენებო-
დეს სული ჩვენი. რასათვს დაუგდიათ ესოდენი ჭირნასული! და ანუ
უკეთუ აწინდელნი საქართველოსაგანნი უმეტარ იქმნეს ამის თვს
უითარ არა მოიწია ერთი ვინმე აქა, და არა ჭსტან აქაური ამბავი,
ანუ ქვათა ზედა დაწერილი, ანუ აღმოკვირება წიგნთა შინა, რათა
უეწეებისა ქართველთა თვს, რომელთაცა არა სმენიესთ, თუ რა არის
თურესალბი მათ თვს, და თვთ მეცა არა ვუწყოდი აქამოდუ აქაურნი ესე
უითარი საქმე. ჯიძე რა დიდის უგუნურებით არის დამთურალი ნაყესა-
ვი ჩვენი! სოლო არს მუნ ქრისტეს საფლავსა ზედა მოსსენება ღუთის
მოყურართა მეფეთა ქართველთა და კანთა ლეონისა და თეიმურაზისა,
კვალად ეწერა მეფე ნიკოლოზს ყოფილი. ერეკლე, მე ძინა გიორგი და
ასულნი: მარამი და სუარამან. ამის თვს მეცა ვინებუ და ერთობით
კრებულთა მღუდელთა მთავართა და მღუდელთა ყამბ ვაწირვინე და
მოსსენება განკუთხლე მეფეს ჩვენსა თეიმურაზს და ქესა მისსა მე-
ფესა ერეკლეს მეუღლით, ძით და ასულთ. მათით და ძალისაებრ
ჩემისა ტრავეზი და სერი განკუმზადე, საფასე მივართვი და ვიდდე
სწაულეთ ბრწყინვალედ, მეფენი საქართველოსანი მრავალ ყამიერ ჭყოს.

შემდგომად იერუსალიმით კვალად მიკედით მონასტერსა ქართველთასა ჯუარს და განვიცადეთ კედელთა ზედა წმინდანი მამანი და მოწამენი საქართველოსანი ესატნეს შარავანდედითა და გვირგვინითა ესენი :

1. წმინდა მღუდელ-მოწამე მოსე ქართველი.
2. წმინდა მღუდელ-მოწამე მარინ ქართველი.
3. წმინდა მოწამე ქაინოსტო ქართველი, რომელი აწამა ყაენმა შაჰაბბაზ წმინდათა სატთა თჳს, ქრონიკონსა ტ. 1612.
4. წმინდა მამა არსენი იბადის ქართველი გვარად ვახნაძე ძილოსოძისი.
5. ღირსი მამა ევთიმი გრძელის ქე ქართველი.
6. ღირსი მამა მიქელ ჭუბას ქე.
7. ღირსი მამა იოანე რუსკაძის ქე.
8. ღირსი მამა დანიილ აბა-შვილი.
9. ღირსი მამა იოანე ჭიმჭიმელი ქართველი ძილოსოძისი.
10. ღირსი კათოლიკოზი ქართლისა არსენი.
11. ღირსი ეპისკოპოზი ნიკოლოზ ქართველი.
12. ღირსი მამა კინდ ქართველი.
13. მუნ ცხოვრებული ჯვარის მამა ნიკოლოზ, ყოფილი ნიკიფორე ქე ოძან ჩოლაყა შვილისა, დედით არაკვის ერისთვის ასულისა კაცი სასულაჲანი, წინა-მძღუარი მცხეთისა ქალაქისა, და მოძღვართ მოძღუარი კასეთს, ოდიშს სოფლის გოცსურულისა და იერუსალიმს ჯვარის მონასტრისა და გოლგოთისა სამკვიდროსა ჩუენისა არსიძანდრიტი.
14. მის თანა თეოდოსი მანგლელი რევის შვილი და 15, ნეოფიტე მმართველნი მონასტერთა ქართველთა.

აქა მოკისსენთ ძველთა ქართველთა მთარგმნელთა თვისცა წმინდათა მამთა მეცნიერთა, რომელთაცა გარდმოიღეს ელლისურიდამ სრულიად სამღთო წერილი და საეკლესიოხი წიგნნი.

1. წმინდა მამა ილარიონ ქართველი მთარგმნელი გარდაიცუალა, წელსა ქრისტეს აქეთ 882, ადარნასე (49 მეამდენე) მეფის დროს.
2. წმინდა მამა იოანე მთარგმნელი, მამა ევთიმისა, ქვეყანისაგან ტაოსსა იყო უამსა მეფეთა (50) სუმბატ და (51) კონსტანტინეს, 923 წლითგან.

3. წმინდა მამა ეკთიმი მთარგმნელი მიიტკვალა წელსა 1028, მეფობასა (56) ბაგრატ მეფის გიორგის ძისასა.

4. გიორგი მთაწმინდელი, რომელიცა ამავე ბაგრატ მეფის მოწოდებით მოვიდა მასთან მთაწმინდით 1059 წელსა დაკვალად წარსრული გარდაიტკვალა კონსტანტინოპოლს. 1066 წელსა.

5. იოანე პატრიკე ყოფილი ღილოსოქოსს ზეტრიწად ზედწოდებული და 6. სტეფანე იუშნეს ამავე მეფის დროს 1069 წელსა.

კვალად ამისსავე მეფობასა იუშნეს მთარგმნელნი ესე: 7. ბერი გრძელი, 8. ასალი აბრაჰამ. 9. არსენი, 10. ანტონი მნათე, 11. ვასილი ბაკრატიის ძე. ესენი მოესწრნეს ეკთიმი და გიორგი მთაწმინდელთა, 12. იოანე ანუ ილარიონ თქალელი, მოძღუარი და მასწავლებელი გიორგი მთაწმინდელისა, 13, გიორგი შეეენებული მისივე მოძღვარი და 14. გიორგი ოლთისელი. 15. ეკთიმი, 17. იოანე გრძელის ძე, 17. არსენი ნინო წმინდელი, 18. იოანე ხასუელი ოქროპირი. 19. ზაქარია ბირდატის ძე ანუ შატირისძე.

ხოლო მეფობასა (58) დავით აღმაშენებელისასა 1116 წელს იუგნეს მთარგმნელნი ესე ქართველნი: 20. ეფრემ მცირე. 21. თეოფილე, 22. იოანე ტარიჭის ძე, და 23. არსენი იყალთოელი ვახინაძე, მოძღვარი აღმაშენებელისა და სხუანი, მოსსენებულნი ზემოაჲ აღწერასა შინა მთაწმინდის ივერიის მონასტრისასა.

და ამისსა შემდგომად წარკვედიტ ჯვარის მონასტრით ბეთლემად. მივიწიენით სოფელსა ბეთსაიდას და მუნით ევფარტას, სადაცა ვისილეთ სავლავი რასილისი ოსუბ და ბენიამენის დედისა, და მიერ მივიწიენით რა ბეთლემად მოგვეკუბნეს ძმანი და შეგვიყვანეს ეკლესიასა ბეთლემისასა, იუსტინიანე კეისრისა მიერ აღშენებულსა, დიდსა და საკურველსა, სოფიას კენჭით ჩაწყობილსა, რომელსა ქქონან 56 სვეტნი მარმარისანი, და იატაკნიცა მარმარითა დაფენილნი. ხოლო, ქვეშეთ ტრაპეზისა შთასწურვი შთაგედით გიბითქუბსას მას კლდისასა, სადაცა იშუა უფალი ჩვენი იესო ქრისტე და ვისილეთ ბაგა იგი პირუტყუათა, სადა მიაწვინეს უფალი. ვუამბოროთ შიშით ფრიადით ადგილსა მას წმინდათ უწმინადესსა, რომლისა თჳს წინასწარ-მეტყველმან წინათ მოასწავა, ვითარმედ და შენ ბეთლემ ქვეყანა ეკე იუდასი, არა სადა უძრწე

მეს-სარ მთავართა შორის იუდასთა, რამეთუ შენგან გამოვიდეს წინა-
მძღუარი, რომელმან დამწესოს ერთი ჩემი ისრაილი. მიქია. 5. 2. და გან-
ვიცდიდით შობისა მისისა ადგილთა, ქალწულისა მიდგომილისა და ემან-
ნიელის მშობელისა ჰირეკელ-საუგუნიეთა ღმთისასა. მიერ წარმოვიდით
და მოვიწიებით ადგილსა მას, სადა ურთასა ვისმე აქჳნდა მიწა სა-
ყანე, და შეგან ეთესა მუხუდო. მუნ მივიდა მარიაჲ დედა უფლისა თსო-
ვად მუხუდოსა მის, და მან არა მისცა. სოლო შემდგომად იხილა,
რამეთუ სრულიად ქჳად შეცუდილ-იყო მუხუდო იგი, და ჩვენცა აღი-
კჳკრიბენით ქვანი იგი მსგავსნი მუხუდოსანი.

იხილეთ ქრისტეს მოუჭარენო ერნო სიტყვანი მესუთისა ამის
მასარებელისა ესაიასნი, ვითარ წინათვე უწინასწარმეტყველა ყოველთა
ერთა ქრისტეანეთა მუნ აღსლჳა და ჰეშმარტისა შენდობისა მოღება
მუნით. სოლო უკეთუ ვინმე იცილებოდეს, ვითარ სხუელებსა და სიგლა-
საკე სასიკად მეს, და ვითარ ვუძლო წარსლჳაჲ წმინდად ქალაქად
იერუსალიმად, ეგეჳითართა არა იტყვიბ წინასწარ-მეტყველი და შენდო-
ბისაცა ღირს არიან იგინი. გარნა რომელთა უძლავს, და არცა მო-
სუცებულობითა, არცა სხუელებითა, არცა ნამეტნავითა სიგლასაკითა
შეპერობილ არიან, არამედ უღებებით და დაზარებით გარდაიხდინ
ცხოვრებასა თვისსა, და იტყვიან, ვითარმედ ღმერთი ყოველგანვე არს
და არა საჭირო არს აღსლჳა იერუსალიმად. ესენი წინა-აღმდგომად
გამოსხნდებიან ზრძანებისა ღმთისა, პირითა წინასწარ-მეტყველისათა
თქმულისა. ესე სიტყვანი უერად-ელა განათლებულსა და ღმთის-
მოუჭარესა მეუკეთა ქართველთა და კასთასა უფალსა ლეონს, რამეთუ
ესმოდა რა ოსრად დაცარიელება წარმართთაგან წმინდისა სიონისა და
საფლავისა ქრისტესისა, და არა რა ზრუნვა დაედვათ მის თვის გულ-
სა თვისსა სსჳათა ქრისტეანეთა მეუკეთა; ამისთვის შური იშურვას
სასლისა თვის ღმთისა საბოთისა მარადის მოხსენებულმან მან მე-
უემან, წარავო მრავალი საფასე, და წარმოავლინა იოაკიმ ჯვარის მამა
ქართველი წინაშე მთავართა და შისთა არაბთასა, აღავსნა იგინი საფა-
სათა, აღაშენა საფლავი ქრისტესი და გოლგოთათა, და განსწმინდეს წარ-
მართთაგან შეგინებულნი წმინდანი ეკკლესიანი და იწევს წესისაებრ ქრი-
სტეანეთასა დღესასწაულობა სიონს მთასა წმინდასა უფლისასა და ვიდრე

დღეისდელად დღემდე არს ჰაზრისია, მოსხენება სამარადისო და ვიდრე აღსასრულამდე სოფლისა იქმნების სანატრელისა მის თვს მეფისა, რომელიცა სანდვილვე მიემთხვია გურთხევესა მას, ვითარმედ გაგურთხოს შენ უფალმან სიონით, რომელმან ჰქმნა ცანი და ქვეყანა. სოლო მე აქამომდე არა მსმენოდეს სასელი ლეონისა და ვევედრე წმინდათა სინოდთა იერუსალიმისათა, რათა შესძინონ მოსხენებაცა ესე: ვითარმედ წათესავნი მის მეფისანი მომავალნი და აწ მსუივენი საქართველოთა ზედა მეფე თეიმურაზ და ძე მათი მეფე ირაკლიოს, მეუღლენი, ძენი და ასულნი მათნი, მრავალაჲსამიერობით, მუნ ცხოვრებულთაგან საუკუნოდ მოიხსენებოდენ.

VIII.

ქართლის ცხოვრებისაგან.

რცა მეოთხე მეფე მირიან მე სპარსთა მეფისა სოსროიანი. აწ ვასსენოთ ცხოვრება მირიანისა მისი ქასრე არდაშირისა სასანელისა.

ვითარმედ შეიწუნარა მეფემან ქასრე ვედრება ქართველთა, შეჭროთ ძესა თვსსა მირიანს ასული ქართველთა მეფისა, და მისცა მეფედ, და დასწა მცხეთას, მისცა ქართლი, სომხითი, რანი, მოვკანი და ჭერეთი. და იყო მირიან მამინ წლისა შვიდისა, და თანა-ჭყუა დედა მირიანისი, და არა დაუტევა იგი მირიანის თანა, რამეთუ უეკარდა იგი, ვითარმედ თავი თვსი, არამედ დაუტევა მამა-მძუძედ და განმკებულად წარჩინებული ერთი, რომელსა ერქუა მირვანოზ, და დაუტევა ორმოცი ათასი მსედარი სპარსი რჩეული, და არა დასსნა ქართლისა საზღუართა სპარსნი იგი ფიცისა მის თვს, რომელ ფუცებულ იყო ქართველთად, არამედ დაჭსნა ჭერეთს და მოვკანს და სომხითს. სოლო უბრძანა მირვანოზს, რათა სპარსთა მათგანი შვიდი ათასი რჩეული მსედარი ყოვლადვე ქალაქსა შინა იზურან მცველად მისა მისისა და ესრეთ დაეზავა ქართველთა, რათა კარნი და ციხენი ყოველნი იზურნეს და შეჭრითა სპარსითა, და სსწა ხიმრავლე სპარსთა არა იყოს ქვეყანასა

შინა ქართლისსა აღრუელად, და იუოს შვილი ესე ჩემი ორსავე სჯულსა ზედა, მამათა ჩვენთა ცეცხლის-მსასურებასა და თქვენთა გერბთასა, რამეთუ შირველვე ამასცა ზედა მოეცა ფიცი. და წარვიდა მეფე ქასრე, და წარუსუნა და დაიმორჩილნა ყოველნი სეკნი კავკასიანთანი, და დასსნა ყოველგან მთავარნი, და უბრძანა მათ ყოველთა, რათა იუუნენ მორჩილ ძისა მისისა მირიანისა, და უბრძანა მირიანსა ძესა თვსსა და მამა-მძუძესა მირვანოზს, რათა ჳბრძოდინს საზარათა, და წარვიდა თვთ სპარსეთად. სოლო ამან მირვანოზ ჳმატა ყოველთა სიმაგრეთა ქართლისათა და უმეტეს ყოველთა მომტკიცსა ზღუდენი ნეკრებისა ქალაქისანი. აღიზარდა მირიან მსასურებასა შინა შვიდთა მათ გერბთასა და ცეცხლისსა. სოლო შეუუარნა ქართველნი და დაავიწყა ენა სპარსული, სოლო დაისწავლა ენა ქართული, და ჳმატა შემკობა გერბთა და ბომონთა, კეთილად იზურნა ქურუმნი გერბთანი, და ყოველთა მეფეთა ქართლისათა უმეტეს აღასრულებდა მსასურებასა მას გერბთასა, და შეამგო საფლავი ფარნავაზისი. ესე ყოველნი ქართველთა სათნოებისა თვს ჳქმნა. კეთილად იზურნა ქართველნი ნიჭითა და ყოველთავე დიდებითა, და შეიუუარეს იგი ყოველთა ქართველთა უმეტეს ყოველთა მეფეთასა, და მეფობდა ესრეთ მირიან მცხეთითგან ქართლს, სომხითს, რანს, ჳერეთს, მოვაკანს და ეგრისს. — ვითარ იქმნა მირიან ათსუთმეტისა წლისა, მოუგჳდა ცოლი ასული ქართველთა მეფისა, და ამას ზედა დაესრულა ქართლს შინა მეფობა და დედოფლობა ფარნავაზიანთა მეფეთა, შეწუსდეს ყოველნი ქართველნი სიკუდილსა ზედა დედოფლისა თვსისასა. არამედ დაადგრეს ერთგულებასა ზედა მირიანისსა. არცა ძალ-ედჳს და არცა ღვიინ იყო ფარნავაზიანთა ნათესავი, რომელიმცა დირს-ქმნილ-იყო მეფობასა ქართველთასა და ესრეთ შეიტკბეს ამის მიზეზისა თვს მეფობა მირიანისა. სოლო მირიან მეფემან უმეტეს ჳმატა კეთილსა ქართველთასა და მოიუუნანა ცოლი საბერძნეთით ჰონტოთ ასული ულიოტორისი სასკელით ნანა, იწყო ბრძოლად საზარათა, და მარადის ჳბრძოდინს, ოდესმე განუდგინ მირიანს ლეკნი, და მათ გამოიუუნანის საზარნი, მიეკების ჳერეთს ანუ მოვაკანს და მუნ ეწევს. ოდესმე გამო იუუნანის დურძუკთა და დიდოთა, მასინ ეწევს და ვერ ოდესმე

ჭსძლეს საზარტო, აწამედ უოკლადკე მიწიან ჭსძლის. ესრეთ მრავალ-
გზის გარდაისადა ბრძოლა საზარტო, და უფროსი ლაშქრობა მისი
იუკის დარუბანდს, რამეთუ მოვიდის საზარტნი და მოადგიან დარუ-
ბანდსა, რათამცა წარიდეს და განსაღეს კარი ფართო, და მუნითმცა
იწყეს გასლჳა სზარტთა ზედა. სოლო ოდეს მოვიდის საზარტნი და-
რუბანდს, მაშინ წარვიდის მიწიან შკელად დარუბანდისა, ოდესმე
უომრად მიწიდიან საზარტო, და ოდესმე ბრძოლით აოცნის. სოლო
კითარ იქმნა მიწიან წლისა ორმეოცისა, მაშინ მოუგუდა მას მამა
სზარტთა მეფე, და დასჯდა მეფედ სზარტეთს ძმა მიწიანისი უმცრეპესი,
რომელსა ერქუა ბარტამ. კითარცა ესმა მიწიანს, მოუწოდა ყოველთა
სზართა თხსთა, შეიკრიბნა და წარემართა ბაღდადს, რათამცა დაჭსჯდა
საუღართა მამისა თხსისათა. და ძმამანცა მისმან შეიკრიბნა სზანი
ურცისკნი, და მიეგება ბრძოლად სეგსა მას ნსსიბისსა; და კითარცა
ისილეს მოსუტებულთა და მარსაზანთა სზარტეთისათა, კითარმედ მ-
სვილი დაეცემის ურთიერთსა, აღჭსდგეს მათ შორის მოციქულად და
ბჭედ, და დასჯერდეს ორსივე მეფენი ბჭობასა მათსა და დასსდეს ბჭედ.
მიწიან იტყოდა სარჩელად: „პირმშო შვილი ვარ მე მამისა ჩემისა,
და საუფლისწულად მეზომნეს ქვეყანანი უცხონი, მკლავითა წა-
სმულნი, და მუნ დღესი ჩემნი დამიყოფიან ბრძოლასა შინა საზარტისა
და მრავალგზის სისსლითა ჩემითა დამიცავს სზარტეთი საზარტთაგან,
ამის თხს ჩემი არს საუღარი მამისა ჩემისა.“ სოლო ბარტამ იტ-
ყოდა ამას ზედა: „თუმცა პირმშო არს იგი, აწამედ ნაშობი არს მსეკ-
ლისა და ნაშობსა მსეკლისსა ყოფის სსვედ, რომელ მას მიხვედ-
რის სამეფონი, სოლო მე ნაშობი ვარ ჭინდოთა მეფისა ასულ-
ისა სზარტთა დედოფლისა, და მოგისმენთა ანდერძი მამისა ჩემისა და
მოგინასავს, რომელ სელითა თხსითა დამადგა გზრგზნი თავსა ჩემსა.“
სოლო მათ განბჭეს და მისცეს მეფობა სზარტეთისა ბარტამს,
სოლო მიწანს გულის-სადებლად მისცეს ბარტამისგან ჯაზირეთი,
და შამისა ნსსეკარი, და ადრებადაგანი, ესე ყოველი ქართლსა, სომ-
ხითსა, რანსა, ჭერეთსა და მოკავანსა ზედა მოურთეს, და წარმოვიდა
მიწიან. სოლო ვიდრედა ჯერეთ მუნ იყო იგი, გარდმოვლეს ოვსთა
ფეროშ და კაცია და განჭყუენეს ქართლი. სოლო მიწიან გარეს გა-

რე გარდავიდა ოკსეთს, მოჭსტუეკის იგი და მოჭსწუა საზარეთადმდე და გარდამოკლო გზა დასავლეთისა. და მოვიდა შინა, და შემდგომად ამისსა წარდენთამე წელიწადთა ჩვეულებიხებრ მოვიდეს საზარეთ ბრძოლად დარუბანდისა. სოლო მირიან წარვიდა შველად და ვიდრე იგი მუნ იყო წუობად საზარეთ, მაშინ უკვე მეფე გუთთა სპითა ურციხესთა შევიდა საბერძნეთს. სოლო მეფე ბერძენთა შეჭრბა სპითა თხსითა, და წინა-აღუდგა. მაშინ მეფემან გუთთამან სთხოვა თავისთავ-ბრძოლად კეისარსა, რომელმანცა ვერ ძალ-იდუა ბრძოლად მისი. სოლო იყო ძე კოსაროს სომეხთა მეფისა, სასულით ბრდატ, რომელი ვასსენეთ ზემო; აღზრდილ-იყო საბერძნეთს, და იყო გოლიათი. მას ჟამსა შინა იყო იგი სპასა თანა ბერძენთასა. იგი გამოაჩნიეს ყოველთა სპათა ბერძენთა, და შემოსეს შესამოსლითა და საჭურველითა კეისრისათა, და კეისრის სასუდ გაუგზავნეს ბრძოლად გუთთა მეფესა, რომელიცა გამოვიდა მუნით და მიეტყვნეს ურთიერთსა. ჭსძლო თრდატ და სელად-შეიზურა, და იოტეს ბანაკი გუთთა. სოლო კეისარმან მისცნა სპანი თრდატს, და გამოგზავნა სომხითს. მამულსა თხსსა. გამოვიდეს სომხითს და გამოასხსნეს სპანი, ერისთავნი მირიანისნი. მაშინ მირიან შეეჭრა წუობისაგან საზარეთასა, და მოიუჟინა სპარსეთით თხსი მისი, ნათესავი მეფეთა, სასულით ფეროზ, რომელმანცა მოიტანა თხს თანა სპა დიდი. და ამას ფეროზს მისცა მირიან ასული თხსი ცოლად, და ქვეყანა სუნანიოგან ბარდავამდე მტკვრისა ორივე კერძი, და დაადგინა იგი მუნ ერისთავად, და სსვაცა ძალი მირითო სპარსეთით, უწყო ბრძოლად თრდატს. სოლო ოდეს მირითვის თრდატ ძალი საბერძნეთით და მომართის მირიანს, და მას ვერ ძალ-ედვის წინა-დადგომად, განამაგრნის ცისენი და ქალაქნი, და მოკლის თრდატ ქვეყანად მისი. და ოდესმე განძლიერდის მირიან სპარსეთით, ვერ წინა-აღუდგის თრდატ, მოკლის სომხითი. ესრეთ დაუცხრომელად იყვს შუგათი მათ შორის წელთა მრავლთა, და არა ვინ იპოვა ოდეს სპარსთა შორის მარტოდ მბრძოლი თრდატისი. და სასულიოვან-იქმნა იგი ყოველსა ქვეყანასა და სძლო ყოველადვე ბრძოლათა თხსთა, ვითარმედ წერილ-არს ჭამბავი მირიან ცხორებებსა სომეხთასა. შემდგომად ამისსა მეფე იქმნა სპარ-

სეთს ძმისწული მირიანისი ძე ბარტამისი, რომელმან მოუგლინა მირიანს მოციქული და ჭრქუა, რათა შეეჭკრბეთ და გარდავლეთ სომხითი და შევიდეთ საბერძნეთად. მასინ გამოვიდა სპარსთა მეფე და მიუგება მირიანს, და შეჭკრბა სიმრავლე ურიცხვ, ვითარა თივანი კელთანსი და ფურცელსი სეთანი სიმრავლითა. გარდავლეს სომხითი, ვერ წინა-აღუდგა თრდატ, არამედ განამაგრნა ცისე-ქალაქნი და წარსტყვევნეს სომხითი, და შევიდეს საბერძნეთად, და ვერ წინა-აღუდგა მათ ბერძენთა მეფე გონსტანტინე, შთავარდა მწესარებასა დიდსა. იწევს ტყუენვად საბერძნეთისა. მასინ არწმუნეს მეფესა გონსტანტინეს კაცთა ღუთის-მსახურთა და ჭრქვეს: „ისილე საკრველება ქრისტესნი და ძლევა მტერთა მოსავთა მისთავან, ვითარ უოკელნი მოსავნი ქრისტესნი წარმღუანებითა ჯვარისათა ჭსძლევენი მტერთა. სოლო გონსტანტინე მეფემან არწმუნა მათი, ვითარცა წერილ-არს ესე განცხადებულად ცხოვრებასა ბერძენთასა, ნათელ-ილო გონსტანტინე და წარმოადღუანა სასე ჯვარისა და ეწყო მტერთსა სპარსთა მათ ურიცხუთა სპითა მცირითა, და ძალითა ქრისტესითა აოტა ბანაკი მათი და მოსწა სიმრავლე მათი. ივლტოდეს ორნი იგი მძანი მცირედითაღა მსედრითა, და მიუდგა უკანა გონსტანტინე და შევიდა სასლუაროთა მათთა, სპარსთა მეფე შევიდა სპარსეთად მეოტი, სოლო მირიან დადგა ქართლად და განამაგრნა ცისე-ქალაქნი. უღალს-იქმნა მირიანს და შეეშინა შემდგომად ოტობისა ქართლით, რამეთუ აღწუედილ-იეგნეს წეობასა შინა უოკელნი წარჩინებულნი მისნი სპარსნი და ქართუელნი. წარჭვავსნა მოციქულნი წინაშე გონსტანტინე მეფისა და ითხოვა მისგან მშვიდობა და აღუთქუა მას მსახურება და მოწყვედა სპარსთა. ჭსთნდა გონსტანტინეს, რამეთუ შიში აქუნდა კვალად სპარსთა მეფისაგან და შემწეობისათვს დაესავა მირიანს, აღილო შვილი მირიანისი მძევლად, რომელსა ერქუა ბაქარ. დაამოუწრნა თრდატ და მირიანს დაამსახლნა. მოსტა თრდატ ასული თვისი, რომელსა ერქუა სალომე ძესა მირიანისსა ცოლად, რომელსა ერქუა რევი. — უჩინა სასლუარო ესრეთ, რომელთა ქვეყანათა მდინარენი დიან და სამსრით მიერთვიან რახსსა. ესე ქვეყანანი თრდატის კერძოდ დაჭყარნა, და რომლისა ქვეყანასა მდიძარენი ჩრდილოთ ჭდიან და მიერთვიან მტკუნარ-

სა მიზიანის კერძოდ დაჭყარნა, და შუამდგომელ-ექმნა მათ და წარვიდა. მეფობდა მიზიან ქართლს, რანს, ჰერეთს, და მოკავანს და აქუნდა ეგრისიცა ეგრის წყლამდე, და მისცა ქსა თხსსა რევს საფულის წულად გასეთი და კუსეთი, და დასვა იგი უჯარძოს რევ და ცოლი მისი სალომე ასული თრდატისი და ცხოვრობდეს უჯარძოს. სოლო ფეროზს სიძესა მიზიანისსა აქუნდა ქვეყანა, რომელი ზემოთ ვასსენეთ მიტეულად მიზიანისგან, და იყო იგი მუნ ერისთვად. მას უამსა შინა მოსრულ-იყო წმინდა და ნეტარი დედა და ემბაზი ჩვენი ნინა და დაეყო მცხეთას შინა სამი წელი და განაცხადა ქადაგება ქრისტეს სჯულისა, იქმოდა კურჩებასა თხნიერ წამლისა, და სძამალლად იწყო ქადაგებად სჯულისა ჭეშმარიტისა ქრისტეს ღმთისა ჩვენიასა. ოდეს ქართლი მოაქცია წმინდამან ნინო ქრისტეს ამაღლებითგან გარდასრულ-იუწინეს წელნი სამას ოცდა ათერთმეტნი.

მოაქცევა მიზიან მეფისა და ყოვლისა ქართლისა წმინდისა და ნეტარისა დედისა ჩვენისა ნინა მოციქულისა მიერ.

და ვასსენოთ ცხოვრება წმინდისა და ნეტარისა დედისა ჩვენისა და ყოვლისა ქართლის განმანათლებელისა ნინა მოციქულისა, რომლისა თჳს მანვე ნეტარმან მოგვიითხრა უამსა აღსრულებისა მისისასა, რომელი აღჭსწერა მორწმუნემან დედოფალმან სალომე, უჯარძოსამან მის ცოლმან მიზიან მეფისამან, ასულმან თრდატ მეფისა სომესთასამან. და იყო მათ უამთა შინა ოდეს წმინდა გიორგი კაბადუკიელი იწამა ქრისტეს თჳს, იყო კაბადუკიამთ ქალაქით კაცი ვინმე მთავარო შესაბამი მონა ღმთისა სასელით ზაბილონ. და ესე წარვიდა ჰრომედ წინაშე მეფისა მაქსიმინესა მსასურებად და ნიჭისა მოღებად მისგან. და მათვე დღეთა შინა კაცი ვინმე იყო კოლასტრას შინა, და ესხნეს მას ორ შვილ ძე და ასულ და სასელი მისა მისისა იობენალ, სოლო ასულისა მისისა სოხანსა, აღესრულნეს ქმარი და ცოლი იგი, და დაჭშეთს და-ძმანი ობლად, აღდგეს და წარვიდეს ქალაქად წმინდად იერუსალიმად, იმედ ჰყუწს იმედი იგი ყოველთა ქრისტესანეთა და მიეკედრნეს მუნ. ესე ძმა იობანალი მიემთხვია დეკტლარობასა, სოლო დაჲ იგი მისი სოხანსა ჰმსასურებდა ნიამორსა ხარჩა ბეთლემელსა, სოლო ესე ჰაბუვი კაბადუკიელი სასელით ზაბულონ, რომელი ვა-

სსენეთ მიიწია ჭრომელ წინაშე მეფისა, და აღდგომილ იუწენეს მას ჟამსა ბრანჯნი ბრძოლად ჭრომთა ველსა ზედა ჰატალანისასა. მიჭსტა უფალმან ძალი ზაბულონს ჭაბუკსა მას კაბადუკელსა, და ჭქმნა წინა-აღდგომამ მტერთა მათ უზომოჲ, და იოცნა ბრანჯნი და შეიპყრა მეფე ბრანჯთა, და ყოველნი იგი მთავარნი მათნი, და მიიუწანსა იგინი წინაშე მეფისა. სოლო მეფემან განაწესა სიკვდილი მათი. მასინ იწყეს ტირილად ბრანჯთა მათ, და ევედრებოდეს ზაბილონს. „მოგვეც ჰირველად სჯული შენი, და შეგუწესენ ტაძარსა ღმთისა თქვენისსა და მასინ იყავნ სიკვდილი ჩვენი, რამეთუ შენ მიერ შეპყრობილ-ვართ, და შენვე ჭყავ ესე ჩვენ ზედა, და უბრალო იქმენ სისხლისა ჩვენისაგან ახოვანო.“ სოლო ზაბილონს ვითარცა ესმა ესე, მსწრაფლ მივიდა იდუმალ ჰატრიარსისა ფარულად მეფისა და აუწყა ყოველი. სოლო ჰატრიარქმან მისცა ნათელი სელსა ქვეშე ზაბილონისსა და შეიყვანეს ტაძარსა ღმთისასა, აწიარნეს საიდუმლოს სორცსა და სისხლსა ქრისტესსა და უჩვენეს დიდებანი იგი მოციქულთანი, და დილეულ ადრე აღჭსდგეს ბრანჯნი იგი და შეიმოსეს სამოსელი სამკუდრო, განვიდეს ადგილსა მას კაცის საკლავსა სასისხლესა, ილოცადეს და მადლობდეს ღმერთსა ნათლის-აღებისა თჳს და იტყოდეს, ჩვენ სიკვდილსა ამას შინა უკვდავნი ვართ, რამეთუ ღირს-გუყვნა ღმერთმან ესე-ვითიარსა დიდებსა მიღებად საგ ზალსა მას დაუღვენელსა, სორცსა და სისხლსა ქრისტეს ძისა ღმთისა უკუდავისა, რომელ უმადლეს არს ყოველთა მათთა, და უქვესკნელეს ყოველთა უფსკრულთა, რომელ იგი არს კურთსეულ უკუნისამდე. სოლო ვამ მშობელთა ჩვენთა ნაყოფთა სიმწარისათა და მკვდრთა ბნელისათა, და სმობდენ. „მოკვდინ მესრმლე და აღისვენ თავნი ჩვენნი ჩვენგან.“ ამას რა იტყოდენ იგინი, სედვიდა ზაბილონ, აღიძრა გონებითა და სტიროდა მწარედ. რამეთუ ვითარცა ცხოვართა თავნი მათნი კლუად წარკეპურნეს, და ვითიარცა კრავთა შეილთა მათთა საწყალობლად ილოვდეს მასინ მოწყალე ქმნილი ზაბილონ ამათ ზედა შევიდა მეფისა და გამოითხოვა მეფისაგან სამკუდროდ შეკაზმულნი, რომელნიცა მიმადლნა მეფემან და ჭჭქუა. „მომინიჭებთ იგინი შენდა, და რამცა გნებავს უყავ მათ. მასინ ზაბილონ განუტყვნა სოლო იგინი ევედრებოდეს ზაბილონს, რათა წარჭეკეს ქვეყანასა მათს

და მისცეს სჯული ქრისტესი ნათლის-ღება წყლითა ყოველსა ერსა მათსა. სოლო მან ისმინა გუდრება მათი, და მოითხოვა მღვდელი პატრიარქისაგან და ბრძანება მოიღო სსჯთა მიზეზითა რითაჲ მეფისაგან და წარვიდა მათ თანა. და ვითარ მიეხლნეს დღისა ერთისა სავალსა, მოვიდა წინა ჭამბავი, ვითარმედ მეფე ცოცხალი მოკალს და ყოველნი მთავარნი მის თანა. შეიძინეს ათნი საერისთონი: სოზამოა, სოზაი, გასლაჯაი, სონებავი, სინიჭრავი, ზაჯაი, ზავაი, ზარდაი, ზამიკაი და თომნი და სამეფოა. მიეგებოდეს ესე ყოველნი მდინარესა ზედა დიდსა და ღრმასა. დააყენნა მეფემან ერი იგი წყალსა ამიერ და იმიერ, აკურთხეს წყალი იგი, და შთასდა ყოველი იგი ერი და განიბანეს და აღმოსდეს აღმოსავალსა ერთსა, და დასდებდა მღუდილი ყოველსა მას ერსა სელსა, და იყო მუნ ათ დღე, და აზიარნა საიდუმლოსა. ქრისტესსა ერი ყოველი, დაუტევნა მღვდელნი, განუწესა წესი ყოველი, და ამისსა შემდგომად მისცა მშვიდობა ყოველთა, და წარვიდა ნიჭითა დიდითა რომედ, და განიზრასა გონებასა თვსსა, წარვიდე ირუსალიმად და ვმსას-ურთ ნიჭითა ამით ადგილთა ღუთისათა. წარვიდა ზაბულონ და განუყო ყოველი იგი მონაგები გლასაკთა, და პირველ სსხებუელი იგი დეკტაღარი პატრიარქ ქმნილ იყო, და ფრიად დაიპეგობრნეს ურთიერთარს ზაბულონ და პატრიარქი. ჭრქჳა სარანათორმან პატრიარქსა. „ესე ზაბულონ მამაა და ემბაზი ბრანჯთა, კაცი სრული ღუთის მოშიშებითა და სიბრძნითა, მიეც უკვე დააშენი სოხანსა ცოლად მისსა.“ და ჭხთნდა წმინდასა პატრიარქსა, და მისცა სოხანსა ცოლად და წარვიდა თვსად ქალაქად კოლასტრად.

ესე წმინდა ნინო მოძღუარი ქართლისა მათგან იშჳა ოდენ მსოლად თხნიერ სსჯსა შვილისა, და აღზარდა დედამან სოხანსა მსურებასა შინა გლასაკთასა, და ვითარმედ იქმან ნინო ათორმეტისა წლისა მშობელთა მისთა განჭყიდეს ყოველი მონაგები მათი, და წარვიდენ იერუსალიმად. მასინ ზაბილონ დაიწერა ჭვარი პატრიარქისაგან და იჯმნა ცოლისაგან თვსისა. შეიტკობო მკერდსა თვსსა ასული თვსი წმინდა ნინო, და დაღუარნა, ვითარცა წყარონი ცრემლნი თვალთაგან პირსა მისსა. და ჭრქჳა. „შენ მსოლოო ასულო ჩემო, ესერა დაგიტეობო ობლად ჩემგან, და მიგათუალავ შენ მამასა ზეცა-

თასა ყოველთა მზრდელსა ღმერთსა, რამეთუ იგი არს მამა ობოლთა და მსაჯული ქერიოთა, და სუგეშინინ შენ შეილო ჩემო. შენ სოლო მზრიაძე მაგდაღინელისა შური აღილე ქრისტეს სიუწარულისა თჳს და დათა მათ ღასარესთა, და თუ ეგრეთ შეიუწარო იგი, ვითარცა მათ მან ეგრეთვე მოგცავს შენ ყოველივე რაჲცა სთხოვო.“ დაუტკვა ამბო-რის ყოფა საუკუნოჲ და წარვიდა წიად იორდანესა კაცთა მათ თანს კელურთა, სადა ყოფა მისი უწუის ყოვლისა დამბადებელმან ღმერთმან, სოლო დედაჲ მისი მისცა ჰატრიაჩქმან მსასურებად გლასაკობ დედათა, და წმინდა ნინო მსასურებაჲ ნიაფორისა სომესსა დვინელსა რრ-წელ და ჰკითხვდა ყოვლადვე ვნებათა მათ ქრისტესთა ჯუწარ-ცმისა, დაფლჳს აღდგომისა ძალსა, და სამოხლისა მისისა ტილოთა და სუდარისსა მიწუებით ყოველსა, რამეთუ არავინ ყოფილა-იყო, და არცა იყო შორის იერუსალიმსა სწორ მისსა მეტნიერებითა სჯულისა ძველსა და ახალსა ყოველსავე ზედ-მიწევნილ. სოლო იწყო მან უწუებად მისსა და ჰქრქვა: „კხედავ, შეილო ჩემო, ძალსა შენსა ვითარცა ძალსა ღომისა ძუისსა, რომელი იზასებნს ყოველთა ზედა ოთხ-თეურსთა, გინა ვითარცა არწივი დედალი, რომელი აღვიდის სიძალდესა ჰჯერთასა უფროს მამლისა და ყოველი სმელეთი გუგასა ოქაღისა მისისასა მცირისა მარკარიტისა სწორად შეიყენის, განისიღის და განიცდის საკმელი მისი ცეცხლგებრ რაჲ ნასის, მიუტკენის ფრთენი და მიეტკევის მას ზედა, ეგრეთ იყოს ცხოვრება შენი. აწ ვიწყო და მიგითხრა შენ ყოველივე: რდეს ინელეს ღმერთი იგი უკუდავი კაცთა მოკუდავთა ქვეყანასა ზედა, რომელი მოხრულ-იყო მოწოდებად წარმართთა, ვითარცა თჳთ ინეს ხსნა სულისა, იწყო კეთილის-ყოფად ჰურიათა, მკუდართა აღდგინე-ბად, ბრძათა აღსილვად, სნეულთა განკურნებად. ესე შეიშურვეს, შე იზრასნეს და წარავლინეს სტრატონი ყოველსა ქვეყანასა სწრაფით მოხლუად ჰურიათა და ჰქრქევს: რამეთუ ესერა წარვსწყმდებით, მოკვ-დით და შემოკჰკრბეთ ყოველნი. მაშინ მოიწივნეს ყოვლით ქვეყანით კაცნი მრავალ-რიცს-უნი სწავლულნი სჯულსა მოხესსა, რომელნი იგ-ანტაკრად წინა-აღუდგეს ს-ულსა წმინდასა, ანტაკრად რაჲ იგი ჯერ-იყო ყოფად ქვეყანასა მათ აღასრულეს, ჯვარს-აცვეს და სამოსელსა ზედ მისსა წილ-იგდეს, და სჴდა წილითა ჩრდილოელთა მცხეთელთა მო-

ქალაქთა გუბერნი იგი უკვერავი: სოლო დაფლეს რა იქნა და დაჭკრმა ლეს საფლავი მისი, არამედ იგი აღჭხდვას, ვითარცა ჭსთქუა პირველ და ტილონი იგი ჭპოვნიეს საფლავსა შინა, და შემდგომად რაოდენთამე უამთა მოვიდეს სელთა ლუკა მასარებელისათა, და დასსნა იგინო, სადაცა თუთ იცის. სოლო სუღარი არა იპოვა, არამედ ჭსთქუეს ვიეთმე პეტრეს თვს, ვითარმედ სელაქიოთა აღსმადო და აქუსო მას, არამედ განტსადებულად არა გვთხრეს. სოლო ვუბრნი ამსვე ქალაქსა შინა დამარსულ-არინს, არამედ ადგილი მათი არა ვინ იცის, რდეს ინებოს ღმერთმან გამოსხნდენ იგინიცა.“ ვითარცა ესმა ესე უოკელი წმინდასა ნინოს ნიაფორისგან, მისცა გურთსევა და მადლი ღმერთსა, და კვალად ჭკითხსა. სადა არს ქვეყანა იგი ჩრდილოსა, სადაცა არს სამოსელი იგო უღოვისა ჩვენისა? ჭრქუა ნიაფორმან. ქალაქი მცხეთა, ქვეყანა ქართლისა, სომსითისა, მთიულეთი არს საწარმართოჲ, რამეთუ უამსა ამას უუიკთა სასელამწიფოდ შექმნილ-არს იგი. სოლო მათ დღეთა შინა მოვიდვ დედა-გაცი ვინმე ეფესოთ, თაყუანის-ცემად წმინდისა აღდგომისა, და ჭკითხვიდა დედა-გაცსა მას ნიაფორი, ვითარმედ ელენე დედოფალი ვუბრეტა ეგე-ვითარსა ცთომასა და ხელსა შინა არსა? სოლო მან ჭრქუა ესრეთ. „ვითარმედ ვარ მხეველი მათი და მასლობელი განზრასრასა მათსა უოკელსა ცხადსა და დაფარულსა, და ვუწვი მე მისი, რამეთუ აქუს მას დიდი წადიერებაჲ ქრისტეს სჯულისა და ნათლის-ღებისა თვს.“ სოლო ესმა რა ესე დედა-გაციისა მისგან წმინდასა ნინოს, ჭრქუა ნიაფორსა ესრეთ. „ვითარმედ წარმგზავნი მე და მივიდე დედოფლისა ელენესსა, ნუ უკვე მივესლო სიტყვს-გებად ქრისტეს თვს წინაშე მისსა.“ სოლო ნიაფორმან აუწყა ვატრიარქსა წადიერება ესე და საქმე ნინოსი. მასინ ვატრიარქმან დედის ძმამან მისმან მოუწოდა წმინდასა ნინოს დის-წულსა თვსსა, და დაადგინა იგი აღმოსავალსა წმინდისა საკურთხეველისასა, და დაასხნა სელნი მისნი წმინდანი მსართა ზედ მისთა, სულთა ითქუნა ცად მიმართ სიღრმით გულისა მისსათ და ჭსთქუა: „უფალო ღმერთო საუგუნეთაო, სელთა შენთა შეკვედრებ რბოლსა ამას შეიღსა დისა ჩემისასა, და წარვაკლინებ ქადაგებად ღმერთებისა შენისა, რათა ახაროს აღდგომაჲ შენი, სადაცა სათნო იყო სრბა ამისი ექმენ, ქრისტე ღმერთო, ამას თანა-მოგზაურ, ხაკოსანდგურ, მოძღუნარ,

ენა-მეცნიერ, ვითარცა უწინარეს ამისსა მოშიშთა სასკელისა შენისათა, და უფმნა დედისაგან თვისისა ამბორის-ყოფითა განშორებისათა, და გამოსასა მას ზედა სასწაული ჟვარისა, და ესრეთ ღოცვთა ღმთისა მიძარბო და კურთსეკითა განუტყვა.

და წარემართა წმინდა ნინო დედა-კაცისა მის თანა ეფესოთ მოსრულისა, და ვითარმედ მოიწივნეს სამეფოსა რომს სასიღ დედაკაცისა, რომელსა იგი თანა-მოგზაურ ექმნა, ისილეს მუნ დედოფალი ვინამე ცომი მეფეთა, სასკელით რიფსიძე, და დედა-მძუძე მისი გაიანე, რომელნი ესე იყოფოდეს მონასტერსა შინა ქალ-წულთასა, და ჰსუროდათ ქრისტეს თვს, და მომლოდინე იუჟნეს იერუსალიმით ნათლის-ღებასა. მაშინ დედა-კაცმან მან წარუდგინა წმინდა ნინო, და აუწყა საქმე მისი დედოფალსა რიფსიძეს. რომელი იგი ისილა რა ქრისტეს მოუჟანგმან რიფსიძე, სიძისარულით შეიტკებო და შეიწყინარა სასიღ თვისად წინაშე მისსა წმინდა ნინო სელთაგან მის დედა-კაცისა თანა მოგზაურისათა. და ესრეთ იყოფოდა რა მის თანა წმინდა ნინო, მასვე შინა წელიწადსა ნათელს-იღო რიფსიძე, რომლისა თვს იგი სურვიელ-იყო, მის-თანა გაიანეცა დედა-მძუძემან მისმან და სსუათა მათ სასლეულთა მისთა, რიცხვთ ორმეოცდა ათთა სულთა, სელსა ქვეშე წმინდისა ნინოსსა და იყოფოდეს მონასტერსა შინა თვისსა და მათთანა წმინდა ნინო ორწელ. მათ დღეთა შინა წარავლინნა კეისარმან ძიებად ქალისა ქმნულ-კეთილისა და შეკენიერისა, რათამცა უზოვეს ღირსი ცოლად მისსა, და ვითარმედ მოიწივნეს მეძიებულნი იგი მონასტერსა ქალ-წულთასა და ისილეს და განიცადნეს რიფსიძე, და გამოიკითხეს გჳარი მისი და სცნეს მეფეთა ნათესავობა მისი, ფრიად სთნდა შეკენიერება მისი, რომლისა ვერასადა ესიღვა მსგავსი სილუითა და შეკენიერებითა. და გამოსასეს სასე შეკენიერებისა და სატისა მისისა ფიცარსა ზედა და წარჰგზავნეს წინაშე კეისარისა, რომელი ისილა რა კეისარმან ფრიად სთნდა და სისარულითა აღივსო და განაწესა აღსრულება ქორწილისა მრავლითა სისარულითა, რომლისა თვსცა მსწრაფელ წარავლინნა მოციქულნი და განმგებულნი ყოველთა შინა საბრძანებულთა მისთა, რათა ყოველნი დიდრთა სისარულითა მოვიდენ ბრძანებითა ამას ქორწილსა სამეფოელსა. ხოლო ისილეს რა ყოველად-წმინდათა მათ დაფარული იგი მანქანებად მტერისა, და ისარნი

მისნი განსურკებულნი, რომლითა იგი ისწრაფდა ხისრად წმინდათა ქრისტესთა, იურვიდეს, რამეთუ ჭურ რისხვსა იზოვა მეფე, ვითარცა გველი სამოთხესა შინა მზრასველ ექმნა, ეგრეთვე აქა მსგავსად მისსა უსჯულთა ესე, რომელსა აქუნდა შეგინებული თაყუანის-ცემა ბილწთა და შეგინებულთა კერპთა. სოლო ისილეს რა ნეტართა რიფსიძე და გაინე და სსვათა მათ წმინდათა დედათა განსაცდელი ესე მათ შედა მოწვევულად, მაშინ მოიხსენეს მათ უბიწო იგი აღთქმაჲ და ღირსნი ქებისა მარტოებით ცხოვრება, რომელსა იგი იუწინეს განსწავლულ და გოდებით ტიროდეს გამოსატვთ შესწავლებისა მის თვს წინაშე მეფისა უსჯულთა შეკენიერებისა წმინდისა რიფსიძესა, რომელი იგი გამოესატათ და წარგზავნეს, და მისცნეს თავნი თვსნი ფიცსელისა მოღუწებისა კანონსა ლოცვთა და ვედრებითა ღუთისათა დაუცადებელითა და მსურვალითა და ერთობით განზრასვთა ურთიერთარს ყოველთავე დაუტყვევს ქვეყანა იგი ფარულად ორმეოცდა ათსამეტმან სულმან და მოიწივნეს ლტოლვილნი არეთა და სანასებთა სომხითისათა, ადგილსა მას, რომელსა რქვიან სალაქალაქ უადრეს შენებულსა, რომელ არს დანი, საყოფელი სომესთა მეფისა და შევიდეს მუნ ცალკართა მათ შინა საწნასელთასა, რომელნი იგი იუწინეს შენებულ ჩრდილოთ კერძო და აღმოსავალით და იზრდებოდეს მუნ შინა სელთსაქმრისა თვსისა განვაჭრებითა. სოლო ისილა რა კეისარმან, რამეთუ განერხეს სელთაგან მისთა და ტრფიალებისაგან მისისა ბორროტისა წმინდა რიფსიძე და სსვანი იგი მისთანანი, ადივსო უნუგეშინის-ცემითა მწუსარებითა, და წარავლიანსა კაცნი ყოველთა ადგილთა მოძიებად მათ და. მაშინ მოიწივნეს მოციქულნი იგი კეისრისანი წინაშე თრდატ სომესთა მეფისა და მოართვეს წიგნი კეისრისა, რომელსა წერილყო ესრეთ: „თვთ-მპყრობელი კეისარი საყუარელსა ძმასა და მეგობარსა და თანამოსაყდრესა ჩემსა თრდატს გიკითსავ. უწყებულ იყავ მძობაჲშენი და თანა შემწეობა, რომლისა თვს იგი პირველად გვეკენების შეცთომილისა მის ქრისტესანეთა ნათესავისა, რამეთუ ყოვლადვე შეურაცხს-აქმნების ჩვენი უფლება მათისაგან კრებულისა და საწუნელ არს ჩვენი სელ-მწიფებაჲ მათგან, რამეთუ ივინი ჯვარ-ცემულსა ვისმე მოგუდასსა მსახურებენ და ძელსა თაყუანის სცემენ და თავისა თვსისა

სიკუდილსა უფლისა მათისა თჳს დიდებად შეკაცსებენ და არა ეშინისთა ურიათაგან და მოკლულისა მათგან ურიათასა და ჯვარ-ცმულისა ეშინის და შეტომილ-არინს, მეფუთა ავინებენ, ღმერთთა შეურაცს-ჭყოფენ, და ძალსაცა მზისა, მთოვარისა და ვარსკჳლავთა ნათლისასა არა რად შეკაცსებენ, არამედ შექმნულად იტყუან მათ ჯვარ-ცმულისა მის მიერ და ესრეთ მიაქციეს ჭკეყანაჲ კიდრემდის მამანი დედათაგან, და დედანი მამათაგან ცოცსალეკე განაშორნეს, დაღაცათუ დიდითა ქადუბითა და ფრიადითა სატანჯვეკლითა მოვსწყვიდენით, არამედ ჭვალადცა უფროსად განძრავლდეს. — სოლო აწ შექმდითვია მე სილჳაჲ ნათესავისა მათისაგანისა ქალისა ერთისა ჭვბუგისა და განვიზრახუ მოყვანებაჲ მისი ცოლად ჩემდა. სოლო მას არცაღათუ მეფისა უთქმეს გულმან მისმან სურვილად ჩემდა, არამედ სამულელად და არა წმინდად შემკაცსეს მე, რომლითაცა მეოტ-იქმნეს ფარულად ჩემგან, და გერძოთა ჭკეყანისა შენისათა წარმოსრულ-არინს. უწყებულ-იყავნ შენდა, მძაო ჩემო, მოიძიენ ივინი და ჭვბოვნე რა მისთანანი იგი სიკუდილითა მოაკუდიენეს, სოლო რომელი იგი მათ შეატოუნეს შეკენიერი იგი სატითა და სასელით რიფსიძე ჩემდავე წარმოავლინე, და უკეთუ შესგონდეს იგი თავისა შენისათჳს იგულე, რამეთუ არა იპოვო სსჳაჲ მსგავსი მისი იონთა სოფელსა შინა; და ცოცსლებითცა იყოფები შენ მსახურებასა შინა ღმერთთასა.“

სოლო აღმოვიგითს რა თრდატ ბრძანება ესე კეისრისა, მუის იწყო მოსწრათებით ძიება მათი და ჭვბოვნა რა საწნასელთა მათ შინა ჰირველსსენებულთა და ისილარა რიფსიძე, აღივსო ტრფიალებითა გულისხმქმისათა და სისარულითა დიდითა, და დაამტკიცა მიუჳანებაჲ მისი ცოლად მისდა. სოლო ურჩ-ექმნა რა თრდატს საქმისა ამის თჳს წმინდა რიფსიძე, მამინ იწამა იგი მიერ წამებისა ღჳაწლითა, მისთანა გაიანეტა დედა-მძუძე იგი მისი და სსჳანი მრავალნი მათ თანანი, ესე იგი წერილ-არს წიგნსა მას წამებისა მათისასა მოქცეკასა შინა სომესთანა, რამეთუ თრდატ მეფე განგებითა ღჳთისათა ეშვად შეიცვალა. სოლო რომელნიძე მათგანი წმინდანი დამალნეს და ივლტოდეს, რომელთა თანავე მამინ ესე წმინდა ნინო დამალულ-იქმნა ეკალთა შინა ვარდისათა, რომელი იგი ჯერეთ არღარა გამოიღებულ-ქმნილ იყო

უკავილისა ჟამსა, და ესრეთ დამალულ რა იქმნა წმინდა ნინო და ისი-
ლა მუნით გამო სასითა მთავარ-დიაკონისათა შთამომავალი ზეციურ
ნათლისა ოლარითა მოხილი და მპყრობელი სასაკებელისა სელთა
მისთა, რომლისა კუჰამლისა-სასე სუნსელებად დაჭყარვიდა ცათა და
კვალად იყო მის თანა სიმრავლე ერთა ზეცისათა, რამეთუ მას ჟამსა გა-
ხეყოფოდეს ხორცთაგან სულნი წმინდათა მათ მოწამეთანი, რომელნი
იგი შეიერთნეს ბრწყინებად მათ ზეცისა ძალთა, და ესრედ ცად
მიმართ აღიწეოდა, რომელ ესე ისილა რა წმინდამან ნინო ღაღად-
ჭყო ერთ: უფალო, უფალო, რად დამიტეობ მე შორის ასპიტ-
თა და იქედნეთა. მასინ სმა ესმა ზეგარდამო, რომელი ეტყოდა
კითარმედ ესრეთ იუოს შენიცა წარუჭანებად სასუფეველად წინაშე
ღმთისა, ჟამსა მას ოდეს ებე ეკალი, რომელ არს გარემო შენსა, ყოვე-
ლნივე იქმნეს კარდის ფურცელ სუნსელი, არამედ აღჭსდეგ და ვიდოდე
ჩრდილოთ გემო, სადა იგი ფრიად არს სამკალი და მუშაკი ყოვლად
არა. ამისსა შემდგომად წარმოვიდა მუნით წმინდა ნინო, და მოი-
წია ურბნითად საზღურთავე სომხითისათა და მუნ დაიზამთრა ჭირ-
თა შინა მრავალთა, და თთვესა მეოთხესა მარტოგან, რომელ არს
ფინისი, წარმოემართა და მოიწია მათთა ჯავასკითისათა, სადა იგი მი-
ემთხვია ტბასა დიდსა გარდამოდინარესა, რომელსა ეწოდების ფა-
რავნა. სოლო მისედნა რა მუნით და იხილნა მთანი ჩრდილოსანი
დღეთა მათ ზაფხულისათა სკესენი თოვლითა და ჭაერთა სასტიკითა,
შესძწუნდა წმინდა ნინო და თქვა. უფალო, უფალო, მიიღე სული
ჩემი ჩემგან. და დაჭყო მუნ ორ-დღე, და ითხოვა საზრდელი მეთევ-
ზურთაგან ტბასა მას შინა მონადირეთასა, და რამეთუ მწყემსნიცა
ფუნეს ადგილსა მასვე და სმიფვიდეს რა სასმილავსა დამისასა სა-
მწყხოსა ზედა მათსა, სადოდენ იგინი შემწედ და მთარველად მათდა
დმურათა მათთა არმასს და ზადენს, და აღუთქმიდეს მათ შესწო-
რავთა, ოდეს მოვიდეთ წინაშე თქვენსა მშვიდობით. და ამას იტყო-
დეს იგინი ენითა სომხურითა, რომელ ესე ესწავლა მტირედ რამე
ნინოსცა ჰირველვე ნიაფორისაგან, და ჰპოვა მწყემსთა მათ შინა
მზრასველი სომხურისა ერთი, ჰკითხა მას და ჰქცა ენითა სომხურ-
ითა, კითარმედ რომლისა სოფლისანი ხართ, ხოლო მას მიუგო

და ჭრქვა, ვითარმედ ვართ ჩვენ დაბით ელარბინით და საფურცლით და ქინძარულსი, რაბატელნი და დიდისა ქალაქისა მცხეთისანი, სადა ღმერთნი ღმერთობენ და მეუენი მეუფობენ. და ჭკითსა, სადათ არს მცხეთა. ხოლო მან მიუგო და ჭრქვა. ვითარმედ გარდადინარე ესეამის, ტბისა თანაწარვლის ქალაქსა მას მცხეთასა. ხოლო წმინდა ნინოს შეუძნდა სიგრძე გზისა მის და სიბოროტე მათათა მათ, რომელი იხილა და ამის თვს შემკწუნებულმან სულთ-ითქუნა და დაიდუა ლოდი ერთი სასთუნალ და ესრეთ მიიძინა გარდასადინელსა მას ტბისასა. და ვითარ იგი ეძინა, მოვიდა კაცი ერთი ჩვენებით ჭასაკოთა ზომიერ, ხოლო თმითა ნახევარ-თმოსანი და მისცა მან წიგნი დაბეჭდილი წმინდასა ნინოს და ჭრქვა. „მარტოვი ესე მსწრაფელ ქალაქსა შინა მცხეთას მეუფეს მას წარმართთასა. ხოლო წმინდმან ნინო იწყო ტირილად და ჭრქვა მას ვედრებით, ვითარმედ მე, უფალო, დედაკაცი ვარ უცხო და უმეტარი და არცა ენისა მეტუქელად მეცნიერვარ, ვითარ მივიდე უცხოთა ქვეყანასა და კაცთა მათ უცხო-თესლთა. მაშინ კაცმან მან განუსხნა წიგნი იგი და იყო წერილი რომაელებრ, რომელსა ზედა იყო ბეჭედი იესო ქრისტესი, და წერილ-იუუნეს მათ შინა ათნი სიტყუჲანი, მსგავსადვე ფიცართა მათ ქვსათა მოსეს ზე. მისცა კითხუად წმინდასა ნინოს, და განიფრთხრო რა წმინდამან აქუნდა სეფთა შინა, ვითარცა წარკითსა სიტყუანი ესე წმინდამან ნინო, იწყო ვედრებად ღუთისა მიძართ, და გულის სმა ჭყო, ვითარმედ ზეციად იყო ჩვენება ესე და აღისილნა თჳალნი ზეცად და ითხოვა მალალთა შინა დამკვიდრებულისა და ყოვლისავე შემცველისა ღუთისაგან შეწევნა მისი, და წარმოემართა და მიჭყუა წილ-კერძო მდინარესა მას ტბისაგან გარდადინარესა, რომელი წარმდინერეობს დასავალით, მერმე კვალად იწეებს აღმოსავალით დინებასა. მიუდგა გზათა მნულთა და ფიცსელთა, ნასნა ჭიჩნი დიდნი გზათაგან და შიშნი დიდნი მსეტათაგან, ვიდრე მიწევნამდე ადგილსა მას, რომელსა იწეებს წყალი იგი აღმოსავალით დინებისა, და მიერთგან იქმნა ღსინება მისი, რამეთუ ჭმურნა მუნ მგზავრნი, რომელთა თანა მიიწია სანასებსა ქართლისასა ქალაქსა მას, რომელსა ეწოდების ურბნისი, სადა იგი იხილა ერთი უცხო და უცხოთა. ღმერთთა მსახურნი. რამეთუ თანუჲანის სცემ-

დეს იგინი ღმერთად მათდა ცეცხლსა, ქმასა და ძელთა, რომლისა
თვს შეეურკვა სულსა ამის წმინდისასა და შევიდა უბანსა ჭურათასა,
რათამცა ზრასხდა მათ თანა ენითა ებრაუღითა, რომლისა იგიცა
მეცნიერ იყო და დაჭუჭუნა მუნ თთვსა ერთისა დღენი, და გა-
ნიცდიდა საქმესა და ძალსა მის ქვეყანისასა. სოლო აღიძრნეს
დღესა ერთსა ერნი დიდნი სიმრავლითა მიზ ქალაქით წარმავალნი დე-
და ქალაქად სამეურთოდ მცხეთად მოვაჭრებად სახმართა რათმე და
ზრასხვად წინაშე არმაზ ღმერთისა მათისა. და წარჭუჭუნა წმინდა ნინო მათ
თანა. სოლო ვითარ იგი მიიწივნეს ქალაქად მცხეთად, და დაისადგუ-
რეს მათ წიად მოგუთასა სიღსა მას ზედა, ისილა მუნ მოგობა ცეცხლის
მსახურთა მათ ერთა და საცთური, სტიროდა წმინდა ნინო წარწყმენდასა
მას ზედა მათსა, და იგლოკდა უცსოებასა თვისსა. და აჭა სუქლისა დღე
იყო სმა ოსრვისა და საყვრისა და ზარი საშინელი და გამოსლჳს
ერისა ურიცხვსა, ვითარცა ყუჩვილთა კელისათა, და ზარი საშინე-
ლი გამოვიდოდ: ვიდრე გამოსლჳსდმე მეუვისა, და ვითარ იგი მოიწია
ყამი, იყო სიულტოლა და მიმოდახეკვაჲ ყოვლისა კაცისა და შიშისაგან
შეივლტოდეს და დაიძაღვოდეს საფარველსა შინა თვსსა. და აჭა მუის გა-
მოვიდა ნანა დედოფალი და შემდგომად მისსა გამოვიდა სიმრავლე ერისა
ნელად და შეამკუჩნეს ყოველნი გზანი იგი და ფოლორცნი და სამოსელ-
თა მიერ თათო-ფერთა და ფურცელთაგან სეთასა. მერმელა გამო-
ვიდა მეფე მირიან საზარელითა და თუქალთ-შეუდგამითა სიღჯთა, და
იწყო ყოველმან ერმან ქებად მეუვისა. და ჭკითსა წმინდამან ნინო დედა-
კაცსა ვისმე ურისა. „ვითარმედ რაჲ არს ესე.“ მან ჭრქვა. „ღმერთი
ღმერთთა მათთა არმაზ უწესს მათ წინაშე მისსა აღსლჳდა, რომლისა
მსგავს არა არს სსუა კერზი, და ეუწყა რა წმინდასა ნინოს, აღვიდა
სიღვად კერზისა მის არმაზისა ერისა მის თანა, რომლითა აღივხნეს
მთანი იგი, და განაშვენებდეს დროშათა მიერ და სამკაულთა, ვითარცა
ყუჩვილთა მიერ კელისათა, და შეუსწრო წმინდამან ნინო ცისედ არმა-
ზად და დადგა იგი მასლობელად კერზისა მის ნაზრალსა ზღუდისასა,
და სედვიდა საკვრველებასა მიუწდომელსა და ენითა გამოუთქმელსა,
ვითარ იგი იყო შიში და ძრწოლა ზარის-აღსასდელი მეფეთა მათ
და ყოვლისა ერისა წინაშე კერზთა მათ წარდგომილთა. რამეთუ ისილა

მუნ წმინდამან ნინო მდგომარე კაცი ერთი სვილენძისა, რომელსა ეცვა ტანსა მისსა ჟაჭვი ოქროსა და თავსა მისსა ჩაფსუტი ოქროსა სამსრენი, და თჳალნი მისნი იუჳნეს სუამუსტისა და ბივრიტისანთ და ეპურა სმალი სელსა მისსა ელვარე და ბრწყინვალე, რომელი იგი იქცეოდა სელსა შინა მისსა და შიშითა მისისა მიმთსუგვისა და სიკუდილისათა მის მიერთთ არა ვინ განუგრძალვულად შექმთსვეოდეს კერზსა მას, არამედ ესრეთ განიკითხის თავი თჳსი და თქვის: ჯ ჩემდა უკეთუ დასამეკვალე დიდებასა დიდისა ამის ღუთისა არმაზისსა, ანუ შესამეკვრეთ სიტყუად ებრალთა თანა, გინა მოგუთა თანა სმენასა ოდენ დამთსვეულ ვიყო მზისა მსასურთასა, და მათსა, რომელი იგი იტყვიან უმეცრებით დიდსა ვისმე ღმერთსა და ძესა ღუთისა ზეცათსა, და იზოვოს თუ რადმე ესე ვითარნი ბიწი ჩემ შორის დამცეს მე მასული მისი, რომლისაგან უშინის უოკელსა ქვეყანასა. და ესრეთ წინათვე განკითხუთ თავთა თჳსთათა შიშითა და ძრწოლით თაუჳანეს-სტან მას. და კვალად იყო მარჯვენით მისსა სსუა კერზი ოქროსა სასითა კაცისათა მდგომარე, და სასელი მისი გაცი, და მარცხენით მისსა უდგა კაცი ვეცხლისა და სასელი მისი გაიმ, რომელნი იგი ღმერთად უხნდენ ერთა მათ ქართლისათა. მაშინ ვითარ იხილხნეტარმან ნინო, იწყო სულთქმით ცრემლით ტირილად ღუთისა მიმართ ცთომილთა მათ თჳს ქვეყანისა ჩრდილოსათა და დაფარვისა მის თჳს მათგან ნათლისა და უფლებისა მათ ზედა ბნელისა თჳს, რამეთუ მისედნა მყოფეთა მათ დიდძალთა და უოკელთა მთავართა, რომელი იგი ცოცხლივ შთაენთქნეს ჟოჯოხეთსა, დაეცევა დამბადებელი და ქუთათა და ძელთა სვილენთა და რვალსა განსკედილსა ღუთად თაუჳანის-სტემდენ. და ესენი იცნობებოდეს უოკელთსა შემოქმედად. და მოესსენა წმინდასა ნინოს მაშინ სიტყუა იგი, რომელი ამცნო დედის ძმამან იობენად მატრიარქმან ესრეთ, ვითარ მამაკაცსა სრულსა წარგავლინებ, და მიწევანდსარ ქვეყანასა უცხოესა და ნათესავთა დარგველ, ზეველი ბარკადულ, რომელ არს ბრანჯულად: კაცთა ღუთის-მბრძოლთა და მხდომელთათ. მაშინ აღისილხა ზეცად მიმართ და სთქჳ: „უფალა, მრავლით ძალითა შენითა გეცრუვნეს მტარნი ესე შენნი, და მრავლითა სულგრძელებითა შენითა იქმ გონიერებად მოსლვასა მათსა და უოკელი მტკი“

რებრ და ნაცრებრ განქარვებადნი ესე ქვეყანასა ზედა უჩინო ჭყავ, არა-
მედ ნუ უგულებელს ჭყავ, რომელი შეჭქმნეს სელთა შენთა-გაცი სატად
შენდა, და რომლისა თვს ერთი სამებისაგანი განჭკაცენ და აცსოგენე
ყოველი სოფელი და მოხედენ წყალობით ამითცა ზედა და შერისსენ
სულთა მათ ბორბოტთა და უჩინოთა სოფლის მპყრობელთა მითა-
კართა ბნელისათა, და შთასადენ ადგილთა ძნელთა, და მიხვენე მე,
უფალო ღმერთო მამისა და დედისა ჩემისაო, მსევალსა ამას შენსა
და ნაშობსა მონათა შენთასა, რათა ისილონ ყოველთა კიდეთა ქვეყანისა
მაცხოვარებაჲ შენი და რათა ჩრდილო ბღუჭარსა თანა ისარებდეს და ყო-
ველმან ერმან მსოფოსა ღმერთსა თაუჟანის-გცენ ქრისტე იესოას მიერ
ძისა შენისა, რომელსა შუჭნის მადლობით დიდების მიცემა უგუნისამდე.

და ვითარცა დაახრულა ლოცუა ესე წმინდამან ნინო მუის წამის-
ყოფითა საღთოთა ადღეს დასავალით ქარნი და ჭყარნი ღრუბელთა
თანა სილგითა საშინელითა და ხმითა ზარისა აღსახდელისა ქუსილი-
სათა და მოჭებრნა ნიაგმან მზისა დასავლისამან სუნი ჭყარჟული სი-
მწარისა და სიმურაღისა, რომელი ესე ისილა რა სიმრავლემან ერისამან
მათ ზედა მოძავალად, მაშინ იწყეს მსწრათელ სირბილად და შელტოლ-
ჯად ქალაქთა და სოფელთა თვსთა, და რამეთუ მცირე დრო სცა ღმერთ-
მან განჩინებადმდე თავთა მათთა და ყოფად ამისსა, რათამცა შე-
ესწრნეს იგინი მომხრველსა მას საყოფელთა შინა თვსთა. და ვითარ
განიბნინეს იგინი ყოველნი, მეუჭესულად მოიწია რისსჯისა იგი ღრუ-
ბელი მწარედ სასტიკი და მოიღო სეტყუა სწორი ქვისა ორთა მიერ
სელთა მძლედ და ძლით სატყორცებელი ადგილსა მას რადენ ზედა საყო-
ფელსა კერპთასა და შემუსრვით დააწულილსა იგინი, და დაარღვივნა
ზღუდენი იგი ქარისა მიერ სასტიკისა და შთაიბნინეს იგინი კლდე-
თა ნაპრალთა მათ შინა. წმინდა ნინო ეგო უგნებულად დატული ადრ
გილსა მასვე, სადა იგი პირველ შესრულ და მდგომარე-იყო.

და დესა მოხრესა გიმოვიდა მირიან მუფე და ყოველი იგი ერი მიებად
ღმერთთა მათთა და არა ჭპოკებდეს, რომლისა თვს იგი დაეცა მათ შიში და
ძრწოლა, და განკვრვებამან შეიპურა და უძრავლესნი იგი ერნი იტყოდეს
გულ-ფიცსკლნი და მოუღრეკელნი ესრეთ: ვითარმედ ქალდეკელთა ღმერ-
თი ითრუჯან და ჩვენე ესე ღმერთი არმაზ ყოვლადვე ურთაიკრთარს მტერ-

არჩინ, რამეთუ ამან არმაზ ოდესმე მათ ზედა ზღუა მოაქცია, და აწ მან შური იძია და მოაწია ესე ამას ზედა. სოლო რომელიმე ესრეთ იტყოდეს: ვითარმედ რომლისა ღუთისი ძალითა თრდატ სომესთა მეფეეშკად შეიცვალა, და კვალად ეშვისაგან კაცადვე მოაქცივნა, მან უკვე ღმერთმან ჰყო და მოაწივნა ესე რისსვა თვისი მათ ზედა, და ამას ესე ვითარსა იტყოდეს მაშინ, ამის თჳს რამეთუ ვინათგან მეფე თრდატ ქრისტეს ძალითა ეშკად გარდაქცეულ-იყო რა ძალითავე ქრისტესითა კვალად კაცადვე შეცვალეულ-იყო, მიერთგან ქება და დიდება ქრისტესი არლარა ფარულად ითქმოდა ქართლსა შინა, რამეთუ მადლსა ღუთისასა ეწყო მოფენად აღმოსავლეთს. სოლო მასვე დღესა რისსვისა და კერზთა შემუსრვისასა დასცხრა სეკუეა იგი და ქარი სასტიკი, მაშინ გამოვიდა წმინდა ნინო კლდისა მისგან ნაპრალისა და ჰპოვა თუაღი იგი ბივრიტი, აღიღო და წარმოვიდა წინა-კერძო დასასრულსა მას კლდისა ცხვრისასა, სადა იგი ყოფილ-იყო ძველადვე ცისე და ქალაქი; და ისილა მუნ მდგომარედ სენი ერთნი, რომელთა ბრინჯ უწოდიან შვენიერნი და რტომდაღნი. სადა იგი ყოფილ-იყო ბარტამ მეფისა საგრიდო და განსასკენებელი. რა მივიდა სესა მას ქვეშე, გამოსასა სასწაული ქრისტეს ჯვარისა, და აღასრულნა მუნ დღენი ექვსნი მადლობით და კედ რებით ღუთისა მიძარტ წყალობით მოხედვსა დასხნისათჳს ერისა მისეშმაკათა შეტომილისა. სოლო ოდეს იქმნა კერზთა შემუსრვაჲ იყო თთვე მარტითგან შექქესე ავჯსტოსი, და დღე შექქესე, რომელსა შინა ფერდიტყალა ქრისტემან წინაშე თავთა მათ წინასწარ-მეტყველთა და მოწაფეთა თჳსთა. და ვითარ იგი ვსთქუ იყოფებოდა რა წმინდა ნინო საფარველსა მას ქვეშე სეთასა, მაშინ მოვიდა მისდა სეფეაქალი ერთი, სასელით შროშანა, და ისილა მუნ წმინდა ნინო ესრეთ მეოფი, განკვრდა და ჰკითხა მას სსხსა მიერ ბერძულ მეტყველისა დედაკაცოსა ვინაოზაჲ მისი სსხსა ყოვლისავე თანა საქმისა მისისა, რომელი იგი აუწყა რა ყოველნივე ნინო თვინიერ უწყებსა მშობელთა თჳსთასა, და იჩეძა ცუტეობა თავისა თჳსისა. მაშინ შროშანა თანა-აღმობილი და მოწყალე-ქსნილი უცხოებისა თჳს მისისა, ცრემლით აძულებდა წმინდასა ნინოს წარსლუად მისთანა სახიდ სამეუფოდ; რომელი ესე არა ინება წმინდამან ნინო, არამედ განეშორა და წარვიდა მის-

გან შრომანა. და შემდგომად სამთა დღეთა აღსდგა მუნით, გან-
ვლო მტკუნარი, და მიიწია სამოთხესა მას მეფისასა, სადა იგი აწ არს
სუეტი იგი ღუთიუ-აღმარებული და ეკვლესია საკათალიკოსო. და
ისილა მუნ სასლი მცირე სამოთხისა მის მცველისა, და შერავიდა
მას შინა, ისილა და მოეგება დედა-კაცი ცოლი სამოთხისა მცუელისა
მის სასელით ანასტასია და მოწლედ ამბოჩის-ყოფითა შეიტკბო, ვითა-
რცა მრავალ-ყაპითგან მეცნიერმან და მეგობარმან, დაჰბანნა ფერსნი
და განუსვენა ცხებითა ზეთისათა, და დაუგო ზური და ღვინო. და
დაჰუენა მის თანა წმინდამან ნინო დღენი და ყაპნი ცსრათა თთვეთანა.
სოლო იუენეს ესე ანასტასია და ქმარი მისი უშვილო, რომლისა თვს
ფრად მწუსარე იუენეს ივინი. მაშინ ისილა წმინდამან ნინო ჩვენე-
ბასა შინა ძილისასა კაცი ნათლიო შემოსილი, რომელი ეტყოდა. „ვითა-
რმედ შევედ სამოთხესა მაგას, და ჰბოგო ქვეშე კერძო ნამუთასა მცირე ბა-
ბილო შემსადებული გამომღებულად უწყვილთა, და აღილე მიწაჲ ად-
გილისა მისგან და ეს ჭამად მეუღლეთა მაგათ და ესვასთ შვილი.“ სო-
ლო წმინდამან ნინო ულოცა და სცა ჭამად ცოლ-ქმართა მათ ჩვენებითა
უწყებისა მისებრ და შუნეს მათ მე და ასულები მრავალი, რომლისა
თვსცა რწმენა მათ ქრისტე ნინოს მიერ და დაემოწაფენეს მას ფარე-
ლად. სოლო წმინდამან ნინო შემდგომად ცსრათა მათ თთვეთა, რომე-
ლნი დაეუენეს სამოთხისა მცველთა მათ თანა, ჰბოგა გარეგნით ზღუდეთა
მათ ქალაქისათა ქოჩი ერთი ბრწმალნი სასედ ცალავრისა მცირის
მაყვალთა მიერ შემსადებული განგებითა ღუთისათა ადგილსა მას, სადა
იგი აწ არს საგურთსეველი ზემოჲსა ეკვლესიისა სამთავარ-ეპისკოპოსო-
სოჲსა, და ჰყო იგი საყოფლად და განსასვენებულად თვსად და აღმარ-
თა მუნ ჯვარი თვთ მის მიერ შემსადებული სასსლეგთაგან ვაზთასა,
რომლისა წინაშე განადეენ ოგი ღამესა მარადის მღვიძარებითა, და ეგრეთ-
ვე შეაღამებნ დღეთა დაუცხრომელად ღოცვითა, მარსჯთა და ვედრებითა
ღუთისათა. და განკვრკებულნი სიმრავლესა ზედა ამას ღუაწლთა მისთა-
სა. ჰმსასურებდეს მას მეუღლენი იგი მცველნი სამოთხისა მის მეფისა-
ნი. და ესრეთ მუნ მეოფი წმინდა ნინო მრავალ-გზის მიჰვალნ უბან-
სა მას ურიათასა ენისა თვს ებრულისა და გამომიებისა თვს კუართისა
მის უფლისა, რომლისათვს იგი ესმინა იერუსალიმს ნიაფორისა მის-

გან, ვითარმედ წარუდიათო იგი მცხეთელთა, რათამცა ყოველით კერძოკე სცნა, და ეუწუა მას კვართისა მის ვითარებაჲ, მაშინ ჰპოვა მან ურია ერთი სასელით აბიათარ მღუდელი, და ასული ძისა სიღონისა და უქადაგა მათ სასარება უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი, რომელთაცა იგი წაშენა და დაემოწაფნეს მას, და მათ თანა სსუანიცა დედანი დაემოწაფნეს ურიათა რიცხვით ექუსნი სწავლასა მას წმინდისა ნინოსისა თხნიერ ნათლის-ღებისა, რამეთუ არა იყო მას უამსა მღუდელი, რათამცა ხათელ-ეცა მათდა, და იუწუნეს იგინი ფარულად მოწაფე მისო და აღასრულებდა ღმერთი სელითა წმინდისა ნინოსითა სჯვრეულებათა და კურნებათა მრავალთა. რამეთუ რცა თუ მიხეხითა წამალთა სმარებისათა მრავალნი განუკურნებელთა სენთაგან შეჰფრობილნი განათავისუფლნა უძღურებათაგან მათთა.

და ესრეთ იქცეოდა რა ქალაქსა მას შინა მცხეთას წმინდა ნინო უამთა სამისა წლისათა, მათ დღეთა შინა იქმნა შესლუა მიჩიანისი, და ძმის-წულისა მისისა დიდისა სპარსთა მეფისა საბერძნეთად, რომელნი ესე კონსტანტინე მეფემან ბერძენთამან იოტნა ძალითა ქრისტესითა და ჯვარისა მისისა წინამძღრობითა ყოველით სპითურთ მათით.

სოლო ვითარ მოვიდა მიჩიან მეფე საბერძნეთით იოტებულს კონსტანტინე მეფისაგან, და ვიდრე მოსლუა დედე მისსა განცხადნა წმინდისა ნინოს მიერ ქადაგება ქრისტეს სჯულისა, რამეთუ იტყოდა იგი სმა ძალად, ვითარმედ გპოვენ მკვდრნი ეგე ჩრდილოხსანი ცთორ მასა შინა, და გამოეჩინა ჯვარი იგი სასსლევისა, და იქმოდა მის მიერ სჯვრეულებათა დიდთა; რამეთუ განჰკურნის განუკურნებელნი თხნიერ წამლისა შესებითა მით ჯვარისათა. და კვალად ჰქადაგებდეს მის თანავე მოწაფენი მისნი, რომელნი პირველ ფარულად იუწუნეს მოწაფე მისდა, რიცხვით შვიდნი დედანი ნათესავნი ურიათანი: სიღონისა ასული აბიათარ მღუდლისა და სსუანი იგი ექუსნი და სამოთისისა მცველნი იგი ურთიერთარს მეუღლენი, და აბიათარ მღუდელი, ასალი იგი პავლე, რომელი უშიშრად და დაუცხრომელად ჰქადაგებდა სჯულსა ქრისტესსა, და ფრიადცა მეცნიერ იყო ძველისა სჯულისა, და ასალი ესე სჯული ესწავა მას წმინდისა ნინოსაგან, და უმეტეს ნინოსსა ამხილებდა ყოველსა კაცსა და ასწავებდა სჯულსა ჭეშმარიტსა.

ქრისტესსა. მასინ აღიძრეს ურიანი აბიათარსა ზედა, რათამცა ქუჩა დაჭკრიბეს მას. სოლო მირიან მეფემან მიაკლესნა მსახურნი და განაწინა აბიათარ მოკლვისაგან ურიათსა, რამეთუ აქუნდა მას სურვილი ქრისტეს სჯულისა. ამის თჳს რომელ ასძიოდეს მრავალნი სასწაულნი ქრისტეს-მიერსი საბერძნეთით და სომხითთ, და არა დააბრკოლებდა ქადაგებად ნინოსა და მოწაფეთა მისთა, არამედ ჰბრძოდა მათ მტერი იგი ყოველთა მიმართ მარწმუნეთა ეშმაკი და ვერ დააყენებდა აღსარებასა ქრისტესსა, და ეგრეთვე ნანა დედოფალიცა უმეტეს მისსა გულ-ფიტსელ და შეურაცხის მეფეელ-იყო ქადაგებასა მას ქრისტეს სჯულისასა ჭეშმარიტისა. სოლო წმინდა ნინო იყო ესრეთ და ილოცვდა და უცნომელად საუბდელსა მას მისსა მაყუალოთა ქვეშე, და დაკრკებულ იყუნეს წარმართნი იგი ღოცუასა მისსა და ძღჳძარებასა. უცხო უხსნათ საქმე იგი, იწყეს გამოკითხუად მისსა; სოლო იგი აუწყებდა ძველთა და ასალოთა წიგნთა და განაბრძნობდა უგულის-სმითა მათ, და შთაუბლებდა გულსა მათსა სიყუარულსა ქრისტესსა. და იყო ესრეთ სამწელ, ვინაღცა განაცხადა ქადაგება და დაიმოწაფნა მრავალნი. მასინ იყო ვინმე ყრმაჲ წული მწირისა ვისიმე სენითა შეპურობილი და მიმოაქუნდა დედასა მისსა კართით კარად, რათამცა ვინმე ჰბოკა მეცნიერი გურნებისა, და ჰყომცა სარგებელი მისი, და შეისწავეს იგი ყოველთა, და არა ოდეს ჰბოკეს სარგებელი გურნებისა ყრმისა მის თჳს, და მკურნალთა ჰქრქეს დედა-კაცსა მას, ვითარმედ არა რაჲ სარგებელ-ეყვს ყრმასა მაგას. და დედა-კაცი იგი იყო გულ-ფიტსელი წარმართი და მარადის სძაგებნ სჯულსა ქრისტესანეთსა, და აყენებდის სსუათაცა კითხუად და მისლუად ნინოსსა. სოლო ვითარცა სასო წარკვეთილ-იქმნა მკურნალთა მიერ, მოვიდა და დავარდა წინაშე ნინოსსა, და ეკედრებოდა გურნებასა ყრმისსა. მასინ ჰქრქა წმინდამან ნინო. „გურნებაჲ, რომელი კაცთაგან არს მე არა რაჲ ვჭყო, სოლო დმერთმან ჩვენმან, რომელსა მე ვმსახურებ, ქრისტემან მისცეს ყრმასა ამას გურნება.“ და რომელსა კილიკსა ზედა მარადის ილოცავნ წმინდა ნინო მას ზედა დადებად უბრძანა მან სნეული იგი და იყო კედრებად უფალისა, და მასვე უძმსა განიგურნა ყრმა იგი განცუფრებული და მხიარული მისცა დედასა თჳსსა. სოლო დედამან ყრმისამან

აღიარა ქრისტე და ჰსოქმეა. „არა არს სხუა ღმერთი, თვნიერ ქრისტესსა, რომელსა ჭქადაგებს ნინო.“ და დაემოწაფა წმინდასა ნინოს და შეუდგა გუჯას მისსა და ადიდებდა ღმერთსა. მასინ დედოფალი ნანა შეკარდა სენსა ფიცსელსა დიდსა და მწარესა, რომლისა გუჩნება ვერვინ შეუძლო, რამეთუ ყოველთა სელოვანთა მკურნალთა წარმოადგალიერსეს წამალნი მათნი, და ვერა რაჲ შეუძლეს გუჩნებაჲ მისი, უღონო-იქმნეს და სხსო-წარკვეთილ. სოლო აუწყეს ვიეთთამე დედოფალსა, ვითარმეთ დედა-გატისა მის რომისა ტყვსა მიერ, რომელსა ჭრქვან ნინო, ღოცვთა მისითა მრავალნი სენნი განიგუჩნებიან. მასინ უბრძანა მსახურთა თვხთა, რამეთუ მოიუჩანონ ნინო. და მივიდეს მსახურნი დედოფლისანი, და ჰპოვეს ნინო ქონსა მის ქვეშე მსუვალთასა, ილოცვდა რა უამსა მეექმესესა, და მიუთხრეს ბრძანება დედოფლისა. სოლო წმინდამს ნინო ჭრქმეა. „არა ბრძანებულარს ჩემდა, ხადა ბანაკი ჩვენი არს რათა განვიდეთ მიერ, არამედ დედოფალი აქა მოვიდეს საყოფელსა ჩემსა ჭეშმარიტსა, და განიგუჩნოს ძალითა ქრისტესითა.“ სოლო მსახურთა მიუთხრეს დედოფალსა თქმული იგი ნინოსი. მასინ დედოფალი გუელ-მოდგინედ ეტყოდა მათ. „შემომხედეთ მე მცხედარი და მიმიუჩანეთ მისსა.“ მასინ წარიუჩანეს მცხედართა მსახურთა მათ იგი, და მე მისი რეგ და სიმრავლე ერისა მის თანა. ვითარ მივიდეს საყოფელსა მას წმინდისა ნინოსსა, და დავეს დედოფალი კილიკსა მისსა ზედა, იყო წმინდამს ნინო ღოცვად და ვერდებად ღუთისა მიძართ მეოვარ უამ, და მოილო ჟვარი იგი, რომელი აქუნდა, და შეასო თავსა, ფერსსა და მსართა ჟვარისსახედ, და მეუჩნეულად განიგუჩნა და აღსდგა განცოცსლებული. ჭრწმენა ქრისტე და თქვა. „არა არს ღმერთი, თვნიერ ქრისტესსა, რომელსა ჭქადაგებს ტრევე ესე დედა-გატი“ და მიერთვან შექმნა იგი მეგობრად თვხად შინაურად, და მარადის ჭკითხავს და გამოიწულილავს სჯულსა ქრისტესსა, და ახწაკებდა წმინდა ნინო და აბიათარ ახალი ჰავლე, და ახული მისი ხიდონია. და იქმნა დედოფალი მორწმუნე და იცნა ღმერთი ჭეშმარიტი. და ჭკითხვდა დედოფალსა მეფე. „ვითარ იგი მეუჩნეულად განიგუჩნე.“ და უთხრობდა დედოფალი ყოველსა მას, რომელი იქმნა მას ზედა, ვითარ თვნიერ წამლისა ღო

ცუთა ნინოსითა და შესებითა ჟუარისათა განიგურსა. და სიმრავლე იგი ერთა, რომელთა ესილვა, დაამტკიცებდეს სიტყუასა დედოფლისასა. მამის მიზანს მეფე განჭკვრდა და იწყო გამოძიებად სჯულსა ქრისტესსა და მარადის ჭკითსაკნ ურია ყოფილსა მას აბიათარს ძეგლთა და ასაღთა წიგნთაგანსა, და იგი აუწუებდა ყოველსა. და წიგნიცა, რომელი ჭქონდა მიზიან მეფესა ნებროთისი მასცა წიგნსა შინა ჭჭოვა წერილი ესრეთ: აღშენებსასა მას გოდლისასა სმასიყო სეცით ნებროთის მიერ, რომელი ეტყუადა. „მე ვარ მიქელ, რომელი დადგინებულავარ ღუთისა მიერ მთავრობასა სედა აღმოსავლისასა, გასკვდ ქადაქით მავით, რამეთუ ღმერთი დაჭყვარავს. ხოლო უკანასკნელთა უამთა მოვიდეს მეუფე იგი ტისა, რომლისა შენ გნებავს სილვა შეურაცხი ერსა შორის შეურაცხისა. შიშმან მისმან განსქარვნეს გემონი სოფლისანი, მეფენი დაუტეობდეს მეფობასა, და ეძიებდეს სიგლასაგესა. მან გისიღოს ჭირსა შინა, და გისნას შენ.“ მამის გულისსმასაყო მეფემან მიზიან, რამეთუ ძველნი წიგნნი და ასაღნი ემოწმებოდეს, და ნებროთის წიგნიცა დაამტკიცებდა, შექმნა სურვილი ქრისტეს სჯულისა; არამედ ჭბრმოდა მტერი იგი უხინო, და აყენებდა აღსარებასა ქრისტესსა, გულსა შთაუგდებდა სასოებასა კერბთასა და ტეტსლისასა. არამედ დედოფალი მარადის ევედრებოდა აღსარებად ქრისტესსა, და იყო მეფე დედოფლისა მოქცევიტან წელიწადსა ერთსა ორ-გულებასა შინა. სოლო ასწავებდა ერსა დაუცხრომელად წმინდა ნინო, და არავის აუწუებდა, თუ ვინ ვარ ასე სადათ მოვალ, არამედ ტევედ იტყუადა თავსა თვსსა.

თქმული სიღონია დედაკაცისა რომელი იყო მოწათე წმინდისა ნინასი, რომელი ესე ისილა და დაწერა მოქცევის სასწაულთა მიზიან მეფისათა და შეკრდომას ნინასი აღსარებობისათხ ქრისტესისა, ჟუარის აღმართებობისათხ, ეკვლესიათა აღმენებობისათხ, და მას შინა სასწაულთა მისთათხ.

და იყო დღესა ერთსა საფსულისასა, სთვეს იულისსა ოცსა, დღესა შაბათსა, განვიდა მეფე მიზიან ნადირობად მუსრანით კერძო,

და მოუხდა უზინო იგი ძტერი ბორცვი უმისკი და მოაუგდო გულსა
სიუჩარული გეჭთა და ცეცხლისა, და იგონებდა უოკელთა მსახურე-
ბასა მათსა, და მასვილითა მოწუწუედასა უოკელთა ქრისტეანეთასა. და
ჭკეჭა მეტეპან ოთხთა თანა-მსრასკელთა მისთა. „ღირს-გართ ჩვენ
ღმერთთაგან ჩვენთა ბორცვის-უოკელსა, რამეთუ უდებ-ვიქმინით
მსახურებისაგან მათისა, და მივეშვით ქრისტეანეთა გრძსკელთა ქადა-
გებად სუფულსა მათსა ქვეყანასა ჩვენსა. რამეთუ გრძსკებითა ჭყოფენ
საგვრველებათა მათ — აწ ესე არს განსრასკა ჩემი, რამეთუ ბორც-
ვად მოიხრეს უოკელნი მონაგნი ჟვარც-ცმულისანი, და უძეტესად
შეუგდგეთ მსახურებასა ღმერთთასა მათ, მხერობელთა ქართლისათა.
გამხილო ნასას ჩემსა ცოლსა შენანება და დატეგება სუფულსა ჟვარც-
ცმულისასა. და თუ არს მერხდეს დავივიწყო სიუჩარული მისი, და
სსრთაჟუ თანა წარუჭსწემინდო იგიცა:“ დუძტვიცეს განსრასკა მისი
თანა-მსრასკელთა მათ, რამეთუ მსურვალედ იუწენეს იგინი საქმესა
ამას, და ჭნებაჟდა შირველითგან და კერ იგადრებდეს განცხადებულად
სადლო მეტეპან მოუხლო უოკელი სანსკები მურსანისა, და ადვიდა
მთასა. ზედა თხათისასა მადალსა, რათამცა მოიხილა განზად და უფ-
ლის-ცისკად განვიდა თსემსა მთისასა შუა-სამსრის ოდენ, დაუბნულ-
და მათ ზედა მსუ და იქმნა ვითარცა ღამე ბნელი უკუნისი, და და-
იბურა ბნელმან არენი და ადვიდნი, განიბნისეს ურთიერთარს ჭირი-
საგან და ურუნისა, და დამთა მეტეა მარტო და იარებოდა მათთა მად-
ნართა შეშინებული და შეძწწენებული. და დადგა ერთსა ადვიდსა
და წარეწირა სანსკება ცსოგრებისა მისისა, და ვითარცა მოკეო თა-
ვისა ცნობასა და განიხრასკაჟდა ესრეთ გულსა შინა თჯსსა, „ჭა ესე
რს ვსადი ღმერთთა ჩემთა, და არს ვჭჭოჟე ჩემ ზედა ღსინებაჟ; აწ რთ-
მელსა ჭქადატებს ნინო ჟვარსა და ჟვარც-ცმულსა, და ჭყოფს გურნე-
ბათა მისითა სანსკებითა, არამცა მალ-ედეჟა სსინაჟ ჩემი ჭირისა ამისგან,
რამეთუ ვარ მე ცოცხლიჟ ჟოჟოსკეთსა შინა, ვერა ვუწვი, თუ უოკლისა
ქვეყანისა თჯს იქმნა დაქცევა ესე და სათელი ბნელად ცარდაიქცა, ანუ
თუ ჩემ თჯს ოდენი. აწ თუ ჩემთავის ოდენ არს ჭირი ესე, ღმერთო
ნინოსო, განმინათლე ბნელი ესე და ადვიარო სანსკელი შენი, ადვიარ-
თა ძელი ჟვარისა და თაუწანის-გსტე მას, და ადვასკენო სანსკელი სან-

ლოცველად ჩემდა, და ვიყო მოწილ ნინოსსა სველსა ზედა რომ-
თასსა.“ ესე ყოველი რა წარმოხაჲს განთენსა და გამოუბრწყინდა
მზე, და გარდამოვიდა მუჟუ ცხენისაგან, დადგა მას ადგილსა, განი-
ზურსა სულნი აღმოსავალითა და თქნა: „შენ სჯარ დიერთი ყოველთა
ზედა დიერთი, და უფალი ყოველთა ზედა უფლებათა, დიერთი რომ-
მელსა ნინო იტყვს და საქებელ-არს სასული შენი ყოველისა დაბა-
დებულისაგან ცასა ქვეშე და ყოველთა ქვეყნისა ზედა. რამეთუ შენ
მისხენ მე ჭირისაგან და განმინათლე ბნელი. აჰა ესე რა მიტნობიეს
რამეთუ გინდა სსსა ჩემი და ღვინება და მიხსლება შენდა, უფალი
გურთსეულთა, ამას ადგილსა აღვმართო ძელი ვგარისა, რომელითა
იდიდებოდეს სასული შენი და ისხენებოდეს საქმე ესე და სასწაული
უკუნისამდე.“ დაისწავა ადგილი იგი და წარმოემართა, და ისილა ენა
მან მან სათელი და გამოემართნენ იგი განბნეულნი, სოლო მეფე და-
დადებდა. „მიეცით დიერთსა ნინოსსა ყოველმან ერმან დიდება, რა-
მეთუ იგი არს დიერთი საუკუნეთა და მას მსოფოსა ჰქუენის დიდე-
ბა უკუნისამდე.“

სოლო ნანა დედოფალი და ყოველი ერთი განვიდეს მიგებებად
მეფისა, რამეთუ ესმათ ზირველ წარწყმენდა და გელად მოხლნა მშვი-
დობით და მიეკებოდეს ქისპარას და ღართას. სოლო ნეტარი
ნინო დადგრომილ-იყო ლოცვასა მწუწრისსა მაფლოვანსა მას შინა,
ჩვეულებისაებრ მისისა უამსა თვსსა, და ჩვენ მის თანა ორმოცდ
ათი სული. — და იყო ფითარცა შემოვიდა მეფე აღმდგომად ქალაქი
და სპითა მსლლითა დადადებდა მეფე. „სადა არს დედა-გატი იგი უცხო,
რომელ არს დედაჲ ჩვენი და დიერთი მისი მსხელი ჩვენი.“ ვი-
თარცა ესმა, თუ აჲა მსუქლოვანსა არს და ილოცავს, მოდრება მეფე
და ყოველი იგი დაშქარი, მტვიდა და გარდაიჭრა სასიძრისაგან და
იტყუადა ნინოს. „აწ დინს-მეჲჲ მე სასულის-დებად სასულსა ღმთისა
შენისა და მსხელისა ჩემისა.“ სოლო წმინდა აწავლიდა და აწკედა
მსწრაფლ თაყუანის ცემად აღმოსავალით და აღსარებად ქრისტეს ღმ-
თისა. მასინ იქმნა გრგვინვა და ტირილი ყოველისა გაცისა, ოდეს სედა
ვიდეს მეფესა და დედოფალსა ცრემლოსანთა. და სვალისა დღე წარა-
გლისსა მოციქულნი საბერძნეთად მიწიან მეფემან წინაშე გონსტანტინე

მეფისა, და წიგნი ნინონი ელენე დედოფლისა წინაშე, და აუწევს ესე
ყოველი სასწაული ქრისტეს მიერი, რომელი იქმნა მცხეთას შინა მი-
რიან მეფესა სედა, და იოსოვნეს მოსწრაფებით მღუდელნი ნათლის-
ღებისა თვს. ხალხა წმინდა ნინო და მოწაფენი მისნი ჭქადაგებდეს
ერსა მას სედა დღე და ღამე დაუცხრომელად და უხვევებდეს ვასსა
სტეშმარტსა სასუფეველისა.

და ვითარცა მიიწივნეს მოციქულნი მირიან მეფისანი წინაშე
გონსტანტინე მეფისა და მიუთხრეს ყოველი რადცა იქმნა მასინ
ადიხრო სისარულთა მეფე და დედა მისი ელენე დედოფალი; ზბრ-
ველად ამის თვს, რამეთუ მადლი ღუთისა მიეფინებოდა ყოველთა
ადგილთა და კელსა მათსა ქუჭშე ნათელს-იღებდა ყოველი ქართლი
და შემდგომად ამის თვს ტანისიარულდეს, რამეთუ დაიდასტურეს მირიან
მეფისაგან სრულად მოწვევად სპარსთა და მტკბრედ მიღებად სიუჭარუ-
ლისა მათისა, და ადიდებდეს და ჭმადლობდეს ღმერთსა. და წარმოკ-
ნეს მღუდელი სტეშმარტი იოანე ეპისკოპოსი, და მის თანა მღუ-
დელნი ორნი და დიაკონნი სამნი; და მიუწერს მეფემან გონსტანტინე
მირიანს წიგნი ღოცვსა და გურთსევისა და ღუთისა მადლობისა, და
წარმოსცა ჯვარი და სატი მაცხოვრისა, და მის თანა ნიჭი დიდი, და
ელენე დედოფალმან მოუწერა წიგნი ქებისა და ნუგეშინის-ტემისა.
მოიწია ეპისკოპოსი, მღუდელნი და მოციქულნი მცხეთად, და ადიხ-
ნეს სისარულთა მეფე და ყოველი ერი მათი, რამეთუ სურვიელს
იუფეს ყოველნივე ნათლის-ღებისა თვს. მასინ მსწრაფელ განავლისა
ბრძანება მირიან მეფემან ყოველთა ერისთავთა თანა სპასალართა და
ყოველთა ზირთა სამეფოსათა მოწოდებად წინაშე მისსა, და მსწრაფელ
მოიწივნეს ყოველნი ქალაქად.

მასინ ნათელს-იღო მეფემან სელსა ქვეშე წმინდასა ნინოსსა, და
შემდგომად დედოფალმან და შეიღთა მათთა სელთა ქვეშე მათ მღუ-
დელთა და დიაკონთასა. შემდგომად ამისსა აკურთხეს მდინარე
მტკჳარი, და ეპისკოპოსმან შემსადა ადგილი ერთი მიწურვილი სი-
ღისა კარსა მოგუთისასა, სადა ყოფილ იყო სასლი ელიოზ მღუ-
დლისა და მუნ ნათელ ჭსცემდა წარჩინებულთა ერთასა და ეწოდა
ადგილსა მას მთავართა სასათლავი. ხალხა ქუჭმოთ მისსა მდინარე

რისავე შიშსა ორნი იგი მღუდელნი და დიაკონნი სათელ-ჭსტემდეს
ერსა, და მოატყუებოდა ერთი იგი ურთიერთას, მოჭსწრათუებით ეუბ-
ნებოდენ მღუდელთა, რათა შირველად მას სათელ ჭსტემდეს და ეს-
რეთ სურვიელ იყო ერთი იგი სათლის ღებისათვს, რამეთუ ესმინათ
ქადაგებაჲ წმინდისა ნინასი, რომელს იტყვი: ყოველმან რომელმან არა
სათელს იღოს არა ჭპოვოს მას სათელი საუკუნო, და ამის თვს
ძოსწრათუე იეუნეს სათლის-ღებად ყოველნი იგი, და ესრე სასუქდ
სათელს-იდეს ყოველმან ერმან, და სიმრავლემან ქართლისამან, თანი-
ერ სალო არა სათელს-იდეს მთეულთა ვაკვასიანთა მიუენასა მას სა-
თლისა, არამედ დაადგრეს ბნელსა შინა ესმ რაოდენსე, და ჭურიათა
მცხეთელთა არავე სათელს-იდეს, გაჩნა ბარბაიანთა სათელს-იდეს ორ-
მოცდა ათმან სასლმან, და იქმნეს წინაშე მეფისა დიდ, და მიუბოძა და-
ბაჲ, რომელსა ჭრქიან ციხე-დიდხ: არამედ არა სათელს-იდო თეროზ
სიძემან მიჩიან მეფისამან, რომელსა ჭქონდა: რანი ბარდავამდის მი-
ჩიან მეფისაგან, არცა ერმან მისმან სათელს-იდეს, არამედ სორციელად
ოდენ ჭმორხილებდეს მიჩიან მეფესა.

მაშინ წარავდინა მიჩიან მეფემან ეპისკოპოსი იოანე და მის
თანა წარჩინებული ერთი წინაშე გონსტანტინე მეფისა და იოსოვს
საწილი ძელისა ცხოვრებისა, რომელი მას ოდენ ესმსა გამოენისა
ღუთის მოუჭარესა ელქსე დედოფალსა. და იოსოვნა მღუდელნი მრავ-
ვალნი, რათა განავლინეს ყოველთა ადგილთა და სათელ-ჭსტემდენ
ერთა, რათა მჭსწრათულ სათელს-იდოს ყოველმან სულსამ ქართლი-
სამან და იოსოვნა ქვით-სუროსა მოძღუარნი აღშენებისა თვს ეკკლესი-
ათასა. ვითარცა მიიწიგეს წინაშე გონსტანტინე კეისრისა სისარულით
მიანბქა საწილი ძელისა ცხოვრებისა, თიტარნი იგი, რომელსა ზედა თუ-
რენი დაუმსტყუალსენ უფალსა, და სამსტვალნი სელთანა წარმოგ საგნეს
მღუდელნი და სურონი მრავალნი; რამეთუ გონსტანტინე მეფემან მეფო-
ბასა შინა მისსა აღაშენა ეკკლესია: ტამარი წმინდაჲ, და მიჭსტა განძი
დიდ-ძალი ეპისკოპოსსა იოანეს, და უბრძანა სადაცა ვერ იყოს ად-
გილთა ქარლისათა მუნცა აღაშენსენ ეკკლესიასი სასულსა ზედა ხემ-
სა, და ნიქი ესე დიდ-ძალი დამიძვდრე სახლუართა ქართლისათა.
და წარმოვიდა ეპისკოპოსი, და მის თანა მოციქული, და ვითარ მღ-

წიგნებს ადგილსა, რომელსა ჭრქვან ერუშეთი, დაუტკენს მუნ სურთნი საქმედ ეკკლესიისა, დაუტკენს განსი და სამსჯავლნი უფლისანი, და წარმოვიდა და მოვიდა მანგლისს და იწყო შენება ეკკლესიისა და დაუტკენს თეცარნი იგი უფლისანი. მასინ შეჭსწუსს მიჩიან მეუვე, რამეთუ პირველ არა სამეფოსა ქალაქსა მოვიდეს, არამედ სსვათა ქალაქთა და ადგილთა იწვეს შენებად ეკკლესიისა და დაუტკენეს ნაწილნი. სოლო მოვიდა წმინდა ნინა და ჭრქუა. „ნუ ჭსწუს, მეუვეო, რამეთუ ესრეთ ჯერ არს, სადაცა მივიდოდინ დასთესდინ სასკლასსა ღუთისა, რამეთუ არს ქალაქსა ამას შინა სამოსელი იგი დიდებული უფლისა.

მასინ მოიფურსა მეუვემან ახიათარ და მის თანა უჩიანი მრავალნი და გამოიკითხა მათგან გუარითისა მის თვს. და მათ მიუთხრეს უოველი რომელი ზემო წერილ არს, და აღიპურნა კელნი თვსნი მიჩიან მეუვემან, და ჭსთქუა. „კურთსეულ-სარ შენ უფლო, იესო ქრისტე, ძეო ღუთისა ცხოველისაო, რამეთუ პირველითგანვე გინდა სხნა ჩვენი ეშმაკისაგან, და ადგილისა ბნელისა, ამის თვს სამოსელი იგი შენი წმინდა წარმოეც წმინდით ქალაქთა შუნით იერუსალიმით ებრაელთა მათ ღუთაებისა შენისა უცხო ქმნილთა და ჩვენ უცხოთა ნათესავთა. და წარემართა მეუვე და უოველი ქალაქი მტკიცედ ქრისტესანობასა, იწვეს სურათა შენებად ეკკლესიისა უარე-უბანსა მავკალთა მათ ზედა საყოფელთა წმინდისა ნინოსთა, სადა აწ არს ეკკლესია სამთავარ-ეპისკოპოსოო. მასინ ჭსთქუა წმინდამან ნინო. „კურთსეულ-სარს უფალი იესო ქრისტე და მამა უფლისა ჩვენიისა, რომელმან მოგფლნა სიტყუა მისი წმინდა ცათაგან მალათა, თვთ ძლიერისაგან საუდრისა გარდამოსრული ქვეყსად მდაბლად, შობილი უეტკეულად თესლი-ძაგან დავითისსა, დედა-გაჯისაგან მარტოდ შობილისა წმინდისა და უბიწოსა, რომელი ხათხო-ყო მას მიზეზითა მიზეზი ცხოვრების ჩვენიისა, რომელმან რასა ქვეშე უოველივე განანათლა, და მოწმუნენი აღსოვნნა, რომელი იშუა ვითარცა გაცი, ნათელი უოველთა სატი ღუთისა, და ვითარცა მსასურმან ვინმე სჯულისამან ნათელს-იდო წელასაგან და სულისა, ჯვარს-ეცვა, დაეფლა და აღსდგა მესამესა დღესა, ამაღლდა სიმაღლესა მამისა თანა, და გვალად მოკალს დიდე-

ბით, რომელსა ჭშკენის სრულყოფილი დიდება თანა მამით და სულით წმინდითურთ აწ-და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე ამინ.

მათ დღეთა შინა მოიწია წიგნი რომით წმინდისა პატრიარქისა, ნინოს და მეფესა და ყოველსა ერსა ქართლისასა, და მოუკლინა ბრან-ჯი დიაკონი ქებისა შესხმად და გუროსევისა მიცემად, და ამის ნეტა-რისა ნინოსგან ლოცვას წარღებად და მადლისა ზიარებად. აქუნდა წი-გნი ბრანჯთა მეფისადაცა ნინოს თვისსა, და რამეთუ მამისა მისისაგან ნათელს-ელა ბრანჯეთს ყოველთა ერსა, და ყოველი ესე მისმენილ-ყოფა იერუსალიმით და კონსტანტინოპოლით, კითარმედ ქვეყანასა მას ქართლისასა მიეფინა მზე სიძარტლისა. ამის თვის სანატრელი წიგნი მოეწერა, რათამცა ეუწეეს აქაურნი იგი სასწაულნი სვეტისა მის მარტოვანისა და ძალი იგი გუროსევისა. ესე ყოველი იხილა და მოიხმინა სასწაულნი იგი ყოველნი, რომელნი ქმნილ-იფუნეს მცხე-თას დიაკონმან ბრანჯთამან, და განკვრკობული აღიდებდა ღმერთსა, და წარიღო წიგნები.

მაშინ მეფემან ჭკქუა წმინდასა ნინოს და ეპისკოპოსსა. „მნებავეს ესრეთ, რათა იძულებით მასჯლითა მოვაქცინეთ მთიულნი და სიძე ჩემი ფეროზ, და დავამცნე ძესა ღმთისასა და კათაფუნასნეთ პატრიარქისასა ჯუარსა.“ მაშინ ჭკქუეს მას. „არა ბრძანებულ-არს უფლისაგან მასჯლისა აღება, არამედ სასარებითა და პატრიარქისათა ჯვარითა უხვე-ნოთ გუა ჭეშმარიტი, მიმეუნებელი ცსოვრებად საუკუნოდ, და მადლ-მან ღმთისამან განსათლავს ბნელი იგი გულთა მათთა, და წარვიდეს წმინდა ნინო და ეპისკოპოსი იოანსე, და მათ თანა წარიყვანა მეფე-მან ერის-თავი ერთი, რომელნი მივიდეს და დადგეს წარბანსა, და მოუწოდეს მთიულთა პირუტყვს სასეთა მათ კაცთა: ჭარათაღელთა, ფხოველთა, გუდა-მარულთა, და უქადაგეს ჯვარი ქრისტეანეთა, ჭეშმა-რიტი მიმეუნებელი ცსოვრებად საუკუნოდ. ხოლო მათ არა იხებეს ნათლის-ღებაჲ. მაშინ ერის-თავმან მეფისამან მცირედ წარმართა მას-სვილი მათ ზედა და ძლეკით შემუხრნა კერპნი მათნი, გარდამო-ვიდეს მუნით, დადგეს ჭალეთსა და უქადაგეს ერწო-თიანელთა. ხო-ლო მათ შეიწინარეს და ნათელს-იღეს; ხოლო ფხოველთა დაუტყვეს ქვეყანა მათი და გარდავიდეს თუშეთს, და სსუნაიცა მთიულელნი

ზად გლასაკისა მსველისა და გაუწოდცა, რამეთუ ესერა მოხრულ-
არს სული ჩემი სოცრად ჩემდა და მეძინებთან მე ძილითა დედისა
ჩემისათა საუკუნოდ; არამედ მოისვენებო საწერელნი და დასწერეთ
გლასაკი და უდები ცხოვრება ჩემი, რათა უწოდინ შეილთაცა
თქვენთა საწმუნოება თქვენი და შეწინარება ჩემი და სასწაულნი
ღმთისანი, რომელ გისილავს.

მამინ მსწრაფელ მოისვენეს საწერელნი სალომე უჯარმელმან და
ჭერუე ავრისგელმან. იყო სიტყუად წმინდამან ნინო, და ივინი სწერ-
დეს და წამოუთსრა ყოველი, რომელი შემოთ დავსწერეთ ცხო-
ვრება მის წმინდისა და ნეტარისა. და შეკედრა მეფესა იაკობ ძღუ-
დელი, რათა შემდგომად იოანესსა იგი ჰყოს ეპისკოპოსს. მამინ
იოანსე ეპისკოპოსმან შესწირა უსისხლო მსხვერპლი და აზიარა წმინ-
და ნინო სოცრსა და სისხლსა ქრისტესსა და შეკედრა სული მეუ-
ფესა ცათასა, ქართულად მოხლეთ მისითმე თოთხმეტსა წელსა (14)
და ქრისტეს ამაღლებითგან სამას ოცდა თერთმეტსა წელსა, დასაბა-
მითგან წელთა სუთათას რვა ას ოცდა ათრვაძეტსა. მამინ შეიძინეს
ოცნიეუ ესე ქალაქნი მცხეთა და უჯარმო და ყოველი ქართლი მიცუა-
ლებასა მისსა, მივიდეს და დამარხეს ძლევით შემოსილი გუამი მისი
ადგილსავე ზედა ერთისა დაბასა ბუდისასა, რამეთუ მუნ ითხოვა
ოჯო დაფლავა მეფისაგან შესედუთა ღმთისათა და სიძაბლით
ჭქმსა ესე წმინდამან, რამეთუ ადგილი იგი შეუწაცნი იყო, და მწუ-
სარე-იყო მეფე, და ყოველნი წარჩინებულნი მუნ დაფლავასა მის-
სა; არამედ მცნებისა და ანდერძისა მისისა აღსრულებისა. თვს დაჭ-
ფულეს მუნ.

და ვითარ დასრულა ესე ყოველი ღმთიუ-განბრძნობილმან
მორიან მეფემან, განამტკიცა ყოველი ქართლი და ჰერეთი საწმუნო-
ებასა ზედა სამეობისა ერთ-არსებისა ღმთისასა, დაუსაბამოსა დამბა-
დებელისა ყოვლისსა და განმტკიცეს სრულსა საწმუნოებასა ზედა.
მამინ გეისარსა კონსტანტინეს, რომელ ჰყუა მძევალი მე მორიანისი
სახელით ბაქარ, გამოუგზანსა ნიჭითა დილითა და მოუწერა ესრეთ:

მოკსწერ შენდა ღმთიუ-განბრძნობილისა ჩემთანავე ასალ ნერ-
გისა, მოწმუნისა მეფისა მორიანისსა. იყავს შენ თანა მშვიდობა და

სისარული, ვინათგან იცან შენ სამება ერთ-არსებაჲ, ღმერთი დაუსა-
ბამო დაძაბებელი ყოველისა, არღარა მისძს მე შენგან მძევალი, არა-
მედ კმა-არს ჩვენ შორის შესამდგომელად ქრისტე, მე ღმერთისა პი-
რველ უამთა შობილი, რომელი განჭკაცნა სსნისა თვის ჩვენისა, და
ჯვარი მისი პატრიარხანი რომელი მოცემულ-არს ჩვენდა წინა-მძღუ-
რად, ჩვენდა გულისთა მოსავთა მისთა, და შესამდგომელობითა ღმ-
ერთისა დაძაბებელისთა ვიუჩნეთ ჩვენ სიუჩარულსა ზედა ძმებრავსა.
შვილი შენი შენდავე მომინიჭებებს, ისილჟ და განისარე, და ღმ-
ერთისაგან მოვლინებული ანგელოსი მშვიდობისა იყავნ შენთანა მარ-
დის, განჭსდევნენ ღმერთმან დაძაბებელმან ეშმაგი მატოური სა-
ზღმერთაგან შენთა.

მოვიდა ბაქარ მე მირიანისი, და მოციქული კონსტანტინე მე-
ფისა კეისრისა მცხეთას, აღივსნეს სისარულითა მირიან მეფე და სა-
ნა დედოფალი, და ჭმადლობდეს ღმერთსა ნიჭითა სრულითა დიდითა
მომცემელსა. მაშინ მირიან მეფემან განასრულა ეკკლესიასა საეპისკო-
პოსო, და აღასრულა სატფურებაჲ მისი მრავლითა დიდებითა. და
მოქცევიტგან მირიან მეფისათ რცდა მეთსუთმეტესა წელსა, მოკუდა
მე მისი რვე, სიძე თრდატ სომესთა მეფისა, რომელსა მიეცა მეფო-
ბაჲ სიცოცხლესავე თჯსსა, და დაჭთულეს აკლდამასა, რომელი თჯთ
მასვე რვეს აღეშენა და მასვე წელიწადსა დასწეულდა მირიან მეფე,
რომელიცა აღესრულა.

მოცდა ათ-სამეტე მეფე ვასტანგ მე მირდატისი
სა საროიანი.

მაშინ საგდუსტ დედოფალი შეძრწუნდა მამისა თჯისა ბარზა-
ბუდისგან. „ნუ უკვე შური იძიოს მამან ჩემმან ნაქმრისა თჯს მამა-
მთილისა და ქმრისა ჩემისა, რომელთა ესოდენნი ბორროტნი მოაწიენეს
მას ზედა. ნუ უკვე შურ-იგოს ჩემ ზედა დატყეებისა თჯს სჯუ-
ლისა და წარსწყმინდოს შვილი ჩემი, განრეჩნას ქართლი და სჯუ-
ლი ქრისტესი წარსწყმინდოს.“ ესე ყოველი მოიგონა და შთავარდა
მწუნსარებასა შინა დიდსა. ეკედრებოდა ღმერთსა და განიზრანსა წარ-

ზღუდა წინაშე მამისა მისისა და შეუძლოდა მისი. მოაუჭანსა ყოველნი ერისთავნი სპასხვეტისა თანა და ცრემლითა სიმწარისათა შეკედრა ძე თჳსი სპასხვეტსა და ერისთავთა ყოველთა და წარვიდა ბარდავს მამისა თჳსისა თანა. განიღო გული და აღმოუყარსა ძემუნნი მისნი, დაკარდა ჰირსა ზედა, და დასდვა თაგი თჳსი ფერსთა მისთა ზედა. დააღტობდა ფერსთა მამისა თჳსისათა ცრემლითა, და ითხოვდა მისგან შეწყალებასა და არა სხენებასა ნაქმართა ქმრისა მისისათა, და შენდობასა დატყვებისა თჳს სჯულისა და ეკედრებოდა, რათა არა აიძულოს დატყვებად ქრისტეს სჯულისა, რამეთუ იგი არს ღმერთი ჭეშმარიტი, და რათა იზურას შილი მისი მამულსა შინა თჳსსა, და მოურავ ექმნას იგი სპარსთა ძეფესა წინაშე. მაშინ ბარსაბუდ განმსადებულმან ბოროტის-ყოფად ქართლისა თჳს, შეიწყალა ასული თჳსი, არა აიძულა დატყვება სჯულსა, და აღასრულა ყოველი თხოვა მისი; სოლო სჯულისა თჳს ესრეთ ჭსთქუა. „იძულებით არცა ვის სხუასა ქართველსა დაგატყობიებ სჯულსა ქრისტესა, არამედ მივგზავნე ცეცხლის მსახური ქალაქსა თქვენსა, და იუვნენ მუნ მათ ზედა ეპისკოპოსი სჯულისა ჩვენისა, ნუ აყენებთ.

მაშინ საგდუსტ ერჩდა მამასა თჳსსა შიშისაგან დადისა, და აღუთქუა მინდობითა ღმრთისათა, და წარმოვიდა ქართლად. მაშინ ბარსაბუდ წარმოგზავნა ცეცხლის-მსახური მცხეთად, და მათ ზედა ეპისკოპოსად ბანაქარ, და დასსდეს მოგუთას. სოლო საგდუსტ დედოფალი განაგებდა მეფობისა ძალითა და შეწყენითა მამისა თჳსისათა და მოკუდა ბარსაბუდ მამა საგდუსტისა და მის წილ დაადგინა სპარსთა ძეფემან ადგილსა მისსა ძევე მისი ვარსაბაკურ, ძმა საგდუსტ დედოფლისა. მოკუდა საუკმაგ სპასხვეტი მამა-ძმოდე ვასტანგისი, მაშინ ძეფემან დაადგინა სხუა სპასხვეტი, რომელსა ერქუა ჯუანშერ. სოლო ბანაქარ ეპისკოპოსი მცხეთელთა, რომელი იყო სპარსი ცეცხლის მსახური ასწავებდა ქართველთა სჯულსა თჳსსა, არამედ არა ვინ ერჩდა წარჩინებულთაგანნი, გარნა წვრილისა ერისგანნი მიაცივნენ მკავალნი ცეცხლის-მსახურებასა. — და შეერთა ქართლსა შინა წვრილსა ერისა ზედა ცხეცხლის მსახურებას; ამის თჳს მწესარე იყო დიდად საგდუსტ დედოფალი, არამედ მძლავრებისაგან სპარსთასა ყვარ-

რას იკადრებდა. მაშინ მოიყუანა მღუდელი ჭეშმარიტი საბერძნეთით
 სასულით მიქაელ, და დაადგინა ეპისკოპოსად რემოსა ეკკლესიისა.
 რამეთუ მოხიდან ეპისკოპოსი გარდაცვალებულ იყო; და ესე მი-
 ქაელ ეპისკოპოსი წინააღუდგა ბანაქერ ეპისკოპოსსა, რამეთუ
 ასწავებდა ყოველთა სჯულსა ჭეშმარიტსა. ამან იპყრნა საწმუნოება-
 სსა ზედა ყოველნი წარჩინებულნი ქართლისანი და ერცა უმრავლეს-
 სი, არამედ მცირედნი ვინმე წერილისა ერისაგანსრ მიიტყეს ცე-
 ტსლის-მსახურებასა.

მაშინ ვითარცა იქმნა ვასტვ წლისა ათისა გარდამოვიდეს ოვს-
 ნი სზანი ურიცხვნი და მოსტყუენეს ქართლი თავიდაცან მტკუნი-
 სათ ვიდრე სუნანამდე და მოაოხრნეს ველნი, არამედ ცისე-ქალაქ-
 ნი დაურჩეს თვნიერ ვასპისა; სოლო ვასპის ქალაქნი შემუსრნეს
 და ტყუილ-ჭყუენეს, და წარიყუანეს ვასტანგის დად. მირანდუსტ სამი-
 სსა წლისა ქალი. რომელნი დაურჩეს წარტყუენელად სეკნი ქართლი-
 ხანი, ვასეთი და კლარჯეთი და ეგრისი, ჩავლის რანსა და მოკაკანს,
 და მოსტყუენეს იგიცა და განვლეს კარი დაჩუბანდისა, რამეთუ თვთ
 გზა სტეს დაჩუბანდელთა და შევიდეს ოვსეთს გამარჯვებულნი. მა-
 შინ გამოვიდეს მასვე უამსა ბერძენნი აივხაზეთით, რამეთუ ბერძენთა
 ჭქონდა ეგრისს. წყალს ქვემოთ ვერძი ყოველი და იპყრეს ქვემოთ
 ეგრისის წყლითგან ვიდრე ცისე-გოჯამდე. მაშინ იქმნა გლოვა და წუ-
 სილი ყოველთა ზედა ქართველთა და იტყოდეს. „განვამრავლეთ ცოდვა
 წინაშე ღმრისა, და არცა კეთილად ვიზუართ სჯული ქრისტესი და
 წესი იოანეს მცნებისა და სამართლად მოაწია ღმერთმან ჩვენ ზედა
 ვსე რისხუა, რამეთუ მიგმუნა ჩვენ წარტყუენვად უცხოთა ნათესავთა,
 მიგუედო ჩვენ საზღუარი ბერძენთაგან, ვითარცა მიუდო ვარსება-
 ქად მევესა ბერძენთაგან კლარჯეთი. იგჳ ცოდვითა ვარსებაქრისის-
 თა მოაწია, რამეთუ ვერა კეთილად ეპყრა სჯული ქრისტესი. სო-
 ლო ესე არა მევეთა ჩვენთა ცოდვსაგან იქმნა, არამედ ჩვენ ერისა ცო-
 დუათაგან. აწ მევე ჩვენი ყრმა არს და არა გვვის ჩვენ წინა-მძღუარნი,
 რომელიმცა სასოებითა ქრისტესითა და წინა-მძღუარებითა ჯვარისა-
 თა წარგუძღუა ჩვენ, და ვიძიოთ ჩვენ შუი ვირველ ოვსთა ზედა, და
 შემდგომ ვსძებნეთ საზღუარი ქართლისა ბერძენთაგან. ამას იტყო-

დეს ყოველნი ქართველნი და იუჟნეს მწუსარებასა შინა დიდსა. მაშინ ვასტანგ იზრდებოდა და ისწავებდა მიქაელ ეპისკოპოსისაგან ყოველსა მცნებასა უფლისასა და სიყმესაკუ ჭასაკისასა შეიუჭარა სჯული ქრისტესი უფროს ყოველთა მეფეთა და მწუსარე იყო იგი ამისთჳს, რამეთუ შემოარგოდა ქართლს ცეცხლის მსახურება ტყვეობისა და სასულჳართ მისმისაგან, და უმეტეს იურვიდა სჯულისა თჳს გონებასა შინა, არამედ ძლიერებისაგან სპარსთასა ვერ იკადრებდა გამოცხადებად.

და ვითარ იქმნა ვასტანგ წლისა ათსუთმეტისა, მოუწოდა ყოველთა წარჩინებულთა ქართლისათა და შემოჰკრიბნა ყოველნი ქალაქნი და განმზადა მეფემან სასლი ერთი, და დასჯდა საუღართა ზედა მალათა. სოლო ჯუჳანშერ სპასპეტი და ორნივე ეპისკოპოსნი დასსდეს საუღართაჲ და სსკანი ყოველნი ერისთავნი დასსდეს სულებითა და ათასის-თოზნი და ასის-თავნი, და ყოველი ერი წარმოდგეს ზე. მაშინ მეფემან, ვითარცა მოხუცებულმან და ბძემნან და ვითარცა აღზრდილმან ძილთსოფლთა თანა, იწყო ზრასჳად სმითა მალლითა და ჭსოქჳა: „მეფეთა და ერთა ზედა მოიწვევის განსაცდელი და ჭირი ღუთისა მიერ ცოდჳათა მათთაგან ოდეს მოწმუნეთა აკლონ მსახურება ღუთისა და გარდასდენ მცნებათა მოაწევს ჭირთა ესე-ვითართა ზედა, რომელ აწ ესე მოიწია ჩვენ ზედა, ვითარცა რა მამამ კეთილი წუერთან შვილსა კეთილად საქმეთა ზედა კეთილთა, და უკეთუ არა კეთილად აღასრულებდეს სწავლასა მამისათვისისასა ჰტეჲს მამამ იგი გუჲმითა და სწავლითა, რათა ისწავოს ყოველი კეთილი, და იქმნას სასმარ კეთილისა. ეგრეთ გუჲწართან ჩვენ ღნერთმან დამბადებულმან ცისა და ქვეყნისამან, ამის თჳსცა გჳსმს ჩვენ, რათა ვმადლობდეთ მოწუალებათა მისთა:“ მაშინ ამით ყოველთა მისცეს ღმერთსა მადლობამ ცირილით. კვალად იწყო ზრასჳად მეფემან ვასტანგ და თქჳა: „ყოველთა წარჩინებულთა ისმინეთ სმისა ჩემისა, დაღაცათუ, ყრმა ვარ მე და არა რა გინასავსთ ჩემგან, მამათა გუჲლა ჩვენთაგან გინასავნ დიდნი კეთილნი და დიდებანი თქვენ, რომელნი დადგინებულ-სართ მთავრობასა ზედა, აწ უკეთუ გუჲცოდნებდეს ღმერთი, მოგუჲსდენ ჩემგან კეთილნი და დიდებანი, რომელნი არა გესილსენ მამათა ჩემთაგან. აწ რომელსა ბეტჳ თქვენ,

დალაცათუ ჩემ ზედა და თქვენ ზედა სწორად მოწვეუნულ-არს განსაცდელი
ესე, არამედ ესრეთ იზუართ თავი თქვენი, ვითარმცა არა მოწე-
უნულ-არს თქვენ ზედა, არამედ ჩემ-ზედა ოდენ, და არა იუოს გუ-
ელსა ჩემსა სიტყუა, თუ რომელ მოიწივნეს მათ ზედა განსაცდელნი,
თჳსისა შუერის-გებისა თჳს ჰყოფენ ამას, არამედ ყოველი ჩემდა სა-
მსახურად დაუითვალა, ყოვლისა თჳს კეთილი მოგაკოთ და არა დავი-
თმინო გიცსეკა ოვსთა; არამედ სასაუბითა სამებისა ერთ-არსებისა,
დამბადებელისა ღმთისა დაუსაბამოსათა და წარმღუნებითა ჳვარისა
მის პატრიოხნისათა, რომელი მოცემულ-არს წინა-მძღურად და სა-
ჭურველად გუფითა მოსაუთა მისთა, ვიძიოთ შური მათ ზედა. უკე-
თუცა წაგჳიდეობდა ესე სჳარსთა მეფისაგან ანუ ბერძენთა მეფე-
საგან მომცაკითმინეთ; არამედ რა მოწვეუნულ-არს ჩვენ ზედა ოვსთა
ჭიცხვათაგან არა ჰსამს მისი დათმენაჲ და სიკჳდილი სჳობს თავთა
ჩვენთა თჳს. „მამინ აღსდგა ჳუფანშერ სჳასპეტი და თქუა. „ცხოვნი
მეფეო, უკუნისამდე დიდებით და მტერთა შენთა ზედა ნება აღსრულე-
ბით, ჳეშმარტი ჰბრძანე, ცოდუნთა ჩვენთა მიერ მოიწია ესე განს-
ცდელი ჩვენ ზედა და სამართლად გჳსაჳნა ღმერთმან, რამეთუ განა-
მრავლეთ ცოდუნა წინაშე მისსა, და გჳღირს მადლობა ღმთისა, რა-
მეთუ დიდსა პატრუსა დირს-ვიუყვინით და არა ეს-ზომსა, რომელ
მოიწია ჩვენ ზედა, არამედ მრავალ-მოწყალემან ღმერთმან არცა შეცო-
დებათა ჩვენთა ოდენი პატრიუი მოგაკოთ, და ამით გინითა პატრიუი-
თა გჳწარბთა და ჩვენ მკვდრთა ქართლისათა ამის თჳს დიდი მა-
დლობა გჳღირს ღმთისა მიმართ, რამეთუ შენ უმჯობესი ყოველთა
მეფეთა ქართლისათა და მამათა შენთა უფროს ყოვლითა სრული,
მსგავსი ნებრეთ გმირისა გამოგანინა ღმერთმან, წინა-მძღურად ჩვენ
და მოცემულ-სარ შენ ღმთისა მიერ განმაქარეველი ჳირთა ჩვენ
თა ძველთა და ახალთასა. და უკეთუ ცოდუნანი ჩვენნი არა დასძლე-
ვენ შენ მიერ მოველით განქარეებასა ყოველთა ჳირთა ჩვენთასა, უმე-
ტეს წარმატებასა საზღურთა ჩვენთასა ყოველსა ყამისასა, რამეთუ არა-
ვინ მამათა შენთაგანი უოფილ-არს მსგავს შენდა. ცხოვნი მეფეო
უკუნისამდე, რაჲთგან მოწვეუნულ-არს ოვსთაგან ხუთსა ამას წელსა
შინა, უოფილ-ვართ ჩვენ მწუსარებასა შინა დიდსა, ამის თჳს რამე-

თუ ყრმა იყავ და არა ძალ-გედვა მსედრობა და წყობათა წინა-მძღურობა და არცა შინა მეფობისა განგება. აჴ, მეფეო, დაღაცათუ სრულ-სარ-სიბრძნითა და ძაღითა, სიმხნითა და ასაკითა, არამედ გაკლს სისრულე დღეთა მსედრობისა თჳს. სოლო ვსედავ სიბრჩესა შენსა, დაღაცათუ ყრმა სარ, არამედ ძალ-გიმს განგება და მეფობისა, სოლო მსედრობისა და წყობათა წინა-განწყობისა შენისა არა არს ყამი. ესე არს განზრახუა ჩემი, რამეთუ სიბრძნითა შენითა და ვითსუთა დედისა შენისათა გამოაჩინე ერთი ვინ ჩვენგანი წინა-მძღუერად სპისა შენისა და მიგუტენ ჩვენ ყოველნი მას და ვიუწუნო მოჩხილ, ვითარცა მამისა შენისა და ძაღითა სამებისა ღუთისა ერთ-არსებისათა წარვი-დეთ და ვიძიოთ შურა, სოლო შენ იყავ შინა და განაკებდი მეფობასა. უკეთუ ცოდუათა ჩვენთაგან ვიძლივნეთ ოვსთაგან მეფობა შენი უვნებულად დაჩხეს, უკეთუ გულა თავითა შენითა ცოდუათა ჩვენთაგან იძლიო სრულად წარწყმდეს ქვეყანა ჩვენი, რამეთუ ნაცუალი, შენი არა არს ქვეყანასა ზედა.“ ესე თქუა ჯუანშერ სპასპეტმან და დაემოწმეს ყოველნი წარჩინებულნი და ერისთავნი ზრახუასა მისსა. მასინ სთქუა მეფემან. „ვითარმედ ხუდების სრულსა სიბრძნესა და ერთ-გულეებასა შენსა, ეგრეთ წარმოხთქჳ ყოველი ჯუანშერ; სოლო მე არა ვარ მოჩხილ ზრახუსა მაგის შენისა, რამეთუ რადოტან მოწყენულ-არს განსაცდელი იგი ჩვენ ზედა ყოველნი დღესა ცხოვრებისა ჩემისანი მწუსარებასა შინა დამიყოფიან, ვითარცა მეოფსა ბნელისასა და სიწყალული დისა ჩვენისა განლევს გულსა ჩემსა, ვითარცა მასვილი ცეცხლისა და სიკუდილი მიჩხეკია თავისა ჩემისა; ვიდრელა სიცოცხლე. მინდობითა ღუთისათა და წინა-მძღურობითა ჯვარის მის პატრონისათა თავითა ჩემითა წარვალ და ვესავ მსრავალთა მოწყალებათა მისთა, რათა არა განმწიროს და მომტეს ძლევა.“

მასინ ვითარ ვერდა რა დაუშლიდეს მიემოწმეს ყოველნი იგი წარჩინებულნი და თქვეს. „ცხოვნი, მეფეო, უგუნისამდე იქმნეს განზრახუა შენი, დემერთმან დამბადებულმან მოავლინენ ანგელოზი მისი ძაღად შენდა, და დასტენ ყოველნი მტერნი შენნი.“ და დაამტკიცეს ლაშქრობა ოვსეთისა და განიყარეს ყოველნი სახლად თჳსად გაზმვად. სოლო ვასტანგ წარავლინა მოციქული წინაშე დედის მისა

მისისა ვაჩაზბაკურისა წანისა ერის თვისა, აუწყა და შექრობა ოკსეთისა და ითხოვა მისგან შეწყენაჲ. სოლო მან სისარულთო აღუთქმეს, რამეთუ ქვეყანაჲ მისიცა ტყვეუქმნილ-იყო ოკსთაგანი. სოლო ვასტანგ მოუწოდა ყოველთა სპათა. ქართლისათა და შემოკრბეს ყოველნი და დაიბანაკეს მუსხარს და სერკს აძიერ და იძიერ აჩაგუს და იურ ასი ათასი მსედარი და სამოცი ათასი ქვეითი. გამოგზანა ვაჩაზბაკურ სპანი თჳსნი ათორმეტი ათასი მსედარი. და ვასტანგ მეფე განვიდა ქალაქით მცხეთით და განასხსა სპანი მისნი, მოეწონეს სიმრავლითა, ცხენ-გვითილობითა და მოკაზმულობითა. და ისინა ყოველნი იგი მსიარულად და ადრკით, რამეთუ სავსე იუჟნეს შუერთა. ოკსთათა, აღიკსო სისარულითა და მადლობდა ღმერთსა. შემოვიდა ქალაქად და აღასრულა შვიდეული ერთი ღოცჯათა და მარსჯათა და დამის-თევითა, და განუყო სჳსტაგი დიდ-ძალი გლასაკათა, დაუტყვნა განმგებულად სამეფოსა მისისა დედაჲ მისი სავდესტ და დაჲ მისი სჳსტანსჳ, და დაწერა ანდერსი ესრეთ: უკეთუ არღანა შემოვიქცე ცოცსალ დაჲ ჩემი სჳსტანსჳ შეერთოს მიჭრან, რომელი ყოდა ვასტანგს მამის მმის-წულად, ნათესავისაგან რეჳისა მირიანის მისა, რომელი სიმე იყო თრდატ სომეხთ მეფისა, მან შეერთოს დაჲ ჩემი, და მან დაიპყრას მეფობაჲ. და ესე დაწერილი დედასა თჳსსა მისცა და სსჳსა აჩავის აუწყა და იგი მიჭრან მამის-წული მისი დაუტყვა მცხეთას. წარვიდა ვასტანგ და დადგა თიანეთს, და მიერთუნეს ყოველნი მეფენი კაკასიანსნი, რომეოცდა ათი ათასი მსედარი და წარემართა. სასელსა ზედა ღმთისასა, განგლო კარი დარიელასი შესლჳსა მისსა ოკსეთს იყო ვასტანგ წლისა თექვსმეტისა.

მაშინ მეფეთა ოკსეთისათა შეჭკრიბეს სპანი მათნი და მოერთეს ძალი სასარეთით და მოეკებეს მდინარესა. ზედა, რომელი განგლის დარიელასა და ჩავლის ველსა ოკსეთისსა, და მასცა მდინარესა აჩაგ ქქვიან. რამეთუ ერთისა მთისაგან გამოვალს თავი ორთავე ქართლისა აჩაგსა და ოკსეთის აჩაგსა. და დაიბანაკეს ორთავე სპათა აძიერ და იძიერ, რამეთუ მდინარისა მის ჰირსა ორგნითვე ქარათნი იუჟნეს გლდისანი, ჭაღავნი და ველოვანნი ჰირთა მდინარისათა. და განეკრძალეს ერთმანერთისაგან და დაიტუნის გზანი ქარათონი და დადგეს

ეგრე შეიდ-დღე. ამას შეიდსა დღესა ბრძოლა იყო ბუმბუკასთა მდონარესა მას ზედა. სოლო რომელ იუჟნეს ნიჟადნი სასწართანი ოკსთა მათ თანა ერთო გაცი ერთი გოლიათი სასელითო თარსან. გამოვიდა ესე თარსან სასწარი, სმაჭყო სმითა მადლითა და თქუა. „გეტუჯ თქვენ უოკელთა სჰათა ვასტანგისათა, ვინცა არს თქვენ შინა უძლიერესი გამოვიდეს ჩემ ზედა. სოლო ვასტანგ შეიქესა, რომელ ჰქუა სჰანი სჰარსთა ნიჟადნი, მათ თანა ერთო გაცი ერთი, რომელსა ერქუა ფარსმან ფარუს. ამისდა გერავის დაედგნეს ბრძოლასა შინა, მრავალი ლომი სელითა შეეპყრა. ესე განვიდა ბრძოლად თარსანისა და აღიხასნეს ორთავე და მიეტევენეს ერთი-ერთსა, და პირველსავე შეკრებასა უსეთქნა სრმლითა ფარსმან ფარუსს ჩაბალსსა ზედა და განუპო თავი ბეჭთამდე. მაშინ დაჰმუნდა მეფე ვასტანგ და სჰანი მისნი, რამეთუ არავინ დაჩხა მათ შორის მსგავსი ფარსმან ფარუსისი. შეძრწუნდეს უოკელნი იგი სჰანი და აღივსნეს მწუსარებითა. დაღამდა დღე იგი, ვასტანგ შევიდა კარვად თჳსად და დადგა ლოცუად და ცრემლითა ეკედრებოდა ღმერთსა, და ვიდრე განთენებამდე არა დასჯდა ქვე ლოცვასგან, ითხოვდა ღმთისგან შეწევნასა, და მინდობითა ღმთისათა ეგუღებოდა თჳთ ბრძოლად თარსანისი. რამეთუ უშიში იყო, ვითარცა უსოცო და იმედი ჰქონდა ღმთისგან და ძალისა თჳსისგან. ვითარ განთენდა კვალად შთამოვიდა თარსან ვიდესა მდინარისასა, აყუედრებდა და კვალად ითხოვდა მუქარასა, და არავინ იპოვა სჰათა შინა ვასტანგისათა მბრძოლი მისი. მაშინ ვასტანგ ჰქრქუ სჰათა თჳსთა. „არა მინდობილ ვარ მე ძალისა ჩემისა და სიმსნისად, არამედ მინდობილ-ვარ ღმთისა და უსაბამოსა, სამებისა ერთ-არსებისა, უფლისა დამბადებელისათა, განვალ თჳთ ბრძოლად თარსანისსა.“

მაშინ განჰკვრდეს წარჩინებულნი იგი, აყენებდეს ვასტანგს და მრავალ-ღონედ ზრასჯდეს, რათამცა დააყენეს ბრძოლისაგან; რამეთუ ურმა იყო ვასტანგ და არა იცოდეს გამოცდილება მისი. არა ერჩდა ვასტანგ, არამედ დამტკიცა ბრძოლა მისი. გარდასდა ცსენისგან და დავარდა ქვეყანასა ზედა, თაყუნის-სცა ღმერთსა, აღიპურნა სელნი თჳსნი და სთქუა: ჰე უფალო დამბადებულო უოკლისაო, და

შემსატებელი კეთილთა, აღმამღლებელი მოსაკთა შენთა, შენ
იუკე მწე ჩემდა და მოაკლინე ანგელოსი ძალად ჩემდა და დაეც
უსჯულო იხი, და არცხვნი მემობართაშენთა, რამეთუ არა ძალისა ჩე-
მისა მინდობილ-ვარ, არამედ მოწყალებისა შენისადა.

მოიქცა ვასტანგ და აღჯდა ტაიჭსა ზედა თხსსა, და რქჳს სპა-
თა თხსთა. „ეკედრებოდეთ ღმერთსა და ნუ შესძწუნდებით.“ წარვიდა
ვასტანგ და დადგეს სპანი მისნი ზურგით მისსა შესძწუნებულნი
და სავსენი მწყუსარებითა, თხს თხსსა სჯულსა ზედა ეკედრებოდეს
ღმერთსა.

აქა ვასტანგისა და თარხნის ომი და ვასტანგისაგან
მოკლვა თარხნისა.

მასინ ჩავლო გვერდი ვასტანგ, და ჩავიდა მდინარისა ჰიჩსა,
აქუნდეს ჭოროლნი. მიხედნა თარხსან და თქჳს. „მე გოლიათთა და
გმირთა გამოცდილთა მბრძოლი ვარ, არა ურმაწვლთა, გარნა შენ ზე-
და დავიმდაბლო თავი ჩემი. აღიზახსნეს და მიეტყვენეს ურთიერთსა. და
პირველსავე შეკრებასა სცა ვასტანგ ჭოროლი სარტყელსა ზედა და
ვერ უფარა სიმაგრემან საჭურველისამან და განავლო ზურგით და
მოჭკლდა. სოლო ქართველთა ნუგეშინის-ცემულთა და სავსეთა სისა-
რულითა აღიზახსნეს სმითა საშინელითა, და შესწირეს ღუთისა მი-
მართ მადლობაჲ. სოლო ვასტანგ მასვე ადგილსა გარდასდა ცხენი-
საგან და დაკარდა მიწასა ზედა, თაყუანი-სცა ღმერთსა და თქჳს.
„კურთხეულ ხარ, შენ უფალო, რომელმან მოაკლინე ანგელოსი შენი,
და დაეც მტერი ჩემი. შენ ხარ აღმმართებელი მოსაკთა შენთა, შენ
ხარ, რომელმან აღადგინე ქვეყანისაგან გლახაკი და სკორეთაგან აღ-
მალლე დაურდომილი.“

მოჭკუეთა თავი თრხსანს, აღჯდა და წარვიდა ლაშქართა თხსთა
თანა. და ეოველთა მათ სპათა სმისა აღწევნითა შეასხეს ქებაჲ ვას-
ტანგს და ჭმადლობდეს ღმერთსა.

აქა ვასტანგისი და ბაყათარ ოკსის ომი და ბაყათარის
მოკვლა ვასტანგისაგან.

და მეორეს დღეს სსჟა გამოვიდა ბუმბუკასი ოკსთაგან, რომელსა ერქვა ბაყათარ. იყო იგი გოლიათი, და წაითგან დაეწყო მსედრობად ვერვის დაედგნეს მისდა და მოესრა ყოველი მბრძოლი მისი. სოლო იყო სიგრძე მშვილდისა მისისა თორმეტი მტკაველი და ისარი მისი ექუნი მტკაველი. მოდგა ესე ბაყათარ ჰირსა მდინარისასა და სმა ჰყო სძითა დიდითა და თქუა. „ვასტანგ მეფეო, ნუ განლაღები შენ მოკლესა თვს თარსანისა, არა ერთო გოლიათთა თანა და ამის თვს მოიკლა იგი ყრმაწაღისაგან; აწ უკეთუ შენვე გამოასვადე ბრძოლად ჩემდა მოგსუდეს ჩემგან ბრძოლანი ფიცხელნი, რომელთაგან ვერღარა განერე, თვარა ვინცა სჟათა შენთაგანი გამოვიდეს მის თვსცა მზაჲ ვარ.“ მაშინ ჰსუსუგო ვასტანგ ბაყათარს და ჰქუა. „არა ძალითა ჩემითა უსძლე თარსანს, არამედ ძალითა დამადებელისა ჩვენიათა, და არა მეშინის შენგან, ვითარცა ძაღლისა ერთისაგან, რამეთუ ძალი ქრისტესი ჩემთანა არს, და ჯვარი მისი პატრონისანი საჭურველ ჩემდა.“ და განაწესნა ვასტანგ სჟანი და დადგინნა განმსადებულად და აღჯდა ტაიჭსა შეჭურვილსა ჯავშნითა, და აღიღო ფარი მისი ვიგრის ტყავისა, რომელსა ვერ ჰქუთდა მასჯლი და ჩავლო გვერდი, მიდგა მასლობლად მდინარისა, სმა უყო ბაყათარს და ჰქუა. „არა გამოვალ მე მდინარესა, რამეთუ მეფე ვარ, არა მიგვასლები სჟასა ოკსეთისა, რამეთუ წარჩინებულნი ვარ და სიკუდილითა ჩემითა წარსწყმდების ყოველი სჟაჲ სოლო. შენ მონა ხარ და წარწყმედითა შენითა არა ევნების სჟასა ოკსეთისასა, ვითარცა ძაღლისა ერთისა. გამოკედ მდინარესა ჩემ ვერძო.“ მაშინ ბაყათარ ოკსმან აღასრულა სიტყუა მისი და თქუა. „მე მოკვლელმან შენმან გამოკვლო მდინარე, არამედ ჰირისაგან მდინარისა უკუსდეგ სამ-უტევან.“ მაშინ ვასტანგ უკვე ჰბრძოდა, და გამოვლო მდინარე ბაყათარ, დაუწყო სრულად ისრითა. მაშინ ვასტანგ სიფრთხილითა თუაღთა მისთათა, სიმასჯლითა გონებისა თვისისათათა და სიკისკასითა ტაიჭისა მისისათა ჰბრძოდა ისარსა. რამეთუ შორსკე-ბნდის ისარი მომაკვ-

დი, და უსლდებოდის იგი სიმარჯვითა და ვერ მიახვედრებდა. ამიერ იყო სპათაგან ცემა ბუგებისა და დაბდაბთა, და იზასდეს სმითა აღწევილითა სპანი ორნივე ოკსნი და ქართველნი, რომლითა იძრვოდეს მთანი და ბორცუნი. და ვერ შეჭკრა ისარი ორისა მეტი ბაყათარ ფარსა ვასტანგისასა და ვერა ჰკრეოთა უოვლად. და კვალად ჰკრა სხუა ისარი ცხენსა ვასტანგისასა, განაგდო შიგან, და ვითარცა დაეცემოდეს ცხენი ვასტანგისი, მიუხდა ზედა და უხეთქსა სრმლითა მსარსა ბაყათარისასა და ჩაჭკრეოთა ვიდრე გულადმდე. მაშინლა დაეცა ცხენი ვასტანგისი, სწრაფით მიჰყო სელი და შეიპყრა ცხენი ბაყათარისი. და დავარდა ქვეყანასა ზედა და თაუჭანის-სცა დმერთსა და შესწირა მადლი უფეშთაეს პირველისა, და აღჟდა ცხენსა ბაყათარისასა და მოადგა მასლობელად სპათა თვსთა, და ჰკრქა სმითა მადლითა. „მსნე იუგენით და განძლიერდით, რამეთუ დმერთი ჩვენ გერძო არს.“ სოლო სპანი იგი წარემართნეს განმზადებულნი ცხენ-თორწონისნი და ჯაჭუ-ჩაბაღას-ოხანისნი წინათ-გერძო მათსა, და უგანით მათსა ქვეითნი, და ქვეითთა უგანით სიმარჯვე მსედართა და ესრეთ მიჰმართეს. სოლო ოკსნი წარმოდგეს ქარაფსა ზედა და დაასეს ისარი ვითარცა წუმა მძაფრი. ვასტანგ მეფე მოქცეულ-იყო სპასა მისსა ზურგით რხეულითა მსედრითა, უსასებდა და განძლიერებდა, და ნუგეშინის-სცემდა სპათა მისთა. სოლო წინათ ცხენ-თორწონისთა აღვლეს გზად ქარაფისა, აღვიდეს ვაკესა, და აღუდგეს უგანა ქვეითნი, და შედგომად სიმარჯვე მსედართა მისთა, და იქმნა ბრძოლა ძლიერი მათ შორის. სოლო ვასტანგ უკეთუ მარჯვენით გერძო იბრძოდის, მარცხენით გერძო ძრწოდის. და თუ მარცხენით გერძო იბრძოდის მარჯვენით გერძო ძრწოდის. და ეგოდენსა მას შინა სმასა სპათასა იცნობებოდა სმა ვასტანგისი, ვითარცა სმა ლომისა: და თანა-ჭეკებოდეს ორნი მსედარნი არტვას ძუძუს-მტე საურმაგისი სპასპეტისა და ბივრიტიან სეფუ-წული და ივინიცა იბრძოდეს. მაშინ იძლივნეს ოკსნი და ივლტოდა ბანაგი მათი, მოიხრნეს და ტუტუ-იქმნეს. სოლო უმრავლესი მეოტი ოკსთაგანი ცოცხალი შეიპყრეს უკუმოსხნისსა თვს ტუტუთასა, რომელნი წარტუტენილ-იქმნეს პირველ ოკსთაგან ქართველნი. ვითარ უკვე მოქცეს დევნისაგან და დაიბანაკეს

ბანაკსავე თვსსა, სამდღე განიხვეწეს, და შესწირეს მადლობაჲ ღმერთისა მიძარტ. და მეტყე განიბნინეს ტყუენკად ოკსეთისა, შემუსრნეს ქალაქნი მათნი, და აღიღეს ტყუე და ნატყუენაჲ ურიცხვ. და განვიდეს ზაქანიგეთს, რამეთუ მასინ მუნ იყო ზაქანიგეთი მონასრღერედ ოკსეთისა მდინარესა მას ოკსეთისასა წიად და ჯიქეთი მუნვე იყო. შედგომად უამთა მრავალთა იოტასეს ზაქანიგნი და ჯიქნი თურქთაგან და წარვიდეს ზაქანიგნი დასავალით კერძსა, და ჯიქნი დაემკვიდრნეს ბოლოსა აფსაწეთისასა. და მოხტყუენა ვასტანგ ზაქანიგეთი და ჯიქეთი და შეიქცა, და გამოვიდა ოკსეთსკე. სოლო მეფენი ოკსთასნი შელტოლვილ-იუენეს სიმაგრეთა გაკვასიისათა, აღდგეს მათ შორის მოციქულნი და დანიშანეს, და ითხოვეს ვასტანგისაგან ოკსთა საცუელად დისა მისისა ოცდა ათი ათასი ტყვე ოკსეთისა ყოველი უკეთესი, რომელი სასელადებით სთქვეს ოკსთა. და მისცა ვასტანგ ოც და ათი ათასი ტყვე დისა მისისა თვს და ესრეთ მოიუენან. სოლო ტყუენი ქართუენნი, რომელნი ჰყუენ ოკსთა ექუსსა წელსა, იგი ყოველნი გამოისსნსა და მისცნა თვთოსათვს თვთო, და აღიღო მრავალი ოკსთაგან, და მძეკლისა თვს მისცა სსუა ტყუე ოცდა ათურამეტი ათასი. და რომელი უკუმოისსნა ტყუე ქართლისა რიცხვით სამას ორმოც და ათი ათასი, და რომელ დარჩნა ტყვე ოკსეთისა ამით გატეობილთაგან კიდე თუალვით ექვსას ორმოც და ათი ათასი თვნიერ ზაქანიგთა და ჯიქთასა, და ესე ყოველი აღასრულა ოთხ თვე.

მასინ ვასტანგ მეფემან განუტყუენა ნიჯადნი იგი სზარსთანნი და მეფენი გაკვასიანთანნი ნიჭითა დიდითა, წარმოჰგზავნა დაჲ მისი მირანდუსტ და ტყვე იგი ყოველი გზასა დარჩაღისასა. სოლო თვთ სპითა ქართლისათა წარმოვიდა გზასა აფსაწეთისსა, სულგრძელად და უშიშად იწყო ბრძოლად ციხეთა აფსაწეთისათა. და მოვიდა სახლსა თვსსა ქალაქსა სამეფოსა მცხეთას და განეგება დედა და დანი მისნი და სიმრავლე ქალაქისა მამათა და დედათა, მიუთენდეს სასელთა და შესამოსელთა მათთა ფერსთა ქვეშე მისთა და აყრიდეს თავსა დრამასა და დრატკანსა, და აღწევნილითა სპითა შეასხმიდეს ქებასა, რამეთუ არა რომელსა მეფესა ექმნა ეტეკითარი ძლიერი წყობაჲ. მას

შინ ვასტანგ მეფემან შესწირა მადლობად ღმრთისა მიძართ მრავლითა ლოცვითა და ღამის-თევითა და გლახაკთ მიცემითა, და განსტა ნიჭი ერსა მისსა ზედა, და წარჩინებულ-ჭკმნს მხედ მსასურნი და გამოცდილნი წყობასს მას შინა ოვსთასსა, და წარსტა ძღუენი ნატუენისა მისგან დედისძმასა მისსა ვარაზბაკურს თანა, მონად ათასი, ცხენი სასუდარი ათასი, სრდალი ცხენი ათასი, და კვალად წარსტა წინაშე სპარსთა მეფისა მონა ათი ათასი, ცხენი სასუდარი ათი ათასი, ცხენი სრდალი ათი ათასი. ესე ყოველი მიუძღუნა სპარსთა მეფეს ხელითა ბანაქარ ეპისკოპოსისათა და ითხოვა სპარსთა მეფისაგან ასული მისი ცოლად, ხოლო სპარსთა მეფემან მოსტა ასული თხზი ცოლად, რომელსა ერქვა ბილენდუსტ, და მოსტა სამისითი და ყოველნი მეფენი კავკასიანთანი მზითვად, მისწერა მისთანა წიგნი, რომლისა პატრუცაგსა წერილ-იყო ესრეთ: ჭურმიზდისაგან ყოველთა მეფეთა მეფისა ვასტანგის მიძართ ვარსან-სვასროთანგისა, ათთა მეფეთა ასოვნისა. და მოუწერა მან ბრძოლად კეისრისა, რამეთუ კეისარი განსრულ-იყო ბრძოლად სპარსთა. მაშინ ვასტანგ აუწია ყოველთა სპათა მისთა და ყოველთა მეფეთა კავკასიანთა, რომელნი შემოჭკრბეს და დადგეს მტკუნარსა ამიერ და იმიერ, კიდრე ორასი ათასი, და მოერთო ვარაზბაკურცა დედისძმად მისი, ერის-თავი რანისა, ბრძანებითა სპარსთა მეფისათა, სპითა ადრახადაგანისა, რანისა და მოვარანისათა, ვითარ ორასი ათასითა მხედრითა.

მას ყამსა იყო ვასტანგ წლისა ოცდაორისა, იყო იგი უმაღლესი კაცთა მის ყამისათა, და უშვენიერესი სასითა, და ძლიერი ძალითა, რომელ ჭურვილი ქვეითი ირემსა მიეწიის, უზურის რქა და დაიშვირის, და ცხენი ჭურვილი აღიღის მსართა ზედა, და მცხეთით აღვიდის ციხესა არმაზისსა, და მარტო იყო ქე მამისა მისისა, და ერთი დაჲ მისი სვარანძეცა იყო ძლიერი და შვენიერი. და ნათესავისაგან მირიან მეფისა მოწმუნისა ვასტანგ და დანი მისნი დაწმომილ-იუენეს, იგინი იუენეს ნათესავისაგან ბაქარ მირიანის მისა. ხოლო მირიან და ვრიგოლ იუენეს ნათესავისაგან რევისა მირიანისავე მისა, და აქუნდა მას გუხეთი, და სცხონდებოდეს რუსთავს ციხე-ქალაქსა. ხოლო შეძვირებულ-იუენეს ურთიერთარს კლვთა. მირიან მე-

ფითგან ვიდრე ვასტანგ მეფისამდე გარდაცულებულ იყო ნათესავი ათი და მეფეი რჩენი, სოლო წელიწადნი ახ ორმოცდა ათშვიდმეტი 157. და ეპისკოპოსნი წესსა ზედა ჭეშმარიტსა გარდაცულებულნი რჩენი; სოლო სსრენი შემშდელნი წესისანი.

აქა ვასტანგ გორგასლისაგან საბერძნეთს წასლვა
საომრად.

წარემართა ვასტანგ შესლჳად საბერძნეთად, და მიიწიგნეს სომხითს, და მოერთნეს ჰეროუკაფარს, სადა იგი ცისე აეგო პირველ სსენებულსა მას ფეროზს, ერისთავნი სომხითისანი: სიესელი არეკ, ასფორანგელი ჯუანშერ, ტაროვნელი ამზასზ, გრიგოლის შენებულისა ქალაქისაგან თრდატ ნათესავისაგან დიდისა თრდატისა. და მოადგეს ცისე-ქალაქსა, რომელსა ერქჳა კარასპოლი, და აწ ეწოდების კარანუ ქალაქი და ჳბრძოდეს მას. სოლო ვერ შეუძლეს დაპერობად, რამეთუ იყო იგი ზღუდითა ძაღლითა სამითა, და დაუტყვევნეს ორნი ერისთავნი მსედრითა თორმეტათას თორმეტათასითა ბრძოლად ქალაქისა მის.

წარვიდა ვასტანგ ზონტოს და მოარსრნა გზასა ქალაქნი სამნი ანძიანძორი, ეკლესია და სტერი, და მოადგეს ლაშქარნი ზონტოსა ქალაქსა დიდსა ზღვს-გიდესა და ჳბრძოდეს სამთავე და მიუწია ლაშქარმან ვიდრე ქალაქისა მის გონსტანტინისსა. სოლო სჳარსნბ, რომელთა ჳბოკებდეს ეკლესიისა მსასურთა და ჳკლვიდეს, არამედ ვასტანგ მეფემან ამცნო სჳათა სომხითისათა და ფოკელთა სჳარსთა, რათა არა ვის ჳკლვიდეს მოწესათაგანსა, არამედ ტყუე-ჳყოფდენ. და ჳრქჳა მათ: „მამის მამა ჩემი მირიან, ოდეს შემოჳყვა მეფესა სჳარსთასა ძმის-წულსა მისსა ბრძოლად ბერძენთა ზედა ესე-გითარსა უყოფდეს მოწესეთა და ეკლესიის მსასურთა, და იძლიჳნეს ძლეკითა ბოროტითა ურიცხუნნი სჳანი მცირედთა ლაშქართაგან. მიერთგან მიიღეს საზღჳარი ესე ბერძენთა ჩვენ ქართველთაგან აღმოსავალით ზღვს ამის. სოლო წეობად პირველთა მეფეთა იყო ანძიანძორს, სადა უკვე აწ არს საფლავი დიდისა მოძღჳარისა გრიგოლისი, და მუნით იოტეს მეფეი ჩვენნი;

სოლო ჩვენ ათისა დღისა სავალი ჩამოგვივლია, ჩრდილოთ მოქცეულ ვართ, და ჩვენცა ვართ სჯულსა ზედა ბერძენთასა, აღმსარებელნი ქრისტესნი, რომელ არს ჭეშმარიტი ღმერთი ყოველთა, ანუ არს გასმიანსა სასწაულნი, რომელნი იქმნეს კონსტანტინეს ზე მეფისა წაძღვანებითა ჯვარისათა, ანუ ქვეყანასა შინა სპარსთასა, რომელ იქმნეს ივლიანეს ზე მეფისა მეკერპისა, ვითარ იგი ისარმან ზეცისმან მოჭკლა იგი და შეჭკრბეს სპანი ბერძენთანი, ივბიმიანოს მოწმუნე აჩინეს მეფედ. სოლო მან არა თავსადღა ვიდრემდის არა დამუსრნეს კერპნი; და აღმართნეს ჯუარნი და მას ზედა დააქრეს გვრგვნი მეფისაჲ. სოლო ანგელოსმან უფლისამან აღილო გვირგვინი და დაადგა თავსა ივბიმიანოსისსა ჭეშმარიტსა მეფესა, და სძა იყო ზეცით, რომელი ეტყოდა სპარსთა მეფესა სუასროთაგანსა. „დაეცადენით ბრძოლად ივბიმიანოსსა, რამეთუ ძალი ჯვარისა უძლეველ არს, და მიერთვან იქმნეს მეკობარ მეფე ივბიმიანოს და სუასრო, ვიდრემდის ორნივე იგი მიიჭრულეს, ანუ თქვენ მეჯდროთა მაგათ სომსითისათა არშაკონიანთა, პატისშთა, ბივრიტიანთა არა გასსოყანსა საქმენი გრიგოლი პართეველისანი, და წინა-აღმდგომთა მისთა თრდატ მეფისა არშაკონიანისა, ვითარ დაეცი ზუარბისაგან და იქმნა 'იგი ეშუად, არამედ გრიგოლიმ მოაქცია იგი და მიერთდვან იქმნა იგიმუშაკეკელესითა, და ეკეკელესი დიდი აღაშენა თრდატ ზურგითა თხითა, რამეთუ იყო იგი გმირი. სოლო თქვენ მეჯდრო ქართლისანო, ნათესავნო მეფეთა ქართლისათანო, რომელნი დადგინებულ სართ დღეს მთავრობასა ზედა ჩვენ მეფეთაგან, რომელნი ვართ ნათესავნი ნებროთ გმირისანი, რამეთუ ესრეთ წერილ-არს წიგნთა შინა მათთა, რომელი უწინარეს ყოველთა მეფეთა გამოხსნდა ქვეყანასა ზედა, რომელი ლომსა ძალითა, ვითარცა თიგანსა მიიყვანებდა, კანჭართა და ქურციკთა ქვეითი იპურობდა და ესზომ განდიდნა ძალი მისი, რომელ დაემოწმინდეს ყოველნი ნათესავნი ნოესნი ვიდრემდის შეუძლო ქმნად ქალაქი, რომლისა შენებად შეექმნა ქუანო ოქროჲ და სარისხად ვეცხლი, და გარემოს მისსა მოიქმოდა აგურითა და გირითა. სოლო ქუდნი კართა და სარკმელთანი იაკინთისა და ზურმუხტისანი შეექმნა, რამეთუ მათისა ხათლისაგან ვერ შეუძლებდა ღამე დახელებად, და

ჭქმნა მას შინა ცაძრები და გოშკები, რომელი ვერ შესაძლებელ-
აზს გაგონებად თქვენდა, მოუგონებელ აზს-თვთოეული სიბრძნე
შისი, რომელი მიეცა მას, ვიდრემდის აღმართა სამისა დღისა სავალსა
რომელი ექმნა აღსავალად სარისსად ზღუდეთა ზედა, და ჭნებეკდა,
რათა ჯღვიდეს და ისილოს მეფისნი ცისანი. სოლო ვითარცა განკლო
საზღუდარი ჭყარისა და შევიდა საზღუდარსა ვარსკვლავთასა. ვერღარა
უძლებდეს საქმედ მოქმედნი იგი, რამეთუ დადნებოდა ოქრო და ვუ-
ცხლი, რამეთუ მუნიდგან ვიდრემე აზს სელ-მწიფება ცეცხლისა ეთე-
რისა, რომელი ეგზების მძაფრად სამყაროსა ქცევისაგან. და
ესმათ მუნით საზრასავი შეიღთა გუნდთა ზეცისათა, რომლისაგან
შესლბეს ადამიანნი. და იქმნა ყოველი კაცი თვთო ნითესავითურთ
მეტყუელ თვთო ენისა და არღარა ერხდეს ურთიეთარს ჰირსა მოყუ-
ნისა თვისისა და წარვიდეს. სოლო ნებროთს ენითა სპარას-უღითა ჭრქუა,
მე ვარ მისაელ ანგელოსი, რომელი დადგინებულავარ ღუთისი მიერ
მთავრობასა ზედა აღმოსავალისასა, განვედ ქალაქით მაგით, რამეთუ
ღმერთი დაჭყარავს მაგას, ვიდრე გამოჩინებამდე სამოთსისა, რა-
მელი ესე დგას მასლობელად ნაშენებსა მაგას შესსა, რომელსა შორის
აზს მთა ესე, რომლისაგან აღმოვაფხ მზე და გამოვლენ მისგან ორ-
ნი მდინარენი ნილოსი და გეონი, რამეთუ გეონსა გამოაქუს სამო-
თსით ხე სუნელი და თივაჲ, რომელი შეესავების მუშკსა. აწ წარვედ
შენ და დასჯედ ორთავე მდინარეთა შორის ეეფრატსა და ჯილასა და
განუტევენ ნათესავნი ესე, ვითარცა ვინ ინებოს, რამეთუ წარუგლენიან
ჟოფალსა. სოლო მეფობა შენი მეფობდეს ყოველთა ზედა მეფეთა, რამედ
ყამთა უკანასკნელთა მოვიდეს მეუფე ცისა, რომელ შენ გნებავს სიღუა-
მისი ერსა შორის შეურაცხსა. შიშმან მისმან განაქარვნეს გემონი სო-
ფლისანი, მეფენი დაუტეობდეს მეფობასა და ეძიებდეს გლასაკობასა. მან
გისილოს შენ ჭირსა შინა და გისხსნეს, და დაუტევენ ყოველთა ქა-
ლაქი და დაუტევენა ჭინდაურად მსრახველნი ჭინდოეთს, სინდნი
სინდეთს, რომნი რომს, ბერძენნი საბერძენეთს, აგდამაგუგ ბერძენთს,
სპარსნი სპარსეთს. სოლო პირველი ენა ასურებრი იყო. და ესე
არიან შეიღნი ენანი, რომელნი ნებროთისამდე ზრასჯდეს. ამის თჳს
მოგითხარ, რომელ მამათა ჩვენთა დაფარულად ეპურათ წიგნი ესე.

სოლო მე შუშმან საღმრთოძან მაიძულა თქმად ამისსა. ამის მიერ შიწუნარა მამან ჩემან მიწიან სასარება იგი ნინოსი, ანუ არა ქრისტეს მოხლუადმდე მიიღებდეს მამანი ჩვენნი სარკსა, და მუნითგან მოკუძღურდით. ესეცა ბერძენნი მიღმართ ჭებძქანას. მაშინ იხილას ნებროთ ჯოჯოხეთსა შინა და იხსნას, იგი არს პირველი მეფე ყოველთა მეფეთა, და დანიელცა ეწამების, ვითარმედ მისაილ დადგინებულ-არს ძალად სპარსთა და თქვენი ქართველთა არა იხილენით სასწაულნი, რომელ ჭქმნა ნინო, ანუ ჭგონებთა, ვითარმედ ბერძენნი განსწირსა ღმერთმან. არა უმეტესნი ქვეყანანი სპარსეთისანი მათ შემოურთუნა და დღეს მექქესე თთუე არს, რადოგან ასმიეს სმად საქრობისა ჩვენისა, ქვეულ-არს კეისარი, რამეთუ ასმიეს შემოხლუა ჩვენი, და აწ მოასლებულ-არს ბრძოლად ჩვენდა. აწ უკვე ყოველნი ნათესავნი უფალსა ღმერთსა ვმსახურებდეთ და დასცხერით ვნებათგან უკვლესიისათა.“ და ვითარცა ესე ყოველი წარმოსთქუა, განავლინა ქადაგო, რამეთუ ყოველნი მოწესენი გამოვიდენ სამალათგან მათთა, და ტუჩენი განუტკევენ, სადათ უნდეს წარვიდეს და გამოვიდა სიმრავლე მღუდელთა და დიაკონთა, და მოწესეთა ძონაზონთა, და ენკრატისტთა ქუბებიით და მათათგან, და უმრავლესნი პონტო ქალაქით, რამეთუ შეიწრებულ იყო ქალაქი იგი ოთხ-თოვე რადენ. ამით თანა იუჩნეს ორნი კაცნი პეტრე მღუდელი მოწაფეთგანი გრაგოლ ღუთის-მეცუჟელისათა, რამეთუ საფლავსა მისსა ზედა მღუდელობდა, და სამოელ მონაზონი წარსდგეს წინაშე ვასტანგისა მადლისა მიტემად განტკეპისა თჳს ტევეთასა და განთავის უფლებისათჳს ეკვლესიათა და მღუდელთასა. და ვითარ წარმოსთქვეს, ჭსონდა მეფესა და მოქასლნეს იგი და უბრძანა შემოსად ყოველთა ტევეთა და მოწესეთა განტკეპებულთა მისგან უძღურთა, რამეთუ ყოველნი უძღურენი ქალაქით გამოხრულ-იუჩნეს, უძღურთა მისცა სხედრები და ჭაბუკთა სამ-სამო დრატკანი და განუტკენა. სოლო პეტრე მღუდელი და სამოელ მონაზონი დაიყენსა და ვითარ წარვიდეს სპანი იგი კარვად თჳსად, და მეფე შევიდა სერობად ჭრქვა მეფემან პეტრეს. „სონდამცა ღმერთსა საქმე ესე ჩემი, რამეთუ დავიციე ეკვლესიანი და განუტკევენ ტევენი.“ ჭრქვა პეტრე, იტყოდის

მონა შენი წინაშე შენს კადნიერად, ანუ მიგვიძღე ქებას სიტყუის-
სასა.“ ჭრჭრე მას მეფემან. „იტყოდუ, რამეთუ არას ვეძიებ; გარნა მნი-
ლებასა, რათა განვერსეთ სიტყუისაგან. ჭრჭრე შეტრე. „ეკვლესიან-
ნი სოფტოსანი უფროს არიან წინაშე ღუთისა, ვითარცა ეკვლესიანი
ქუათანი, ეკვლესია ქუათა: ოდენმე დაიწვეს ადუშენებთან მითვე
ქუათა; სოფლ ეკვლესიანი სოფტოსანი ოდეს დაიწვეს, ვერვინ
შემძლებელ არს განკურნებად, ვერცა მკურნალი, ვერცა მეფე. აწ
რადღენნი გუბანი კაცთა მართალთანი დაგვიცემიან, რომელსა იტ-
ყუბ სისხლისა თუხ აბელისა. უფკელი სისხლი ჩოეს ზე რღუთითა
განწმინდა, და სისხლისა მის თუხ საქარასასა ბნრუქის მისა მიაგო-
უფკელი შეუწაცხუბა ურითა, ვითარცა იტყუბ ესიან, აღილე და
წარსწმინდე უფკელი წული მათი ტიტოს მიერ და ვესწასიანოსსა,
ანუ არა აღმოგიკითხავსთა წიგთაგან მოსესთა, რაჟამს ისრაიტელმან
ისიძვა უცხოთესლთა თანა, რავდენი სული მოკუდა ერთისა მის
სიძვსა თუხ. აწ უკვე სვათა შენთაგან რადღენნი ქალწულნი განსრ-
წნილ არიან ტამარნი ღუთისანი.“ და ჭრჭრე მეფემან. „არა უწყო, ვითარ-
იგი ივბიმიანოს დაცვსა თუხ ეკვლესიათასა იყო ივლიანეს თანა უკ-
თურისა, და თუ დაბრკოლდეს კაცი უმჯობეს არს დაცემა სრ-
ლიად.“ ჭრჭრე შეტრე. „არა დაბრკოლებულსა დაგვი, არამედ დაც-
მულსა აღგადგინებ, ვითარცა დავით სისხლისაგან ურისა საცთურ-
საგან ჭურითასა, და არა მნებას შენი რათა იყო ვითარცა კაცი,
რომელი მარჯუკითა იქმნ და მარცხენითა არღუეკნ, და არცა რომელ-
ნი შირითა მათითა აკურთხევენ და გულისა მათითა სწუევენ და
ავინებდენ; არამედ ვითარცა მეფენ კეთილად სხენებულნი, რომელთა
დაიპურეს სოფელი ესე და სასუფეველსა არა განემორჩეს: დავით,
სოლომონ, კონსტანტინე, ივბიმიანოს და უფკელი მსგავსნი მათნი.
სოლომონ არა არს მსგავსება შენი ივბიმიანოსისა, და ვინ არს შენ
ზედა უფალ, რომლისამცა სრმალი იყო ვისერსა შენსა. ზედა, ვითარ-
ცა იგი ივბიმიანოსისა ზედა ივლიანესი, ანუ სედა გეგნოს შენ,
ვითარცა ივბიმიანოსს ივლიანესგან, ანუ სედას დმერთი, რომელი
შენ ზედა უფალ იყოს და ჭკონდამცა ვასუბი შენ ზედა სიმართლი-
სა წინაშე ღუთისა. არა შენ უფლად გყო ამით უფკელთა ზედა, და

შენ შეგიძვას ყოველნი. ამიერიტვას ითხოვს ღმერთმან ყოველი
სელთავან შენთა საქმე ბოროტისა, და შენ მოგაგოს, არა თუ შე-
ნანა.“ ჭრქუა მეფემან, „მენება განმართლება თავისა ჩემისა; სოლო
სიმალოლით შენ დამსაჯე.“ ჭრქუა ჰეტრე. „ვინათვან გზა-ეც შეწამე-
ბად, ცოდუა შენი განგეშორა შენგან, სოლო აწ გითხრა გულის-
სიტყუა შენი, არცა უმეტრებამან აღგძრა ბრძოლად ძეთა ზედა ღუ-
თისათა, არამედ შუკლისა თვს ნათესავისა შენისა სპარსთასა. და
არა უწეია, რამეთუ ბერძენნი ნათესავნი ღუთისანი, არიან აღთქმისა მის-
თვს, რაჟამს უწოდა მათ შეილად ღუთისა, და მოხდა მათ ზეჴედნი,
რომლითა შემოესრა ჯოჯოხეთი, და იგი არს ჯვარი.“ ჭრქუა მეფემან,
„აწ რაღ გნებავს შენ.“ ჭრქუა მას ჰეტრე. „მნებავს, რათა შენ მიერ
აღგზებული ესე ცუცხლი შენვე დაშრიტო, და მეგობარყო კვი-
სრისა, ვითარცა დღესამომდე იყავ სპარსთა.“ მიუგო მეფემან. „ესე მნე-
ბავს, რათა მიხეწო ლოცვთა თქვენითა ამას დამეს კეისარი და მე
შეკრებულნი და რომელი ზრასუად არს ჩვენ შინა სიუწარულისა ყო-
ფად და გსტნა მე, ვითარმედ ჭბონავს ქრისტესა. ზრასვა ესე ჩემი
შენდა მიმართ. ჭრქუა ჰეტრე. „დამიძიძდა თხოვა ესე შენი ჩემ ზედა,
რამეთუ ესე არს გაცთა რჩეულთა საქმე, რომელნი არიან, ვითარცა ანგე-
ლოხნი სრულითა საქმითა და არიან ამით კლდეოა შინას. ესე ვითარნი,
მათვან ეგების საქმედ, რომელსა შენ ითხოვ. მეც მე დროა, რათა
წარვიდე და ვეკედრო მათ, და ვუთხრა ბრძანება შენი, და ლოცვთა
მათითა აღესრულოს განზრასუად შენი; რამეთუ შეუწაცხ გზისს
თავი ჩვენ, რამეთუ გაცნი ვართ ცოდვლნი. ნუ უკვე სილაღედ ისი-
ლოს ღმერთმან.“ შერისნა მას სამოელ მონაზონმან და ჭრქუა. „მდუ-
დელო, საქმესა ღუთისასა, ვითარცა საქმესა გაცინასა. ჭზრასავ, ანუ
არა აღმოგიგოთავსა, ვითარ ეტუვს ღმერთი ზალეკარტოსს: უკეთუძა
არა დაბრკოლდებოდენ ანგელოხნი გაცთა სათხოებისა თვს, ყოველთა-
ძცა ქალაქთა შინა ჯუარს ვეტვ, რათა ყოველნი ვაცხოვნენ, ანუ მე
უხუროს არსა აქავ მეფე ისრაილისა, მეფესა ქრისტესანეთასა, რომელ-
სა ეტუვს ესაია: ითხოვე სასწაული სიმაღლედ ანუ სიღრმედ და
მის თვს ჭბოქუა: მიუდგეს ქალწული, ანუ ვინ ჭრქუა ისრაიტელსა,
რაღცა ითხოვო სახელითა ჩემითა მოგეტვ. ისუ ჭრქუა სამყაროსა

ცისსა: მოიქცე და სამსა ჭდესა მოიქცა იგი აწ სიტყუა სიძდა
ბლისა შენისა კვილი არს ჰეტრე, არამედ საბრკალეებელ არს მცირედ
მოწმუნეთა კაცთა. სალო შენ, მეფეო, მცირედ შეგვეწიენ ჩვენ საწ-
წმუნოებითა, რამეთუ ლოცუამან ჭირვეულისა ამის ქალაქისამან ჰქოს
ბრძანებაჲ შენი.“ და წარვიდეს წმინდანი იგი სადგომად. სალო მეფე
მან მუთვარაჲ ილოცა და დაწუა, და მირულებასა შინა მისსა, აჭა
უგვე მოვიდოდა დედაკაცი იგი, რომელი იყო წმინდა ნინო, და
ჭრქუა. აღსდევ, მეფეო, და განკრძალულად მიეგებოდე, რამეთუ ორ-
ნი მეფენი ზეცისა და ქვეყნისანი მოვლენ შენდა, და რეცა მისედნა. ისი-
და შირველ სასე ქალისა, ვითარ არს კონსტანტინეს, და მიიწია იგი
სწრაფით და ისილნა ორნი საუდარნი: ერთსა ზედა ჭაბუკი მჯდო-
მარე საჭურველითა გვრგვინისანი და მეორესა საუდარსა მოსუცებუ-
ლი მჯდომარე ზეწრითა სპეტაკითა და თავსა ზედა გვრგვინი ნათლი-
სა, არა ოქროსა. და ივერსთა თანა დასჯდა ნინო და სელი ვასტან-
გისი მარჯვენა ვხურა ჰეტრე მღუდელსა და მარცხენაჲ სამოელ მოს-
ზონსა.“ და ჭრქუა სამოელ. შეუგრდი დიდსა ამას მთავარსა ზეცისასა
გრიგოლს.“ მივიდა და თაყუანისსცა და ჭრქუა გრიგოლი. „რამ-
ესე ჭქმენ, ბოროტო კაცი, რამეთუ მოაოხრე ბანაკი ჩემი და მსუც-
თა შეაჭამენ ცხოვარნი ჩემნი. უკეთუმიცა ორნი ეგე არა, რომელნი
გვერდით გიდგან და დედაკაცისა ამის თვს სათნოსა, რომელი მარ-
დის იღუწის მამისა თანა თქვენ თვს, შურ-ვიგემცა შენგან, ვითარცა
მამათა შენთაგან, რომელნი ესვიდენ ცუცხლსა შემწველსა და არა
ბრწყინებალსა განმანათლებელსა ყოველთასა. და მისცა სელი და
ამბოხს-უყო, რეცა მიჭყო სელი გვრგვინსა ნათლისასა, რეცა ეგე
ვითარვიე გვრგვინი მისცა ვასტანგს.“ და ჭრქუ ეგე ჰეტრეს, და
აღილო ჰეტრე მისვე გვრგვინისაგან, რეცა უდარესი დაარქუა სამოელ
მონაზონსა. და ჭრქუა ნინო ვასტანგს.“ აწ უგვე მივედ მეფისა და
შიილე ნიჭი შენი.“ მივიდა მეფისა და ამბოხს-უყევს ურთიერთარს,
და ადგილ-სცა, საუდაროთა თვსთასა დაინუა იგი თანა და მისცა ბეჭე-
დი სელისა მისისაგან, რომელსა იყო თუალი ფრიად ნათელი და
სთქუა კეისარმან. „უკეთუ გნებავს, რათა მოგცე გვრგვინი, აღუთქუ
ვითარ ეგე დგახ ჩვენ ზედა, რათა ჭბრძოდე მტერთა მისთა და შიილე

მისგან გვრგვინი. მოისილა ვასტანგ და ისილა ჯვარი, რომელსა
ფრთეთა მისთა აქუნდა გვრგვინი და უმეტესად ხილუმან ჯვარისამან დასტა
შეძრწუნებაჲ, რამეთუ უსაშინელეს იყო ზარი მისი, დაღუმნა. სო-
ლო აღსდგა ნინო და მიხედნა პეტრეს კერძო და სამოელს და ერთ-
თითა პირითა ჰსთქევს: „ჩვენ ვართ თავს მდებნი, ვითარმედ უმეტეს
ყოველთასა წარქმეტოს, კი ჯუარო უძლეველო, და მიჭყო სელი კვი-
სარმან და მოილო გვრგვინი ჯვარისაგან და დაადგა კვისარმან გვრ-
გვინი იგი ვასტანს თავსა, და იწყეს გამოხლუად, რეცა სმაჭყო
ეპისკოპოსმან სამგზის და თქუა: ვასტანგ, ვასტანგ, ვასტანგ
უმეტეს მოწმუნე იყო შენ ყოველთა შორის ნათესავთა სპარსთასა,
მეორედ შენგან აღეშენენ ეკლესიანი, და განეწესენ ეპისკოპოსნი
და ეპისკოპოსთა მთავარნი, მესამედ გვრგვინცა წამებისა მიილო,
და გამოვიდა, რეცა მოუწოდა ძილსა შინა პეტრეს და სამოელს და
უთხრობდა ძილსავე შინა ჩვენებასა. და იგინი აღუხსნიდეს, რომე-
ლიცა იგი ისილეს საყდართა გვრგვინისანი ნათლითა, იგი არს დიდი
მომღწარი გრიგოლად და მან რომელ მომცა მე გვრგვინისა მისგან,
მომცა ეპისკოპოსთ მთავრობა და მე რომელი მივეც გვრგვინისა ჩვე-
ნისაგან მოყუასსა ჩემ მიერ ყოფად არს ეპისკოპოსად და რომელ
ნასე გვრგვინითა ოქროსითა ჭურჭელი იგი არს კვისარი, და რომელ
მოგცა შენ ბუჭედი, მოგცეს შენ ასული ცოლად და ყოველი სა-
ყდრარი ქართლისა მისგან უკომოლებული უკვე მოგცეს. სოლო გვრ-
გვინი ჯვარისაგან, რომელ მოგცა, ვრცელნი ღუაწლნი გარდაისანე
შეწევნითა ჯვარისათა. სოლო მომღწარმან ჩვენმან რომელ სამგზის
სმაგოყო, სამნი ნიჭნი გითსოვნა ღუთისაგან, რათა შენ მიერ ჭე-
შმარტება დაემტკიცოს ქართლისა კათალიკოსთაგან და ეპისკოპოსთა
და სძლევედ მტერთა ვიდრე დღემდე აღსრულებისა შენისა. სო-
ლო აღსრულებასა შენსა გვრგვინი წამებისა მიილო, ბრძოლასა შინა
ხელთა მტერთასა არა შეკარდე. ესე ყოველი აღსრულდეს ვიდრე
მოუძღურებადმდე შენდა და სიბურემდე. ვითარცა განიღვიძა მეფე-
მან, ჰმადლობდა ღმერთს, რამეთუ ყოველივე გამოუცხადა. და მო-
უწოდა მსწრაფელ პეტრეს და სამოელს და ჰრქუა: „რა ისილეთ.“
სოლო მათ ჰრქევს: „იტყუადინ მეფე, ერთი მარჯვენით და ერთი

მარცხენით ვლევით, ჩაყამს შენ საყდართა მისდომარეთა წინაშე კე-
ისრისა და ღუთიკ-გამომეტყველისა დიდისა გრიგოლისი, და ვითარმედ
იგივე დედოფალი დაამშვიდებდა მოძღუარსა მას განრისხებულსა შენ
ზედა, და მიგცემდა შენ სელთა მისთა და ჭრქუა მათ მეფემან.
„ხდუმენით წმინდანო, რამეთუ ყოველივე ჩემთანა გისილავს. აწ
ვითარ გნებავს თქვენ ქალაქისა ამის საქმე, რომელი შემუხრვად მი-
წვენიულარს, ანუ რად ვჭყლოთ ტყვისა ამის თვის, რომელი უმეტეს
არს ბევრისა ათასი, რომელი არს სელთა ჩემთა. აწ უგვე სწრაფით
განვიდეს აქათ ქადაგი, ვითარმედ სპარსთა მეფე წარმომართებულარს
ქვეყანად ჯანითად და გამოვლეს ფილისტიმი კვალსა მეფისა კე-
ისრისასა, რამეთუ მან მოაოხრა ქვეყანა სპარსთა და სპარსთა მეფემან
ვერ შეუძლო ბრძოლად, და კეისარმან ვითარცა სტრა, ვითარმედ ჩვენ
მოვედით ქვეყანასა მათსა, მოიხწრაფის ბრძოლად ჩვენდა, და გსუ-
დავით სპარსთა მეფე მოვალს ძალად ჩვენდა და ვიცით, ვითარმედ
სპარსი სპარსთანი სომხითისა და ქართლისა სპარსთა უმრავლესარისა,
და არა ვინ არს ჩვენ შორის ჭეშმარიტი მოწმუნე, რომელი დაჭ-
ნეკნა მამამან ძირიან, გინა თრდაც დედით ნათესავმან ჩემმან. აქათ
ამათ ყოველთა სარწმუნოება ვიცით, რამეთუ სავსე არს სიტყუეითა.
ნუ უგვე გამოცხადებასა საქმისა ჩემისასა განსწერეს დედის ძმაჲ ესე ჩემი,
და ვაწუწუნეთ ურთიერთარს, და ვქმნეთ საცინელ ყოველთა ზედა
მტერთა ჩვენთა. არამედ ესე ვჭყლო, რეცა მოვიდეს სპარსი ჩვენსი,
მაუწყონ ჩვენ მოსლუა კეისრისა მას ზედა, უგუგრიდოთ ჩვენ. პირ-
ველ საქმე ესე ვაუწყოთ ოდეს მოვიდეს და დაგვეასლოს ჩვენ კეისარ-
ი, მაშინ ვითარცა იზრასო, სიწმინდემან შენმან, ეკრეთ ვჭყლოთ,
და არცა ერთი ტყვეთა მისთაგანი დარჩეს ჩემ თანა.

და წარვიდა პეტრე კეისრისა, სოლო სამოელ დადგა წინაშე
მეფისა. და სწაღისა მოვიდა რეცა დესპანი და უქადაგა მეფესა. „ვი-
თარმედ სპარსი ბერძენთანი შემოვიდეს კონსტანტინეპოლეს.“ სოლო
მოუწოდა მეფემან დედის ძმასა თვისსა და ყოველთა მეფეთა და
ჭრქუა. „რასა იტყვით, რამეთუ უწყით სიმრავლე სპარსთა ბერძენთა და
ვერავობა წყობისა მათისა, და სიმარჯვე ზღუათა შინა ნაკებითა
ესეცა შევიდეს იგინი სპარსეთს ქვეყანასა გმირთა და გოლიათთასა.

და ვერ უძლეს წყობად. აწ მეშინის ნუ უკვე სპანი ნაკებითა მოვი-
დენ და შეიპყრან გზა ჩვენი, და მოგვწვიდნენ ჩვენ, ვითარცა ბაკსა
შინა, არამედ აღესდგეთ აქამთ, და დაეიბანაკოთ ზღუასა სომსითით
კერძო, რათა გვაქნდეს ჩვენ გზა ჭირისა და ღზინისა. აღიყარა ლა-
შქარი იგი გარემოს ქალაქისა და ვლეს სუთისა დღისა სავალი სო-
მსითით კერძო და დადგეს სპერით კერძო. და განვიდეს მყოფნი
ქალაქისანი მიწვენულნი სიკუდილად და მისცეს მადლი ვასტანგს, და
მიართვეს ძღვენი ათასი ლიტრა ოქროს და სუთასი თავი სტავრად,
და განვიდა ერი მშვიდობით სავაჭროსა თვს და სასმარისა. სოლო
ვითარცა მივიდა პეტრე წინაშე კეისრისა, და უოსრა ყოველი იგი. მამის
კეისარმან განისარა ფრიად, და ყოველი რომელი ესიღვა ჩვენებასა
შინა, მისცა მას ზედა ნებაჲ ვასტანგს. და წარმოავლისა პეტრე
მღუდელი, და მიუძნლა აღთქმითა და საფიცარითა ძლიერითა, რათა
სწორი იყოს მეფობისა მისისა, არამედ ორთავე სპათა დასტენ
სპარსნი, რომელნი იგი არიან ვასტანგის თანა, არა აღვიდეს საბრძა-
ნებელთა მათთაგან, ოდეს შეჭკობენ ვასტანგ და იგი.

სოლო ვიდრე პეტრე და მოციქულნი მოვიდოდეს ვასტანგის-
სა, კეისარი შემოვიდა ვასტანტინედ, და წარმოავლისა სუთასი
დრომონი, რომელსა შინა იყო სუთას სუთასი კაცი და უბრძანა, რა-
თა მიესალმენ ვასტანგს და დადგენ თვნიერ ბრძოლისა. და წარმარ-
თა კეისარი გზასა პონტოისსა, რვას ათასითა მსედრითა, და ვი-
თარ მიესალმეს სპანი იგი ზღვასნი, უნდა სპარსთა წყობა მათი,
სოლო მევე აყენებდა და არა მიუშვებდა ბრძოლად. სოლო ვითარცა
შეართვეს ძღვენი მოციქულმან კეისრისამან და პეტრე, ჭქონდა საქმე
საიდუმლოჲ, და ჭქონდა სიტყუა საეროდ. და ჭქუა ცხადად: სუ
ივლტი და დასდგე ჩემდა მოსლუადმდე, რათა რომელნი ეგე შესთანს
არიან სპარსნი, რომელნი დაგურნეს შესლუასა ამას ჩვენსა სპარსეთს
მოუწვევდელად მოგსწვიდნეთ ეგენიცა.

სოლო საიდუმლოდ მიართვეს მას ჭკანა და გვრგვინი შუა
მდგომელად და შესამოსელი ტანისა მისისა, და ეთქუა. „რად შეგჭკრეთ
მიგნე ციხე თუხარისისა და საზღუარნი ქართლისანი.“ სოლო
მისცა შეეუძან ვასტანგ ვასუსი საეროდ. „ვითარმედ არა რომლისა

მიწეზის თვს მოკედით აქა, გარნა წეობისა შენისა თვს. აწ მოკედ
აქა, თუ არა ჩვენ მოკედით გონსტანტინოზოლედ.“ და ფარულად ამ-
ცნო და ჰქრქუა. „რომელი არა ჰშენის შენსა ღუთის-მოყუარებასა
და რომელსა შენ არა ჰყოფ, სხუასა ნუ აწვევ, რამეთუ ლადრობა
არა სელი არს კაცთა პატრიოსანთა, დაღაცათუ აწ შენ მივცნე სპარსნი
არა უკვე განტრუედესა სასელი ხედი, და უმეტეს ჩვენსა აქვს მრავ-
ლთა მათგანთა სიყუარული ქრისტესი, არამედ შიშისგან მათისა გერ
გამოატსადებენ. აწ ჰბრძანე, რათა საქმე ესე ჩვენი მშვიდობით ვჭყლოთ,
გითარცა იუბიმიანოს და ყოველთა სპარსთა. სოლო შემდგომად ამის-
სა, რაჟამს განსწმდენ საქმენი ჩვენნი, უმარჯვესადრე შევეყარეთ
იგინი სელსა შენსა, და სუძცა. რაჟ იქმნების საქმე უშვერი და სუ-
ცა საქმე შიგოთისა თქვენ მიერ, რათა არა დაეცენ პირითა მასკი-
ლისათა ეწნი თქვენნი, რომელნი განლაღებულყარისან ჯობსასა სედა
სპარსთასა. სოლო სპარსნი არავე შეშინებულყარისან, არამედ შურითა
თქვენითა წადიერყარისან წეობასა, ანუძცა მოკუდეს, ანუძცა შურით
იძიეს სისსლისა მათისა. სოლო სპარსნი ესე შენნი თუ მიღმა ჰბრძო-
დიან, მეძცა უბრალე-ვარ. და წარვიდა მის თანა მოციქულად ვარს-
მირ, მამამძუძისა მისისა მამა და სამოელ მონაზონი. სოლო კეისა-
რი მოწვეწეულ-იყო პონტოდ ქალაქად, და პონტოელნი გამოხრულ-
იყუნეს მიგებებად, და შეასსმიდეს ქებასა, და იტყოდეს ვასტანგ მე-
ფისა მადლობასა, რამეთუ უკვე-ჰბრძა მათ და არა მისცნა იგინი სი-
კუდილსა. ვითარ მიწვიწეს მოციქულნი ვასტანგ მეფისანი ქალაქად,
მიატოვეს ძღვენი ათასი მუტკალი მუშკი, სუთასი ამბარი და ათასი
ლიტრა ალკაჲ. და განსრულ-იყო გუნდი ვასტანგ მეფისა ალაფო-
ბად, მიეტვენეს მათ მკურცსლნი ბერქენთასნი და მათ თანა შეკრებულ-
ნი სეკთა და ქალაქათანი მსედარო სამას ათასი. სოლო ვასტანგ
აყენებდა მიძულებად სპარსთა მათ მოალაფეთა. ვითარ რა მოვიდა დე-
დის-მამა მისი ერის-თავი სპარსთა, და რისსუთ ჰქრქუა ვასტანგს:
„ჰ გუელო და ნეთასავო ახპიტთაო, არა უწეია, რამეთუ დედა მამისა
შენისა ბერქენი იყო, ნათესავი იუბიმიანოსისნი, და გძლო შენ ბუნე-
ბამან მამის დედისა შენასამან, და სიყუარული მომკუდრისა ჯვარ-
ცმულისა გიპურიეს, და გნებავს შევეწება ჩვენი სელსა ბერქენთასს.“

სოლო ვასტანგ ჭრქუა. „აჭა შენნი ბერძენნი, ისილო ძალი კაცისს მის მომეჭდრისა და ცოცხლისა მის სასოხსა შენისა.“ დასტეს საყვირისა და განვიდეს ყოველნი სომეხნი და სპარსნი და მეფე დარუხანდისა, სოლო მეფე ვასტანგ და ყოველნი ქართველნი განვიდეს სედავად და დადგეს და აღსჯდა მეფე შილოსა ზედა თეთრსა, და ეწუტნეს ივინი ზღვს კიდესა მას, რომელ არს ჭალაკი, რიყე სერთზისა. მისლჳადმდე სპარსთა დაშქრისა მოკლა ბერძენთა ერისა მისგან ოცდა შვიდი ათასი. და განძლიერდა ბძოლად, და მოჭკლეს დედისძმად ვასტანგისი ერისთავი სპარსთა, და მოჭკლეს აზაჯაჳ მეფე ლეკთა და მრავალნი ერისმთავარნი, და იძლია ბანაკი აღმოსავლისა.

იყო ბერძენთა სპასალარი სასელით ჰალეკარტოს ლოდლოთელი დისწული მეფისა, და იყო იგი ძლიერ და მას მოკლენეს ძლიერად ბუძბერაზნი სპარსთანი, და ესეცა ერისთავი მანვე მოჭკლად. მამინ გარდამოსდა მეფე ვასტანგ ეტლთაგან და თქუა. არა რომელი ჩვენ გზნდა, გარსა რომელი ღმერთსა ჭბონდა, რამეთუ ჩვენ ვიტყოდით მშვიდობასა, არამედ სილაღემან სპარსთამან ავინა ღმერთსა, და ღმერთმან შური იყო, და მოჭკლეს ერისთავი რანისა, რომლისა თუხ ყოველი სპარსეთი, ვითარცა მოოსრებასა სპარსთასა იგლოვს. აწ დამდაბლდა სილაღე სპარსთა, მოიუჳანე ჯვარი და წარვიძლჳანოთ, რათა რომლითა გუძლეკდეს მითვე იძლივნენ, და ჭქმენით ძედ ძლიერებისად, და ნუ ვინ ჭბრძავს ურთიერთსა სხვსა მიერ, და ნუ ეძიებთ ძლეკასა მტერთასა; არამედ იუჳნენ სელნი თქვენნი, ვითარცა სელნი ჩემნი, რათა არა ვიდღინეთ სრულიად. არა სოლო აქა ვიდევნეთ, არამედ ადრებადაგანამდე, ვითარცა იდეკნინან ყოჩანნი მართვეთაგან თვსთჳ. და მოიუჳანა ჰეტრე მღჳდეღმან ჯვარი, და ჭრქუა მეფემან. „დასდეგ წინაშე ჰინსა მტერისასა, და ერისა ჩვენისასა, და ჭრქუ ყოველთა.“ თაუჳანის-ეცით ჯვარსა და ვსძლოთ. და უბრძანა დემეტრეს ერისთავსა თვსსა და ჯუანშერს სპასპეტსა, რათა მიჳეუენ ჯუარსა თასა. სოლო ქადაგი სძობდა ძლიერად, რომელმან არა თაუჳანის-სტეს ჯუარსა, მოჭკუედინ. და მივიდოდეს ყოველნი ერნი თაუჳანის-სტემდეს და დადგებოდეს წინაშე ჯვარისა. სოლო ბორზო მოკაგანელ-

მან მეფემან ჰსთქჳს. „არა დაუტყვებ ნათელსა შემწველსა, და არა თაუჭანის-ვისცემ ძელსა მასძელსა, რომელი განშეკენებულ-არს ოქროთა და ანთრაკითა. დასცა მას ლასვარი ჯუანსურ სჳსსჳეტმან, და დაეცა მძორი მისი. მიერთგან არღარ ვინ იკადრა გმობად ჯვარისა და აღთქმით ეტყოდა ერი იგი მეფესა ვასტანგს. „უგეთუ შემეწიოს ჩვენ ჯვარი, არღარ იყოს ჩვენდა სსრჳ დმერთი გარნა ჯრჳრ-ცმული, და გარდასდა მეფე და თაუჭანის-სცა და ყოველმან ერმან მისთანა. და თქჳს მეფემან „ახვენე ძალი შენი ერსა ამას შენსა ურწმუნოსა, რათა მოიუჭანსე სარწმუნოებად. უფალო დმერთო, მოწმუნენი შენნი დაღაცათუ მოკრძენ ცოცსალ-არინ, და ცსოველნი შენნი შენ ცსოველისგან ძლიერ-არინი. „და სჳანი იგი ბერძენთანი გამოვიდეს ვითარცა კელად, სოლო ჰალეკარტოს, ვითარცა მგელი სისსლითა აღმოსრული და ვითარცა ღოღი განძებული მოიხსადა და შეურაცხ-ჰყოფდა სჳათა მათ. სოლო მეფემან „თქჳს ვინ არს თქვენ შორის კაცი, რომელი ეწყოს ამას, და სწორ-იყოს მეფობისა ჩემისა. და წარკლო ქადაგმან ორგზის, და კერვინ იკადრა ყოკლად სიტყჳად.

აქა ვასტანგ გორგასლისა და ჰალეკარტოს ბერძენთ სჳსსჳეტისა ოძი და მოკვლა ჰალეკარტოსისი ვასტანგისაგან.

მამინ თქჳს ვასტანგ. „არა ძალითა განძლიერდების კაცი, არამედ დმერთმან მოსცეს ძალი, და მე ვესავ ძალსა შენსა, და ვითარცა დავით განვალ ნიშითა ჯვარისა შენისათა. მომეც მე ძალი, ვითარცა დავითს გოლიათსა ზედა, რამეთუ ესეცა მყვედრებულად შეურაცხებით მოუსდა ჯრჳრსა შენსა, და რაჟამს იხილა ჯვარი აღმართებული ძალად ჩვენდა, არა ივლტოდა მისგან, სოლო მე სასოებითა ძალისა მისისათა განვიდე ბრძოლად.“ და სთქჳს. „იხილე, დმერთო, ამჰარტაკანი და დაამდაბლე, კვლად იხილე ჭირვეული და იხსენ; სოლო ისი შეურაცხად მიჩნს, და არა მეშინის, რამეთუ ძალი შენ მიერი დიდ-არს, რომლითა ვსძლო, არამედ მეშინის შენგან, რამეთუ მდაბალთა სმანი ისმინ, და შენ გსადი შემწედ ჩემდა.“ აღმოიხადა სრძალი და შა-

მთხვია ჯუჯარსა და განვიდა შორის განწყობილთა მათ, და თქუა. „არა ჰბრძანენ ლომი სარსა, რამეთუ მე მეფე ვარ და შენ მოხადა, დავდუჯ თავი ჩემი ერისა ამის თვს, რათა ჰქრწმენეს ძალი ჯუჯარისა.“ მოეტყვა პალეკარტოს, სოლო ვასტანგ საომრად ნებასა მიეასლებოდა, და აღისასნეს ორთავე მათ განწყობილთა სმითა საშინელითა, და იყო სმა იგი, ვითარცა სმა ქუსილისა, რომელითა შეიძრა ქვეყანა, და დასცა ლასკარი პალეკარტოს ფარსა ვასტანგისსა. რომელი იყო ვიგრის ტყავისა და განავლო ფარსა, ვითარ მწურთა ერთი, რომელი იყო სიმსსოღ ლასურისა, ვითარცა მკლავი კაცისა. და მისცა ფარი იგი მეფემან ლასკარსა მისსა და მიეტყვა პირის-პირ, დასცა სრმლითა ჩაბაღასსა ზედა, და განაპო თავი მისი ვიდრე ბეჭთამდე და მიჰყო სელი და უბურა თავისა მისისა ნასკვარი, და მოილო წინაშე ჯუჯარისა და თქუა. „ყოვლისა განმდგომისა შენისა ესე იყავნ ნაწილი და მიეტყვენეს სპანი ვასტანგისნი სპათა ბერძენთასა და აოტნეს იგინი, და აღიჭრნეს გუნდ-გუნდად, და მიაწუდინეს ზღვს პირსა, და არაინ განერა მოგანი, გარსა რომელი შეეწრა ზღუად და იულტოდეს ნაკითა. მას დღესა შინა მოსწყდა სპათაგან ვასტანგისათა ორმოც და სამი ათასი. სოლო სპათაგან ბერძენთასა მოსწყდა სამოცდა ორმოცი ათასი, და შეიპურეს ტყვედ მათგანი ას ოცდა ხუთი ათასი. და ვითარცა მოიქცეს სპანი იგი გვამსა ზედა კარაზბაგურისასა ვასტანგის დედის ძმისა, იგლოკეს და შემურეს გვამი იგი შარითა და მურითა და წარსცეს ბარდავად. სოლო მეფემან ვასტანგ მოუწოდა ყოველთა სპათა და უბრძანა მოუწანება ყოველთა ტყვეთა, რომელნი იუწნეს რიცხვთ ყოველნი მამა-კაცი და დედა-კაცი შეიდას ოთხმოცი ათასი, და წარსცა იგი ყოველი წინაშე კეისრისა ხელითა ნასრა სპარსისა და ადარნერსებისა ერისთავთა მისთათა. და მისწერა წიგნი: ვითარმედ სიბრძნე ღმრთისა მიუწოდომელჲარს, და სიბრძნეს კაცთასა და ნებასა სძლევეს ნება ღმრთისა. მე გუწვი, რამეთუ არა არს ნებაჲ შენი საქმესა ამას, რომელი ესე იქმნა პალეკარტოსისგან, არცა თუ ერთო ნებაჲ ჩვენი, რომელ ესე ჰქმნა დედის ძმამან ჩემმან, და ორნივე ესე ძვრის-მოქმედნი ძვრმან მოინადირსა. ამის თვს ჰყო ესე ღმერთმან, რამეთუ საღალსკრგნი ესე იუწნენ საწმუნო-

ებად შიშსა მისსა ქვეშე, ვითარცა იგი უძღებისა შვილისა თვს ჭეო-
საქმე განსაცხრომელი. სოლო თქვენ ჰირველი შვილი სართ ღუ-
თისანი და მარდის მისნივე ხართ. აწ მწუსარება ესე დედის ძმისა
ხემისა დისწულისა თქვენისა მიერ სუტაშინის-ვიეც, რაჟამს ვიძიე შერი
მკლველთა მისთა, სოლო თქვენ სუტაშინის-გეცით ერისა ამის თვს,
რომელი ისსსა ღმერთმან შვიდას ოთხმოცი ათასი. და უკეთუ ჭბრძა-
ნებდე მიმთსუეკად ხემდა გამოიხწრაჟე, და უკეთუ არა მოციქულითა
განაგე საქმე ხკენი, რამეთუ დამძიდა დგომს ხკენი ქვეყანისა ამის
თვს მოოსრებულისა.“ სოლო კეისარი ვიდრე მისლუადმდე მოციქუ-
ლთა ფრიად მწუსარე-იყო, და რაჟამს უთსრეს, ვითარმედ ტყვე ჰირ-
ველ-შეპერობილი და ტყე ერისაგან მეოტისა, ყოველი დაუბრკოლე-
ბელად განუტყეობია, მაშინ განისარა ფრიად და ყოველთა დაუტყვე-
ბეს მწუსარება. და შეჯდა შიგე სავსა სამათასითა დრომონითა სუბუქად
ზღვს ვიდესა, და მოუწოდა ვასტანგს, და ჭეუეს ერთიერთარს აღ-
თქმად და ფიცი, და განსტეს საქმეა წინდობისა, და უკუნსცა კეისა-
რმან საზღუარი ქართლისა, ცისე თუსარისი და კლარჯეთი, ყოველი
ზღვთგან ვიდრე ისრინათამდე და სეგნი, რომელი მოსდგმანსა და-
დოთა, და გამოიკითსა კეისარმან. საზღუარი საბერძნეთისა, ქვეყანა
ზღვს-პირისა, რომელ არს აფსასეთი. და ჭრქუა. „ესე ეგრის წელითგან
ვიდრე მდინარემდე მცირისა საზარეთისასა საზღუარი არს საბერძნე-
თისა ალექსანდრობითდან, რომელი აწ მიგიღია მკლავითა ხკენგან.
აწ იგი უკუ-მოგვეც, და ოდეს წარიუქანებდე ცოლსა შენსა ახულსა
ხემსა მაშინ მოგცე. მისგან ქვეყანა დაუწერია ეგრისის წყალსა და
კლისურასა შუა ზითუად, და სსუა აფსასეთი უკუნსცა ვასტანგ ბე-
რძენთა. და წარმოვიდა ვასტანგ გზასა კლარჯეთისასა, და სპანი მის-
ნი განუტყვნა გზასა სომხითისასა. და ვითარ მიიწია თუსარისად,
მისედნა და შეუუქარდა ცისე, და თქუა ჭეშმარიტად თუ სარ შენ
ცისე. და ვითარცა წარმოვიდა ისილა შუა კლდე კლარჯეთისა, რომ-
ელი სოფელსა ერქუა არტანუჯი, და მოუწოდა არტვას სუტუს-მტე-
სა მისსა და დაადგინა იგი ერისათავად, და უბრძანა, რათა ააკოს ცი-
სე არტანუჯისა, და რათა გამონასოს ხკესა მას შინა სამონასტრე
და აღაშენოს ეკკლესია და ჭქმნას მონასტრად, ვითარცა ესიღვინეს

მონასტერნი საბერძნეთისანი. და ჰქვია. „არქუ არტვას უკეთუ გან-
დლიერდენ სპარსნი ჩვენ ზედა საუუდელი ჩვენი აქა ყოფად არს.“
სოლო არტვას აღაშენა ცისე არტანუჯისა და მონასტერი და სამნი
ეკლესიანი, დაბაჲ მერისა, შინდობისა და აზიზისა. და განაასლა
ცისე აზიზისა და ჰქმნა ოგი ქუზაბად, და ვითარ წარმოვიდა ვას-
ტანგ ქალაქად თჳსად მცხეთად იყო სისარული დიდი და მადლის
მიცემად ღმრთისა. და შეიქცა ოგი მშვიდობით და მისცა ნიჭი ერსა
თჳსსა.

სოლო მეფემან სპარსთამან ვითარცა ჰსცნა, ვითარმედ მიიქცა
ვასტანგ ბერძენთა კერძო, შეიქცა სპარსეთად და მოკუდა. და დასჯდა
მეფედ ძე მისი და ვიდრე მოიწიებოდა ოგი წარმოხდა ამას შინა
სამი წელიწადი. სოლო ვასტანგ მეფესა უშვა ცოლმან ძე და ასუ-
ლი მარხივად და მოკუდა შობასა შინა ბაჲენდუსტ დედოფალი,
ასული სპარსთა მეფისა. სოლო ვასტანგ უწოდა ძესა თჳსსა სასელი
სპარსულად დარხილ, და ქართულად დარხი. მამინ ვასტანგ მეფემან
კერ მოიტალა მოყუანებად ცოლისა ბერძენთ მეფისა ასულისა, და კერ-
ცა კათალიკოსისა და ეპისკოპოსთა, რამეთუ მოელოდა ოგი სპარ-
სთა მეფისა მოსლჳსა, ამგრებდა ოგი ცისეთა და ქალაქთა და ჰკა-
ზმიდა მსედართა და განამზადებდა ბრძოლად სპარსთა. მამინ შე-
ავდო საზერობილესა შინა ბინაქარ მატურე ეპისკოპოსი ცეცხლის-
მსასურთა, და მოსრნა და განასრნა ყოველნი ცეცხლის-მსასურნი
სასლჳართაგან ქართლისათა. სოლო სპარსთა მეფე შემდგომად სა-
მისა წლისა წარმოემართა ბრძოლად ვასტანგისსა, და მოიწია ანდარ-
ბრიანთა და დაიბანაჲ. სოლო ვასტანგ წარავლინა ბერძენთა თანა
და მიუძცნო. „ვითარმედ აჰა დღე ოგი, რომელ აღმითქუამს, ვითარმედ
სპარსნი შემოვაწიუდინე სელსა შენსა. აჰა ესერა მომიუწიანებინა შუა
სასლჳართა ქართლისათა და ყოველი გაცი მათ თანა, ვითარ ხამსი
ათასის, რამეთუ ჰგონებდა ოგი განმრავლებასა სპართა მისთასა სომხი-
თით და მეფეთაგან გაკვასიანთასა, სოლო მათ ვერ იკადრეს განრთვად
მისსა, რამეთუ რომელთამე მათგანთა აქუნდა სასოება ჯვარ-ცემულისა,
სოლო რომელნი იძლიეს ეშმაგისაგან მეფენი დარუბანდისანი გაერ-
თნეს). აწ აღმისრულებიეს აღთქმაჲ ჩემი, რომელ აღმითქუამს,

სადაცა მიზოვნიეს სასლი ცუცსლისა დამივსია ფსლითა, და მოგუნი და გასიჩნი მიმიცემიან სატანჯველსა ბოროტსა, და მატოური ბინქარნი მივეც სახერობილესა და სიგუდილისაგან გარდაისვეწა. მაშინ უგვე მოიუჭანსა სხარსნი ქართლად; და დავსუ ეპისკოპოსად მიქაელ, კაცი საწმუნოჲ. სოლო ბანქარ ვითარცა მოიწია სასლუჲათა ქართლისათა მოგუდა. აწ სწრაფით წარმოემართეს სხანი შენნი, რომელ აქა შინა დაეცენ ყოველნი მტკენნი ჯვარისანი, და მოიცალე შენ ყოველთა მტკერთა შენთაგან. სოლო ჩვენ თუ გეძლოს და განძლიერდეს იგი, შემოვიდეს გოსსა შიშბატისასა.“ სოლო ვიდრე მიიწიოდეს მოციქულნი ვასტანგ მეფისანი, წარსრულ-იყო კეისარი ქვეყანით სასარკეთით გერძო, რომლისაგან ვერ მოიცალებდა მოსლუჲად ქართლად. სოლო ვასტანგ განძლიერნა ცისენი ქალაქისანი და ურჩეულესი მეზმორელი ერისა მისისა, ვითარ ასი ათასი მსედარი და ასი ათასი ქვეითი იპურა მის თანა და დაუბანაკა მათ დიდუბით ვიდრე ქართლისა კართამდე და სხარსთა დაიბანაკეს ცხენის ტერფითგან საღმართ.

აქა სხარსთ მოსკლას ქართლს ვასტანგ გორგასლის საომრად და ვასტანგისაგან გამარჯვება.

სოლო ვასტანგ განაფართა სიდი მოგუთისა ვიდრე სამეოტ მსარ ქცევისა თჳს მათ ზედა სხათასა. სოლო მეფე და სხასვეტი ჯუანშერ დადგეს მცხეთას, და ნასარ და მირდატ დაუტკენს სხათა ზედა სამსითისათა და ქართლისათა, რომელნი დგეს არმასით გერძო, და არა ჳბმოდან სხარსნი არმასით გერძო, მცხეთით განვიდიან არაგუსა ზედა და ოდესმე განვიდიან ფონით მტკუჭრისა, და შეიბნიან ფონსა ზედა ტფილისისასა, და რომელსამე დლესა მათ სძლიან, და რომელსამე ამათ. სოლო ვასტანგ მეფესა შეექმნა ჩხბალასი ოქროსა, და გამოესვა წინათ მეელი და უკანათ ლომი. და რომელსა გერძოსა იძლევიდიან ქართველნი, მუნითცა მიჳმართის და მოსრის სხვისა მისგან სხარსთასა, ვითარცა ლომძან კანჯარი. მიერთგან ვერლარა შეუძლებდეს სხარსნი წუობად მისსა, და დაისწავ-

ლეს იგი, რომელსა ეწერა ძველი და ღრძი და ვითარცა ისილიან ვასტანგ თქვიან. „ღურას გურგასლან.“ რომელ არს ესე: მიჯნოდეთ თავსა მგლისასა, და მის მიერ სასელ-ედნა ვასტანგ მეფეს გურგასლან.

განძლიერდა მათ შორის ბრძოლა ოთხ-თთვე ოდენ და მოიწია მოციქული კეისრისაგან და მოართვა ძღვენი ვასტანგს, და მოჰგუარა სპათაგან ბერძენთასა ოთხმოცი ათასი მსუდარი და მოუწერა ვასტანგს, „ვითარმედ შეგვექცე წუობასა საყანისასა, და მომივლენია შენდა ოთხმოცი ათასი მსუდარი, და მომიწერია ლეონისდა, უკეთუ გისმდეს შენ ლაშქარი წინაშე შენსა არს მეღიტენითგან ვიდრე ლამდემდე და აღმართ ვიდრე კარსუ ქალაქამდე და მიბრძანებია ლეონისდა, რათა წინაშე შენსა იყოს.“ და მოწვეულ იყო ლაშქარი ბერძენთა ჯავახეთს. სოლო ვითარცა სცნა სპარსთა მეფემან ბერძენთა მოხლუჲ შეკლად მათდა, იწყო ზრასჭად ვასტანგისსა, მიუმცნო მოციქულსა და ჭრქუა. „რასა თვს მოვსწუდებით ურთიერთარს ძმანი კაცნი და შეიღნი ნებროთისნი, უკეთუ ცეცხლი არს ღმერთი, შეუგვეწიენ იგი თავსა თვსსა. სოლო თუთაეული ჩვენგანი სათნოსა სულისა თვისასა მსასურებდეს.“

ვითარცა მივიდა მოციქული და უთხრა ჭსონდა ვასტანგს და ყოველსა ერსა მისსა და მისცა ნიჭი ვასტანგ მეფემან მოციქულსა, მიუგლინა მოციქული და ჭრქუა. „გისილავს ძალი ჯვარისა, რამეთუ ყოველთა მეფეთა მოგვაქენდა ხარკი ვიდრე გამოჩინებადმდე ჯუარცმულისა; სოლო რაჟამს გამოხსნდა იგი მძლე-ექმნეს ყოველნი თაუჭანის მცემელნი მისნი წინაშე მისსა და მოხარკენი შენნი ბერძენნი მოღმართ გბრძანას და მოაოხრეს ყოველნი სამსასურებელნი ცეცხლისანი. აწ უკეთუ გებრძოდე დატყუებისა თვს სჯულისა მოკრქუდებით ჩვენ მის თვს, ვითარცა იგი მოკრუდა ჩვენ თვს, და მან აღმადგინეს ჩვენ. სოლო უკეთუ აღასრულო სიტუჲა შენი და არს იყოს ცეცხლი ღმერთად შენდა და იყოს ღმერთად შენდა ქრისტე მამად და უფლად გხადით შენ, დადაცათუ ჩვენ ჰირ-მშონი ვართ, არამედ თქვენ სსდეთ საუდართა ზედა მამისა ჩვენისათა.“ ვითარცა უთხრეს სიტუჲა ვასტანგისი შეიწინარა და წარსცა ძღვენი გურგას

სლანს ქლიერად და მის თვხ გვრგვნი ანთრაკოვანი და ყაში დადგეს
შეკრებისა. აიყარა მეფე სპარსთა განითად, და დადგეს ველსა კალი-
სასა. სოლო ტფილისი სოიუელი და კალაფა აონრებულ იყო მაშინ.
სოლო მეფე ვასტანგ დადგა ჯაჭვს, და შეჭკრბეს მას ველსა ორნივე
მეფენი და მოიკითხეს ურთიერთარს, და ჰყუკეს აღთქმა თავის თავის
სჯულსა ზედა გარდაუვალ. და მოსადა მას დღესა სპარსთა მეფე
გორგასალმან ლაშქრით თვხით ტფილისად, და უძღუნა გორგასალმან
მსევალი ათასი, მონაჲ სუთასი, სტავრა სკარამანგი სუთასი, ბიზპი-
ნი უსმაჲ სუთასი, სრდალი ცხენი ათი-ათასი, ცხენი ბარგისა სუ-
თასი, ჯოჯი სამასი, ზროსა ოთასასი, ცხვარი ათი-ათასი. და დღე-
სა მესამესა მივიდა გორგასალი მათ თანა, და თანა-წარიტანა ლეონ
ანთიპატრიკი კეისრისა და ჰყუკეს განზრას-ჴაჲ, და აზრასა ანთიპა-
ტრიკმან გორგასალსა, რათა ჰყოს მშვიდობაჲ შინას კეისრისა და
ს-ჴასროსა, რამეთუ ეშინოდა ბერძენთა, ნუ უკვე შევიდენ საბერძნე-
თად სპარსნი და მოაოხრონ იგი, ვინათგან სპარსი საბერძნეთისანი
ყოველნი იუჴნეს საზარეთს. და ჰტყუა სუასრო გორგასალს. „ითხო-
ვე ჩემგან რაჲცა გნებავს თავისა შენისა თვხ და სსჯსა ვის თვხცა
გნებავს.“ სოლო გორგასალმან ჰტყუა. „მნებავს, რათა იყოს მშვიდო-
ბაჲ შენ შორის და კეისრისა.“ ჰტყუა სოსრო. „დაამძიმე თსოვაჲ შენი
ჩვენ ზედა არა ჰყვიან წუობაჲ. ამის თვხ ვჴყავ სიუჴარული შენ ზედა,
რათა შევიდე საბერძნეთად და შური ვიძიო მათგან. და აჴა მოციქუ-
ლი საზართა მეფისა მეათე დღე არს რაჲთგან მოსრულ-არს, და
შენ არა უწეი მიზესი მტერობისა ჩვენისა. სოლო აწ მიგი-
თსრა სილაღე მათისა ჩვენ ზედა და მერმე ვჴყო ნება შენი, ვი-
ნაჲთგან იღვითქუ ფიცითა ძლიერითა, არა რა ვჴყო უგნებელი შენი.“
და თქუა. „ვითარმედ შენ უწეი, რამეთუ ზღუასა მოღმართ ჩვენი არს
საზღუარი, განყოფილი ნოესითგან და აწ იგი მბრძავს ჩვენ ჯაზირ-
სა და შამსა, და მოაოხრებულ-არისა ქალაქნი იგი. სოლო შამი სამეფო
ჩვენი არს, არამედ ჯაზირისა ნასევარი განწვალებულ არს მამათა ჩვენ-
თა შენი არს სვედრად, და მიუღებოეს იგი ბერძენთა, და მე ესერა
შევიდოდე უგმოდებად მისსა, აწ რომელი ნაწილი მამათა შენთა არს
შენ განჴყავ, შენ იცი და ბერძენთა. სოლო სხ-ჴა ჯაზირისა მომცენ

მე ბერძენთა, და რომელი ვითხოვე მე შენგან.“ სოლო ვითარცა ესმე ესე ლეონ ანთიპატრიკსა განისარა ფრიად და თაყუანის-სცა ორთავე მეფეთა, და თქუა. „სუთნი ქალაქნი ჯაზირისანი შენდავე იუზუნენ შენი კერძნი, რამეთუ ნასეკარი სიკილიისა, რომელი მოგველო შენგან, უგუნგცეთ და დღეთა ჩვენთა იყავნ მშვიდობა შორის შენსა და მისსა.“ და თქუა მეფემან. „ვინაჲ უწყის, თუ სჯეროდეს ბერძენთა მეფე ქმნილსა ჩვენსა.“ და თქუა ლეონ. „რაჟამს წარმომავლენდა მე ძალად ამის მეფისა ჭკრქუა მეფესა ჩვენსა მონაზონმან ვინმე ღუთის-მეცნიერმან. „ვითარმედ ჭსონავს დქეროსა მშვიდობა სამთავე ამით მეფეთა და იქმნაცა ეგრე. სოლო კეისარმან უბრძანა მწიგნობარსა და დასწერა წიგნი ზავისა; აჭა აქა არს აღწერილი წიგნები მისი.“ ვითარცა ესე თქუა, წარვიკითხეს წიგნი იგი, და წერილ-იყო ფიცით თხნიერ მისსა რომელი მოსცა სპარსთა მეფემან იპობიანოსს, ანა ვკებნო თქვენ ზედა. და მოუწოდა მეფემან სასარტა მეფისა მოციქულსა და უთხრა მან აღზრუნაჲ სპარსთა ბერძენთა ზედა. მამინ მოილო სპარსთა მეფემან ქარტაჲ და დასწერა ხელითა თხნითა წიგნი ბერძენთა მეფისა სიუჟარულისა და ჩინება საზღუართა, და სიკილიისა უგუნცემისა თჳს მისცა ფილისტიმი საზღუერთა იერუსალიმსათა, და თქვა: „ვითარმედ ქალაქი სჯულისა თქვენისა არს იერუსალიმი.“

და მისცა გორგასალსა ნიჭი: ალვად ლიტრა სამი ათასი, ამბარნი ლიტრა ხუთასი, მუშკი ლიტრა სუთასი, სამოსელი სუნარისანი ათასი და საზდი სამი ათასი, და წარვიდა ვასტანგ მეფე შინა. სუნაღისა დღე მიაკლინნა ვასტანგისსა ბარზაბან საკუთარი და მობიდან და ჭკრქუა ესრეთ გორგასალს. „რომელი გინდა ჩემგან მე ვქმენ აწ იგი, და განაგენ საბრძანებელი შენი, ვითარცა გნებაჲს, მიაკლინენ დასტურნი და დათვალენ ქალაქი შენი, რომელ მიგცენ შენ. სოლო ბარზაბანისდა მიბრძანებია მისლუა კეისრისა მითუაღვად ქვეყნათა და ქალაქთა თქვენთა. სოლო შენ უწყი, რამეთუ საქმესა ამას ჩემსა ზედა განრისსენ სპარსნი მოხუცებულნი, რამეთუ მათ ებრძანა ჩემ მიერ შემუსრვა საბერძნეთისა. სოლო მე დღეს საზღუერთი ჩემით ორი სამეფო მივანიჭე.

„აწ ესე არს სათნოეული ჩემი, რათა დაჲ შენი მომცე ცოლად და წარმოხვიდე ჩემ თანა ქვეყანასა მამისა ჩვენისასა, რათა ჭნასსე ნათესავნი შენნი, და შენ შემწე მეუღ მე თავითა შენითა მტკრთა ჩემთა ზედა: აბაშთა და ელამთა, ჭინდლთა და სინდთა, რამეთუ უძვირესი ბოროტი და დამდაბლება მეფობისა ჩვენისა მათ ჭეუეს. აწ ოდეს მოხვიდე ჩემ თანა, ესრეთ ვჭრქუა მოხუცებულთა და მარცხანთა ჩემთა. „რამეთუ სიუწარული ვჭყავ ჩემი და მოუწარეთა ჩემთა, რამეთუ ესრეთ ინება ძმამან ჩემმან, რომელნი ქვეყანანი მივსცენით, მათითავე შემწეობითა. მოსარგე ვჭეუწეთ მტკრნი ჩვენნი, და ამით დავაცსროთ გულის-წერომა მათი ბერძენთა ზედა. სოლო თავითა შენითა მინებ ძალად ჩემდა, არამედ სპანი შენნი. ადგილსავე იუწენ.“ მამინ ვასტანგ მოუწოდა თანა-მსრასველთა თჳსთა და ესრასა ლეონ ანთიპატრიკსა ესრეთ. სოლო მან ჭრქუა. „კითარმედ დიდარს კეთილი შენი ბერძენთა ზედა უფროს მეუეთა მათ, რომელნი ხსენან საუდართა ზედა მათთა, რამეთუ შენ დასცვენ ქალაქი პონტოფსა შემოხრზსაგან, და შენ მიანიჭე შვიდას ოთხმოცი ოთასი სული, და დღეს შენ მიერ მიეცემის ჯაზირაჲ და ფილისტიმი, რომელ მშვიდობით არა რომელსა მეფესა ბერძენთასა შეუპურია. და მართალარს სჳასრო, უკეთუ არა ჭყო მის თანა სათნოება, უსმარად შეუტაცხოს იგი ერმან მისმან, დაღაცათუძცა მან არა გკითხრა, მიდმართ ვაძლიოთ, რამეთუ ესე არს სრული სიუწარული. მიგცე დაშქრესა ჩემისაგან ათი ოთასი ჭურვილი, და მე წარვჭეუე მოციქულთა შენთა თანა წინაშე კეისრისა, და მუნით გამოგერთო ჯაზირას სპითა ძლიერითა. ესე განისრასა ლეონ ანთიპატმან, და ჭსთნდა მეფესა ვასტანგს და ყოველთა წარჩინებულთა მისთა განსრასჳაჲ მისი. და მისცა ჭპარსთა მეფესა ვასტანგ დაჲ მისი ცოლად, რომელსა ერქუა მიჭრანდუსტ, რომელი წარტყუენილ-იყო ოკსთაგან და გამოესნა ვასტანგს. სოლო სჳარანძე ამის თჳს არა მისცა, რამეთუ დაწინდებულ იყო იგი სომეხთა პტიასშისა.

მოიუწანა ვასტანგ მე მისი, რომელსა ერქუა სპარსულად დარხილ, სოლო ქართულად დარხი, რომელი იყო მამინ ხუთისა წლისა და დადგა გვრჯნი, დაუტკევა მეფედ, და დაუტკენა მის თანა შვიდნი

წარჩინებულნი მისნი: პირველად ჯუანშერ სპასპეტი, მპრობელი შიდა-ქართლისა და ძველადელი ყოველთა ერისთავთა, დემეტრე ერისთავი კასეთისა და გუსეთისა, გრიგოლი ერისთავი ჭყრეთისა, ნერსის ერისთავი სუნანისა, ადარნასე ერისთავი სამშვილდისა, სამასლირ ერისთავი შიდა-ეგრისისა და სუნეთისა, და ბაგურ ერისთავი მარგზა და თაკურისა. და ამათ შეკედრას ძეა თჳსი დანი. და უბრძანა აღშენება უჯარმოსა, და მუნ შიდა ზრდა დანი მეფისა, რამეთუ სიძარჯვედ გამონასა იგი ნადირთა და საცხოვართა თჳს.

და წარიტანა თანა რთსნი წარჩინებულნი მისნი: არტვას ერისთავი კლარჯეთისა, და ნასარ ერისთავი წუნდისა, ბივრიტიანი ერისთავი რძინისა და სურმაგ ეჯობი მისი დიდი, და მათ თანა ათი ათასი მხედარი ლაშქრისა მისისა დარჩეული. და ლეონ ანთიპატრიკმან ლაშქრისა მისისაგან დაუტყვა ათი ათასი ბერძენი, და თჳთ წარვიდა წინაშე კეისრისა, და ვასტანგ მეფემან წარატანა თანა დესპანად არტვას ერისთავი კლარჯეთისა თავი, და წარსტა ყოველი ჩიჭი წინაშე კეისრისა, რომელი მიენიჭა მეფესა სუნასროს, გარნა სტაჳრები და და ტაიჭები დაიჭირა თავისა თჳსისა თჳს და სსუნა ყოველი წარსტა და უბრძანა არტვასს, რათა ჯაზირას მოერთჳს ლეონ ანთიპატრიკისა თანა.

სოლო ვასტანგს ეკედრნეს დედა და დამ მისი სუნასრამე, რათა წარიტანნეს თჳსსა და ილოცონ იერუსალიმს. წარიტანნა და წარვიდეს ვასტანგ მეფე და სუნასრო გზასა ადრახადაგანისასა, და მუნით წარვიდეს ვასტანგ, დედა და დამ მისი იერუსალიმს, და სუნასრო ელოდა ანტიოქს. შევიდეს და ილოცეს წმინდასა აღდგომასა და მოილოცნეს ყოველნი წმინდანი აღვილნი, შეეკედრნეს წმინდასა აღდგომასა და შესწირეს შესწირავი დიდი, და წარმოვიდეს ანტიოქს. სოლო ლეონ ანთიპატრიკი კეისრისა და არტვას ერისთავი ვასტანგისი მოვიდეს რცი ათასითა მხედრითა დარჩეულითა, და მოართვეს სუნასროს კეისრისაგან ძღვენი მიუწდომელი, და ვასტანგს ნიჭი მიუწდომელი, და მოემცნო კეისარსა მოციქულთად სინარული და მადლისა მიცემა ღმრთისა, და ვასტანგის ქება და მადლი მიუწდომელი; და მოემცნო ვასტანგისად. „მიბრძანებია ლეონისადა ესრეთ რათა

იყო სიშხა და ბრძანებასა შესა ქვეშე, ვითარცა ჩემსა,“ და შეჭკობა ვასტანგის საბრძანებელსა ქვეშე ბერძენისი და ქართველისი და სომეხისი ორმოც და ათი ათასი მსუდარი რჩეული. მაშინ უბრძანა სპარსთა მეფემან ვასტანგს, „ოდეს დედა და დაა შენი აქამოდე დამაშჳრალ-არინ, მოვიდეს იგინიცა სამეუფოდ ჩემდა, რათა ერთობით აღვასრულოთ სისარული ჩვენი. მერმე თუ ინებონ წარსდჳა ქართლს, წარვიდენ იგინი გზასა რანისასა, სოლო თუ ინებონ ლოდინება შენი, გელოდენ ჳურაჭას ქალაქსა შინა.“ ჳსთნდა უკვე ვასტანგს ბრძანება სჳასროსი, და წარიტანეს თანა და წარემართნეს. და წარგზავნა სპარსთა მეფემან მოციქული წინაშე ყოველთა წარჩინებულთა სპარსეთისათა, და მიუთხრა ესე ყოველი. სოლო მათ განისარკეს სისარულითა დიდითა, რამეთუ ცეცსლებრ ეგზებოდეს ბრძოლისა თვს ჳინდთა, სინდთა, სინდელთა, ახაშთა და ჳორჯანთა თვს. და მივიდეს რა ბადდადს, მოეკებნეს ყოველნი წარჩინებულნი სპარსთანი სისარულითა. და აღასრულეს ქორწილი სამეუფოდ. ექჳს თთვე განტრომითა და განსკენებითა მიუწდომელითა, და შემდგომად მისცა ნიჭი დიდ-ძალი დედასა და დასა ვასტანგისსა, და წარმოვიდეს ჳურაჭას. ვატვი-სცემდა ვასტანგს ყოველი ერი სპარსთა, ვითარცა სჳასროს მეფესა მათსა და მერმე წარემართნეს მტერთა ზედა.

აქა ვასტანგ გურგასლასისაგან სპარსთა მეფის შველა ჳინდოთა, სინდელთა, ახაშთა და ჳორჯანთა ზედა და ყოველთა ზე გამარჯვება ვასტანგისაგან.

შემდგომად მივიდეს ჳორჯანეთს, და წარმოსტყუენეს ჳორჯანეთი, ყოვლად უმკვდრო ჳევეს იგი და დასსსეს ადგილსა მათსა ნათესავნი სპარსთანი და ელამნი და მიერთვან იქმსსეს ჳორჯანნი გლეხად რომელნი აწ არიან მობეგრენი სპარსთანი.

შესკლა ჳინდოეთს ვასტანგ მეფისაგან გორგასლისაგან და გამარჯვება მათ ზედა.

და მუნით შევიდეს ინდოეთად, და მუნ იქმსსეს წყობანი ძლი-

ერნი ბუმბეკაზთანი თითო ს თითოთანი. და იყო მუნ წესად, რომელმანცა მათგანმან სძლის ბუმბეკაზთა, ივლიტის მის წინაშე ბანაკი მათი. სოლო ვასტანგ მეფემან მოჭკლა ბუმბეკაზი თსუთმეტი მუნ შინა, რომელთაგან დაეცნეს მრავალნი გოლიათნი სპარსთანი. დაჭყვეს ბრძოლასა შინა ჭინდოეთისასა საძი წელი და წარმოხტყუწნეს უმრავლესნი ქვეყანანი ჭინდოეთისანი. არამედ მტკიცე ქალაქნი ვერ განტყსნეს, რამეთუ ზღუათა შინა იყუნეს. და წარმოიღეს საჩვი ჭინდოთა მეფისაგან: მუშვი ლიტრა ათასი, ამბარი ეგზომივე, ალვაჲ ნავი ათი, თვალები იაკინთი და სურმუსტი ნავი ერთი და მას თანა საფიაროანი თჯოთა სასე რქროჲ აქლემი ასი, გეცხლი აქლემი სუთასი.

შესკლა სინდეთს ვასტანგ გოგასლისაგან დაგამარჯვესა.

და მუნით შევიდეს სინდეთს. მაშინ სინდთა მეფემან განჭყუნა ერისთავნი ცისეთა და ქალაქთა შინა, რომელსაცა კერძოსა განვიდიან სპარსნი მტყუენავნი, გამოუსდიან ლაშქარნი სინდელნი ცისეთა და ქალაქთაგან და დასდვიან ვნება დიდი სპარსთა ზედა და მოხწყდა ურიცხვ სპარსთაგან. სოლო ძალითა ქრისტესითა არა ზადა იღვივნეს ვასტანგის სპათაგანნი, და ყოვლადვე მიღედ გამოხსნდეს მტკრთა ზედა. სოლო ოთხნიცა იგი წარჩინებულნი ვასტანგისანი და ლეონ ბერძენი მსნედ მბრძოლად გამოხსნდეს, რამეთუ მათ დასცნეს მრავალნი ბუმბეკაზნი. სოლო სინდთა მეფე იყო ქალაქსა შინა სინდას, მაშინ ყოვლითა ძალითა მათითა მივიდეს სინდას, და მუნ მისუდეს ბრძოლანი ძლიერნი, და დღეთა ყოველთა გამოვიდის თჯო სინდთა მეფე, რამეთუ იყო იგი მსნე, გოლიათი და შექმნათუ ბელი, და გამოიტანნის მსედაჩნი სინდელნი, და იწყის ბრძოლა ბუმბეკაზთა, რომელსამე დღესა ამათ სძლიან და რომელსამე მათ და სინდთა მეფემან სძლო ყოველთა ბუმბეკაზთა მბრძოლთა მისთა თავის თავითა, და არა მისუდეს იგი და ვასტანგ ბრძოლასა შინა. დღეთა მრავალთა. მაშინ სინდთა მეფემან ველსა მას ზედა კართა ქალაქისათა, დამე თსარა მთხრებლი დიდი, და ს-

მალაგები შიგან მთხრებლსა მსედართა და სიმარჯვეით დაუტყვენა
გსანი გამოსავალნი და ჩაადგინნის მუნ შიგან მსედარნი ათნი
გამორჩეულნი. და დილასა ადრე გამოგსავანა ბუძბუქასი ერთი.
მას დღესა სვედრი იყო ვასტანგისი კართა ცუხსა თუხს. და მიდგა
ესე ბუძბუქასი და ჭსთსოვა ვასტანგს თავის-თავი, რათამცა წარ-
ტუჭა და შეჭსადა მათ მსედართა ზედა. მასინ საურმაგ ეკვიბი ვას-
ტანგისი განვიდა და ჭრქუა: „არა სარ შენ კადნიერი ბრძოლად მე-
ფისა, არამედ მე გებრძოლო მონა მონასა და მიეტყვა. სოლო სინ-
დელი იგი გაიქცა, და მისდევდა საურმაგ ჩვეულებისაებრ, რამეთუ
მრავალ-გისი ბრძოლილ-იყო კელსა მას ზედა, და ვითარ წარსდა
დამალულთა მათ მსედართა, გამოუსდეს ზურგით მისსა და იგი მეო-
ტი შემოიქცა. სოლო საურმაგ ჭსტა ჭროლნი წინასა მას და მოჭ-
კლნა. სოლო ათთა მათ მოჭკლეს საურმაგ. მასინ მიეტყვა თუთ
მეფე ვასტანგ და მის თანა სამნი იგი წარჩინებულნი მისნი: არტ-
კაზ, ბივრიტიანი, და ნახრ და მათ თანა ლეონ ბერძენი. სოლო
ჩინდელნი იგი ივლტოდეს და მისდევდა ვასტანგ მოუჭსითურთ
ვიდრე კართამდე ქალაქისათა. ჩინდნი იგი შეივლტოდეს ქალაქსა
შინა. მასინ ვასტანგ სავსე მწუსარებითა შეიქცა და ივლტოდა გუ-
ამსა ზედა საურმაგისსა, ვითარცა ძმისა საუჭარელისასა თანა ზრდი-
ლი იყო მისი, ძმის-წული მამა-მძუძისა მისისა არტკაზის მამისა,
ერთგული, მინდობილი და ქველი. მასინ სინდთა მეფე გამოდგა
კართა ქალაქისათა და სმა-ჭყო მადლითა და თქვა.

„ვასტანგ მეფეო, მსგავს სარ შენ ყუჩავის მის უგუნურისა,
რომელმან ჭბოვა ქორი მოწყულელი და გაგლეჯილი არწივისაგან, რომ-
ელსა ვერ ეძლო აფრენად და მინალებულ-იყო სიკუდილსა. და არა
ჭქმსა ყუჩავის მან ვითარცა წესი არს ყუჩავისა, რამეთუ სსუამან ოდეს
ინიღოს ქორი იწყის სმა-მადლად ყივილი და ასმინის სსუათაცა,
და დასსის სიმრავლე უვათა ქორსა, რათამცა განიოტნეს საყოფელ-
თაგან მისთა და უშიშრადმცა დაჭყუნეს დღენი მათნი, რამეთუ შირ-
უტუჭთაცა იციან სარგებელი თავისა. არა ჭქმსა ყუჩავის მან ესე-
ვითარი, არამედ შეიწყალა ქორი იგი, ვითარცა კეთილის-მყოფელი
მისი, დაუწყო ზრდად მართვეთა თუხთა თანა მარადის უგრეხს მკალ-

თა და გველსა, რამეთუ სხვსა შეპყრობაჲ არა რასი ძალ-უმს უჭყ-
სა და მით ზრდიდა ქორსა. ვითარცა მოეზარდნეს ქორსა მას ფრთუ-
ნი, თქუა გონებასა თვსსა: „ესერა დღეთა მრავალთა გაზრდილ-ვარ
მკალითა და გველითა, და არა მომცემია მე ძალი მამა-დელათა ჩემთა,
რამეთუ მკალითა ვერ გავსძლიერდები, თუძცა ძალ-მედვა მიწვენაჲ
მოვრინველთა, და მით გამოზრდა თავისა ჩემისა. არამედ შევიპყრა
უჭავი ესე მზრდელი ჩემი და შევჭამო და განვიხვენო ორ-დღე, მო-
მეტეს ძალი და ვიწყო წესისაებრ მამათა ჩემთასა სადირობად, რომლი-
სა თვსცა აღასრულა ესე, შეიპყრა უჭავი იგი და შესჭამა. მიერთ-
გან იწყო სადირობად დიდთა და ძალეთა მოვრინველთა.

არა მიეტა უჭავსა მას ქებაჲ მოწყალებისა, არამედ უგუნურად და
თავისა მკვლველად ითქმის; არცა მიეტა ქორსა მას ეკედრება უწყა-
ლოებისა და კეთილის-უხსენებლობისა და იგი არს გვარი და წესი
ქორისა; განილეოდა და მოკუდებოდა მკალითა, და ჭქმნა წესისაებრ
და განერა სიკუდილისაგან. სოლო ევაკმან მან არა წესისაებრ თვსი-
სა ჭქმნა, და მითცა მოკუდა.

აწ სპარსნი პირველითგან მოაქამომდე და წარმართ მიუგუნისამდე
მტერნი არიან ჯვარისა მსახურთანი, ყამსა შინა უღონობისა ღი-
ნით ჭყვიან სიუჭარული, და ოდეს ეცის ყამი არა ჭყვიან წყალობა
და კეთილის სხსენება. ესე ბევრის-ბევრეულჯერ ქმნილ-არს, რომე-
ლი გავსძია წიგნთაგან. და ოდეს ისილენ სპარსნი ჩემ მიერ შეგნი-
ნებულნი არა ჭყავ იგი, რომელი ჯერ-იყო შენდა საქმედ; სინარული
და მადლისა შეწირვა ღუთისა შენისა, და ზრახება სხუათა ნათესავ-
თა და მტრად აღზრხენა სპარსთა ზედა, და შეწევნა მტერთა სპარ-
სეთისათა, არა ჭყავ ესე-ვითარნი; არამედ დაგიტეობია საყოფელი
მამათა შენთა და წინამძღუარ ქმნილ-სარ სპისა დიდისა საქრისტიან-
ისა საბერძნეთისასა და მოგვიღია ორისა წლისა გზაჲ, და მო-
სრულ-სარ ძალად სპარსთა, რათა განძლიერდენ და მოიწევენ და წარ-
გწყემინდეს შენ და ქვეყანა შენი, და დაიპყრეს წარსაწყემინდელად ყო-
ველი ჯვარის მსახური. ჭეშმარიტად ამას იმზადებ თავისა შენისა
თვს, და ყოველთა ჯვარის მსახურთა თვს, რად ვსთქუ მე შენთან
უვაკისა იგავი, რამეთუ მეფე ხარ თვთ-მპყრობელი, ასოვანი, და ნუ-

ბითა შენითა მიგიტყვიან თავი შენი ძონად მტკრთა შენთა, ვითარ
აწა უგუნურად ვსთქვა თავი შენი.“

მაშინ ჭრქვა. ვასტანგ. „შენ ვითარმედ სიბრძნით გამონასუ-
ლად იზრასე, არამედ ცრუ არიან სიტყუენი ეკე შესნი, მე ვითარ
და გაუწყო ჭეშმარიტად.“

უგუნურო მსგავს სარ შენ, თაგვისა მის მთხუჩველისა, რა-
მელსა არ ასსენ თვალნი და საყოფელი მისა არს მიწასა ქვეშე და
აწა უწეინ ბრწყინვალება მზისა, და შექსნიერება ყოველთა და დაჯე-
რებულ არს იგი ცსოვრებასა თვსსა, რამეთუ ეკოდენ ჭკონიეს მას
ცსოვრება ყოველთა იძრვისთა, ვითარსა ცსოვრებასა თვსსა თვთ
არს, და არს სურვიელ-არს სიღრად ნათლისა და შეენიერებასა ცისა
და ქსენისასა. ეგრეთვე შენ ბრძა სარ გონებისა თქალითა, და
ყრუ-სარ გონებისა ყურითა, და არს სედავ, და არცა გესმის, და არცა
უწეი ცსოვრება სრული, და არცა სურვიელ-სარ შენ მისულად ცსო-
ვრებასა მას საუგუნესა, ნათელსა მას დაუსრულებულსა. არა იცნობ
შენ შემომქმედსა ყოვლისასა, რომლისა მიერ შეიქმნა ყოველივე. არა
მიქმნია მოსლქა ამას ქსენისასა დიდებისა თვს სოფლისა, არცა
მსასურებისა თვს სზარსთა მეფისა, არამედ მსასურებისათვს ღუთისა
დაუსბამოსა ჯამებისა ერთ-არსებისა, დამბადებელისა ყოველთასა, და
დიდებისათვის მერძისა საუგუნო-მას დაუსრულებელისა, რამეთუ ჩვე-
ნითა აქა მოსულთა ზირველად გამომისსნია იერუსალიმი წმინდა
ქალაქი, სადა დადგეს ფერსნი უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესნი,
და მუნ აღასრულნა ყოველივე სსნისათვის სულთა ჩვენთასა, და
შემდგომად ყოველი საქრისტეანო დამისსნია მოოსრებისაგან, რამე-
თუ მისცემოდა ესაძი სზარსთა მეფესა მოტყუქსნად ყოველისა სა-
ქრისტეანო-მასა, დაღაცათუძცა ქვეყანა ჩემი დაცულ-იყო ძალითა
ქრისტესითა და სიმსინითა სზათა ჩემითა, არამედ უცალო იყუნეს
ბერძენნი და ვერ-წინა-აღუდგებოდეს. და ესრე ჯერ-არს ჩვენდა
ქრისტეს მოსვლითგან, რათა ერთისა მოუწასისა ჩვენისათვის დაგს-
დვით სული ჩვენი, სოლო ბეკრისა ბეკრეული სული დასსნილ-არს
ჩემითა აქა მოსულთა, და ამის თვს მიქმნიეს ესე, რათა დმერთმან და-
მბადებელმან ჩემმან შეიწიროს მსასურება ესე ჩემი და აღმისუბუქეს

ცოდუნნი. და რომელ სთქუ შენ, თუ მოიწეონ რაჲ სპარსთა მტერ-
ექმნებიან ქრისტისათა. მე ძალითა და შეწევნითა ქრისტესითა უამს
ამას დამისხნიან ქრისტესენი ჭირისაგან დიდისა, და უკანის ღმერთ-
მან დამბადებელმან წყალობა-ჭყოს გვალად მოსავთა მისთა ზედა.
დაღათუცა არა იყო მიწეუნი ქრისტესენთა სხნისა თჳს, და ძალად
სპარსთა მოსრულ-ვიყავ აქა ჯერ-იყო ესეცა: ჰირველად ნათესავო-
ბისა თჳს, და შემდგომად ამის თჳს, დაღაცათუ არა ჭეშმარიტს
სჯულსა ზედა არიან სპარსნი, არამედ მეცნიერნი არიან ღუთისა და-
მბადებულისანი, და ჭრწამს ცხოვრება სულიერი; სოლო თქვენ სრუ-
ლად უმეცარნი. სახთ ღუთისანი, და თუ გულის-სმამა-ჭყო ვითარცა
ცხენი და ჯორი.

ვითარ უკვე არამცა მსახურებად შეიწინა ღმერთმან დამბადე-
ბელმან ყოვლისამან, და საწუთოსაცა ამის საქმეთაგან სანაკლ-არს
გონება შენი, რამეთუ ქორმან ღადარმან, რომელმან შესჭამა უწყვი-
იგი მზრდელი მისი, აქებ ნაქმარსა მისსა. სოლო ბუნება ჩვენ
ესე არს, რათა კეთილის-მყოფელისა ჩვენისა თჳს დავსდუთ სული
ჩვენი, და მოვიგოთ მადლი ღუთისაგან და ვჰვოგოთ ცხოვრება სა-
უკუნო, და სოფელსა ამას მოვიგოთ ქებაჲ კაცთაგან, და სასელსა
ზედა ღუთისასა და მცნებათა მისთა თჳს თუ მოვჰკუდეთ უკუდავნი-
ვე ვართ და სიკუდილისაგან ცხოვრებად მივიცვალებით.“ მაშინ ჭრქუა
სინდთა მეფემან. „ცუდ არს სიგრძე ზრასჯსა ჩვენ შორს, არამედ რა-
მელი ჭსთქუ შენ, თუ სასელისა თჳს ღუთისა ჩემისა მოვკუდე, სიკუ-
დილისაგან ცხოვრებად მივიცუალები; მაშინ უკეთუ უწყოდის კაცმან მის
ზედა მოძავალი დიდება და კეთილი ჯერ არს ესრეთ, რათა ისწრაფოს
მიძთხუევად სუფევისა მის. აწ უკეთუ ჭეშმარიტად უწყვი სუფევად მ-
სლუა შენი გამოვედ ბრძოლად ჩემდა, რათა ჩემ მიერ მიიცუალო
დღეს სიკუდილისაგან ცხოვრებად, რამეთუ წარჩინებულცა შენი
წარმიკლენია წინა-მოარბედად შენდა, რათა განვიმსაღოს სადგური შე-
ნი.“ ჭრქუა ვასტანგ. „მე აწინდელი არა მიხნს სისარულად, რამეთუ
ცოდვლი ვარ და არა სრულად აღმისრულებია მცნება ღუთისა, და
არცა სრულად აღმისრციან ცოდუნნი ჩემნი სინანულთა, არამედ ძა-
ლითა ქრისტესითა არა მეშინიან შენგან სიკუდილისა, რამეთუ იგი

არს მთარგეული ჩემი, რომლისა მიერ დაჩვეულ ვარ ყოველდღე, და მრავალ-მოწყალების დამცემის მრავალითა მის მიერითა ძალითა ჩემ მონისა მისისაგან მოგვლას მემობარი მისი და სული შენი წარვიდეს ბნელსა მას გარესსგნელსა ცეცხლსა უშრეტსა.“ მასინ გამოვიდა სინდთა მეფე, და ვასტანგ ჰქაჩა მოუწასთა ივხთა. აღმერთსა კვედრენით და სურგით კერძი ჩემი განმძიგრო.“ და განვიდა ვასტანგ და ორთავე აქუნდათ ჰორალეები. მასინ იწუეს რბევად მტრულად ნაკარდსა და ღონესა ეძიებდეს ორნივე, რათამცა შეჭურეს წვერსა ჰორალისასა. მასინ დაიჭმა სინდთა მეფემან შეეოლა ვასტანგის ჰორალის წვერისა და შეუტეკნა, რათამცა ჰსცა ჰორალისი; სოლო სიმსნითა და სკიხვისითა ტანისა მისისათა წარისადნა და მიუდრკა ჰორალსა. და შემოუძრგუნადა, ვითარცა გრიჯალმან, დაჰსცა ჰორალი სინდთა მეფესა ბეკსა მარცხენასა, ვერ უფარა სიმძგრემან საჭურვლისამან, და ჰსწელა წელულებითა დიდითა, რამეთუ წინათ განავლო წურთაჲ, და ჩამოიჭრა სინდთა მეფე, და მიუხდა ზედა ვასტანგ, ჩაჭყო სელი და უზურა ფერსი მისი და ორეკით მოიღო წინაშე სპარსთა მეფისა. მასინ ყოველმან სპარსთა სმითა ძალდითა შეასხა ქებაჲ ვასტანგს. და აღივსო სინარულთა სპარსთა მეფე და ყოველი ბანაკი მისი, და მოვიდოდეს ყოველი წარჩინებულნი წინაშე ვასტანგ მეფისა ძღწითა და შესწირვიდეს ძღვენსა. მასინ სპარსთა მეფემან მოიუწანა მკურნალი სელავასი, და დაადგისა ზედა სინდთა მეფესა, რათა განჭკურნოს წელულებისაგან და მის მიერ წარიღოს ყოველი სინდთი. სოლო სინდთა დაიჭირეს საცრულად მეფისა მათისა ქე მოსი. მასინ მეფემან ვასტანგ აზრასა სპარსთა მეფესა განტეკება სინდთა მიფისა, აღება ხარკისა და მძევალთა, რამეთუ ვერ წარიღებდეს სინდთს. ჰსთნდა მეფესა სპარსთასა განზრახვაჲ ვასტანგისი, განუტეკა სინდთა მეფე, ზდილო მისგან ხარკი ორი ეგზომი, რომელი ჰინდოთაგან აქლო და ორნი შვილნი. მძევლად, და ესე ხარკი სინდთა მასინ სპარსთა მეფემან ყოველივე მიანაჭა ვასტანგს.

სოლო მეფე იგი სინდთა დაემოურა ვასტანგს სიუწარულთა დიდითა: პირველად ამის იავს რომელ ოდეს შევარდა ხელსა ვასტანგისსა არა მოჰგვლა და ცოცხლებით მოიუწანა წინაშე სპარსთა მეფისა.

შემდგომად ამითხ, რამეთუ ვასტანგის მიერვე განთავისუფლდა ტყვეობისაგან, და უძღუნა ვასტანგს ძღვენი მიუწდომელად დიდძალი. და წარმოვიდეს სინდეთით წელსა მეოთხესა სინდეთს შესლჯსასა, და დარწმოდეს ქალაქნი სინდეთისასანი მოუოსრებულად: სინდაჲ, თოფორი, კიმრად.

აქა სპარსთა მეფისა და ვასტანგ გორგასლისაგან აბაშეთს მისულა და დაჭირვა აბაშეთისა.

და მოვიდეს მუნით აბაშეთს; სოლო აბაშნი მსხდომარე იყვნეს ქვეყანასა, რომელსა მოხდგიდა წყალი და ლელწმოვანი, რომელსა ვერ იარებოდა სავი და ვერცა ოთხ-ფერხი, არამედ საზღუდრისა ზედა არს სპარსთასა და სულ-გრძელად ჰბრძოდეს. რამეთუ წყალი იგი, რომელი შესდიოდა გარდაუგდეს და ლელწმოვანი იგი დაწვეს ცეცხლითა, და წარმოსტყუენეს აბაშეთი ყოველი, და განჰყუნა მეფემან სპარსთამან აბაშნი ორად: ნახევარი დაუტევა ადგილსავე. ზედა, და ნახევარი წარმოიყუნა, ვითარ სასლი ათასი და განჰყუნა იგინი ადგილითი ადგილად; და ესე არიან ქურდნი ნათესავნი იგი, რომელ წარმოსტყუენეს აბაშთაგან.

და ვითარ მოვიდა ვასტანგ მეფე წელსა მეჩვიესა შესლჯთ მისითგან სპარსეთადვე ანტიოქიამდე და მივიდა ურატად (495); მან სპარსთა მეფე აძლეულა ვასტანგს ცოლად თვსთა ნათესავთაგან მეფეთასა. სოლო ვასტანგ ჰქრქუნა. „არა ჯერ-არს ჩემგან ორთა ჰყრობა, რამეთუ მივის ცოლი ჯსული კეისრისა.“ და დაუძიბდა ესე მეფესა სწესროს, არამედ ვერა რაჲ ჰქრქუნა: სოლო ვასტანგ მშვიდობით ჰპოუნა დედა და დაჲ მისი, და წარმოვიდეს ვიდრე განსაყოფელსა ბერძენთასა და სომეხთასა და წარვიდა ლეონ ბერძენი და სპა მისი შიშმატად, სოლო ვასტანგ წარავლინა მოციქული წარმოყუნებად ცოლისა მისისა და ჰკერეს თვს კათალიკოსისა და სამოელ ეპისკოპოსისა. წარმოვიდა ვასტანგ ქართლად, და მიეგება მე მისი დანი და ყოველნი სპარსელნი და მათ თანა ეპისკოპოსნი. და ვითარცა ჰსცნა ეპისკოპოსმან, ვითარმედ წარავლინა მეფემან მოყვანებად კათალიკოსისა და ეპის-

გოპოზითა დაუძძიდა მას ზედა, იწყო რეტა ამბოხებად და მიწე-
ზობად, და მიუკლინა მეფესა. „ვითარმედ შენ დაგიტეკვების ქრისტე
და ცეცხლსა ესაუ.“ სოლო ვახტანგ მიუკლინა. „ვითარმედ ძალითა
ქრისტესითა შევედ და სიმბრთელით გამოვედ ძალითა ქრისტესითა, უბრა-
ლო ვარ იცის ღმერთმან: მზგრა წარმივლენიუს მოუწანებად კათალიკო-
ზისა და ეპისკოპოსოზთა.“ და ვითარცა ესმა ესე ეპისკოპოსსა და და-
იდასტურა, ჭგონებდა. რომელ შოგოთითა დააწადოს საქმე იგი და მო-
სლჳა მათი. და გრულ-ჭყო მეფე და ყოველნი სპანი მისნი, სოლო მეფე
მან ჭსთქჳა დაღაცათუ. „უბრალო-ვარ სიმდაბლე ჯერ-არს ჩემგან და
მივიდა მეფე და გარდასდა სასკდაჩსა, რათამცა შეეძოსკიო აფერსთა
ეპისკოპოსისათა. და განსარა მან აფერსი და მიამთსკიო პირსა მეფისა-
საფანდაკითა და შემუხრა კბილი მისი. სოლო მეფემან ჭსთქჳა „სი-
დადე ესე ამპარტაკანებისა არს სატოური ეშმაკისა. რუჯეთუ სიმრჳე-
ვლემან ცოდვათა ჩემთამან აღგძრა არა გაქჳს სელ-მწითეება ბორო-
ტისა, არამედ შენდობისა, ვითარცა იტყვს სასარება: არა დაშრიტო-
პატრუგი მბდუინვარე, არცა გასტესო ლელწაში დაჩეხქელი: სოლო
შენ ჭგონებ ვითარმედ შენითა სივერავითა ჩვენი დაგვაცადუნ სიუწა-
რულსე ქრისტესსა; მაშინ გამოგაჩნდა ცხადად, რაჟამს გესმა უმთა-
ვრესისა შენისა ქართლად მოუწანება, და აღეგზენ შერთა ბოროტად,
ვითარცა იუდა ჰეტრესითა, რამეთუ შენ საწ ვითარცა იუდა, სოლო
ეკკლესია ვითარცა ჰეტრე. ეკესლის მოუწარე სარ, რამეთუ შენცა
მეკვადრეტე სარ ქრისტესი, აწ მიგავლინო შენ პატრიარქისა კონ-
სტანტინუპოლედ, და ვითარცა ჯერ იუოს განვიკითხოს.“ და წარსცა
იგი დესპანთა და მისთანა კბილი მისი და შეუთვალა, რათა კათალი-
კოზი და თორმეტნი ეპისკოპოსნი სწრაფით წარმოავლინენ, მათ
შორისმცა არს ჰეტრე კათალიკოზი და სამოელ ეპისკოპოსად და
ხსჳანი ვითარცა ჭსთნდენ. და ვითარ მიაწოს მიქელ ეპისკოპოზი,
ჭრქვა მას პარტიარქმან. „ვინათგან დაითხია სისხლი შენ მიერ ქვეყნა-
სა ზედა, არლარა შენ ღირს ეპისკოპოსად, და კადრებიხათვს მეფისა
თანა-გამხ შენ სიკუდილი, ვითარცა იტყვს დაემორჩილენით თქვენ
მეფეთა, რამეთუ არა ცუდად კრძალ აბიეს, რამეთუ ღმთისა მიერ
მსთავრობს, ვითარცა ღოძი შორის ცხოვართა.“ და ექსორია ჭვეკს

მიქელ ეპისკოპოსი მონასტერსა მღვიმარეოსსა. და წარწვლინეს ჰეტრე მღუდელი და სამოელ მონასტრისი ანტიოქიას, და მიუწერა ანტიოქიის პატრიარქსა მეფემან და პატრიარქმან ვასტანტინებოლელმან. „პირველად დასაბამსა ქართლის მოქცევისასა დედაკაცისა ჳრომელისა ნინოს მიერ განივლისა აქათ ეპისკოპოსნი, რამეთუ სპარსთა და ბერძენთა შუგთი იყო, და მით ვერ მოაწიეს საქმე ესე ჯერისებრ სჯულისა; რამეთუ ჩვენ უწყოთ, ვითარმედ ქართლი აღმოხვედეთი და ჩრდილოდ მკობს წმინდისა საუდრისანი არიან, ვითარცა განაწიეს მოციქულთა სასარებასა შინა, რომელ არს უწინარესობა, და მიუწერეს უოკელი საქმე დიდისა ვასტანგ მეფისა, ვითარ ეპისკოპოსი იგი რომელი მათ მიერ დადგინებულ იყო უკუ-ვადგინეთ, და დღეს იტოდეთ ასალ ნერგად ჭეშმარიტად ქართლი, აწ ესე ორნი მათგან თხოვილნი აკურთხენ, ხოლო ჩვენდა მოვიდეს, რათა ჩვენ ნიჭითა და სასმრითა უოკელთა განუტყვიეთ.“ ხოლო ანტიოქელმან პატრიარქმან ჰყო ეგრეთ ვითარცა მიუძენეს პატრიარქმან და კეისარმან, აკურთხნა თორმეტნი ეპისკოპოსნი და ჰეტრე კათალიკოზად, და მოვიდეს ვასტანტინებოლელ და მეფემან მისცა ნიჭი დიდძალი, და მისცა ასული თჳსი სასულით ელესე ცოლად მეფესა ვასტანგს, და გამოავლინა იგი სპითა დიდითა, კიდრე სასლუჯართამდე სომხითისათა, და მოეკება ვასტანგ მეფე და შეაქციეს სპანი ბერძენთანი და წარმოვიდეს მცხეთად. ხოლო მცხეთას ვასტანგ აღაშენა საკათალიკოზო ეკლესიისა მოციქულთა სვეტი ცხოველი; რამეთუ პირველ მცირე იყო მირიანისგან შენებული, და უპერა სვეტსა შინა სამსრით ადგილსა მას, სადა იგი დაცემულ იყო ეკლესიისა, რომელ არს სიონი დიდი. მუნ შინა დასვეს ჰეტრე კათალიკოზად და სამოელ ეპისკოპოსად მცხეთასკე საეპისკოპოსოსსა. დასკა ერთი ეპისკოპოსად კლარჯეთს ეკლესიისა აზიზისისა, ერთი არტაანს ერუშეთს, მესამე ჯავახეთს წუნდას, მეოთხე მანგლისს, მესხეთე ბოლნისს, მეექვსე რუხთავს, მეშვიდე ნინო-წმინდას უჯარმისა კარსა, რომელი გორგასალსა აღაშენა, მერვე ჭერამს მისსაკე აღაშენებულსა და მუნ ქალაქი ერთი შორის აღაშენა ეკლესიისათა, რომელი იგი მანვე აღაშენა, მეცხრე ჩელეთს, რომელი სოფელსა შუა აღაშენა. მესამე სოფანბუჯს, მესამე მესამე აგარაქს

რომელ არს სენის განმარტობით, შეათორმეტე შემდგომად მისსა დაშენს ეკკლესიის ნიქარისსა, სავსებელსა თანა ცეცხლისასა და დასვა ეპისკოპოსად, სადა იგი ეფულა გუბამი წმინდისა რაყდენისი, რომელი იწამა სპარსთა მიერ წუობასა ვასტანგისასა. ესე რაყდენ იყო მამამძუძუ ვასტანგის ცოლისა, რომელი პირველ მოიქუანა სპარსთა მეფისა ასული, და მოიქცა იგი ქრისტიანულ და იქმნა დიდად მოწმუნე, და იყო ბრძოლასა მას შინა ძლიერ. შეიპყრეს იგი სპარსთა და აიძულებდეს, რათამცა უარ-ჴყო ქრისტე; სალო მას წმინდამან აღიზნა წარუგალი იგი დიდება და იწამა ქრისტეს თჳს.

და ესსენეს ვასტანგს ბერძნისა ცოლისგან სამ ძე და ორ ასულ. სალო ძესა მისსა პირველისა ცოლისასა დანის მისცა ქალაქი ჭერამისა და ნეკრესისა, და ქალაქი გამბუქისა, რომელ არს სორასბუჯი, ყოველი ქვეყანა მტკუნარსა აღმოსავალით და თვით ვასტანგ დაჟდა უჯარმოს და დაშენა იგი ნაშენებითა უჩომოდთა. და დაჲ მისი სუარსნი მისცა ბაკურს ვასტანგსა სომხთისასა ცოლად. და ვითარცა წარსდეს ამას შინა ჟამნი რაოდენნიმე მოკუნდა სუასრო მეფე და დასჯდა მის წილ ძე მისი სუასრო, და განძლიერებულ იუქნეს სპარსნი, რამეთუ ყოველი მტკენი მათნი დაემორჩილნეს შესლჯთა ვასტანგისათა; და წარმოემართა იგი ბრძოლად ბერძნთა, და მოუგლისა გორგასალსა მოციქული და ჳქქუა. „მოკუნდა მამა ჩემი და მეფე-მეო ძე ერმან მისმან საუდართა მისთა ზედა და ესრეთ მიბრძუნეს მოხუცებულთა ჩემთა, რათა მოვიდე წინაშე შენსა და კერხდე ბრძანებასა შენსა. შენ წარმიძვე ჩვენ, მეფეო, წინა-მძღურად შესლჯსა ამას ჩვენსა ჳბერძნეთს. და მომეც ასული შენი ცოლად, რათა ვიყო ძე ვითარცა ერთი. შეილთა შენთაგანი.“ და მოვიდა მოციქული ვასტანგ მეფისა, და ვასტანგ აშენებდა ქალაქსა რფილისასა, და საფუძველი ოდენ დაედუა; და ვითარცა უთხრა მოციქულმან შეოთელილოზა ჳხუასრო მეფისა, სოქუა მეფემან. „ამისი თქვან: მტკედლო, განმასვე მასჯობა შენი, რათა მსწრათუ განეწონოს ასოთა შენთა.“ დღეთა მიწევრულ-იყო ვითარ სამეცარის წლის. და თქუა. „ესრეთ უთხარით მეფესა სუასროს: პირველად განემზადე ბრძოლად ჩემდა ეგრე შეკვდ საბერძნეთად, რამეთუ ძალნი რომელნი იქმნეს ძალითა ჳვარისათა;

აწცა ცხოვრება ჩვენი იყავს სასოებითა ჯვარ-ცმულისათა.“ და წარ-
ვლისა ქადაგი, რათა დაუტეონ სოფლები და ქალაქები, რომე-
ლი იყო არა ძლიერი და შეივლტოდინს, გავკასიანთად და კასეთად;
რამეთუ კასეთი ტყე იყო შეუკადლი მტრისა მიერ. სოლო დანი
მეფე და დისწული მისი გარდავიდეს კასეთად, და შევიდეს ხე-
კასა ლოპატისასა, ქვეყანასა მას გლდითა მოზღუდვილსა. და იუწუნეს
სოფლისა მის კაცნი ცეტსლისა და წყლისა მსასურნი, და სავსე იყო
სევი იგი სიმრავლითა კაცთათა ვიდრე ნასოცამდე. სოლო გორგა-
სალი, ცოლი და შვილნი მისნი უჯარმისა სეკსა, და წინა ცისესა
თვთ შედგა და მის თანა ჯუანშერ და ადარსასე; სოლო მცხეთად
დემეტრე და სერსე და ბივრიტიანი დაუტევეს, წარავლინა მოციქული
და მაუძენო კეისარსა.

აქა სვარსთა მოსკლა ქაჩთლს კასტანგ გორგასალზე და
კასტანგისაგან სვარსთა მეფის შვილის ბარტომის მოკლვა.

და მოვიდა სუასრო მეფე და შემესრნა ქალაქნი კამბეჩისანი
და ჭერამისა ცისე და ველის ცისე. და ვითარცა მოიწივნეს კასეთად
დაიბანაკეს იორსა ზედა. სოლო სვანი კასტანგისნი დადგეს ველსა
ზედა გარემოს ცისესა ქალაქსა, რომელსა ჭრქჳან დარფაკა, და შეიბნეს
იორსა ზედა, და სამ-დღე დაუცსრომელად იბრძოდეს, და დაეცემოდა
ორთავე სვათაგან ურიცხვ. და კასტანგ მოუწოდა ჰეტრეს კათალი-
გოზსა და ჭრქჳა. „უწოდე, რამეთუ არა სარკის მიღებისა თვს გვე-
ბრძვიან, არამედ ქრისტეს დატეკებისა თვს. აწ მე ესე განმიზრასავს,
რამეთუ ცხოვრებას ჩვენსა სიკუდილი უმჯობეს არს სასელსა ზედა
ქრისტესსა, რათა სასუფეველი გვაქმნდეს აღთქმული მათ თანა, რომელთა
ეტევს, ვითარმედ წარიწყმინდოს თავი თვისი სოფელსა ამას ჩემთს,
მან ჭპოვოს იგი.“ ჭრქჳა მას ჰეტრე კათალიგოზმან. „გისილან სა-
ქმენი, რომელნი არა ვინ ნათესავთა შენთაგანმან ისილნა, შეწევნანი
ქრისტეს მიერნი, სოლო უწყის სიბრძნემან შენმან, ვითარმედ მტე-
რი იგი გამომცდელი ჩვენი აცილობს ჩვენ თვს ღმერთსა, ვითარცა
იობის თვს, რამეთუ ღმერთი მიუშეებს მამულეებელთა მათ თვსთა

წარწყმედად; სოლო შეეჭარებულთა თვსთა განდობრობად. იყავ შენ ვითარცა გასრასოს დიქრომან, დაღათუ არა მოკჭკუდეთ, მოკჭკუდეთ. და ამით სიტყვთა ამსილას, ვითარმედ წყობასა მას არა დაჩხეს.“ და ჭრქუა „არა სოლო თუ ქართლი მიეცეს განსარყუნედად, არამედ იერუსალიმიცა, რომელ არს მშობელი ყოველთა შვილთა ნათლისათა.“

და ჭრქუა მეუემან. „დასდეგ ეკგლესიასა შინა რაჟდენ წმინდისასა, რომელ ჰალატსა შინა უჯარმოსსა აღმიშენებოეს, და ვეჭვ, ვითარმედ ყოველნი ქალაქნი გარემოს უჯარმოსს იძლიენენ, რამეთუ მტკიცენი ზღუდენი და ძლიერნი აქა დავსსენით. და ჭყო ეგრე კათალიკოზმან, სოლო ეპისკოპოსნი ყოველნი წმინდანი მას შინა შეჭკრბეს. და იყო ლაშქარი ვასტანგისი ასორომორცი ათასი, სოლო სპარსთა იყო შვიდას ორომორცი ათასი, და განჭყო ვასტანგ ლაშქარი მისი სამად, და კლდით გერძო მიაგლინნა ქვეითი, ერთგერძო მიაგლინნა ჰატასშნი და სპასპეტნი, და სადათ სპარსთა მეფე იყო მუნით თვთ მივიდა ვასტანგ, ვითარ ასი ათასითა კაცითა ღამესა ნისლსა, განცისკრებულ ოდენ დაესსა ვასტანგ სპარსთა ზედა, და ჭრქუა ყოველთა ერსა მისსა. „ყოველი კაცი, რომელი დაჩხეს სიკუდილისაგან და მტერთა ჩვენთაგანისა თავი ანუ სელი არა გამოიტანოს, სიკუდილითა მოკუდეს იგი ჩვენ მიერ.“

და ცისკარი რა აედებოდა დაესსა და შეკლო ვიდრე ჰალატამდე მეფისა, შევიდა კარავსა შინა მეფისასა, და მეფე შეესწრა ცხენსა ზედა, და ძე მისი ზარტამ მოჭკლა, და მოჭკუეთა თავი მისი, და მუნ შინა სპარსმან ვინმე სცა ისარი მეგრდსა ვასტანგისსა. და იყო ბრძოლა შუადღემდე. ჰსძლო ვასტანგ სპარსთა მათ და მოჭკლა მათგანი ვითარ ას-ოც-და-ათი ათასი და სპათაგან ვასტანგისთა მოკუდა მათგან ვითარ ოც და რვა ათასი. და წარმოიღეს ჩატუქუნავი ვითარ ცხენი ასი, და სრულად ვერ იოცნეს სამრავლისაგან და აიყარა მუნით სპარსთა მეფე, და ჩადგა რუსთავს, და დამძიდა წყლულება ვასტანგისი, რამეთუ შეწუელ იყო ისარი ფირტკად და წარვიდა უჯარმოს, და უჩმანსა სპასალართა ქართლისათა, რათა ადგილთავე თვსთა დადგნენ. ჰსცნეს სპარსთა, ვითარმედ დამძიდა ვასტანგ წყლულებისაგან, მოაოხრეს ტფილისი, და არმაზი ქალაქი,

სოლო მცხეთა ვერ დაიბურეს. გარსა რომელი ზღაპრის გარეგნით იყო მოაოსრეს, რომელი იგი მუსრანით და ანაგვის სურთვისსა იყო, სოლო ბერძენთა მეფე, სიმამრი ვასტანგისი მოაგუდა. ქრისტეს აქეთ უბე (486) და დაჯდა ზენონ ძე მისი მეფედ, და გამოვიდა სპერად გამოსულად ქართლად, და ვითარ სცნეს სიმამრე გორგასლისა დაადგრა კარსუ ქალაქს. და მივიდა მუნ სქასრო, და შეიბნეს მუნ სქასრო და გეისარი კარსიაფორას. და დაისოცა ორთაგანვე სპათა, რომელთა იქმნა ორთაგანვე სისსლისა მდინარე, და მის მიერ ეწოდა კარსიაფორას, რეცა: სისსლსა ცხენი მუცლითა იპობდა, და ვერ სძლო ერთმანცა, სპანი ორთანივე დაისოცნეს, და შეიქცა სქასრო გზასა ქართლისასა. სოლო ვასტანგ შეიტყო სიკუდილი თავისა თვისისა მოუწოდა კათალიკოსსა ჰეტრეს და ცოლსა თვისსა ელენეს და მათა და ყოველთა წარჩინებულთა და სოქვა. „მე ესერა წარვალ ღუთისა ჩემისა და გმადლობ სასელსა მისსა, რომელმან არა დამკლო გამოჩეულთა მისთა წმინდათა. აწ გამცნებ თქვენ რათა მტკიცედ სარწმუნოებასა ზედა ჰსდგეო, და ეძიებდეთ ქრისტეს თვის სიკუდილსა, სასელსა მისსა ზედა, რათა წარუვალი დიდება მოიგოთ.“ და ჰრქვა ყოველთა წარჩინებულთა. „თქვენ მკვიდრნი ქართლისანი, მოისსენენით კეთილნი ჩემნი, რამეთუ პირველად სასლისა ჩვენისა მეც მოილეთ ნათელი საუკუნო, და მე გორციელებრითა დიდებითა გადადენ თქვენ ნათესავთა ჩემთა, და სასლსა ჩემსა ნუ შეურაცხს ჰყოფთ თქვენ, და სიუჭარულსა ბერძენთასა ნუ დაუტეობთ.“

და ჰრქვა მესა ოჯსსა დაჩის. „შენ ხარ პირ-მშო შვილი ჩემი შენდა მიმიცემთა გურგუნი მეუობისა ჩემისა, და ნაწილად ძმათა შენოად მიმეცემთა ტაშის კართვან და წუნდიდგან, ვიდრე სომხითამდე და საბერძნეთამდე საზღაპარი აფსაზეთისა, რომელი მოცემულ არს ეგრის წყალსა და კლისურას შუა, იგი ოჯთ ძმათა და დედისა მისისა არს, იგი აქუნდეს მათ, და იუკენ შენდა ერისთავად მოჩილებასა ქვეშე სათესავისა შენისასა.“ მოუწოდა ხასარს ერისთავსა წუნდისასა და ანტკაზ ერისთავსა კლარჯეთისასა, და ბივრიტიანს ერისთავსა ოძრისისასა, და მათ მიუთვალა. ცოლი ოჯსი ელენე და შვილნი მისნი, რომელთა ერქვა ღუონ და მირდატ. და შევედრნა მათ სამთა

ერის-თავთა ცრემლითა და შესკვდებითა ღმთისათა: მამის წარჩინებულთა და ყოველთა ერთა ზედა დღე იყო სასჯელისა. და იტყუებდეს ყოველნი თავთა თვისთა, ისმიდეს ყოველნი ნაცარსა, და ყოველნი ინატრიდეს სიკუდილსა თავისა თვისისასა და სიმისაგან გოდებისა იძრვოდა ქვეყანა, და მოწმუნე ერი ნატრიდა მეფესა, რამეთუ ქრისტეს თჳს მოიკლათ.

და მოეჭდა ვახტანგ და დაეფლათ მცხეთას საკათალიკოსოსა სვეტსა თანს, რომელსა შინა არს ღმთის აღმართი ებულისაგან სვეტისა, და ზედა სასულავსა მისსა წერილ-არს სატი მისი სწორი ჭასაკისა მისასა.

IX.

მამათ ცხოვრებისაგან

I, ცხოვრება წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა იოანესი და ეუთჳძესი და უწყება ღირსისა მის მოქალაქობისა მათისა, აღწერილი გლახაკისა გიორგის მიერ სუტეს-მონაზონისა.

ნეტარი მამა ჩვენი იოანე იყო ნათესავით ქართველი, მშობულთა და ჰაზათაგან დიდებული და წარჩინებული და სახინო მთავართა შორის დაჳით გურატჳლატისათა, მგზე, ასოვანი და განთქმული წყობათა შინსა, მალაღი და შუწნიერი სიკეთითა და აკებულებითა გჳამისათა და ბრძენი და განიერი გონებითა და გულის-გმის ყოფითა, და საგსე შიშითა ღმთისათა და ყოველითვე კეთილის საქმითა, და ჭრიად საყვარელი, და საკუთარი კეთილად გსესებულისა დაჳით გურატჳლატისა.

სოლო ვინათგანცე ცეცხლი იგი ქრისტეს სიყმარულისა გუფსა მისსა მასურად აღეტყინა, ყოველივე დიდება ამის სოფლისა შეურაცხჳყო და ნაკეჳად შერცხსა, და მონაგები და სიმდიდრე და განსკენება, მეუღლე და შვილნი თჳსნი და ნათესავნი, და რადენიცა რა არს ამის სოფლისა სრულიად მოიძაგა და უგულებელსჳყო, მერმე კჳლად იაკიცა თჳსი სიტყვისაებრ უფლისა და აღიღო ჳჳიარი მკაცრ

თა თჯხთა ზედა და ფარულად ყოველთაგან სიუღტოლა იკუმის, და იჭმნა ყოველთაგან და მხოლოდ ღაჯრასა დიდებულსა ოთხთა კქქლე-
 სიათასა შევიდა, და რომელი იგი მას შინა ბრწყინვიდეს სათნოები-
 თა მათ ყამთა მამა მოსე და მამა გელასი ამით გამაუცხნადა თავი
 თჯნი, და მიუჩითგან ფარულად გურთსეკა მონაზონებისა მიიღო, და
 ყამ-რადენმე ღვაწლითა ძლიერითა მოწმილებსა თავი თჯნი მისცა,
 და ყოველნი იგი მეოფნი მოღუაწიანი განაკვრუნა.

ხოლო ვინათგან იწყო განცხადებულად საქმემან მისმან ნეტარ-
 თა მათ მამთა ღოცვა მიიღო, და საბერძნეთისა ქვეყანად მიჭმართა,
 რამეთუ ეკლტოდა დიდებსა კაცთასა და ესრეთ მთასა უღუმბოხს-
 სა მიიწია, და მონასტერსა ერთსა შინა ყამთა ამა მცირედთა ჯგორთა
 მსახურებისა ღვაწლი ახოვნად თავს-იდვა, და სხვანი უნდონი მსახუ-
 რებანი და შეურაცხებელნი სიმაბლთით აღასრულნა.

ხოლო ვინათგან მათ ყამთა შინა ბერძენთა მეფემან ზემონი ქვე-
 ყანისანი დაკითა გურატჰალატსა მისცნა და აზნაურთა შეილნი მძევლად
 ითხოვა მისგან. ცოლის ამითა მამისა იოანესთა ძე მისი ეფთუძე სსვა-
 თა თანა უფლის-წულთა მიკვლად მოჭკვარეს შეიგესა. ესე ჰსცნა რა
 იოანე უნდა თუ არა უნებლიეთ თავი თჯნი გამოაცხნადა, და სამე-
 უფოდ ქალაქად აღვიდა. ვინათგან შეიგენი მეცნიერ იუჟნეს აბუ-
 ჰარბისა, რომელი იყო სიმამრი მამისა იოანესი და იოანესდაცა
 ფრიადი სიყვარული აჩვენეს მის ზედა და კეთილად შოიკითესს:
 და ამისა შემდგომად განგრძობილად სიტყვის გება იქმნა შოარს
 იოანესსა და სიმამრისა მისისა ეფთუძეს თჯს, რამეთუ არა ენება
 შოცემა მისი, და ფრიად აბრალა მას იოანე, ვითარმედ. „რა არს ესე,
 ნუ უკუმე შეიღ არა გესხნეს თქვენ, გარნა არა ჯერ არს რომელ
 მათ სწყალობდნო, ვითარცა შეილთა თვისთა, და ძე ჩემი, ვითარცა-
 რბოელი მძევლად განსწირეთ, გარნა უფალმან შეგინდვენ თქვენ.“ და
 ესრეთ განგებთა ხალოთა და ბჭობითა შეეერთათ თვისი შეილი
 ძიიუჟნა, და კვლად უღუმბადვე მიიქცა.

ხოლო შემდგომად რადენისამე ყამისა ვინათგან განითქვა
 ხახელი მისი და ჰატისსა უყოფდეს ბერძენნი და ქართუზელნი
 შეუძნდა საქმე ესე, და ამის ჰირისათვის კვლად უცხრებასავე მიჭ-

მართა, რამეთუ აღიღო ქუ თვისი და რაოდენნიმე მოწაფენი, და მთავრადს მივიდა ლავრასა დიდისა ათანასესსა, და მუნ შეეწინარა და აქუნდა თავი თვისი ფარულად, და ყოველითჳე საქმეთა მოწილეობითა სიძაბლით და უფრტვიეკელად იქმნა და დაჰყო მსარაულობასა შინა რაი წელი გინა უმეტესი.

და ამათ უამთა შინა თვისი მისი დიდი თორნიკ თვისსა ქრისტეანასა მონაზონ იქმნა, და რამეთუ ასმილდა იოანესეს თვს, ვითარმედ უღუძბათა არს, და ვინათგან ფრიადი სიუწარული აქუნდა მისა მმართა, უღუძბათა შთამოვიდა, და ვინათგან მუნ ვერ ჰპოვა, ფარულად გამოიწულილ და ცნა ვითარმედ, მთა წმინდას მოვიდა და გურთსიკვა მონაზონებასა კელთაგან რაისესთჳ მიიღო.

რამეთუ ვითარცა ვთქვით მთა წმინდას შთამოვიდა, და ლავრასა დიდისა ათანასესსა მიიწია, და ვინათგან დაფარვა არღარა ეგებოდა ურთიერთს გამოეცხადნეს და სიუწარულთა სულიერითა შეიტკბეს, და ფრიადი სისარული იქმნა მონასტერსა შინა მას დღესა, რამეთუ არცა დიდი ათანასე უმეტეს იყო ხორნიკის საქმესა და წარჩინებულებასა და სლოენებასა ამისთვისცა; მიერიოგან დიდითა პატრიკითა ეპარქეს იგინი, რამეთუ დაღაცათუ მათ არა უნდა ესე გარნა ღიწისთა თვისთა დიერთი გამოაცხადებს და ადიდებს.

და შედგომად რაოდენისამე უამისა განითქვა ჰამბავი მართა, და იცნობა ვითარმედ მთა წმინდას არიან. დაიწეს მიერიოგან ქართულთა მოსლვად და განმარკლებად და ესე რა ისილეს სეტართა მამათა ჩვენთა, ვითარცა იუენეს საჯსენი ყოველითაჳე სიბრძნითა, განიზრახეს. „ვითარმედ არა ჯერ არს ჩვენი მონასტერსა შინა ყოფა, რამეთუ სსვანიცა მოგვიმართებენ და გარეშეიტკვას შეუძლებულ არს.“ და ესრეთ განზრახვისა მამისა ათანასესითა ლავრისგან განშორებულად, ვითარ მილიონ ერთ უდაბროსა შეკნიერება წმინდისა იოანეს მასარებულისასა ეპკლესიისა აღაშენეს და სენაკები, და მუნ იყოფებოდეს მრავალყმ, ვითარცა ანგელოზნი ღუთისანი.

და ამას უამსა განდგომილება იქმნა ზვილიროსა და ხმელით კერძო ყოველი დაიპყრა, და მეფე და დედოფალი შეეწუდებულად იუენეს ქალაქსა შინა დიდითა ჭირითა და იწროებითა და ამას შინა

რს იუჟნეს განიზრასიეს. „ვითარმედ ჩვენი შემწე დავით გურაშალატი-
საგან კიდე არა ვინ არს.“ და ვინათგან გსანი ყოველნი სკილაროსსა
დაეპურეს, კაცისა წარვლენა არა ეკებოდა. და დიდსა ზრუნვასა
შინა იუჟნეს, რამეთუ არცა ვინ იყო ეტე ვითარი კაცი, რომელმანცა
სრულჯყო სება გულისა მათისა.

და ესრეთ რა იურგოდეს ამის ჰირისა თჳს, ესმა იოანეს თჳს
და თორნიკის თჳს, და ჰსცნეს, რამეთუ ლავრასა დიდისა ათანასესა
არიანს, და მეუჟსეულად სევისტოფორი, კაცი წარჩინებული მათ ყო-
ველითა შინა მთავართა შორის დედოფლისათა, წიგნებითა ზამეფოთა
ლავრას წარმოადგინეს. და ვითარცა მივიდა მისცა წიგნები თხოო-
ულად, ვითარცა აქენდა ბრძანება ერთი ათანასის, და ერთი თორნიკის,
და ერთი იოანეს და ესე პირი მოეწერა. „ვითა უღმრთო სკილარო-
სი გაგუადგა, და კმელით კერძო ყოველი დაიპურა, აწ ვეკედრებით
სიწმიდესა თქვენსა რათა თჳსიერ ყოვლისა მიზევისა იოანე და
თორნიკ მოვიდეს მეფობისა ჩვენისა.“ და სხვანი მრავალნი ვედრებანი
და ქებანი ეწერნეს ზამეფოთათა მათ წიგნთა შინა.

ესერა ესრეთ იქმნა ფრიადსა უღონოებასა შთავარდეს ათანასე
და იოანე, და უნდა თუ არა შეუვრდეს თორნიკს და იწყეს ვედრე-
ბად მისა, რათა აღვიდეს მეფეთა წინაშე. ხოლო მას რა ესმა ვე-
დრება მეფისა ფრიად შეწესდა და ეტყოდა. „ვითარმედ, წმინდანო
მამანო, მე ცოდვათა ჩემთა თვის მოხრულ ვარ ამას წმინდასა ადგილ-
სა და შეუძლებელ არს ჩემი მეფეთა წინაშე წარსლვა, რამეთუ მე ვი-
ცი თუ რომლისა ჰირისათჳს მიკმობენ და ვინათგან დემეტრის დირს-
მყო და სახე მონაზონებისა შევიძობსე მე ამიერიტგან არცაღა მეფე-
თა თჳსსა მიცე შესაპოვარი, არცაღა სხვასა ვინ ქვეყნასა ზედა. აწ
ვეკედრები სიწმიდესა თქვენსა ღუთის სიუჭარულისა თჳს შემინდე-
ვით, და სუ მამულებთ ამის ჰირისათჳს, რამეთუ უკეთუ წარვიდე
ამის სოფლისათჳს შუერთთა შთამადგებენ.“ და იგინი ეკედრებოდეს
„ვითარმედ უკეთუ ამას უამს ურჩ-ვექმნეთ მეფეთა დიდსა რისხვასა მო-
ვაწვეთ ჩვენ ზედა და მონასტერსა ამას ზედა. და ამას ცილობასა ზედა
გარდაკლა შვიდეული ერთი, ხოლო უკანასკნელ უნდა თუ არა ყოველი
ბრადი მამამან ათანასე და მამამან იოანე დაიდგეს, მივიდეს და ძლიერ

დაარწმუნებს წარსლვა. სოლო ბასილი და კოსტანტინე მას უამხა წუოდ
ერმა იუჟნებს და ყოველი განსაკუთრებული დედოფალსა და პარაკლიტონ-
სა ეპერა. და ვითარცა აღვიდა თორნიკ საძეუფოდ მეუჭესეულად შეი-
უქანა იგი პარაკლიტონმან წინაშე მეუეთა, და მეუენი და დედოფა-
ლი ზე აღუდგეს და პატრიოთ მოიკითხეს, და გვერდით დაიხუტს.
და უბრძანა დედოფალმან ბასილის და კოსტანტინის და აყერხთა შე-
უკრდეს, და დედოფალმან მიუგო. „ვითარძედ, წმინდაო მამაო, რაგა
ამათ ობოლთა თვსსა ჭქმსა უფალმან მოაგოს ხელსა შესსა.“

და ესე ვითარი რა უამი დახუდა იოანეს, შინა გამოღებით
მრავალ-ფერთა საქმეთაგან ამხილა დედოფალსა, და მან ყოველი სი-
მდაბლით შეიწინარა, და აღუთქმს. „ვითა, წმინდაო მამაო, რაგა მიბრძა-
ნოს მამობამან თქვენმან ბრძანებასა თქვენსა არ გარდაუკდე, ოდენ
ღმერთმან დაგარწმუნოს შრამს თავს იდეკ და რომელითაგა სასითა
გნებას წარვედ გურაპალატისა წინაშე და ყოველი ჭირი ჩვენი
აუწყო. და კესაჲ ღმერთსა, რომელ იოტოთ იგი უღთო სკილიაროსი
და ჩვენ ჭირისაგან განგვარინეთ.“ ფრიად ეკედრა დედოფალსა, რათა-
მცა განათავისუფლა, და ვითარ იხილა მოუდრეკელობა მისი, მიუგო-
ესრეთ. „ვითარძედ მე ჩემთა ცოდვითა თვს შევიძოსე სასე ესე და
უწყის უფალმან, რომელ სწორად სიკვდილისა შიძე არს საქმე ესე
ჩემ-ზედა, გარნა არა ვყო არა ვუწვი. წინაშე მეფობასა თქვენსა
ურჩ ვერ ვქმნიები.“ და კვალად დედოფალმან და პარაკლიტონმან
ჭკუეეს. „ვითარძედ შენ ოდენ ამათ ობოლთა კელი აღუპყარ და რაგა
ბრალი იყოს ჩვენგან ღმერთმან იძიენ. და ესრეთ წიგნები კედრებისა
დაწერეს გურაპალატის თანა, ესრეთ ივმსა მეუეთაგან, და რომელითა-
ცა სასითა გურაპალატისა წინაშე მიიწია თორნიკ.

სოლო იხილა რა იგი გურატპალატმან ფრიად განისარა და წი-
გნები მეუეთა მიითვალა, და ყოველივე საქმე თორნიკ გააგადა, რომ-
ლითათვსცა განზრახვა ჭეკეს, რათა დაშქარნი წარვიგზავნეს საბერ-
ძეთს და სპასალარად თორნიკ განაჩინეს; სოლო თორნიკ გურატ-პა-
ლატისა და თავისა წიგნები მეუეთა წინაშე წარსცა, და ყოველი ხე-
ბა გურაპალატისა აუწყო და მამინ მისცნეს მეუეთა ზემონი ქვეყანა-
ნი საბერძნეთისანი გურაპალატსა, რა თავისა სიცოცხლესა ჭქონდინ.

სოლო თორნიკს მოუწერეს. „ვიცით რომელ ღმერთი შეგეწვიოს და ნუ რა რას ორგულებ, და ოდენ ღმერთმან წარგიმართოს ყოველნი წინა აღმდგომნი ჩვენი დატყუებულნი და ყოველივე ნატყუებნავი მათი შენი იყოს. რომელისა თხსტა მისტა კურაპალატმან თორმეტი ათასი მკედარი ჩხეული თორნიკს, და შეწვენითა ქრისტესითა ალტა სკილიაროსი, და ვიდრე სპარსეთადმდე მეტად წარიქცია და მერმე შეიქცა დასიტყვისაებრ მეფეთასა დატყუებულნი ყოველნი დიდებულნი საბერძნეთისანი და მონაგები მათი იაკარ ჭყო, და რომელიმე ლაშქართა განუყო და რომელიმე თვთ დაიმჭირა, და ნატყუებნავი დიდძალი ფრიადა ოქრო და ვეცხლი, სტაურა და სსუა ესე ვითარნი და უკუნ იქცა და მოიკითხა კურატპალატი და დიდად მოიმაღლა და იჯმნა და მეფეთა წინაშე მოვიდა.

სოლო იგი დიდითა პატრივითა მოწულად მოიკითხნა, იჯმნა უკუშ მათგანცა და გამოეთსოჴა და კვალად მთა წმინდასკე მოიქცა ლავრად დიდისა ათასასესსა. სოლო მამანი სისარულით მიეგებნეს და ამბორს უუკეს და ჭმადლობდეს ღმერთსა, რომელმან კვალად მოაქცია მშვიდობით. და ამისა შეიდგომად განიზრასეს მამათა ჩვენი და ჭრქვეს. „ვითარმედ აქა ყოფა ჩვენი შეუძლებელ არს, რამეთუ გაცნი ვართ სხეულთვანსნი და ქართველნი მოგუბმართებენ.“ და ესე განიზრასეს, რათა ვიდრე თავის-უფლად თხსი მონასტერი აღაშენონ, დაღათუ უმნდა საქმე ესე იოანეს, რათა ქართველთა განსვენებისათხს და უფროს სოლო თორნიკის აღშესებისა თხს თავს იდვეს ამისი კელ-ყოფა და ღუთის მომადლებითა ჭპოკეს ადგილი შეენიერი შუა მთა წმინდისა, და აღაშენეს მონასტერი და ეკკლესიანი წმინდისა ღუთის მშობელისა სასელსა ზედა და წმინდისა იოანე ნათლის მცემელისასა ფრიადითა ოფლითა და ღვაწლითა, და ადგილნი მრავალნი და მონასტერნი დასაყუდებელნი გარემოს დიდისა მონასტრისა ვიდრე იმერად ზღვადმდე თხსითა საფასითა იუიდნეს, რომელნი იგი შეენიერ არიან და საწადელ და მომზაკებელ სულიერთა მონაზონთა საყოფლად.

და ეგრეთვე ღუთის-მსახურთა მეფეთა ვინათგან, ესე ვითარნი მსახურებანი მსახურნეს და დიდნი საქმენი უქმნიეს, რომელნიცა ადგილნი და სოფელნი სთხოვნეს ყოველნი ოქროს ბეჭედითა დაუ

მტკიცნეს, რომელნი იგი მრავალჯა არიან და რჩეულ ფრიად ვითარცა
ამას ქვეყანასა შეჭკავს.

სოლო თორნიკ ვინათგან იოტა სვილიაროსი და კვალად აქ-
ვე მოიქცა ურიცხვითა საფასითა და განძითა, რამეთუ უფროს ათორ-
მეტისა კენდინარისა მოიღო, ოდენ სსკათა ტურფათაგან კიდე, რომ-
ელმან იგი ყოველივე მამისა თჯისა სუღიერისა კელთა მისცა და
თავი თჯი სრულად უარჱყო, და არცათუ მცირედი რამე დაუტყვა
კელ-მწიფობასა ქვეშე თჯსა, არამედ ეგე ვითარმან მან განთქმულმან
და სახინომან კაცმან ყოველივე ნება თჯი მოიკუთა, და სრულებით
შეუდგა მორჩილებასა მისსა, და ესეზომი მკურავალება აჩვენსა, რომ-
ელ უკეთუცა შემძლებელ იყო თჯიერ მისისა ბრძანებისა არცა-მცა
წყლისა გემო ისილა და არცა-მცა სიღეუწა ერთი აღმოთქუწა, და არცა
თუ ფოლისა ერთისა ზედა უფალ იყო, არამედ ყოველსავე მამა იოანე
განაგებნ, და მისცემნ ვითარცა ესების და სადაცა ჯერ იყვის.

ამათ ღირსთა და სანატრელთა მამათა ჩვენთა დიდნი საფასენი
და მრავალნი სასმარნი შეწირნეს დიდსა ლავრას და ყოველთა მონა-
სტერთა მთა-წმიდისათა, რომელნი იგი მას უამსა წუთლა გლასაკ
იუწნეს და არა განმრავლებულ ესოდენ და საშუალსა რომელ არს
ყოველისა მთისა შესაკრებელი, ფრიადნი სასმარნი და მონაგებნი მისც-
ნეს და ყოველითვე ზოგად და თითოეულად კაცად კაცადსა ფრიადი
საფასე განუყვეს, რომელთაგანი რაოდენიმე მოვისხენოთ და სსკა
იგი დავიცადოთ, რათა არა ფრიადი სიმრავლე წერილისა იქმნას და
საწყინო ვიქმნეთ მკითხველთა და მსმენელთა.

შემდგომად თორნიკის მიცვალებისა მამა იოანე ნიკრისისა
სენსა შთავარდა და მრავალთა წელთა ცხედარსა ზედა დაკრდომით
მდებარე იყო, და ფრიადთა ტკივილთა მოითმენდა და მარადის ჰმა-
დლობდა ღმერთსა, და ესრეთ მსიარულ იყო სენსა მას სასტიკსა
ვითარცა საფასესა ზედა დიდ-მალსა, და ვითარცა ჰატკივსა და ნიჭსა
სამეფოსა.

და ვითარ იხილა ესე ვითარი უძლურება თჯი ეკედრებოდა მა-
მასა ეფთჳმის, რათა მიითჳალოს ზრუნვა მონასტრისა. სოლო იგი
მოწიწებით აღასრულებდა, მას რათა შეუხდოხ, რამეთუ უძინდა შფო-

თი ამის სოფლისა და არა თავს-იღებდა შოროთის შთავრდომად, გარნა ვინათგან შეუძლებელ-იყო მამისა მოხუცებულისა და სენთ-გან განკაფულისა ურჩება, უნდა თუ არა მოწილ ექმნა მას, და ვიდრელა სოცრთა შინა იყო მოწილდებითა და ბრძახებითა განსაკება საქმეთა მოსასტრისათა, ვითარცა იგონომოსი, და თხნიერ მისისა ბრძახებისა არა რახ იქმოდა.

მას ეამხა შინა სანატრელი და წმიდა ბერი იოანე გრძელის ძე ცხოვნიდებოდა, ვითარცა უსოცროდ დაუუდებით, ოთხთა ეკკლესიათა ლაგრასა შინა და ეგრეთვე არსენი ნინო-წმიდელი, კაცი მაღალი სათნოებითა და მუშაკი ქრისტეს მცნებათა, რომელნი იგი ღუთისა თვს დაუტყვა უბისკოპოსობას, და დაეთ გურაზლაცისა წინაშე მოვიდა. მას კეთილად მოსსენებულმან ღირსად სიწმიდისა მისისა მოიკითხა და ოთხთა ეკკლესიათა წარმოგზავნა, და ესრეთ იგიცა და უუდებით ცხოვნიდებოდა თვისისა მოძღვრისა თანა. ამით უგუშ ნეტართა მამათა ჩვენთა იოანეს და არსენის ფრიადი სიუწარული საქმნდომ ერთ-მანერთისა და მრავალ-ყამ იღუწიდეს მუნ კეთილსა მავას ღვაწლასა მოსაზონებისას. . . .

ამის შემდგომ სანატრელმან მამამან ჩვენმან იოანე პირველ თქმულსა მას საღმობასა შინა განკაფულმან შეისრქნა და ღუთისა მივიდა განმდდრებული ტვროითა სათნოებათათა და ნების მყოფული ღუთისა.

და ეგრეუბოდა რა აღსრულებსა უოკელი კელმწიფება და უფულუბა მამასა ეიოოზემს მისცა, რათა რომელიცა განსება და წესი ენებოს იგიცა დაუდვას მოსასტერსა და მას ზედცა განჭეანონოს, და შინა და გარე ვითარცა ენებოს ეგრეთ განაგოს და მერმე შემდგომად თვისა უბრძასა, რათა გიორგის დაუტეოს მამობა, რომელი იგი თვისივე იყო მათი, კაცი სასულუკანი და ფრთსილი კორციელთა საქმეთა ზედა და კვალად უბრძასა, რათა იგი შემდგომად მისა სსრუა დაუტეოს წინამძღუარსი, რომელი იზოოს სიტყვთ და საქმით სსრუათა უმჯობესმამათა შორის. . . .

და ვითარცა ესე უოკელი წარმოთქვა და აღწერით დაუტევა, მერმე აგუროსა ნეტარსა ეფთუძე სეტარდამოთა გურთსეკათა, და კელთა მისთა

წმიდა სული თვისი ღმერთსა შეკედრას და მშვიდობით მას ზედა დაწვა და დაიძინა თთუჭსა ივნისსა იდ; და მეოხ არს ცხოვრებისათვის. სულთა ჩუქნთასა. სოლო პატროსანი იგი გუჟამი მისი ღმერთ-შემოსილმან მამამან ჩვენმან ეფთჳში ჟეროჳსად შემოსა და დამარსა, და ზედა ეპკლესია წმიდათა მთავარ-ასტელოსთა აღაშენა, და რომელნიცა სარ-წმუნოებით მოუკლებიან მადლსა და ღსინებასა ღირს იქმნებიან, რამეთუ ეშმაკეული ვინმე მოუკდა მას, ოდესმე დასრეს განდღისა მისგან, რომელი ეკიდა საფლავსა ზედა მისსა და მეუტსეულად განიკურნასა და აღიდებდა ღმერთსა.

სოლო ჩვენ პირველსავე სიტყუასა მოვიდეთ, რამეთუ ვითარცა იგი ზემორე ვთქუთ, წარყუანას სამეუფოდ შვილი თვისი ეფთჳმე მამამან იონე, და პირველად ქართულსა სწავლასა ასწავა და მერმე ბერძენულად გაასწავლა ყოვლითავე სწავლებითა სრულებით და სიყრმითაგანვე მადლი ღმერთისა იყო მას ზედა, და ღმერთისაგან მიეცა გულის კმის ყოფა წერილთა, და სულისა წმიდისა მადლითა აღივსო, ვითარცა ეუწუა ნეტარსა იონეს მამასა მისსა გამოცხადებითა წმინდის ღმერთის მშობელისათა, რამეთუ უამსა სიჭაბუკისა მისისასა, ვიდრე უმძალა იყო სენითა მძაფრითა შეპყრობილ-იქმნა და სიკუდილსა მიეახლა და იტყოდა ნეტარი იონე. „ვითარმედ სასოება წარვიწირე ცხოვრებისა მისისა, რამეთუ ვჭკონებდი მეესა შინა სულთა აღმოსლვასა, ვინათგან არცაღა სიტყუა დაშთომილ-იყო მისთანა, არცა ხმაჲ, და ვითარ იგი შეშფოთებულ ვიყავ წარკედ ტამარსა წმინდისა ღმერთის-მშობლისასა და დაკარდი წინაშე წმიდისა დედოფლისა და ცრემლითა მკურვალითა ვეკედრებოდი უხრწნელსა მარადის ქალწულსა ღმერთის მშობელსა, რათა შემწე ეეოს და ჰეოს ღსინება, და ვამტენ მღვდელსა, რათა მსწრაფლ აღმოვიდეს და აზიაროს კარცსა და სისსლსა უფლისა, და ვითარ იგი შეშფოთებულ ვიყავ და აღვსწრაფდი სილვად თუ რაძი იქმნა, განვალე კარი სენაკისა, სადა იგი დამეტევა მწოლარე, და მეუტსეულად ვიყნობსე სული სულნელებისა საკვირველი, რამეთუ იქმნა მოხედვა წმინდისა ღმერთის-მშობელისა, და ვინილე ეფთჳმე, რამეთუ მადლითა მისითა აღდგომილ იყო.“ დაჟდა ცხედარსა ზედა ყოვლითურთ მრთული და უვნებელი.

და ვითარ იგი განჭკრთა გონება ჩემი, და ვკითხვედი მას, ვითარძედა. „რას არს ესე, შვილო? მომიგო და მრქეა მე. „ვითარძედა აწლად წარმომიდგა ვინმე დიდებული დედოფალი და მრქეა ქართულითა ენითა.“ რას არს, რას გელმის ეფთხემე? სოლო მე ვარქე. „ვითარძედა მოკვრელები დედოფალო.“ და ვითარცა ესე ვთქე მომეასლა და მიპურს კელსა და მრქეა. „არას რას არს ვნება შენთანა, აღდეგ, ნუ გეშინს, და წარვედ, გსნილად უბნობდი. და აჭა ესერას ვითარცა მკედავ ყოვლადვე არღარა მელმის.“ და იტყოდა ნეტარი იოანე. „ვიდრე მუნ უამადმდე მსიად უბნობს ქართულად, და ფრიად მწუსარე ვიყავ ამის ჰირისთვს. სოლო მიერითგან დაუეენებულად, ვითარცა წეარო აღმოდინ უწმიდეს ყოველთა ქართველთასა. სოლო მე რას ვისილე ესე დავეარდი წინაშე წმიდისა ღუთის მშობელისა, და მადლი შეესწირე სასოხს მას ჩვენსა და კმადლობდი და კადიდებდი ღმერთსა.

ეტყვნ მამა იონე. „შვილო ჩემო, ქართლისა ქვეყანა დიდად ნაკლულევან არს წიგნთაგან და მრავალნი წიგნნი აკლიან და ვსედავ, რომელ ღმერთსა მოუმაღლებია შენდა, აწ იღუაწე, რათა განამრავლო სასუიდელო შენი ღუთისაგან.“ და იგი ვითარცა იყო ყოველსავე ზედა მოწილი მოსწრაიედ შეუდგა ბრძანებასა მისსა და იწყო თარგმანებად, და ყოველნივე განაკვირნა, რამეთუ ეგე ვითარი თარგმანი გარეშე მათ ჰირველთასა არღარა გამოჩინებულ არს ენასა ჩვენსა და კგონებ, თუ არცა გამოჩინებად არს და მრავალნი წიგნნი წარსცნის წინაშე დავით გურაშალატისა.

მრავალნი წიგნნი თარგმნსა ღმერთ-შემოხილმან მამამან ჩვენმან და ესრეთ აღაოჩინა მისდა რწმუნებული იგი ტალანტი და უმრავლესნი შემოთქმულთა ამათ წიგნთაგანნი თარგმნსა. ვიდრელა მამა მისი იონე ცოცხალ იყო, და ყოველი ზრუნვა და საურავი მონასტრისა მას ეტჯრთა, რამეთუ ვითარცა ზემო ვთქეთ ნეტარმან იოანე მრავალნი წელნი დაუქნა სხეულებსა შინა, და იგი მსასურებდა უძღურებასა მისსა დლე და ღამე, და კვალად წინა-მძღურობასა შინა დაჭყო ათხუთმეტი წელი, და სამასისა სულისა ზრუნვა, და დიდისა ლავრისა განგება და მთა-წმიდელთა უფროსნი საურავნი მონასტრისა მიერ იურვოდეს და თვსსა კანონსა დიდსა და მძიმესა

ძლიერად აღასრულებდა, და ამის ყოველისა თანა კეთილსა მას შრო-
მასა თარგმანებისასა არა დაატყდა, არცა სტემდა განსვენებისა თვ-
სა თვსსა; არამედ ყოვლადვე იჭირვირს და ღამეთა ათევენ, რამეთუ
უფროსნი წიგნნი ღამით სანთლითა უთარგმნიან, ვითარცა ვთქუთ
ფრადისა უცაღაებისაგან და საურაჳთა.

ვიდრეღა მამა იოანე ცოცხალ იყო მოვიწვევიდა მონაზონთ
ჭრომისა ქუჭყანისა, კაცი განთქმული სათნოებითა, რომლისა სა-
თნოებათა ჰსწამებდა ქვეყანა ჭრომისა და საბერძნეთისა, მძა ვენეკენ-
ტოს დუკისა წარჩინებული ნათესავით. ესე მოვიდა ექუთა მოწაფე-
თა თვსთა თანა მთასა ამას წმინდასა ლოცვაჲდ, და ვითარ იხილეს მ-
მათა ჩვენთა მადლითა შემკობილი სასე მისი, ვითარცა თჳსი და მე-
ცნიერი ესრეთ მოიკითხეს და სისარულით შეიწყინარეს და ევედრუ-
ბოდეს აქა ყოფასა და ეტყოდეს ვითარმედ. „ჩვენცა უცხონი ვართ
და შენცა უცხო ხარ, და ძლით დაარწმუნეს, რამეთუ ენება, რათამცა
ერთაგან იფიქრეს მონასტერსა შინა, სოლო იგი ვინათგან საჩინო კა-
ცი იყო და სასელაონი, ვითარცა ჰცნეს ჭრომთა, რომელნი იუჴნეს
სამეფოს და სსუათა ქალაქთა მრავალი ერი შემოკრბა, რათა მონაზონ
იქმნეს მისგან:

მერმე მამათა ჩვენთა გასწავსეს წმინდასა მას ბერსა, ვითარმედ
„წმიდაჲ მამაჲ, ვინათგან ესოდენტა სულთა აცხოვნებ უმჯობეს არს,
რათა მოჰპარსნენ და მისეჲს ცხოვრებისა ექმნა სულსა მათსა და
დძეროსა მიუპყრენ; უწყით რამეთუ სსუცა ერი მოსლჳდ არს, რათა
სასე მონაზონებისა კელთაგან შენთა მიიღონ, ჩვენ გიყიდლოთ ადგი-
ლი, და ყოვლითავე საკმრითა შეგეწიენთ.“ სოლო დაღაცათუ უმნდა
წმინდასა მას კაცსა შოლოთი და ზრუნვა, არა ინება ურჩება ბრძანებისა
მათისა, ვინაცა აღაშენა მონასტერი შეკნიერი და მძანი მრავალნი შეჰ-
კრიბნა, და თჳსადგომითა მამათა ჩვენთათა სრულჳყო ყოველივე სა-
ქმე შენებისა, და ზედას ზედა მოკადნ იგი სილჳდ მათდა, და დაჰ-
უჴნის დღენი მრავალნი, და ვითარმედ მიიქცინ თვსსავე მონასტერსა
და იგი სოლო მონასტერი არს ჭრომთა დღეს მთაწმიდას და კეთი-
ლად და წესიერად ცხოვნდებიან განონსა და განკებასა ზედა წმინდისა
ბუნედიკტესა, რომელისა ცხოვრება წერილ არს დიალოგონსა შინა.

პირველად მოხსენებულსა მას ღირსსა მღუდელსა გაბრიელ ქა-
თველსა და ამას წმიდა ბერსა დიდსა ლეონს ჭრომისა ფრიადი სიყუ-
რული აქენდათ სულიერი, და ოდესცა მოვიდის ჩილვად მამთა, მა-
ხლობელად სენაკსა გაბრიელისსა აქენდა სენაკი და მუნ დაჰყენის
დღენი იგი, და თვისსა ენისაგან კიდე არცა მან იტოდა, არცა მან.
და ვითარცა შესნედიის გამოვიდის თვისთა სენაკითგან და ლოცვა
ჰქვიან და დასხდიან, კიდრე ცისკრის რეკამდე უბნობდიან სიტყუათა
სადმოთოთა, და კიდრე წარსლვადმდე ამას ესრეთ ჰყოფდიან ყოველ-
თა მწუხრთა. და იტყოდეს მამანი ჩვენნი, ვინაცა გარემოს მათსა
იუჟნეს სულიერნი ძმანი, და ფიციით დაგვარწმენეს, ვითარმედ ოდეს-
ცა მოვიდის დიდი ლეონ მარადის ესრეთ ჰყოფნ იგი და გაბრიელ
მღვდელი, და ჰწამებდეს ვითარმედ მათისა სიწმიდისაგან ყოველივე
შესაძლებელ არს და საწმუნო, რამეთუ დიდ-იუჟნეს იგინი წინაშე
ღუთისა და სრულ.

აღასრულნა წმინდამან მამამან ჩვენმან ეფთჳში ათხუთმეტისა წლო-
სა უამნი შემდგომად მამისა თვისსა აღსრულებისა წინამძღვრობასა
შინა, და მერმე ვედრებითა შემოხსენებულთა მათ წმიდათა ბერთა-
თა, არსენი ეპისკოპოზისა, და ოანე გრძელის ძისათა იჯმნა წინამძღუ-
რობისაგან. ხოლო სედვიდეს ღირსნი იგი ბერნი, რომელ მიხეისი-
თა მრავალ-ფერთა ზრუნვათათა დაეხრწეოდა თარგმანებისგან წმინ-
დათა წერილთათა, და ესრეთ მოიცალა და თვისსა სენაკსა დაჰდა და
წინამძღვრობა მამთა შეკედრა გიორგის, რომელისა თვის ემცნო მა-
მასა იოანეს თვისსავე ნათესავსა და თავადი წიგნთა საღთოთა თარ-
გმანებასა შეუდგა და ფრიადნი წიგნნი თარგმნნა, რომელთაგანი რა-
ოდენიმე შემოგვსენებინა:

ხოლო აქენდა ზრუნვაცა დიდისა ლავრისა, და კიდრემდის ერჩ-
დეს კეთილად განაგებდა, ხოლო უგანასგნელ იწყეს თავსედობად და
ამბოხებად და წინა-ამძღვართა ზედას ზედა ცვალებად, და უმეტეს
აღორძნდებოდეს ამბოხება მათი, კიდრემდის სამეფოდ აღვიდეს და
აუწყეს შოროთისა მათისათვის კოსტანტინეს მეფესა. ხოლო ცნა
რა მეფემან, ვითარედ დიდი ეფთჳში არს განმკებელი მათი აღუწოდა
მას სამეფოდ, რომელი ყოველი ჭეშმარიტი ისწაოს მისგან. რომელი

დიდი სარწმუნოება და სიუკარუელი აქუნდა მისა მიმართ ღირსებისა მისისათვის:

და ვითარცა წარვიდოდა წინაშე მეფისა შეკრიბნა ძმანი ყოველნი და ნუგეშინიჭსცა და ტაბლა კეთილი განუმზადა. და დიდად პატრიუ-ჭსცა, და იჯმნა მეფისაგან, და მეტე წარვიდა სანატრელისა, და ქრისტეს ნების მეოფელისა თეოფანე სუცისა, რომლისა მიმართ დიდი სიუკარული აქუნდა მამასა ეფეთჳმის, რამეთუ სიყრმითგან აქა აღზრდილ იყო და ყოვლითა სათნოებითა განშეკენებულ იყო, და იყო იგი მღვდელი სათნო უფლისა და სწავლული ფრად, და გელოვნებით მიწეგნილი წიგნთა საღთოთა, რომლისათჳს ჰსწამებდა მამა, ეფთჳმი, ვითარმედ უფროს ათას სუთასისა დრაჰკანისა უწერიან წიგნნი მონასტრისანი შინათ და გარეთ, და ვინათგან არსენი და იოანე შეისტესნეს მრავალ-გზის მას ჰკითხავს სულიერად მამა ჩვენი: ამას უკრძალ ნეტარისა ბერისა წარვიდა და მოიგითსა იგი, ტირილით და ლოცვასა ეკედრა. ხოლო იგი მოესკია და ცრემლით ჰკრქუა. „ვითარმედ ვაძე უბადრუკსა, რომელი არღარა ოდეს გისილო შენ კორციელად, წმინდაო მამაო, თჳთ მამაცა ეფთჳმი ეწამებოდა სიტყუათა მისთა, რომელი იგი იქმნაცა და აღესრულა ორთავე წინასწარმეტყველობა.

რამეთუ ვითარცა ვთქუ აღვიდა ღმერთ-შემოსილი მამა ჩვენი ეფთჳმი სამეფოდ, და ვითარცა ცნა მეფემან მოხლჳა მისი დიდითა პატრიოთა მოიგითსა იგი, და გამოჰკითხა საქმე ლავრისა, და ვიდრე დაურკებადმდე ყოვლისა საურავისა მრავალნი უამნი გარდასდენ და მოიწია დღესასწაული წმინდისა იოანეს ღუთის-მეტყვეელისა, და ვითარცა აქუნდა ჩვეულება დიდებულად გარდაისადა და მრავალნი გლასაკნი იღუაწნა და მონაზონთა მათ, რომელთა თანა იყო კეთილად ნუგეშინი-ჭსცა, და თჳთ თავით თჳსით მსახურა, და ყოვლითა კეთილითა აღავსნა, და ამასა შემდგომად თავადმან პირი იხსნა, და მცირედ განისუენა შრომისაგან. და ვითარცა აღდგა მოესხენა სატი წმიდისა იოანე მასარებელისა, რომელი მსატკრვისად მიეცა განსაკებულად. და უბრძანა მოწაფესა რა წარვიდეს და უთხრას. „ვითარმედ ჟერ არს შეკაზმა მისი.“ და მეტე ჰკრქუა. „ვითარმედ ვითარ იგი გზმს ჩვენ ნუ უბე და ვერ გააკონო, შვილო, არამედ დამისხენ სახეღარსა და მე

თუთ წარვიდე.“ სოლო იყო ჯოჯოი იგი ასლად სუიდული, და მანკი-
ერი, და მათ არა იტოლეს სიძეგრე მისი და სხონება. და ვითარ წარ-
კლეს ხანი რაოდენიმე ჳზოვა ვინმე გლასაკი, რომელი ითხოვდა ქვე-
ლის საქმარსა, სოლო იგი აღდგა შემოსილი ძონძებითა და მოჰმარ-
თა მიღებად ქველის საქმისა. სოლო ვითარცა დასედნა მანკიერმან მან
საკედარმან მუის განჭკრთა და იწყო სიუღტოლად, და აქა და იქი ეგვი-
თებოდა ვირემდის ფიცსლად მოსწყულა წმიდა იგი და სანატრელი მამა
ჩვენი. და ვითარცა გარდამოაგდო ფრიადი ერი შეკრბა მის ზედა,
რამეთუ ყოველნი მეცნიერ იუვენეს და ყოველნი ტიროდეს და იგლო-
დეს და მერმე წარვიდეს მონასტრად, სადა იგი სავანე იყო. და ვი-
თარ ესმა კოსტანტინე მეფესა დიდად შეწუსნა, და წარვიდნა თხზი
ვინმე საკუთარი და მოიკითხა იგი და ეგრეთვე მოქალაქეთა დიდებულ-
თა და მთავართა და ჰალატისათა დიდი სარწმუნოება და სიყვარუ-
ლი აქუნდათ, და ყოველნი მოვიდოდეს, ცრემლითა ილტობოდეს და
ამბორს უყოფდეს და წარვიდოდეს. ქართველთათჳს რა ვინ თქუბს
გუჴსა, რამეთუ ყოვლადვე განუშორებელ იუჴნეს ანგელოზთა მობაძვისა
მას გუჴმსა მისსა, და ტყეებითა ფრიადითა იგლოვდეს სიობლესა თჳსსა.
და ესრეთ ლოცვასა შინა და მადლობასა ღუთისა გარდაიცვალა, სამ-
გზის სანატრელი იგი და ღმერთ-შემოსილი მამა ჩვენი ეფთჳმი, და
ფრიადი მწუსარება მოიწია ჩვენ ზედა, რომელნი დაჳკვლით ტეზილ-
სა მას და სწადელსა მამასა ჩვენსა, სოლო იგი წარვიდა წინამე-
უფლისა ნათელსა მას მიუარხდილებელსა ყოველთა თანა წმიდათა,
რომელნი საუკუნითგან სათნო ეუვენეს ღმერთსა და მეოხ არს ცხო-
ვრებისათჳს სულთა ჩვენთასა წინამე სამებისა წმინდისა. სოლო ჰა-
ტიოსანნი იგი ნაწილნი მისნი აღმოიყვანეს თჳსსავე მონასტრსა
და ღვისსენეს სამარხოსა ლუსკუმასა ტამარსა შინა წმიდისა იოსაჲ ნ-
თლის-მცემელისასა და რომელნი სარწმუნოებით მოუხდებიან გურსუ-
ბისა მადლსა ამლოიკსებუნ უსკებით კადნიერებითა მისითა წინამე
ღუთისა, აღესრულა სამგზის სანატრელი მამა ჩვენი ეფთჳმი თჳს-
სა მაისსა იგ, დღესა ორშაბათსა, ინდიკტონსა ია, წელსა დასა-
ბამითგან სოფლისათ ექვს-ათას სუთას ოცდა მუათქვსმეტესა წელ-
სა, სადიდებულად მამისა და მისა და სულისა წმინდისა, რომლისა

აჩხ დიდება და ჰატვი აწდა მარადის და უკუნითი უკუნისამდე ამინ.

2, ცხოვრება წმინდისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა გიორგი მთა-წმინდელისა.

იყო ნეტარი ესე სათესავით ქართველი, სოლო მამის მამულად ღუთის მსახურისა მისგან და ღუთიჲ დატულისა ქვეყანისა, რომელსა სამცხე ეწოდების, სოლო თვით აღმოეცენა იგი ქვეყანასა თრიალეთისასა, ვითარცა ღირსმან საქმისამან გუაუწყოს.

რამეთუ მშობელი მისნი იუენეს ღუთის მსახური, და ეწოდებოდა მამასა მისსა იაკობ, სოლო დედასა მარიამ. ესე იაკობ იყო ერთგულთაგანი და საკუთართა ღუთის-მსახურისა მეფისა გიორგისთა, და საქმისა რომლისათვისმე საერთგულოსა მოციქულად წარვილისა მეფისა მიერ სპარსეთს, და ვითარცა წარმართა სუბითა, ღუთისათა სავანე ჭყო დაბასა მას და სსლსა, რომელსა იყოფოდეს მშობელი ამის წმინდისა დედისანი. სოლო იაკობ, ვითარცა ისილა წესიერი იგი და სათნო ცხოვრება მათი, და უმეტესადღა ვთქუათ თუ ღუთისა საუკარელი განტება მათი და ეტრფილა კეთილსა ცხოვრებასა მათსა. სოლო შვილად მსოლოდ შობილად ესუათ მათ მარიამ, და სიუკარელისა თვს მისისა აჩხ ვისდა მიეთსოვათ დაღაცათუ მრავალთა მიერ მიებულ იყო სძლად მიუქანებად სახედ თვსად.

სოლო იაკობ ისილა რა უკენიერება სატისა მისისა და ჩარნარი იგი და დაწუნარებული ქცევა მისი, განკრძალული სასე და ჭრქუა მშობელთა მისთა. „დამიმარსეთ შვილი ეგე თქვენი კეთილად, მოთუვი-ქცე მშვიდობით მე ვიქარწინო ეგე და სრულიად თქვენთანა დაემკვიდრო. და სუბითა ღუთისათა კეთილად განემარჯუა, და მშვიდობით მოიქცა, და მეფე დიდად მოიმაღლა და ესერა მოვიდა ზემოსხენებულთა მათ თანა მშობელთა ქალწულისათა და იქარწინა სჯულიერითა და წმინდითა ქარწინებითა, ვითარცა იტყვს მოციქული, წმინდა აჩხ ქარწილი და საწოლი შეუგინებელი და ესრეთ აკურთსნა

ღმერთმან, ვითარცა დიდი იაკობ და რაქაელ, რამეთუ კორციელსაცა თანა სიმდიდრესა შვილიერებითაცა ჰატევისცა, რამეთუ ესსენეს სამნი ძენი და სამნი ასულნი:

სოლო ნეტართა მათ მეუღლეთა კეთილად განიზრახეს, რათა ჰირველი ნაყოფი თვისი ღმერთსა შესწირონ. სოლო მიეცა რასული ჰირველი უწოდეს სასულით თეკლა და ჰატევისცეს სახელითა ჰირველ-მონაწამისათა, და ვითარცა იქმნა იგი შვიდისა წლისა შექწირეს იგი ღმერთსა, ვითარცა აღეთქვა, და წარიუვანეს იგი სამცხეს მონასტერსა სადღოსა, რომელსა ტაძრისი ეწოდების და მისცეს იგი კელთა წინა-მძღვარსა მის მონასტრისასა, რომელსა საბანია ეწოდებოდა, დედა-კაცსა ღირსსა და წმიდასა, რომელმანცა შეიწინაწა იგი ვითარცა შვილი თვისი და კეთილად აღზარდა, და კვალად ჰშეეს სხვა წული შვილი, რომელსა უწოდეს იოანე და ესრეთ განიზრახეს კვალად კეთილთა მათ მშობელთა, რათა უბეთუ იშუჭს სხვა წული მათდა შექსწირონ იგი ღმერთსა, რამეთუ ვერძისა ჯერ-არსო შეწირვად.

სოლო მირიამს ეძინა თავისგან ღამესა ერთხა ეჩვენა მას ბრწყინ-ვალე ვინმე დიდებული, რომელი ეტყუადა. „აჲ ესე რა ჰშეე ურმა წული ვერძი რჩეული ღმთისა შექსწირე იგი მისა რომლისად ავითქვა მას, და სახელი უწოდე მას გიორგი.“ და ვითარცა განიღვიძა დედა-კაცმან მან შიშითა და სიხარულითა მიუთხრა ესე ყოველი ქმარსა თვისსა, და აღდგეს ორნივე ერთობით, და ცრემლით მადლობა შესწირეს ღმერთსა და მოელოდეს აღთქმასა მას საღმერთოსა.

იხილეთ, ჳ მორწმუნენო, ვითარ სასულის წოდებითა ჰირველით-განვე ყოფადი მის მიერ ჩვენებასა მას ღამისასა ცხადი და განმარ-ტებული საქმე მოესწავებოდა, რამეთუ საღთოსა სასულიეროსა მუშა-კობასა დედასა ურძისასა მასარებელი იგი მისი წინასწარ-აუწყებდა, რამეთუ ორნატა ეკვლესიისათა მის მიერ მუშაკობად მოასწავებდა და საუნჯესა მორწმუნეთასა ღმთის-მსახურებასა იფქლისა აღკებად ახარებდა, რამეთუ ბერძულითა ენითა გიორგი მუშაკად გამოითარ-კმანების.

სოლო ჩვენ ჰირველსკე სიტყუასა მოვიდეთ. შემდგომად დღეთა

როდენთამე იშვა მათდა უფლისა მიერ აღთქმული იგი ნიჭი და
იზრდებოდა კორციელისა თანა ჭასაკისა სულიერითადაცა ჭასაკითა, და
განიპოხებოდა მადლითა სულისა წმინდისათა და იყო იგი სიყრმითგან
საკსე შიშითა და სიუჭარულითა ღმრთისათა, და ვითარცა წერილ არს
დღე და ღამე სჯულსა უფლისსა იყო ნება მისი და სჯულსა მისსა
ზრასან იგი დღე და ღამე; ამისთვისცა იქმნა იგი, ვითარცა ხე დანერ-
გული თანა-წარსადინელსა წყალთასა ღმრთივ სულიერითასა, და გამოცა
თხსსა ჟამსა ნაყოფი შვენიერი და სეცისა საუნჯეთა ღირსი.

რამეთუ ვითარცა იქმნა იგი შვიდისა წლისა აღთქმა იგი აღ-
სრულეს მშობელთა მისთა, და მასვე შემოსხსენებულსა მოხასტერსა
ტაძრისს დისა თხსისათა წარგზავნეს და შეკედრეს ღმერთსა მომცე-
მელსა კეთილისა მის ნაყოფისა. არამედ ვინამთგან სიურმესაკე თხს-
სა მშობელთა მოღვაწეობისაგან დააკლდა და ვითარცა მოჩნი კეთილი
ადმოცნებასაკე თავსა თხსსა ყოფადსა მას წარმატებასა აუწიებს
ქვეყნის მოქმედთა, ვითარცა იტყვის დაკით მართალი: ვითარცა თი-
ნიკი აღუვაკდეს და ვითარცა ნაძვი ღიბანისა განმრავლდეს დანერგული
სასლსა შინა უფლისსა, ესოთა სასლისა ღმრთისა ჩვენისათა ჭყვარ-
დეს; და ესრეთ ვითარცა ასალ-ნერგი შვენიერი იზრდებოდა მოხას-
ტერსა მას შინა და ისწავლიდა წერილთა საღთთა დედაკაცისა
მისგან, ღირსისა დისა თხსისა, და მოსწრაფებითა გონებისათა
საგონებელ-იყო მხილველთაგან, თუ აღუვაკებასა თანა მეუფსელუად
ნაყოფსა გამოიღებს, რამეთუ ვითარცა მოხეს თხს წერილ არს.
„მკვრცხლ იყო ღმრთისა იგი ყრმა.“ და ვითარცა დაჭყო მოხას-
ტერსა მას შინა სამი წელი და იქმნა ჭასაკითა აფის წლისა, სოლო
გონებითა, ვითარცა მსცოვანი და მოსუცებული, იხილვებოდა საკვირ-
ველად მხილველთა და მხმენელთაგან.

ესხნეს ნეტარსა ამას ორნი მამის მამნი სახულს, ორნივე უსუ-
ცხნი მამისა მისისანი, კაცნი ღმერთ-შემოსილნი და საესენი საღთ-
თა მადლითა. უსუცხისა მის სასელი გიორგი მწერალი, რამელი
ყოფილ იყო მწერალთა „ხედა მთავრად გურაპალატისა“, სოლო მე-
რისა მის სასელი საბა, კაცი წრფელი და უმანკო. ესენი მკვიდრ იუ-
ნეს სახულს, ორითავე ცხოვრებითა შეზავებულად, რამეთუ სიძლი-

დრეს თანა საღთოსა მოქალაქობისასა სოციალიცა სიმდიდრე უხუჭ.
ბით აქუნდა.

ამათ ღირსთა ბერთა, ვითარცა ეუწყა ყრმისა გიორგის სიკეთე
და ღუთის-მოშიშება, მსწრაფელ მიუძცხეს ძმასა თვსსა იაკობს, წათა
ყოვლითა სწრაფითა ყრმა იგი გიორგი მათ-თანა მოიუყანოხ. სოლო
მას ვითარცა ესმა მსწრაფელ აღასრულა ბრძანებული მათი, და წარი-
ყვანა სასულად შვილი თვისი, პირველად შეჭკედრა იგი ყოვლად წმი-
და ღუთის-მშობელსა, რომლისა იგი ერთ-გულ მსასურ და საკუთარ
მონა ყოფად იყო, და მეტე თვსთა ძმათა მიუთვალა, და თვთ სის-
რულით წარვიდა სასედ თვსად.

სოლო ნეტართა მათ, ვითარცა ისილეს გონიერება იგი და
დაწუნარებულება სასისა მისისა და თავის-რუფალი იგი და აღუძრველი
გონება განისარეს და ჭმადლობდეს ღმერთსა, რამეთუ ისილეს მათ
ყრმა მოსუცებულობითა შემკული და ჭაბუკი საბერითა განშვენებული,
ვითარცა იტყვის დიდი ბასილი: „მკცე არს სიბრძნე და გონიერება
ჯატოა შორის და თუ არა სისპეტაკე თმათა არად სარგებელ არს.“
და კვლად გვისწავიეს დანიელისა თვს და იერემიას თვს, რომელ
ერთი იგი მსაჯულ მოსუცებულთა იქნა, სოლო მეორე იგი საშოთა-
გან განწმენდილი წინასწარ-მეტყველებდა.

სოლო ვითარცა ესთქე ისილეს რა კეთილთა მათ ბერთა ძმის-
წული თვისი ესრეთ შემკული, მიჭტუნარეს იგი მამასა მაკარის, რომელი
იგი მას უამსა ღირსებისა თვს მისისა წინამძღვარ იყო დიდი-
სა მის ლავრისა. სოლო მან ვითარცა ისილა ფრიად განისარა, და
ვითარცა შვილი შეიტკბო. აკურთხა იგი კურთხევითა მით აბრასამი-
ნითა, ეკვლესიისა ევლოგიისა მონაწილე ჭყო, და სულისა თვისისა
შვილად უწოდა, და ეგრეთვე დიდსა მასცა ბასილის ბაგრატის მე-
მაჭტუნარეს, და წმიდა კურთხევა მისი მიღებად ჰსცეს, რომელი იგი
მას უამსა შინა იყო მოძღვარი და განმანათლებელი ქვეყანისა ჩვენისა.
და კვლად ღმერთ-შემოსილმან ანტონი ისილა რა განისარა, და
ყოვლითა კურთხევითა აკურთხა და ესრეთ ყოველთა ძმათა კურთხე-
ვა მიადებიეს და მეტელა წარიუყანეს სასედ თვსად.

მაშინ განიზრახეს საღთოთა მათ მოსუცებულთა თანა შემოკე

ნებულთა ამათ მამათათა, რათა ჰირვედ ყოვლისა ღმთივ-სულიერ-
სა ვისმე და მწყემსა კეთილსა შეკედრონ შვილი თვისი, რათა
სულიერითა ჭასაკითა აღორძინდებოდის და საღმთოთა მათ სწავლასა
სძესა მის მიერ ასმიდეს და სისრულედ სათნოებათა წარმეტკობდეს,
და ვინმცა იხილეს სსრუა უმაღლესი სათნოებითა და სულიერითა მო-
ძღვრებათა შინა განთქმული, გაჩნა დიდი ილარჩიონ თუაღელი, რომ-
ელი იგი მას უამსა შინა, ვითარცა მთიები ბრწყინვიდა კრებულსა
შორის მამათასა, რომლისა სათნოებითა და მოღვაწეებითა აქ წარმო-
ექმა შეუძლებელ არს. ამას ნეტარსა შეკედრეს შვილი თვისი და მო-
საზრონებისა წარმართებად ეკედრებოდეს. სოლო წმინდამან მან, ვითარ-
ცა ღმთისა მიერ მოცემული კეთილი შვილი ეგრეთ შეიწყნარა და
წესიერებისა მიმართ და სათნოებისა წურთად იყო, და ესრეთ წარმე-
ტკობდა ნებითა ღმთისათა და ვითარცა სერგი კეთილი დასერგული
თანა წარსადინელსა ღმთივ სულიერითა წერილთასა დღითი დღე
აღორძინდებოდა.

სოლო აუწყეს სწავლათაცა საეკლესიოთა და სამღვდელთა, რომ-
ელთა შინა უმეტეს ყოველთა ჭასაკის სწორთა მისთასა წარმეტკა
და საგულეებელი იგი საწელიწდონი და შეწუბილებანი იგი გულე-
ბათანი ყოველნივე მეფსა შინა ზეპირით დაისწავნა, საღმთოთა გულა
წიგნთა კითხვისა თვს რად საკმარ არს სიტყუა, რომელთა იგი შინა
უადრეს ძაღისა თვისისა დაშურა და გამოიცადა, რომელსა შინა არა
ჭსტემდა ძილსა თვალთა განსკენებასა, გულავ სორცთასა, ყოვლადვე არა
თავს იღებდა და მაშინდელი იგი წერილთა გულის-სმის-ყოფა, ვი-
თარცა წინდი რამე მომავალთა საქმეთა თვს მიიღო და ესრეთ ყო-
ველნივე საღმთონი წერილნი: ძველისა და ახლისა შჯულისანი,
რომელნი რდენ ჩვენსა ენასა ჭზოვისა ყოველნივე კელილად გულად
ისრნა.

სოლო უწყი ვითარმედ მრავალთა გსურლს სმენად თუ ვინა ახ-
წავა ბერძული სწავლა, გინა ვინა დაგზუნჯა საფასე ესე მოუკლებელი?
ფერის ჯოჯის ძემან, დის სიძემან ბასილი ბაგრატის ძისამან, რასა
თვისმე ვახსენე და ბასილისი, ამის თვს რამეთუ იტყოდა წმიდა იგი,
ვითარმედ არა უდარეს იყო ღირსი ესე დედაკაცი ღმთის მსახურები-

თა ძმასა თვსსა ნეტარსა ბასილისო. ამან ფერის ჯოჯის ძემან და მეუღლემან მიხმან განიზრახეს კეთილად, რათა ვატი საღთოთა იმიონ სულისა მათისა კეთილისა მასწავლელად და უწესობისა დამაყენებელად, და რათა ყოვლადგუ მასლობელად მათდა იყოს. ამის პირისა რაზს ორთა-კე გამოიძიეს და დაამტკიცეს, ვითარმედ გიორგი მწერლისა უგონიერესსა ვერ ვის ჰპოებენ; ამის თვს დიდითა ვედრებითა და ქენებითა გიორგი მწერალი წარიყვანეს, და ყოველი საქმე მათი სულიერი და კარციელი მას დაამოწმილეს; სოლო ამან გიორგი ნეტარი ძმისწული თვსი ყრმა გიორგი თანა-წარიტანსა, რამეთუ ფრად კეძარებოდა სეპირით განონარსობასა, რამეთუ თვთ მოსუცებული იყო.

სოლო ვითარ იხილეს კეთილთა მათ მეუღლეთა განისარეს ფრად, და საღთომან მან დედაკაცმან შვილად თვსად აღიარა გიორგი, და დაჭყვეს მრავალი უამი კეთილსა და ღმთისა სათნოსა ცხოვრებასა შინა. სოლო ამისა შემდგომად რისსკითა ბასილი მეფისათა ფეროს თავი წარეკვეთა, რამეთუ განდგომილებს დასწამეს, და ესრეთ, ბქმანებითა სამეფოთა ესე ღირსი დედაკაცი ერთ-თურთ თვსით კოსტანტინეზოლედ წარიყვანეს, ვინა იგი დაჭყვეს ათორმეტი წელი. სოლო მათსა მუნ ყოფასა მამის ძმამან საკვრეულისა ყრმისამან, და უფროსდა ვთქუა საღთომან მან დედაკაცმან სასწავლოდ მისცეს ყრმა იგი გიორგი, კაცთა ფილასოფოსთა და რიტორთა, ორითავე ცხოვრებითა შემკობილთა, არა ერის კაცთა, არამედ მონასტონთა და ღმთის მოშაშთა, და ყოველთა მიერ წამებულთა და ესრეთ ათორმეტსა მას წელსა ყოველივე მოსწრაფება და გულს-მოდგინება ერთბამად შემოკრიბა, ვიდრელა სიმასვილითა გონებისათა აღმეტა და ორ-კვამოვე სრულ ქმნილთა, ერთ კვამოთა თანა წარკდა, ვიდრელა დიდად განკვრდეს ყრმანი იგი ბერქენტანი, მისსა მას ეკოდენსა მოსწრაფებასა და სიმასვილესა გონებისასა აღმკვოდეს.

და რა ჭყო სწავლასა მას შინა ვითარ ვთქუ ათორმეტი წელი, და ვითარცა ქვეყანამან კეთილი თესლი სწავლულობისა შეიწესარ ორნატთა შინა სულისა თვსისათა, რამელი იგი უამსა თვსსა გამოდებად ედა აღვსებად სულსა მშიერთასა, და განმდიდრებად ღმთისა კვლესიასა.

ამისა შემდგომად ბრძანებითა სამეუფოთა კვალად თვსთავე შრას-
ტინთა მიიქცა საღთო ესე დედაკაცი ტოვარწლიატახს, და თანა წა-
წიყვანა ყრმა გიორგი მამის ძმისავე თვისისა. სოლო ეუწყა, ვითარმედ
დედა მისი მიცვალებულ იყო, სოლო მამა მისი წუთ ცოცხალ იყო,
რომელი იგი ძმამან მისმან გიორგი თავისა თვისისა თანამოიუჭანა
ტოვარწლიატახს, და ერთბამად იყოფოდეს. სოლო ყრმა იგი წარვი-
და სასულს მამის ძმისა თვისისა თანა საბასა, და ვითარცა იქმნა
ოცდა სუთისა წლისა ტკბილსა მას უღელსა მონაზონებისასა ქედი
თვსი მოუდრიკა, რამეთუ დაღაცათუ მონაზონი იყო სიყრმითვან,
სოლო წუთ გურთსეკა მონაზონებისა არა მიედო, რამეთუ მოძღვარი
მისი სულიერი და ღვაწლთა მიმართ მონაზონებისათა მწუჭთელი დი-
დი ილარიონ წუთ-გარცთოდა შინა იყო, და კელთავან მისთა მიიღო
გურთსეკა მონაზონებისა, რამეთუ იგი იყო პირველ მოძღვარი მისი
და მისეუნი ყოვლისა კეთილისა. ამისა შემდგომად აღძრვითა ზეგარ-
დმოღთა მოუხდა სურვილი უცხოებისა და სიგლასაკისა და თვსთა
და მეგობართავან განშორებისა, და უფროსდა ვთქნა თუ სურვილი
თავკანის-ცემისა თვს წმიდათა მათ და განმაცხოველებელთა ად-
გილთა, ვინა იგი აღასრულა ყოველი განგებულება ცხოვრებისა ჩვე-
ნისა სიტყუამან მამისამან, მოსრულმან ცხოვრებისათვს ჩვენისა; სო-
ლო იყოცა განგებულება ღუთისა საქმესა ამას შინა, რომელი იგი
წინასწარ ყოველსავე მეცნიერ-არს, და ყოფადთა ვითარცა ყოფილთა
სედავს, ვითარცა იგი მოხეს რა წინასწარმეტყველად განჰმზადებდა,
პირველ ყოვლისა თვსთავან გამოიყვანა და აბრასამს რა თანა აღ-
თქმასა დასდებდა ქვეყანისა თვისის დატყევა უბრძანა. ეგრეთვე მრ-
კალთა წმიდათა თვს წერილ არს: ჰნებავენ რა მიასლება ღუთისა, პირ-
ველ ყოველისა თვსთავან და მეგობართა განუშორნისან, და ჭეშმარიტი
იგი თვსება ზრასკა ღუთისა მაშინდა ჰპოვიან. ვითარცა ვიტყოდი
წმიდისა ამის თვს, მოუვიდა სურვილი უცხოებისა და თვსთავან გან-
შორებისა, და ფარულად ყოველთა მეგობართავან და მეცნიერთა
სივლტოლა იუქმია, და წარემართა იერუსალიმით კერძო.

სოლო ვითარცა ცნა მამამან მაკარი და ყოველთა მათ ღმერთ-
შემოსილთა ბერთა, შეწუსნეს ფრიად და ყოველთა კერძო მეციებელ-

ნი და შეიპყრობელნი განაკლინეს და ყოველნი გზანი მოიტყუნეს, მასინ ვითარცა გულის-სმა-ჭყო, რამეთუ შეიპყრობდეს, საღთო ღონე ისჯიის, ვითარცა დიდმან ზთანასთ და შესამოსელი თვისი ფრიად კეთილი მისცა იგი გლასაკს ვისმე და მისი იგი დაბეზული შეიმოსა და ჭპოვა მწუნსარე ერთი წინა-მძღვრისაგან დატყეპული, უპურ წინა და წარმართა გზასა თვისსა. და ესრეთ განეკა დამსწკველთა გზისა მის კეთილისათა, რამეთუ დაღაცათუ სიყვარულითა იქმოდეს, არამედ არა კეთილ იყო მომავალთა საქმეთა თვის. სოლო იტყოდა თუთ წმინდა იგი. „ვითარმედ უდაბნოსა ადგილსა შეგვიღამდაო, ტყეთა შინა და იყო ელვა ქუხილისა და ჭაერი ბორცოტი; და შეიდ-გზის დააკველა მწუნსარე იგი მას ღამესა ეშმაკმანო და ჭპეროვინ და ილტყენ და ჭყვივინ, სოლო მე გილოცეკვი.“ ისილეთ უშიში ესე სულისა და ასოვანი გონებითა, ვითარ არა შეძწუნდა, არამედ ღამე ყოველ კვირებოდა ღმერთსა განკურნებისა მისისა თვის, ვიდრემდის განიოტა კაცისა მისგან იგი ბორცოტი და ყოვლითურთ უგნებელი მონასტერსა ერთსა მიიყვანა, სადა იგი განსეკურნებულსა მას ენება და ჭმადლობდა ღმერთსა, რომელმან ისხსა სულისაგან არა წმინდისა და ესრეთ მსოლო წარმართა გზასა თვისსა, მრავლითა შრომითა და დვაწლითა, რამეთუ და ჭქენჯნიდა და აჭირებდა კორცა თვისთა, ვითარცა მოციქული იტყვის. „ვითარმედ აღვიკრძალავ სოცრთა ხემთა და დავიმორნებ, რათა არა სხვათა უქადაგებდე და მე გამოუცდელ ვიყო, ეგრეთვე ჭყოფდა ესე, რამეთუ მასა შეემოსა და უკამლო და თავი ღია, უღონო და უწყალო ვიღოდა გზასა მას იწრესა, რამეთუ დღესა შინა ერთგვის მიიღის პური და წყალი, და ესე ვითარითა შრომითა და მოღვაწეობითა შემკული მიიწია შავსა მთასა და მერმე ადვილად მთასა საკვირველსა თავანისცა და ამბორს უყო ღარკანსა წმინდისა და საკვრველთ მოქმედისა სუმეონისსა, და ღირსისა დედისა მისისა ნეტარისა მართასსა, და ყოველნი მონასტერნი მოილოცნა და წმიდანი მამანი მოიკითხნა და ყოველთაგან ღოცვა მიიღო.

სოლო ყოვლისა პირველად იწყო მიება წინამძღვრისა და მოძღვრისა სულიერისა, რამეთუ უწყოდდა, ვითარმედ თხნიერ მოძღვრისა რა არს ცხოვრება სულისა და წარმართება მონასტონებისა, და ჭპოვა

საკვრველსა ნაპრალსა შინა კლდისას ბერი წმინდა შეყენებული, ვითარცა გუჩიტი უბიწო და ტრედი უმანკო, კაცი ზეცისა და ასკულაში ქვეყნისა, ყოველითურთ უცხო და განშორებული სოცტოასან და სოცტიელთა ზრუნვათაგან და გონებითა ღუთისა მიცვალებული, გიორგის ვიტყვი დაუდებულსა, დიდსა მას მნათობსა ნათესავისა ჩვენისა, კაცსა ყოველისა მიერ გულის-სათქმელსა, რომელმან ესე ჩვენ მიერ უნდოთა ამისი აღწერა გვაძულა, ამას დაემოწაფა ნეტარი ესე, ვითარცა ოდესმე მთასა სინასა ნეტარი იოანე დიდსა მარტვრის. სოლო მან, ვითარცა ისილა სიკეთე სულისა მისისა და განიცადა ტალანტი იგი მას შორის დაუსჯებელი, განისაზრს სისარულითა დიდითა და სულითა გულის-სმარტვო რა იგი ყოფად იყო, რამეთუ სურვიელ იყო წმინდა ესე ბერი, რათამცა კვალად გამოვიხსენებთა მისა და მისი ღუთისამან ნათესავსა შორის ჩვენსა კაცი, რომელმანცა სრულ ჭეოს ნაკლულევანება ენისა ჩვენისა, რომელი იგი წმინდასა მამისა ეკთიმისაგან დაშთომილ-იყო და ნებითა ღუთისათა ჰპოვა, რომელსა იგი ეძიებდა და მადლობა შეჭნწირა ღმერთსა, რომელი არა ოდეს უგულებელს ჭეოფს სიგლასაკეს ჩვენსა მეოხებითა წმინდისა ღუთის მშობელი-სათა.

სოლო დაამკვიდრა იგი რამანს წმინდას და დაჭეო მას შინა სამი წელი დიდითა შრომითა და მოღვაწეობითა, მარსკითა და მღვიმარებითა და უფროს სიმდაბლითა მოწილებითა, რომელნი ესე ფრთე ექმნიან მონაზონსა აღსლუად უფლისათანა, რამეთუ ყოველთა უძღუოთა იგი ჰმსახურებდა, ესრეთ ყოველითა სათნოებითა შემკურული კორციელითა ჰსასაკითა იქმნა იგი ოც-და-ათისა წლისა, სოლო სულიერითა მსტოვან და მოსუცებულ. და ვითარცა ისილა ნეტარმან ბერმან, გიორგი შეყენებულმან, მოძღვარმან მისმან, ვითარმედ ყოველითა სრულ ქმნილ-არს ჰსასაკისა თანა, სიბრძნითა და გონიერებითა, სქემა შემოსა და ყოველითურთ სრულ ჭეო მონაზონებისა მოღვაწება და სქემისა გვირგვინითა და მერმელა იერუსალიმად წარგზავნა.

და ვითარცა მიიწია ნეტარი ესე წმინდად ქალაქად, მოილოცნა ყოველნივე წმიდანი და თაყვანის საცემელნი ადგილნი, სულისა სურ-

ვილით და გონებისა სიმკურვალითა, და მარადის ცრემლითა მიერ ილტობვინ იკსენებნ რა ვნებათა მეუფისათა, რომელმან იგი მან ჩუენისა ცხოვრებისა თვს ადგილთა მათ შინა წმიდათა თავს იხსნა, რამეთუ ესრეთ არნ გონება მისი, ვითარცა მას თავადსა თვალთა წინაშე სედვიდა და დაჭყო მცირელი ჟამი ესე ვითარითა უფუთითა, და მეტი განგებითა ღუთისათა კვალად მოძღუერისავე თვისისა მოიქცა და ესრეთ უფუღი-თურთ სრულ ქმნილსა სადითო ესე ტალანტი სელთ უღვა, რომელ არს თარგმანება წიგნთა საღთთათა ბერძულისაგან ქართულად.

სოლო ესე ნეტარი არა თავს-იდებდა, არამედ ესრეთ იტყოდა, „ვითარმედ შეუძლებელ არს ესე ჩემგანო და ესე ვითარი წმიდათა და ღუთის მოშიშთა ჭშკენის, ვითარცა იყო წმიდა მამა ჩუენი ეფთჳძე.“ სოლო ბერი იტყოდა, ვითარმედ, შვილო, რომელმან წმიდა იგი სიგუდილისაგან იხსნა და ქართული ენა განუძარცა იგივე შეძლებელ არს შენდაცა შეწევნად, რამეთუ მას დიდად ეწყალების და უყვარს ნათესავი ჩუენი, და თვთ მას წმიდა მამასა ეფთჳძის ვეკედნეთ, რათა შეგეწიოს, რომელ ნეშტი დარჩომილი მისი შენ სრულყო მადლითავე მისითა, ვითარცა ჰავლე ქრისტესი. და ესრეთ დიდისა იმულებითა ძლით დასწმუნა, და წმიდის სჯომნის და მართას მადლითა შეზღუდილი მთა წმიდას წარმოგზავნა და ვითარცა მოწათყე სასწმუნო და შვილი ერთგული და ძღუწნი შემსაღებული სიწმიდისა მისისა, წმიდა მამასა ეფთჳძის მიუძღუნა, რათა ვინა იგი წყაროს თვალი სიბრძნისა აღმოეცენა მომწყველად ნათესავისა ჩუენისა, მიერვე აღმოიხსნეს ნეტარნი გულის-სმის-უფუთისანი. კაცმამ ამან ღუთისამან და მდიდრად დასთროს სამყარო ეკკლესიასა ჩუენთა და ვითარცა იტყვის წინასწარმეტყველი ესაია: ვითარმედ გამოვიდეს სჯული სიონით და სიტყუა ღუთისა იერუსალიმით ჭშვიდეს. ეგრეთვე დადაცათუ ჰირველიდგანვე გააჭუნდეს წერილინიცა და სასწმუნოება ჭეშმარიტი და მართალი, გარნა ქვეყანა ჩუენიშორს იყო ქვეყნისაგან საბერძნეთისა და ვითარცა ღუთარძლი რამე დათესილ იუენეს ქვეყანასა ჩუენსა ბოროტნი იგი თესლნი სომესთანნი, გულარძნილნი და მანქანანი და ამის მიერ ფრიად გუკუნებოდა, რამეთუ ნათესავი ჩუენი წყფელ იყო და უმანკო, სოლო ივინი

რეცა მიზეზითა წესიერებისათ, რეცა ცთუნებად გუზმნობდეს და რომელნიმე წიგნიცა გუჯქუნდეს მათგან თარგმნილნი.

ამას ესე ვითარათა მიზეზითა თვს მოხედნა მოწყალეებამან ღუთისამან ნათესავსა ჩვენსა და აღადგინა ასალი ოქროპირი წმინდა მამა ჩვენი ევფიმი და ვითარცა მეთვამეცემან მოციქულმან ქვეყანა ჩვენი ამაჲ ზემოსსენებულთა ღვარძლთაგან სრულად განწმინდა მრავლად თარგმანებითა წმინდათა წერილთათა, ვითარცა დასაბამსავე სიტყვისა ჩვენისასა ვსთქუთ და წესნი და კანონი საეკლესიონი, დამამტკიცებელნი საწმუნოებისა ჩვენისა, ესენი ყოველნი აღწერილად დაგვიტევენა, რომელნი იგი წმინდისა ამის მთისაგან და ღუთიუ-ადმუნებულისა ლავრისა, ვითარცა მდინარისაგან ედემიანისა ნაკადულნი ცხოვრებისანი პირსა ზედა ქვეყანისა და ნათესავისა ჩვენისა მიუფინნეს.

სოლო ვითარცა პირველვე ვსთქუ აღრე მიცუტალებითა მამისა ჩვენისათა არა სრულ იქმნეს წერილნი ჩვენნი; ამის თვს სასიერებამან ღუთისამან კვალადცა მოგვანიჭა და ნაკლულევანება მოძღურისა თვისისა ყოველი მის მიერ დაკლებულნი ამან ნეტარმან მამამან გიორგი სრულ-ჭყო. სოლო ჩვენ პირველსავე სიტყვასა მოვიდეთ. წარმოემართა წმინდა ესე შეჭურვილი ღოცვითა მოძღურისა თვისისა მითვე პირველითა მოღვაწებითა და ფრიად უფიცხესითაცა. სოლო მიიწია მდინარესა ერთსა დიდსა, რამეთუ მარტო იყო და ვითარცა შევიდა მდინარესა მას ვერ უძლო წიად სლუა სიმდიდრისაგან მისისა, რამეთუ დიდრო იყო. მაშინ ისილა წიად-კერძო ჭაბუგი შუწნიერი, ამხედრებული ცხენსა ზედა სვეტაკსა და ჭრქუა. „შემოკედ, ნუ გეშინის“ და უპურა სელსა მისსა და წიად იევანა მშვიდობით, სოლო იგი თვით უჩინო იქმნა. და იტყოდა თვთ წმინდა იგი, ვითარმედ „გულ-სავსებით ვიცან, ვითარმედ გამომჩინებული იგი, რომელმან წყალთა შინა სიკუდილისაგან მისსნა დიდებული მთავარ-მოწამე გიორგი იყო.

და ესრეთ ნებითა ღუთისათა მშვიდობით მოიწია წმიდასა ამას მთასა, თაყვანის-სცა წმიდა ღუთის მშობელსა და მადლობა შეჭწწი-რა, და მერმე სურვილით ამბორს უყო სამარხოსა წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფთჳმესსა, სოლო მათა სიხარულით შეიწყინარეს და განუხეივნეს, და დიდი პატივი მიუპურეს, და მადლობდეს ღმერთსა, რომე-

ლი შიუძღუა. სოლო იგი იყოფოდა მოღვაწეობითა გონებითა უადრესითა, მარსებითა და ღმრთობითა, სიმდაბლითა, სიმშვიდითა და მორჩილებითა და მოთმინებითა, და უმეტეს ყოველსა თავისა თვისსა შეურაცხ ქმნითა, რამეთუ ვიდრე უამ-რადენსე, ვითარცა ლიტონი და უსწავლელი საგონებელ იყო ყოველთა მიერ, რამეთუ მისცა თავი თვისი მსასურებასა და მორჩილებასა ძმათსა, და წედიწადსა შვიდსა შეურაცხად საგონებელთა საქმეთა სიმდაბლით მსასურებდა, და არს ყოვლადვე მგლოვარე და თავ-დადრეკილ, რამეთუ გორციელთა თვალთა ყოვლადვე ქვეყანად სედავს, სოლო თვალნი სულსისანი მარადის უსილავსა მას დიდებასა ღმრთისა უსილავად განიცდის, რომელი ესე მტირეთა მიერ მოხსპოვნებულ არიან, საქმე ბუნებითი და მრავალთაგან ძნიად საგონებელი, რათამცა თვნიერ საჭირათა საქმეთა არავინ ასედეკობდა თვალთა თვისთა, რომელი იგი მან, ვითარცა ბუნებითი შეითვსა სიყრმიოვან ვიდრე სიბერედმდე.

ვითარცა იყო წმიდა ესე დიდსა ლავრასა შინა ეკე ვითარითა შეურაცხებითა თავისათა, მოღვაწეობითა ფიცხელთა, ეუწყა ნეტარსა მას ბერსა, მოძღვარსა მისსა გიორგის, ვითარმედ წუთ არცა მღვდელობისა პატრიკი მიუღებეს და არცა წერილთა თარგმნად უწყებ. შეწყუსნა ფრად და წარმოავლისა შავით მოით მოწათე თვისი, კაცი ღირსი და სასიერო სასელოთ თეოდორე, დიდი მდურვას მოუძნო არს აღსრულებისა თვის ნებისა მისისა, სოლო ნეტარი ესე არს ურჩებით იქმოდა ამას, არამედ ყოველითურთ არს რად და უსდოდ შეერაცხ თავი თვისი, რამეთუ ეკსენს სიტყვა იგი ღმრთისა ვითარმედ: „რომელ მან დაიმდაბლოს თავი თვისი იგი ამალდეს; და კვლად იტყვას მამანი: ვითარმედ დედა არს ყოველთა ვნებათა ცუდი დიდება.“ სოლო წმიდა ესე არს ნებსით მიიღებდა, არამედ იძულებით ბრძანებითა მოძღვრისათა. მასშინ მრავალთა ცრემლითა და სულთქმითა და მოწიწებითა და შიშით მიიღო პატრიკი მღვდელობისა. შემდგომად მტირებისა მთავრად ეკვლესიისა განიწესა, უსურესად მღუღელთა და მგალობელთა დაიდგინა და ამას შინა დაჰყო რა მტირელი უამო მოესენს პატრიკი იგი ტლანტის დამფლუქლისა მის და უფროსადღა შეეშინა ურჩობასათვის მოძღვრისა თვისისა, ამისთვსცა ვითარცა ბრძენმან სურათა

მოდკარმან პირველად კეთილი საფუძველი დადგა იწყო რა შენებად ღმრთისა ეკკლესიასა და პირველ ყოვლისა სჯინაქსარი თარგნა, რამეთუ ესე არს საფუძველი ეკლესიათა, რომლისა თხნიერ შეუძლებელ არს წარმართება ეკკლესიისა, რამეთუ რომელსა ეკკლესიასა სჯინაქსარი არა ჭქონდინ, დაღაცათუ ყოველნი წიგნნი ჭქონდინ, თათელსა ჭსჭამს, სოლო სიტყობობასა სასა ვერ ჭსტნობს. ესე არს ვითარცა ვთქუთ პირველი სამკაული ეკკლესიათა, რამეთუ დაღაცათუ ეთარგმნა წმიდა მამასა ეფთჳძესცა სჯინაქსარი, გარნა ფრიად სულ-მცირედ აღეწერა სსკათა წიგნთა თარგმანებისა უცალოებითა, რომელ უკეთუძცა ყოველნი დღენი მისნი სსმოდესლა სრულებით თარგმნიდა.

კვალად თარგმნა წმიდამან მამამან გიორგი შემდგომად სვინაქსრისა სასარება გამოკრებული საწელიწადო, საწინასწარმეტყველო საწელიწადო, მერმე დიდი გუროსეკანი, თარგმანი დაბადებისა, რომელ არს ცსოვრება აბრამისი, თთუშ სეკდენბერი, რომელი თათო გალობითა პირველ მამასა ეფთჳძეს ეთარგმნა იგი სრულ-ჭყო, სოლო თარგმნა დიდი ჰავლე სრული და კათოლიკენი წმიდათა მოციქულთანი ესე რვა თავი წიგნი თარგმნა მთა წმიდას თავისა საკირითა, და ყოველნი ესე ეკკლესიისა მსასურებასა შინა, რამეთუ ვთქუთ დეკანოზად დაედგინა.

სოლო შემდგომად ამისსა ვითარცა გამოიცადა მრავალთა შორის საქმეთა და ყოველსა შინა იპოვა წმიდა და უმანკო, ვითარცა რქრო მრავალთა ბრძმედთა მიერ გამოცდილთა, მიერ გამოცდილი, მამინ ყოველთა მათა ერთ-სებობითა და განმზრასჯთა მალაღსა მას კიბესა წინა-მძღვრობისსა აღიუვანეს და საყდარსა წმიდისა მამისა (ჩვენისა) ეფთჳძესსა დასკეს, და სასთელი სასანთლესა ღედა დაადკეს სიტყვისაებრ სასარებისა, რამეთუ საკსებასა მათასა უსათობდეს, ესრეთ აღამაღლებს სიმიდაბლე მოძებელთა თხსთა ადიდებს აქაცა და უფროსად საუკუნოსა.

სოლო ნუ ვინ ჭგონებს თუ ესრეთ ადვილად და უსიტყველად შეიწინარა უღელი იგი წინამძღვრობისა, ნუ იყოფინ, არამედ ყოველითა ძალითა თხსითა წინა-ადუდგებოდა, რამეთუ სამგზის წილ უგდეს ორთა მათა სსკათა თანა, ვითარცა იყო წესი მონასტრისა შე-

წირკითა უსინსლოაჲს მსხვეპლისა, ქუჭშე წმინდა ტრავებსა და სხმითა წილთათა სამგის მას სჴდა და ამის მიერ გულის კმა-ჭყო, ვითარმედ არს ნება ღუთისაჲ, და სეკარდამო გულ-სავსე ქმნილმან მიიღო გუჭრთსი მწყემსობისა. სოლო ამიერიტგან ნეტარისა მის ღუაწლნი და შრომანი აუტაცსელ და მიუწდომელ არიან, რამეთუ მისცა თავი თჳსი ფიცსულსა მოღვაწებასა უფროს პირველისა, რომელსა ოდენ დაიტკვს კაცობრივი ბუნება, რამეთუ იჳმნა სრულიად ღზინს-გან და წუჭლისა და ჳმოსიედ სამოსლად მისა ქვეშე ძაძა ფიცსელი, სოლო მას ზედა საფარველად ჩოსა ერთი და რათა არს გაგაგრძელოთ სიტყვა ჩვენი, ყოველნივე სათნოებისა თავსა შორის თჳსსა დაიუნჯა და თავი თვისი ყოველთა სასედ დაუღვა, არა სიტყვითა ახწავა არა-მედ საქმითა უჩვენა გჳსნი საუგუნოსა ცხოვრებისანი სამწყსოთა თჳსთა.

რამეთუ უკეთუ არა ჳპოვოს კელვანმან ნივთი შემსგავსებუ-ლი საქმისა თჳსისა, ვითარ გამოაჩინოს ბრწყინვალებაჲ საქმეთა თჳსთა ანუ ვითარ საცნაურ იქმნას მენაკეთ-მოძღვარი, უკეთუ ღელვათა შინა ზღვისათა არა გამოიცადოს, გინა მსედარი ვითარ გვირგვინოსან იქმნეს და უდიდეს უკეთუ განწყობილთა არა ეკეთოს მრავალ-გზის, ეგრეთვე წმინდამან ამან ოდენ მიიღო გუჭრთსი მწყემსობისა, მაშინ-ღა საცნაურ იქმნა სრულიად დაფარული იგი სიბრძნე სულსა შინა მისსა და ყოვლისა პირველად ესე ჳყო.

ყოველთა გულს-მოდგინებითა და ფრიადითა საწმუნოებითა ესრეთ მსურვალედ შეუდგა გუალსა წმიდისა ძამისა ჩვენიცა ეფთჳმეს-სა და ყოველნი წესნი და კანონნი და განწყისებანი მისნი ესრეთ შე-იტკბნა, ვითარცა პირისაგან ღუთისა გამოსრულნი და წმიდათა მო-ციქულთა მიერ დამტკიცებულნი.

რამეთუ პირველითგანვე მოვიდა წმიდა ძამს მთასა მოსწრაფები-თა და წადიერებითა, და გულს-მოდგინედ გამოწუღილვით, გამოიგი-თსა და გამოიძია მოწაფეთაგან და მეგობართა წმიდისა ძამისა ჩვენი-სა დიდისა ეფთჳმესთა უსსეულოთა მიძგავსებული და კაცთა ბუნე-ბისა აღმატებული ცხოვრება და მოქალაქობა მისი და ნეტარისა ძა-მისა მათისა იოანესი და სსჴათა წმიდათა ბერთა დიდებულისა ამის

ლავრისა შენება და წესნი და განგებანი, რომელნი წმიდა მამისა ევთიქმეს დაესსნეს, ესე ყოველნი აღწერით დაგვიტყვენა და სატად ცსოველად და ძეგლად პირ-მეტყველად მომაკალოთა ჩათესავთა აღგზ-მართა, რომლისა იგი მკითხველ მსმენელნი სულოთ და სოცრით გა-ნათლდებიან.

რამეთუ ამან ნეტარმან რაჟამს კვერთხი წინა-მძღურობისა მიიღო ყოვლისა, პირველად იღვაწა და პატროსანი ესე ლარსაჟი შემსადა საუნჯედ შემწყნარებლად მზისა უბრწყინვალესთა და მარგა-ლიტთა უწმინდესთა მათ ნაწილთა წმინდისა და ღმერთ-შემოსილისა მამისა ჩვენისა ევთიქმესთა, ვინა იგი წყარო გუგნებათა და მადლი სასწაულთა უსწებით აღმოდის. და ესენი დიდითა პატრივითა, იხსალ-მუნითა და გალობითა, სუნსელებითა საკმეველთათა და გეროვნები-თა, ბრწყინვალეებითა, ყოვლად დიდებულად და ღუთივ-შეწინიერად მოცვალსა ნათლის მცემლისა ეკლესიით დიდებულსა ამან ეკმლესიასა შინა ყოვლად წმინდისა ღუთის მშობელისასა, ესე ვითარცა პირველ ვსთქუ ღუთივ განბრძნობილმან წმინდამან მამამან გამოიყვანა მარ-ჯვენე იგი განმაცსოველებელი, რამეთუ ჩვენ განგვანათლა და უქმნა გუადრუცი განიერი და მას შინა შთასვენა სსვათა წმინდათა ნაწილ-თა თანა : სტეფანე პირველ-მოწამისა, წმინდისა ეგნატოღმერთ-შემო-სილისა, წმინდისა იაკობ დაჭრილისა, წმინდათა გოზმა და დამანიეთა, რახელთა წმინდათა ორმეოცთა, წმინდისა პანტელეიმონისი, სსვათა წმინდათა მართალთა ევლოგიები. ამათ ყოველთა წმინდათა მარტვლთა თანა დასწებს კელი მარჯვენე წმინდისა მამისა ჩვენისა ევთიქმესი და თვთ თავით თვისით ჭმსასურებნ და ოდენ გზასა ვაღნ თვთ თავით თვისით უტვირთავნ წმინდა იგი გუადრუცი. ამით ესე ვითარითა სასითა, გინლა და ყოვლისა სასილველ და თაყვანის-საცემელ იყო მთა-წმინდიდგან ვიდრე შავსა მთასა და ყოველსა ასურეთსა და აღმო-სავლადმდე წმინდა მამა ჩვენი ევთიქმე მარჯვენისა მიერ თვისისა მე-ფეთაგან და მთავართა და მღუდელთ-მოძღუართა და მღუდელთა და ყოვლისა ერისა. სოლო ჩვენი პირველსავე სიტყვასა მოვიდეთ და ვი-თარცა დასვენა ნაწილნი მამისა ჩვენისა კეთილმან მან მუშაკმან საწმუნრობისამან, განიზრასა ღუთივ-შეგნიერი განზრასა შემსგავ-

სებუღი სიბრძნისა თჳსისა, რათა მიხეცი იგი ყოველთა კეთილთა დასახამი წყალობათა ღმრთისათა, თჳალი წყაროსა და ძირი უგუდაგერ ბისა წმიდა მამა იოანე, მამა წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფთჳმესი არა დაუტოოს გარე სამარტვიროსგან ძისა თჳსისა ეფთჳმესსა, რამეთუ ესუჭნა იგი ზირველ ეკლესიასა წმიდათა მთავარ-ანგელოზთასა, და ეგრეთვე სსვანიცა იგი წმიდანი ბერნი: ნეტარი არსენი ნინო წმინდელი, ეპისკოპოსობა და საღთო ბერი იოანე გრძელის ძე, რომელნი იგი გარეგან მოსახტრისა სოხსტრისა ერთსა შინა ეკლესიასა წმიდისა სჳმეონ მოსუტებულისასა ასუჭნეს, რამეთუ მუნ დაუუდებით ჟსოფნდებოდეს, ესენი დიდად თანა-მწე ექმნეს წმიდა მამასა ჩვენსა ეფთჳმეს თარგმანებასა შინა წმინდათა წერილთასა, და მოსუტნე და მობაძაკ წმიდათა სათხოებათა მისთა იქმნეს და მრავალნი წიგნნი ეკლესიისანი უამსა სიბერისასა თჳსითა კელითა აღწერეს, ზირველად აღმოიყვანსა ნაწილნი წმიდისა მამისა იოანესნი, ვითარცა ვითჳთ და შვილსა თჳსსა თანა დაგრძალსა, და მერმე იწყო ძიებად სემოკსენებულთა ამათ წმიდათა მამათა ნაწილისა, სოლო არა უწყოდა ადგილი და დიდად მწუნარე იყო. სოლო განკებითა ღმრთისათა ესე ვითარითა სასწაულითა ზოგნა საწამებელად და ჰატივად ყოველთა ნაწილთა მათთა ღირსებისა; სოლო სენი ფინიკისანი აღმოხრულ იყვნეს საფლავსა მათსა სედა, სოლო ძირნი სისანი ქვეშე შთანრულ იყვნეს და გარემოს წმიდათა მათ ნაწილთა მოხვეულ იყვნეს, ესრეთ ვითარცა ცხაკელთა სედა ეტვირთნეს ჰატიოსანსი იგი ნაწილნი მათნი და ხელსელება ფრიად იუნოსებოდა და ესრეთ აღმოიყვანსა და დაუსუჭნსა ქვეშე კერძო ნაწილთა წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფთჳმესთა, და დაჭკრძალსა სამარტვილო იგი განუღებელად ვიდრე დღეინდელად დღედდე, და შეამკო იგი ყოველითა სამკაულითა, სატიითა და ჳრწარითა, ქორკასიდლითა, სასანთლითა და ეხრათა, და სსვითა ყოველითა ბრწეინვალებითა ვითარცა შუჭნის წმიდათა მათ, და განეწესა რამოუგლებელად სამი განდელი ესთებოდის და ყოველივე წესი შეუტკაულეებელად აღესრულებოდის მადლითა წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფთჳმესითა და მერსებითა წმიდას ღმრთის მშობელისათა ამინ.

და ვითარცა დიდი ესე და მღალი საქმე ესრეთ ღმრთივ-ბრწეინ-

ვალედ და ღუთივ-შენიერად სრულ ჰყო, კვალად იყო მოღვაწე-
ბად ეკკლესიის თვს, რამეთუ ზედა ტყვიას არა იყო და წყალი შთა-
ვიდოდა, ვითარცა წამებნ სატნი, რომელი ადგოცილ არიან, რამეთუ
ჩვენი შევნიერება ესე ეკკლესიას არს და ესე ესრეთ უმუწარ იქმნე-
ბოდა. სოლო ამან ნეტარმან კეთილი ღონე მოიპოვა, რამეთუ წარ-
ვიდა წინაშე ღუთის-მსახურისა მეფისა გოცტანტი მონამსისა ქ-
ლასად სამეუფოდ, და ვითარცა შევიდა წინაშე მისსა ჯეროვანი
მოკითხვა მიაგება ბერსა მეუკმან, რამეთუ დიდი ხარწმუნობა აქუნდა
მისა მიმართ და ესვიდა წმინდათა ღაცვათა მისთა, და ჰქაჩა მას ვი-
თარქედ. „რასათვს მომუწარ სიწმიდე თქვენი, ვაცო ღუთისაო, ჩვენი
მომართ კელმწიფობისა.“ ჰქაჩა მან ბერმან. „გისაროდენ ქრისტეს მი-
მართ, ვ ბრწყინვალეო თვთ-მპურებელია შორის, გიბრძანებს ჩემ
მიერ გლასაკისა ყოვლად წმიდა სასო იგი და შესაკედრებელი ღუთის
მსახურებისა შენისა წმიდა ღუთის მშობელი, რათა მარადის სადი-
დებელი ტაძარი მისი არა განიწყუნას წყალთაგან, რომელი ჩამოდის
ზედა უბორობითა მონასტერსა ჩვენსა, აწ ბრძანენ მეუობამან შენმან
მოცემად ტყვი, რომელისა მიერ დაბურროს წმიდა ეკკლესიას, რათა
მას შინა ელაცვებოდის წმინდა მეუობასა შენსა.“

სოლო მან სისარულით სრულ ჰყო თსოვა იგი ბერისა, და ნაკ-
თაგან სამეუფოთა უბრძანა მოცემა ტყვიისა, რომელი იგი მოიღო
და დაბურა წმიდა ეკკლესიას, ვითარცა ყოველი სედავთ, თუ რამამ
შევიერ არს, და ამან ზედა შესძინა და გზრგზნი შტო აღაშენა, და
ესრეთ ყოვლითურთ სრულ-ჰყო წმინდა ეკკლესიას, და ამისა შემდგო-
მად იღვაწა შეწევნითა საღთოთა და აღისუნა რქრო ბეჭედნი მტკი-
ცილი ღუთის-მსახურთა მეუკითაგან დამამტკიცებელნი რქრო ბეჭედთა
ჩვენთანი და მერმე შესძინა ზღუარნი არა მცირედნი ჰრასტინთა
მონასტრისა ჩვენიანთა და უმეტეს ყოვლისა ზღუარნი მისოლი-
მნისა, სადა იგი ყოველი სუასტავი ეკკლესიისა უსუსბით გამომიწ-
დების, და კვალად რამეთუ დიძობგან დიდსა შინა ჭირსა იყვნეს
ჰრასტინნი ჩვენნი, ესრეთ მოხდა უფალმან ყამი მარჯუწ.

მას ყამსა ოდეს ღუთის მსახური ბაგრატ აფხაზთა მეფე და
დედა მისი მარამ დედოფალი სამეუფოდ ქალასად მოვიდეს, აღვიდა

წმიდა ესე მამა ჩვენი ღმრთის მსახურთა მათ მეფეთა, და ისილს რა მეფემან და დედოფალმან, და ყოველთა მთავართა და წარწინებულთა მათთა, განისაჩეს სისარულითა დიდითა, რამეთუ ახმიოდა საღთო იგი მოქალაქობა მისი და მიიღეს წმიდა ლოცვა და მადლი მისი და სუელიერი სარგებელი ფრად მოისთჳლეს და ჭმადლობდეს ღმერთსა, და ესრეთ ყოველივე საქმე მონასტრისა, რაცა უნდა ყოველი კეთილად იურვას, და დიძოსი ჰარასტინთა ჩვენთა ვერ შემოვიდოდეს, რამედ რათა გარეს გარე სეკრეტონსავე შინა მიეცემოდის რაქისაგან ჩვენისა ლიტრა ერთი დიძოსად, ვითარცა თუთ განაწესა ღმრთის მსახურმან მეფემან კოსტანტი მონამასმან და ამას ზედა რქრო ბეჭედი შეიქმან მტკიცე და უქცეველი.

ამის შემდგომ დაემოწაოვა მარია დედოფალი დედა ბაგრატ მეფისა და იკურთსა მის მიერ სქემითა და გამართოსოვა მონამასისაგან ლიტრა ერთი რაქად წმიდისა მონასტრისათვის, და შემოჭსწირას ესე საუკუნოდ სასხენებელად სულისა თვისისა თვის წმიდასა ამას ეკკლესიასა. და იგრეთვე არსენი მოწაფე იყო მისი და ლიტრა ერთი მან შემოჭსწირას წმიდასა მას ეკკლესიასა; თავის ჰატივითვან დაღაცათუ სსჳსანი ურიცხვნი კეთილნი მოისუნა ამან კეთილად სსენებულმან არსენი ფარსმან ყოფილმან, გარსა ესე ლიტრა ერთი განსზრსვითა წმიდისა ამის მამისათა შემოსწირას და რქრო ბეჭედსა შინა დაეწერას. „ესე სამი ლიტრა განძი, და სსვანი ზემოსსენებულნი საქმენი ამის ნეტარისა მამისა ჩვენისა მოღვაწებითა წმიდა ამას ლავრასა შეეძინეს, და ვიდრე უკუნისამდე მტკიცედ და უკუნისამდე შეეძინების.

რამეთუ ყამსა მას ოდეს იგი ღმრთის-მსახური ბაგრატ მეფე სამეფოფოსა ქალაქსა შინა იყო ესმა მას საქმე საკვირველი და ყოფლად არა დასაჯერებელი, ვითარმედ არს ნათესავი სამარტელთა ტომისაგან სჳმეონ მოგუსა, რომელსა აწინგან ეწოდების, განთქმული გრძნებათა შინა და უკეთურებათა სოლო ფილოზატისა მეფისასა მსეცნი შეჩვეულ იუვნეს და ჭსჭამდეს ნადირთა მათ, რომელნი არიან მას შინა სასადიროდ მეფისა. ცნა ესე დიდმან მეფემან მონომასმან უბრძანა მოყვანება აწიგნითა მათ, რამეთუ ხელოვნებითა გრძნებისა თვისისათა მოსწყვიდნეს მსეცნი იგი ნადირთა მათ მომსვრელები. სოლო

მათ ბრძანებას მეფისა საქმით აღასრულეს და მრავალი მსეცი მო-
სწვიდეს. ჭსტნა ესე მეფემან ბაგრატ, ვითარცა შემო ვთქუთ და მო-
უწოდა აწინგანთა მათ და ჭრქუა: „ვითარითა სასითა მოსწვიდენით
მსეცი იგი, მაუწყეთ.“ ხოლო მათ ჭრქვეს. „ჰ მეფეო, ესე ვითარ-
სა სელაგნებასა მიწდომილ-ვართ, ვიდრეღა სოცრცა შეგვრძნავთ და
დაგნდებთ ადგილსა მას, რომელსა მსეცი იგი მოვიდოდინს და ჩვენ
სესა სეღა აღუსდებთ და მსეცებრითა სმითა ვუსმობთ და იგინი სძასა
ჩვენსა შემოგობიან, გოცრცა მას ჭსტამენ და მოკუდებინს მეუწსეულად.
ხოლო დიდსა შაბათსა შობილი მსეცი არ გვხმენს და არცა ჭსტამს,
არამედ გვეტევიან: თუ გარგია თქვენ სჭამდით და სჭამეთ.“ და მშვიდო-
ბით წარგაღს. ხოლო მეფემან ჭსტაჰვა. „ვიდრე თვალთ არ ვინი-
ლო არა მწამს.“ ევედრეს მეფეთა, რათა უბძანოს მოყვანებად მსეცი
ერთი, რათა თვალთა უჩვენოს. ხოლო ვინადგან სსვა მსეცი ვერა
ვინ ჭზოვა ბძანა მოუჭანება ძაღლისა, რომლისა უწოდეს, ვითარმედ
სსვასა ყამსა შობილ-იყო და არა შემო-სსენებულსა მას დღესა და
მიუგდეს სოცრცი იგი შეგვრძნებული. ხოლო მას ყამსა ესე ბერი
მუნ იყო წინაშე მეფისა და აღიძრა წყალობითა ბუნებითისათა, ვითარ-
ცა შემო ვიტყოდით, სატებისა თვს და მსგავსებისა ღუთისა და მერმე
არა ხოლო თუ შეეწაღა, არამედ შურითაცა საღთოთა აღივსო, რათა
არა ქრისტესათა შოცრის ესე ვითარცა საქმე ისილგებოდის და უმე-
ტესად მეფეთა და სადა, იგი თვთ ნეტარი დასჭედის. მასინ მეუწ-
სეულად, რეცა გამოსასა სასწაული ჰატონისა ჯვარისა გოცრცა მას
სეღა მიგდებულსა, ვითარცა აღილო პირ-უტევემან მან მეუწსეულად
თქვენ განყვანება მისი, რათა არა დაეცეს და მოკუდეს. და ვითარცა გა-
ნიუვანეს ყოკლადგე არა რა ევსო, უღონო იქმნეს გრძნეულნი იგი და
ევედრეს მეფესა, რათა შინაგანსა სასლსა შეავლინოს ბერი და ბრძა-
ნოს მოყვანება სსვისა ძაღლისა. და ვითარცა შევიდა წმინდა იგი და
მოყვანეს სსვა ძაღლი და ვითარცა მიუგდეს სოცრცი შეგვრძნებული
მსწრაფლ დაეცა და მოკუდა. ხოლო ბაგრატ მეფემან, ვითარცა ისი-
ლა ესე ყოკელთა თანა მთავართა თვსთა აღივსო სინარულითა და
და მიუთხრეს სასწაული ესე ღუთის მსახურსა მეფესა გონსტანტინე
მონამასსა და დიდად განისარა და ჭმადლოზდა ღმერთსა. ხოლო

ბაგრატი მეფე იტყუხს ყოვლადგე კითარმედ. „უგეთუ მინსლოხ წმინდა ესე არა მეშინის არცა გრძნებისაგან და არცა წამალთა სასიკუდიისიოთ, ამის შეიძღომად, კითარცა ისილა ღუთის-მსასურმან მეფემან ბაგრატი, ესეკითარი ესე მოქალაქობა მისი, და უსსეულთა მსგავსი ფსოვრება, და ზემოწერილისა ამისცა სასწაულისა სიღვითა ყოვლითურთ იწყლა სული მისი სიყვარულითა მისითა და ღონესა ეძიებდა, რათამცა თხსსა მამულსა წარიყვანა.

სოლო არს მამულსა მისსა წარწინებული სამღუდელო-მომღვრო საყდართა შორის სამეფოსა მისისათა საყდარი ჭყონდიდისა, სადა იგი მრავალთა წმინდათა მარტვილნი დაუსკენებინ და თხსი საფლავი მუნ განემსადა, რათა რაყამს აღესრულოს მუნ დაემარხოს; ამის საყდრისა მღუდელო-მომღუარი მან ოდენ ყამსა აღსრულებულ იყო. ამან ღუთის მსასურმან მეფემან ბაგრატი დიდად აიძულა ნეტარსა მამასა გიორგის, რათა მიითვალოს განგება მისი და იქმნას ეფისკოპოსი. სოლო მან ყოვლადგე არა თავს-იღვა, რამეთუ ყოვლითა მოსწრაფებით ეკლტოდა დიდებსა კაცოსა, და შოფოთსა სოფლისასა და სიმდაბლესა შეიტკობდა, და ესრეთ დაჰყო სამეფოსა ქალაქსა რაოდენიმე ყამი და ყოველნი საქმენი მონასტრისა თხს ისინი განმართინა და ნებითა ღუთისათა კვალად თხსადგე ლავრად მოიქცა და დიდითა სისარულითა და სიყვარულითა შეიწყნარეს ძმათა და განსაგებდა და იზურობდა მონასტრსა ამას ყამ-რაოდენმე.

სოლო ჯერ-არს გსენებად დიდისა მის და სამოციქულოსა კელმწიფობისა, რომელი წმინდამან ამან აჩინა, რომელ არს შემუსრვა კერზითა და მსასურებისა მათისა უჩინო ყოფა, რომელი ესე ნეტარმან ამან ყამთა ჩვენთა მალადა და ღუთივ ბრწყინვალედ აღსრულა.

რამეთუ არს მთა წმიდისა პრასტინთა შინა სოფელი. ერთი რომელსა ლივსდა ეწოდების, ადგილი რამე მოქცეული ყურე, ყოვლად უდაბნო, მთანი უღად, მალნარხი და კგონსებ თუ არა ვინ წმინდისათაგანი მიძწუთარა მუნ, სოლო კაცნი. მკვდრ არიან შორიალნი, რომელთა სკლავ ეწოდების, ყოვლითურთ უგუნურნი და პირ-უტყუთ სასენი, წარმდებნი და არა წმიდათა ქვე-წარმავალთა მკამელნი:

ამას პრასტინსა შინა, კითარცა ვთქუთ კერზი ერთი დაშთომილ

იყო შირველითგანვე აქამომდე მარმარლოსა სასითა დედაგაციისათა, ამისა, ვითარცა ვითქეთ, გაცნი იგი უგუნურნი წუთლა ჭმასსურებდეს, და იტყოდეს. „მზე და წვიმა და ყოველი კეთილი მისგან მოგვეცემისო, რამეთუ გელმწიფება აქუს სიუფდილად და ცხოვრებად ვისიცა ესებოს.“ ესე ვითარსა რა უკეთურებასა შინა წარმატებულად იხილნა გაცნი იგი მსასურნი მისნი, ელმოდა და ეძახებოდა სულსა მისსა წელულე-ბისათჳს მათისა, და აღვიდოდა რა იგი ოდესმე ეკლადცა სამეუფოდ ქალაქად, და მივიდა მგზავრ ჰრასტინსა მას შემო-კსენებულსა მოვიდეს შეტომილნი იგი გაცნი და ეტყოდეს წმიდასა მას. „უკეთუ გნებავს, რათა განმარჯვებით შემოიქცე ყოველითა საურავითა შენითა ეკადრე ღმერთსა ჩვენსა, რათა შეგეწიოს წინაშე მეფისა.“ სოლო წმიდამან ჭკჭქა მათ. „კეთილ, გულეთ და მიჩვენეთ და მადლიერ ვარ თქვენდა ესე ვითარისა ამის კეთილისა თსრობისა თჳს.“ წარიუყანეს ბერი გაც-თა მათ, უერესა მის მიმართ და უსულოსა ღმერთსა მათსა. და ვითარ-ცა იხილა იგი ჭკჭქა მათ. „იუოს ყამისად სვალე თჳსგან მივიდე და გეზრასო.“

და სვალისაგან, ვითარცა განთენა მოღებად სცა ურო მჭედლისა-გან და წარვიდა თჳთ ბერი იკონომოსითურთ, ორთა თანა სსვათა გაცთა, და ვითარცა მიეასლა გამოისასა სასწაული ჰატიოსნისა ჯვარ-რისა შუბლსა თჳსსა, დაიწყო თქმად სასარებასა იოანეს თავისასა: შირველითგან იყო სიტუჭა და შემდგომი. სოლო გაცნი იგი ეტყო-დეს. „აჲ ესერა მოგვლავს.“ სოლო ბერმან განიცინნა და ვითარცა ასოვანნი, შეჭურვილი ჯვარითა ქრისტესითა მოუსდა მეუწესეულად მას, აღიღო ურო იგი და უსეთქნა და ესრეთ წერილ-წერილად შე-მუსრნა, რომლისა ნამუშავევი სასლეულად წუთ იხილგების, და სა-ღთოსა მას შერსა გაცისა მის ღმერთისა წამებს.

სოლო რამეთუ წინაწარმეტყველებისა მადლი აქენდა წმინდასა ამას გაცსა, რომელი ესე დღესამომდე, ვითარცა ნათელი მზისა ბრწყინავს, და ღმთივ-შეწინიერად აღსრულებად იხილგების, რამეთუ მას ყამსა ოდეს იგი თეოდორსა დედოფალსა ეპყრა ბერძენსა, მეფობა ითხოვა ბაგრატ მეფისაგან, რათა მოსტეს სახელი მისი მართა და შვილად თჳ-სად აღიზარდოს.

სოლო მეუბნის ბავშვთ სისარულითა დიდითა წარმოგზავნის შვილი თვისი მართა კაცთა თანა საკუთართა. სოლო მათ დღეთა შინა განგებთა საღთოთა თეოდორს დედოფალი აღესრულა. და მასვე ყამის მარტომ დედოფალი დედა ბავშვთ მეუბისა მუნ იყო და წმიდაცა ესე მამა ჩვენი მუნვე იყო მიწესითა რამე საქმეთათა.

სოლო ვითარცა ვთქვით მიწაიგვალა თეოდორს დედოფალს მეუწესეულად მართა ასული ბავშვთისი სამეფოდ შემოიყვანეს, და ვითარცა იხილა წმიდამან ამან მართა, სასმენელად ყოველთა წინასწარმეტყველად და თქვას ვითარმედ. „უწყოდეთ ყოველთა, ვითარმედ დღეს დედოფალი განვიდა და დედოფალი შემოვიდა.“ სოლო მასინ დაჰყო მტირელი ყამი და კვალად ზევე წარიყვანეს მართა; სოლო ოდეს მოიწია ყამი კვალად მოხთსოკა დუგიწმან და სძლად თვისად სამეფოსა ამას ქალაქსა შემოიყვანა.

მასინ რომელთა ასმიოდა წინასწარმეტყველებს ბურისს, იხილეს რა აღსრულებად ყოველთა და მადლობდეს ღმერთსა, რომელი წინასწარ ყოველსავე გამოუცხადებს ნების-მყოფელთა თვისთა, და ეგრეთვე მარტომ დედოფალმან ჰქვას წმიდასა მას იყო რა იგი აღმოხვედეს, ვითარმედ. „მამო, აღესრულა წინასწარმეტყველება შენი, რა იგი ოდესმე წინასწარმეტყველე მართას თვის.

ესრეთ რა იყო და ესეკითართა ცხოვრებითა ბრწყინვიდა და ესრედ განაგებდა მისდა წმინდებულთა მათ სამწყსოთა, რამეთუ ოდესმე სამეფოს არს წინაშე ღმთის-მისასურთა მეუბთა საჭიროთათვის და სათანადოთა საქმეთა და კვალად ოდესმე მონასტერსა არს და განაგებნ სამონასტროთა საქმეთა და ცხოვრებასა ძმთასა ჰმართებნ და განაწესებნ. მასინ გულის სძა ჰყო და განიზრასა ღმთის მიერითა განგებითა, ვითარმედ ღმთივ-მოხილვებულნი იგი ცალანტა არა აღოჩინდებოდა, რომელ არს ღმთივ სულიერთა წიგნთა თარგმნა, იჟმნა წინა-მძღვრობისაგან და შენდობა ითსოკა ძმთა ყოველთაგან. სოლო იგინი დაღაცათუ შეწესნეს და თერხთა შეუკრდეს, არამედ არა თავს-იღვა მოჩილებს, ვითარცა ზეგარდმო ღმთის-მიერადმრულმან და გულისავე ქმნილმან და ესრეთ გამოვიდა მონასტრით, რომელ ვიდრე ყოლადმდევს არა რა აიღო მონასტრისა და წიგნნი, რომელნი ვითარ-

გმნეს დეკანოზობასა შინა ივინი წინამძღურობასა ყოველივე ეპკლე-
სიასა შინა დაუტყვა: სჯაქსარი დიდი და გამოკრებული სასარება,
შავლე გამოკრებული, კურთხევანი სტოდელი და სხვანი. და ესრეთ
ცალიერი გამოვიდა მონასტრით, რომელ გარე ღუთის-მოუჭარეთა
კაცთა მისცეს საგზალა, რამეთუ რც გზის იქმნა სივლტოლვა მისი,
ხოლო უკანასკნელ ესე იყო. რამეთუ მისეზი პირველისა სი-
ვლტოლისა ესე იყო, ვინადგან არც ესება წინა-მძღურობა; არამედ
მოხურნე იყო თავისა თვისისა მუედროებით ყოფასა და ევლტოდა
შეფოთსა და ამოხსებასა, ამის თვს ფარულად ყოველთაგან სივლ-
ტოლვა ისჴმია და შავსა რა მთასა მივიდა, დიდად ახრალა გიორ-
გის მიერ მოძღუერისა თვისისა დატყუებისა თვს პირ-მეტყუელთა ცხრ-
ვართა და მოასსენებდა სიტყუისა მაცხოვრისა, რომელსა ეტყოდა
მოციქულსა პეტრეს ვითარმედ. „უკეთუ გიუჭარ მე დამწყესს ცხრ-
ვარნი ჩემნი ამის მიხეზისათვს ბრძანებითა მოძღუერისა თვისისათ-
კვალადცა მთა-წმინდას მოვიდა და იძულებითა ყოველთა მძათათა კვალად
კელჭყო საქმესა წინა-მძღურობისასა და დაჭყო უამ რაოდენმე პირველ-
აღწერილთა ამით განგებითა და მერმელა იქმნა მეორე წასლვაჲ მისი
თარგმანებისა თვს წმინდათა წიგნთასა და ესრეთ შევიდა ქალაქად
სამეფოდ და მეფისაგან თავის-უფლება მიიღო, დაღაცათუ უმნდა მე-
ფესა, რამეთუ დიდად ესვიდა არ წინა-აღუდგა, არამედ თანა-შეწევნიითა
მარამ ბაგრატიის დედისათა, რამეთუ იგიცა მუნ იყო, ვითარცა პირველ
ვსთქუთ. სამი კაცის პური აღიღო, სჯომონ წმინდას და ესრეთ წი-
გნითა სამეფოთა შავსა მთასა მიიწია. ხოლო მათ სისარულით შე-
იწყნარეს და დიდი სიყვარული წინა უყვეს და ყოველითურთ აღაშენეს.

ხოლო ამისა შემდგომად მარამ დედოფალი დედა ბაგრატისა
ქალაქით სამეფოდ ქალაქად ანტიოქიად მოვიდა, რამეთუ ეგულებოდან
წარსლვად წმიდად ქალაქად იერუსალიმად ლოცვად და თაყვანის-ცემად
წმინდათა მათ და განმაცხოვრებულთა ადგილთა, და აქუნდა სამეფო
ბრძანება თავადსა თასა, და პატრიარქისა ანტიოქიისასა, რათა ყოველი-
თა დიდებითა და პატივითა წარგზავნონ. ხოლო პატრიარქმან და
მთავარმან განიზრახეს, და გაიგონეს თანა-ზრახვითა მამისა გიორგი-
სათა, რამეთუ არც კეთილ არს აღმოსავალისა მეფეთა დედა, რათამცა

სარკინოზეთს წარვიდეს, ვინათგან ცოდვათა ჩვენთაგან იგი უფლებენ ქვეყანასა მას, და ესრეთ პირითა თვისისა მოძღვრისა გიორგისითა მოასსენეს დედოფალსა, და წარსლვისგან დააცსურეს. ხოლო იგი დაღაცათუ შეწუსდა, არამედ ნებასა ღუთისასა ვერწინა აღუდგა, მასინ ეკედრა წმინდასა მას ბერსა, რათა შეიწყალოს სული მისი, ვითარცა შეუწყალებიაცა და იღვაწოს ცხოვრებისათჳს მისისა, ვინათგან თჳთ ვერ ღირს იქმნა შესლჳად წმინდათა მათ და თაყვანის-საცემელთა ადგილთა, გარნა რა საფასე იგი, რომელი საგულად აღეკასმან წარიღოს იგი იერუსალიმად და გლასაკთა და დაგრდომილთა განუგოს წმინდისა მის ქალაქისათა და მონასტერთა მათ წმინდათა, რომელნი შენ არიან გარემოს მისა.

ხოლო ბერსა დაღაცათუ შეუძნდა საქმე ესე, ვინათგან წმინდათა წიგნთა თარგმნისგან დაესრწოდა, არამედ უმეტესადღა ცხოვრებისათჳს სულისა მისისა მოსწრაფე იყო და სიტყუადაცა იგი მოციქულისა ეკსენა, რომელსა იგი მისწერს გორინთელთა მიმართ, ვითარმედ. „აწ ესერა აღვად იერუსალიმად, მსახურებად წმინდათა და შემდგომი.“ რომლისა თჳსცა აღიღო საფასე იგი წარსაგებულად განმზადებული და შეწყენითა ღუთისათა მოწათვისა ერთისა თანა წარემართა და წმიდად ქალაქად მშვიდობით და უკნებულად მიიწია, და წმინდანი იგი ადგილნი მოიღოცნა და წმიდათა მამათა ლოცვა მოიღო და საფასე იგი წარცემული ყოველთა გლასაკთა და ნაკლულეკანთა და უღონოთა განუგო უსტუბით და ნეტარი მამა ჰროსოროე მასინ, ოდენ ჯვარისა მონასტერსა აშენებდა, ესე იხილა და საფასითა თერიად შეეწია. ხოლო ღირსი იგი ბერი ეკედრებოდა, რათა პირველი ნაყოფი წმინდათა წიგნთათა მისთა ცხოველს-მყოფელსა ჯვარსა მიანიჭოს, რომელი იგი დაღაცათუ მასინ ვერ იქმნა, ხოლო უკანასკნელ შემდგომად ჰროსოროეს მიცვალებისა, მოწათვეთა მისთა ნება მისი აღასრულეს და სათთუწონი და მარსჳანი, წმინდასა მას მონასტერსა დასსენეს.

ხოლო ჩვენ პირველსავე სიტყუასა მოვიდეთ, ვითარცა სრულჳყო ყოველივე ნუგეშინის ცუბა, და მოღვაწება გლასაკთა წმინდამან მამამან გიორგი წარემართა კვლად შაკსა მოსსა, და ნებითა ღუთისათა მშვიდობით მიიწია და ღუთის მსახური იგი განამსიარულა, რომელი

იგი შემდგომად მტირედის მამულად თვხად სამეუფოდ ძის თვხისა თანა ბაგრატ მეფისა წარვიდა.

სოლო წმინდამან ამან ბერძან მოიტაცა ყოველთა ამთ შოლოთ-თაგან, და სარკავთაგან, და ყოვლისა ზრუნვისა განთავისუფლებულმან იწყო თარუმანებად წმინდათა წიგნთა, ვითარცა სული წმიდა მოსცემდა.

რამეთუ ესე ყოველთა უწყით, ვითარმედ ეკე ვითარი თარუმანი, თხიერ წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფთხემეს სხვა არა გამოჩენილა ენსა ჩვენსა, და ვგონი თუ არცა გამოჩინებად არს, და უფროსნი წიგნი ღამით უთარგმნიან და ესრეთ შეუსკენებელად თარგმნიან, და კანონსა თვხსა დაუკლებელად აღასრულებს და რათურთით არა სცემდა განსკენებსა თავსა თვხსა, არამედ დღე და ღამე ტკბილსა მას თაფლსა, წიგნსა საღთოსა შერებოდა, რომელთა მიერ დაატკბო ეს ჩვენი, და წმინდანი ეკვლესიანი განაშვეს და წერილთა თვხთა ოქროთა განამდიდრნა უსკად და გარდარეულად.

სოლო სხვანი ოდესმე თარგმნილნი და წით ვერ კეთილად გამოვლენი, გინათუ უამთა სიგრძითა უცებთა და უგუნურთა მსმარებელთაგან დატესლებულნი, ვითარცა ვსთქუთ, ბრძმედსა მას შინა წმინდისა გონებისა თვხისა გამოადნო და გამოასურვს. სოლო კვლად სხვანი წიგნი წმინდისა მამისა ჩვენისა ეფთხემის მიერ თარგმნილნი და უცალოებითა წით ვერ ქმნილნი, არამედ სულ-მტირედ აღწერილნი განასრულნა და განავრცელნა და კვლად სხვანი რომელნიმე ბერძნულსა შეაწამნა და ყოვლისა საკლდეკანებისაგან განასრულნა და სიტყვა დღესგირობისაგან და ვერავობისა განაშვესნა და განაბწყინვნა, ვითარცა თვთ თავადი სასარება და ჰყლე.

სოლო უკეთუ ვინმე იყოს მოსწრათყოთაგანი და მამის მოუწყარე და უსდეს ცნობის ძალი თვთოეულის წიგნისა, თუ რა სწერის ამისვე წიგნისა ბოლოს ჰპოოს აღრიცხულად და განმარტებულად თვთოეულისა წიგნისა ზანდუგი და ანდერძი ღმთივ შვესიერად, რომელი წმინდამან ბერძან თანე ჰატრიკმან, ჰეტრიკ ყოფილმან, აღწერა რაჟამს იგი თავისა თვხისა თვხ გარდაიწერა წმინდანი ესე წიგნი, ყოველი წყლილად აღრიცხა, გალობა და დასადებელი ფრიადითა შრომითა და გულს-მოდგობითა.

სოლო საყოფელად არნ მისოდენმე სჯემონ წმინდა და ოდეს-
მე კალიპოსს, და ესრეთ არა ჭსტემდა განსვენებასა თავსა თვსსა, ვი-
დრელა ყოველნი განაკვირსა, არა სოლო თუ ქართველნი, არამედ
ბერძენნიცა და ასურნი, რომლისათვისცა ეუწყა მოქალაქობა მისი
სეტარსა იოანე ზატრიარქსა ანტიოქიისსა, მოუწოდა და ეზრასა სა-
დთო წერილთაგან მრავალ-სასედა ჰირველად და მერმე სულთა სარგე-
ბლისათვის, სათნოებათა თვის და ვნებათა. და ვითარ ყოველსა შინა
გამოცდილად ჭზოკა და მერმე ყოველი ცხოვრება თვისი მას შეჭკედრს
და მას ჭკითსავნ გულის სიტყუათა თვისთა და ყოველთავე საეკკლესი-
ოთა საქმიეთა და რაჟამს იგი შურითა მტრისათა ცეტსლი აღედგა
ღუთისა ქალაქსა და ტაძარი წმინდისა მოციქულისა პეტრესი დაიწკა;
სოლო ზატრიარქი მრავალთა მწუნსარებათა და ურკათაგან შეპურ-
ბილ იყო, ვიდრემდის ბერა ესე წმინდა მოვიდა და სიტყვითა ნუგე-
შინ-ცემისათა და სწავლითა სულეერთთა ყოველი მწუნსარება და გლო-
კა მისი განუქარკვა, რომლისა თვისცა აღიარებდა და იტყოდა. „უკე-
თუმცა სიწმინდე შენი არა მოამაშენალ-იყო, კ წმინდაო მამაო, კინი-
ლამცა და მწუნსარებათა მიერ ჯოჯოხსეთად შთასრულ-იყო სული ჩემი.“
ესრეთ წმინდა ესე ზატრიარქი ესე-ვითარითა სიუგარულითა და სარ-
წმუნოებითა აღსავსე კაცისა ამის ღუთისათა, შემდგომად მტირედისა
ღუთისა მიმართ მიიცვალა, და შემდგომად ამისა დაიპურა საყდარი
მისი თეოდორე სამეუფოელმან, კაცმან ძალაღმან და ფილოსოფობმან
და ორითავე ცხოვრებითა გამოცდილმან. სოლო არა აქუნდა მეცნი-
ერება წმინდისა ამის ბერისა, ვითარცა ახალ შემოსრულისა და ესე
იქმნა მიზეზი დასაბამისა მათისა ურთიერთარს შემეტნებისა.

რამეთუ კაცთა ვიეთთამე მრავალ-ღონითა და მასქანებითა მოასხე-
ნეს და აუწყეს ზატრიარქსა ვითარმედ. „ვითარ ესე მეუფეო, რომელ
ეკკლესიანი და მღუღელთ-მოძღუარნი ქართლისანი არა რომლისა ზა-
ტრიარქისა ქვეშე არიან და ყოველნი საეკკლესიონი წესნი მით მიერ
განეგებინან და თვით დაისმენ კათალიკოზთა და ეპისკოპოზთა და არა
სამართალ არს ესე, რამეთუ ათორბეტთა მოციქულთაგანი არა ვინ მი-
სრულ არს ქვეყანასა მათსა და ჯერ არს, რათა ქალაქსა ამას ღუთისა
და საყდართა მოციქულთა თავისასა დაემოწმინდნენ და ამის კელმწი-

ფებასა ქვეშე იუწენ, რამეთუ ნათესავი არს უმეტარი და სამწესო მტირე და ჩვენდა მასლობელად არიან და ჯერ-არს, რათა ხელ-მწიფე-ბასა ქვეშე ანტიოქიის პატრიარქისა იმწესებოდენ და აქა იგურ-თხებოდეს კათალიკოზი მათი და ვიუწნეთ ჩვენ ერთ-სამწესო და ერთ-მწიფეს.“ ესე უოკელი განიზრასეს და დაამტკიცეს, რეცა უმეტრებისა ჩვენისათჳს; სოლო წინა-აღმდგომი შექმთხვია, რამეთუ იწყო პატრიარქმან სიტყუად ბერისა, ვითარცა ესე რა ჭღვჯწერია და ეტყოდა რომ მელსამე ლიქნით და რომელსამე მართლად, ვითარმედ. „შენ, ჯ. ნეტარო მამაო, დადაცათუ ნათესავით ქართველი ხარ, რამეთუ სწავლულე-ბითა და მეცნიერებითა ჩვენივე სწორი ხარ, ჯერ არს რომელ ეპკლე-სიანი, და მღუდელ-მოძღვარნი თქვენნი გელსა-ქვეშე სამოციქულოსა ამის საყდრისასა იმწესებოდენ და ჭმარებხცა ესრეთ მიზეზით მასლობელობისათა. ესე შენგან შესაძლებელ არს, რამეთუ ვუწვი, ვითარ-მედ გისმენს მეუფე თქვენი, უკეთუ მიუწერო და აუწყო უმჯობესი, სოლო უკეთუ არს ისმინოს მიუწერო ოთხთავე პატრიარქთა საყდრის-მოადგამთა ჩვენთა და ვაუწყო თვთარჩულობა, და ქედ-ფიცხელობა თქვენისა ნათესავისა და ვითარმედ თხნიერ სამოციქულოსა კანონისა თვთ იმწესებიან და მოციქულთაგანი არს ვინ მისრულ-არს ქვეყანასა მათსა და ესრეთ მრავალსა ღვაწლსა შეკამთხვინე, ვიდრე არს თვთ მეუფე თქვენი წინაშე ჩემსა მოვიდეს და კელმწიფობასა ჩვენსა და-ემორჩილოს.“ და ესე ვითარნი რა სიტყვანი წარმოთქვა ბერისა მი-მართ. სოლო ნეტარმან ამან დაწყნარებითა და ხელთად ჭრქუა პა-ტრიარქსა, ვითარმედ. „ჯ. წმინდაო მეუფეო, რასაღჳს მე ესრეთ აღვი-ლად კელ-ჭუავ დიდისა ამის და მალისა მოგონებად და აღსრულე-ბად, ვინ არიან უგუნურნი გამზრახხნი შენნი ანუ რად ესრეთ უგუ-ნურად შეგირაცხიეს ნათესავი ქართველთა წრთელი და უმანკო, აქა ესერა ვარძე უნარჩევანი და უმდაბლესი უოკელთა მამათა; მე მოგცე მათ უოკელთა წილ პასუხი, მოღებად ეც წიგნი მოსლვა ჰნდრია მო-ციქულისა და მუნით გეუწყოს საძიებელი თქუწნი. სოლო პატრიარქ-მან უბრძანა თეოფილეს ნათესავით ქართველსა, რომელი იყო უკანასკნელ ტარსუს მიტროპოლიტ, იქმნა მოღება წიგნისა მის და ვითარ მოიღეს პირველ წარგიოხვისა ჭრქუა ბერმან პატრიარქსა.

„წმინდაო მეუფეო, შენ იტყვი, ვითარმედ თავისა მის მოციქულთასა ჰეტრეს საყდარსა კზიო, სოლო ჩვენ პირველ-წოდებულისა და ძმისა თხსისა მწოდებულისა ნაწილნი ვართ და ნამწესონი მისმიერ მოქცეულნი და განათლებულნი და ერთი წმინდათა მოციქულთაგანი სიმონს-ვიტყვი განანელსა, ქვეყანასა ჩვენსა დამარსულ არს ავსასეთს, რომელსა ნიკოფსი ეწოდების.“ ამა წმინდათა მოციქულთა განათლებულნი ვართ, ვინადგან ერთი ღმერთი გვცნობიეს არღარა უარ გვეყოფიეს და არცა რდეს წვალებისა მიერ მიდრკილ არს ნათესავი ჩვენი და ყოველთა უარის მეოფელთა და მწვალებელთა შევაჩვენებთ და ვსწვევოთ, ამას საფარველსა ზედა მართლ-მადიდებლობისასა და მცნებათა და ქადაგებათა. ზედა წმინდათა მოციქულთასა მტკიცე ვართ; აწ უკეთუ ვერ-არს დაგემორჩილებით და რეცა განცხრომით ჭრქუა ჰატრიაჩქსა. „წმინდაო მეუფეო, ჭშუწნის ესრეთ, რათა წოდებული იგი მწოდებელსა მას დაემორჩილოს, რამეთუ ჰეტრესი ვერ-არს, რათა დაემორჩილოს მწოდებელსა თხსსა და ძმასა არღარს. და რათა თქვენ ჩვენ დაგემორჩილებთ და ესეცა შესძინა. „ვითარმედ, წმინდაო მეუფეო, რომელნი ესე ჩვენ უმეცრად და მსუბუქად გუხსდავთ და თავნი თქვენნი ბრძენ და მძიმე გიყოფიან, იყო უამი რომელ ყოველსა საბერძნეთსა შინა მართლ-მადიდებლობა არა იპოებოდა, და იოანე გუთელ ეპისკოპოსი მცხუთას იკურთსა ეპისკოპოსად, ვითარცა სწერია დიდსა სენაქსარსა.“ ესე ყოველი რა წარმოთქვა ნეტარძმან ამან განკვირდა ჰატრიაჩქი ეპისკოპოსთა თხსთა თანა სიმასკვილესა გონებისა თხსისასა, რამეთუ, ვითარცა მდინარე დაუწვევადელად, ესრეთ დიოდეს სიტყვანი წმინდათა წერილთანი პირით მისით. განიღიმნა ჰატრიაჩქმან და ჭრქუა მღუდელთ-მომღუართა მათ და ექსა. „ჰსედავთ ბერსა ამას, ვითარ მარტო ესოდენსა სიმრავლესა გუწრევის, ვეკრძალნეთ, ნუ უკვე წინა-ადმდომი შეგვემთხვიოს, და არათუ სოლო სიტყვით; არამედ საქმით გუამსილოს მღუდლებსა ჩვენი და დაგვიძრავლეს. მიერ დღიოგან ესრეთ შეიყვარა ჰატრიაჩქმან და ყოველთა ანტიოქელთა, ვითარცა მას და მომღუარო სულიერი, და თვთ ჰატრიაჩქმან გულის სიტყუათა თხსთა მასა ჭყო ვითსვად და რამეთუ პირველ მის ყოფილი ნეტარი იოანე ჰატრიაჩქი, მასვე წმინდა ბერსა

ჭკითხვიდა, ვითარცა ზემო ვთქუ; და ესრეთ მრავლითა ჰატვიითა და სიჭითა ეპყრა წმინდა იგი ბერი ვიდრე იყო იგი ქვეყანასა ანტიოქიასა და ოდეს რამე აქუნდა საჭირო გულის-სიტყუა მსწრაფლ წარმოსტეგნ სასუდარსა და მოიყვანებენ და დიდად საჩუკებელ-ყოფნ სილვა მისსა.

აქამოდე არს ჰატრიარქისა მიმართ სიტყვის გებისა და სიყვარულითა მისისა მიმართ წარმოთქმა.

სოლო ვითარცა ცნა ღუთის-მსახურმან. მეფემან ბაგრატ, ვითარმედ სრულ იქმნა თარგმანება წიგნთა საღმთოთა და მოიწიქნეს ეკკლესიანი შავის მთისანი წიგნთა მისთა მდინარითა სულთა განმანათლებელითა, რამეთუ ყოველთა მონასტერთა გარდაიწიქნეს და უფროს ყოველთასა დიდად აღვაწა სულითა გურთხეულმან ანტონი ლიპარიტ ყოფილმან, და თხისა მონასტრისა წმინდა ბარლამ აფსა-შეთს ბარლამ წმინდისა თჳს დააწიქრინა, და წმიდა ამას ბერსა დიდად ჰატვი ეპყრა და ნუგეშინის-ჭსტა, თხისა მის მონასტრისაგან გაკრწთილი შეუქმნა და სიმტკიცე თხითა სელითა დაუწიქა და მშრწნიეზი ქება და მადლობა დაწიქა მას შინა ღვაწლთა და შრომათა მისთა თჳს, ესრეთ რათა ყოველნი ეკკლესიანი განშრწნდეს სამკაულითა წმიდათა წიგნთა მისთათა; სოლო ეკკლესიანი აღმოსავლეთისანი წუთ ნაკლულევან იუქნეს.

იწყო ღუთის მსახურმან მეფემან ბაგრატ და ძემან მისმან გიორგი, დედოფალთა და კათალიკოსმან, და ყოველთავე მღუდელთ-მოდვართა და მოთვართა კედრებად და წრწკად, რათა აღმოსავლეთს განვიდეს და ისიღონ წმინდა იგი და იკურთხნენ და განათლდენ მის მიერ და რათა ნამუშაკვეი იგი მისი ღუთიგ-მოხნიტებული ისიღონ და აღივსნენ სინაჩულითა.

და ესრეთ მრავალ-გზის მიუწიქნ ღუთის-მყოფარე მეფე ბაგრატ და დედა მისი მარია დედოფალი, ვითარმედ. „წმინდაო მამარ, მანდა შავსა მთასა მტირედნი არიან მონასტერნი სვენი, რამეთუ ქვეყანა არს უცხო, სოლო ჩემი სამეუფო გრცელ არს და დიდოფრიად და მალა და ეკკლესიანი სამღუდელთ-მოდვართანი და მონასტერნი ფრიად მრავალ და დიდებულ, აწ არწმუნოს ღმერთმან სო-

წმიდესა თქვენსა, რათა ჭბრძანო და მოშურე და ჩვენ ვიკურთხნეთ თქვენ მიერ და განვნათლდეთ, და კვალად ეკკლესიანი ჩვენნი აღივსნენ მდინარეთა მათგან, სულთა განმაცხოვრებელთა წიგნთა თქვენთა ღწითივ სულიერათა.

სოლო ნეტარმან ამან უოვლადვე არს თავს-იდვა, რამეთუ უოვლითა მოსწრათუებითა ევლტოდა დიდებასა კაცთასა და შოკოთსა სოფლისასა და სიმდაბლესა შეიტკობოდა და კვალად ზემოგსენებულისაგა მიზეზისაგან ეშინოდს, ნუ უგჳს მღვდელთ-მოძღვრად დაადგინონ, ვიდრე არს კვალადცა თჳსითა კელითა სიმტკიცე მოუწერა ღწითის-მსახურმან მეფემან, ვითარმედ არს რა უვნებელი შეემთსვიოს, და ვითარმედ წმინდაო არს თუ რადენ წიგნთა თჳს ვარ, რათა განათლდენ ეკკლესიანი ჩვენნი, არამედ რათა თჳთ მე განვნათლდე სილვითა თქვენითა, და სული ჩვენი კელთა თქვენთა შეკვედრო, და მე ჩემი და უოველნი თჳსნი ჩემნი სიწმიდისა თქვენისა მიერ იმწესებოდენ, და განისწავლებოდინ, და რათა დიერთსა ნიჭად მიუზერნე სულნი ჩვენნი.“

სოლო იხილა რა სადღოთმან ამან მოხუცებულმან სარწმუნოება შგო და სიუწარული ღწითის-მსახურისა მეფისა მისა მიმართ და მრავალ გზის მიწერა და იძულება წარსლვისა მისისა თჳს, და ეძიებდა ცნობად ნებასა ღწითისასა, რომლითამცა გულ-სავსე იქმნა. მაშინ წმინდათა მოციქულთა მიერ ქმნილი იგი საქმე ხელ-ჭყო და ეგრეცა იყო ჩჳს-ულება მისი რაჟამს საქმისა რასათჳსმე უნებნ გულ-სავსე ყოფის, თუ არს მეა ნება ღწითისა წიგნი დაწერნის საკურთხეველსა ქვეშე დასხნის და მღჳდელმან ზედა ჟამი წირის, და რაცა აღმოკდის იგიცა დაამტკიცის.

და ეგრეთვე ჭყო აწცა, რომელითა გულ-სავსე იქმნა და ესრეთ მიუწერა მეფესა. სოლო მას, ვითარცა ესმა, განისარა ფრიად, და წარმოაკლინა საკუთარი თჳსი იოანე, საკედარი და განძი რადენი კმაეყოფოდა მას და მოწათუეთა მისთა წარმოსცა, და დაწერნა წიგნნი პატრიარქისა თანა, და დუკსა ანტიოქიისასა წარმოგზავნისა ჩვენისა თჳს, და ესერა მოიწინეს მოწოდებულნი ჩვენნი.

აქამოდვე არს სიტყუა ჩვენი ზემოხსენებელთა ძმათა მიმართ, რომელთა გვიამუდეს შობითგანვე აღწერა ცხოვრებისა მისისა.

ჰ. ნეტარსა, რამეთუ თქვენ აქამომდე ყოველსა თვთ-მეცნიერ სარ და ვითარმცა არა მეცნიერ იყავ, რომელი იგი იოტას ოდენსაცა გულის სიტყუასა თვსსა არა დაჭყარვიდა თქვენგან. სოლო ამიერიდგან წარსვლისა ჩვენისათვს აღმოსავლეთად და ვითარცე სამეუფოდ მოსლ-კადმდე და მიერ სოფლით მიტუალებად ყოველივე ვაუწყო სიწმინდესა თქვენსა, რომელმან ეგე ფრიად გვაიძულე და მიბრძანე შეუკადრებელთა შეკადრებად და ასე წარმოვსთქვი ფრიად მოკლედ სულ-მცირედ, რამეთუ ესეოდენ შორს ვარ სიწმინდისა მისისაგან და ვითარცა ანრდილი მსგავსებისაგან კაცისა და კვლად მაიძულებს აღწერად ბრძანება თქვენი, თუ ვითარ იგი წარკვდით ზე და ვითარ იქმნა ნეტარი იგი მიტუალება მისი. სოლო მე ვითარცა მოგზაურისა უდებსა, რომელი განსოგებასა გზისასა არა მიწკნილ არს და დანსსნის, ეგრეთვე მცონის, რამეთუ წუთ ძირსა თანა მთისასა ვიქცევი და თავსა არა აღსრულვარ, არამედ ქრისტე ღმერთი ჭეშმარიტი იყავ ჩემთანა და წმინდა მადლი თქვენი, რათა უცთომელ წარგემართო გზასა სიტყვისა ჩემისასა.

რამეთუ ვითარცა წარგემართებოდით საკვრველსა მაგის მთისაგან, ვილოცუო სამარხოსა მისგან წმინდისა სჯემონისა და მართასა, და მადლი მათი და ლოცვა თქვენი საგზლად მოვიდეთ, გამოკვდით ანტიოქიით და მოვიწიებით ვითარცა დიდად მდინარედ ევფრატად და მუნ გვეუწვნა, ვითარმედ მიშუჭბისა თვს ცოდუათა ჩვენთასა თურქთა დაუპყრიეს ყოველი შუამდინარე და ასური და საბერძნეთი. სოლო ჩვენ გუჭსმა რა ესე შევიქცით მიერ და სევასტიით კერძო მივიდოდით, გუჭგონა, ვითარმედ მათ კერძო მშვიდობა არს.

სოლო უწინარეს ჩვენსა მისრულ იუენეს თურქნი და აელოთ ქალაქი იგი და დაეწათ, და ჩვენ არა უწყოდეთ და მივიდოდეთ, და კნინლა და მცირედ კელთა მათთა შთაპარდებოდეთ, უკეთუ წყალობასა ღუთისასა არა აღეპურა ხელი, რამეთუ სმა გუჭსმა ყოველთა, ვითარმედ სადა წარსუალთ, და უწყის უფაღმან, კაცი არა გვსილავს, გარნა თუ სმა ანგელოზისა იყო, ესრეთ შევიქცით და მათთა მივმართეთ, დიდითა შრომითა და დღე და ღამე სღვითა კესარიად მოკვდით, და მუნით წარმოკვდით და სღვასა მოვმართეთ, რამეთუ კმელთა არღარა

ეგებოდანლვა და ნებითა ღმთისათა ეკსაიტს მოვიწიენით, სამარტკვილო-
სა წმინდისა თეოდორესსა. სოლო ძღუდელთ-მოძღვარძან მის ადგილი-
სამან კეთილად შეგვიწყნანსა და გვისტუმრსა, და დიდი სიუჭარული
გვანკენა, კაცი რომელ-იყო წმინდა და ღმერთ-შემოსილი, და დიდად
სუგეშინი-ჭსტა მისლვითა ჩვენითა განსაცდელთ მათ თვს, და მრავალი
წარმოთქმს ურთიერთას სულთა ცსოვრებისა თვს და ესრეთ მოკე-
დით მიერ და მოვიწიენით სამისონს ქალაქსა ზღვს კიდისასა და მუნ
განვიდენით საკედარნი ჩვენნი, და ესრეთ ნავითა წარვემართენით
კერძოთა აფხაზეთისათა კეთილითა და ამოთა ნავითა მივიწიენით
ფოთს და მიერ სასუდრითა ქუთათის უამსა სოჭლისასა.

სოლო აცნობეს მხწარფელ მეფესა, რამეთუ ზემოთა ქვეყანათა
იყო, და ვითარცა ეუწყა განისარს სისარულითა დიდითა და მეუხსეუ-
ლად წარმოგზავნა მწიგნობარი თვსი, და უბრძანა დიდითა პატრიოთა
წარუვანება ბერისა და ვითარცა მოიწია ჩვენდა წარმოგზავნსეს მიერ და
თანა გზა გაგუჭა მღვდელთ-მოძღვარცა ქუთათისა სასუდრით ილარინონ,
რომელი უკანასკნელ მოწაფე იქმნა ბერისა და წარმოკედითა მოვიწიენით
ქვეყანად ქართლისა, სადა იგი იყო მეფე მთავართა თვსთათანა. და ვითარცა
მოკვასლენით სამ უამისა სავალ ოდეს, გამოგზავნა მეფემან მგებრად
ჩვენდა მღვდელთ-მოძღვარნი და დიდებულნი თვსნი, სოლო თვთ ღმთის
მსასური მეფე კართა თვსთა კარავისათა წინა-მოკება, და მოწლედ
მოიკითსა და იკურთხა მისგან, და კელ-ჰერობით შეიგვანა კარავად, და
ინაკით დასუა მასლობელად თვსა და თქუა განმსიარულებულმან სისარუ-
ლითა დიდითა. „კურთხეულ არს ღმერთი, აჭა დღეს ცსოვრება არს
ყოველისა სამეფოსა ჩვენისა, რამეთუ ვისილე ასალი ოქრო-პირი.“ და
ესრეთ მისთა ყოველნი დიდებულნი მისნი და ჭმადლობდეს ღმერთსა
და იტყოდეს. „კურთხეულ არს ღმერთი, რომელმან მოგვივლინა ესე ვი-
თარი კაცი მაცხოვრად სულთა ჩვენთა.“ და იყო სისარული დიდი ყო-
ველსა მას სამეფოსა მისსა.

სოლო მას უამსა იქმნა დიდი განმარჯუება მეფისა, ოდეს იგი
შეწყენითა ღმთისათა წინა-ადმდგომნი თვსისა მეფობისანი ახასას-
ძენი შეიპყრნა, რომელთა თვს ყოველთა უწყით ჭეშმარიტებით, ვი-
თარქედ შეპყრობა მეფისა ეგულებოდათ. ესე კაცნი ძლიერნი, ასოვან-

ნი, სიძლიდრესა ზედა მკლავისა თჯისა მოქადულნი და სიმრავლესა ზედა ერისასა აღზავებულნი, სუთნი ერთობით, ვითარცა უძლურნი რამე და ყრმანი, ეგრეთ შეიზურნა, რამეთუ წუთ თვე ერთი არა გამო-სრულ იყო შემდგომად მისლვისა ჩვენისა. ესე ვითარცა კელად იკუნა წარავლინა მწოდებელი ბერისა თანა, და ვითარცა შევიდა ბერი და მიუღო-ცა გამარჯვება იგი და ჰქრება მას მეუემან, ვითარცა იყო მოწმუნე და ღუთის მსასური. „ჰ წმინდაო მამაო, არა ვინ არს განმარჯუტება ესე ჩვენი თჯიერ ლოცვისა და მადლისა შენისა, რამეთუ მრავალ გზის კელ-მეუო და ვერა ოდეს განმემარჯუტა, სოლო აწ უწეი ჭეშმარიტე-ბით, რომელ სასწაული არს მოხლვისა შენისა, და ამიერთგან წარმე-მართოს მეუობა ჩვენი ლოცვითა შენითა, და აუწყა ყოველივე გან-ზრახვა მათი და ბოროტის შემზადება, რომელსა იგი მისთხს ჭე-რებდეს.“

ამისა შემდგომად განაგნა რა საქმენი მის ჟამისანი ღუთის-მსა-სურმან მეუემან, რამეთუ მოწმუნულცა იყო ჟამი ზამთრისა და ჩუტ-ღებობისებრ თჯისა წარვიდა აფსაზეთად და აწვივა ბერსა წარსლვად, რათა მუნ დაიზამთროს და განისვენოს და ვითარმედ არს ქვეყანა იგი ბარი და ტფილი. და ვითარცა წარმოვემართენით და მივიწიენით ჭყონდიდს, მეფე სრულად აფსაზეთს შთანსლვად წარმართა, სოლო ეპის-კოპოზმან ჭყონდიდედმან არა განგუტევსა, რამეთუ მოწაფე იყო ბერისა,

და ზამთარი იგი მუნ დავუავით, და შემდგომად ზამთრისა აღ-მოჩავიდა ღუთის-მსასური მეფე ქართლადვე მოუწოდა ბერსა წინაშე მისსა, მისცა ადგილნი შვენიერნი, ლავრანი დიდებულნი განსასუტუნე-ბელად და საყოფელად მისად, ჰირველად ნემჯ ქართლსა შინა და შემდ-გომად მცირედისა შატბერდი, დიდებული ლავრა კლარჯეთსა. შინა, სოლო შესაძლებელ თუმცა იყო ყოვლადვე არა ჰსებავს მეუემსა, რომელ ერთსამცა დღესა კიდე იყო მისგან, და ვერ განძებოდა სმენითა თაფლისა უტკბილესთა მათ სიტყუათა მისთათა, და ესრეთ ეტყვიან. „წმინდაო მამაო, ამისთხს მოვაშურეთ სიწმიდე თქვენი, რათა ნა-კლუდეგანება და ცთომა უწესო აღმოფსურა სრულად სულთაგან ჩუტნათ. დაფარული დაფარულად გუამსილო, სოლო ცხადი თვალ-უსვავად განგუტევსა, რამეთუ რაცა მიბრძანოს მამობამან შენმან,

ესრეთ შევიწყნარო, ვითარცა პირისაგან წმიდათა მოციქულთასა.“ და მოიუწუნა ძე თჳსი გიორგი უფლისწული, და კელი მისი კელსა შთაუდგა და ჭრქჳს. „აქა მოგცემ სულსა ამის ყრბისასა და წინაშე ღმერთისა გთხოვ.“ სოლო მან აკურთსა, დაულოცა და ჭრქჳს ვითარმედ, „უფალმან ღმერთაჲც ცხოვრებითა ადიდენ დიდ, ვითარცა კოსტანტინე, შიშსა შინა თჳსსა, დაუმორჩილენ ყოველნი მტერნი მისნი.“ და ვითარცა შეენოდა სწავლანი ღმთიჲ სულიერნი და მცნებანი სამღთონი აღწერნა და მისცნა, რათა სამარადისოდ იკითხვიდეს და იწურთიდეს, და რათა უწესოთა კაცთა უჯგერო რამე და ღრკუ არ ასწაონ. სოლო მან სისარულით შევიწყნარა და დღე და ღამე იწურთინ, და ესრეთ შეუდგა, ვითარცა შვილი საუვარელი მამასა სახიერსა, და ვითარცა მოწაფე ერთგული მოძღვარსა თჳსსა.

სოლო მიეკრითგან იწუეს აღსარებად და სინანულად თჳთ მეფემან და კათალიკოზმან, მღჳდელთა და დიაკონთა, მონაზონთა, მოწესიკოზ, დიდებულთა და მთავართა, მდიდანთა და გლასსაკთა; ესრეთ მსურვალთა მოიხწრაფდეს, ვითარმედ საზრდელსაცა ძლით მივიღებდით და ესრეთ განანათლა ყოველი აღმოსავლეთი კაცმან ამან განათლებულმან ღმთისა მიერ და ყოველნიჲც ცხადნი და დაფარულნი უწესობებანი განმარტნა. რამეთუ პირველად ყოვლისა აღლეს მასვილი მსიღებისა მეფეთა მიმართ უწესობათა თჳს, უშიშრად და თჳსად უსუკავად, სიბრძნით და გონიერად, რომელ არა ჭყიდდეს საეგისკოპოზოთა კაცთა მიმართ უწესოთა და უსწავლელთა და ყოველთურთ სოფლისა შემსჭვალულთა და უწესობათა და მიმოსლგათა შინა აღზრდილთა; არამედ გამოარჩევდეს კაცთა ღირსთა და წმიდათა და მონაზონებთა შინა აღზრდილთა და ღმთიჲს-ულიერთა მოძღვართა მიერ წამებულთა, და რათა ღოცკითა და მადლითა მათითა მშვიდობით წარემართოს მეფობა მისი, და რათა არა მღჳდელთა უწესობითა და ცოდვითა ერის-კაცნიცა დაისაკენ. კვალად ეტყოდა მსჯავრთა თჳს და სამარათლთა სამეფოთა, რათა უსჯიდეს რბოლთა და ქურცილთა სიტყუისაებრ დავითისა, მდაბალი და გლასსაკი განამართლეს, და რათა არა მიდრეკედეს სასწორსა სიმართლისასა დიდისა მიერ გინა, მცირისა და რა უმეტეს ყოვლისა წყალობა შეი-

ტბოხ, ჩამეთუ წყალობა და სამართალი უუკარხ უთაღსა და ჩამეთუ
ყოველი არა-წმინდება და უწესობა მოიხზოს თუთ მისგან პირველად
და მეტე ერისა მისისაგან.

ეგრეთვე მონასონთა და მოწესეთა და ყოველსა ერსა შემსგა-
ვსებუღითა სწავლითა განანათლებდა, უსწავლელთა სწავლიდა და სწავ-
ლულთა სწავლათა მათ აღუხსენებდა, მდიდართა ასწავებდა წყალობად
გლახაკთა, ხოლო გლახაკთა მოთმინებასა ასწავებდა და ქველის-სა-
ქმითა წარგზავნიდა, დაცემულთა აღმართებდა, ხოლო დაცემადთა გა-
ნამტკიცებდა, მოწულულთა ისრითა უხილავთა მტერთათა განჭკურნებდა,
ხოლო მოწულვადთა მათ მოწულვისაგან უგნებულად დაიცვიდა, დან-
თქმულთა ღელვათა შინა ვნებათასა აღმოიყვანებდა, ხოლო დანათქ-
მადთა დანთქმად არ უტკეებდა; არამედ ვითარცა ხელოვანი მენაკეთა
მოძღვარი ზღვისაგან ამის სოფლისა დაუნთქმულად განაჩინებდა.....

ხოლო უწი ვითარმედ ეძიებ და გსურის მითხრობად, ვ წმინ-
დაო, თუ ვითარ იქმნა შემოკრება ობოლთა ამათ და თუ ვითარ ესო-
დენი სიმრავლე ერთობად მოიყვანა.

ხოლო პირველ ყოველთასა ვჭზოკენით ამის ნეტარისა თჳსნი
მათ ქვეყანათა ფრიად დაღონებულნი დისწულნი ორნი და შვილნი
მათნი, ყრმანი მცირენი. ესენი შეიწყინარა წმინდამან სიტყვისაებრ. „ვი-
თარმედ თჳსი ნათესავისა შენისა არა უგულუბელს ჰყო.“ ხოლო სხვა-
ნი სხვათა ადგილთა მათგან შეჭკრიბნა, რომელნიმე ქალაქთაგან, რომ-
ელნიმე დაბათაგან, სსკანი სრულიად უდაბურთა ჰჭზონა ადგილთა, სხვა-
ნი მოხებისაგან გამოიყვანა, ხოლო სხვანი უმწარესისა ცხოვრებისაგან
იხსნა და ესრეთ ყამსავე სიყრმისა და უმანკოებისასა, ვიდრე ცნობად
კეთილისა და ბოროტისა გამოიხსნა ნეტარმან მან, და ესე ვითართა
შეურაცხთა საქმეთაგან მღუდელად უბიწოდ, მსნედ სარწმუნოდ ქრის-
ტესა შესწირნა; და ესე ნუ ვის უკვირს, ჩამეთუ მამათ-მთავარიცა
დიდი იოსებ მონა იყო და სიწმიდე მისი ყოველთა შორის იქმნების,
რომელი იგი უკანასკნელ მეფე იქმნა ეგვტისა, ხოლო დავით და
ამოს არა მწყემსნი იყვნეს, რომელი იგი ერთი მეფე იქმნა, ხოლო
მეორე წინასწარ-მეტყველ. და არა თუთოეულსა ვიტყოდი ესრეთ, რა-
თა ყოველსა აღმოხსავლეთსა განეფინა საქმე ესე საკვირველი; იწყეს

ყოველითურთ შემოკრებად, რომელნი მშობელთა თჳსთა მოიყვანის და ეკედრების შეწყენარებად და რომელთამე წინაშე კართა დაუტკვიან და იუტოდინს, ხსენანი კვალად გონებითა მასვილნი ძე მშობელთა თჳსთაგან თჳთ ლტოლვილნი წმინდისა ამის ნაკთ-საყუდელსა შემოიკედრნისან და ესრეთ აღორძინდა ღმთივ შეკრებული ესე კრებული, კიდრელა აღვიდა ოთხშეოც რიცხვად.

რამეთუ იყო მრავალი მიზეზი შეკრებასა ამას შინა, ე. წმინდათა პირველად ყოველისა ღმთისა მიმსგავსებულისა მოწყალეობა, ვითარცა შემოკრებულნი უამისა მის თჳს განსაცდელისა; სოლო მეორედ ვინაღ-გან შრომა თავს-ედვა და მრავალნი წიგნნი ეთარგმნეს და ენება, რათამცა ნათესავმან ჩვენმან დაიხსნავა, სოლო ვინააგან შეუძლებელ-ყო ჭასაკითა სრულითა და განმწყესებულთაგან სწავლა, ამისთჳსცა ბუნება იგი ლბილი და ჩხვილი, რომელი ვითარცა ცჳლი საბეჭდავსა, ეგრეთ მიიღებს სწავლულებსა. ესე ვითარი კრებული ორღანოდ შემწყენარებულად სწავლათა თჳსთა მოიპოვა, რომლისაგან არა განტრუ-ნა სასოება მისი; სოლო კვალად მესამე მიზეზი ესე იყო, რომელ-საცა შინა იყო განტებულება ღმთისა, რამეთუ იყო რა წმინდა ესე მათსა ამას წმინდასა პირველად დიაკონობასა შინა და მერმე წინა-მძღჳრობასა ხსნოდა მრავალი ღვაწლი და შრომა, რომელი თავს-ედვა სუტესთა და მგალობელთა, რამეთუ ქვეყანა ჩვენი შორს იყო ამას ქვეყანისაგან და მცირედნი მოვიდიან სწავლულნი, სოლო რომელი იგი მოვიდიან შემდგომად მცირედისა კვალადცა წარვიდიან, დიდებული ესე ეგვლეხისაცა ღვაწრს დაუტკვიან. ენება ნეტარსა ამას, რათა კრებული შვილთა თჳსთა, ვითარცა ცხოვარნი სიტყვიერნი წმინდა მამასა ჩვენსა ევთემეს ძღუნად ჰატოხსნად მიჭკვარნეს მგა-ლობლად და ძღუნლად წმინდისა ამის ეკვლეხისისა, რათა ღმერთ-შე-მოხილთა მათ სახსენებელი ბრწყინვალედ აღესრულებოდეს და ვი-თარცა პირველ ვსთქუ ესე სამი მიზეზი იყო მათისა შეკრებისა.

სოლო ჩვენ პირველსავე სიტყუასა მოვიდეთ, დაჭყავით აღ-მოსავლეთს ხუთი წელი, ესუ-ვითარითა ყოფითა, ვითარცა ზემო-ვთქუთ, გარდაიწერნეს წიგნნი მისნი მრავალთა საეფიესკოპოსოთა და მონასტერთა და მრავალნი საეკლესიონი წესნი განჭმარნა, რომ-

მელი რა ნაკლულეკანება ჰქონდა და ყოვლადვე შეიუთა და მთავართა, მდიდართა და გლახათა, დიდთა და მცირეთა გზანი ხაუგუნოსა ცხოვრებისანი ასწავნა, მცნება და წესნი დაუხსნა წებით და უწერილად, და ესრეთ საღმთო ბრძანება აღასრულა, და მისდა ბრძანებული იგი ტალანტი ბევრ-წილად აღაორძინა, რომელ არს წიგნთა თარგმანება, და სსკვცაჲ ტალანტი შესძინა ფრიად უმაღლესი ჰიერკელისა, რომელ არს ესოდენისა სულისა განსწავლა და აღზრდა. რამეთუ მე, კ. ნეტარო, არა ესრეთ საკვრველ მიხნს დიდად წიგნთა თარგმნა, ვითარ ესოდენისა სულისა ღმთისა შეწირვა. სოლოსაცნაურ არს ესე, ვითარმედ ამათ ობოლთა თვს წარუძღუა ღმერთთ აღმოსავლეთს, და ესრეთ ყოველი აღმოსავლეთი განახალა და ნაწილი იგი ანდრია მოციქულისა და სიმონ განახელისა, კვალად განამტკიცა, რამეთუ ანდრია მოციქულმან მოკლო ქვეყანა ჩვენი, სოლო სვიმონ განახელმან სრულად დაიმკვდრა, რამეთუ ნიგოფს არიან ნაწილნი შინნი წმინდანნი.

რამეთუ, რა უამს იგი სამსილებლად ცოდვათა ჩვენთა თვს ლომი იგი შევირალბა ბილოვნით აღმოსრული სიმტკიცესა შედა მკლავისა თვისისა, მეორე ნახუქოდოსოსორ, უსჯულო სალტანი გამოვიდა სასლვართაგან თვსთა, მომსგრელად ნათესავისა ქრისტეანეთასა, მას უამსა შინა ვიუკენით ჩვენ ასალქალაქსა ჯავახეთისა და მუნ ჰეკეს ყოველნივე ობოლნი თვსნი, და ესრედით ყოველნივე წინაშე მისსა შუა დღეს ოდენ, განკვრება დაეცა უამ რაოდენმე და მეუწესეულად განკრთომისა გზბრძანა ყოველთა. „ვიითარმედ რისსვა ღმთისა მოწეკნად არს ამას ქალაქსა ზედა.“ და ბრძანა აღკაზმა ყოველთა; და იყო რა მწუსრი გამოუედით, და შემდგომად სემისა დღისა მოიწია რისსვა იგი უგრძნულად, რომელსა ყოველნი მეცნიერ ხართ, რამეთუ არა თუ ასალქალაქისა მკვდრნი მოისრეს, არამედ დიდ-დიდნი და წარჩინებულნი მთავარნი და ერისთავნი სამეფოსა ჩვენისანი, ძვრ ძვრად მოისრეს და წარწყმდეს, რომლისა მიერ ღმთის-მძახსური მეფე ბაგრატ დიდსა მწუსარეებასა შთავარდა. ვითარმე რა მივიდა კაცი ესე ღმთისა და სიტყუათა მიერ ნუგეშინის ცემისათა და მრავალ-სახეთა თხრობათა და უწყებათაგან აღმუწი იგი მწუსარებისა განუქარვა, ვითარცაღა თვთ აღიარებდა, ვითარ-

მედ. „უკეთუმიცა არა მესილვა სიწმიდე შენი გინილამცა და მწუსარებისა მიერ მომკუდარ ვიყავ.“

ხალხი გულის-კმა-ჭყო რა ზეგარდამოთა წოდებითა ყამი მიცვა-ლებისა თხსისა, გორცთაგან განსლვისა და ღუთისათა მიმართ მისლვისა, განგებულებამან საღთომან აღძრა სული მისი წარსლვად მთა-წმინდად, რათა ვინა იგი აღმობრწყინდა ნათელი მეცნიერებისა წიგნთა ღუთიგ-სულიერთა, ვითარცა მრავალ გზის გვთქმამს პირველად წმინდისა მამისა ჩვენისა ეფთჳძეს მიერ და მეტყე ამის ნეტარისა მამისა გიორგისგან, რათა მიერვე იქმნეს აღვსება მისი და ზეცისა ნათელსა შემატება, დაღაცათუ ქალაქსა მას შინა სამეფოსა აღესრულა, ვითარცა წმინდა დიდი მამა ჩვენი ეფთჳძე, რათა ვითარცა მდინარე თვალისგან წყაროსა გამოსრული, რომელმან მოაწყის პირი ქვეყანისა თავადვე თხსად მიიქცეს და თხსსავე გამოსავალსა შთაუდინოს, და რათა ვითარცა ვთქმეთ ესოდენი ესე სიმრავლე შვილთა თხსთა, ვითარცა ცხოვართა პირ-მეტყუელთა, წმინდა მამასა ჩვენსა ეფთჳძეს მიუძღუნეს და შინაგან ბავისა მისისა დაამკვდრეს. ამათ ესე-ვითარათა განგებულებათა თხს გულსა მოუსდა წარსლვა მთა-წმინდადვე.

და შემდგომად მრავალთა ლოცვათა და ღუთისა მიმართ ვედრებათა გულ-სავსე ქმნილი წარვიდა წინაშე ღუთის-მსახურისა მეფისა ბაგრატისა, და ვითარცა ჭმუწნოდა სიბრძნესა მისსა მრავალი სიტყუა მადლოვნობისა და ღუთისა მიმართ ლოცვისა წარმოთქუა მის წინაშე საწმუნოებისა თვის და სიყვარულისა მისისა მიმართ და სწავლათა მისთა, კეთილად შეწყენარებისა და სიტყუანი ჳმნისანი შეაუღლნა სიტყუათა მისთა სავსენი სიბრძნითა საღთოთა, ვითარმედ. „ჰ მეფეო, მოაჩილ ვიქმენ ბრძანებასა შენსა და დაუტევე ქვეყანა უცხოებისა და მწირობისა ჩემისა, სადა იგი მრავალთა შფოთთაგან განმესუწნა, აწ შენ მოაჩილ ექმენ სიგლასავესა ჩემსა, აწცა, ვითარცა მრავალ-გზის, განმიტევე ქვეყანად მწირობისა ჩემისა, წარმგზავნე ლოცვით და გურთხევით, მიმაწიე სამარხოსა მამათა ჩემთა სულიერთასა, ვითარცა მამათ-მთავარი იაკობ ეკვტეს აღსრულებული, და აღთქმისა ქვეყანად წარყვანებული,

და საფლავად აბრახამის თანა და ისაგისა, ვითარცა ძეგლი იოსებისნი მიერვე განსმულნი და მამათა თვსთა თანა დასსმულნი, უკეთუ შეემატა რა ღმთის-მსასურებასა შესსა და წესიერებასა სამეფოსა შენისასა, ესე მადლი შენი არს, რამეთუ შენ მიწოდე და არა თვთ მოვედ, მიიღე აღწერილი შენი და ისილე, რომელსა შინა აღმეთქვა უზრუნველ ყოფა ჩემი მეფემან მაგან ქვეყანისამან, ქვეყანისავე მეფისა მიმეზავნე, და ქალაქისა ყოველთა შემკრებელისა დამაშურალოთ განმასწავლებლისა, ვინა იგი დიდ-არს უფალი და ქებული ფრად ქალაქსა უფლისა ძალთსა, ვითარცა დავით იტყვის: სადა იგი ღმთისა ძლიერნი ქვეყანით ფრად ამაღლდებიან.“

ამათ სიტყუათა მიერ ღმობიერ ჭეო გული მეფისა, ვიდრედა მრავალი ცრემლი დასთსია მთავართა თვსთა თანა, და ეპისკოპოსთა და მრავლითა ღონითა და კედრებითა ვერ უძლო შეპყრობა შეუპყრობელისა მის, და იძლია მძლე უძლეველისაგან, მერმე სამეფოთა წიგნთა მიერ, და მანდატურთა წინაშე ღმთის მსასურისა კოსტანტინე დუკიწისა წინაშე წარგზავნა მრავლითა ნიჭითა და საფასითა თვთ მეფემან და ყოველთა მთავართა თვსთა და ეფისკოპოსთა. და აღივსო ყოველი სამეფო მისი მწუსარებითა და ურვითა, ვითარცა ერთი შვილი დაკლებასა მამისა თვსისასა, რამეთუ გინდა და უმრავლესნი მოწაფენი იუჟნეს მისი, ვითარცა პირველ გვთქვამს. სოლო წარმოვემართენით მას უამსა რდეს მართა უფლის-წული სძლად თვსად კოსტანტინე დუკიწმან მოიყვანა დედოფლად სამეფოსა ამას ქალაქსა, და ვითარცა დაგვიწერა პირველვე წინასწარ-მეტყველებისა თვს ბერისა, რამეთუ წარმოსრულ ჭეჟანდა პირველ ჩვენსა. ჭრქუა მარამ ბაგრატიის დედამან ბერსა, ვითარმედ: „აჰა, მამო, აღესრულა წინასწარ-მეტყველება შენი მართას უდა.“ და ესრეთ წარმოიყვანეს დიდითა დიდებითა სამეფოდ, სოლო მეფისა მიერ წარმოვლინებულ იყო ჭარონი, სოლო თვსისა მამისა მიერ ჭეჟეს ნეტარი ბერი პეტრე პატრიკ ყოფილი და პეტრე ბედიელი, მთავრები საეფისპოპოსო და სვინგლიზი, და სხუა კრი ფრადი, რომელნი იგი პირველ ჩვენსა მისრულ იუჟნეს.

სოლო ჩვენ წარვემართენით ნავითა, მრავალნი დელვანი და აღძრვანი ზღვისანი გუჭკეუთნეს მრავალ დღე, ვიდრე არა სრულიად

სასოება ცხოვრების ჩვენისა წარვიწროთ, რომლისა აღწერა სიტყვისა ნამეტსავ არს, სოლო ღოცუქმან ამის წმინდისამან მშვიდობით განგვარინა და ესრეთ უგნებულად სამეფოდ ქალაქად მოვიწინით.

მაშინ პირველ ყოველივე საქმე ღუთის-მსასურსა მეფესა მიუთხრა, სოლო სვალისაგან ბრძანა მეფემან აღწოდება მისი ჰალატად და დღესა ბეორესა აღიუყანეს ჰალატად და ვითარცა შევიდა წინაშე მეფისა წესისაებრ სამეფოსა თაუქანისცა და ქება შეასხსა და კურთხევა შეიღოთურთ მიუძღუნა, სოლო განიცადა რა მეფემან სასე მისი ღუთიუ-სულიერი, სოლო სიტყუა პირისა მისისა მდაბალი და შემუსრვილი და მსმენელსა სასმენელსა მკვრცსედ შემავალი, რამეთუ საცნობელთა მისთა დაწუნარება შინაგანთა სულისა ძალთა აღუძრველობასა წარმოაჩინებდა, სოლო სიტყუათა მდაბალთა მიერ და მასვილთა გონიერებასა წამებდა, რომლისა თხსცა ჭრჭუა მეფემან პატრიარქსა ვითარმედ. „მადლიერ ვარ უფლისა ბაგრატ სეკასტოსისდა, რომელ ესე ვითარი კაცი, მიმსგავსებული ანგელოზთა, წინაშე მეფობისა ჩვენისა წარმოავლინა, რამეთუ დაღაცათუ ნათესავით ქართუჭლი არს, სოლო ყოვლითურთ წესი ჩვენი ჰმოსიეს. მაშინ წარვიკითხნა წიგნნი სეკასტოსისნი, რომელთა შინა წერილ იყო ვითარმედ. „გისაროდეს, ჯ ღუთის მოუყარეო მეფეო, წარმოძივლენიეს წინაშე მეფობისა შენისა კაცი, მიმსგავსებული უსსეულთა და მოძღვარი ჩვენ ყოველთა, ეგრეთ შეიწყნარე, ვითარცა ჭმუჭნის მეფობასა შენსა, რომლისა ღოცვითა დაამყარენ ღმერთმან ყოვლისა სოფლისა მშურბელი წმინდა მეფობა შენი.“ მაშინ უმეტეს გულის-ხმას-ჟეო ღირსება მისი და დიდთა პატრიოთა მოიკითხა და ჭრჭუა ვითარმედ. „რაცა გნებავს ყოველსავე აღვისრულებს მეფობა ჩვენი.“ სოლო ვითარცა ესრეთ ჰსთნდა ღირსება მისი იყო უბნობად და ვითსკად ბერისა სიტყუათა სულიერთა და წესთა სჯულისათა.

სოლო იუჟნეს მას ყამსა წინაშე მეფისასა მდგომარე კაცი ვინაშე დიდებულნი და წარჩინებულნი ჭრომნი და სომესნი, რომელთათანა იყო გაგის-კარელი და სხვანი თავადნი სამეფოსანი, რამეთუ ყამიცა მარჯვე იყო და დაწუნარებული და ვითარცა ვთქვით ზემო, იყო მეფემან სიტყუად სჯულისათხს მართლ-მადიდებელთასა. „ანუ

თუ რა არს განყოფილება საწმუნოებისა თქვენისა სრულსა. მას და უტომელსა საწმუნოებისა ბერძენთასათანა.“ სოლო ნეტარმან ესრედ მადლად და ღუთივ-ბრწყინვალედ წარმოთქვა საწმუნოება მართალი ჩვენ ქართველთა ნათესავისა, რომელ განაკვრვა მეუვე და ყოველნი მთავარნი მისნი და ჰქრქვა მეუვესა. „ესე არს საწმუნოება მართალი ნათესავისა ჩვენისა და რაჟამს ერთგვის გვიცნობიეს არღარა. მიდრეკილ ვართო მარცხულ, გინა მარჯულ და არცა მივდრეკებით, თუ ღმერთსა უნდეს.“ სოლო განგვირდა ესმა რა ესე ვითარმედ. „არღარა მიდრეკილ ვართო.“ და ჰქრქვა ბერსა მადლი ღუთისა. „ვითარ მრავალი უადრესი გისილუ თქვენ შორის, გარნა, ჰატოლხანო მამაო, მე კაცი ვარ სამსედროთა. საქმეთა შინა აღზრდილი და ვერ წუელილიად მეცნიერ ვარ ყოველსა, სოლო აწ ვინათგან გუწრთსი მეფობისა მე მიპყრის მნებავს, რათა ყოველსა მეცნიერ ვიყო ბერძენთა და ჰრომთასა, რამეთუ პირველ ყოვლისა მართლ-მადიდებლობა იძიებისო მეუვეთაგან, მაუწყე, ვითარ არს ესე, რომელ ჩვენ და თქვენ მეუვეანთა გვირავთ და ზედაშესა წყალსა ურთავთ და ჰრომნი გმიადითა და ურწყოთა ჰწირვეს, ფრად უცხო მისნს საქმე ესე და ურთიერთარს წინა-აღმდგომ, ანუ რა არს ძალი ჰურის ცომისა და მარლისა ანუ რომელ ურთავთ ზედაშესა, განგვიმარტე და გულისსმა გვყავ, წმინდაო მამაო.“

სოლო ნეტარმან მიუგო ვითარმედ. „ჰე მეუვეო, ვინადგან ბერძენთა შორის მრავალი წვალება შემოვიდა პირველ და მრავალგვის მიდრეკეს, ამისთვს მსგავსად თქვენსა ღუთის მსახურთა მეუვეთა წმინდანი გრებასი შეჰკრიბეს და წუელილიად გამოიძიეს განგებულეებისა თვს ქრისტეს ღუთისა ჩვენისა და სორციელად გამოჩინებისა თვს მისისა და საუფლოთა მათ თვს კორცთა გამოიძიება იქმნა და დაწესეს: რათა მივიღებდეთ ცომისა სახედ სორცთა ქრისტესთა, სოლო ჰურის ცომისა სახედ სულისა გონიერისა და მარლისა სახედ გონიერებისა, წინა-აღმდგომად წუალეებისა უსჯულოდსა აზოლინარისასა, რომელი იგი კორცთა მათ ქრისტესთა საუფლოთა უსულოდ და უგონებოდ იტყოდა უგუნური იგი და უსულო. სოლო ღვინოსა თანა წყალსა ურთავთ სახედ სისსლისა და წყლისა, რამეთუ გარდამოხდა გუწრდსა მსხსე-

დისას, ვითარცა იტყვის იოანე ოქროპირი. ესე არს განმარტება და მიზეზი ამით საქმეთა; სოლო ჭრომთა, ვინაღვან ერთგვის იცნეს ღმერთი არა ოდეს მიდრეკილ არიან და არცა ოდეს წუალება შემოსრულ არს მათ შორის და ვითარცა იგი თავადმან მოციქულთამან პეტრე შესწირა უსისხლო იგი მსხვერპლი და უმეტესადღა, ვითარცა თვით თავადმან უფალმან მისცა მოწაფეთა ღამესა მას სერობისასა, ეგრეთ აღასრულებენ იგინი და არა რაჲ არს მათ შორის განყოფილება, ოდენ სარწმუნოება მართალი იყოს.“ სოლო მთავართა მათ ჭრომთა დიდად განისარეს, რამეთუ კვალადცა ყოფილ იყო ამის პირისა არს მიება მათ შორის და უსწავლლობითა ვერა სიტყუა ეგო მყოფისდა და ეტყოდეს წმინდასა წარგიუვანოთ წინაშე წმინდისა ჰაჰისა.

მერმე კვალად ჭკითსა მეფემან სომეხთა თვით. „თუ აქუსთ რამე ნაწილი ქრისტიანეთა თანა.“ სოლო მიუგო წმინდამან მოკლელ. „ვითარმედ ბორბოტსა სარწმუნოებასა სასულცა ნუ ედების.“ სოლო უკლესა მათ წინაშე სიტყვისგლით აღავსნა სომეხნი იგი მეფემან.

მასინ მეფე აღივსო სისარულითა და მადლი შეჭსწირა ღმერთსა და ამის ნეტარისა თვს მრავალი ქება წარმოთქუა წინაშე მთავართა და წარჩინებულთა თვსთა. „თუ ვითარ მადლანი და ძნიად გულის-კმის-საყოფელნი იგი სიტყუანი ესრეთ ადვილად და სულ-მცირედ განმარტნა და ფრიად აღშენებულ იქმნა სილკითა და უბნობითა მისითა და უბრძანა ბერსა ვითარმედ. „რაცა საურავი და საქმე შენი არს ყოველსავე ადგისრულებს მეფობა ჩვენი.“ ესრეთ გამოკედით მეფისაგან და წარკედით სავანედ ჩვენდა და განვისვენეთ. სოლო მამასასა სლისი მთაწმინდისა მას უამსა შინა მუნ იყო სამეუფოსა ქალაქსა, კაცი სასიერი და წრფელი. ისილა რა ბერი მოსრული და გულის-სმამა ჭყო ძალი მოსლუისა ჩვენისა განისარა ფრიად და ჭრქუა ბერსა. „კურთსეულ არს ღმერთი, კეთილად მოგიძღუა უზალი, აჭა ესერა მონასტერი შენი წინაშე არს შენსა.“ სვალისა დღე ადგიწოდეს ჰალატის და ადკედით ჩვენცა და მამასასლისი მთა-წმინდისა და შეკედით წინაშე მეფისა. სოლო მეფემან კვალადცა სისარულით მოიკითხა ბერი და ჭრქუა ვითარმედ. „წარკედ, კეთილო ბერო, მონასტრადკე შენდა, ვინა იგი ყოფილ სარ პირველ და შენნი ეგე ობოლნი მუნ

აღზარდენ, რამეთუ ეგრეთ მოუწერია ჩვენდა ძმას ჩვენსა ბაგრატს სევასტოპოლსა. სოლო ჰირველი ეგე წინა-მძღვარი გეთილად გვედრა, ესრეთ მოგვილოცა მონასტერი და ჭრქუა ბერსა. „კითარქმედ ობოლნი იგი შენნი უჩვენენ მეფობასა ჩვენსა, რათა წყალობით მივსედნე და სსვა ჰოველივე თსოვა შენი აღვისრულო და წარვედ მშვიდობით და რაცა გაკლდესთ გუჯანობებდი და დაგიურვებდეთ.“ და ესრეთცა კვალად გამოვედით ჰალატით და წარვედით სავანედ თხსსა.

სოლო სვალისა დღე მოიწია დღესასწაული იოანეს შობისა იენისის კდ, წარვედით ასტოდიას და შევემთხვეინით თავსა წმინდისა იოანე წინა-მობედისასა და უამსა კეზიარენით ცხოველს-მყოფელსა საიდუმლოთა და მიერ წარვედით მეთოქადვე ჩვენდა ქსერლოფად.

აქამომდე არს სიტყუა ჩვენო თქვენდა მოძარსთ, კ ნეტარხო, ვინათგან შავით მთით წარმოვედით და ვიდრე აქამომდე მოკლედ და მარტივად მიგითხარო.

სოლო მიერითგან სასურველი იგი თქვენი და საძიებელი თსრობა მიცვალებისა მისისა, თუ ვითარ იქმნა ანუ ვითარი სნეულება იყო, გინა რაოდენ დღე სნეულება და კვალად თუ ვითარნი იუჟნეს გურთხევისა და წარგზავნისა სიტყუანი და თუ ვინ იუჟნეს უკანასკნელსა მას უამსა მიცვალებისა მისისა თანა-მოდვასწინი და მსასურნი; გარნა შეძრწუნებულ-ვარ და შეშინებულ, რამეთუ აქამომდე გზა სიტყვისა ჩვენისა წრფედ იყო და ადვილ სავალად, სოლო აწ იწრო და საჭირო, და უღონო ჩემგან სლვისა, რამეთუ სავთ-სადგურსა დუმილისასა მეგუღვების შესლვა, რამეთუ გელი ჩემი ძრწის და სული ჩემი შეიწრდების, სოლო გონება განცჯფრდების, რაჟამს გულის-კმა-ვეო უამი სიობლისა ჩვენისა, გარნა შიშითა უჩრებისათა მოჩნილებად ბრძანებისა თქვენისა მოსრულმან, ვითარქმედ აღვიძრა უძღური ენა ჩემი და სარგებელსა სიტყვსა ჩემისსა კვალად ვიწყო სლვად.

ესე წმიდა ძამა ჩვენი ნეტარსა მას დაძინებასა თხსსა არა უმეცარ იყო, არამედ მეტადცა მეცნიერ, რამეთუ, ვითარცა იგი ვთქუ ზემო, შობასა წმინდისა იოანე ნათლის-მცემელისასა მოკვდით ასტოდის, ვემთხვეინით რა თავსა წინა-მობედისასა, ეზიარა წმიდათა

ქრისტეს საიდუმლოთა და მადლი შესწირა ღმერთსა, წარვედით მეტოქად ჩვენდა, მცირედ ოდენ მკურნალებსა შეემთხვია, თვნიერ სსკვის სხეულებისა, სოლო ჩვენ ვგონებდით თუ გზისაგან არს, წამეთუ ქუჩით მომსუქრალ იყო, წამეთუ ესე იყო ჩვეულება მისი ქუჩით წმიდათა წინაშე ლოცვად, და ესრეთ დაგვაავით სამი დღე შინა.

სოლო სვალისაგან წინააღლით დღესასწაულთა წმინდათა მოციქულთასა გზბრძანა ვითარმედ. „შეკვასმენით და ობოლნი ეგე აღიყვანენით, რათა წინაშე მეფისა წარვიდეთო“. წამეთუ ბრძანება გამოსრულ იყო, რათა გარე ფილოზაფსა გვისიღნეს, წამეთუ ჩვენ ვაყენებდით, ვითარმედ დღეს იეოს და სვალე თაყვანის ვსცეთ მეფესა. სოლო მან განცხადებულად სასძენელად ყოველთა ბრძანა ვითარმედ. „უკეთო დღეს არა ვისიღოთ მეფე სვალე კელთა არა გუჩაქეს“. სოლო ჩვენ ვერ გულისკმა-ყვავით ძალი სიტყვისა მის, რომელი იგი შემთხუჭვად იყო, არამედ წარვემართენით, და იგი თავადი აღკდა საკედარსა თვსსა, თვნიერ სსკვისა მიახლებისა, გინა ტვრთვისა. და ესრეთ მივიწიენით ველსა მას ფილოზაფროსასა, და გარდაჰკდა საკედარსა, რათა მოველოდეთ მეფესა, ვიდრე შემოქცევადმედ, და მოვიდა ჩვენდა პეტრეცა, ესე იგი კეთილად მოსსეხებული, და დაწერეს პიტაკი წინაშე მეფისა.

და ესრეთ მოიქცა ღმერთის-მსახური მეფე, და მოვიდა შვილითურთ, სადა განწყობილ ვიყვენით წესისაებრ. სოლო ვითარცა მოგუჩაქვსა და დაგვარდით და თაყვანის ვცეთ, და ერთა ჩვენითა ქება შევასხით. სოლო მან კურთხეულმან მეფეთა შორის გუხილნა რა მასლობლად ჩვენდა მოვიდა, და უკვრდა სიმრავლე იგი ობოლთა მათ და უასაკობა, წამეთუ რომელნიმე წუთ შვიდისა წლისანი იყენეს, და ყოველნივე საბეჭურითა და წესითა მოსაზონთათა. დიდი მადლი გარდაიკდა ბერისა თანა და ჰქუჩა მას, ვითარმედ. „დიდი და მადალი საქმე გიქმნიეს, ჳ ნეტარო, რომელ ამას უამსა სსკვა ვერ ვინ შემლებულ არს.“

სოლო ბერმან მისცა პიტაკი თვსითა სელითა და ჰქუჩა. „წმინდო მეუფეო, ესე ობოლნი აღმოსავლეთს შემოიკრებიან, სახელი ღმერთისა მისწავებიან და აწ წინაშე მეფობისა თქვენისა მომიყვ-

სებიან, ვითარცა ჯერ-გინდეს აღზარდენ და შეიწყალენ მლოცველად სულისა თქვენისა და შვილთა თქვენთა მსყე-გრძელობისა თჳს, რამეთუ თანა-უდგეს სამნივე იგი შვილნი მისნი და სემო-სსენებულნი იგი მთავარნი ჭრომაელნი და გაგიკ კარელი და უკვირდა უოკელთს და ჭნატრიდეს ბერსა მას. სოლო ვითარცა ვთქუ პიტაკი მისცა მეფესა და ჭრქუა ვითარმედ. „შემდგომად ღუთისა სელთა შენთა შეგვედრებ ობოლთა ამით.“ მასინ უბრძანა მეფემან, რათა ყამობა ითქვას ობოლთა მათთაგან. სოლო მან განცხადებულად ჯმინისა იგი და განტყეებისა წმინდისა სვიმონ მოსუცებულისა გალობა გვიბრძანა გალობად. ესრეთ გალობის მიერ განაცხადა ამიერ განსლვა თჳსი, დაღაცათუ მასინ ვერ გულის-სმას-ჭეკეს, ვერცა მეფემან და ვერცა სხვამან ვინ; გარსა მეორესა დღესა მირნიცვალა უოკელთავე, ვითარცა მძინარეთა განელვიძათ და ჭმადლობდეს ღმერთსა, რამეთუ არა დაუფარა წმინდასა მას მიცვალება თჳსი.

სოლო ვითარცა განვიდა კორცთაგან წმინდა მამა ჩვენი და წარვიდა წინაშე ღუთისა, მეუწესეულად ვაცნობეთ წმინდა მამასა პეტრეს. სოლო მან მოძღუერის მოუწარემან და უფროსლა ვსთქვით თუ ღუთის-მოუვარემან, ვითარცა გულის-სმას-ჭეო ანასდათი ესე და მლეკანი დაქტევა ჩვენი, იწულა სასტიკად სული მისი, არამედ წელთა მოირტყნა და მსწრაფლ შევიდა მეფისა, მიუთსრა საკვირველი ესე სასმენელი. „ვითარმედ, წმინდაო მეუფეო, მშვიდობა თქვენ თანა და სიხარული საუგუნო შვილითურთ, სოლო წმინდა იგი ბერი, რომელმან გუშინ ოთსმეოცნი ობოლნი თქვენ შემოგვედრათ, აწ თვით იგი კელთა ღუთისათა შივედრებულ არს, რამეთუ მიიტყადა, შენ ქვეყნისა მეფემან ზეცისა მეფისა წარჭვსავნე, გუშინ ამას ყამსა შენ მიერ ითსოვდა განტყეებასა, დღეს საკრეულთაგან სოლოცთა თჳსთა განტყეებული ზეცისა ნავთ-სადგურად მიცვალებულ არს, გუშინ შენ გვედრებოდა შეწყალებად ობოლთა თჳსთა, სოლო დღეს შენ თჳს ეკედრების მას, რომელი იგი მამა არს ობოლთა და მსაჯული ქერივთა და მეუფე მეფეთა ქვეყანისათა.“ ესმნეს რა სიტყუანი ესე ღირს-მსახურსა მეფესა, განკვირდა ფრიად და დადრედა ყამ ერთ და მეორე თქუა სამგზის. „დიდება ღმერთსა, დიდება ღმერთსა, დიდება ღმერთსა:“

სოლო შემდგომად ამისსა შთავასწრნეთ გუადრეცსა შინა, შემზადებულსა ძელთაგან უღპოლეკელისა, წმინდა იგი გუამი მისი და ნებითა ღმერთისათა წარმომავლთაგანით სღვით მთა-წმინდას, გარდა-ვლეთ ექსამილი, კვალად სღვად შეკედით და შეწევნითა ღმერთისათა ნავითა მუდგროთა და ამითა მთა-წმინდას მივიწიეთ. სოლო მთა-წმინდელთა კეთილად შეგვიწინარეს ჩვენ, ვითარცა შეიღნი მათნი, სოლო წმინდა ესე, ვითარცა მწეგმსი თხსი და წინა-მძღუარნი, რამეთუ წუთ მრავალნი ცოცხალ-იუვნეს პირველთა მათ ნეტართა ბერთაგან მო-წაფენი ამის წმინდისანი; ესრეთ წინა მიეგებნეს და პატრივი უპურეს ყოველთა, ვითარცა წმინდა მამასა ჩვენსა დიდსა ევთჳმეს მიერვე მო-მავალსა ქალაქით სამეფოდ. ესრედ პატრივით ტვრთული მღუდელთა მიერ ეკვლესიად შეიყვანეს და წინაშე წმინდისა მამისა ევთჳიმის სა-მარტვილესა დადგეს კიდობანი იგი ამის ნეტარისა, და მიერ წარ-ვიყვანეთ ეკვლესიასა ყოველთა წმინდათასა და ესრეთ იყო ვიდრე წელი-წადმდე ყოველთა წმინდათა ეკვლესიასა, ვიდრემდის ბრძა-ნება მოვიღეთ მისვე პეტრეს მიერ და გაცისა ღმერთისა პატრიონისა ბერისა წინა-მძღურისა და მამა სასლისისა ჩვენისა გიორგი ოლთისელი-სა, რამეთუ მეფემან იგივე დაამტკიცა, შემდგომ მიცვალებისა წმინდი-სა ამის, და მასვე ჳშვენოდან სიწრთოებისა თხს და უმანგობისა დაპურ-ობად დიდისა ამის ლავრისა და ესრეთ ბრძანებითა ზემოხსენებულთა ამით მამათა და წამებითა ყოველთა ძმათა თანა გაჩვადეთ ლუსკუმს ნეტარისა მამისა გიორგის მშენებელისა, ეკვლესიისა შტოსა შინა მარცხენით კერძო დამართებით ლარნაკისა წმინდისა მამისა ჩვენის ევთჳიმისსა; და აღმოვიყვანეთ ცხოველი იგი კიდობნით და ლუსკუმს-სა შინა მარმაროლსსა გიორგის თანა მშენებელისსა დაკვრძალეთ, ჭეშმარიტად, ვითარცა მეორე მშენებელი და შემამკობელი ეკვლესიათა. თთვესსა მამისსა კდ. სოლო ხსენება მისი განეწესა თთჳწსა ივნისს ლ....

ესე არიან ჩემ გლახაკისა და უღირსისა თქმულნი სიტყუანი, რომელმან ყოველივე ჭეშმარიტი მიგითხარ და აღვსწერე სიტყვისა თქვენისა თხს, რომელთა მამიღლეთ სახედ პირუტყუსა, უგუნურსა ამას და ფრად სულებსა, რომელი მრავლითა შიშითა და ძრწოლითა კადნიერ ვიქმენ გელ-ყოფად საქმესა ამას დიდსა და სულიერსა უწერ-

ბასა მითხრობდა და წინა-დადებდა ცხოვრებასა და მოღვაწებასა ნეტარისა მამისა ჩვენისა გიორგისსა, რომელმან ესე ფრიადისაგან მტრედი ძლით შეუძლე აღწერა და წარმოვეც თქვენდა. ა მამაო წმიდაა, მათსა მაგას საკვირველსა, რომელი ეგე ცხოვრებითა საკვირველითა იპოვები, ვითარცა სიჩი მსოფლო საჩოთულსა შინა მტრებსა და ქებასსა შინა იწროსა და ფიცხელსა, მსგავსად ტრედისა მის უმანკოსა და გუჩიტისა უბიწოსა. ა მოძღვართა წინამძღუარ, შესკეთილად შეაძვე და განაცხადე ჩემ მიერ გამოხასხული მელნითა რადენ ცხოველითა სიტყვანი ესე და საგლუფევანება ყოველივე.

X.

მ ა რ ტ ი რ ი კ ა ს ა გ ა ნ .

მოთხრობა ღუაწლთა და ვნებათა წმინდისა დიდისა მოწამისა დედოფლისა ქეთევანისათა.

მამული უკუტ იყო თქმადის წმინდისა ნაწილი რომელიმე საქართუტლოდსა. ესე იგი: ქართლი, სოლო მშობელი მეფეთაგან დავითიან ბაგრატოვანთა და მამა იხედ-წოდებოდა აშოთან, მისწული კონსტანტინესი, ქართუტლთა მეფისა კეთილ-მსახურისა კეთილ-მსახურივე, და სასელი წმინდისა ქეთევან.

ასული ესე დავითისი, განზანილი ღმერთ-მყოფელითა საბანელითა, ჰსწავლული საწმუნოებითა ჰსჯულ-დებულებითა, სწავლული სამღუდელოდთა წერილითა და სათნოებათა მოძებეზი, ქალწული მოტცხ, ბძქენი კეთილ-გონიერებისა კმეკითა, ქალი ნარნარი, და მკნე კეთილთა მოქმედებათადმი, ყრმა შუტნიერი და უშუტნიერესი მიმადლებულებითა, მიეთხოვა ქესა კეთილ-მსახურისა კასთა მეფისა ალექსანდრე მესამისასა დავითს დავითიან ბაგრატოვანსა, ჭაბუკსა შუტნიერსა კეთილ-მსახურებითა, და მოტფუნაგუტთობითა და სიმხნითა.

აღასრულეს უკუტ მეფეთა ქარწილი შესაბამ უმაღლესობისა

დრდ-გუჯარობისა წესითა ქრისტეანეთათა, და დედა-შვილთა იქმნა, რომელთაგანი არს ძე თეიმურაზ პირველი, გზგზნი კეთილ-მსახურებისა, გოდოლი შეუძრველი სიმსიისა, და ცისე უბრძოლუშლი მამაცობისა, წალკოტი მოკრძაღული მართლ-მადიდებლობისა, რომელმანცა გამოიწერა ქრისტე თვს შორის, დამცემი სპარსთა სპათა ურცხვობისა, სიბრძნის მოუწყალებითა ჩინებული და რიტორ პიტიკოსობითა ყოვლად ქებული.

სოლო ვითარცა არს ჭაბუგთად უკრძაღულობისა დაკუშებისა ჩუშულებად, დაეკუშთაცა დავითს ძესა მეფისასა ქმარსა ამის წმინდისასა უკრძაღულობად, და მით გარდასულა სჯულისა, რომელიცა თქმად არა მნებაჲს; მაგრა ჭეშმარიტებითი მათქმევს იძულებად. იტყუან ვითარმედ ზედ მჭაზრუშლმან გიორგი მამან მისმან მრწემსმან ბორცის-ყოფად, რომელიცა მამასა უეჭარდარ ვიდრე დავითთა, აწეინა რადმე ძვრის ჩვენებად დავითს, რომლისა თვს დავით მიუღო შეუობად მამასა.

არა ჰყოვნა უკუშ მსჯავრმან საღმრთომან და დავით განბერტყელი მიწითა კორცთაგან განვიდა, წარვიდა სოფლად საუკუნოდ.

უწეებულ-ქმნილმან უღმრთომან პირველმან შაჰბას სპარსთა მეფემან, ვითარმედ მომკუდარ არს ჭაბუკი მეფე კასთა დავით, დაშთომილ არს მეძვდრედ მსოლოდ გიორგი ოდენ, რამეთუ დროსა მას მოსუცებულ იყო მეფე ალექსანდრე, უბრძანა გონსტანტინეს ძესა მეფისა ალექსანდრესსა შაჰსმედიან ქმნილსა (რომელიცა მისცა მამამან თვსმან წინდად დროსა სიურმისასა შაჰთამასს ვილველსა), ვითარმედ „წარვედ კასეთად და მოჭკალ მამად იგი შენი მოსუცებული და მამად იგი შენი გიორგი, და მძეუობმან კასეთსა ზედა მანმედიან ჰუეშნ მკვდრნი კასეთისანი. . . .“

აქუნდა უკუშ ყოვლად უკეთურსა შაჰბაზს ძვრი არა მცირედი ქართლისა და კასეთისა სამეფოთა, და მეფეთა ზედა მიზევითა ლუარსაზ პირველისათა, რომელმანცა არა მსახურა ზაზას მისსა შაჰთამაზს პირველსა, და არცა აუფლად დაპურობად ქართლისა, და კვალად მიზევი, ვითარმედ ირაკლი ძე მეფისა ალექსანდრესი გულ-მწყრალი სახლისა მიმართოჲ

სისა წარვიდა კოსტანტინეზოლედ; რომლისა თჳს ენება უღმრთოსა შჳაბას, რათა ჰპოვოსმცა დროჲ მარჯულ მკრის-გსენებად ქანთლსა და კასეთსა ზედა.

მსმენელმან მეფისაგან ბოროტმან კოსტანტინე წარმოსკლას-ჰყო ისპანით კასეთად და აუწყა მოსულა თჳსი მამასა თჳსსა მეფესა ადექსანდრეს. მასინ მეფე მსიარულ-ქმნილი ძითურთ თჳსით გიორგით წარსრული წინა-მეგება კოსტანტინეს, და შეიყარნენ ბაზარს, რომელი იყო მასინ ქალაქი ენისელს შინა. მსიარულ ქმნილი ბუნებითითარე და მარტივითა სისარულითა მეფე და გიორგი, სოლო საკულისა და მკრულეობითთა უკეთური იგი, მასინ ჩადიშნი და ნადრობანი, სისარულსი და ღრთისადმი მადლობანი მეფისაგან და და გიორგისა, სოლო უკეთურისა მისგანცა, მაგრა საკუდა ორგულეობით წარმოეგსავსა უკულ შჳაბას მეფისად და გიორგისად ნიჭნი მრავალნი და შესამოსელნი ძვრ-თვისნი, რომლითა მოხილნი და ნიჭებულნი ისარებდეს.

და დღეს უკულ ერთსა ეტყოდა კოსტანტინე მეფესა და გიორგის, ვითარმედ. „მაქუს რამე სუაშიადად ბრძანებული სიტყუაჲ შჳაბასისაგან თქვენდამი, და უმჯობეს არს, რათა განაკლისნეთ სსრისნი, და ისმინეთ თქულს ოდეს.“ განაკლისნეს უკულ გარე ყოველნი მუნ მეფისი სასლსა შინა კოსტანტინესთანა მსხდომარეთა მეფემან და გიორგი, განაღა დაშეთნ ორნი ოდეს: აბელ ენდრონიკას შვილი ყოფნიბაში (მამა ადამ სულთნისა), ცნობილი მეფისაგან ერთგულეობასა თჳსსა ზედა უმწულსრვალესს და მას აბელისა ეპისკოპოსი რუსთველი. ჰუულს უკეთურსა კოსტანტინეს მსედარნი ბირებულნი ესრეთ, ვითარმედ ოდეს გამოვიდოდენ კაცნი სასლისაგან, სადაცა მსხდომარე ვიყუნეთ, შემოვედით უკულ და მსხლთთა განგმირენით, დაჰკაფენით მამა და მამა ჩემი.“ მასინ ბირებულნი იგი მკედარნი მსილგულნი საწოლისაგან ასუ კარვისა სამეუფოსა გამოსრულნი შერბიოდეს მსწრთულ და ანაზდადრე მოსწუჯდეს ბრძანებისაებრ უკეთურისა მის მეფესა და გიორგი და მათ თანა აბელ და რუსთულსი.

ჴ საცჯურო ესე სმენა, ვითარმედ ერთმან უკულ ადგილმან ვითარმე შეიწყნარა სისსლი იგი ყოვლად მართალთა მათ და.

თსეული ძისაგან და ძმისა, სისხლი მეფისა და მამისა მოსუცებულისა და მართლისა, სისხლი იგი ყოვლად უბოროტო ყოვლისაგან ძვრისა და მიზეზისა თავის-უფალი. სოლო ძმის მოძულება ესე უმაგალითო და უძიზესო: კანის უკუჭ აქუნდა მიზეზად პირ-მშობისა მის ძმის მკუჭელობისა მიზეზი ბოროტი: ანა მითუაღვა მსხუჭრ-პლთა მისთა ღუთისაგან, ვითარცა აბელისთა; სოლო ძმისთა იოსებისთა უფროს ამათსა სიუწარული იოსებისი იაკობისგან მამისა მათისა, განაღა უკეთურსა ამას აქუნდა მიზეზი მკუჭელობისა მამისა მიძარო და ძმისა შეუწარებაჲ მათგან უმწუჭრკალესი.

სსეული იგი წმინდანი მართალთანი აღჰკიდნა აქლემთა ზედა და წარგზავნნა დაფუად აღექსანდრეს, რომელნიცა დაფლნა წმინდამან ქეთავან დიდითარე და შესაბამითა ჰსტიკითა.

სოლო რამდელა სათქმელ-არს უწყებად და თსრობად უკეთურისა მის, ძუჭლთა შორის მსგავსი: ოდენ აბიძელიქისი, იგავი იგი უბოროტესისა სიბოროტისა და მაგალითი უსჯულთებისა მკუჭელობისა, ყოველთავე უკუჭ ბოროტთა გამომსატკელი თვს შორის ურიდად იქმოდა, ვითარ იგი იტყვიან მომთსრობელნი.

უკუჭმოეს ეშმაკოათანა მდგომარემან კოსტანტინე მოიგინო სსუაღვა უსჯულთება, ჰოვნილი იროდესგან, მკული სიტყუისა ღუთისა წინა მორბედისა, ვითარმედ აწვია წმინდსა ქეთავანს ძმის ცოლსა თვსსა ცოლად თვსად მოუწანება და წარმგზავნელმან მოციქულთამან შეჰსთავლნა მისდა სიტყუისი ყოვლად უდმროთისაებრ ნებისა თვსისა შეერთებისანი.

ჰ თაო ბოროტო და მესისსლეო, ვითარ სადაძე იგადრე ესე გუარისა უსჯულთებისა განზრახუად მისდა, რომლისდა გარემოს ანგელოსნი ღუთისანი მდგომარეობენ მტუჭლად, რომლისა მისაწოლსა ვერა სადაძე შეესების ბიწნი ვნებათანი, სადა მდგომარეობასა მოქმედებს გუამი ყოვლად წმინდისა სამებისა სამკვდრებელი.

ესე უკუჭ საცნაურ ყოველთად, ვითარ წმინდათა უმეტეს კვრებისა საკვრუჭლებანი უსჯულთანი, და უმეტეს ესე-ვითარსა წმინდასა, რომელი ყოველთა თანა მედროეთა თვსთა აღმსატა შინაგნითითა შეენიერებითა, სედვთ და საქმით. ამას უკუჭ სატებაჲ წმინდა ჰყოლაცვთა შეუძწიგულებელად და განსწმიდა უსესთაეს ძალითა. ამას

უკუშპოიგრა ახსნაურება მალაღი და უოკლად თავის-უფალი, ესე იგი დუთის-მსასურებაჲ და კეთილ მეცნიერებითა განაშუქნა. მეცნიერებასა ვიტყვ უკუშ ცნობასა ესე-გუარისა კმასა მიხეცსა, თუ რამესა თხსმე შევიქმნენით და სდა თანა-გუამს მისულად.

თქმულსა მას ბორც-მოპოვნებასა ზედა განაკრვა უკეთურმან მან წმინდა იგი, ვითარმედ რომელმანცა დაიცუა ქვრიობაჲ ქანოელი-თისამებრ, ესე უსჯულაჲსა მისგან საწოლად იროდიაჲსა მიიწკოდა და რომელმანცა დაუწინდა თავი უკუდავსა სიძესა უსჯულაჲსისა შეერთებისად იიძულებოდა.

მოციქულთა მათ მიკვრს ვითარმედ, ვითარ არა ჭკდემოდათ სიწმიდით მოკრძალებულსა მისგან გუამისა ანუ მეფობითან მძლავრება-მან ნუ სდა შეაშინსა, ვითარმედ ცრემლთა დათხევად და სირცხ-ლითა წინეულებად მოიუწანებდაეე საკრველებაჲ უღმრთოებისა; მაგრა შიშისაგან განლიგებულნი მოასსენებდეს წმიდასა, განკრ-ვებულმან უკუშ წმინდამან ქალწულმან, კეთილ-მოთაკილვმან, მო-მზრასობენ ვითარმედ, მკუელელობაჲ მამისა და ძმისა აუქსდრს მას, და არა კმა-ყოფაჲ უსჯულაჲსათა ურთიერთარს ჰირის-ჰირ მდგომა-რეთა, თუ რომელი უსჯულაჲს იყო მეორისაგან, ძნელ-საცნო-ბელაიყო და მის ზედა განზრასხსა ბორცისა განუმატა უღმრ-თოებაჲ.

ქალმან ბრძენმან და წმინდათა განჭსჯათა მექონმან მოისიბრძნა მოწოდებაჲ მთავართა კასეთისათა და ეკედრა, „რათა შექვენაჲ ჭეონ-მცა არა მიშეებად მისდა ნებისაებრ თხსრსა უკეთური იგი და მთა-გონებდაცა მკუელელობასა მამისა და ძმისასა ბორცისა მისგან, და აღწუქსდასა მათ შორის მეფობითისა მემკვდრეობისასა.“ კასთა უკუშ მსმენელთა არწმუნეს წმიდა იგი, ვითარმედ. „გარდა მეფობისა შენისა არა ვისსამე დაეკომარხილნეთ ბრძანებასა.“ და ესე ფიციითრე დიდითა დაამტკიცეს, და აღჭურვილნი მოკლუად უკეთურისა მისწრათუდეს.

შეკრებულნი უკუშ კანნი ყოველნი წარვიდეს ბრძოლად კონ-სტანტინესა ზედა, ვითარცა მესისხლისა მეფისა მათისა და მბრძოლისა მათისა და ზედა-მიუკდეს მეოფსა ბაზარსავე შინა, და ზედა მი-სრულთა ანუ ატაკითა ბრძოლებრითა და ანუ წაქეღვითა და ზედა-

გარდაუღოთ ანაზღოთ მოკლეს უკეთური იგი, და მსიარულნი მოიქცეს დედოფლისად.

მწესლობელმან გულითა წიადაც არცა აქა დაივიწყა მადლი ჩუქულებად და თვს-შორისებური ტკბილ-სასკელმან ქეთევან; არამედ რადეს მოიცალა ცრემლით დამღვობელმან ქეუენისამან მადლობისაგან ღუთისადმი, და მიმღვობელმან თვსთა ძლევა შემოსილთად სწათადმი, ძალთა მიგდებადი იგი მძოვრი დაურთლებული კოსტანტინუსი პატრივად თვისსა თვსებისა და გუარამადლობისა მის უკეთურისა დაფლჳად უბრძანა.

ამას შინა საჭიროდ სათანადო ექმნა განტება მეფობისა კაცისა, მით რომელ არადაც წინ იყო მეფეთაგანი თვნიერ მისა მისისა მცირისა, და იგი იყოფებოდა სწარსეთს უღმრთოსა შაჰბასის თანა მეფისა სწარსთასა.

ქუჩუნის უკუჩ სიძლიდრე მეფეთად; მაგრც ქეთევანისდა ერთი სიძლიდრე წარუპარველ და დაუღვენელ სიბრძნისა კეთილ-გონიერად კბევითა, რამეთუ სადაცა უხრწნელად გებასა მოელოდა შრომით შეკრებულთა უნჯთასა მუნ დაჰკრძალა. „სადა იგი მპარავი არა მიესებინს, არცა მლილმან განრეკნის“ (მატ. 6. 19) დაგლასაკებოდა თვთ, და განამდიდრებდა გლასაკთა, სოლო ქრისტე დაგლასაკებულსა მისთვს განამდიდრებდა კეთილთაგან თვსთა, რადრეს კმა ეყო. აქუნდა უკუჩ უმეტეს ყუავილოვნებაჲ ნათესავობითი, რომელთა ესოდეს პატრივს ჰსცემდა, რადრეს ჯერ იყო, სიტყვისაებრ წინასწარ-მეტყველისა. „მაგრც საკმარისა მათისა აღვსებაჲ და განგებაჲ სასლისა და მეფობისა; არა თუ შეკრაცსა მას საჭიროთარე სასმართა მოგებად, არამედ აღსრულებად მცნებისა.“ (ისაია 55,7) ხოლო უსვებით ქმნა ქუჩუნის-საქმისა მტკიცედ უწყოდა მან სიმტკიცედ პატრივისა და სრულებად ნუგეშინის ცემისა.

სედ-კამოწიობლო გვალად კითარემედ, კეთილ გონიერად იკბევა და სიბრძნესა, რადრე ნაწილად განმყოფი ყოველთა დროთა: ერთისა ვიდრეკე წარმგები განგებისათვის სასლისა და მეფობისა, და მეორისა სათნოებათა მოგებისათვს. სოლო დაღათუ ძნელ-არს ორთავე ამთ შეერთებაჲ, ესე იგი განგებისა მის თქმულისა და სათნოებათა წარმართებისა; მაგრც ესე ორთავე სრულებითა ყოველთა მძლე

თვითოეულისა სრულებით დაცვასთვის, ამან მსოფლიმან თანა-მედროთა თვსთა შორის ჭყუა საჯი ორთა მათ შორის წინა-ადმდგომთა. ვითარმედ მეფობისა და სასლისა კეთილ-განგებითა ესოდენი აღავსნა საზომნო და წესნი. „სოლომონის მიერ წესებულნი დედათა განმკნობისა თვს (იგაკ 31, 10), ვიდრემდის ყოვლად შეუძლეს იყო მოგონებადცა, ვითარმედ რადესდა ჰსტალოდამცა ღმთის-მსას-ურებად და კვალად ესოდენ შემსტაჭა-ლულ-იყო ღმთისად და საღმრთოდ იქმოდა ვიდრემდის არ მოსალა-დებულ-იყო მოგონებად, ვითარმედ სადა მოიცალოხმცა განგებად მე-ფობისა და სასლისა თვსისა; არამედ ესე ერთსა ერთითა შეამკობდა.

ვინმე უკუტყუა ესრეთ უნიკთოდ მლოცუტყულ სასტა ვითარ ესე, რომელმანცა მოიღო ძლევა გორცთა ზედა, და უდიდესი კვსთაქუა ბუნებასა ზედა, ვინმე სადამე ესრეთ შემოიკრიბა ერთბამად თხოვად მეცნიერ და კეთილად და აღსრულებისა უკუტყულ სასოებად, ვინმე სადამე ჰკადემოდა ესთა ხელისაგან და პირისა მღუდელთასა, ვინმე სადამე უფროს შეამკუნა და განამდიდრნა წმინდნი ეკკლესიანნი; ვინმე უფროს პატრიკ-ჰსტა ყოველთა სასესა სიბრძნის მოუჭარებისასა, ვინმე უფროს განლისა გორცნი მარსჯთა და მღუძარებითა, ანუ ვინ სადამე უმეტეს დაითმინნა ტანჯუანი უძლეურთადმი გორცთა შესებულნი ანუ უფროს დაუთმო განსაცდელთა.

ვინმე ესრეთ შეასაკუთრა თავი თვისი ღმრტაობათა და ზესალმუნებათა დამისა და დღისათა, ვინმე ესრეთ განწმიდა და მოჭკრძალნა გორცნი სიწმიდითა, დადათუ დაევენა ქალწულებისაგან საკრტყულითა ბუნებისათა, განგებითა საღმრთოადთა, ამისთვის რათა ნაყოფი მიხი ჰმეფობდესმცა, და ესე საქადულ იყოს ერისა ყოვლად, ვინ ესრეთ აჩვენა ზედ-მდგომელობა ქერივთა და ობოლთა, ვინ უდიდეს შეამკო სამეფოად თვისი, ვითარ ამან სისსლრთა თვსითა. ამას შინა დიდ-სულმან და ღმთისა სიბრძნით განგებისა პირად-პირადისა ყოვლის მფერებმან ქეთევან მოისიბრძნა განსრასტყად და წარუგავსნა მღუტყუნნი მეფესა შატაბასს, და მიუწერა ვითარმედ. „მეფეო, მომეც ქე-ჩემი თეიმურაზ, რამეთუ სასმარ არს მეფობისა შენისა მკვდრი განგებად მეფობისა, რომელიცა დამოწმილებულ-არს შენგან, თუ არა სამეფო ესე განუდგეს ნებასა მეფობისა შენისასა და კრჩდეს სულ-

თანს საბერძნეთისასა და ამოსაკლეთისასა.“ მსმენელმან დედოფლის წმინდის შეთქელილთა მან მეუბმან სპარსთამან მიის ნიჭითა დიდითა და საბოძებრთა წარმოგზავნა თეიმურაზ ძეა მისი სოლო იტყუხ უკუჩს აწილდ მეფე იმერთა შირყლთა ისტორიითა შინა თეიმურაზ პირველისათხს, ვითარმედ იყო მაშინ თეიმურაზ წლისა ათ-სამეტისა, მომზრასობენ სსვანი ვითარმედ ათთქუხსმეტისა, განაღა ყოულად საწმუნო არს ესე, ვითარმედ ქრისტეანედ აღზარდა იგი შაჰაბას საკვთ, რომლისა თხსმე სასმარისა მისისა.

ჭსწერს ვასუშტა აღწერთა შინა კახეთისათა. „მსმენელმან შაჰაბას კახეთსა შინა ქმნილისა მის ბრძოლისა და სიგუდილისა კონსტანტინესმან, იგულის-სიტყუა, ვითარმედ ნუ სადა განუდგეს კახნი, და ნუ უკუჩს დაიპყრასმცა მეუბმან ქართველთამან კახეთი, წარგზავნა ჭყო ამისთხს თეიმურაზისა კახეთად ნიჭითა დიდითა საკვთარე. მისრული იხილა რა ძეა თხსი წმინდამან განისარა ბუნებითითა თხსებითა და მისთანა ყოველმან სამეფომან მისმან.

სოლო მეტყუესლმან შჯლისად, იტყუან. „შვილო, აწ თავის-უფალს ვიქმნები შოთთათგან განტებითითა, და რადცა ტეკმარების არა დავიცონებ შეწკნასა შენდა, ვიდრემდისცა გამოცდილ-იქმნე, და განვისვენებ ამიერიტგან მოცდილი გოცრეილთაგან და სოფლიოთა საქმეთა, და სრუნვა-კჭყო სხელიერთა თხს ამიერიტგან საქმეთა.

ფრიად უკუჩს დაწყნარებულება იყო მაშინ საქართუესლოსა, ვითარმედ სიგუდილითგან შაჰთამან პირველისა, რომელი იყო შაჰაბას პირველისა, არღა სადამე იყო სპარსთაგან ოსრება ქართუესლთა. სოლო ოსრებამან ქვეყანათა ჩვენთამან და მიზეზმან წმინდისა ღუაწლისამან ესრედ ძრუად იწყო. ოდეს იგი მოვიდა თეიმურაზ პირველ სპარსეთით და გზგზნოსან იქმნა იგი მეფედ, ჭსწერენ ვითარმედ, იცნოთ თეიმურაზ მეფედ ქისიუს ეკვლესიასა შინა წმინდისა მოციქულთა სწოწისა წმინდის ნინასა, და რომელნიმე, ვითარმედ თვთ მცხეთად დიდსა ეკვლესიასა შინა. საქარის მიერ კათოლიკოსისა. კმასხლა იგი მაშინდელსა გურიის მთავარსა და მოიუქანა ცოლად ასული გურიელისა ანნაა, რომლისაგან ჭშუნა ქენი: ლეონ, და ალექსანდრე და ასული თინათინ. მოკუდა დედოფალი ანნა, და

აწვია და წარიუქანა მეფე თეიმურაზ შაჰბახს ისპანად, და სიუქარულთა და პატვიითა ისტუმრს, და მიზეზითა მზაკურითა იზრასა, ვითარმედ, რათა შეირთოს ცოლად ასული ქართველთა მეფისა გიორგის ძისა სიმეონ დიდისა, და დაჲ ლუარსაბ მეორისა, უწყოდა უკუტ მზაკურამან მან, ვითარმედ უსკედრ-იყო ცოლად ვითამე ეპკლესიაებრითა სკულთა, და არა ერისს მეფე. ჰსწადდა, რათა ჰპოვოს მიზეზი ღმობისა, რადცადა მეტლად ელო ყოვლად ბორცოს მას, და ჰშუას ქვეყანათა ჩვენთა თჳს და მეფეთა ზედა ბორცოს-ყოფაჲ.

ეტეოდა უკუტ შაჰბახს თეიმურაზს ესრეთ ვითარმედ. „კინადგან, ვითა მე საუქარელი მივი აღზრდილების ძლით და ერთგულებისა შენისა, ვჰსთხოვე უკუტ დაჲ თჳსი ლუარსაბს მეფესა ქართველთასა ცოლად, და მეორე დაჲ მისი მომიტყვიეს შენდა ცოლად და მჩიობლობაჲ ვჰქმნათ სიუქარულისა და ერთობისა შენ და მე.“

მიუგო თეიმურაზ. „შეუძლებელ არს, მეფეო, რამეთუ არა შეინდობს მე ეპკლესია ქმნად ამისა.“ და იგი უმეტეს განაძლიერებდა ბრძანებითრე მძლავრებითა თქმითა. სოლო მსიღველმან თეიმურაზ ვითარმედ უკეთუ არა დაემორჩილების მრავალთა იქმნების მიზეზ ბორცოს ურჩებაჲ იგი, ეპკლესიათა დაზღუტვისა და ქრისტეს მოსასვლისა ერისა აღწყუტლისა და ტყუტნვისა იქმნების მიზეზ, დადათუ უკერო იყო, არამედ მინდობითა ღუთისათა ჰქმნა უკერობა ესე და მოიუქანა ცოლად ასული ქართველთა მეფისა სურამსან და შაჰბახს წარიუქანა ცოლად დაჲ მისი უმრწემესი ელესე.

ამათ დროთა შინა მეფობდა ქართველთა ზედა ლუარსაბ მეორე, ჰაბუგი იგი ყოვლად ბრწყინულე, რომელიცა მარტვლებითა შედგომად გვრჯუნოსან-იქმნა. მამინ განდგომილნი, რომელთამე მიზეზითა მიერ მეფისაგან ლუარსაბისა სააკას-მე გიორგი და ნუგზარ წარვიდეს შაჰბახსისად. სოლო შაჰბახს ძვირი იგი, რომელ აქუნდა დაფარულ გულსა თჳსსა მეფეთა ზედა ჩვენთა, რომელიცა არდიდგან დაემარსა, მოიღო მიზეზი, ვითარმედ რომელიცა დაჲ ვჰსთხოვე ლუარსაბს იგი წარმართვა მე თეიმურაზს, და მძვნარედ მბორცალი შემკრებულ სპათა იქმნა, და წარმოვიდა საქართველოსა ზედა, და თან-

წარმოიუქანსა ნუგზარ და სააკას ძე გიორგი, ორგულნი მიეკვდრისა მეფისა თჳსისა და მამულისანი.

მოსრულმან შაჰბახს აღვანად ქალაქსა ზედ-წოდებულსა განსად, ჰკითხსა გიორგის სააკას ძეს (რომელსა უყოფდა წყალობასა და პატივსა ეტიკობისათჳს საქართველოსა და კასეთის ოსრებისა) ვითარმედ. „თქვენ შორის კაცსა ცოლ წაგკრილსა რადმე თანა-ამს.“ იტყუვს არაქილ ვინმე სომესი ისტორიკოსი, ვითარმედ მიუგო გიორგი სააკას ძემან შაჰბახსს. „ეგე ვითარი კაცი წამგურელსა ცოლისასა აღუ-ოკრებს მამულსა, თუ სადამე ძალ-უმს მორევნად, და წარმოსტყუებ-ნავს უოველსავე მისსა.“ სოლო ჰქრქუა ესენი გიორგი ამისთჳს, იცოდა, ვითარმედ თეიმურაზისთჳს ჰკითხავს იგი კასთა მეფისა. მიუგო შაჰბახს. „მე კარ რომელსა წამგურად ცოლი თეიმურაზ.“ ჰსწერენ ვითარმედ მხი-ლველთა წინა-ამდღურებისა ამის განსაცდელისა დიდისათა კასთა, არა თანა-ჰსწორი აჩუჭნეს ერთგულებრი განზრახუა თეიმურაზს: რომელ-ნიმე ბრძოლასა და რომელნიმე ლტოლვასა აზრახებდენ. სოლო შემდგო-მად უოველთა ვედრებით ითხოვეს მეფისაგან თეიმურაზისა, რათა დედო-ფალი ქეთევან მითურთ მეფისათ აღექსანდრესით წარვიდეს შაჰბახისად, ნუ უკუტ დასცხრეს მძლავრი იგი ძჳრთაგან. მასინ ცრემლით განუ-ცხადა მეფემან დედასა აზრი ესე. მსმენელმან ბრძენმან მან და მხე-მან დედაკაცმან თჳნიერ უოველისა სულ-მოკლებისა მიუგო. „შეი-ლო, მეცნიერ-სარ შენცა თუ რადენ-გზის კასეთისათჳს არა რადამისა მგამებელსა თავისა ჩემისასა ჭირნი თავს-მიდვიეს; მაგრა უსარგებლო არს აწ წარსვლა ჩემი, ვითარმედ შაჰბახსსა, რაცა უზრახავს ჩვენთჳს ძჳრი, ვერ დააყენოს მისგან წარსულამან ჩემმან.“ ჰსწერენ უკუტ კვა-ლად აღუტკეპესო კასთა უოველთა კმა წინაშე დედოფლისა ტირილი-სა და ეტეოდეს. „წარვიდ, ჯ დედოფალო, წარვიდ და გჳკსნენ ჩვენ.“ ესე გიორგი სუტეს-მონაზონისა წერილთაგან მოვიდო.

სოლო არაქელ სომესი ისტორიკოსი ჰსწერს ვითარმედ. „მია-ვლინაო მეფემან შაჰბახს მოციქულნი თეიმურაზისად და ითხოვა წინდი და წარუგზავნა თეიმურაზ ერთი ძეთა თჳსთაგანი. ჰსთხოვა კვალად წინდი, და წარუგზავნა მეორეცა. შესძინაო კვალად მესამედ უაქსმან და ითხოვა წინდი და წარუგზავნა დედა თჳსი.“

ჭსწერს ამისთვის არჩილ მეფე იმერთა შაირ-სიტყუაობითა ისტორიათა შინა თეიმურაზ შირველისათა. „გულის მსიტყველმან მეფემან თეიმურაზ დარწმუნებულმანცა, ვითარმედ თუ სადაჲ წარკვლენ დედასა ჩემსა დედოფალსა ქეთავანს კედრებად შაჭაბასის მიერ, ისმენს კედრებასა მისსა და არღარა აღაოკრებს სამეფოსა ჩვენსა. წარკვლისა დედა თვსი მცირით ძით თვსით აღექსანდრეით. და ვითარ მიიწივნესო უაენისად ზატვი-სცა დედოფალსა შაჭაბას-საკვთ და ეტყოდა. „არა ვარ მე ძიძაჲ, რათა ვზრდიდემცა მე ყრმასა ამას, არამედ თუ სადაჲ ჭნებავს უმჯობეს თეიმურაზ წარმომიგზავნოს მე უსუტესი ძეჲ თვსი, და ვითარცა ჭშვენის დიდ-გვარობასა მისსა ეტყით აღუზარდო იგი.“ მიუწერა ესე უოკელი დედოფალმან ქეთავან ქესა თვსსა და აზრასა იღუმაღ, რათა არა წარმოგზავნოსმცა ყრმაჲ იგი. და არცა ენება მეფესა თეიმურაზს; მაგრამ თავადთა კასეთისათა, თუ ჭსთქვა თვინიერ ნებისა მამისა წარჭგზავნეს იგი, დაღათუ სიტყვი-თაჲ მეფისა თეიმურაზისათა. და შემდგომად თვთ მეფესაცა თეიმურაზს აწვიარ მისვლად მისდა, დაღათუ ვიეთამე კასთაცა აზრასეს, მაგრამ უოკელითურთ მიჭრიდა მეფემან. (მაგრამ უუსარწმუნოეს მიხნს თქმულნი ესე არჩილ იმერთა მეფისანი, მით რომელ დროსა მეფისა არჩილისა კასთა ზედა მეფობისსა მრავალნი იუჟნეს თვალთ-მსიღველნი კასნი, რომელნიცა დროსა წმინდისა მის ქეთავანის ღუაწლისსა იუჟნეს, რომელნიმე ყრმა და რომელნიმე ჭაბუკ, და უოკელიჲე ამისთვის თანა-მედროეთა მასსოვართავან უწერიეს).

არა უწეი მართალი, თუ რომლითა მიზეზითა ანუ ოდეს წარ-თვა თეიმურაზს შაჭაბასმან ასულიცა თინათინ, მაგრამ ესე ჭემმა-რიტ უწეი, ვითარმედ წარიუჟანა ქალი იგი და ჭევა ცოლად და შე-მდგომად მისცა ვალსა ლორისტანისსა, რომელიცა მგონიეს ვითარ-მედ ასსოვდა იგი მცირედრე დედასა ჩემსა სიჭერიესა შინა მისსა მოსუტებული ფრიად.

ვინმე უკუჭ აღრაცსნეს განსაცდელნი მაშინდელნი კასეთისანი, ანუ სასლისა მეფეთასანი მოოსრებასნი და განრეჟნასნი წმინდათა ეკკლესიათანი და მონასტერთანი, ანუ გარდასასლებანი, კნინდა უო-კელთა სოფელთა კასეთისათა და სიკუდილი, და კლდეთა და სუ-

რელთა შინა ქვეყნისათა დაფარულთა სიყმილი, ანუ მასხლი, ანუ ტყვეობაჲ, რომელიცა წინაძღომითა და ეტიკობითა გიორგი სააკაძის ძისათა მოიწია კასეთსა ზედა. რამეთუ ესრეთ ჭსწერს აჩაქილ სომესი. „მასინ შეგინებანი ქალ-წულთანი, სიგუდილნი მოსუცებულთანი, ვითარ ვერ შემძლეთა ტყუილობისა და გარდასასლვისათა, მასინ სიგუდილი მებრძოლთა ჭაბუგთა ანა მტეკებელთა თჳსთა ტყუილობად და გარდასასლვად, მასინ სიგუდილი მღუდელთა და დიაკონთა, და თჳთ ეპისკოპოსთაცა და მოწესეთა და ტყვეობა მათი აღსპოლვას მძუნვარე ჩსულთა, და ცეცხლითა და დათხრითა აღსპოლვას, ყოვლად შეგნიერისა მის ქალაქისა გრემისა, და ყოველთა ქალაქთა და სოფელთა კასეთისათა. ესე ყოველი მოიწია რა წმინდასა ზედა თავსაიდგუ, ვითარ დიდ-სულმან იობ ანუ ტობია, გარსა ვგონებ, ვითარმედ ყოველთაგან უმწარეს შესჭირდა ეკკლესიათა თვის, ვიდრელა თჳსთა თჳს.

წარვიდა მღვთავარე მეფე თეიმურაზ იმერეთად და მეფეცა ლუარსაბ ივლიტოდა მუნ. სოლო ქართლისა თჳს, რაჲცა იქმნა, როდესცა სათანადო იეოს თქმად მოვიხსენოთ ლუარსაბ წმინდისა ბრწყინვალეთა ღვაწლთა მოთხრობათა შინა, დუ სადამე ენებოს ცხოველსა მყოფელსა სულსა.

იტყვან ამისთჳს მომთხრობელნი ყოველნი ჩვენნიცა და სომესი იგი აჩაქილ ენითა სომსურითა და ლათინთაგანცა მომთხრობელნი იტალიანებრითა ენითა დაბეჭდულთა შინა წერილთა, ვითარმედ შემდგომად კელთ-გდებისა მეორისაცა ძისა თეიმურაზისა, წმიდა იგი დედოფალი ყრმებითურთ წარგზავნა შაჰაბას ჰატომრად შირაზად, და უბრძანა მთავარსა მუნებურსა სიმეცარით ცუჳა მათი.

სოლო შემდგომად წლისა სუთისა მისტაცა წმინდასა მას ყრმანიცა იგი და მიიუქანსა ისჰანად და მუნ დაკუჭთითა საჭურის ჭურჭსა წელსა 1618, რომელთაგანი სასელთ აღექსანდრე, მომზარსობენ, ვითარმედ მოკუდა იგი დაკუჭთასა შინა, გარსა ლეონს ესოდენ სიბერედ მიიწია, ვითარმედ აკსოვდა იგი ცოცხალი დედასა ჩემსა.

მასინ განსაცდელთა სიძნელენი წმინდისად და წმიდა მოთმინე განსაცდელთად დაიმორჩილებოდენ განსაცდელნი წმინდისად, და წმინდა გურგუნოსან იქმნებოდა სასოებით უფლისად, რამეთუ ჭინჩნი მო-

თინებსაჲს შეუქმნიდა, სოლო მოთინებს გამოცდილებასა, სოლო გამოცდილება სასოებისა, და არა ჭრცხვენა სასოებისაგან მოსახსნა. (ჭრომ. 5. 35); არა მოკლენი იუჲნეს მასინ ჭირნი ამის მართლისანი და ყოველთაგან იკსნა უფალმან სასოებისა მიმადლებითა (ფსალ, 33. 19), აკსოვდა თქმული (ეგვლეხიასტესა შინა ისუ ზირაქისსა 2. 1) ვითარმედ, უკეთუ მიიასლო უფლისა ღუთისა მონებად განუმზადე სული შენი განსაცდელსა შინა. და უკეთუ კეთილსა იქმოდეთ და გეკნებოდესთ და მოითმენდეთ ესე არს მადლი ღუთისაგან (3ეკ. 2. 10). და ესრეთ ქეთავან არა სადა მეწიწნეულე სიცრუით, არამედ მართალი სარწმუნოებით ჭსცხოვრებოდან (ამბაკ 2—4), სსჲა იობ იქმნა განსაცდელთა შინა, და სსჲა ცობია სიბრძნეთა შინა, ვითარმედ მოაკლდენ ორნივე ნათელნი სედვისანი, ესე იგი ორნივე იგი ყოვლად-შეენიერნი ყრმანი თჳსნი. მომსრასობენ მოძღუარნი წმინდანნი, ვითარმედ მოიწევიან განსაცდელნი კაცთა ზედა ჰატეჲად განხინებითა საღმრთოითა ანუ ცოდვსათჳს, რათა განისწავლენ სსჲანი არა ქმნად ეკე-ვითართა წინა-აღმდგომთა ღუთისათა, ანუ რათა იწუართენ მით, და განმწმედელ-ექმნეს ცოდუთაგან ჰატეჲი იგი და ანუ სრულთა ზედა, რათა უსრულეს-იქმნენ განსაცდელთა მით, რამეთუ იტყვს, ვითარცა ოქრო ბრძმედსა შინა გამოჭსტადნა იგინი (სიბრ. 3. 6).

სსჲა და სსჲა ღაღადისთა სმენითა განცდილმან წმინდამან ტეჲულმან ჰატეჲარმან ათ-წელ და ყოველი რაჲვეცა აქუნდა გელთა მტერთა მისთად მიმცემელმან განხინებითა ღუთისათა, რათა უსრულეს იქმნეს მსგავსად იობისა, გარნა ვერ მიასლებულმან ჯერეთლა მტრისა მიერ სულისა მისისად, შემდგომად ათისა წლისა მიიღო გელმწიფებაჲ მტერმან სულსაცა ზედა მისსა ყოვლად უბიწოსა, რათა მარსჯთა დაწვლილებულთაგან და ძვრ-ძვრებითა უსუსურთა, და კველსა ზედა წოდითა განდრესილთა კორცთაგან წარჭკედსმცა. ამისთჳს უეჲულ ჭსწერენ სსჲანი სსჲა და სსჲა გჲარ, გარნა ერთისა მიმართ ჭსწრისა აღვალს ყოველი იგი მიზესი წინა-მდებარისა საქმისა, ვითარმედ ანუ უარ-ჭეოს ქრისტე და ერჩედეს ჭსჯულის-დებასა მახმედისსა და ანუ მოჭედეს მწარითა სიგჲდილითა. ესე უეჲულ იყო ბრძანებაჲ მეფისა შაჲ-აბასისა.

ანათუ კეთილ-დღეობისაგან კაცობრივისა, ანამედ დიდებისაგან უფლისა, რომლითა სავსე არს ყოველი ქვეყანა, იგრძნობდა გულის-კმის ყოფითითა ზედ-მიწევნილებითა ნუგეშინის ცემას თავისა თვისისა, ვითარამედ საწუთო ესე მცირე ჭირი ჩვენი გარდამატებულსა და გარდარეულსა დიდსა დიდებასა შეიქმს ჩვენთვის (კორ. 4. 17). დაიდუა გულს შინსა თვისსა ვითარამედ, ვერ ვინ განმარტონეს ჩვენ სიუჭარულსა მას ქრისტესსა ჭირმან ანუ იწროებამან, დევსამან ანუ სიყმილმან, შიშლავებამან ანუ ურჯამან ანუ მაკვილმან, რამეთუ იტყოდა წმინდა იგი სული მისი: „მრწამს მე, ვითარამედ არცა სიკუდილმან, არცა ცხოვრებამან, არცა ანგელოსთა, არცა მთავრობათა ძალთა, არცა ამან სოფელმან, არცა მან სოფელმან, არცა სიძალეთა, არცა სიღმრეთა, არცა სსუქამან დაბადებულმან შემიდლოს ჩვენ განსმარებად სიუჭარულსა მას ღუთისასა, რომელ არს ქრისტე იესო მიერ უფლისა ჩვენისა (ჭრომ. 8. 35 — 38).

ესე გუჯართაგან საქმეთა მისთა ვიცით, ვითარამედ მეგობარ ღუთისა არს წმინდა ქეთევან და ამისთვის. ჩემდა ფრიად სადიდებულ არს და თქვენდაცა, მსმენელნო, ვითარცა საზოგადო ერთ-ნათესავი ჩვენი, მებრ არსებისა, მებრ ჭეშმარიტებითისა ცნობისა, მებრ თანა მოქალაქობასა და მეზობლობისა, მებრ მონებისა და უფლებისა, მებრ კორციელისაცა ნათესაობისა და უგანთვსებულეს, მებრ მშობელობისა და შეილებისა.

შაინ-სიტყუაობით მომთხრობი ყოვლად-ბრწყინუალისა ვნებისა მისისა კეთილ-მისსურვი ძე მისი თეიმურაზ პირველი ჭსწერს შემოვლით ბრძანებასა მთავრისა მიმართ შირაზისსა შაჰბასისიგან. „ანუ იქმნას დედა თეიმურაზისა მასმედიან და ანუ მძვინვარითა მოგუდეს უკუწ შირაზისა სიკუდილითა.“ მსმენელმან მთავარმან მან იძულებულმან წმინდისა მის კეთილთაგან ქცევათა მოწლეობად, რომელიცა ბრძანებადმდე უღმერთოდა მის მეფისა ნუგეშინის-ჭსტემდა ზატომრობასა მისსა, დაჭოვარა მწუსარემან ბრძანებაჲ იგი ვიდრე მესამედ დღედმდე, და სრულიად დაფარვისა ვერ კადნიერმან, შესთუალაო. „ბრძანებს მეფობაჲ მისი, რათა დაუტეო ქრისტე და მოსვიდე ჭსჯულსა მასმედისა.“ და მრავალნი ლიქნისაჲ და ვედრებისა სიტყუანი შესაბამნი მის-

დაში მოწვეობისა მისისანი. და კვალად ეკედრებოდა მთავარი იგი, რათა პატრონებსა მისსა არა შესაოს მძნვარენი და სსშინელნი სსტკივარნი.

სსშინი უკუტ მამზრასობენ სსშინ-ფერ მთავრისა მისგან წუტ-კასა წმინდისად უღმრთოებისა მათისა აღსარებისასა, და არაქილცა სომესი სსშინ-ფერ და ჯათინთა მეისტორენი სსშინ-გუარ, ვითარმედ აწვიარო შაჭ-აბას ცოლად მოუქსანებად წმინდად იგი, და ეოფად დედო-ფლად სპარსეთისა და სსსლისა თხსისა; და ესრეთ უარის-ეოფად, კეთილ-მსასურებისა, მაგრა მე მისა მისისა მეფის თეიმურასისა პი-რკელისა მოთხრობილთაგან ვჭსთქუ.

მსმენელი ამათი წმინდა იგი მადლობითრე ღუთისად და გა-მომსასუტლი ცსოველს მეოფელისა ვვარისა ეტეოდა და გულ-საკსე ჭეოფდა, ვითარმედ. „არა რადმეითა სსსითა შესამლებელ-არს მათგან შეტუალებაჲ ჩვენისა კეთილ-მსასურებისა, რომელსაცა შეკჭსწირავ ღუთისადმი ჩემისა, არამედ ითსოვა დაცადებაჲ მცირედ.

აქუნდა უკუტ წმინდასა ამას განთხსებითრე სსსლი სალო-ტუტლი, რომელსა შინა შესრულმან მოიდრიკნა მეკლნი და ცრემლით იტეოდა. „შენ ღმერთსა სამებასა და თანა-არსსა, გიცნობ უცნაურსა და უსილავსა, ვერ შემძლებელი თქმად საკვრკე-ტლებათა შენთა. შენ ბძანებითა შენითა შესძრავ მათთა და შე-არეკვ საფუტუტლთა ქვეყნისათა, შენდამი გალობენ მღაღადებელნი ინდნი, ელინნი, ებრაელნი, ჭრომნი და სსშინი ენისებრ მათისა სი-ტყუთითა ორღანითა და სამუსითა ძალებითა. გეკედრები, ვ მეუფეო-უფალო, შიშნეული მძღავრთაგან მცუტლთა ჭავრისათა, მომივლინე მე ანგელოსი მცუტლი სულისა ჩემისა და მითთუაღე სული ჩემი, და განმიღე ვარი სსსძლოსა შენისა, და აღმრაცხე მე გუნდსათანა მო-წამეთა შენთასა. არა არს რიცხვ ცოდუათა ჩემთა, და არცა ვისმე შენდამი მოწმუნეთაგანსა უცოდავს ჩემებრ და ვინათგან ღირს შენ-და აღსარება მონანუღთა, აღვიარებ ცოდუათა ჩემთა, ვითარმედ არა რადმე არს დაფარულ თვალთაგან შენთა; გადიდე აღსარებისა მიერ შენისა, შენ განკურნენ წუღულებანი ჩემნი. მოიხილე, უფლო, მისხენ და მიღსინე, დროსა მას განკმისა წერილისა გულთსა, მიუც ძესა

ჩემსა მეფესა თეიმურაზს ჰქვამდა, და რომელი ჰყოფდენ ჰქსენებსა ჩემსა, მიანიჭე საუკუნო სუფევად. მრწამს ჰქმარიტად, ყოვლად წმინდა ქალწულთა, უბიწოთა, შობა შენი და შენ ქალწულ პირველად შემდგომად შობისა, შემწყალებ მოწმუნე განგებულებათა ძისა შენისათა.“ ესე ყოველი კედრებული წმინდისაგან აღმომიღიეს გეთილად მსასურისა მეფისა ძისა მისისა თქმულთაგან. იტყვის გვალად მეფე: „დაცხრომილმან წმინდამან მიიღო უკრწნელი და პატროსანი კორცი და სისხლი უგუდავისა სიტყვას და იტყოდა: „მეუფეო ქრისტე, სიტყუთა ღუთისათა, არა ჰქმუნდა მკველისა შენისად უარის ყოფა შენი, სუ მიმცემ ეშმაგსა მსკვალსა შენსა.“ და ესე რა ჰხთქუა, გამოიწერა თავსა ზედა ჯვარი წმიდა, და გამოვიდა და დაჰსჯდა უშიშრად, ვითა ლომი, და ბრძანა მოწოდებად მტარკვალნი. ჩუჭულეზა არს მოწამეთა ქრისტეს ღუთისათა, ვითარმედ ტანჯუდა ქრისტეს თავის განხტემუნ ნებნით თავთა თვისთა სსუა გუარ, ვითარ დიდმან მოწამემან თეოდორე სტრატელატმან, მოუწოდა მეფესა ლიკინიოსს, მიჴესისა მიმწერმან მისდა, მეფისა მისგან საჭიროდ საგონებულმან, და ერჩდა მეფე და მოვიდა ეკსაიტად. და სსუანი სსუა გუარ, ესთჳე იქმოდეს; სოლო ამან წმინდამან შემდგომად ლოცვისა მის ყოვლად უნივთოდასა შეწირვისა მოუწოდა მტარკვალნი ჯერეთ მჭურველმანდა თავისა თვისამან ლოცუთა და საწმუნოებითა უფლისადმი ტანჯუთა დათმენად მდგომარემან სისარულით, მსსუტრძლმან მან უბიწომან ყოვლად-დასაწმლმან შეწირუდა ჴეციერისა საკურთხეველისად. მოვიდეს უგუტ მტარკვალნი იგი დელოფლისად, თან-მოქონნი მრავალ საგუტთა რკინათანი, აღატყინეს ტეცხლი და შთასხნეს მას შინა რკინანი განსურკებად. იტყვს არაქილ: მასინ ტრემლთადა დათხეკასა მთავრისაგან შირაზელისა. იტყვის მეფე მე მისი, მსიკველთა საშინელთა მათ და ყოვლად საზარელთა წმინდისა სატანჯველთა რკინათა და ტეცხლისათა მკველთა მათ საწყალობელთა ორთაგან ცხოვრებათა დაკლებულთა, იწყეს გოდებად თითა მოფსკრად და ღაწუთა დასოკად, და სასელთადა მკველთასა წოდებით აკსენებს მეფე, რომელთადა კედრებით უბრძანა წმინდამან, რათა იგინიცა ეზიარენ ვნებათა მისთა, და ერთად წარვიდენმცა სასძლოსა

სეციერსა. გარნა ამათ წინაშე წმიდისა მის შიშნეულთა მწარედ მტარჲალთა მძლავრებითა უარ-ჰყუჲს ქრისტე, და აწუჲკდეს წმიდასაცა, რათა შეიწყალოსმცა ეოკლად შუჲსნიერი თავი თვისი, და არს მიიღოს მწარენი იგი მძხვარებასნი ტანჯუათანი.

სოლო სუდა დროჲ სუტესსა გიორგის მოწოდებისა და მოუწოდეს მტარჲალთა და სატანჯუჲლთაგან მძწოდარემან უარ-ჰყო მანცა ქრისტეჲ. კმა უეო წმინდამან სუტესსა მას საწყალობელსა მას იტყვს მეიუე. „რამასამე ჰსძწვი, იმერელო, ეგრეთ, აჲა დრო ჩემთანსა ჰსრბისა, მრავალთა დაუთმეს ესე ვითართა სატანჯუჲლთა, ვინმე არს რომელიცა ქვეყანასა ზედა დაჲშთამცა საუგუნოდ, უმჯობეს არს სრბა ესე ჩვენი, ეოკელთა განსუჲსნებათა. არა გაკსოვხა რამე უკუჲს უეუჲს ძესა ღუთისასა, ვითარ იგი ეოკლად-წმინდანი გელნი და თერკენი მისნი ძელსა ზედა დამსჲვალნეს მუსმართა მიერ, დავითმინოთ უკუჲს ძვრნი, რათა კენიარნეთ ვნებათა ქრისტესთა.“ მაშინ ეოკელნი ოღლივნეს თანად მსახურნი და მკეკალნი წმინდისანი და თვთ საწყალობელიცა იგი სუტესი, ესრეთ მოუთსრობს მეუე თეიმურაზს. აჲა ვითარცამე ეოკელნი ვნებანი წმინდისანი მოთსრობილთაგან სსუათასა მეუვისა მისა მისისა თქმულნი უსარწმუნოეს მიხნს, ამად რომელ ეოკელთა დიდნი და საზარელნი აღწერნეს ტანჯუანსი, და ითქუა მეუვისაგან არა მეტი რამე, რათა მითმცა უდიდესი დიდებაჲ სოთვლად მოუგოს დედასა თვსსა, ესე გუარჩი არა რამე არს. დროსა შეპყრობად კელთ შესებისასა იტყვს მეუე, მისედნაო მტარჲალთა და ჰრქვა. „ვინათგან შობილნი სართ თქვენიცა დედათანი მიმაცილეთ განშიშკლებაჲ საუგო.“ იტყვის მეუე შეპყრობასა ტარიგისა მის წმინდისასა ეს გუარ განჲიმეს მსაფრიალრე კელნი და მაჲანი გლახაკთა გამომწრდელნი, კელნი მარად უბრალონი და წმიდად აღპყრობილნი ღუთისადმი, დაჲკლივსნეს მარწუსთა მიერ მუსმენი, და დაჲსდკეს წელულთა მათ ზედა საჲსნი; მუსმარნი იუჲნეს მრავალნი ქუჲსუე წმინდისა, და მათ ზედა განრთსმულ ეო, და ზედაცა დაჲყარნეს იგინივე მრავალნი. მაშინ გარცნი იგი წმინდანი მრწობლითა ივნებდეს ტკიუილითა რკინისანი იგი თავით თვსით სატანჯუჲლ იუჲნეს, და ცუცსლებრ ჰსწვდეს საშინელ, რამეთუ საბერწყალოთა სრლადმდე განგურკებულ ივენეს:

მასინ იპობადიან კორცნი მუსმართაგან და რაზომცა განამწესტ-
იუჟნეს ეკრეთ კორცთა შინა განვლიდის.

იტყვს მეფე კორცნი დაჭსცვენესო, რომელნი აქენდეს და მათ
წილ დაჭსსდეს მუსმარნი, და მხრძელნი, განავლეს მკერდით ზურგად-
მდე შამფურნი, მასინ ტკივილნი სასტიკებდეს, გრძნობანი ტკივილ-
თანი საშინელ იუჟნეს, გვრგვნი (სიბრ. 5. 16) მეფობა შეუწნიერე-
ბისა და შარკანდედი სიკეთისა განიმსადებოდა მიცემად კელსსაგან
უფლისა. შატბას მძნვარებდა, სასიერი ქრისტეს დაჭსტკებოდა,
ტანჯვანი ძნიადობდეს, მოსაგებელი ძრფასობდა.

იტყვს ნიკოლოზსცა ეპისკოპოსი მროკელი სტისოლოლოზო-
ბით, ვითარმედ ჯაჭვცა მოარტყეს. იტყვის მეფე: ბარნი უკუწმეო-
ჭსდრესო შეუბლსა, და აღმა ასეთქასა იტყვის თხემისასა, სადა იგი
ჭქმნა დმერთმან თვსად საგურთსეკელი, სადა შეიწირგოდეს გამოსა-
ტყანი და წმინდანი მიდმოებანი გულისხსიტყუათანი. ესრეთ აღვიდა
რტო გუამლისა აღმოსრული უდაბნოთაგან სული იგი მისი ყოვლად
განწმედილი სასძლოსა ზეცისასა (ქებ. 3. 6.). ეკვლესიასა მას პირ-
მშოთასა, ღუთისა და მსაჯულისა ყოველთასა, და სულეებისა მართალ-
თა აღსრულებულთასა (ებრ. 12. 23).

გარდა მეფისა ყოველნი თანად-მომზრახობენ მომთხრობელნი:
ქუბი რუაღისა დაჭსდგეს განკურგებული თავსა ზედა, ესრეთ უკუწ-
მისა სრულებადმი შეაერთა საშუალნი კეთილისა სურვილითა დასა-
სრულისად გულ-მეთქუმან კორცთაგან განსვლისა და ქრისტეს-თანა
მისულასამან. მოიღუწა ღუაწლი კეთილი, აღასრულა ჭსრბაჲ, სა-
წმუნოება დაიმაჩსა, სამოციქულოჲ, მიიღო გვრგვნი სიმართლისა
ჭსრბიდა ახჰარესსა შინა სსუათა თანა, და ერთმან მიიღო ნიჭჲ, ამან
უკუწ სსუათა თანა ტყუწთა თვსთა ქრისტეანეთა. ყოველნი ზოგად
მომზრახობენ მეისტორკინი ნათლისა საღმერთოჲსა გარდადმოსულასა
სხეულსა ზედა მოწამისასა. იტყვიან ლათინნი იტალიანებრითა ენითა
დაბეჭდულსა ისტორიასა შინა, სსეული წმინდისა დაწვრილი მიროდ
კორცთა უფლისათა საცხებლად, შთააგდესო მწვრეთა შინა ადგილთა
ქალაქისა კორცთა საჭიროთასა, და გარდადმოსულთა მრავალ-ჯერ მას

სედა ნათლისა სუტისათა ჭზოკეს მოწმუნეთა ქრისტეს ღუთისა მიმართ დაღათუ მწუალებელთა.

აჩაქილ სომესი იტყუხ. „და რდეს იგი მოჭკლეს განაგდეს გარე ჰატოხსანი გუჰამი მისი საჭმელად ძაღლთა და მკეტთა, გარსა ღმერთ-მან დიდებულ ჭყო ზეციერითა სასწაულთა.“ სოლო დაიფლა წმიდა იგი დაფარვით მასვე ქალაქსა შინა, და წელიწდის სრულ ყოფადმდე მარტვილობასა მისსა, დაჭყო წმინდანს სსეულმან მისმან საფლავსა შინა; სოლო მოქცევასა წელიწდისსა განაღეს საფლავი და ვერ-ღარა ჭზოკეს ნაწილნი წმინდისანი. იტყუხ უკუტ მუფე. „მოართუტსო ლათინთა შაჭბას ათორმეტი ათასი თუძანი, და ითხოვეს ესრეთ მო-ფარდვით ნაწილნი წმინდისანი, მაგრა არა იხმინა მათი. სოლო ჭსტნეს რა ვერ შოვნა ნიმროსელთა უკუტ მწიგნობართა ჭსტებნეს იდუმალ, და ჭზოკეს დაფარულნი და წარისუნეს, და უქმნეს ლუს-კამა, და მრავალთა სუნნელთა უგმევიანს, და იგინი ჭკურსებდეს მრავალთა სნეულთა. იტყუის მუფე სრულ-ყოფასა წმინდისა დედისა თუ-ნისა ყოვლად უძლეველისა სრბისსა, თთუტსა სეკემბერსა ათ-ცა-მეტსა. ვასუშტი იტყუხ აღწერათა შინა კასეთისათა წელსა განსორ-ციელებიგან ღუთისა 1624, რდეს იგი აღვიდა წინაშე საყდართა ყოვლად წმინდისა სამებისათა წმინდა იგი დედოფალი, და მოწამე საწმუნო ქრისტესი, თთუტსა მუშვიდეს მიიღო სკიპტრამ ქართ-ლისა მეფემან თეიმურაზს.

სოლო ნაწილთა თუხ წმინდისათა მოძრასობენ ესრეთ ყოველ-ნი მომთხრობელნი ჩვენნი, სომესნი და ლათინნი, ვითარმედ ლათინ-თა მონასონთა მოზენელთა წმინდისა ნაწილთათა სასევარი, ვითარცა-მე მოართვეს მუფესა თეიმურაზს თავითურთ რომელიცა, მეფემან კეთილშისსურებისაებრ, ვითარცა მოწამეს დღესასწაულობითა დიდი-თა ჰატოკს ჭსტა, საკმეველთა მიერ და სუნნელთა გმეკითა, მიმგებე-ბელმან ყოვლითურთ სამღუდელოთ ვრებულთ ქართლისა და კა-სეთისათა, და მეობისაებრ სიუჟარულთა, ვითა ჭშეკნოდა დედასა დედოფალსა და მეფესა.

დაჭსსა წმიდანი იგი ნაწილნი ეკკლესიასა მთავარ-მოწამისა გი-ორგისასა აღავერდსა, იტყუან ქუტშე საღმართოდასა ტრანკუზისა;

ამისი უკუჩქ ისტორიანი კვტონებ, ვითარმედ აღწერა ვინმე თან-მედრო-
მან წმინდისამან, და თვთ კეთილ-მსასურმან ძემან მისმან მეფემან
თეიმურას ჰირველმან შაირ სიტყუაობით, და მესამემან აჩილ იმერთა
მეფემან მამის ბიძამან ჩემმან მოიკსენსა შაირ-სიტყუაობათა შინა
თეიმურას ჰირველისა საქმეთა ისტორიისათა, კვალად გიორგი სუ-
ტეს მონაზონმან გარესჯას ღირსისა დოდოს მონასტრისამან, ნე-
ტარმან ვისარინ მამათ-მთავარმან ჩვენმან, ვასუშტი ნათესავმან ჩემ-
მან აღწერთა შინა გასეთისათა. მრავალ-გზის ვედრებით მაწვა მე ქმნად
ისტორიად უკვლად დიდებულთა ღუაწლთა წმინდისა დედოფლისა
ქეთავანისათა დედის დედამან ჩემმან, მეფის ირაკლის ჰირველისა ასულ-
მან, ღირსმან ენკრატისმან მაკრინა, მაგრა ნიადგ ურჩ-ვექმენ მე-
ტუჩქლი. „კმა არს ესოდენტაგან ღირსთა, და რომელთამე მალათა,
და უსიტყუერესთა მოთხრობად ღუაწლთა წმიდისათა.“

სოლო მისეზი აწ კელ-უოფისა ჩემგან შემორე განმიცხადებებს;
და აწ განვიღვიძები ქმნითა ამისითა კვალად შესსმად და მოთხრო-
ბად ღუაწლთა წმინდისაგა დიდისა მოწამისა ღუარსაბ მეორისათა,
თუ სადამე უნდეს ცხოველს-მყოფელსა სულსა. სოლო თქუჩქნ სარ-
წმუნოებით მსმენელთა და მკითხველთადმი მადლი და მშვიდობად
ღუთისა მიერ მამისა და უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტისა, რომელმან
მისცა თავი თვისი ცოდვათა ჩვენთათვს, რათა განმარინეს ჩვენ სო-
ფლისა ამის ბოროტისაგან, სუბითა ღუთისა, და მამისა ჩვენისათა,
რომელისა არს დიდება უკუნისამდე ამინ.

ეს ქრისტეს სძალი, იას მჭვირვალე ღაღი,
არ ნათელ მცხრალე, არ უვავილ ფერით მძრალე,
აქუჩქ საღუთო აღი, ვითა ცხოველი წყალი,
გული უძს საღი, მით დასცა მძლავრი მწურალე
ამას იქმს ქალი, ბუნებით ჭირთა მერთალე.

მოთხრობა ღუაწლთა და ვნებათა წმინდისა დიდისა მო-
წამისა ღუარსაბ მეორისა მეფისა საქართველთა.

აღსწერეს უწინაჲს ჩემსა ღუაწლი წმინდისა ღუარსებისა,
რომელთაგანი არს ბესარიონ მამათ-მთავარი ჩვენი; სოლო მტერ-
თაცა წმინდისათა და ესე-გუართაცა, რომელი არს ცხადად მტერ იქმნეს
დაღათუ, მაგრა შინა-განმცემელ მის მეფისა; სოლო პირად მსჯელებელი
და მწე-მსჯელებელი იქმნეს. გარსა ესენიცა ითქმინა მტერ, რამეთუ სა-
ღმრთო არს თქმა ესე, რომელი არს არს ჩემთანა, იგი მტერი ჩვენი
არს. და თქმული ესე აქსონსი, მეგობარნი სურვილით და მტერნი,
იმულებული ჭეშმარიტებისაგან თანად ყოველნი მოუთხრობენ,
ვითარმედ ღუარსაბ ჭსწამა ქრისტეს თვს და მოკუდა უღმრთოთა-
გან და მიიღო გვრგვნი მოწამეთა.

სოლო მწერალთა საწელიწდოთა ისტორიათათა ყოველთა და
ეპისკოპოსმან იოსებ ტფილელმან, ჭეშმარიტისა თქმა უძვობეს არს,
არა ერთ-გულმან მისმან, მსჯელებმან შიარ-სიტყუაობით მეფისა
ღუარსაბისა, შინა-განმცემელმან კეთილისა მის მეფისამან, აღიარეს
დაჭსწამეს ჭეშმარიტი, ვითარმედ არს ღუარსაბ ქრისტეს მოწამე;
სოლო მამათ-მთავარმან ჩვენმან ბესარიონ მოგვითხრნა შობითგან
წმინდისათა, ვიდრე სიკვდილადმდე, რომელიცა მიიღო ღუარსაბ
ზიარმან სიკუდილისა ქრისტესმან და დაფუკადმდე მისსა აჭსწე-
რს, არა მოკლედ ყოველნი საქმენი წმინდისანი; სსუათა ჭქმნეს აკო-
ლოთია მწუხრისა და ცისკრისა ამისთვის და ამით საწმუნო არს
და მართალ თხრობა ჩვენი. დამტკიცდა განმართლებად მიზეზთა
თხრობათა ჩემთასა კმა თქმული მომთხრობელნი.

გორგი მეათემან კეთილ-მსახურმან მეფემან ქართველთამან, და
ვითან ბაგრატოვანმან, ძემან სიმონ დიდისმან, შობილმან დედო-
ფლისაგან ასულისა გახთა მეფისა ლეონ დიდისა, იქარწინა ჩინებუ-
ლისა მთავრისა ლიპარიტიანისა ასულისათანა ზედ-წოდებით თამარისა,
წესითა ქრისტეანეთათა კეთილ-მსახურებრითა, და მამა ქმნილსა შვილ-
თასა დაეკუჭათა ტიხი, ყოვლად კეთილ-დღიერი და სანატრი, ვი-
თარმედ ჭსუა ღუარსაბ მეორეა, რომლისაებრ მეფეთა შორის

ბაგრატიონთა ვერვინ ღირს იქმნა მისა მამა ყოფად, მით რომელ ლუარსაბ ჭსდლო და მძლეს სიგუდილისასა სიკვდილითა ეზიარა.

ჰყუარდა ესე წალკოცსა შინა დავითისსა კეთილ-მისხურებითა და სიმშვიდითა, სიმკნითა, შუჭნიერებითა სულისათა და შეკნიერებითა შესახედავისა და ნაგუჭთისათა. ესე უმტკიცე უფროს ადამანტისა ბრძოლათა შინა კორციელთა უცხო თესლვა მტერთასა, და ბრძოლათა შინა არა კორციელთა. „მოავრობათა მიმართ და კელ-მწიფებათა სოფლის მშვრობელისა მიმართ ბნელისა ამის საწუთოსათა, სულთა მიმართ უკეთურებისათა“ (ეფეს. 6. 12).

თქმულმან მეუემან გიორგი მამამან ლუარსაბისამან მისრულმან ერმანად ქალაქსა ერევანს წინაშე შაჰაბას პირველისა უღმრთოაჲს მეფისა, რომელმანცა მიუწოდა თან-მბრძოლ-ყოფად, რომელიცა აქუნდა მას ბრძოლას ოსმალთად ცისესა შინა მეფეთა ერევანისასა, რამეთუ უხმარმან და დაურთლებულმან კორცმან ოდენ შესუდაბანდა, მამამან შაჰაბასისმან თხსითა კერძოდ ცხოველ-ყოფითა წასწემიდა კინილა ყოველივე სამეფოაჲ, და მიუღეს ოსმალთა, და შაჰაბას მეცადინე გამოღებად ცისისა გარემოდგომილი ჰბრძოდა ცისესა მას, რომელსა ზედა სიმსნითა მისრულმან სზითურთ თხსით მეუემან გიორგი დაიზურა ცისეჲ და შემუსრა სიმტკიცეჲ მისი და მოსრნა მახჯლითა გუშაგნი ცისისანი, და ჰყოფლობასა ჰუჭშე შაჰაბასისსა ერევანი ცისითურთ.

მხილველმან მეუემან აბას სიმსნისა მის საკურთუჭლისა მეფისა გიორგისა და ქართუჭლთამან, შეკმულმან შურითა ორთა მიერ მიზეზთა ცოდვსათა: პირველად, რომელი იგი აქუნდა დამარხულ ძვრთ ლუარსაბ პირველისა საქმეთა თხს, რამეთუ მეცნიერ იყო ყოველსა მას, რომელიცა ჰქმნა მან ბრძოლანი შაჰ-თამასის მიმართ პირველისა, და არა ათავისუფლა იგი ფლობად საქართუჭლოსა ზედა; შეორედ ჰსძულობდა შაჰაბას მსნეთა ჭაბუკთა სიმსნესა და რაოდენსაცა დიდუბასა მიიღებდა ვინმე ჭაბუკთაგანი სიმსნისა ძლით, განგმერდა იგი გულსა მისსა, ვითარ იგი თქმულარს ანთუპატროსის მიმართ მაკედონელისა, შური ქონებული ალექსანდრესაგან დიდისაძლევისა მისთხს სასელაკანისა ანთუპატროსისაგან ელინთა მიერთ ქმნილისა დიდუ-

ბისათჳს ალექსანდრეასა და დამორჩილებისათჳს ელღინთასა ალექსანდრეასად, მომზრასობენ. „მისცაო წამალი მეფესა გიორგის სასიკჳდინეო, რომლითა შედგომად რაოდენთამე დღეთა წარვიდა ცსოკრებად საუკუნოდ: წელსა განკორციელებითგან სიტყჳსა ღუთისა 1603.

დაშთა უკჳწ მამისგან ობლად ლუარსაბ ერძადა ორთა თანა დათა თჳსთა, რომელთა სასელნი სჳაწაშან და ელენე.

მაშინ ლუარსაბ დადათუ ერძადა დროითა წელიწდისთა, მაგრა, გონიერებითა და სიბრძნითა სსჳა ჭაბუკი მეფე სოლომონ, სსჳა დაკით სიძვნითა უცსო თესლთა მიძართ ანუ სსჳა გედონ.

ჭსცესეს ლუარსაბ საცსებელითა მეფობისათა და ქრისტეს სასელისა შეუძწიკჳლებელ ჴედ წოდებისა თანა-სასელი ცსებულ უფლისა იქმნა, კჳტობებ კითარმედ ჴაქარიას მიერ კათოლიკოსისა მაშინდელისა.

სოლო მომზრასობენ, რომელ შედგომად რაოდენთამე წელთა მესაუქჳსმეტედ წელიწად მიწეგნილი მეფე ცსიერთს მეოფი არა ლაშქრითა და განმზადებითა ბრძოლად, არამედ ჰალატისა თჳსისა შინათა თან-სლებითა მეოფობდა, მაშინ წარმოხრულმან კოსტანტინეზოლით ჰჳანი თათართანი წარხრულნი ქვეყანად თჳსად, რომელნიცა მოუწოდა სულთანმან კოსტანტინეზოლისამან შემწედ ბრძოლისა, რომელი აქჳნდა მას ბაღდადისად სიძოგლისათჳს გზისა და აწყჳწდისა თჳს და წარტყჳწისა თჳს საქართჳწლოასა გადმოსრულნი მთათა ჴედა თრიალეთისა და აზოცისათა, მოიწივნეს კეკსა მანგლისისა, მსმენელნი, კითარმედ არს მეფე ქართლისა ერძადა, და ვერ შემძლებულ ბრძოლისა, და ჳტონებდეს, კითარმედ ყოკელსავე იქმან ნებღსებრ მათისა.

იტყჳს ბესარიონ მამათ-მთავარი ჩჳენი. „განგებითაო ჴეგარდამოითა ვერ იხილეს დიდებული იგი ეკკლესია მანგლისისა ღუთის-მშობლისა, რამეთუ ესე კითარმან დრუბელმან ჴრქელმან და ნისლმან დაჳფარა იგი, ვიდრელა ჰირის-ჰირ მისსა ჳშთავლო ესოდენმან სიძრაველმან მკედრობათამან და ეკკლესია იგი სოფლითურთ ვერ იხილეს.“ ასს დაბა რომელიმე მანგლისს ჴედ-წოდებულ კჳწლ-

თა, სადა იგი შეკრბეს თათარნი და შეიპყრეს სუცესი ვინმე კეთილ-
მსახური სასკელით თეოდორე, და ზედა მოადგეს და ჭსტანჯუდეს,
რათა აჩუქნოს მათ გზად, და უფროსლა, რათა მიიუქანესმცა იგინი
უცნაურად მეფისად. მაშინ სანატრელი იგი ძღუდელი, მკბეკელი კე-
თილ-გონიერთა და წმინდათა განჭსჯათა უფროსლა აღიწიკდა სი-
კუდილსა, ვიდრელა შინაგანცემასა მეფისა და მამულისასა.

მაშინ ღირსმან მან წმინდათა თანა ჭკსენებოსამან ძღუდელმან
ხადმრომან თეოდორე, მცნობელმან მეფისა ცსიერთს ყოფისამან
ჭყო წინა წარძღოლად უღმროთათა მათ ლაშქართა მიცილებით ცსი-
ერთისა, და შთამოუძღუა გზასა ზედა ერთა-წმინდისა და ქუჩნად-
რისასა, სადა იგი ეწიათ ვნებადრა მრავალი ხწროთა გზათა ძლით
მათ და ცხენთა მათთა, რომლისა თხცა მოჭკვლეს თავის წარკუჭთი-
თა და მიიღო სანატრელი აღსასრული ცსოვრებისა წმიდათა თანა.
შთამოსრულნი ვაკედ უცხო თესლნი კელსა ზედა ზედ-წოდებით
დღესსა, განუფინეს სიმრავლითა, ვითარცა მკალნი, სადა თანამოფ-
ნი მეფისანი მთავართაგანნი და აზნაურნი, არა ფრხად მრავალნი ემ-
დევრეს უკანაგან და ავნეს თათართა არა მცირედ, და მოსწყვიდეს
თათართაგანნი მრავალნიცა მთავარნი და მკედარნი მათნი, რომელთა-
განნი იუქნეს ციცის-შვილი ზაზა, იარალი და გიორგი სააკაძემქ
და სხუანი.

დროსა თათართა გარდამოსკლისასა იყო თთუჭ იუნისი, და
არა მცირედ დიდროდა მდინარე ზედ-წოდებით მტკუარი და ფრხად
ძულ შესაძლებელ იყო განსულად იმიერ, მაშინ მგზავრ მავალი ვინმე
ხუცესი სომქსთა წუალებისაგანი გორელი, მხილველი ლაშქართა უც-
ხო თესლთა უკუნ-იქცა მღტოლვარე და ფიცარნი მასლობელ-მო-
ფისა გარდაჭყარსა, და თვთ განვიდა იმიერ, და მდევარნი თხსნი
უცხო თესლნი დააჭირუნა განსულად ცსენითა დიდსა მას მდინარე-
სა შინა.

შომწოდებელმან მსწრათელ სჰათა ქართუჭლათამან მეფემან ლუ-
არსაბ განზრასკვისებრ თან-განმზრასთა თხსთასა ამიერ ბარათიანთა
და სხუათა ამიერთამან და იმიერ ერისთავთა არაგვისა და ქსნისა,
ამილასკრისა და სხუათა იმიერთამან, წარსულას-ჭყო თვთ მდევრობით

უკანაგან თათართა, ჟერეთლა ყრმამან ათ-სუთმეტისა ანუ ათ-ქუხსეტი-
სა წლისამან, და მისრულმან ამიერ ჰირისზირ დახასა ქუჩსნატკოცისა,
ჭყო მუნ დაცადებაჲ ღამისა თჳს. ქართუჭლნი ღამესა მას მკედრე-
ბელნი ღუთისადმი ცრემლით ცოდუათა აღსარებითა და დილას
წმინდა-მყოფელისაგა საიდუმლოჲსა მიმღებელნი და ჟაჭკებითა და
ჩათსუტებითა და საჭურველებითა ჭურვილნი, შევიდეს მდინარესა
მას შინა დიდსა, რომელთა წინა უძღოდა მეფე და განვიდეს იმიერ
თჳნიერ ყოვლისავე დაკლებისა. სოლო მისრულმან ბოლოს სურა-
მის ჭალისა და იმიერთა და ამიერთა ლაშქართა ყოველთა ქრისტეს
მოსასვლეთა ერთად შეკრებულთა დააცადეს ღვენაჲ განსრასხსათჳს
წინა-მდებარისა ბრძოლისა მკნეთა და გამოცდილთა კაცთა, და ჭქმნეს
განსრასხვაჲ, თუ ვითარითა კელოვნებითა ბრძოლისათა ეკუჭლთენ.

ღროსა მას იყო კსენებული ზემორე სააკას-მე გიორგი აზნა-
ურთაგანი, მკედარი გამოცდილი ბრძოლათა შინა, და ჭაბუკიცა ჭას-
კითა, და სსრანი მკნენი და მამცნი ქართუჭლთაგანნი, რომელნიცა
აზრასებდეს ყრმასა მეფესა მარჯუჭ და წესად მიუჭანებასა ბრძო-
ლად ლაშქართასა მტერთა ზედა.

ღლესა მეორესა განაყოფი მეფემან სჳაჲ თვისი ცხენოსანიცა და
ქუჭლთი, და თათართაგა მსილველთა მათთა, და იქმნა ატაკი ორთავე
ლაშქართა საშინელი, და მძღუან-მკედართა თვისთა და წინა მავა-
ლიცა და წარკძელებულ იყო მეფე მყოობრისაგან, რამეთუ იმუღე-
ბულნი ჭემძარიტებისაგან ესრეთ ჭსწერენ ორჯულნიცა მისნი.

მაშინ გუჭლთებანი საშინელნი ლასტანნი და საზარელნი იგი
მკერებანი შუბთა და ოროლთანი, აღმოწუნდანი და მკლავ-მავარ-
გუჭლთანი კმალთანი და ამით დათრგუნუანი და წაქეღვანი და აწუჭ-
დანი მძხვარენი უცხო თესლთანი, და ძლევა ყოვლად-ბრწყინვალე
და საკელოვანი მეფისა. სოლო მომზრასობენ ომსა მაშინდელსა მე-
ფისაგან ფიცსელსა და მრავალთა უცხო თესლთა გრძლითა და შუ-
ბითა მოწუჭლდასა თვით მეფისაგან. დაესრეთ მეფე სჳითურთ თჳსით
ძლევა-შემოსილი და დამცემელი მტერთა, მმადლობელი ძლევის მო-
მტემელისადმი უკმოიქცა ბრძოლით და დამაშურალნი გარდაკდეს
ცხენისაგან და ცრემლით ჭმადლობიან ღმერთსა.

საკვრეკელ-იყო და დიდებულ მამის ძლევა იგი, რამეთუ მო-
მზრასობენ ლაშქართა მათჯს, ვითარმედ იუენეს სამეოც ათასმდე
კაცნი, და სანატრელი ბესარიონ იტყვის მათგანთა ათოთსმეტის
ოდენ ცხოვლად განრინებასა.

შაჰბას უღმრთოდან მეფემან სპარსთამან, გულის-მსიტყუელ-
მან, ვითარმედ ქრისტეანეთა აღუზნებებს მსულად ცოლად მიცემა მს-
მედინათად შვილნი ანუ დანი თჳსნი, ჳსთხოვა მეფესა ლუარსაბს და
თჳსი ცოლად, რამეთუ თუ სადამე არა მისცემს ჳხოვებს მიხეხს
შობისასა, რადგა მუცლად-ელო უკეთურს მას ძჳრი მეფეთა თჳს
ქართლისათა და ქართულთა.

მსმენელმან ამისმან, მეფემან ფრიად მწუსარემან იზრასა, ვი-
თარმე უკუტ მიჳსცეს დაა თჳსი გეთილ-მსასური ბარბაროსსა, და-
ექმეს დასა თჳსსა მიზეზ უკუ-თქმისა ღუთაებისა ქრისტეს ღმე-
რთისა ჩვენისა, და თუ სადამე არა მიჳსცეს იქმეს ამიზეზ მოხსრე-
ბისა სამეფოსა თჳსისა, და დარღუტვისა წმინდათა ეკკლესიასა, თანა-
განმზრასთა მეფისათა ქართულთა. აზრასეს მიცემაა მეფესა და
მიეცა მამის უღმრთოსა შაჰბას ცოლად და მეფისა ლუარსაბისი
ულენეა.

გვლად გულის-მსიტყუელმან შაჰბასკე, რათა ამზასლოს მეფე
ლუარსაბ და მეფე თეიმურაზ ურთიერთარს, მეცნიერმან ვითარმედ
არიან ფრიად თან-ტომ ურთიერთარს, და უცხო არს ქრისტეანეთგან
ქმნად ესე. სოლო თუ სადამე ურს ექმენ მეფენი ჳხოვოს მიზეზი
მათ ზედა ძჳრის განცხადებისა, რამეთუ ბებია მეფისა ლუარსაბ მე-
ორისა დედოფალი ნესტანდარეჯან დაა იყო მეფისა კასთასა ალე-
ქსანდრე მესამისა, რამედლიცა იყო ჰაჰა თეიმურაზ პირველისა. სოლო
უბრძანა შაჰბას მეფესა თეიმურაზს, რათა იქარწინოს დისა თანა
მეფისა ლუარსაბისა, და უბრძანა მეფესა ლუარსაბს, რათა მიჳსცეს
დაა თჳსი მეფესა თეიმურაზს ცოლად.

მსმენელნი მეფენი, განკვრეებულნი უკეთურისა მის ჳზრისა-
გან, და მძწოლარენიცა შესებად საქმისა ამის, მაგრა განმზრასკელ-
ნი და განგულის-მსიტყუელნი, ვითარმედ ნუ უკუტ ამით დაცულ-
ექმენ ქართულნი და კასნი მოუოხრებულ, აღუსპობულ და წარუ-

ტუჩუნკელ და წმინდანი ეკკლესიისი დაურღვეველ დაემორჩილნეს შე-
მდგომად მრავალისა ვედრებით მოსსენებისა, რათა დააქენოხმცა მათ-
დამი ბრძანებაჲ ესე, და მიჰსცა მეფემან ლუარსაბ დაჲ თჳსი ხო-
რეშან მეფესა კასთასა თეიმურაზს.

ესენებულე იგი გიორგი სააკაძეს ძე აზნაურთაგანი და არა
მთავარი, იყო თანა-სრდილ მეფისა, რამეთუ იკუჯს ამისთვის ტფი-
ლელი იოსებ კპისკოპოსი (სააკაძეს-ძე), ვითარმედ იყო მეფე ლუარ-
საბ წელიწადსა შინა მკათსამეტესა, ოდეს მიაწოთა მონად გი-
ორგი სააკაძეს-ძე წელიწადსა შინა მეოცესა მეოფი ძმამან ოჯსმან, და
უუწარდა იგი ფრიად მეფესა სიმეონისათჳს და თან-სერდილობისა თჳს.

ჴუწა უკუჩქ ლუარსაბს მეფესა მრზდელი, რომელა მამა-მძუძე
ბარათაშვილი, ზედ წოდებულ შადიმან, და იგიცა უუწარდა მეფესა,
ხოლო შადიმან და გიორგი ჰსძულობდეს ურთიერთარს, რამეთუ
ამტკრებდა მათ თანა ჰსწორი იგი სიუწარული და წყალობაჲ მეფის-
საგან, ვითარცა არს ჩუჭულება სამეფოთა ჰალატისა შინათა, და ესე-
ცა ჴეშმარიტ არს ვითარმედ მრავალ მტერ ესსნეს გიორგი სააკაძეს-
ძეს, მით რომელ მომსრახსობენ მისთჳს ჴეშმარიტნი ისტორიკოსნი:
ვითარმედ იყო გიორგი სააკაძეს-ძე გულარძინილ და ორგულ მეფეთა
და მეცადინ თჳსთადმი მიდრეკად გულნი ყოველთა ქართველთანი და
განდრეკად მეფეთაგან, და არა დაჰსცხრის ესე გუწართაგან დრკუთა
მეცადინობათა: მკუჭთრ-გონება იყო იგი სიმეონისა და ბრძოლისა
საქმეთა მიმართცა, და მოგონებათად საკმართა და სიმდიდრეთა, და
აქუნდა ამით ქონებანი მამინდელისა დროჲსა შესაბამ კმანი და მი-
სცემდის ქართველთა თავადთა და აზნაურთა, და განსდრეკდის მე-
ფისაგან და ერთ-გუფებად თჳსად მოიუწანებდის ვიეთამე ქართველთა
და ნიშანნი ესე ყოველთა გონებასა იჭუჭულებად მოიუწანებდა, ვი-
თარმედ მცირედ მცირედ მეფობისა მოგებისა იუწნეს მეცადინობანი,
რომელიცა შემდგომად წმინდისა ლუარსაბისა ყოველად წმინდისა სიგუდი-
ლისა განჰცხადნა. ესე ყოველნი ქართველთა მთავართა, რომელნიცა
არა ნათესავი, ანუ ძმასალ მისა დიდადრე დაკლებად მეფისა, და თჳ-
სად აღუჩნდებოდათ, მაგრა მეფე ყოველად განწმუდილითა გონებითაჲ
ჰსწყალობდა მას.

დრკუმან ორგულმან და გუჯარქნილმან გიორგი იზრასა მო-
სდად სასლსა შინა თვსსა მეფეა და მასპინძელ-ყოფად მეფისა და
ვინაათვან ჭაბუკი იყო და არა ესკა ცოლი, ღვინო-სმულ-ყოფასა ში-
ნა ჩუწნებად დაა თვისი, რომელიცა იყო შუწნიერ შესასედავითა,
იჭუწულ-ქმნილმან, ვინამედ კტრფიალების მეფე, ვითარცა ჭაბუკი,
და ესე მიზეზ ორგულებისა ექმნების მას, და სუ უკუწ ვითარცა
ჭაბუკმან ცრფიალებისაგან შესრულითარე და არა განყოფითითარე
მოგონებითა ცოლადცა მოყუანებად ინებოს იგი და ამას არა და-
ითქენ მთავარი ჩინებულნი, რათა დედოფლად მათდა თუხსმცა
ქალი აზნაურისა და უფროსდა უაზნო, და განუტყეებს მეფე დასა
მისსა აზრისაებრ და განსრასხსა მთავართასა და ესე მიზეზ ორგუ-
ლებისა განცხადებისა იქმნების მისდა.

ჭაზრებული ესე თვსი და განზრასული ჭქმნა სააკამს-ქემან,
და აწუა მეფე სასლსა შინა თვსსა და ვითარცა ჭუწნიოდა მეფისად,
რადენ ეძღო უმასპინძლად მას; და მცნობელმან მეფისა და მთავართა
ღვინო-სმულ-ყოფისამან შემოიყუანა შორის მენაკეთა დაა თვსი
ქალწული იგი შუწნიერი, და უბრძანა მას, რათა ძწდე ექმნასმცა მე-
ფესა.

მსილველმან მეფემან ქალწულისა შუწნიერებისამან სათნო ჭყო
გონებასა შინა თვსსა განმსიტყუწლმან საიდუძლოდ ცოლად მოყუ-
ანებად იგი, და არა თუ ქალწულებისა წინააღმდეგობა რადიე ჭქმნას
მისთანა, და ჭეშმარიტებისა ამის მოწამე არს არაქილ სომეხი მო-
მთხრობელი წიგნსა შინა თვსსა.

დღესა მეორესა უბრძანა გიორგის მეფემან დისა მისისა ცოლად
თვსად სათნო-ყოფად, და ესე უცილოდ მისისა მის კეთილ-მისასურისა
გონებისა იყო შესაბამ სიწმიდე, და სიძდაბლე. სიწმიდე ვინაათვან,
ვითარცა ჭაბუკმან სათნო იყო ქალწული შუწნიერი, და არა ბაწინა-
თვს აღრევისა უუწარდა სიძდაბლე, ვინათვან იყო უაზნოთავან, და
უჩინოთა მშობელთა და ნათესავთა ქალი იგი არა სათაკილოდ და
დამაკლებელად დიდებისა მეფობითისა შეკაცსა, ჭაზრი ესე მეფისა
ყოვლად-უბიწო არს არა წამებითა ჩვენ ქართველთა ოდენ ერთგუ-
ლთა მისთანა, არამედ სხუათა ნათესავთა, არა მონათა ამისთა, არამედ

სსუათა სსუთა ენითა და სსუთა წერილითა უბნობით და წერით დამტკიცებულთა. იტყვს მზაკუარი იგი, ვითარმედ. „ურს-ქმნილი საქმისა ამის მეფისად, ცრემლომდე დიდითა კედრებითა კეკედრე მეფესა და დედოფალსა თამარს დედასა მეფისასა, ვითარმედ არა შესაბამი არს მეფისა მისისა ცოლად და დედოფლად მთავართა ქალი უჩინებულთა, და არცა მთავარნი თავს-იდებენ ამას და ამისთვის, რათა დადგესმცა ჩემდა ბრძანება ესე.“ იტყვს იგივე. „არა მისმინაო მეფემან, და მერმელა დავემოჩნილე ბრძანებასა მისსაო.“

ესე ჭეშმარიტ არს, რამეთუ ნება ესე მეფისა ქორწინებითი არა გინმე ინებეს მთავართა ქართველთა და არცა სსუათა, რომელნიცა იუწესეს ერთ-გულ მეფისა, არამედ ზოგად ყოველნი აუენებდეს ქმნად ამისგან, ვითარცა უშესაბამოა და ყოვლად სათაკილოსაგან საქმისა, კვალად ენება მეფესა ცოლად ქალი იგი; მაგრამ ქართველნი არა უტყუებდეს ერთგულებისა თვისისა მისდამი, წინადადებნი, ვითარცა ჭსჯულიერისა მეგვადრისად და ვითარცა ძის-წულისად სიმეონ დიდისა და ვითარცა ძისად გიორგი მგნისად.

ესრეთ უგუჭ ერთგულებდეს მეფესა სიმეონ დიდსა ქართველნი, ვითარმედ ოდეს დაგუჭთობა დიდისა მისი განსაცდელისა მიიღო მეფემან სიმეონ დიდმან და შეიპყრეს ბრძოლათა შინა ოსმალთა და წარიუყანეს კოსტანტინეპოლედ, მაშინ საკსრად მეფისა ყოველნი საუნჯენი მეფეთანი, რომელნიცა არა მცირე იუწესეს და ყოველნი ქონებანი ქართველთა მთავართა, აზნაურთა და ცოლთა მათთანი, დავაჭართანიცა საკსრად მეფისა სიმეონისა წარგზავნეს, და დიდად სიკლასკადრე მიიწია ქართლი: თვით მე სიყრმესა შინა შობითგან ჩემით, მეოფმან წელიწადსა შინა მეთაურობეცა ვისძინენ თქმულნი თვით პირისაგან სანატრელისა ბესარიონისა მამათ-მთავრისა ჩვენისა დედისა ჩემისა მიმართ სახლსა შინა დედისა ჩემისასა ქალაქსა გორს, ვითარმედ სახსრისა გამო სიმეონ დიდისა ესოდენ გლახაკ-იქმნეს ქართველნი ყოველნი, ვითარმედ ქორწილსა შინა მეფისა გიორგი მეთის ძისა სიმეონ დიდისა და მამისა ლუარსაბ მეორისა მხედრომარენი ინაკით მთავარნი და ერისთავნი ჩოხებითა და ნაბდებითა მოხილ-იუწესეს.

ესრეთ სიმდიდრეთა წარგებითა და დაგლასაკებითა და სისხლთა დათხევითა ერთგულებიან მეფეთად ქართუელნი, და რადმე საკურველ ესე, ვითარმედ ვინაძეთან მსოფოდ ლუარსაბ იყო მასშინ ესოდნით მრავალთა სასელოვანთა მეფეთა წინა-პაჩთა პაპათა მეძევიდრე არა მიტეკებად იგი ქორწინებად ქალსა თანა საკაძს ძისასა. სოლო ესეცა საიჭველ იუომცა ჭხედვიდეს რა უკეთურსა გიორგის გულარძნილ და დრკუდ იდუმალ ამასთანა და მისთან ჩურჩინასა, ნუ უკუჭ ძური რადმე შეამთსვიოს მეფესა დაუყენებულად შესრულმან საწოლს შინა დისა თვისისასა.

იტყვის არაქილ სომესი, ვითარმედ არა იქორწინა ქალისა მისთანა მეფემან ლუარსაბ. სოლო რომელთა ჭხსწერეს ქორწინებად, ორგულთა და განმამართლებელთა უკეთურისა მის მონისათა დაჭხსწერეს, პირველად თვით მან გიორგი, სოლო კვალად საქებრად გიორგის მის იოსებ ტფილელმან სააკაძს ძემან შაირ-სიტყუაობით დიდადრე მსახურმან გიორგისამან, გალანად და სიმტკიცედ საქართუელსა მწოდებულმან მისმან დაჭხსწერა, ვითარმედ. „იქორწინაო ლუარსაბ მეფემან სააკაძს-ძის გიორგის დისთანა.“ სოლო თქმულთა ამითა მსილჩესლთა და მსმენელთა შეძღვომითა მეისტორეთა ვერ განსჯეს, ვითარმედ ორგულთაგან მეფისა ლუარსაბისთა და განმამართლებელთა მათთაგან იყო წერილ ქორწინებად ქალისა მისთანა მეფისა და მათცა მოთხრობათა შინა თვისთა შთაჭხსწერეს. სოლო სანატრული ბესარიონ ქორწინებასა და არა ქორწინებასა და მეფისაგან ქალისა მის ცოლად მოყუნებისა ნებებასა ყოველსავე დაიდუმეს, ამად ვითარმედ ჯერეთ უცხოთა მეისტორეთაგან არა ჭხმენოდა ქალისა მისთანა არა ქორწინებად მეფისა, და ქორწინებად დაჭხსწერს პირველად ნეტარისა ბესარიონისა იოსებ, რომელი ესე ყოველად დაუჯერებელ იყო, და ამის თვის ორივე დაიდუმა ნეტარმან მამამან; გარსა ჩვენ წინაშე წმინდისა ცხოველ-მყოფელისა სამებისა წარმკითხესლთა სომხურისა ისტორიისათა კჭხსწანთ ჭეშმარიტი, ვითარმედ ლუარსაბ მეორე, არცა ბიწიერ შესებიეს ქალსა მას, რამეთუ ქალწულებით ჭხსწერს ლუარსაბს მეორესა არაქილ, და ჭხსწამებს ამასცა, ვითარმედ არა იქორწინა ქალისა მისთანა.

ამის თვს უკუწმ მომზრასობენ ორგუღნი ქორწინებასა, ვინაათ-
გან განუტევა ცოლი ლუარსაბ და თუ სადამე გრძელ ცოცხლებდა-
მცა სოფელსა შინა სსზსათანა იქორწინებდა უიჭკეადა, ჭაზრისა
მათისა მრუშება იქმნებოდა ესე; გარსა ორგუღნი იგი პერ უკუსთქ-
მენ, არამედ დაამტკიცებენ წერილით, ვითარმედ, მიიღო ლუარსაბ
სიგუდილი ქრისტეს თვს; მეორედ ამის თვს, ვითარმედ შეამთხვია,
სირცხული გიორგის სააკაძესძეს მეუკმან და განუტევა დაჲ მისი
ქორწინებული მისთანა და შეპყრობასაცა ლამოდა გიორგისსა უსა-
მართლოდ, და ამისთვის განიმართლების ორგუღებასა ზედა მეფისა-
სა გიორგი.

მასრასებელთა მთავართა ქართველთა მეფისად განტეკებად ქა-
ლისა სააკაძესძისა, ვითარ იგი დავამტკიცეთ არა ქორწინებული, ესე-
ცა აზრასეს მეფესა, რათა შეიპყრას გიორგი, ვითარცა ორგული და
გარდამაქცეველი მრავალთა ერთგულთა მეფისათა ორგუღებად, წინა-
დადებითა მრავალთა ჭეშმარიტთა მიზეზთა არწმუნეს მეფე, და ბრძა-
სა განტეკებად დისა მისისა და შეპყრობაცა გიორგისა.

მაშინ მეფე, დრო იყო საფრულისა, და კოფორს ზედა ანუ
თავსა წაკებისა მეოფობდა სიმრთელისა თვს ჭაერისა, ვითარ იგი
არს ჩუწულება მეფეთა ქართველთა, საფრულრე აღვილთა მათ შინა დგო-
მად, სადა იზრასეს შეპყრობად გიორგისა და განტეკებად დისა მისისა.

ხუთაშაიდი ესე ჭსტნა გიორგი სააკაძესძემან და ივლტოდა, და
მისრულმან ნუგზარის მიმართ სიმძრისა თვსისა, არა ერთგულისა
მეფეთად, აღლესა თვთ ნუგზარცა ორგუღებად მეფისა და ორნივე
წარვიდეს შაჭაბასისად სპარსეთს.

ჭსწერს არაქილი სომესი. „აღეს იგი მივიდა გიორგი შამსი-
სად იყოფებოდა მაშინ შაჭაბას კერძოთა მიდიასათა, პროკინციასა ში-
ნა დედა ქალაქისა კვიპროპოლისსა (რომელსა ზედწოდებულ ჭეოფერ
შამსიად). ქალაქსა შინა ზედწოდებულსა უიზილ-ჭასკვილად, და მი-
სრული გიორგი წარჭსდგა წინაშე სპარსთა მეფისა. სოლო მკითხველმან
მისდამი შაჭაბას ვინაობისა მისისა, მან აცნობა თავი თვისი სიმდა-
ბლით გიორგი მისრულად აჩრდილსა ქუჭშე გელმწიფისა მისისა, და

თავი თვისი აღიარა საკმაოდ მსახურებასა შინა მისსა, ყოველსა შინა
სამკედროსა საქმესა, და ზედ მიწვენილებასა შინა ქართველთა ყო-
ვლისა საქმისასა.

მომზრახსობენ, რომელ წარსრულმან შაჰბას თან-წარიტანა გი-
ორგი და გზასა ზედა ცხენით სლვასა შინა გამოიკითხვიდა მისგან
ნათესაობათა ქართველთა მეუეთა და თავადთასა და სიმაგრეთა და
ადგილთა საქართველომასათა, და იგი შინა განმტყეპელი უფლისა თუ-
სისა და მამულისა ყოველსავე განმკაცრებით აუწყებდეს ჰამბავთა, ვი-
თარცა ორგულთა მისთასა და მეფობისა მისისა წინა-აღმდგომთა.

იზრასა შაჰბას ბირებითა უდმერთომასა მის მონისა მზაკურნი-
სათა განმკედრებად საქართველოსა ზედა და შეჭკრიბნა სპანი, და წარ-
მოსრულმან ისპანით თანწარმოიუშანა ბორლოტ განმზრახსიცა გიორ-
გი, და მოსრულმან ქვეყნად აღვანიად დედა ქალაქსა შინა ზედ
წოდებულსა განძად, დააცხრო სლვაჲ თთუშ რაოდენიმე, და ეტყოდა
გიორგის. „ოდეს იქმნებინო დროჲ, რათა წარგვიუშანნე ჩვენ საქარ-
თველოდ.“ რომლისათვის მიუგო. „მცირედრე მოითმინოს მეფობამან
თქვენმან, რამეთუ ჯერეთ არა არს დრო და ოდეს იგი იქმნეს დროჲ
მისგლისა თქვენისა, მოვასსენო მეფობასა თქვენსა.“ რამეთუ უდრო-
ობასა იტყოდა გიორგი, რათა წარვლოს ზათესულმან, და სენი ტყუ-
თა შინა ფურცელ-დაცვანულ-იქმნეს და თოვლითა აღივსნენ მთანი
და კლდენი. და სიმაგრენი, და მამინ კერდაჩაჲვინ განერეს კელთაგან
სპანსთასა.

მსმენელმან მეუემან და ქართველთა მოსვლისა შაჰბასისითა
აუწყეს მეუესა კახთასა თეიმურაზს, და მიმწერელთა აზრასეც მეუე
და ქართველნი და კასნი ერთადრე შეკრებად, სადაცა ენებოს მათ და
ურთიერთარს დასაკებითა ნებათათა, შეკრბენ ჭაღასა ნარეკავისსა
და ფიციით აღუთქვეს ურთიერთარს წინაშე ქრისტეს ღმრთისა
დადებად სულნი, და სიკუდილი ქრისტეს თვის: იტყუან ვითარმედ
ორთავე მეუეთა მიმართ წარგზავნა ეპისკოპოლენი ზაკართე შაჰბას
განცხადებულად სიუწარულისანი, და დასაკებისა წადილნი, და იდუ
მალ ერთმანერთისა მიჭსწერა ორთავე მეუეთა უზავომან შაჰბას
ლუარსას. „ნუ მინდობილ-სარ თეიმურაზის მიმართ, რომელსადა“

უნებს მოკლულად შენი და დაპყრობად სამეფო შენი თვისად, არამედ უსწარ შენ, და მოჭკალ ეგე.“ სოლო თეიმურაზისა მიმართ ესევე ორგზის და სამგზის მიჭსწერსა შაჰბას მეფეთა ეპისტოლენი ესე.

განმსჯელთა მეფეთა უიჭვოდ სამეფოთა მათთა ზედა მოხვლისა შაჰბასისთა და მთავართა თვსთა არა ყოველთა თვსდამი დროსა მას ერთგულობისათა (რომელნიცა წმინდისა ქეთევანის თვის საღმრთოაჲსა ღუაწლისა ისტორიასთა შინა გვთქვამს) და კვალად ვითარმედ გიორგი სააკაძეს-მე იყო ფრად გამოცდილ მეცნიერებასა შინა სიმაგრეთა ქართლისა და კასეთისათა, და არა რაჲმე იყო გულსა შინა მისსა სსუა, გარსა სიკუდილი ლუარსაბისი და ალოკრება საქართულოაჲსა, იზრახეს ლტოლვა იმერეთად.

იტყვიან მომთხრობელნი სომეხთანი განზრახვითა გიორგისათა შაჰბას, თთუჭსა შინა დეკემბერსა დეესა დიდისა დეესსწაულისათა, ოდეს იგი არს დროჲ ზამთრისა მკსინჭარისა და მათთა თოვლითა აღვსებისა განიკედრა შაჰბას კასეთსა ზედა ეტიკობითა გიორგისათა და რაჲცა ჰქმნეს კასეთსა ზედა სპათა შაჰბასისთა ყოველივე სავსედ და კმად სავსედ აღწერილარს ისტორიასა შინა სომხურთასა არაქელის მიერ მოძღვრისა სომეხთასა.

წარვიდეს უგუჭ მეფენი იმერეთად წელსა 1615; სოლო წინა მოეგება მათ სახსერეს სამთავროსა წერეთელთასა მეფე იმერთა გიორგი, კაცი კეთილგანმსჯელი საქმეთა მეფობითთა, და ისტუმრა კეთილად და წინაწარმდღუაჩემან მიიუჭანსა მეფენი თვისთასა სამეფოსა ქალაქსა ქუთათისს.

შაჰბას უგუჭ შესრულმან ალოკრებად კასეთისა და შემოსრულმან კასეთით ქართლად არა თუ რისხვთა აღწუჭდითა, ალოკრებითა, წარტყვენითა და დარღვევითა, ვითარ იგი ჰყო შესრულმან კასეთს შინა, არამედ სასითა მშვიდობისათა, რამეთუ მომზრახსობენ მეისტორიენი სომეხთანი, ვითარმედ ჰსმობდა ქადაგი. „ბრძანება არსო დიდისაგან და მსოფლიო აღმაშენებელისა მეფისა შაჰბასისა, რათა ჰქუენა ქართლისა ყოველით დახსებითურთ თვსით და მთავრითურთ, და გლესით ეგნენმცა მშვიდობასა შინა და წარსრულნი ყოველნი ცხედ და სიმაგრედ შიშისათვს სპარსთასა ამიერთგან მოიქცენ

უშიშად სამკვდრებულად თვსად და დაადგრენ საქმეთა შინა თვსთა და აღმაშენებლობათა: სოლო იყავნ სიუწარული და მშვიდობაჲ მისუელა და მოსკულა ნათესავთა შორის სპარსთასა და ქართველთასა, მით რამეთუ ქვეყანა ქართლისა საკუთარ ჩემდა ვიცი და არა დავარღვიო იგი ჩემთვს და მეფობისა ლუარსაბისათვს, მით რამეთუ ვუწუი იგი ძედ ჩემდა, ძმად და კეთილის-მოქმედად და რაჟამს მოვალს იგი ჩემდა მივჭსტე მას ქვეყანაჲ თვსი, და მე წარვიდე ქვეყანასა ჩემსა, და თუ სადამე არა მოვალს ლუარსაბ, აჭა გიორგი სააკაძესძე, რომელ არს ქვეყნისაგან ქართლისა და ნათესავისაგან ქართველთას მივსტე უკუწ ქართლი გიორგის და მე წარვიდე.“

ამით უკუწ და ესე ვითარითა მასეებითა წაკვსათა კაცუაშმაკან შაჭაბას მოიუწანსა ქართველნი სამკვდრებულად თვსად. ჭსწერს უკუწ ვასუშტი ისტორიასა შინა ქართლისასა, ვითარმედ მოქცეულმან შაჭაბას კასეთით ქართლად, შემდგომად აღოკრებისა, აღწუწდისა წარტუწწვისა, დაწვსა, დარღვისა და გარდასასღვისა კასეთისა დაწსრო სლუაჲ თვსი ქალაქსა გორს. ნეტარი ბესარიონ იტყვს, არა თუ გორს დაყენებასა შაჭაბასისასა, არამედ მცირესა მას ქალაქსა აღს, მასლობელ იმერეთისა და წარგსავსა მოციქული იმერთა მეფისა გიორგის მიძარტ და ჭსოსოკსა მეფენი და აღუთქუა მიცემად საფასენი მრავალნი, ჭსტნა რა მეფემან გიორგი თანა წარატანა მოციქულთა შაჭაბასისთა კათოლიკოსი აფსასეთისა ძალაქიაჲ და მთავარი აბაშიძე ლეონ ძღუნითა შესაბამითა და მიუწერა ესრეთ ვეკვდრებით სიძდაბლით მეფობასა თქვენსა მიცემად მეფეთად სამეფონი თვსნი და მსასურებად ესენი მით შესაბამ დიდებულისა მეფობისა თქვენისა.

ზედ მძჭარუწლმან უკუწ შაჭაბას, ვითარმედ ძალითა ძულ შესაძლებელ იქმნა კელ-გდებსა მეფეთა მოიკერავა კელოვნებაჲ სსუაჲ: მრავალ მიფერებმან წაკუათა შინა და მოჭკადა ბარათა-შვილი შადიმან მზრდელი მეფისა ლუარსაბისი, რომელიცა თანა-წარჭუწა მოციქულთა მათ, და ეტყოდა. „ვითარმედ უგულუბელს კჭუო ძის-წული მეფისა სიძეონისი და ძე მეფისა გიორგისა, განაღა მეცნიერ ვარ, ვითარმედ მომიცთუნა იგი თეიმურაზ, და აწ უწყოდე შენ სარწმუნოდ,

თუ სადამე მოვიდესმცა ჩემდა ლუარსაბ მივსცნე მას თუხნი ყოველნი და უმეტესნიდა სსუნი, და ეფიცა შაჰბას ცრემლით შადიმანს აღსრულებად ყოველი ესე და ფრად სარწმუნო ჰყო შადიმან სიტყუათა ამით მიერ; სოლო კათოლიკოსსა მალაქიას და ლეონს მიანიჭნა მრავალნი და შეჭსთუალნი მეფისა გიორგის მიმართ. „ესრეთ არსო ძუჭლად თეიმურაზ მტერ ჩემდა, და ვერ სადამე მიხდობილ ვიქმნე მისდა, სოლო თუ სადამე მოვალს ჩემდა მეფე ლუარსაბ მივანიჭნე ყოველნივე მსასურებისათუხ მამა ჰაპათა მისთა.“ და განუტყენა მოციქულნი იგი. ესრეთ იტყუხ ვასუშტი. „წარუგზავნაო კრძალი სპეკალთა მიერ განკავშირელი მეფესა ლუარსაბს.“

მომხრასობენ მეისტორიენი სომესთანი მოიკელოვნაო ღონეჲ ასალი ყაენმან შაჰბას და წარგზავნა ერთი რომელიმე თუხთა საიდუმლოთა განმხრასთაგანი, რომელი იყო უდიდესი მთავარი და დიდებული, და წარგზავნა იგი მოციქულად მშვიდობითად ეზისტოლითა იმერეთად ლუარსაბის მიმართ; სოლო წიგნი იგი უწყებისა იყო ეს გვარისაებრ სსსისა. „შაჰბას მეფისაგან მენეთასა მრავალითარე სიუწარულითა მიიწიოს გისაროდენი ლუარსაბის მიმართ მეფისა ქართუჭლთასა, მრავალ გზის მიეჭსწერე თქვენდა სიუწარულით და გაჩვენე კეთილ-მყოფელობაჲ გულისა ჩვენისა, რომელი არს შენდამი, მაგრან შენ არა ისმინე და არცა ერწმუნე სიტყუათა ჩემთა, აწ ვითარცა მე უწყებულ ვიქმენ საქმისაგან და მრწმენინ, ვითარ იგი ზედ-მჭურეტსარ, რამეთუ ქვეყანა აღვააკრე თეიმურაზისი, სოლო შენი დავიცევ შენთვის მრთელ და აღშენებულ მომლოდინე მოსკლისა შენისამან. აწ სადამე ნუ გცონისმცა მოსულად და ნუ ისმენდა უგურერთა ჰსწავლის მომცემთასა და ნუცალა გუჭბულ-იქმნები მეფობისაგან შენისა; მით რომელ არა მაქუხ გულსა შინა ჩვენა შური და ზაკუაჲ შენდამი, ვითარცა შენ არა რაჲმე გიქმნიეს ბრალი ჩემდა, განადა შესსა მოსულასა ვითსოვ ამისთუხ, რამეთუ დროთა წინა-ჰაართა ჩვენთასა შეერთება იყო შორის რართა ამით ნათესავთა, ესთავე მნებაჲს, რათა იყოს დროსაცა შინა ჩვენსა, და მე ყოველნი ჩრდილოეთისა გარწმუნენე კერძონი, რომელ არს ამიერ კერძო არეზ მდინარისა, რათა შენი იყოსმცა ზედა მდგომელ და ბრძანებისა-მიმცემ ყოველთა მათ-

კერძოთა მოავართა ზედა, და შენ ზრუნვიდე ამა კერძოთა თვის; სოლო ჩვენ უზრუნველ-ქმნილნი ამით კერძოთანი ვზრუნვიდეთმცა მეორეთა თვს კერძოთა და ვიპყრობდეთ ჰიროთა მტკერთა ჩვენთას; მრთელ-იყავ.“

სასელი იყო წარგზავნილისა მის ლუარსაბისა მიმართ მოციქულისა სარუ-სოჯა. სოლო იტყვის ამისთვს არჩილ მეფე იმერთა, ვითარძედ საჭურისი იყო გაცი იგი მეგობრობასა შინა მეოფე შაჭაბასისა, და აქუნდა ამას ლუარსაბის მიმართ წიგნიცა დისა შისისა, საწმუნო მეოფე მისი, ვითარძედ არა რაამე ეკნების მისუფითა.

და მიწაიწივნის ესენი და უწიებულ იქმნა სიტყუათა და ებისტოლეთა შაჭაბასისთა წმიდა იგი ერწმუნა ყოველთა ვერ-განმსჯელი ძე სასუფიკელისა, გონიერებისა ძეთა სოფლისათა ანუ ვერ სადამე ჭპოვა სსუა ღონეა, რათა დაიცვასმცა წმიდასი ეკლესიასი, და სამეფოა თვისი მშვიდობით და აღიარისა, დადებად სული თვისი მეგობართა თვს და ძმთა თვსთა ქრისტესანეთა, თრიად ძმით მოუჭარემან ჭაბუკმან, რამეთუ იტყვს უფროსი ამის სიუჭარული არა ვის აქუს, რათა სული თვისი დასდვას მეგობართა თვსთა თვს.

მრავალნი ვიდრემე სსვა გუარ ჭსწერეს წარმოსულასა შაჭაბასისად იმერთით ლუარსაბისსა და რომელნიმე აბრალებენ სიჭაბუკით განსჯასა, მაგრა ჭსწერს ნეტარი ბესარიონ დადებისა თვს სოფლისა ერისა თვს თვისისა.

აყენებდა უბუბ ვედრებით წმინდასა მას შაჭაბასის მიმართ წარსვლისაგან მეფე თეიმურაზ და დედა თვისი და თვთ მეფეცა გიორგი იმერთა, მაგრა აზრასებდა შადიმან წარსულასა, და არა ინებდა ზრასუასა მეფეთასა და არცა ცრემლთა დედისა და დისა თვისისასა, არამედ მინდობილმან ქრისტეს ღუთასა მიმართ ჭყო წარსულაა, და დაიდუა გულსა და მიუგებდა მათ, ვითარძედ მოსრულ არსო შაჭაბას და მჯდომარე ქვეყანასა ჩემსა, ითსოვს ჩემგან მშჯდობასა, და თუ სადამე არა მივიდემცა ყოველი სამეფო ჩემი აღაოკროს, და განკრწინის და დაარღვკნეს ეკლესიასი, და შემუსრნეს ქრისტესანენი და ესე ყოველი იქმნეს მიზეზითა ჩემითა. კეთილ-არს ჩემდა მისულაა შაჭაბასისად და განათავისუფლებად ყოველი ქართლი, რათა ვიდრემდისცა

ცოცხალ ვიუო დროსა შინა რადმესა, იუოც ცხოვრებაჲ იგი სიკუჭ-
დილისებურ და ესეოდენნი სუფნი არა თანა-მდებარქმენ აღოსრები-
სა მიწესითა ჩემითა; არამედ ღუთისადმი სასოებით წარვიდე სიწრ-
ფოებით მისდა და მუნ რადცა დამეკუჭროს მე ანუ სიკუჭდილი ანუ
ცხოვრებაჲ იყავნ გურთსეულ ნება უფლისა.

წარსრულმან იმერეთით შაჰბასისად ლუარსაბ გარდამოვლო
მთაჲ ლისისა; სოლო მასინდელსა დგომასა შაჰბასისა იტყუხ ნე-
ტარი ბესარიონ შორის აღისა და ნაბასტევისსა. მჭსენელმან შა-
ჰბას განვლა ჰყო ბასაგითა ყოველთა თანა მთავართა თჯთა სჰარსე-
თადმი მსუჭნებელმან, რეცა ნადირობად განვლისამან და შეფისა ლუ-
არსაბასა მიმართ მიგებებად მისა, რამეთუ ეს-გუჲარ ჰსწერენ არჩილ
მეფე იმერთა და ვასუშტი.

სოლო ოდეს მოვიდა ლუარსაბ შაჰბასისად და მოიგიოთსნეს
ურთიერთ-არს, აღრია შაჰბას ვატივი სიუვარულისა თანა და სიუჲა-
რული განჰკაზმა მსაგუჲართარე სინარულითა, ვითარმედ ცრემლთადა
ადინებდა, რეცა მოსარული ყოვლად-მსაგუჲარი იგი და ეტყოდა.
„ვითარმე შესაძლებელ-არს ჩემდა ძერი ყოფად შენ მგნისა მაგის და
ყოვლად შუჭნიერისა და ერთგულთა და სარწმუნოთა ჩემთა ნაყოფი-
სა.“ ეტყოდა უგუჭ ამათ შაჰბას ლუარსაბს ზაკვთ დაღათუ; მაგრა
განაკვრვა შუჭნიერებამან სიჭახუგისა და მგნედრე შენადგომამან წმი-
ნდისა სხეულისა მისისამან.

ყოველნი მომთხრობელნი ამის წმინდისა მომზრასობენ დიდი-
თა ვატივითა ვატივის-ცემასა შაჰბასისაგან და რომელნიმე იტყუან
ჰსწოროდ თჯსად ვატივის ცემასა.

შეაქცევდის ლუარსაბს შაჰბას ნადიმითა და მუნეითა, გალობითა
და საგრაგებითა; და ლიქნისა სიტყუჭბითა, რამეთუ ხაგონის იყვის,
რეცა ჰსწოლოდის თაფლი მსაგუჲართაგან ბაკეთა მისთა ლუარსაბისა მი-
მართ; მაგრა მათ შინა დაფარულ იყო სამსადაჲ მომსპობელი. ეგ
სახედ მიანიჭებდისცა მრავალთა სჰეკალთა მიერ წასნაგებულთა სა-
ჭურველთა ანუ სხუთა რათამე ლართა და შესამოსელთა ძრფასთა
და ცხენთა გამოცდილთა, და ესრეთ წარმოეძარათ ლუარსაბითურთ

შაჭაბას ტფილისად, აღმოქმედი მისდა თვით. „დაგიტკეოთ ბედნიე-
რად საყდარსა შენსა ზედა ტფილისს და მე წარვიდე სპარსეთად.“

ეს-გუჯარი უქმეზ აქმეს ჩემულეობაჲ მეცნიერსა მას გუმელსა
მანკიერსა ნათესავსა სპარსთასა და უფროსდა მრავალ-თავთა მთ
ვეშავთა ძეთა შაჭ-ისმაილისთა აქმენდათ კელეკნებაჲ ყოვლად მსაჭე-
რი, მახუნნი მშვიდობისა და სიყუარულისა სიტყუათა და საქმეთა
შინა და დროსა განცხადებულნი მოსპობად მათდა, რომელთადაც
ჭსთქვან ანუ ჭქმნიან.

მოსრულმან ტფილისად შაჭაბას თქმულნივე აჩემსნა შექცევანი
და სიყუარული და მინიჭებანი ლუარსაბს და ეტყოდა. „მწადსო შე-
ქცევა ნადირობად ველთა ზედა ყარაიისთა, რათა დედა-კაცთაცა შინა-
გან მეოფთა ჩვეთა უჩემსნეთ სრქანი ნადიროთანი.“ და ესრეთ წარ-
ვიდა და თანა წარიყუნა ლუარსაბცა.

სოლო ოღეს განიხინებოდა ველთა ზედა ყარაიისთა ნადირო-
ბა სქალისა დღისად მიუწერა დამან თვსმან ლუარსაბს, ცოლმან შა-
ჭაბასისმან, რათა არა უჩვენოს შაჭაბასს სიმარჯვენი სრლოათა მის-
თანო სრქად ნადიროთა, რომელთა შინა კნინდა უთანა-სწორედრე
გამოცდილ იყო და არცალა ცხენთა კმარებისა სიმარჯუმსნი; ამის-
რჯს, ვითარმედ ჭსმულსო და ემტერების ესე-გუჯართა ჭაბუკთა. მჭსმე-
ნელმან მსნემან მან და წმინდამან ჭაბუკმან არა ისმინა, გულის-მსიტი-
უმელმან, ვითარმედ არღარა განუტეკებს მას შაჭაბას და რად სადამე
უჩემსო მას ჯაბან და უმარჯვო. მრავალს იტყუან ნადირობასა მას
შინა მოკლვასა მეფისაგან ნადიროთანი: ქურციკთა, ირემთა და
ლორთასა, რომლითაცა განკრუმებად მოიუქანსა შაჭაბას და კვლად
აღავსო შაჭაბას ნაჭითა მეფეჲ, დაღათუ ტკბილ-საგონისითა, არა-
მედ ნადილისა უმწარესითა სიტყუათა მიერ მოილიქნიდა და უფრო-
სოდაცა იფარულადრე, რათა არა განეკლტოსმცა სელთაგან. ეტყოდა
შაჭაბას მეფესა. „გინათგან ჭსჩან შენ მკედრობათა შინა და სრ-
ლოათა უხესთას ყოველთა და შეუსწორებელ, მწადს, რათა ნადირობ-
თა შევექცეთმცა ერთად ყარაბაღსა შინა (ესე იგი ნაწილთა ალვანის
თა, როსელსა ქართველნი მოვაკან ზედ-წოდებულ ვეოფთ).“ მსმენელ-
მან მეფემან ჭსცნა მსაჭეარნი იგი ზრასქანი მისნი შეერთებულნი იდე

სსათანა მკულელობითსა; მაგრამ აღარ იყო ღონე, რათა განეკამტა კულ-
თაგან მისთა მშვიდობით და სამეფოცა მისი აღუოსრებულცა დაცულ იყო;
ამისთჳს ერჩდა და თანა-წარჩევა ყარაბადს. შექცეულმან მუნცა ნადე-
რობითა მჭსგაკსად ყარაიისსა შაჰბას და მხილველმან მეფემან რა-
ინდობათა შინა უცხადრე გამოცდილებისამან და მიმნიჭებულმან მი-
სდა მრავალთამან და პატვიის მცემელმან მისმან ჰსწორად თავისა თჳ-
სისა ჰჩქვა მეფესა. „აწ სადამე ჯერ-არს არა დატყეუბად სანადიროდ
მასანდაჩანისა (ესე იგი ჳრკანისა).“ და წარიუჴანა მუნცა.

მისრულმან შაჰბას ლუარსაბითურთ მასანდაჩანსსა შინა პეტი-
ვის-მცემელმან მეფისამან და მიმნიჭებულმან კვალად მრავალთამან
მრჭსდა შაჰბას მეფეა ცაბლად ნადიბად თჳსთანა და იყო მა-
შინ მარსჴაჲ წმინდათა ორმეოცთა და მისრულსა მეფესა აწკია შაჰ-
ბასმან ჴამად თეჳსი; ხალა იგი ყოველითურთ ურჩ-ექმნა. კვალად
აწვეკდა უდმრთა იგი ლიქნით, გარნა წმინდა იგი არა ერჩდა და მიუ-
გებდა. „არა ჯერ-არს ჩვენდა წმინდათა ორმეოცთა შინა ჴამად თეჳსი,
და თუ სადამე გერჩდესმცა მერმელა მასწილა ჴამად გორცი, რომელი
უცსა არს ყოველთა ქრისტეანეთაგან, და შემდგომად მითცა სრულ-
ყოფისა ბრძანებულისა შენისა მასწო უარ-ყოფისად ქრისტე ჩემისა
შემოქმედისა და უფლისა; და ამისთჳს, მეფეო, უმჯობეს აღვიჩნიო
სიკუდილი, ვიდრედა ჴამად თეჳსი.“ გარნა შაჰბას განამკავლებდა
მისდა სიტყუჴასა, რათა ჰსჭამოს თეჳსი, რომლისა თჳს აღსდგა ცა-
ბლითრე ლუარსაბ და წარვიდა სადგომად თჳსად.

მხილველმან შაჰბას ლუარსაბისგან ქმნილისა მისდამი ურჩებისა
და დიდადრე შეურაცხებად ჰყო განცხადებაჲ ძჳრისა, რომელიცა
აქუნდა დაფარული და მსაკუჴარიცა იგი მონა გიორგი სააკაჲს ქე
არა დასცხრებოდა შაჰბასის მიმართ შესმენით ლუარსაბისათა და
ყოველითურთ მეცადინობდა სიკუდილსა მისსა.

აწჳა შაჰბას ლუარსაბს უარის-ყოფაჲ ქრისტესი და დიდითა
დიდებითა და მშვიდობით და დიდებითრე ბედნიერობით სამეფოდ
თჳსად წარვიდინებასა აღუთქმიდა და თუ სადამე არა, ერჩდესმცა მძნ-
კარესა სიკუდილსა უქადოდა; მაგრამ წმინდა იგი უმტკიცე ადამანტი-
სა განძლიერებულნი უფლისაგან და სიმტკიცითა ძლიერებისა მისი-

სათა შემოსილი ყოვლად-საჭურველითა ღმთისათა, ესე იგი ღმთისა მიძარტ უნიეთობათა ლოცვიითა და სასოებისა მოღებითა, რათა ვითარცა ნაყოფისა კეთილ-მსასურთასა, აქუნდა მას ჩუწულებად ლოცვისა და კრძალულებისა და უფროსდა დღეთა მათ განსაცდელთა თვისათა, რამეთუ უწყებულ-არს თქმულთაგან ნეტარისა ბესარიონისთა, ილოცვიდა ნეტარი იგი ცრემლით და სულ-თქმით და იტყოდა. „უფლო იესო ქრისტე, ღმერთო ჩვენო, შენ უწყვი, რამეთუ არა ვინ მივის თვნიერ შენსა, არცა მამად, არცა სსუა რამე შენსა გარე-შე და დაუსაბამო-მასა მამისა შენისა და თანა-სამარადისო-მასა ყოვლად წმინდისა სულისა შენისა, რომელმან არა არსისაგან მოიუწანენ ყოველნი არსნი: ხილულნი და უხილავნი, და შენითა ძლიერებითა გიპყრიეს ყოველნი დაბადებულნი და წამის-ყოფითა შენითა განაგებ ყოველთა არსთა, შენ უწყვი, რამეთუ ყრმა ვარ მე და გამაუცდელ ესე ვითართა მანქანებათა და სიკვრატათაგან, შენ დამიცევ ყოვლად ძლიერო, კელთაგან ამის მსაკვარისათა, რათა არა მიჭსდრეკს გონება ჩემი მის უკეთუ-რითა ლიქნათაგან, რამეთუ მე არა ოდეს განვეშორო სიუწარულსა შენსა, არცა უარ-ვეო სახელი შინი. იყავნ კელი შენი მტკიცე მცხოვრად ჩემდა, რამეთუ შენ გესაკ სული ჩემი და შენდა მოძარტ არს ყოველი სასოება ჩემი და მზა-ვარ მე სიკუდილად სახელისა შენისა თვს წმინდისა.“ იტყუ ნეტარი ბესარიონ: მიერითგან შესძინო ლოცუა და მარსუად უმსურვალეს პირველისა (ესე იგი უმსურვალე პირველისა ჩუწულებისა, რომელიცა აქუნდა მას სინითაგან ჩუწულებად მარსვიისა და ლოცვისა), არა ერჩდა ბრძანებასა მეფისასა, და ყოვლითურთ გარე მიაქცევდა და თავსა თვისსა ცხოველს-მოფუ-ლითა ვკარითა დაჭბეჭდვდა, აღმღები ყოვლად საჭურველისა ღმთისა, რომელითა შეუძლო წინა-დადგომად დღესა მას ბოროტსა და ყოველსავე იქმოდა (ღმთისა თვს), რათა ჭსდგეს:

შაჭაბას განამრავლებდა ლიქნათა და დიდებითა და ბედნიერობითა აღთქმათა და მოძუნარეთა სატანჯუწლთა ქადებათა, ლუარსხბ მტკიცედ ჭსდგა მორტყმული ჭეშმარიტებითა და მოსილი ჟაჭკითა სიძარტლისათა.

განმრავლდებოდა შაჭაბასისგან ქადებანი სატანჯუელთანი და ვო-

თარგა ისარნი გონებასა წმინდისასა დაესმოდეს, მაგრამ აღიღო მან ფარი სარწმუნოებისა, რომელითა შეუძლო მან ყოველთა მათ ისართა ბოროტისათა განკურნებულთა დაშრეტად და ჩაფსუტისა ცხოვრებითისა თავსა ზედა დამდგმელი აღმოიწუდიდა მასჯლსა სულისასა, რომელ არს სიტყუა ღუთისა, და ესრეთ ბრძოლად არა გორცთა და სისსლთა მექანთა მთავრობათა მიმართ და კელმწიფებათა სოფლის მპყრობელთა მიმართ ხნელისა ამის საწუთოსათა, მეოფეთა ცასა ქუჭ-შე სულთა მიმართ უკეთურებისათა განვიდოდა.

მაშინ ბრძანა ექსორიობაჲ შაჰბას წმინდისა შირაზით კერძო მასლობელ სპარსეთისა ანუ ბასრულისა ზღვსა შორის ქრასისტანისა ცისესა შინა ზედ-წოდებულსა გულაბს და თანა-წარაყოლასა, რათა ვიდრემე მოჩათა; სოლო მცნობელ წმინდა იგი ღოცვთა უნიკ-თოღთა და ქრისტეს მიმართ ჭეშმარიტებითა და სიმართლით უკუნ-უქცეველად მირთმითა თავისა თხსითა წმინდა ქმნილი და მარსვთა და გრძალულებითა გორცთა თხსთა წმინდა-მეოფელი, ესიარა დმერთ-მეო-ფელსა საიდუილოსა უსწელსა გორცსა და პატოოსანსა სისსლსა ქრისტეს ღუთისასა და ესრეთ განემზადა სისარულით და მადლობით ქრისტეს თხს ექსორიობად და სიკუდილად.

უკანასკნელისა და დასასრულისა კელთა ამბორის-ყოფისა მიმართ მეოფელნი ქართველნი უნუგეშინის-ცემოღთა გლოკითა აღვსებულნი, რამეთუ დასცხრა ძეთაგანი შჯლიერებაჲ სიმეონ დიდისა, ზედამჭურ-რეტნი სიმეონსა და ყოვლად-შეუძრულსა სიმტკიცესა გონებასა ქრისტეს მკედრისა მეფისა მათისასა და ყოვლად-შუჭნიერებასა და ხიწრფოებასა კერძისა საგურთსეკელად ზეცისა შეწირვად განმზადებო-სასა ჩუჭ-უღებისაებრ მათისა თაკთა იტყებდეს, თმათა და წუჭრთა მო-მგუსურელნი და დაწუთა დამკოკნი, და ვითარცა მკუდარსა ეგრეთ ჭკოდებდიან მეთქუნი. „ჰ მეფეო სიმტკიცეო და შუჭნიერებაო ჩვენო, ლუარსაბ ჭაბუკო მკლავ-მავარო, უქცეველო ატაკთა შინა მტერთადმი და ნადირთა სრულათა შინა შეუსწორებელო, უმაგალითო ასაპრეზთა შინა სამკედროთა და განსაკურვო რანდობათა შინა, ყოვლად-მტკიცეო და შეურეველო აკუანდათა შინა და აღვირის ჰერობათა, საკურველო მებრძოლო ღახტითა, შუბითა, და მახვილითა, შუჭნიერო

მკენეო და მკლავ-მავარო ცემათა შინა ჩოგნისათა, ოროლითა და შუბითა ძღვრათა შინა, და მემშვილდობათა შინა უთანაჭსწოროო, სადა წარსვალ დიდებო ჩვენო და სიმდიდრეო, დააცსრობას სისა-რულსა სამეფო-მსა შენისას, და შენ წმინდათა ანგელოსთა თანა ჭლამი მოსარულ ყოფად და გჟუფარავ უშენობისა ძლით წუჟდითა ბნელი-თა და შენ ჭლამი განათლებად ნათლითა სამ-გჟამოვანისა ერთ-ღჟ თაგობისათა, განგჟწმორები ამიერიტგან, ნათელი ჩვენო, და ეზიარე-ბი ნათელსა განუსაზღვრებელსა, მოჭკედები ჭაბუკი მულაბანი, რა-მლისა სიკჟდილისა ნაცჟალად სისარულით მზა-ვართ ოსერნი სპანი შენნი და შენ ზიარებითა სიკჟდილისა ქრისტესითა იდიდები.“ წარ-გზავნა ლუარსაბ ქრისტეს თვს ნებსით პატრიარქი და შეიყენა ცისე-სა შინა კსენებულსა. იტყვს ნიკოლოს ეპისკოპოსი მროველი შა-იროთა შინა ქების-მსიტყუაობი წმინდისა ამის თვს, ვითარმედ შვიდ-წელ მარტოებდაო ტანჯული გულაბს ცისესა შინა.

არა დაცსრომილმან გიორგი სააკა-მსემან შაჭაბასის მიმართ შესმენათაგან მოკლჟად ლუარსაბისა, ვითარმედ არწმუნა შაჭაბასს მეტყუელმან. „გარდმოუყუანის იმერეთით ვასთა მეფე-თემიერაზ და მეფობს დღეს კასეთსა შინა, წინა-ადმდგომად მეფობისა შენისა, აწ სადამე თუ არა მოჭკლა ლუარსაბ მოვიდნენ ქართველნი, ნავით გზითა ზღვსათა და მოიპარონ ადვილად ლუარსაბ ცისითა და იქმნას უკანასკნელი საცთური უძვრეს პირველისა.

წერილ-არს სვინაქსარსა შინა ამის წმინდისას, ვითარმედ პა-ტრიარქი ცისესა შინა მეფე ლუარსაბ შვიდ-წელ მარადლე იძიებებოდა შეწყნარებად ჭსჯულისა და ქადაგობისა ყოვლად-ბილწისა მასმედისა, მაგრა იგი, ვითარცა კლდე ადამანტინისა ეგო შეურყეველად და ყო-ვლად მიუცდილებელი ჭეშმარიტებისაგან მსასურებისა ქრისტეს ღჟით-სა ჩვენისადა კვალად ზედას ზედა მისრულნი ეტყოდეს. „ჰ მეფეო, შეიწყალე სიჭაბუკე და შეწნიერება შენი და ერჩი ბრძანებასა შა-ჭაბასისა, რამეთუ, თუ სადამე ერჩდე ბრძანებასა მისსა, მიიღო მისგან პატრიკი დიდი, სოლო თუ სადამე არა ერჩდე, მოიკლა მწართა სიკჟ-დალითა.“ მსმენელმან მიუგო მეფემან. „დმერთი დიდებულ არს ზრ-ხვასა შინა წმინდათასა, დიდ-არს და საშინელ მათ ზედა, ყოველნი

აჩიან მისსა და საკვრველ და საშინელადს ღმერთი ასათ მიმართ
წმინდათა მოწამეთათ (ფსალ: 88, 7; მ 105, 2). და ვინმე იტყუოდეს ძლიერ-
რებასა მისსა და ანუ ვინმე სასმენელ ჭეუჩეს ყოველნი ქებულენი მისნი
უფლისა ღუთისა და მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესნი.“ მსმე-
ნელმან და მოწმუნე ქმნილმან თქმულთა მათ სიტყუთა საკადს-მისსა
თა, შაჭაბას წარავლისა მოციქული ლუარსბოს მიმართ, სადა იგი მ-
ტარმარ იყო და შესთჳაღნა მისდა. „კითარმედ ანუ უარ ჭეუჩე ქრისტესა,
ანუ თანავას სიკუდილი მძვნავრე.“ მსმენელმან ლუარსაბ ბრძანებულ-
სა უღმერთადსა მეუისავან ყოველითურთ არა მიდრეკილმან, ნამდულ
გუშმარტისავან კეთილ-მისსურებისა და ესეოდუნთა წელთა ცისეს
მას შინა ყოფასა მარსუთა დაწელილებულმან და წმინდათა ღოცთა
ფრთოვან-ქმნილმან და წმინდათა საწმუნოებითა სიუჭარელისავან შე-
წეებითა განათლებულმან და ესეოდუნთა წელთა შინა მაძულებულთა
მათგან ბოროტთა, ყოველად შეურყეველმან და მომლოდნემან ნეტარი-
სა მის სასოებისა და განხიებისა დიდებისა დიდისა ღუთისა და-
მაცხოვრისა ჩვენისა იესო ქრისტესი, არცაღა თუ ერთისა მასუნისა
მიცემად ღირს ჭეუჩს მოციქულნი.

სოლო რაოდენსაცა დიდებასა და ბედნიერობისა აქმითა და
წინამდებარისა მძვნავრისა სიკუდილისა ქადებითა განმრავლებდეს
მოციქულნი იგი და მაძულებულნი; მოწამე ქრისტესი უდიდესითა
სიმტკიცითა მიუასლებლობდა სიტყუთა მათთავან; გარნა ითხოვდა
მათგან მცირედ დაცვადა, რათა ილოცოს და მკრძქვად სრულყოფად
ბრძანებული მეფისა.

აქუნდა უკუწ წმინდასა მას მეარუწლად სატი ყოველად წმინ-
დისა დედოფლისა ჩვენისა ღუთის-მშობელისა და მარადის ქალწული-
სა მარიამისი და შესრულმან, სადაცა იყო წმინდა იგი სატი მოი-
დრეკან მუკლნი და იტყუოდა ცრემლითა. „ჩ დედოფლო ჩვენო,
ღუთის-მშობლო, შენდამი დამიძს ყოველი სასოება ცხოვრებისა
ჩემისა, შენ ხარ მეარველი ჩვენი, შენ ხარ ნუგეშინის მცემელი ჩვე-
ნი, შენ მომეც მე შეწევნადა ღუაწლისა ჩემისა ამის, შენ მიბსე წი-
ნაშე მისა შენისა და შემრთე წმინდათა მოწამეთა თანა, რათა მეცა ვა-
დიდებდე მამასა და ძესა წმინდასა სულსა.“ და შემდგომად მოიღეს

მტარწახლათ საბელი მშჯღდისა და მოაშთვეს ტარტი გოკლადწმინა დაჲ, წელსა 1622.

იტყუეს ნეტარი ბესარიონ ვითარმედ ართა მათ მონათა მყოფთა წმინდისა თანა მათცა ქრისტეს თუხ მიიღეს სიკუდილი მარტულობითი მოშთობისა მიერ და ეზიარნეს მეფისა თუხისა თანა სიკუდილსა სოცრითა უგუდავისა სიტყუასსა და შეერთნეს გუნდთა მოწამეთასა. სოლო ღამესა მას დაუტევეს წმინდა დაუფულეს და სანატრელი იგი სსეული მისი, რომელიცა ჰხინდა ყოკლად ბრწყინებულედ, ვითარცა თოვლი და მრავალნი მოვიდოდეს სილუად წმინდისა მის, რომელსა ზედა ნათლისა ბრწყინვალისა მსილუესნი განჰკურდეს; და ღღესა მეორესა დაფუეს მასვე ცისესა შინა, ყოკლად ჰატოხსანი იგი სსეული მისი და რომელნიც, შეზერობილ არიან ხსეულეებითა და საფლავსა მისსა მივასლებიან გურნებასა მიიღებენ. იყო უკუეს დასასრული აწინდელისა აქსონობისა ჩვენისა ამის თუხ ართა არა დავიწყდენ საქმენი მისნი ჩვენ შორის, რომლისა ნათესავობით და ვითიან ბაგრატოვანებდა და კეთილმსასურებით ცხებულებდა და სიჭაბუკისა შუენიერებითა უბიწოებასა შინა ჰეჭადა და ქრისტეს მიძართ მკედრად მიმართული თავისა თუხისა ყოველსა შინა სამკედროსა სიმარჯვესა აღმატებულებდა და სიჭაბუკესა შინა მიმღებელი სიკუდილისა ქრისტეს თუხ არა სადა მიჰხდრკა კეთილმჰსასურებისაგან, და ღუთის მოშიშებისა.

სოლო წამებისაცა გვრგვნითა გვრგვროსან-ქმნილი ქრისტეს ძესა ღუთისასა ეზიარა და ყოველისა სოფლისა, მეოსად დაღა წინაშე მისსა საქადულობად ნათესავთა თუხთა, ყოვლისა სოფლისა და სამეფოფლასა თუხისა; გაჩნა ჩვენ მმადლობელნი ცხოველსამყოფელისა ხულისა მიძართ აწინდელის აქსონობისა ჩუენისა წარმატებისად, განვემზადნეთა ყოკლად დიდებულისა მოწამისა მეფისა არხილ მეორისა ღუაწლათცა დიდთარე სიმკაცრეთა მოთხრობად მსმუნელთად კეთილმსასურთად, რომელთადმი ძადლი უფლისა იესო ქრისტესი ამინ.

ր ևս, որից ծանոթործ ևս հոյրսիս ծծծոյ Պարսարևուկ: * Ընդուն
 ծիւտ վտո: լուսու: րոտահին: ծալրփալտին Բոչպափաճահանան
 ր Ժգրդձուհ Ընարիդտուկ: ծուհ * Ժտին վհի րիւտ-լալտ լո-
 հո: րոժծոցս յըսսիճուկ ծո: ցոհալըրոհիկ րոցին արփձին, ծո:
 ր արտըրաճ ցոհո: ցոյն * Ժոցին ցոհարիւկին: Բոչպափաճա-
 հանան Ժգրդ վո: հո: փվհնու: րձոտ ծո: րոլը: ևս ցճուտու: ծո:
 Ժգրապոտ: ծուտու, ւիտու: ցարիւ րոցան վտո: ր: ծոցոտու: ծոտու:

Փ Ը Դ Կ Ը

ր Բոյուն: ծոգուն: ծոլըկու: ծոգապո: Բոչպափաճահա-
 նու: ծոգուն: ծոլը ծո: անիկու: ծոլըկու, տրոլու: րոտորոտ-
 րու: րոս ևս ըսար: ևս ըտու: ցո: Բոչպափաճոհո: ևս ծոլը-
 ր Ընարիդտուկու: ւիտու: ցարիւ րոցան * Ծո: ծալրաճո:
 վտո: արալըկուտ: ծո: ծըլծո: ւտ-ձո: րո: ւտու: ծո: ւիլը-
 ր արտու: տլու: րոփահճո: ծո: տ տո: ևս: ծալծոտ ւիտըրո: *
 Ծո: ծոլըլու: ցոհին: ւիտըրոհի տլու: ծո: ցլ ցար: ծ, ւի-
 ծ տո: ծո: ւտահիտոհիկ վտո: փվհի: ևս: ծոլըկու: տլու: * Ծո:
 տիճալու: ևս տիաճ արլիճո: տ վտո: ծո: ծալրաճո: Բոչպա-
 փաճահան Ժգրդձուհ Օտաձըլուկ արալըկն ծըլծո: ւտու:
 ր տլու: ծո: րոտիտո: ծո: * Բոհորոլ ծո: ւիճո: ևս: ծոլըկու:
 ծո: րոտիտու: ծո: արալըկու: ցլու: ւիտըրո: ծըլծո: * Ծո: տո: հալ ւիճո: ցլ
 տո: րո: ցոհին հալը: րիտու: ևս: ծոլըկու: ծո: վհի փոտո-
 րին ծըլըլըհի, ւի: ծո: ծո: ւտահիտոհի ծո: * Ժոցին Օտաձըլուկ
 ծալրաճո: ծըլծո: ւտու: ծո: լուտիտո: ցարտու: րիտու: ւտո-
 րիտու: Ընարիդտուտու: ծո: րոտիտըլու: կըլին ծըլըլը ցլու: ւ-
 տու: ծիւտ, որո: րոցիտո: ծո: ծոլը ծոլըլըլը րո-արը րոտու:
 փալիտու ցլու: ւտու: ծո: ըլըհանու: րին ծարու: րին րոտահիլը
 ր րոտու: * Ծո: արալըլու: լուտ: ցոհնուտոր: ծո: վո: ծըլծո: ւտու:
 ևս ւիտու: րոտու: ցո: արալըլըրու: րփոտըձու: ծո: րձո: տ տո:
 ւիտըլը կձո: րալըլը ծըլծո: ւտու: ևս ւիտու: րոտու: ծո: ըլը-

առ Տէր և Երթուհաւոր Տէր ըլլապիտանայ, ին՝ տառապանայ ի պաւստիպի * ի
 Կրօնիս զ՝ տառապանի Ընկալուելուստայ շարհուտարանայ յի առ տ՛ և նայ շարհ-
 ծնայ Տէր պարտաւորի * Է ապիտանա Տէր որ ըլլաւ տուրուտուտայ շարհ
 ծարարուտ պարտաւոր ծնուտայ ծնուտարարուտ զ՝ Տէր շարհարար Տէր ի
 Տէր զի ծարար Տէր ի պարտաւոր Տէր ըլլապիտանայ Տէր ծարարու-
 տայ, ին՝ տա Տէր ծարարուտ ծնուտայ զի ծնուտայ, որ ծնուտայ * Է
 ածակ ծարար Տէր և Երթուհաւոր Ընկալուելուտայ, ծարար Տէր
 Տէր ծնուտայ ծնուտայ Ընկալուտայ, ին՝ տա ծնուտայ ծարար ըլլապիտ
 Կրօնիս Տէր շարհարար զի տուտայ փութուտայ յի առ ծնուտայ, Տէր
 ծարարուտ զի տուտայ և ծարարուտ * Է Տէր ծնուտայ փութուտայ
 ծարարուտ ծնուտայ ծնուտայ, Տէր ծնուտայ զի տուտայ զի տուտայ
 Քրիստոսուտայ, Տէր ծնուտայ և ծարարուտայ, ին՝ տա ծնուտայ ծարար
 և ծնուտայ ածակ ծնուտայ Տէր և Երթուհաւոր ծնուտայ ծնուտայ Էրթու-
 տանուտայ * Տէր շարհարարուտ Կրթուտայ Տէր ծարար Տէր զի տուտայ
 ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ զի տուտայ ծնուտայ, ին՝ տա ծնուտայ
 ծարարուտ ծնուտայ և ծարարուտայ և ծնուտայ Կրթու-
 Կրթուտայ ծնուտայ և Երթուհաւոր ծնուտայ Կրթուտայ, ին՝ տա ծնուտայ
 և ծնուտայ ծնուտայ * Է շարհարարուտայ զի տուտայ ծնուտայ Էրթու-
 տանուտայ, Տէր ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ և ծնուտայ ծնուտայ
 և ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ * Տէր ծնուտայ ծնուտայ
 ծարար Տէր ծնուտայ և ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ, Տէր ծնուտայ
 ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ, և ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ
 ծնուտայ ծնուտայ * Տէր ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ և ծնուտայ
 տայ զի տուտայ և ծնուտայ ծնուտայ

Ե Է Բ Կ Ը

Երթուհաւոր ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ, զի տուտայ փութուտայ
 տայ Տէր ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ
 ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ
 ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ ծնուտայ

տարփհն ծագեալ, Տէր պղծա ծափն ալ Տէր պտ Տոպ, ևն՝ տառն յիւր
յրգիւնդպարճ յստեղհեալ զտառն ծարճարիւտալ ժառանգալ տալետալ:

Գ Ը Դ Դ, Ծ.

Ճարպիկն պնծալ տ պնդ ժառանգ զիւրաւարտալ, ևն՝ տեղն ծկվ-
ճիւսայճիկն փպհեղևալ յիւր Լալճեղևալ, յրգիւնճիկն զիւր արիւնա-
յրգի ծննդալ: *

Կ
Յ

ժառանգալ Տէր զբեղվալտիւրգալ Տէր զբալտ ծագալ նիւր,
ևն՝ տառն պնդ զպիճիկն զիւր ծնալ Տէր զբալտիւնալ
Օտարաւարտալ, ևն՝ զպիճիկն զբալտալ փառաբարտալ Տէր զա-
ճախալ ծագալ: *

Յ

Տէր յարիւնդարտիկն յիւր Կիւնիւնճիկն, Տէր ծարճարիկն զիւր յալիւն-
իկն ծագալ: *

Տ

Տէր նոսայճարտալ ծախոսայճիկն զպղծարիկն
տալ Տէր յրգիւնդպարճ զբալտալ զպնծարտալ նիւր: *

Կ

Կ ծարճարտալ զպնծարտալ զպնծարտալ զպնծարտալ, ևն՝ տառն
պղծարտալ ծագալ: *

Կ

Ք ծարճարտալ զպնծարտալ զպնծարտալ զպնծարտալ, ևն՝ տառն
պղծարտալ ծագալ: *

Կ

Ք ծարճարտալ զպնծարտալ զպնծարտալ զպնծարտալ, ևն՝ տառն
պղծարտալ ծագալ: *

Կ

Ք ծարճարտալ զպնծարտալ զպնծարտալ զպնծարտալ, ևն՝ տառն
պղծարտալ ծագալ: *

Կ

Ժպիճմապն ծառ հոյճո * Ծո լիամարտութիւնս պարտաւս զտոյ Ծ
 լիճոհո ծիվճիմապոյն արծառնարտութիւնս հոյ արծառն, պարտաւսն
 զարտիտիւնըտորնիս ին հոյ Ծո արտի զարծարիճիս ծառցոյցո- Կ
 ցոճ իտրիճո, լիտոյ ցոյցվարտիտիսնիսն ին ծոյվճապոտ * Ծո- Կ
 ցոն Էլլոնաար ծառիճոնտ ծառարտիտիսն զտոյ լիտոյ Էճառն-
 լիտոյ ծոյպոցոն, Ծո արտիտոյն: սիտոտայ զհոյցոյտրն լիտիոյճ,
 սարտոտայ ինա, արտիտոյտ ըլլոյ լիտոյ ցոյնսոյ արտոյ ծառ տն,
 լիտիոյ ծառնոյ հոյ ծիվճիմապոյն. Ծո արտի արծարիճիս լիտ-
 ցոյտ քիսայօ արտիտոյցոն ինիտոյ * Ղոնիոյ արտիոյ ըստնոյցոն Կ
 Քարտճոյտրիտոտոյնոյ արտի * Էլլոնոյ արտ ցարտճոյնիտիտոյն Կ
 ցոյ ծիվճիմապճիս, արտիտոյցոն արտի լիտիճոտ ցոյճ զարտճոյճ
 արտոտոյ ծառնոտոյ տվտոյ լիտիոյ ծիվճիմապճիս փոյնսոյ ցոյ
 Քարտճոյտրիտոտոյնոյ * Ծոյպոցոյտրիտոյն սիտայն լիտարտոյ ծա- Կ
 ծառոյ տնտոյ, լիտոյ լիտոյ ծիտարտոտոյ արտոյ արտիտոյն
 արտոնոյ Ոտնոյ հոյլարտոյնոյ արտարտն-ըլլոյճիս. լիտ սպոնտիտոյն
 ծառ, լիտոյ զարտիտոյն ծառիտոյցոն, Ծո Ծոյվճիմիտիս Քար-
 տիտնոյ ցոյ * Էճառնոյ արտիտոյ լիտարտոյ զնոյ ծառն փոյնսոյ, Կ
 Ծո լիտարտիճիս Ղոյվարտիս Ծո ծառն ստարտոտոյ լիտարտոյ
 ցոյ արտիտոյ զարտիտարտճիս, լիտ լիտարտարտոյ ծառոյ արտի
 լիտարտ-ցոյտարտ արտիտարտնոյ զարտոյճ * Էճառնոյ Ծոյլարտ- Կ
 ծոյցճոյ ծառ ծոյտոյ Ղոյվարտնոյ ծառիտոյճ ցոյնսոյնոյ ցոյ
 փարտարտոյ տնտոյ սպոնտարտնոյ Ծո արտիտոյ, արտոյճիտարտիս
 Օլլոնոյ ծիտ Ոտնոյ տվտոյնոյ, Ծո Ծոյնոյ ցոյ փոյնոյ Ղոյվ-
 արտնոյ լիտարտարտոյտոյ արտոյճ արտոյճոտոյ * Էճառնոյ զարտն- Կ
 ճոյտրիտոյն արտիոյ ծոյլարտարտոյ տվտոյնոյ, Ծո տվտոյնոյ ծառնտոյ
 ծառիտոյնոյ Ծո Ծոյնոյնոյ լիտարտարտոյտոյ ծառարտնոյ, Ծո կճ ծառոյ
 արտոյնոյ ցոյսպոնապոյ ծոյլարտարտոյճ * Ղոյարտարտնոյ ծառնոյ Ոտն Կ
 լիտարտնոյն հոյտոյ զարտիտոյն ծառն, լիտ արտիտոյ Ծո արտարտնոյն արտնոյն Ծո լիտ-
 արտնոյ արտնոյն հոյարտարտնոյ ճոյնոյն. ըլլոյ արտիոյ արտճաճիս արտարտոյճ ցոյ
 հոյտոյնոյ * Էճառնոյ ծառն արտարտնոյն հոյ արտարտիտոյն ծառ սարտ- Կ
 լի ծառիճոնիոյ ծոյլարտարտոյ, ծառն Ծոյարտնիտոյ արտիոյ լիտարտ-
 ծառն, լիտ արտոյ Ծոյտոյ ծառարտնոյ արտնոյ արտոյ, լիտարտարտնոյ լիտ-

ԿՃ փձիցի կրծձ շաժուր: ծառը մապրճուրի * Ծու աճիկ շուհրու-
 ճիկ նորուրու: ծղրուժապուր, կրորճիկ ալճուքիանուր ցու ծու-
 նու Երիւնուր, միճուր կրիւր արիւնուճիկ կուրուր: կուրուհապրճ
 ցուրիւրու, Կհալ ծիցի կուրուրի աճիկ ծալի ճուրիւնիկըճիկ *
 Ժալի լուրիւնի ծղրուրի ճուրիւնիկը շուրիւնիկը ծուրճու
 կալճուրճ, Ծու ալիճուրուր: լուրուր: շուրճու կուրճուր նիւրու
 ԿԳ Կփալիճուր * Ծու աճիկ կուրճուր արճաճիկ ալճուրճ-լուրու
 ճու ալրուրի լուրճալ Ռուր ծուր ցիւնուճու ծուր լուր ճու
 ԿԴ կուրուրճիկ * Ծու Կուր Կալ լուրիւ-Կուրճու շաժի կրիւր
 ԿԵ Կուր, լուրիւն աճիկ շուհրուրուրալճուրի ծուրալուրիւրու-
 շուր Ռուր * Ծու լուրաճիկ շիւր լուրիւրիւրիւրիւր Կուրուր
 ալրալուր, լուրիւրի Ռուր կուրիւր, ծղրուր շուրալճուրի
 լուրիւրալուր ցու ճու ծուրուր: փուրիւր ճու կալիճուրիւր-
 կի Կուր * Ծու լուրաճիկ շիւր կրիւրիւրճիկ, մի շուհրուրալիկ ծուր-
 լուրիւրիւրիւրիւր Օլուր Ռուր լուրիւր ծուրիւրճուր ծուր Կուրիւր
 ԿԶ լուրուր: լուրիւրիւրիւր: լուրիւրիւր ցու * Ծու կուրիւրուր: Կուր
 ծղրուր Կուրիւրիւրուր: Կուր Կուրիւրիւրուր: Կուր Փուրիւրիւրուր, Կուր
 Կուրիւրուր: Կուր Կուրիւրիւրուր: Կուր կալիւրուր: լուրիւրիւր
 ԿԷ լուրիւրիւր ցու ծուրիւրաճիկ ճու փիւր: ծուր, ճու փուրուրի-
 կի ծուրի ճուրիւրիւրի * Ծու արճուրճուր: Կուր կուրաճիկ լուր
 Ռուրիւր: ծուրիւր Կուրիւրիւր ծուր լուրիւր: կուրիւրիւր: լուրիւր Ռուր
 կուր ծուր ծուրիւրիւրիւր ալրուրուրուր: * Ծու Կուր: Կուր լուրուր,
 աճիկ շուհրուրալիկ շիւրիւրիւրիւր, մի ծուր: ծուր Ռուր, մի լուր
 արճաճիկ ծուր ցու, ծուրալուր Կուրիւրիւր լուրիւրիւր: ծուր-
 ԿԸ Կուրուր: շուր լուրիւրիւրուր: Կուր ծուրիւրիւրիւր ծուրիւրի
 ալրուր: ցու շուրիւրիւրիւր Կուրիւրի փիւրիւր ցու Կուր լուր-
 կԹ լուր: * Կուր Կուր լուրի ճուր ծուրիւրի Օլուր: ծուր
 Ռուր: լուրիւր, շուրիւրիւրիւրիւրիւրիւր մի շուրիւրիւրալուր Կուրիւրիւր,
 ճու կուրիւրիւրիւր լուրիւրալուր ցու, ճու Կուրիւրիւր ծուրիւր
 ԿԺ Կուրիւր Կուր, Կուր * Կուր ալրուր, Օլուր: լուր ծուր, ծուրիւրիւր
 ալրուրալ Կուր լուրիւր ալրուրալուրալուր ծուր լուր Ռուր: ծու-

անարատ , Այն Որտակն ծրարակառն , ապրիանս ց'տուր
 Տղճուտն քի պիտեւն Եւ * Կըտիւն Օվր Ոծրիտու , մի՛ն քի՛ծիւն կ'Տ
 լուհի Տն քի պիտեւ , մի՛ն լուսնից'ծրիտուտն ց'ն ծախալիտուտն Եւ
 տուրիւն ծառարիւնն ձըպիտու խորիտու * Իսկուտից'ն Տուրն կ'դ
 կուտուր ց'նիւ պիտից'տ զից'նի՛ճ'ճ'ն , մի՛ քուսն զից'նի՛ճ'ճ'ն քի
 ց'ն ց'նիւ արուսնից'ն խորտուտն , մի՛ ք ծարակից'նից'ն լուսնի
 տուր Օվրն ալից'ն , մի՛ քուսն ց'նից'նի՛ճ'ճ'ն լուսնից'ն ց'նիւ ,
 ց'նից'նից'նից'ն տ'ն Տն ց'նիւնն տ'ն ց'նիւնն ք'Տ ց'նից'նի՛ճ'ճ'ն
 Տուրից'նի՛ճ'ճ'ն լուսնի Օվրն Ուր խիւնն * Տն տիպրիւն կ'դ
 ց'նի քիտուտն : քից'նի քից'ն , քից'նի * Ծրարն Լըտան ծառա- կ'ն
 Տղպարու ծարարի՛ճ'ն , Տն ասիպրու ծրն Կըճուտ : Ոծրիտու՛նի
 Կ'տուսնի՛ճ'ճ'ն , մի՛ճ'ճ'ճ'նից'ն ց'նի կ'տու՛ճ'ճ'ն , մի՛ճ'ճ'ճ'նից'ն ց'նի
 ձըպիտու տ'նից'ն , քից'ն ծարակից'նից'ն տուր ց'նի ալիլու՛ճ'ճ'ն
 տուր ք'ճ'նի ք'ճ'նից'ն ց'ն քից'նից'ն խորտուտն * Տն մի՛ն լուսն , մի՛ կ'ն
 պիտից'տ քիսն , քիսն տուր Օրտու՛ճ'ճ'նից'ն , մի՛ն ալիլուսնից'
 ց'նից'ն կ'տուտն ք'ճ'նից'նից'նից'նից'նից'ն տ'նից'նից'ն ց'նից'նից'
 ուսարճ'ն Ոծրիտուսն Կ'տուսնից'ն Տն ց'նի կ'ից'նից'նից'նից'ն զից'
 քից'նի՛ճ'ճ'ն , ձըպարից'ն : ա՛ճ'նի լուսնի՛ճ'ճ'նից'նից'նից'նից'ն քի-
 տուր Կ'տուտն , ձըպարի պիտից'նից'նից'նից'նից'նից'ն զից'նից'նից'
 խի՛ճ'նից'ն ց'նից'նից'ն * Կ' ձըպարից'ն Լըտան տուր Օրտու՛ճ'ճ'նից'ն
 կ'տ
 կ'ն , զից'նից'նից'նից'ն ց'նից'նից'ն Տնից'նից'ն , Տն Տուրից'նից'ն արուսնից'
 քի պիտեւն Եւ , Տն ց'նից'նից'նից'նից'ն կ'տուր ծրն * Կ' ց'նից'նից'ն
 ա՛ճ'նի ծարակից'ն տուրից'ն ց'ն տ'նից'ն , ց'նից'նից'նից'ն քից'նից'ն
 ձիտ ծրնից'ն , Տն տուրից'նից'նից'ն ծրն , Տն ասիպրու * Լուսն-
 ուս
 կ'տուսն ց'նի Օվրն Ուր ց'նից'նից'ն ց'նից'ն ց'ն կ'տուսնից'նից'ն
 Կ'ից'նից'նից'նից'ն , մի՛ ց'նից'ն ց'ն լուսնից'նից'նից'ն , մի՛ ց'նից'ն քից'նից'ն
 կ'տուսն ց'նից'ն , ք'ճ'նից'ն ց'նից'ն ձըպի Օվրն Ուր Կ'տուսնից'նից'ն

Օ՛՛՛ Կ՛՛՛ , Կ՛՛՛ .

Էստա ասիպրու Կըճուտ ց'նից'ն քիտուտն : ծրնից'ն - ք
 հից'ն ծրն , մի՛ճ'նից'ն , Տուրից'նից'նից'նից'ն տուր քից'ն Կ'տուսնից'ն Եւ

յրհիպարտեհ, որևի պարտոր ծնւղլն դնտու րորճրտն ճու դն-
տիդտ պարտոր ժուհի րիտուհի րլուիդճղն լարտուսիտ
ճու փուտուարտու ճու քուսպիտու, ձիակորտեհ, սուտուհատու
յրհի ճու դլիտու:

Ռ Ը Գ Ն, ՆԴ.

Ճույրի Նորճրտ րփուդճու Օ փու ճու քուտուսճու քուտուսքու
 և րուճու ձիլլարտու * Նրուդտ, Օ ր քուսպիտու, սղուքուտուսճրտ
 Ռ ր ի հնու ձրուսլիտու, սղուքուտուսճրտ ձի քուտուսքու
 րլուտու, րլուիդճրտ լի ր ձիևու, ճու քուճրտ և րլուտու ձի-
 և * (Նուճ և րի) Օ փի քիճուսիհի քիճուստուհի, սղուքուտուսի
 և րլուտու ձիև * Ճի ճուքճղիհի քիհիտուհի րլնի քն դնտու
 տնտու, րի հ քիլիհի ի հ րիտուտուքի ձրլիտու իրլիտու *
 Ճարրճու Ը և սի ր ձուսուքի ի հ ճրտուտուքի, ձիուքուտու
 ժուտուտու տնտու, րիտու և ձիուքուտուճի ճուքլի րճի-
 հիսի, ճու քլիտու ձուտուճ ճուքիհի րլու րիտուսի * Ռ փուր, ր
 ք ձարտիսիտիս և րիտուտու իրլի, ճու քուսպիհի իրլի
 ձակուքիճիղն ձիլլարտու, ճու իլիտու իրլի ձիլլղն լուսի-
 և քլիսիտուքի, ճու փուտուարտու քլիսիտուքու քիհի * Ըճ
 Ռ հ փու քիճուտուքի ճուտուս րի ճու ձիլլու րի
 րլուտու քի ճուճիլլուտու, ճու ճուլլու րի * Ճ րուտու
 ճուլլղիս ժուտուիհի ձուտու քուսպիտուքի, րիլլու ժուտու
 ժուտուիտուքու րիտու ճուլլղիճիղն ձիև, րիլլու ճիճի քիճու-
 հի ճուճիղն լի ր ձիևու * ճ Նորճրտ րևարտու ձիլիտուսի
 քլիտուքու քի րուտուսի ձիևու ձարտու րի * Ճ
 քիհիտուիլլու և ձակուտու և րիսիտու, ճու քիճուտու և ձակ-
 տուտու քլիլլուտու, և րլուիտու քիհի ժուտու Նի տուտու *
 Նքս րուտու տն և սարտիտուտու, ճու քիտուքի տճի տար-
 և ձիևուհի փալճու փալիլլու, րուտու քիլլուճիս րլուտու,
 ձակուտուիլլուքու ձիև * Ըճճուտու ձիևու ձիլլղիս
 տարտու ձիևու, քիլլուիլլուքուճի ձիևճի ձարտուսի և ր-
 տու ձիև ճու ձակիտու ձիլլարտուտու տարր ձիև * Ճիլլ-

րչ ցրհճղև րիհի ևստնևնի ևստնևն Ծր Ծրճրտի րիհի
 կրճհրրիսրչրև Ծրևև * Ծրչրի րրրրճ-իսրրղև ցրհիկճրի
 Էևսրիսրևրհրիսրևճրի, աճրղևր ցրճաիհճրղև ևրճճրչրտղ իրճի
 րչ լրրիլրղճրճրտտր լրլսրիսրտտր * Ծրլր ցրչսրիտրո ճաև-
 լրղճճրղև րչրի. Ծր րի րի ճրտր Ծրլսրտրրիսրիտր Ծրսրի-
 տրրճրղև Ծրտ, Ծր ցրհիսրիլրիղև ցրևիսրտրև ցր, լր ր Օրլր
 րճ Որ իրճրևև *

րչ րրտասրևև արչրճասրճրտ Ծրլիև ր Օրլր, ցրտասրևև
 րչ րլրտևև րրչրտասրճրտ Որ իրրիսրևև * Էճաիև ր Օրլր
 րչ Ծրճ լրի ցրի Ծր ևրչտր ցրլրրիսրրրտղ ևստնևն ցր ցրի-
 րր ևր, լիսճրրևև ճաևրրրիհրճ րիսրրև ևստ-սրլ * Ծրիճր
 լի ր ճևրլսրևևս րճրի րիճրիսրի ցրիճրի, լի ստ-
 րիսր Ծր րիճրի: (րիև Ծրի) ճալրրրիսր ևսրտր ցրի, Ծր
 Ծրրլրճրի, Ծր րիև րիև լրիև րրճճրաճ րճրևև ցր-
 րի հրև * Ծրտիև ևրլրլրրրրրտրրի ցրիսրրրի լրլրտ-
 րի տարևտ, հրճրի րի ր լրլր Ծրճրլրլր լր ր սրիտր ցրիտր *
 րտ Էսրտա լիտև րչրիև ցրի Օրլր, Ծրճ րիճրլրլր լր ր
 րի ցրիև Ծրիև * Բրո լրիևճրիևև րրճճրաճրևև
 րիև րիլև Ծր. Օրլր րլրև ցրիևրլրլրլրլրլրլր ցր-
 լր րլրաև Ծրտ. Ծր Ծրլրլր ցր, ևրևլրլրլրևև ճալր-
 ր ճաև Ծրտ * Ծր ճրլրղև լրլրլրև Ծր ճրլրև րաևր
 ճրտր, լիտր րրաճրի Ծր լիլրաճրի ալի * Ծր րլր
 ցրճ րճրև րալրրտի րիև րի ևրլրրրրի, ցրճալրրճրղև
 րիտրև ցրի, տրլրրիևրլրլրլրլր Օրլր Որ. Ծր ճրլրլրլր-
 րրրրճ ևրլրլրիլրլրրրճ ցրլրլրլրլր րճ Ծրևրլրլրլր, Ծր
 րլր ճլրլրլրլրլր Ծր, րրտրիլրևիև րիև * Էսրտա րրճրտ րի
 րլրլրլրլրլրի լիլրլրլրի լի ևրլրղև ճև րիտր, Ծր հիլրլ-
 րլրլրլրլր լի տրլր րրրրա, ևրլրաևրևրլրլրլր ճրևև ճրլր
 րլր ցրիևրլրլրլր ցր ևրլրլրլրլր ճաևրլրլրլրլրլրլր * Ծր րլ-
 րիղև րիև ցրլրլրլրլր ևրլրլրլրլր լր ր սրիտր Բտր, Ծր
 ևրճտալր ևրլրլրլրլր րճրտ լիտրրիևրտր Ծրլրևրլրլրլրլր
 րլրլրլր րրճրտր լր * Էսրտա ցրճ րճրտ Ծրլրլր կրլրլրլր կր-

XII.

ქართული ანდაზები

ა.

ადმიანის ზირის კანი სასკის შუა
 გარსზედ უფრო თსელია და თუ
 ერთსელ გაისა კამბეჩის ტყავ-
 სედ უფრო გასქელდება და შე-
 იქნება ურცხვი.

ადგილის გურდელს ადგილის მწე-
 კარი დაიჭერსო.

ავი არ მაკადრიანს, კარგი არ მაღირ-
 სიანს.

ავი კაცი აღდგომასაც ავიან.

ავი მუშა კვირეს-ძალს გასაღის-
 დება.

ავი შემსასავი ქურდის ამსანაგია.

ავი შვილი დედ-მამის ძაგინებელია.

ავი ძალდი არც თვითონ სჭამს, არც
 სსკას აჭმევს.

ავსა კაცსა ავი სიტყვა ურჩევნია
 სუფსა გუფსა.

აწამბორელი (თუ მასანდრელი)
 თათარი გოჭის თავს მეცილებოდა.

აწნაურთა სტუმრობა ნუ გბონია
 სუმრობა.

აწნაური მჭადს არა სჭამს, მოში-
 კდება ჭირსაც მომჭამს.

აღიას დარდი, ფლავია.

ამანათის მტელიც შეინასავს.

ამიჩანს გუფში იმღერის, ბძანებს,
 უძანო, ბანი მითხარითო.

ამქარი ამქარს იტნობს.

ამეოლს აჭეკვი, დამეოლს დაჭეკვი.
 ამსანაგი ნუ გძულს, საშოკარი ნუ
 გშურს.

არა გეკანდეს მოასლეო, თავი მოი-
 მოასლეო.

არა მკითხე მიაძბე, მიბეგვე და მია-
 გდეო.

არა მკითხე მიაძბეო, თაროს ჩა-
 მომიარეო.

არ შეკდება მწეერი ხესა, არ ჩო-
 ულა გვარი მისი.

არცა ვინი უმა ვუოთვილვარ, არცა-
 რავინ უმათ მეოლია, ძველი ჰუ-
 რი, ძველი ღვინო წლის წლო-
 ბამდის გამეოლია.

ასეთმა ფურმა დამწინდოს, რომ
 საწვეულს ავსებდეს.

ასის წლის ბებერმა იანვარში მარ-
 წევი მოინდომა.

აქლემები წაიკიდნენ გოზაკი შუასედ
 გასრისეს.

აქლემის ქურდი და ნემსის ქურდი
 ორივე ქურდია.

აქლემის საპალნე ისე არ დაპატა-
 რავდება, რომ ვირის საპალნე
 არ გაკეთდეს.

აქლემს უთქვამს, რომ არ დამჩო-
 ქებდენ ქვეყანას ავიკიდებო.

ასეთი გოდორი დასწანით, რომ
 თქვენს შვილებსაც გამოადგეს:
 ერთს ადგილს ჩვეულება ქქონათ კაცი
 რომ დაბერდებოდა გოდორში ჩასუამდენ ჭ

კლიდამ გარდაგლებდენ; ერთი ბრმა ბერი კაცის შვილებმა მონღომეს მამის თვს გოდრის დაწვნა, ბერს კაცს ესმოდა იმათი ლაპარაკი ჭ ჰკითხა რას აკეთებთო, უთხრეს არა ფერსაო, გოდორს ვსწნათო. ვიცი ვის თვისცა გინდათო, მაგრამ ასეთ უნდა დასწნათ, თქვენს შვილებსაც გამოადგეს. ეს რომ უთხრა ხელი აიღეს ამ საქმეზედ.

7 აქლემს უთხრეს კისერი მრუდი გაქსო, და სსვა რა მასქს სწორიო. აჩქარებით სოფელი არა ვის მოუტამია და ვინც რომ აჩქარებულა, მალე თანგარდაყოლია.

18 ასალი ცოცხი კარგა ჰბკის, მკელი მოატანს ქვიშასა.

19 ასალ კიტრს და ასალ ამბავს მკინად ხუ იყიდი მალე გაიაფდება.

ასალ-წელიწად დღეს ვირმა ბაკაზედ შეიტყო, რომ დღემ მოიმატა.

ბ.

ბალი წვერში გამწარდება.

20 ბაღდადს ვირი კიტრად იყიდება, მაგრამ იქ წასვლა მოხვლა ღირს ერთ ჯორად მისის სავსლით.

21 ბედაურები დინოცნენ ვირებს დარჩა მაქდანა.

22 ბებიავ იმიტომ გაკოცებ, რომ გვირი მიტენოყო.

23 ბედაური ცხენი მათრახს არ იკრავს.

24 ბედი მოძეც და სანასკეზედ გადამაგდე.

25 ბევრი ოჭოჭო ხარხაც გარდარევს. ბევრის ცემით რკინაც გატყდება. ბევრის ხელის ჭირიმე და ცოტა შიჩისო.

ბევრი მკელი ნავნებს ვერ იქს.

ბევრის გაძლიის ხელში ბოჭვი დასაშრული (დახარგული) შეიქნება.

ბერი კაცი თერესო, ვაჟ-კაცს ერთი სწედესო, ყმაწვილს ხული ეტეს და ღმერთს თაყვანი სცესო.

ბოლოკმა თქვა: უკადრისმა ტამთა ლა, მსუნაგმა კამფსიკაო.

ბრმა ღობეს მიადგა და უთხრა, შენს იქით გზა არსით მასქსო.

ბრმას რა უნდა, ორივე თვალები.

ბუზი ბევრი ბსუვის ფუტკართან ვეკლა ტყუვის.

ბუზს სვილეს ყურში დაუსამთრდა, გაზათხულამდინ დარჩა, მერმე გამოვიდა და სვილეს მადლობა მოასსენა. სვილომ უთხრა. ვინ სარო, მე შენი არც შამოსლვა გამოიგია, არც გამოხვალაო.

ბუსართანა დაეტიოს ორი კაცი, თუ გასჭირდეს სამი კაცი, თუ მეოთხეც მაქმატოს, შენკი ადექ კარში გადი.

ბ.

გაზათხულის თავსედა ხეს ფურცელი გამოუა.

კაცი რომ გაღარობდება თავში ჭკუა გამოუა.

ზოგს ძილად გარდექცევა, ზოგს ძილიც არ მოუა.

რას ქნას გარგმა მონარდემს, თუ ღუშაში არ მოუა.

გადარეულის თვინ ნიადაგ ღხინია. გადა გამოდი გუთანო, ღირღიტაკ ხანი უთხარო. გამგონი გაიგონებს.

გამქცევი და მიმწევი ორივე ღმერთს
ესვეწება.

გომბიანარული ბუსარო, გულ-ჩასო-
ული ნუ სარო.

გარდაძსდა გარდასაკალი, აწ უკა-
რესსა მოკელი:

იძახლა გამხმარი თავი, რომელიც მ-
ლლა კლდეზედ ედგო, მგზავრმა გაიგო-
ნა, შესელა ღ თქვა. „ამის უარესი რალა
იქნებაო.“ იმდროს შემოუბერა ქარმა,
გააგორა ის თავი რახარუხით ღ ანთებულს
საკირეში ჩააგლო, უარესიც ეს არისო.

გაუგონსით ალია მომქედარაო, ის კი
არ იციან რომელი ალიაა.

გაჭირვება მიჩვიეო, მე გაქცევას
გიჩვიებო.

გაჭირვების ტალკვესი სარ.

გველსა სკრულით გამოიყვანს ეს
ტკბილად მოუბარი.

გველი გარდაძმ არის ჭრელი, კაცი
შიგნიდამ.

გველი ეკალზედ იყო გარდაკიდე-
ბული, ურიაძ ნასა და თქვა, ჭი-
რი ჭირზედ გარდუკიდებითო
გიყი ქორწილში შევიდა, ჩვენს
სასლს აქა სჯობიაო.

გიყი ის არის ვინც ახსევს, ვინც
ჭკრეფავს ის არ არის გიყი.

გლეხის შვილი ისდუბლად, ვიჩდე-
ბლად.

გლეხის კაცის ჭკეკა თვალშია (და
არა თავში).

გოგორა არ გასდება შინაზის შუშა,
თუნდა მალლა თაროზედ ჩაარბო.

ღ.

დაუბერდი და მოუძღურდი, წუჭრი
შეძექნა ჭლარა.

შინაურებსაც მოკსმული, ბატონს
უნდევარ ალარა.

დათვმა გბენს არ იცოდს, კაცმა გბე-
ნს ასწავლა.

დაუხველს ნუ დაანვეკუ, დახვეულს
ნუ მოუშლი.

დედა-კაცის თმა გრძელია, ჭკეკა
მოკლე.

დედა-კაცმა თუ გაიწია ცხრა უღელი
სარის უმძლავრესია.

დედა-კაცს მისამ ქმარი ჭყავს ამი-
რანია და როცა ქმარი მოუკვდე-
ბა ამირანთ ამირანია.

დედა-მიწა გრილია, მკუდარს რომ
მიახარებენ ძალე დაავიწედებათ.

დედი-ნაცვალი თვალში ნაცარი.

დიდს სინარბეს დიდი სიძულილი
მოსდევს.

დიდს ფათას დიდი სულის ბერკა
უნდა.

დილას ოქროსარ, სტუმარო, სა-
ლამოს ვეცხლად იქცევი,
თუ ორს დღეს გარდაცულე, მას
აქეთ რეინათ იქცევი.

თაფლი იყოს თორემ ბუსი ბაღ-
დადიდამ მოკა.

დრო დროთი, თორემ უაძი ნიადაგ
იწირვის.

ქ.

ერთი ალილო სუტესსაც წაცდება.
ერთი თხილის გული ცხრა მძათ

გიაყევს.

ერთი მუკვარ, ერთი ჩემმა დობილ-
მაო, დობილს თუალი-დაუდგაო.

ერთი მერცხლის ჭეჭეჭევი საფსურს ვერ მოიყვანს.

ერთი ნასკა ცნობაა, ორი ნასკა კმობაა.

ერთი პირი ძილი წყალსაც მოუა.

ერთი რეგენი მოიქნევს ძვირფასს აღმასს და სლვაში უგუგადებს, ათასი ჭკვიანიც რომ მოგროვდეს ვეღარ ამოიღებენ.

ერთის წლის ბერწობისა თვის ფური არ დაიკრეფის.

ერთის სისა სისაფიც გამოვა და ბარიც (თუ ჯუარიც).

ერთმა პირმა ცნვარმა, რომელს სესაც შებღალღოს, გასმება.

ერთს ადგილს გამდელი არ იყო, ვიწხს მოვარისსასარს ეძსდენ.

ერთს ადგილს თუ ვიწხს ცალსში ჩაეფულა, მეორედ თუნდა მოჭკვლი იქ აღარ გაივლის.

ერთს მომტკარე ჭკვიანს, ორს მომისსი.

უმბაკები რუმბებს აღბობდენ და ღვინო არსად ჭქონდათ.

უმბაკის მუშა დემრომან დაფუშა.

უმბაკის წინ მალაყს თამაშობდენ.

პ.

ვაი დედავ დედავო რა დიდი ღორი კვდებაო.

ვაის გავეყარე, ვუის შევეყარე.

ვაჲ ოსოგნა, ვაჲ გარსედ დგომი.

ვაჲ უშველებელსა.

ვაჲ შენ ჩემო ტიგტორავო, რა ცუდსაქმესა მიტორავო, შენ თუ ღვინოს გამოძილეკ მე ვიცი ვარგად მიტორავო.

ვაჲ ჩვენსა წერსაო, თავი გიგაკს ძერსა, გულითადი ვეწირი ორგული ჭყავს ეველსა.

ვაშლი რომ მალლა შეგდო, მანამ ხამოკარდება, იმაშიც დრო გაივლის.

ვერდებოდი ბოლოკსა დამხვდა სოფლის ბოლოსა.

ვეშაში ასეთს არას ჩაულაპავს რომ მოხელეა არ შეეძლოს.

ვისცა ჭამა ქათმის გული ვერ მოიგო კაცის გული.

ვინც ვის სძულს მისი ლაპარაკი რასარუსია, ზურის ჭამა ჭყავაჭყუზია.

ვინც რომ კაცია, ხოსა ჯაჭკვია, ქუდი საზღის საბალასია.

ვინც რა უნდა თქვასო საღვინე ვიფქვასო:

ერთს წისქვილში ბევრი საფქვაფი მივიღა ზე ჯერზედ ცილობა შეიქნა; ერთმა საფქვავის პატრონმა ღვინო მიუცხანა მწისქვილეს ზე იმან ეს სამართალი გაუჩინა.

ვინც მალღს მოჭკვლავს ამასვე გათრევილებენ.

ვირმა იჩივლა 15 მუტრუგი გაოკვარდე, მაგრამ ჩემი კურტანი, სურვიდამ არ მომიცილდაო.

ვირმა ჰალა მოგლიჯა ერთი პატრონს ჭკრა, 15 თვითონ იყრა.

ვირმა რა იცის სურმა რა სილია.

ვირს პიტის სძულდა, კიდევ ცხვირის წინ უდებდენ.

ვირს რქა არ გამოუვიდა თავი პატარა ეგონა, სბორებში გაეჩია.

ვინც ეჩამტარტალია, იმისი სიტყვა მართალია.

ზ.

ზოგი რჩებოდა ბედითა, ზოგი
 კერც მოჰქირვებითა.
 ზოგი ჭირი მარგებელია.
 ზოგჯერ თქმა სჯობს ანა თქმასა,
 ზოგჯერ თქმითაც დაშავების.
 ზღვა კოვსით დაილუვა.
 ზურგ დაგლევილი ჯორი ზეცაში
 კატკატას დანასნავს.

თ.

თაგებმა თქვენ. „კატას ეყვანი შე-
 ვახათ, რომ ველარ მოგვეპარო-
 ხო.“ აწიეს, მაგრამ შემბმელი
 ვერავინ გამოაწიეს, უკვლავს
 ეშინოდათ.
 თაგვი ბურეჯში შიმშილით არ მო-
 კრდება.
 თაგვმა სთხარა, სთხარა, გატა გა-
 მოთხარა.
 თავად არ იყო ძმარია, შიგ შეუ-
 რიეს წყალია.
 თავლები ხელით ჰკიდია.
 თავისის ქონით თავლებს სწავს.
 თავ-დაძვრენილი, კუდ-გაბსეკილი.
 თავ-საცილს კაცი არ მოუკლავს,
 შიმშილს კი დაუბნედა.
 თავს იწონებს მწიანე კიტრი.
 თაფლი კარგია, მაგრამ ცოტა გუზ-
 რი ურეკია.
 თაფლი კარგია, მაგრამ ძაღლის
 გუდაშია.
 თვენი თავიდან აყროლდება.
 თვეზმა თვესს უთხარა, პატარა

იქით იძარია, მეორემ უპასუხა,
 ხათ მივიძარა, ორივე ერთს ტა-
 ფასედ ვიწვითო.
 თვენი მარსუაში, ცხენი აღმართში.
 თვესმა თქვა, საღაპარავო ბეკრი
 მაქუს, მაგრამ ჰირი წელით მა-
 ქო სავსეო.
 თეთრი კბილი, შავი გული (ოწმი-
 რი კაცი).
 თვალებს შუა რომ ცხვირი არ
 იყოს, ისენიც ვერ მორიგდებიან.
 თვალი დაუღვა ხუროსა, დაჯდეს
 და აწასუნოსა.
 თითო გოგრიდამი თითო ჭკუა
 გამოდის.
 თითოს სასლში თითო ქოთანნი
 შექამადი დულს.
 თივაში ცეცხლი არ დაიძლება.
 თოჯლი თეთრია, მაგრამ სიცივე
 ძნელი ჰსჭირს.
 თოჯლი იმის თვის მოკა, რომ
 თვესს დასძრავს.
 თუ გული გულობს ქადა ორივე
 ხელით იჭმება.
 თუ მასზინძელი არა მღერის, სტუ-
 მარსაც მოეწყინება.
 თუნდა გასივე, თუნდა გაფრიწე,
 ორივე ერთია.
 თუნდ მკრედიანი, თუნდა შინ არ
 მისული.
 თუ ჭკუიანი არ სცდებოდეს, რე-
 გენი კლდესედ გარდავარდება.
 თხას თხა ურჩევნია ათას ხულ
 ცხვარს.
 თხამ სანეკრე დანასას და სასტო-
 მი კი არ გაუშინჯა.

ო.

იმედინი შიმშილიც კარგია.
 ინდოეთში ვირი სესედ გავიდაო.
 იმის მთქმელს უთხრუს, ეს ვირი
 და ეს სე, აბა აქაც გავიდესო.
 ირემმა ირემს ხალისი მოუკითხა და
 უთხრა, არც მე მაკლია და არც
 შენ, მაგრამ ერთმანეთის გულს
 დადებთა.
 ისთე მტელი არ მოკუდება, რომ
 თნის დასამარსად გასდეს.
 ისვი რომ წყალში იყოს, ქვა ესრო-
 ლე, თუ მოგლავ, ისვი შენია
 და თუ არა ქვა წყალში დაჩხეს.

ბ.

კაი მთქმელს კაი გამგონე უნდა.
 კაი ჰაჰა იყავიო, კაი ჭამა გიყავიო.
 გამბენმათქვა ქვეუნისდაქცევის რომ-
 არ მეშინოდეს ასეთს გავიქცევი
 ფრინველიც ვერ მომეწიოსო.
 კარგი არ მაკადრინან, ცუდი არ მა-
 ღინსიანს.
 კარგისთვინ კარგი ვის უქნია.
 კატამ შეშჯამა მძესვიო, ამოიკვეთა
 ფესიო.
 კატას თევზი უუკარს და წყალში
 ფესის დასოლება კი ესარება.
 კატას მძესვი თავში ჩაკრეს (თქვა)
 მაგისტანა მესი ნუ დამელაო.
 კატა მძესვს ვერ შესწვდა (თქვა)
 დღეს ჰარასკევიანო.
 კაცი არსად იცნობება ისთე, რომ
 მესავრობაში
 კაცი ბჭობდა, დემოთი იცინოდს.

კაცია და გუნება.
 კაცი კაცის წამალია.
 კაცი რასაც თავის თავს უსამს,
 იმას ვერა მტერი ვერ უსამს.
 კაციც შენ სარ და ქუდიც შენ გა-
 სურავს.
 კაცი ნაუში იჯდეს მენავეს არ
 უნდა ეხსუბებოდეს; ან არა
 სჯობს ნავთა ჯდომს და მენაკეთა
 ბრძოლას.
 კაცის თვალი სარბია.
 კბილი ტკბილია და როდესაც ადა-
 მინანს შეაწუსებს, მოიგლეჯს
 და გარდააგდებს.
 კედელს ყური, მინდორს თვალი.
 კედელს ცერცვი შეაყარო, სედ არა
 დადგებარა.
 კვიტი გვარზედ უნდა სტოდეს.
 კვიტი რომ დედას გაასწრებს, იმას
 მტელი შეშჯასს.
 კვიტი იყიდე და დედა უკითხე.
 კვერცხის გემო თავის-წონა მა-
 რილით.
 კითხვის კითხვით ინდოეთს წა-
 გლიანს.
 კობელა ფურძა იწველა, იწველა, ბო-
 დოს ჰკრა წისლი და სულ და-
 დვარა მისი ნაწველი.
 კოკა წყალზედ გატყდებო, სარი ქი-
 რაზედ მოკვდესა.
 კოკასა შინა რაცა სდგას, იგივე
 წარმოსდინდება.
 კუმ ფესი გამოყო, მეც ნასირ
 ნასირო.
 კურდღელმა თქო. „სანამ გამახტუ-
 ნებენ, მანამ უფრო მეშინიანო.“
 კურდღელმა რაც იმაღა ის ისტუნა.

ლ.

ლუკმა გაგვარდესო ჯამში ჩაგვარდესო.

მ.

მადლი ჭქენი, მარლიც მოაყარე.
 მადლი მატლად გარდექცა.
 მამალმა თქვა, მეკი ვიუიულებ და
 თუნდ გათენდეს და თუნდ არაო.
 მამა ნასე, დედა ნასე, შვილი ისე
 გამონასე.
 მამიდასაც ვნასავ, კვიცსაც გავსედნი.
 მარწყვი მპირდესა გასუქებასო და
 გული არ ამბობს გასრულებასო.
 მართლის მთქმელს ცხენი უნდა
 შეკმაწული ედვას თქვას და წა-
 ვიდეს.
 მარტის დამლევეს მეცნვარემ დაიქადა,
 მარტი ასე წავიდა ერთ ბლავა
 ნი ვერ მომიკლა. მარტმა ჯახბ
 რზედ საძი დღე ისესხა აწრი-
 ლისგან, მაინც ვერა ფერი და-
 აკლო.
 მარსვა ვსჭამო დოხოთვინა, ქურდო-
 ბა ვქნა სბოხოთვინა.
 მამლარს მშიერი მამლარი ეგონი.
 მეგული ცხვარში დეერია, ვაი ერთის
 ჰატროსსა.
 მეგლმა რომ ძაღლსავით სული
 იტოდეს ქვეყანას ამოაგდებს.
 მეგლის თავზედ სასარებას ვითხუ-
 ლობდეს ის ეშურებოდა, ჩქარ
 გაათარნო, ცხვარმა არ გამას-
 წროსო.

მეგლმა თქვა, ჩემს დამჭირავს
 ძაღლს ერთის შესედვით ვიც-
 ნობო.
 მეგლს მეგლობა შეეჩქვა, ტურამ
 ქვეყანა ამოაგდო.
 მეგლის შიშით ცხვარი ვის გაუ-
 წუპეტია.
 მე სავრობიდან მოსრულს ჭკითსა
 ვინმე, რა მომიტანეო, უზასუსა,
 შენ რა გამატანეო: შენთვის მა-
 ინც რა მოიტანეო, უზასუსა,
 თავი მთელი და მუცელი ცა-
 რიელიო.
 მე ალაღ ალაღს ვიძასოდი, სსკები
 მწუერს იტყვდნენ.
 მეგობარს ვირში უძრასვენ, მტერს
 ვირს უკან.
 მელამ თავისი გული მოწმად მო-
 იუვანა.
 მელას თავის მარხოხელი უყვარდა.
 მელას მასეში გაება თავი მოიძინარა,
 სიზმარი იქნებოდა.
 მელას რაღ აგონდებოდა, ის ეზმა-
 ნებოდა.
 მე რომ ვხედავ ნიშანსაო, საჩხ
 დაგიგულენ ნიშანსაო.
 მე სტვირის ცოლს ჭკითსეს, თამა-
 შობა იცოო, უზასუსა, ჩემს დღე-
 ში იმის მეტი რაღა მიგეთების
 მე დაღონებულსო.
 მე შენგენ ვარ, შენ ეშმაგებობგენ.
 მე შენგეთ თვალი ცეცხლის მინა-
 თვალი.
 მეჭურჭლეს სადიოაც უნდა უერს
 იქით მოაბამს ჭურჭლეს.

მსეს-ჴინც^ე ტალასს ესრვის მსეს-
თან ვერ მიუწევს, მისვე თავსედ
ჩამოვარდება.

მთა და ბარი არა ვის გაუსწორებია.
მთა მთას ვერ მოსუდება, კაცი კაცს-
კი შეეულება.

მთვარე რომ ჩემკენ იუღს ვარსკუ-
ლავს რას შეეკულები.

მიმზარავი ძალლი უარესია შეეფა-
რესედ.

მიზეზ-მოზეზ დოს მარლილი აკლია.
მკვდარი მკვდარს აკვიდა. „სამარემ-
დინ მიმიტანეა.“

მოგება და წარალი ამხანაგები
არინან.

მოვიდა სეტყვა, დასუდა ქვა.

მოცდილი კაცი გურდგელს ურმით
ჭხდევს და არ ცხენით.

მოკლას სარი თივაძაო.

მტერმა მტრის ამბავი არ იცის,
რომ იცოდეს არ გაუძნელდება
მისი ბრძოლა,

მტეჴანს ტეჴვილის კარებამდინ
მიჭეუებინ.

მუცელს აქორებ ქორია, აღორებ
ღორია.

მფრინველია, რომ იმის სორცს
სჭამენ, ფრინველია რომ სორცს
აჭმევენ.

მხსავანი კატა თავს ვერ დაიჭერს.

მწვადი ასე შესწვი, არც სამწვადე
დაიწვას, არც შამფური.

მწითეს ესროდენ, მკუასე სცვიოდა.
მწისლავს წინ დაუდებინან, მკბენავს
უვან.

მწევარი რომ გურდგელს მიზდევს
გურდგელი რალას მიზდევს:

ამას იცვიან პასუხად: გურდგელი არავის
მიზდევს, სიკვილს გაევიტვის.

ნ.

ნაბიჭვარსაც მონათოლა უნდა.
ნათლიავო, შენსას ჩემი მიჩხეენიაო,
სხეისას შენო.

ნათსოვარი ათსოვეო, სული აც-
სოხეო.

ნათსოვარი მოგისდება, ისეკ მალე
გამესდება.

ნამუსიც კარგი საქონელია.
ნახუქარს ცხენს კბილი არ ეშინ-
ჯვის.

ნემს-მასათს მჯილი არ შამეეკვრის,
ნიორმა მძარშიაც სამი წელიწადი
შეინასს თავისი სიმურაღე.

ნუ დააგდებ ძველსა გზასა, ნურცა
ძველსა მეგობარსა.

ნუ დასტინებ სსვასა, გარდასდება
თავსა, ვინც დასტინებს სსვასა,
მოიბრთეუებს თავსა.

ნუ იქ ავსა, ავისაც ნუ გეშინია.
ნუ შესვალ ნუ ებანები, ნუ გამო-
ხვალ ნუ სთრთი.

ო.

ობლის მამა ღმერთია.

ობლის კვერი ცხვა ცხვა, გვიან
გამოცხვა და კარგად გამოცხვა.

ობლიი გაზდას მოელის, ღარიბი
გამდიდრებას.

ობოლს ძლივ ერთი კვერი სჭდა,
ისეც გატყისილი.

ობოლს ტურთა განიფედეს აღარ ღირ-
დეს არცა ხირად.

ეთათანთ ქორს უთსრეს (დაცი-
ნებით) ჰკარ შინაურსა, თორემ
განრეული სად წაგივა:

ამ ქორს მინდორში მოუტყეებდენ სო-
ხობს ის შინ მოვიდოდა დ ქათამს დააგ-
დებოდა.

ორი კაცი ერთს კაცსედ ლაშქარია.
ორი ნესვი ერთის სელით არ დაი-
ჭირება.

ორი ძმანი ქორწილშიაც არ წა-
ვლენ.

ოსკრს ეგვლესიას ეშმაკები დაეშა-
ტრონებიან.

3.

პახლური მეწიინება, არა თუ მე-
ტკინება.

პირში მაჭებელი ეშმაკის მოცი-
ქულია.

პური და ჭვინო ძველი სჯობს,
ბატონი ასალ ასალი.

პურად ძვირი თუ გამსიარულდა,
ბედოვლათს გარდასტარებს.

პურმა თქვა, მე პირს არ მოვსძებ-
ნი, თუ თჯთან არ მეძებსო.

პურმარილი ქვასედ დასდეკ, გა-
მძიოვლი იქ დაგსვდება.

პურმარილის დასწავლა ქვამაც იცის.
პურმარილს ნურც ფებს ამოჭვრავ,
ნურც გაეცრევი.

რ.

რას აქნევ, რას დასდეკ ცუდსა ზე-
ზელსა გაგიფორინდება, წაგივა.

არც სორცი გამოგადგება, არც ტყა-
ვი ფასად გაგივა.

რასაც კაცი თავის თავს უზამს, იმას
კერა მტერი კერ უზამს.

რაც არ მერგება, არ შემერგება.
რაც თსამ უფო თრიძლს, ის თრიძლ-
მა თსის ტყავსა.

რაც არ ექნას მამაშენსა, ნურც შენ
დასეკ მარბაშებსა.

რკინა რკინით დაიჭირება, კაცი კაციო.
რკინა მანამ სურს, მაშინ გაიჭედე-
ბა, თორემ თუ გაცივდა, ძნელა
გაჭედა.

რკინასაც თავის ტყავი სჯის.
როგორც მოსვალ სვინაო, ისე
წასვალ შინაო.

როგორც მღუღელი, იმისთანა ერი.
როგორც ტყე, იმისთანა ნადირი
გამოზობდა.

როცორც ქუსს, ისე არა სწვიძს.
როგორც თვალი შორს, ისე გული
შორს.

რომელსაც თითს მოვიჭერი უკელა
მეტკინება.

ს.

საბსული გაწოდეს, გელები მანც
მოითბე.

სადაც არ იყო, ცოტა კმარიუოს.
სადაც არა სჯობს გაცლა სჯობს
კარგისა მამაციასან.

სადაც გავა გავაო, თემაც გავათ
გავაო.

სადაც კომლი ძალაღია, ის იმისი
მაყარია.

სადაც შენი სთქვა, იქ სსვისაც
თქვი.

სადაც მისვიდე, ქუდი იქაური დაი-
სურე.

სადაც ძალი შევა, სამართალი ბანი-
დამ ავა.

სადა სარ, დაბალო ღობეო, ყველა
შენ გადაქქელავს.

საიღამ სადაო, წმინდა საბაო.

საითაც გავიქეცი იქით წავიქეცი.

საღათის გაკეთება ასეა: ჰურადმა სე-
თი დაასას, ჰურად ძვირმა ძმარი,
ჭკვიანმა მარლი, გიჟმა აურიოს.

სამართლით მოჭრილი სელი არ
მეტკინება.

სამის დღის სბო თავის თავად წყალ-
ზედ წავა და დაღეკს.

სანამ თორნე ცსელია, ჰური გა-
მოაცსვე, განელდება, აღარ გა-
მოაცსობს.

სანამ პეტრე მოვიდა, ჰავლეს ტყა-
ვი გაამრეს.

სანეხვეს რამდენსაც გაქექენ, უფ-
რო უარესად ასუნდება.

სანთელ საემეველი გზას არ და-
კარგავს.

სართი დასწრებისაა.

საქებურმა სარმა ნიასური გარდა-
ქელი.

საქმეს წაასდენს რეგენი, ფათურავს
დააბრალებს.

საქონელი ჰატრონს ეგვანება.

საქონელმა თქვა, ღმერთო, ჰატრონს
მიძეცი, რომ მოსმარება შეეკ-
ლოსო.

საღამოს სეირს დილას შარი
სჯობია.

საუღარშია თეთრი მტრედი ფრთა
თეთრი და ფრთა ფარფატი.

საშოვნელსა საშოვნი სჯობია.

სკავი გისურსედ მიიზომს და ძვალს
ისე გარდაულავავს.

საყდრის კარი ღია იყო, ძაღლს
სამუსი არა ქონდა.

სესსი და ვალი არ დაბერდება.

სიკვდილი დაემუქრა ვისმე. „შვილს
მოგიკლავ.“ და იმან უპასუხა,
„შენი ამბავი რომ ვიცი, არც ვი
გამიკვირდებაო.“

სიკვდილი და სიცოცხლე ამსანაგე-
ბი არიან.

სიკვდილმა თქვა. „ასე არავინ მოკ-
კვალი, რომ მიზესი სსვას არ
დააბრალესო.“

სირცხვილი დიდი კომბალია.

სიტყვას ბანსედ აგდებს.

სიფთხილეს თავი არა სტკივს.

სიცილს ტირილი მოზღვეს და
ბერჯერ სიცილი ტირილად გარ-
დაქცევს.

სოფელი ვნასე უძაღლო, გამოვი-
რე უჯროსო.

სოფელი შენდებოდეს შეასწარი,
იქცეოდეს გაასწარი.

სოფლის ქვრივმა დაიჩიულა. „ურიშას
მჭადმა შვილები ღამის დამისო-
ცოხსო.“ მესობელმა ჭკითხა: „ქა,
ვიდეუ გაქს ისმჭადიო.“ არ გებრა-

ლები, ბეჩავ, ისეც გამოძლიაო.“
 მაშ აძის იქით ხასე გაწუვეტაო.
 სტუმართა სიუყარულითა მოძღვარ-
 თა (თუ მადლართ) სორცი სჭამიან.
 სტუმარს სტუმარი სძუფდა, მას-
 შინძელს ორივე.
 სტუმარს უთხრეს. „გაისაჯე, შენი
 ხასეთქიც არისო.“
 სული ტკბილია.
 სული სულს იცნობს.
 სსკათა ჭირი ღობეს ჩსირი.
 სსკათა მაზიარებელი მოჭკედა უზიარ-
 რებელი.
 სსკამან სსკისა უკვეთ იცის ხასარ-
 გებლო საუბარი.
 სსკას სსკის მკვლარი მძინარე
 ეკონა.
 სსკის აძარ ფართე ღოგინს ნუ
 დაიგებ.
 სსკის სელით ნარას ნუ მოგლეკვ,
 ეკლასნი ბალასია.

ტ.

ტასტი გატედა, სძა დაკარდა.
 ტერტერამ უღელი გარდააგლო,
 კურდგელი მოკლა.
 ტრედს მისის სიმშვიდით ნისკარ-
 ტი მოსჭრეს.
 ტუუვილის მიქმელს რა სარგებელი
 აქვს? ეს სარგებელი, მართალსაც
 აღარ დაუჯერებს.
 ტუუვილს მოკლე ფესები აბია.
 ტასტი შინაღამ გატადება,

უ.

უბედურს კაცს ქვა აღმართში დაე-
 წევა.

უკუდო სარი თავისთვის არ იყო,
 სსკას ბუზს უგერავდა.
 უნაგირი გქონდეს, ცხესს ბევრჯელ-
 იშოვი.
 უნაგირი ვიშოვე, ცხენი ვერ ვი-
 შოვე, ცხენი ვიშოვე, უნაგირი
 ვერ ვიშოვე.
 უნამუსო ვირზედ შესვეს, ანი ვი-
 რო დაიძასა.
 უნამუსო თსა ტყიდან გამოხტა.
 ურემი რომ გარდაბრუნდება, გზა
 მას უგანი გამოჩნდება.
 ურემმა შეშა არ მოიტანოს, თვი-
 თონ შეშა არის.
 ურია გაღარიბდება, ძველს ვალებს
 გამოუდგება.
 ურიამ თაფლი გასტა, უგანვე მის-
 ტიროდა.
 ურია ჩერქეზმა დაიჭირა, თავისი
 ჯიხისი მისცა. „ფართალი ამით
 მომიზომეო, ჩები ალაბი ეს
 არისო.“ ურიამ მოუზომა და
 უთხრა. „რაგვარიც ალაგიაო,
 იმისთანა ალაბიაო.“
 ურიამ ცხენის ხალი იპოვა და თქვა,
 სარკინეთიმც ამოუარდესო.
 ურია წყალს მიქონდა, გზაც ის
 იყო.
 ურია და მისი შვილი ორივე ღმერთ-
 მა დაშამათა.
 ურიავე ღმერთს ნუ ჭფიცაო (უზა-
 სუსა). „არ ღმერთმან იცისო.“
 ურიას ერთ დღე სვდა ისეც შა-
 ბათი.
 ურჩი მიუშვი ნებასა თვით შეე-
 რება სნებასა.

ფ.

ფებერვალი ჭბერავსო, მარტი ცუკავსა
ჭკერავსო, აზრილი განქარებულა,
სასნის საგვეკეთს სწვერავსო.

ფებერვალი დადგა, სესა წყალი ჩა-
დგა, ჩიტმა ჩიტოვრელიძემ სა-
ძრიგველი გასკვნა.

ფებერვალი და მარტი რომ წინ
გედვას, სამთარს ნურც აქებ და
ნურც ავინებ.

ფეიქარი ფაშა შეიქნა, მარგამ ნია-
დავ თავისას იგონებდა: ვაი შენ
ჩემო საფეიქრო, მასტიგო და
მასრა მაქოვო.

ფეიქარს ცოლი ეუბნებოდა. „შენი
ძმა ამდენს შოულობს მოტუევი-
ლებითა და სიცრუითა.“ ეს მაქოს
ავდებდა, დამღეროდა. „ჰერ არ
შეუტუევიათო, ჰერ არ შეუტ-
უევიათო.“ ერთხელ მისი ცოლი მო-
ვიდა, შენი ძმა დაუჭირავთო და
ამდენს ახდევინებესო, მერმეთ
დამღერა. „ასლა შეუტუევიათო,
ასლა შეუტუევიათო.“

ფერი ფერსა, მადლი ღმერთსა.
ფიცი მწამს ბოლო მაკვირებს:
ქურდმა მამალი მოიპარა, კალთაში და-
მალი, მაგრამ ბოლო უჩლა პაცრონს
ეფიცება, არა ვიცირაო, პაცრონმა უპა-
სუნა ფიცი მწამს, ბოლო მაკვირებსო.
ფლავი ვის აქვს, იშტა ვისა აქვს.

ქ.

ქათამი წყალს დაღვეს და ღმერთს
შეხედავს.

ეს ქათამი ჩვენსა გაკანებს და სსკა-
გან კვერცხსა სდებს.

ქათმისა მიუვარს ენაო, მადლიდამ
გარდმოფრენაო, მსარ ბარვალ მკერდ
კურტუმ ვისერი, ცოტა რამ სა-
წინწკარაო, თუ საბძელსაც დაუმა-
ტებთ, ჩემთვის ესეცა გამარაო.

ქათმისთვის უკითხავთ. „საიქო ში-
რა ამბავი მიიტანეო.“ რადა ამბა-
ვიო, ცხვარი დაკლეს ზედ წა-
მაკლეს, ზროსა დაკლეს ზედ
წამაკლეს, თსა დაკლეს ზედ წა-
მაკლეს და სსკა რაც დაკლესო.“

ქალაქი კარგი სათლელი დუმა არის.
ქალი იფდეს ბედს ელოდეს; ვაჟი
იფდეს ბერდებოდეს.

ქალი მორცხვი, ვაჟი სასი, ქვე-
ყნის ფასი.

ქალი თმიანი, მწკადი ცვრიანი.
ქალი ქმარს წუნობდა, იყო მის
ამარა. „ავა თუ კარგია, ქალო
შენი ქმარაო.“

ქალი ქებით გათხოვდება, რძალი
კარგი ვის უსასავს.

ქარის მოტანილს ქარი წაიღებს.
ქარმა უთსრა საბძელს. „კარი გამი-
ღე ბზეს შამოყერიო.“ საბზელ-
მა უთსრა. „თუ დამესხნება, არც
შენი შამოყრილი მინდა, არც
გაყრილიო.“

ქარისგან შეშინებული დოს უბე-
რავდა.

ქანალმა წამალი იცოდეს თავს მო-
ირჩენს.

ქანალს გითსეს: ვინ უფრო გძულსო,
მან თქვა, ვინც თავი დამბანაო.

ქვან თავის ადგილს მიძიქა, რომ დაიძრება გამხუბუქდება.

ქვა იწვიის იმის საცოდვლობით. ქვევრში რასაც ჩასმასებენ, იმას ამოიძასებენ.

ქვეითი ცხენოვანს დასცინოდა. ქვრივმა ქვრივს მიუტრია, მეძმე ერთმანეთს თვითონვე გუფი დაუდევს

ქმარი ლაშქირივად მოჰიდა, ცოლი ამბავს ეუბნებოდა.

ქოთანს დაგოვდა, საჩქველი იზოჰა. ქოთანმა თქვა. „ოქროს ძირი მაქუსო.“ ციცსკმა უთხრა. „მე საივად მოვალო.“

ქრთამი ჯოჯოხეთს ანათებს. ქუდი დაღე და ისე სამართალი გაასამართლე.

ქურდი თვიცხედ მისა არის. ქურდმა ერთი ცოდვა ქნა, დამკარტავმა ათასი.

ქურდს რომ უური ადვენოს კაცმა, დღეში თსუთმეტჯერ გატდება. ქვევრის ქურდი მთსლეხედ დაიჭირეს.

ღ.

ღამის ქურდს დღით დაიჭერენ. ღარიბის კაცის შურის ჭამა მაღლია. ღაღანიძემ სამის დღის სინჯოსლი-სათვის სამის თვის ლეკვი შესჭამა.

ღვინით გაღასულს ჯოხით გაღასული სჯობია.

ღმერთსაც თავის პირით შეეხვეწებოან.

ღმერთი ვისაც მისცემს ორივე ხე-

ლით მისცემს, ვისაც წაართმევს, კიდევ ორივე ხელით.

ღმერთმა ქვევრისად გარდმოიხედა. „ბძანა ბევრი-ჩემი უნებური ძველარი ქვესო.“

ღმერთი მთას დასედავს და თოვლს ისე დასდებს.

ღმერთი რომ კაცს გაუწრება, პირველად ჭკუას გამოუღვეს.

ღმერთი უხვია, ღარიბო, გუფი სუ შეგიგონდება.

ღმერთისაც მუშინიანს, ღმერთის რისხვისაც.

ღმერთი ჭკუით იცნეს.

ღმერთო, სუ შეჭერი ვაჟ-კაცსა ცოლსა ებედსა და მძინარსა, ის შეშლის, ის დააბერებს, ის შერთავს წყაფსა მდინარსა.

ღრუბლიანი დღე პატარძალს დილა ეგონა.

ღორს უთხრეს. „ქვხში ქერი გაყრიაო.“ ღორმა თქვა. „მე პირი არ მიმწვდება, და თუნდ იყოს, თუნდ არაო.“

ღორის ტილი რომ თვესხედ დაისვას, მეძმე თავსუდაც გაკას.

ღორმა თქვა. „რაც გოჭები გაკასარდე, წმინდა წყალი არ მიხვამასო.“

ქ.

ქბად ალებული, წყალ წალებული. ებედს ვინ დაახუძებსო და მუსჯიო. ეველა თავისას სხივოდა, მუნასირე ბუნანკაფსა.

ევაკი სანესხვესხედ იჯდა და ბოლოს არიდებდა.

ევაკსაც თავისი ბასალა მოსწონს.
 ევაკს რა ქონდა, ბუხს რა გაქონდა.
 ემაწვილი თუ არ იტყობს, დედა
 ბუძის ან მისცემს.
 ემაწვილის ენა დედას ესმის.
 ემაწვილი სტიჩის, გაუა და სტიჩის.
 ემაწვილი ტირილით გაიზდება,
 გოჭი ჭკვირილით.
 ყრუსთავის ორჯველ ან სწირვეს.
 ყურმათქვა „უცხო უცხოასნაპირი
 მესმის მიტომ არ ვიზღებია.“
 ყურმის სიყვარულით ღობეს კო-
 ცნიდენ.
 ყურმის ქურდი იანვარში დაიკვე-
 სებს.

ქ.

შავი თეთრთან დაახი, ან ფერს
 იცვლის, ან სხეს.
 შავლორას თუნდა აღმა შეფხანე,
 თუნდ დაღმა ჩამოფხანე, მინც
 ღორია.
 შავ ღორს შავ-ტრუსა ან და-
 აკლდება.
 შაშვამ იჩივლა. „15 საირი სიმღერა
 ვიცოდე, მაგრამ ასეთმა ალაღმა
 დამიქროლა, რომე სულ ერთია-
 ნად დამავიწყდაო.“
 შეგნებულს კაცთან ომი სჯობია,
 შეუგნებულთან ღსინი.
 შენს სულგრძელებს, ჩემი დღე-
 გრძელობაც უნდა.
 შენი თუ არა ისარჯოდეს, ღსინს
 ნუკა ფერი გირჩეუნია.
 შეუნდოს ჩემს მკვდარსო, ჩაუღვას
 ჩემს ემასო.

შენვეული ჭირი სჯობია შეუჩე-
 ველს.
 შეჭამადს თვალი სჭამს.
 შვილი მტრულად გასარდე, მო-
 ყრულად გამოგადგება.
 შინაურს სუცესს შენდობა არა
 აქვს.
 შინ გარიგებული საქმე გარეთ არ
 გამოგადგება.
 შინ ბოკშეტი მშვიკები იყვანენ,
 ტაბლას გარეთ რა სელი აქვს.
 შიში ვერ ისსნის სიკუდილსა, ცუ-
 დია დაღრეჯილობა.
 შორს მოუარე, შინ მშვიდობით
 მოდი.
 შუბი საღთაში არ დაიმალება.

ჩ.

ჩათრეულს ჩაყოლილი სჯობია.
 ჩემი არ გითხრა გული რით დაგწვა.
 ჩემი ურგები ქათასი ქვასაო, შექს-
 მადი ძაღლსა.
 ჩეველებს რჯულთ უმტვიცესია
 ჩიტი ბდღუნად არა ღირდა, უკან
 დენა მეტი იყო.
 ჩიტი საჩხ შეესიზნა, წვიმა მო-
 მიფარეო.
 ჩიტი ღობეს შეესვეწება, ქარს ნუ
 გამატანო.
 ჩიტი სადაც გაიზდება, მისი ბა-
 ღდადი ის არის.
 ჩქარს უგვიანდებოდა.

ც.

ცა ქუდათ არ მიახნია, დედა-მიწა
 ქალამნად.

ცარიელს კაცს საბაყოსკენ მიუსა-
რლდა.

ცარიელმა თითმა სარსა გამო-
მსლისა.

ცას არა ვინ შებერდება.

ცდა გარიგების მოხასეურება.

ცეცხლი და გული სტუმარსა, წა-
ვა შინ მოაგონდება.

ცეცხლი ვსთქვი და პირი არ დამწვა.

ცეცხლი თივაში არ დაიძალება.

ცის კალი დელა-მიწას არ შეჩრება,
დედა მიწისა ცასა.

ცისე შიგინდამ გატუდება.

ცისეს კარი უნდა, კარს უკან კაცი.

ცოდვა გამოყლავებული სჯობს.

ცოლს დიდი ცომი უნდა, ასი ლი-
ტრა საფანელი.

ცოტა მოთოხსე, ცოტა მოხოხსე.

ცუდად ყოფასცუდად შრომასჯობია.

ცული პატარა არის, მაგრამ დიდს
სეს წამოაქცევს

ცესენს ვერა დააკლიანარა, უნაგირს
გარდაასდევინიან.

ცხვარი ცხვარია, როცა გაუჭირდე-
ბა ისიც მწარება.

ცხვარს ცხვრის ფესით დაკიდებენ,
თხას თხის ფესითა, სარსაც
თვის ფესით.

ცხვირს მოიწმენდენ, და არ მო-
იგლეჯენ.

ცხვრის ღუმას არა სჭამს, უკანი-
დამ რათ აზიარა.

ცხრაჯერ გაზომე ერთსელ გა-
მოსჭერ.

ცხრა მშათ ცხრა უღელი სარი ბე-
კრი ეკონათ, გაიყუკს და ცალ
ცალ უღელი შესვლათ, მერმე

თქვეს, სულ არაობასაო, ისევე
ცალ-უღელი სარი სჯობიაო.

ძ.

ძალა აღმართს სნავს.

ძალსა სცემდიან რძალს ასმეუდიან.

ძალლი სამჭედლოდამ რას გაიტანს.

ძალლი ძალლის ძეგლს არ გასტყოს.

ძალლი ჭეუფს ქარავანი მიდის.

ძალლის გული შვიდი წელიწადი

კალაპოტში იღვას, გამოიღებ
ისევე გაბრუნდების.

ძალლიდამ ბატკანი ვის უნასავს.

ძალლი ჭობოშანს სტლეკდა, ენა-

ში სისხლი გასდიოდა, ასე ეკო-

ნა ჭობოშანს გამოხდისო.

ძეკას შვილი მოუგვდა, ბუს მი-

უტდო, უთხრა. „დიდი თავი გაქს

იტირე და თავში იციო (იეცო).“

ძილმა სასთუმალი არ იცის და ში-

მშილმა სასუკვარი.

ძმამ ძმას ანგარიში უყო და ისევე

ძმანები იუვნენ.

ძმამ ძმას უთხრა. „შენ ნასირში წა-

ბძანდიო, მე ქორწილში წაკე-

თრევიო.“

ძმა ძმისთვინარა ამ დღისთვინარა.

ძნა იწოდა, უღო იცინოდა.

წ.

წავიდა დღე და ფათურაკი.

წაიქცა ჯირკვი, მიესვია ჯინჭკელა.

წითელი ოქრო შავის დღისათვის.

წინა კაცი უკანა კაცის სიღია.

წინსკვილის ქვეები თუ ერთმანეთს

არ ეხმარებოდეს, ცალმა რაც

იბრუნოს ვერას დაფქვავს.

წელი სანამ ჰატარას, მანამ მოგრე-
 სენ, გაიზღება აღარ მოიგრისება.
 წყალ გაღმა წაედავე, რომ წყალს
 გამოღმა შენ დაგრჩეს.
 წყალი ნაყე, ნაყე, ისევ წყალი და-
 დგება.
 წყალი რომ დიდს სანსკერტს ადგილს
 დადგება სული გაუდინდება.
 წყალში თევზი არ დაფასდება.
 წყალ წაღებული საკვს ეჭიდებოდა.
 წყალნი წაველენ წამოვლენ, ქვიშანი
 იქავ დაჩხებიან.

ჭ

ჭამამ რა მიუო, ღოკამ რა მიუოს.
 ჭამა ქონებაზედ ჰკიდია.
 ჭიასაც რომ ფეხს დაადგენ, ისევ
 ხმას ამოიღებს.
 ჭინჭარი ჭირის ჭირია, სატატურნი
 ბაღდაძია, სკინტრი უკვლას წა-
 ძალია.
 ჭირვეულობა რიგით უნდა.
 ჭირი მომგონებელსა.
 ჭირიც აღარ მიუბრუნდება მეორედ.
 ჭირო, მეზობლისას წადი, მე კი
 მომშორდიო.

ჭირს გაძლება უნდა.
 ჭირი თქვი და მეჭირე ხელში და-
 იჭირე.

ჭყუა მოგონებაზედ ჰკიდია.

ხ

ხან დაზმულს კაცს სიზმარიც და-
 ეჭყრება.
 ხარბის თვალს შავის მიწის მეტი
 ვერა გააძლებს.
 ხარმა ხარს ურქინა, სამოუწარზედ
 გაადგო.

სარი სხვისა, სასრე ტყისა, გაჭკარ
 და გაუჭირე.

სარი ქირაზედ მოკვდება, კოკა
 წყალზედ გატყდება.

სელთ ტარებას მეტლით ტარება
 სჯობია (ითქმის საგზლისათვის).

სელმა სული დაბანა ორივემ პირი.
 სე რომ წაიქცევა ცუდიანი და უცუ-
 ლო ზედა მისდგები.

სერხი სჯობია ღონესა, თუ კაცი
 მოიგონებსა.

სვალნიღელს ქათამს დღეჯანდელი
 კვერცხი მიჩხეკნია (ღარიბი ამ-
 ბობს), დღეის ქათმებს გაკსტემ,
 სვალ ვარიები და კვერცხები მო-
 მივა (მდიდარს უთქვამის).

სენაში პირობა სჯობს მკაში პი-
 რობის.

სიზილალა სამბილისა ცოტა ჭა-
 მე ძამუაო, თვარა მეტეულს შემო-
 გბერავს ჩემი არა ბრალიაო.

სურეს არ უჭყრებდენ, სურცის ძაღლს
 უჭყრებდენ.

ჟ

ჟერ არ მინდოდა შობა, და მერმე
 სიკვდილი.

ჟერ თათა-და-თათა, მერმე ცოლო
 და შვილო.

ჟერ ძილი, მერმე სიზმარი.

ჯიანჭკეულს რომ ფრთები გამოუა,
 დმერთი მაშინ გაუწყრება.

ჯორჯობა ძაღლმა რომ კურდღელი გა-
 მოაბრუნოს დაჭკრვით ჩაუარდება.
 ჰსჯობს სიცოცხლესა ნაძრასსა სი-
 კუდილი სახელთკანი.

ჰჭკეჭ რკინა სანამ ცხელია.

ფ

ჭილღასოფოსსნი შემოკრბეს, ამაზედ ჰქონდათ ცილობა:
 ბატონი კაცსა ასაქმებს და ჭეუას გამოცდილება.
 ათასად გუარი დაფასდა, ათი-ათასად ზდილობა.
 თუ კაცი თავად არ ვარჯა, ცუდია გუარი-შვილობა.

XIII.

სამართალი ბატონი-შვილისა ვასტანგისა.

შესავალი პირველი. მყოფისა უმყოფისა არსისა და უარსისა და მარსისა მქე-
 ბი, არათუ ღირსად და შეძლებისა ჩემისაებრ მქებელი და მშონებელი. უღებად მქონე,
 მპოვნელ ვიქმენ, ვითარცა მეფენი დღითი დღე მრევლნი სელთა მარგალიტთა
 შინა და ჰპოებენ მძივთა რათმე და უხილველობისათვის აღიღებენ და შთასღებენ
 საუნჯედ პაციოსანთა, შემკობით უპაციოსნედ მარგალიტთა ჰყოფენ; ეგრეთვე
 უფალმან ჩემმან, მზადმან ყოველთამან და სიბრძნით გამგებელმან, მპოვა მარგა-
 ლიტთა შორის მრავალთა და აღმიღო მსგავსად ხმისა მყცა ეგრეთ. „უმცირეს ვი-
 ყავ მე მძათა ჩემთა შორის და უმრწემეს სახლსა შინა მამისა ჩემისასა და ვმწყსილი თავსა
 ჩემსა უგუნურად და თავხედად, სელნი ჩემნი იყუნეს მოქმედ არა რაჲსა კეთილისა და
 თითნი ჩემნი ვერა რომელსა იშრომებდენ ნებასა უფლისასა; არამედ იყუნენ უქმ-
 ვინმე მიუთხრას ესოდენნი ბოროტნი ჩემნი უფალსა ჩემსა; ხოლო თავადმან
 უფალმან გამოავლინა პირითა უცყუველითა ბრძანება ცოდვილთა მოწყალეება და
 აღმიღო მე უნარჩევსი სახლისა ჩემისა და მყო მე მსაჯულად და განმგედ
 წილხდომილთა ქვეყანათა უბიწოდ მშობელისა დედისა თვისისა, არა თუ
 ქმნლებათა რათმე კეთილთა ჩემთათვის, არამედ უნარჩევსობისა ჩემისათვის; ამის-
 თვისმცა, რათა ჰსცანნ ყოველთა, რამეთუ უსწავლელთა და უმეცართაგანცა ჰსთავს
 და ნებავს სრულ-მყოფელს ღმერთსა მარადის გონება კეთილისა:“ იყო ქვეყანა
 ესე ქართლისა ყოველითურთ კეთილითა შემკული და შეზავებული, ხოლო ცვა-
 ლებითა დღეთა და ვითარებითა ჟამთათ თვით სიბრძნით და თავით თვისით სჯილენ
 და განაკებდენ, ვიეთნიმე მოყუწობით, ვიეთნიმე მეგობრობით, ვიეთნივე მორიდე-
 ბით, ვიეთნიმე ღუთის ურიდველობით და ვიეთნიმე მიღებითა ქრთამათა, ვითარცა
 ენებათ ეგრეთ ჰსჯილენ. ხოლო ჩვენ ნებითა ღუთისათა და წყალობითა დიდისა
 ხელმწიფისათა, პირველითგანვე ზეცით საქართველოს მეფედ განკუთვნილისა და

1. ჯერ ეს გვადრობს და მოგვასვენოთ მეფეთა და მსაჯულთა და ყოველს სამართაში მგდომს კაცსა: ეს იცოდეთ, დამარხვით გულთა შინა გქონდესთ, რომე ღმერთი ყოველის დამბადებელი თქვენგან სამართლის უფროსს არას ითხოვს და რისხვაცა უსამართლობით მოივლინების, თორემ ვისაც გებრძინებოდნით წერილნი ნახეთ, მაშინ ჰსცნობთ. უსამართლობა ამ სოფელს კაცს უძეოდ ამოფხურის და გარდავლინებს, დღეთა სიგრძეს მოუკლებს, ქვეყანასა აუოხრებს, ცანი ცვარს მოაკლებენ და ქვეყანა ნაყოფს. ამ სოფელს შეარცხვენს და იმ სოფელს წარსწყემენს და საუკუნო საცანჯველს დაუმკვიდრებს. ესენი ყველა უსამართლობისაგან გამოვლენ და სამართლის ქმნა მეფესა და მსაჯულსა ამა ყოველის ბოროტისაგან შორედ ჰყოფს და განსდევნის:

2. საქართველოს მეფენი ბევრჯერ დიდად ამბდლებულნი და ნებისებრ მათის ბრძანებულან და ბევრჯერ ეამთა და დროთა ცუდლებით ასრე დამბადებულან, რომე ოდენ სახელი მეფე რქმევიათ, თორემ მართებული არა უქნევიანებიათ რა, როგორც ყმათა სდომებიათ ისრე უსამართლებიათ და ურიგებიათ, ამისი მომსწრები თითონ მეცა ვარ და სხვანი მრავალნი ხნით ჩემზე უფროსნი არიან და ისინიცა ამ გვარს დროს ბევრს შესწრებოდნენ. აწ ამისთინ ვიწყოთ, თუ მეფეს მეფობა შეეძლოს ქნას, თუ არა სახელი და საუკუნო უნდოდენ, შეუძლებლად მეფობას უქმნელობა ჰსჯობს და ხელის აღება; თუ ხელმწიფის ყენით იყოს ერთი რამ საქმეს, რომ უმისოდ ვერ იქმოდეს და თუ ქნას ის იწყენდეს, იმისი საქმე სხვა არის; კანონი ხომ აქუს, რომე კაცმა სწორე სამართალი ვერა ქნას; მაგრამ ამას არა გაეწყობისრა და მეფეს სხვა დრო ასეთი შესჯდეს, რომე ყმათაგან ვერ იქმოდეს ან ხელი აიღოს და ან არა თუ სოფლის ნივთთა შემსჭვალვით ხელი ვერ აიღოს; თვითონ სამართალში ნუ დაუგდების, ოთხი იყოს თუ მეცნაკლები დიდებული გამოარჩიოს და იმათ სამართლონ ქვეყანა და მეფე ღმერთს ეხვეწოს, უბრალო იქმნების, მათ იციან და მათმან სულმან და მათმან საუკუნომან.

3. შირველ ესე რომე მოსამართლე დიდად მჩხრეკელი, მიმხუდარი და გამოძეიებული, გონებააუჩქარებელი, დაწყნარებული, გამგონე, საჩივრის აყურის მიმგდები, გამსინჯავი და სხვისაც მკითხავი, მოჩივრის მოადის მომცდელი სხვისაც მკითხველი; თუ ამისი სამართალი თქვენგან როგორი ისინჯვის, მოწმის მოძებარი უნდა იყოს უქრთამო, ღუთის მოშეში. თუ მოსამართლე სამართალში სხვას რასმე საქმობს და მოჩივრის საჩივარს ყურს არ უგდებს ან საჩივარში გვარობს და მოჩივარს უწყურების, იმასაც საჩივარს დაკარგვინებს და ვერცა რას თითონ მიხუდების და უსამართლო მოუა. იქმნების მის ალაგს გვაროც უნდოდეს ან ქურდსა, ან ავაჯაკსა, ან ცყუვილის მთხრობელს და ან ცყუილის მოწამეს

ზავთი აჩვენოს, რომე მით გასტყვოს, ან ტყუილი არ ათქმევინოს. მარცო მოჩივარს სამართალი არ უნდა უყოს, მეორეც დაიბაროს, ორნივე ერთად ალაპარაკოს მოწმით, კითხვით და გამოძიებით, მათის საჩივრის მართლად შეტყობას ეცადოს, არც ფიცხლავ სამართალი ქნას, უნდა ორგვერ, სამგვერ, ხან ერთად, ხან ცალ-ცალკე ალაპარაკოს, თუ გრძელი და ღიდი რამე საჩივარი იყოს ორისავე სიტყვა მღივანმა დასწეროს, რომ არ დაავიწყდესთ. და მერმე ცალკე გასინჯონ, ეცადნენ მართლის შეტყობასა და უფიცრად მათს გარიგებასა და თუ არ იქნას და უგვეროდ არ მოხდეს, მერმე ეს რომელიც აგაეხი და მოსამართლეები დაგვიწერია ვისს საჩივარს, რომელი აგა შეეფერებოდეს ის დასდვან და იმითი გაატანინონ, მაგრამ მოსამართლე თუ ან ქრთამით, ან მოყუწობით, ან მუსაიბობით, გინა შიშით, ანუ სიყვარულით და ან მტერობით ერთს მეორეზედ მიუდგა არ იქმნების, არც სამართალი მოხდების, არც მტყუანსა და არც მართალზე ქრთამი არ არის და არც მოსამართლემ უნდა ინდომოს და აღილოს, თორემ ძნელი ცვირთი დაუცს აღსაკიდებლად ბეჭთა თვისთათვის.

4. უფროსი ერთს სამართალს გაგზავნილი მოსაქმე გამარულებინებს სამართალს, ამიტომ რომე ერთს მეორეში მიხდომას ან სამზღურის ცილობა რომ გარდაეკიდებათ თავი-მოსამართლე მღივანბეგი ხომ ვერ წავა და იასაულის გაგზავნიან. „გასინჯე, მოკითხული ჰქენიო და მართალი ამბავი მოგვიტანეო.“ თუ იმ იასაულმა ღმერთი ჰგმო და ქრთამით მოსამართლეს მრუდი ამბავი მოუტანა, მოსამართლემ რა ქნას, მაგრამ ასრე უნდა მღივანბეგს, გინა სხვა მოსამართლეს ამ გვარის საქმისათვის სხვა რიგი ჭკუვის-მყოფელი, უქრთამო, მართლის-მთქმელი, სამართალზედ ცნობილი იასაული ჰყვანდეს და ის გაგზავნოს და გაწერომისათვის დაჭერისა იასალი სხვა უნდა ჰყვანდეს და იმას გაგზავნიდეს.

5. სამართალში თუ უფროსმა მოსამართლემ და მსაჯულმან არა ჰკითხოს რა გინდ უფროსი და ჭკუა მყოფელი კაცი იყოს და იქ იჯდეს, სამართალი არ უნდა თქვას, არც უნდა რომელსამე მოეხმაროს და როდესაც მსაჯულმან ჰკითხოს, ღუთის წინაშე რასაც მიხუდეს სწორე და მართალი უნდა თქვას და არ დაზოგოს.

6. საქართველოს რიგი და სამართალი ექვსი არის რომე ამითი თავი იმართლებს: პირველი ფიცი, მეორე შანთი, მესამე მღულარე, მეოთხე ხრმალი, მესუთე მოწამე, მეექვსე ცოდვის-მოკიდება. ამათ თითოს და თითოს თავისი საზღური აქვს, თუ რომელ როგორს საქმეზედ უნდა დაუდვას და ქნით როგორ უნდა ქნას თვითოეულადცა გამცნებთ.

7. ხმალი შეიგანება მეფეთ ორგულობასა და ღალატზედ, მეფის სალაროს გატეხაზედ, ხაცისა და საყდრის გატეხაზედ და მსგავს ამათებრზედ ამ წესით უნდა

რომე ან რომოცსა ღ ან ნაკლებს დღემდინ ალოცონ ღ თითო წიგნი დაუწერონ ასე რომე. „სასწორო და სამართლო ღმერთო, მე ესე და ეს კაცი, გეაგები ღ გეხვეწები სხვას ჩემს დანაშაულს დღეს ამაში ნუ მკითხავ, რასაც ეს კაცი მიადებს ღ მეწამების, თუ იმაში უმართლე ვიყო ღ არას ვერიო, იმისი თავი მე დამინარჩუნე, თორემ ჩუმი თავი იმას დაანარჩუნეო.“ ამ რიგი წიგნები ორთავ უნდა დაუწერონ ან ყელზედ ღ ან შუბის ბუდესთან შეაბან და ის შესაბმელნი კაცნი როგორც შეეძლოსთ ისრე შეეკაზმნენ, ერთი თავს მოედნისას ღ ერთი ბოლოს დადგენს, თითო მემართანზე ჩაატანონ უიარაღონი, რომე თითოს ფარისა ღ მართანის მეტო იმათ არა იქონიონ რა. რა რომ დაპირდაპირდნენ გაუშვან და შეუტონ. მემართანებრ არ უნდა მიეშველნენ, სანამდინ ერთი არ გადავარდეს, რა რომე ერთ ერთი გადავარდეს, მაშინ მემართანები მიეშველნენ ღ არ მოაკუთოვინონ ღ მეფეს მოართვან ღ მერმე მეფეს ვით ხამდეს ეგრეთ ქმნას, მეფე ღ ჯარნი იმათს შეტევებას შორილამ უნდა უყურებდნენ, რომე მოყურებით მხ. სხვა რიგად არვინ მიეშველოს, რომელიც გარდავარდების ღ ან გაიქცევის ის გამტყუნებულნი, აქმნება ის იარაღი გარდავარდნილისა გარდამგდებისა არის ღ ცხენი მემართანისა

8. შანთი ღ მღუღარე ორივე ერთი არის, ამისი ასრე უნდა, ალოცოს იგი კაცი, რომელსაც შანთი ან მღუღარე გაუჩინონ მოედანსა შინა ან სხვას გამოსაჩენს ალაგს საღმე წყალი ადუღონ, ზედ ჩხირი გადუღვან ქვამზედა ღ ძაფით ან რკინისა ღ ან სპილენძის უნაწილო ჯვარი, რომელზედა სახე არ იყოს გამოყვანილი, გინა ვეცხლისა იყოს, ჩაჰკიდონ ღ რა ადუღდეს წყალი ღ გარდამობრუნდეს, გარდმოიღონ ღ მან კაცმან ჩაჰყოს ხელი სახელსა ზედა ღუთისასა ღ ის ჯვარი აშოილოს, მასუკან ფიცხლავ პარკში ხელი ჩაუდვან, დაუბეჭდონ, შესამეს დღემდინ ისრე იყოს, მერმე გაუსხნან, თუ არ დასწვია, მართალი არის ღ თუ დასწვია მტყუნაი არის ღ რასაც ჰსწამობენ გარდახდევინონ.

9. შანთი ასრე არის. რკინა რამ გაახურონ, რომ გაწითლდეს, მქნელს კაცს ზელობედ ქალღი უნდა დაადვან, მერმე ზედ ის გაწითლებული რკინა ღ რა რამ დაადვან მაშინვე სამს წინ უნდა წახტეს ღ მერმე წახლოვმილმან უნდა გარდავარდოს, თუ არ დასწვა მართალი არის ღ თუ დასწვა გყუილად გამოვა ღ გარდასახადი გარდახდევინონ. ჩს მანთი მაშინ აედებინების რომე, ან ბაცონის ღალაფა ღ ორგულეა, ან საყბრის ღ ხატის გატეხა, ან ბოზობა, ან მსგავსი ამისი შეემთხვას.

10. თეცი ასრე არის. ერთის ხარის შეწამებაზედ, უმთხრობლოდ რომ შესწამოს ერთი შეუგდებული მოწამე არის ღ თუ მთხრობელით ჰსწამობს შეგდებული მოთეცარი უნდა, აგრეთვე რამდენის ხარის საქმე იყოს იმდენი მოთეცარი შევარდების თავის ყადარი, უმტერ-უმოყურო მისი, ვარეშემო მისინ ხეობისა

თავის ბატონისა და იმ მფიცებელის ბატონის ყმის გარდა უნდა სხვის ყმა შეადგონ. იმ შეგლებულში ნახევარი იშოვოს და ერთი იმდენი შეუგლებელი! თანუ მიიყოლიოს, ხატი, ვინც აფიცებს იმან იშოვნოს. იმ მოფიცარმან მღუღელს ხატი ხელში ჩამოართვას და ასრე უნდა თქვას. „ამისმან მადლმან და ამისმან განმაჴ ცხოველებელმან ღმერთმან, შენ მამავალო კაცო, რასაც მწამობ, სახელდობრივ ჩაიგნოს, მე იმისი არც მქნელი ვარ და არც არაზიცი რა.“ რა ეს სიყუჴა გაათოს მოწმებმან უნდა თქვან. „მართლა ფიცა, მაგისმა მადლმა.“ თუ ასე იფიცა გამართლებული იქმნების იგი კაცი და თუ ვერ იფიცა, რასაც სწამობს პასუხი უნდა გასცეს. მაგრამ ჩვენ ამასვე ვიცევით, რომ ყოველი მოსამართლე ეფიცის მოხდენას ეკრძალოს და სხვა რიგად მოჩივრის გარიგებას ეცადოს.

11. აწ ეს უნდა მოსამართლემ იცოდეს თუ ფიცით რომლისა არის, ვინც შესწამებს ვისმე რასმე, იმ შემწამებელმან კაცმან უნდა დაიფიცოს, ან ღღეს ვისაც მამული უჭირავს და შეეცილება ვინმე, ფიცით ვისისაც ხელთ მამული არის მისია, ის ასე დაიფიცავს. „ეს ადგილი ამ სამზღურამდინ, ამ ალაგამდინ, სადაც შეუძლია ჩაივლოს, ხატი ხელთ ეჭირვოს, იცყვის. აქამდის ჩემის ალაგისაა, ჩემი იყოს და ცყულიადაც მეცილებოდე.“

12. ერთი ესეც მამულის ცილებაში გარეშე მოფიცარი არ შევარდების, თუ ღიღი რამ მამული არის თითონ ის საპატრიოს კაცის შვილი უნდა აფიცონ, თუ უღაბლე რამ არის აზნაურშვილი უფიცონ, კიდევ მის უღაბლესედ მსახური, მათქვეითსედ გლეხი იქმნების, ერთ-პირ სოფელიც აფიცონ და იქმნების ის საპატრიოს კაცის შვილი თავის მსახურ აზნაურშვილით და ყმიდაც აფიცონ, მაგრამ მოსამართლისაგან კარგად გასინჯვა უნდა, თუ როგორს ადგილს შესცილებია, რამდენი ღღური არის, ან რამდენი საკომლო არის, ისე ასწონოს, იქმნების ღღურსედ ერთი მოფიცარი შევარდეს, იქმნების ორდღისა ზე ერთი შევარდეს, იქმნების ოთხი ღღისაზე ერთი აფიცონ კარგ-ავობაზედ ჰქეილია; ვენახი არის, თუ ფუძე, ან საწისქვილო, ან საბაღე გამოიხსნა უნდა, ჯერ ფასი დაადვან და მერმე მოფიცარნი ისე შეადგონ.

13. მოწმობით სამართლის ქმნა ასე არის, რომე მოწამე ღიღლ სწამთ და იცინა უფრო ბერძენთა, ფრანგთაცა და რუსთაცა და წმინდა საქარებაცა ბძანებს. მაგრამ აქ ქართლში უფრო არ გავუწესებიათ და ასრე იცინან: კაცმა თუ რასაცა საქმეზედ ასეთი მოწამე მოიყვანა, რომე იმ მოწამეს ღუთისა ეშინოდეს, სული იცოდეს, ჭკუა ჰქონდეს ან საღთო კაცი იყოს ან სიმართლის ხმა ჰქონდეს დავარდნილი და კაცისაგან სახლო იყოს, უნდა დაუგჴერონ, თუ არა ერთისა და ორის ამ რიგის კაცის დაგჴერება არ დაუწესებიათ, და ეს ხომ მოგვისსენებია ამისთანას კაცს დაეგჴერების და სხვა რიგი კაცი თუ არის ათესა და ოცსა და ან ერთ-პირ სოფელს

მოწმობას დაუგვირებენ, თორემ ნაკლებს ძვირად დაუგვირებენ, ზემო რომე მოწმების ქება დაგვიწერია იმგვარი კაცი ორიც რომ მოიყვანოს მოსამართლემ უნდა დაუგვიროს ჰ აღარ აფიცონ, მაგრამე მოსამართლემ თუ ცყუვილი მოწმობა ჰ მთხრობლობა შეაჩნია ვისმე დიდი ნასალი უნდა უყოს, რომე სხვამ აღარავინ მოინდომოს.

14. ცოდვის მოკიდებისა ასრე არის. დიდი საქმე ცოდვით არ გადასწყდების, ერთი მარჩილისა ან ცოცხად უფროსი ან უცმროსი საქმე უნდა იყოს, მაგრამ იქმნების ასეთი კაცი, რომე იმისგან ცოდვის მოკიდება ჰ სულზედ შევარდნა ძროხაზედაც დაეგვირებოდეს. ცოდვის მოკიდება ასე არის, რომე ვისაც ამგვარი რამ შეეწამოს იმ კაცმან ის შემწამებელი კაცი ზურგს აიკიდოს ჰ ასრე უნდა თქვას. „შენიმც ცოდვა მეორედ მოსდევას მცა მაქვს ჰ შენდა ნაცულოდცა მე განვიკითხები, თუ მე ეგ მიქნას.“ თუ ამ რიგად ეს შეიძლო აღარავინ რას ემართლების ჰ თუ გერ მოიკიდა ჰ რასაც სწამობს უნდა პასუხი გასცეს.

კარი თეთრის გარიკებისა.

15. ეს თეთრის გარიკება ამისთვის დავსწერეთ, რომელ, თუ კაცმან ეს არ იცის ან შაური, ან უხალთუნი, ან აბაზი, ან ასლანი, ან მისხალი, ან ფლოური, ან ხუთი აბაზი, ან თუმანი რა ერთი არის, სისხლის მიცემაში ვერას გაიგებს, რომ იმდენი სისხლად გაუჩინონ. პირველს ჟამურს თეთრს გიორგაულს ეძახდნენ ის თურმე საქმობდა სისხლშიდაცა ჰ ის გიორგაული, რა ერთისაც წონა ყოფილა იმ ძველს წიგნებში სწერია ჰ იმითი იცნობთ, კიდევ ერთი რიგი სხვა თეთრიც ყოფილა კირმენაულს ეძახდნენ.

16. ახლა ჩვენი ჟამის თეთრი ეს არის ჰ ასრე იანგარიშების, ოთხი ხაშხაშის მარცხელი ერთი ფეცვის მარცხლის წონა არის, ოთხი ფეცვის მარცვალი ერთი ქერის მარცხლის წონა არის, ოთხი ქერის მარცვალი ერთი ცერცვის მარცხლის წონა არის, ოთხი ცერცვის მარცვალი ერთი დანგი არის, ერთს ცერცვის მარცვალს ყირათიც ჰქვიან. ექვსი დანგი გინა ოცდა ოთხი ყირათი ერთი მისხალი იქმნების. ერთი მისხალი ორშაურ ნახევრის წონა არის, ყიზილბაშნი უხალთუნს ეძახიან, ჟრუმნი ჰ ფრანგნი გიორგის. ოთხს შაურს აბაზი ჰქვიან, ფრანგნი თულის ეძახიან. ხუთი აბაზი ერთი მინალთუნი არის. ათი მინალთუნი ერთი თუმანი არის. ჰ ეს ერთი თუმანი თექვსმეტი მარჩილი ჰ ორი აბაზი იქმნების. ოც-და-ათ თუმანს ჟრუმნი ერთს ქისას ეძახიან. ფრანგულის თეთრის ხახვლები სხვა არის; მაგრამ აქ ამ თეთრზედ, როგორც ეფასების ისრე იქნების. სამშაურს ფრანგნი რუბს ეძახიან. ორი შაურის წონა ოქროს, რომ მისი დალი აგდეს ერთი ფლოური

არის, ამ ფლურის ფასი ღრო არის შეიღ-აბაზად ფასობდეს, ღრო არის შეიღ-აბაზ უხალთუნად, ხან ერთშაურ ნაკლებადცა იქმნების.

17. აწ ეს სცან მოსამართლემ ჭ გამრიგემ, თუ რასაც ფერს სისხლში, რომელს გვარს ჭ რა რიგს კაცს რას საქონლიდამ მიეცემის; ქართლში მსახლო-ბარი დიდი თუ მცირე, საღთოგანი, თუ ერის-კაცი, რამდენ კეცად მალლად ჭ და-ბლად გაგვირიგებია ჭ დაგვიწერია, იმასაც ესევ წიგნი შეგაყუობინებს ჭ თუ-თოეულად გამცნებს.

18. გლეხის კაცის სისხლში ძროხა იყო გაჩენილი, რომე ერთის გლეხის სიკუ-დილისათვის სამოცი ზროხა იყო გაჩენილი, მაგრამ ჩვენ თეთრად დაგვიწერია, ქართლში მაგდენი თეთრი არ არის ჭ ისრევე გლეხის კაცისა ჭ მსახურისა სის-ხლში ძროხა, ცხვარი, ცხენი, იარაღი ჭ სახლის სახმარი: რკინა, რვალი ყველა დაიჭირვის.

19. აზნაურშვილისათვის შესამედი თეთრი არის, თუ ოქრო, ვეცხლი დაეჭირ-ვის ჭ იმ ორს წილში ფარჩა, იარაღი, ცხენი, სპილენძი, ძროხა, ცხვარი ჭ ცუვეც დაეჭირვის.

20. შუათანას ჭ მის ქვემოთმან თავადმან სისხლის ნახევარში თეთრად ოქროდ, ვეცხლად ჭ ფარჩად დაუჭირონ ჭ ნახევარში ცხენი, იარაღი ჭ სპილენძი დაუჭირონ.

21. ამის უმაღლესმან თავადმან ჭ იმ ერთს დიდებულს თავს კაცს გარდაის მისის სახლის შვილმა ამით უნდა დაუჭირონ, თეთრი, ოქრო, ვეცხლი, ყმა, მამული, ცუვე, იარაღი ჭ რვალი.

22. სულ დიდებული თავადი რომ დაგვიწერია, იმისთვის ოქრო, ვეცხლი, თვალი, მარგალიტი მისის ფასით დაეჭირვინების; იქმნების თავისის ნდომით ჭ რჩევით იარაღი, პირუცყვი ჭ რვალი დაეჭირვოს.

23. არიან ზოგნი თავადნი ჭ აზნაურნი ძველთათვან ხელმწიფეთათვან სისხლის გა-ნაჩენები აქვსთ, ამისი ჩვენ არა დაგვიწერია, ამიგომ რომე არიან თავადნი მაშინდელს დიდებაზედ ისევ მოუშლეღნი იუვნენ ჭ არიან ზოგნი ჩამომცრობილ იუვნენ ჭ ზოგნი მდაბალნი ამაღლებელ იუვნენ; ამიგომ იმ ძველის განაჩენებით თუ არ მოუშლეღის დიდებულისას ჩვენ ვერას ვიცყვით, რომლისაც მოსამართლის ჟამში მათი საჩივარი ჭ განაჩენები მოვიდეს იმისი იმან იცის; მაგრამ მე ასე მგონია იმ ძველს განაჩენებზედ სა-მართალი ძნელი იუოს, ამიგომ რომე მაშინ ქართველი ბატონი დიდი ხელმწიფე ყოფილა, დიდი ალაგი ჰქსტერია ჭ მისს თავადთაც მამული ჭ მორჭმა ბევრი ჰქო-ნათ, ამიგომ ის განაჩენები უბრძანებიათ; ახლა მაშინდელზედ ქართველს ბა-

ცონსაც ბევრი აკლია ადგილი ღ მის თავადი მამულზედ დამცრობილა, გა-
ყრილან ღ მისი სიდიდე თვითანვე დაუჩაგრავთ. იმ განაჩენით იმას სისხლი რო-
გორ აეღების ღ ან მიცემას როგორ შეიძლებს ვინმე; რაც ახლა სისხლები გა-
გვიჩენია, ვექობ, ესეც კმარ იყოს. ესეები მოსამართლეთ კარგად გასინჯეთ ღ გა-
მოიძიეთ, როგორც კაცი მამულით, კაცობით, ბაცონის-სამსახურიც, ცინით, მონა-
სკრით ღ უფროსის კაცის მოყუსად მოკიდებით ამაღლებების, სისხლი გაუდიდე-
ბის, ისე გაყრით, მამულის მოკლებით სისხლიც მოაკლების

24. ერთი ესეც უწყოდეს მოსამართლემ, რომე რა დიდი საქმე ღ დიდროანს კაცში
სიკუდილი ღ რაგინდა რა სისხლი მოხდეს, ერთი მეორეს მოყუსობით, მოხმარე-
ბას ღ მიშველებას შეფე ღ კათალიკოზი ნუ აქნევიანებს, ნურც ერთს მეორის
რბევას დაწყებინებს ღ ნურც ვინ მოინდომებს, თორემ მიმშველისა ასახისი ღ
მარბიელის კაცის დაგვიწერია ღ ისე ჩივილის ღ არც შერჩების. რა ამ-გვარი სა-
ქმე ქვეყანაში მოხდეს, ასრე უნდა მათ შუა ხელმწიფემ კაცი დაუყენოს, ერთ-
მან-ერთზედ არლა მიუშვან, კიდეც სიკუდილი ღ ღუთის საწყენი საქმე აღარ იქმნას
რად, ან რბევა არ დაუწყონ, გლეხი ღ მამული არ მოეთხაროს; ორნივე დაიბარონ
ეპისკოპოს დარბაისელთ შემოყრით ღ დახლომით, ჯერ ერთი აჩივლოს, ის საყე-
ნოს, გაიცალონ, მისი საჩივარი დაწერილი იქონიონ, მერმე მეორე მოადი აჩი-
ვლონ, მისი საქმე ღ საჩივარიც ისე ქნან, ბევრჯელ აჩივლონ, ბევრჯელ გასინ-
ჯონ, ფიცი მოხდეს, თუ ისრე სისხლი. იმ სისხლის მესამედი მეფემ ღ კათალი-
კოზმან იპაციონ; ეგრე კიდეც სხვა სხვას დარბაისელთაც პაცივი დაედების გასინ-
ჯვით, თუ როგორი საქმე არის, ნდომით მომხდარა ის საქმე, თუ უნდომთ
(უნდომლად), კარგად გამონახვა უნდა.

25. ქეფის ღ კათალიკოზის საქმე უკადრისი თუ რაც რამ ფერი ორისავე
სწორი არის; ამიკომ რომ ერთი ხორცის ხელმწიფე არის ღ მეორე სულისა,
კურთსევა ღ პაცივიც ღუთისაგან ღ კაცთაგანცა სწორე აქსთ. დასტურ მეფეს
უფრო პაცივის სცემენ, მაგრამ ხორციელის შიშით იქმონენ, ამიკომ მათი საქმე
ჩვენ სწორად დაგვიწერია. თუ არა ჰსჯობდეს, ვინც უკეთ იცოდეს ჩვენ ნუ რას
გვაბრალებს იმან დაწეროს. ნუმცავინ იკადრებს ღ ნუმცა ვის შეემთხვევის ესე
ვითარი, რომელი ანებს ხორცსა ღ უმეცესად სულსა, ნუცა საღთო კაცი ღ
ნუმც სხვათა ქეთა აღამისთა, რომელსამე ვხმობ ესე ვითარი. ნუ თუ პირველით-
განვე სამოთხილამ მამისა აღამის გამოძიებელმან, მარადის მტერმან ღ მბრძო-
ლმან უხილავმან ეშმაკმან თვისითა მანქანებითა ღ საბრხე გებითა აღზრას ბუ-
ნებანი კაცთანი შურად ღ კვლად კაცისად, გინა საღთოგანთა ზედან, გინა თუ
დიდებულთა ღ თავადთაზედან, ანუ თუ აზნაურთა ღ გლეხთა ზედან, ან მამა ქეს
ღ ქე მამაზედ, გინა ძმა ძმასა ღ მოყუსი მოყუს ზედან; ესე ვითარს საქმეს

შემთხვიოს, მასუკან ამის მეტი აღარა გაეწეობისრა, როგორც დაგვეწეროს ისე უნდა იქნას.

26. დიდებულის თავადის მთელი სიკუდილის სისხლი ათას ხუთას ოცდათექვსმეტი თუმანია. ამ დიდებულის თავადის ცოლად მთავარ-ეპისკოპოსის სისხლი. ამ მთავარ-ეპისკოპოსის სისხლი მეხუთედ ნაკლებად მიცროპოლიტის სისხლი.

27. დიდებულის ქვემოთის შუას თავადის სისხლი შვიდას სამოცდა რვა თუმანი. ამასთან ასრე დიდებულის სახლის კაცის შვილის სისხლი; ამასთან ასრე ეპისკოპოსის სისხლი.

28. ამას ქვემოთ მესამე თავადის სისხლი: სამას ოთხმოც ღ ოთხი თუმანი; ამასთან ასრე არქიმანდიტის სისხლი.

29. გადიდებულის აზნაურ შვილის სისხლი 192 თუმანი, ამასთან ასრე წინამძღურის სისხლი.

30. ამას ქვემოთ შუა აზნაურ შვილის სისხლი: ოთხმოცდა თექვსმეტი თუმანი. ამასთან ასრე მღვდელ-მონაზონის სისხლი; ამასთანვე ამის მეხუთედ სისხლ-დაკლებით მწირის მონაზონისა. ამ შუა აზნაურის მთელის სისხლი ცოლადვე დიდებულის დიდ-ვაჭრის მოქალაქის სისხლი.

31. ცალ-მოგვის მესამის აზნაურის სისხლი: ორმოცდა რვა თუმანი, ამასთან ასრე მღვდლის სისხლი. ამასთან დიდებულის ვაჭრის ქვემოთის მეორის ვაჭრის სისხლი.

32. ამასთან ასრე დაკლებით მსახურის სისხლი: ოცდა ოთხი თუმანი, ამასთან მთავარ-დიაკუნის სისხლი. ამასთან ასრე შუას ვაჭრის ქვემოთის მესამეს ვაჭრის სისხლი.

33. გლეხი კაცის სისხლი: თორმეტი თუმანი. ამასთან მეოთხე ვაჭრის სისხლი, ეს ასრე არის გარიგებული. გლეხის სისხლზედ ერთი ორად მსახურისა არის. მსახურზედ ერთი ორად ცალ-მოგვის აზნაურ შვილისა; ცალ-მოგვზედ ერთი ორად შუას აზნაურისა არის. შუა აზნაურზედ ერთი ორად დიდი აზნაურისა. დიდს აზნაურზედ ერთი ორად დაბლის თავადისა, დაბლს თავადზედ ერთი ორად შუა თავადისა; შუას თავადზედ ერთი ორად დიდებულისა. სხვა საღთო კაცისა ღ ვაჭრისა თან-უწერია. მეფისა, კათალიკოზისა ღ უფლის-წულისა არა დაგვიწერია რა.

34. ეს სისხლის განაჩენები რაც დაგვიწერია ძველად დადებულ დაგვიწერია; თორემ სხვისა არა დაგვირთავს რა; მაგრამე ზოგნი არიან ხელმწიფის მოხელენი სა-ქვეყნოდ, თუ კარზედ გამრიგედ, იმათი სიკუდილი ღ ქრილობა რომ მოხდეს ვის-განმე, იმათი სისხლი დიდებულთანაცა სდის, თავადთანაც ღ აზნაურთანაც. ვისაც ჯამშ

მოხდეს გვარობის სისხლს გარეთად სახელოს სისხლიც. ზედ დაურთონ ზე ისრე გაუჩინონ, ესეც არის თუ მოხელე, თუ სხვა ბაკონისაგან წარვლენილი ყმა ბაკონის სამსახურზედ მოუკლავსთ, იმისი კიდევ მეტი არის. თუ ხელმწიფემ იმ მქნელს არ უწურომა ზე თუ უწურომა რამე ის გვარეულობისა ზე სახელოს სისხლს, რაც გაუჩნდის ის აკმარონ.

35. დიდებული თავადი ეს არის: გაუყრელი ერთი თავი თითონ არაგვის ერთითავე, გაუყრელი ერთითავე თითონ, ქსნის ერისთავი, გაუყრელი ერთი თავი თითონ ამილახორი, გაუყრელი ერთი თავი თითონ ორბელი შვილი, როცა გაუყრელი ყოფილა ციციშვილიც; ამათთანკი არა ზე სომხითის მელიქიც ითქმის, ამათსა გარდაისად ამათსავ სახლის კაცებს ამათთან სისხლი არა ჰქდის. სხვა უფროსი თავადი რომ დაგვიწერია დიდებულის ქვეითი იმათ ოდენი სისხლი ედინების.

36. აწ ეს ვიწყით, უკეთუ მოიკლას დიდებული ზე მკუთელი იგი გამოჩენით იყოს დიდი კაცი იყოს, თუ დაბალი, მეფის აზნაური, თუ თავადის აზნაური, მოკითხული ჰქენით, რასათვის მოუკლავს, თუ ამხანაგი არის ის დიდებული ზე გამოჩენილი სისხლი მართებია ზე მისთვის მოუკლავს, ეს ნამართები სისხლიც გაუსინჯეთ ზე იმ ახლის მკუდრის სისხლიც გაუშინჯეთ, შეადარეთ, რაც ნამართებმან სისხლმან შეიფარდოს ჩაარონინეთ ზე რაც მეტი დარჩეს მიაცემინეთ. ზე თუ კიდევ სხვამ უმდაბლემ დიდებულ-სქვეით მოკლას, მისი სამართალიც ამავე მიზანით ასრე უყავით ზე თუ სულ სიტყვა არა აქვს რა ზე ისე მოუკლავს სისხლები ხომ ჰქსწერია ზე როგორიც კაცი მოუკლავსთ ისე გარდაუხადონ.

37. თუ მკუთელი არაჩნდეს ზე ერთს კაცს მთხრობლით, თუ ცილით შესწამონ, უნდა მოსამართლემ გამოიკითხოს, თუ რას გზით ჰქსწამობენ ზე რა არის მიზეზი, როგორ უქნიათ, რა გვარად მოუკლავთ, ესეები ათქმევინონ ზე თუ ამგვარის გამოკითხვით ზე ძეხნით შეაჩნიონ, როგორც გვითქვამს, ისრე უნდა გარდაიხადოს, თუ ამით ვერ გასცეხონ ზე დიდებულის კაცის სისხლს უმცროსს ცილით ჰქსწამობდეს, ასეთს რომე იმ უფროსის კაცის ყმის ყადარი იყოს, ან მეფის აზნაური იყოს, ამაზედ ან მდურლით, ან შანთით თავი იმართლოს, თუ ან უმცროსი ამხანაგი იყოს ზე ან ცოლი ფიცი დაადონ; მაგრამე ფიცის დადება ასრე უნდა, თუ დიდებულით იფიცოს ოთხი შეუგდონ ზე იმისგან ორი იშოვნოს ზე ისრე ფიცოს; თუ შუას თავადით აფიცონ ორმოცი შეუგდონ ზე ოცი იშოვნოს ზე მით იფიცოს ზე თუ უმცროსის თავადით აფიცონ ასოცი შეუგდონ; ზე სამ-ოცით შეჰფიცოს, თუ ვერ იფიცოს ზემორებრ სისხლი გარდაიხადოს.

38. თუ მთხრობლით სწამობდეს ზე დამწამებელს მთხრობლის ცოლი ყმა ჰყვანდეს. ხმალში გააცნოს, თუ მთხრობელს გაემარჯვოს სამთხრობლოც

მისცეს ღ სისხლიც ღ თუ მთხრობელი გარდმოვარდეს მთხრობელიც ხელ-
შეკრული უნდა მიეცის ღ მთელი სისხლიც; მაგრამე თუ ღიღებულის სისხლი
ღიღებულს ეწამების ღ მათი მთხრობელი შუა თავადი არის, ღიღებული ღიღებულის
საქმეზე შუა თავადს ხომ არ გაჭყვევბის ღ შუა თავადის ცოლი ყმა ხომ არ ეყოლე-
ბის, რომ გააცანოს, ამაში სმალი ხომ არ მოხლებბის ღ ისრევე ან ფიცით ღ ან
მოწმობით გაიმართლებენ თავსა.

39. თუ ღიღებულის სისხლის შუა თავადს შეეთქვას, გასინჯეთ, თუ ცილის წამე-
ბით არის, უნდა, ან მოწმით, ან ფიცით, ან შანთით გამართლდეს ღ თუ ეს შეწა-
მება მთხრობლით არის ასრე უნდა იქმნას; თუ რომ მთხრობლის ღარი ყმა
ჭყვეანდეს სმალი გაჭყვევს, თუ არა ღ თითონ გაჭყვევს. თუ რომ ღაუმარცხდეს
სისხლი მისცეს, თუ არა მთხრობელს ღაუმარცხდეს, მთხრობელი ხელ-შეკრული
უნდა მიეცეს ღ მთხრობელმან მთელი სისხლი გარღაუნადოს გარღამგლებსა. თუ
ვინ იცის მთრობელს გარღამგლებულის სისხლის მიცემა არ შეეძლოს მთხრობე-
ლი ცოლშვილით უნდა მიეცეს.

40. თუ ან უმცროსს თავადს, ან აზნაურთ, ან მსახურთ შეეთქვას ღიღებულის
სისხლი თავად ცილი არ შეეწამების, რომე ღიღი კაცი არც იკადრებს ღ
არც საქნელი არის, რომე შესწამონ, ღ თუ შესწამოს, ვით ღაგვიწერია ისე უსა-
მართლეთ ღ თუ მთხრობლით შეეწამოს მთხრობელი ღ იგი კაცი სმალიმან გა-
ასამართლოს, თუ მთხრობელი გამცყუნდეს, მთხრობელი ღა სისხლი ორივე მიეცის
ღ თუ ღამწამებული კაცი გამცყუნდეს მკუდარს სისხლი უნდა მიეცეს.

41. გლეხის სისხლის შეწამებაზედ სამოცი მოფიცარი შევარდების ღ ოცდა
ათი უნდა იშოვნოს, ასეთი, როგორიც ზეით ღაგვიწერია ღ ოცდა ათი სხვა მი-
იყოლიოს ისრე იფიცოს.

42. ხმათი სისხლი არ ითხოვების ღ არც გაჩნდების, ერთი ესე რომე ომში
კაცი კაცს შემოაკუდეს, მეპირისპირე მეომრისა, მეორე რომ კიდევე კაცი თავისის
ღროშისა უცნობლად შემოაკუდეს, უმცერო ღ უქიშპარი ღ თუ ქიშპნი ღ ნამცყე-
რალნი ყოფილან ღ მკუდრის პაცრონი შესწამებს, განზრახვით მოჭკალო, იმას
ან ჯერი ან სისხლი უნდა. მესამე მისღომის სიკუდილის სისხლი არ არის, რომ
ღამსუდარმან მოკლას, მაგრამ ბაცონი, რომ თავის ყმას მიუხუდეს იმისი არ გვი-
თქვამს. მეოთხე, ყმა რომ არ იყოს მისი ღ ერთმან კაცმან კაცს საკუდავად შეუ-
ციოს ღ იმ უმცროსმან კაცმანგარიდოს ღ უფროსმან სმალი შემოჭკრას, მეორე კი-
დევე შემოსაკრავად მონინდომონ ღ ანლა იმ უმცროსმან დასწროს, მოჭკლას, თუ დას-
ჭკრას, არც მისი სისხლი ითხოვების; ამიგომ რომე თავის სიკუდილის შიშს უქმნე-
ვინებია, ღათობად ისიც კმარა, რაც პირველზედ ღაუთმია, ღ თუ იმ ერთს შეკუ-
რას გარეთადიმ უფროსს მეორეს ხლმის შემოკურა აღარ მოუნდომებია ღ უმცროსს

შემოუკრავს, მოუკლავს, თუ დაუჭრია უმცროსმან სისხლი მოსცეს, მაგრამ მისი უწინდელი ქრილობაც უნგარიშეთ. მეხუთე თუ სწორმან სწორს შეუცია ღმადს ხელი გაიკრა ღმ იმ მეორემ ამ შემტყვებელს უწინ შემოჭკრა ღმ ლსჭრა, თუ უნდა კიდევ მოკლას, ვერას შეუა. მეექვსე: თუ ან ცოლზედ, ან შვილზედ კაცი იყოს თუ ქალი სხვა კაცი დაახელოს, მოკლას. მეშვიდე. თუ მოახლოზედ დაახელოს ღმ მოკლას, მაგრამ ამას ცოცხა რამეი გაუჩსდების სამარხივით. მერვე თუ ბაგონმა უმის ცოლს უაშიყოს, ან ღამე ან ღღისით ღმ ცოლთან საწოლად დაახელოს ღმ მან კაცმან მოკლას, ღღი იყოს თუ მცირე სისხლი არ გაუჩსდების. მეცხრე. თუ კაცმან თავისი ცოლი ბოზობაზედ დაახელოს ღმ მოკლას არც კმისაგან ღმ არც ნათესავთაგან სისხლი არ ეთხოვების. მეთე რომ კაცს ქურდი შეეპაროს ღმ ის ქურდი მოკლას თავის სახლში.

43. აწ ეს ასე გასინჯეთ, რომლისაც ღღისა ღმ მცირის სისხლი რაც არის ის ზომ სწერია ღმ იმითი მოსამართლემ შეიცყოს ღმ ისრე ღღის ღღობით ღმ ცოცხას ცოცხობით გაუჩსდეს; მაგრამე ესეც უნდა იცოდეს, თუ რას ასოს ღმ როგრს ქრილობას რა სისხლი აქუს ღმ ან როგორი საქმის თვის რა სისხლი გაუჩსდების, ამას ქვეით თანუწერია ღმ ისე გააჩსდეს, რასაც გვარისა იყოს ასრე მიაცემინებდეს.

44. თუ ორიე თვალი, ან ორიე ხელი, ან ორიე ფერხი, კაცმან კაცს ასე დაუშაოს ღმ ასრე წაუხდინოს, რომ არც ერთის თვალით აღარ ხედავდეს, არც ერთი ხელი აღარ სახმარ იყოს, ღმ არც ერთი ფეხი აღარად სახმარ ჰქონდეს; ამაში ორიე რომლითაცა ასრე აქუს იმ კაცისა სიკუდილი არის, ღმ ორის თვალისათვისაც შთელი სისხლი, ორი ფეხისათვისაც ღმ ორი ხელისათვისაც რასაც გვარისა იყოს.

45. კაცის აგებულება სისხლში სამწილად არის გაყოფილი, ცალი თვალი კაცის მესამედი სისხლი არის, აგრეთვე ცალი ხელი, აგრევე ცალი ფერხი. ასე რომ ცალი თვალი ასე დაუშავდეს, რომე სულ ველარასა ხედვიდეს, ღმ ან ცალი ხელი ასრე დაუშავდეს, რომე არც ერთი თითი სახმარად არ მოურჩეს ღმ ან ცალი ფეხი ასე დაუშავდეს რომე სახმარად აღარჰქონდეს, ამაებისათვის მესამედი სისხლი მიეცემის რასაც გვარისა იყოს; მაგრამე თუ ხელი სრულ არ დაუშავდეს ღმ ერთი თითი დაუშავდეს, მაშინ შთელის ხელის მეხუთედი გაუჩსდების, აგრევე რამდენი თითი დაუშავდეს ყველასათვის ამ ანგარიშით გაუჩინეთ.

46. თეხის თითი ხელის თითთან არ ჩავარდების; ამიტომ რომ არც ხელის თითის ოდენი სახმარობა შეუძლიან ღმ არც გამოჩინით სახირად დაინახების ხელსავით. ამაღ ერთის ფეხის თითს ნახევრის ხელის თითის სისხლი აღინეთ, რომე ორის ფეხის თითი ღმ ერთი ხელის თითი სწორზედ ჩავარდების.

47. წინა თუ უკანა კბილი, რომელიც ჩაგდებინოს ვინმე, ორივე სწორე არის, ამიტომ რომე წინა სახინრად დარჩების ღ უკანა ჭამაში დააკლდების, ამაღ ერთს კბილს ერთის ხელის თითის სისხლი გაუჩინები, ამიტომ რომე რამდენი კბილიც ჩავარდების იმ კვალად გაჩნდების.

48. წარბს ქვეით ღ ყელს ზეით თუ კაცმან კაცს ასეთი ჭრილობა დაჩინოს, რომე ძალიანად მოკვეთინოს, იმ ნაკვეთს ნეკი გამოვევლებოდეს, ან სახინრად სახედველად დაღრეჯილ იყოს ღ წაეხდინოს, ან ყური გავარდნოდეს, ან ცხვირი გავარდნოდეს, ამაების თითოსა ღ თითოსა თვის ერთი კვლის სისხლი გაუჩნდების.

49. სხვას ჭრილობისა ასრე არის: ცანზედ, მკლავზედ, ბარკალზედ ღ წვიგზედ, თუ რასაც ადგილს კაცი დაიჭრას დაუშავებლად, თორემ დაშავებისა ხომ დაგვიწერია, ის ჭრილობა ქერის მარცვლით გამოზომონ, რამდენიც ქერის მარცვლის ზომა დადგეს მარცვალზედ ერთი ზროხა გლეხისა არის დადებული. ზროხა ორ მინალთუნათ ჩავარდების, მსახურის ქერის მარცვლის ჭრილობაზედ ოთხი მინალთუნია. ცალ-მოგვს აზნაურზედ რვა მინალთუნია, შუას აზნაურზედ თექვსმეტი მინალთუნია, დიდს აზნაურს შვილზედ სამი თუმანი ღ ორი მინალთუნი, დაბალს თავადზედ ექვსი თუმანი ღ ოთხი მინალთუნი, შუას თავადზედ თორმეტი თუმანი ღ რვა მინალთუნი, დიდებულზედ ოთცდა-ხუთი-თუმანი ღ ექვსი მინალთუნი, მაგრამ თუ ან თოფით, ან ისრით, ან შუბით, ან ჯიქურად დაჭრილი არის, რა ერთიც სანახავი რკინა ჩავა, ან ფილთას უსაქმია ის უნდა ქერის მარცვლით გაზომონ ღ იმ სხვას ჭრილობაზედ ერთი ორად გააჩინონ; ამიტომ რომე ამ გვარის იარაღით დაჭრილი უფრო გაირეგებოდა ღ ბევრს ქირს ნახევდა. თოფისა კიდევ უფრო მეტი გაჩნდების; მაგრამ იმასაც გასინჯვა უნდა, თუ რას ალაგსა აქვს გავარდნილი.

50. თუ სასაფლაოზედ სწორი სწორს დაესხას დიდი თუ ცოცა, უფროსი უმცროსს, გინა უმცროსი უმფროსს, ღ სასაფლაოს ხელი მიუყოს, ან საყდრის კარი შელეწოს, ან კედელი მოურღვიოს, ან სიწმიდის იარაღს ხელი მიყოს ღ წაიღოს, მისი სისხლი ძველადგან დიდად დადებული არის; მაგრამ ვითაც პირველით ასრე ჰგონებიათ: სასაფლაოზედ მისვლით ღ საფლავის ხელის ხლებით უთუოდ მკუდარი წაწყმდებისო, ცყუილი ზღაპარი ღ მოგონილი არის, საფლავის ხელის ხლებით მკუდარს არა დაუმარცხდების რა. ახლა ეს გავაჩინეთ, თუ სასაფლაოში მყოფი მიმსდომმან მოკლას, ღ სასაფლაოსაც ესეები უყოს, რომელიც ზეით დაგვეიწერია, მაშ სამი სისხლი მისცეს ერთი საფლავისათვის, ერთი სიკუდილისათვის, ერთი მიხდომისათვის ღ წანაღებიც უკლებად, აგრევე ჭრიალობისა ღ თუ არა მოკლას ღ არცარა საფლავს ჰკადროს ღ არცარა დაჭრას, ერთი მთელი

სისხლი მინც მისცეს, დედა-წულთ არევისათვის; თუ მიმხლომი ან მისი ასაბია მოიკლას, თუ დაიჭრას მისი სისხლი არ არის.

51. თუ სასახლესა ზ ცოლშვილში კაცი კაცს მიუხდეს, დაესხას რაც მოკლას ზ ან დაჭრას, ოროლი სისხლი მისცეს, რასაც გვარისა იყოს ზ წანაღებია ზ თუ არა მოკუდესრა, ზ დაიჭრას დაჭრილობისა თვის ორი სისხლი ზ მიხლომისათვის ერთი მთელი სისხლი მისცეს; თუ მიხლომაში დედაკაცს შვილი მოსწყდა მისთვისაც მთელი სისხლი მისცეს, ზ თუ მიმხლომი ზ ან ასაბია მოკუდეს ან დაიჭრას, მისი სისხლი არ არის. ასაბიისა მან იცის ვისაც მოყოლია, აგრევე ასაბიის დაჭრილობისა თუ წანაღებზედ შესარჩილენ წამლებმან ფიცით შეიგყეროს, ამის მეტი არ წამელოსრაო ზ ისიც მოსცეს.

52. თუ ასეთს გლეხს დაესხას, რომე ახლოს იყოს სასახლეზედ მის ბაცონის ნახევარი სისხლი ზ იმ გლეხისა რაც მოკუდეს ზ დაიჭრას ორ კეცი სისხლი ზ წანაღებია მისცეს, საქონლის წაღებაზედ ფიცით შეიგყერიოს, თუ გლეხის პატრონი წამოუდგეს ზ მოკუდეს მთელი სისხლი მოსცეს; აგრევე ჭრილობისა ზ თუ მიმხლომი ზ ან მისი ასაბია ან მოკუდეს, ან დაიჭრას სისხლი არ გაუჩნდება.

53. თუ უსახლოს ზ უცოლშვილოდ სხვას თავის მამულში იყოს ზ ისრე მიუხდეს ზ დამხლომი მოკვდეს სისხლი ზ სისხლის მესამედი მოსცეს, ისრე ჭრილობისათვის, წანაღებისაც ზემორებრ ზ თუ მიმხლომი ზ ან მისი ასაბია მოკუდეს სისხლის ნახევარი მიეცეს.

54. თუ ისრე სოფელი მოურბიოს ზ პატრონი იქ არ იყოს ზ შეიცუოს ზ წამოუდგეს ზ მოკუდეს ის მარბიელი მისის სისხლისა ორი წილი ზ მესამედის ნახევარი მიეცეს, ზ თუ წამდგომი მოკუდეს მთელი სისხლი ზ სისხლის მესამედის ნახევარი კიდევ სხვა მოსცეს, ასაბიისა ზ წანაღებისა ზემორებრ იქნას.

55. თუ კაცი ასეთს დროს მამულის მოსარბევად ზ საავოდ მიუხდეს, რომ ან ქორწილი, ან ნათლობა ზ სიხარული ჰქონდეს, ან ჭირის დღე ზ მწუხარება დამართებოდეს ზ ამ დამართებულმან კაცმან უწყინოს ზ მივიდეს ზ მამულში მომხლომი შემოაკვდეს სისხლის მეექვსედი დააკლონ ზ თუ მამულის პატრონი მოკუდეს მთელი სისხლი ზ მთელი სისხლის მესამედი მიხლომისათვის მისცეს; დაჭრილობისაც და ასაბიისაც ისრე.

56. თუ ამ გჳარი საქმე უმცროსს უფროსმან კაცმან უყოს დათმობა მართებს; ამიგომ პატრონი ზ მოსამართლე იქნების, წანაღებს ხომ ისრევე მოაცემინებენ ზ საქმეს რაცომ გაიჭირვებს ზ თუ არ დასთმო ზ ის მიმხლომი კაცი მოკლას, მთელი სისხლი მისცეს. ამიგომ რომ უფროსობის პაცივი არ დაუძს

ღ თუ ეს მამულის პატრონი უფროსმან მიმხლომან კაცმან მოკლას, მთელი სისხლი ღ კიდევ სისხლის მეოთხედი მისცეს, აგრევე ქრილობისა. ღ მონარბევიც მისცეს.

57. ამ გვარს მიხლომაში, თუ სხვა-რიგად შეყრაში ღ ჩხუბში ერთი მეორეს რომ მოერიოს, თან ნულარ წაიყვანს თავის სახლში ღ იმითიც ნულარ შეარცხვენს ღ თუ არ ღაიაშალოს ღ წაიყვანოს, ნახევარი სისხლი გარდუხადოს, იარალი ღ წანაღებიც უკლებლად მისცეს ღ რამდენიც ყმა დაჭრილა ღ აჩნია, იმისი მთელი სისხლი მისცეს ღ იარალიც ღ რამდენიც იმისი ყმა დაჭერილი იმასთან წაეყვანოს იმათაც ნახევარ-ნახევარი სისხლი მოსცეს.

58. თუ შუა-მავალი მოკვედეს ბერი თუ მონაზონი, ქალი თუ კაცი, მოკითხული უნდა იქნას, თუ მართლის გამოჩენით ჩნდეს, რომ შუა-მავალი ყოფილიყო ღ არც ერთის მომხმარო არ ყოფილიყო სიკუდილისა ღ ქრილობისაც ორ-კეცი სისხლი უნდა მისცეს, როგორიც სისხლი სდიოდეს ღ თუ მომხმარო ყოფილა რომლისაზე, ვისაც მოხმარებოდეს მას ელაპარაკოს:

59. თუ კაცი კაცს არას ემართლებოდეს ღ მოღალატედ, ან გზაზედ საღმე სოფლად ღამით გამოსვლელს ადგილს, თუ სადაცა, იარალით სასიკვდილოს გამომეტებით დაუდგეს ღ ის საქმე გამოჩნდეს, რომე სდგომოდეს ღ მერმე იმ ხანად იმ კაცს აღარ გამოეფლოს ღ წამოსულ-იყოს, თავის გუნებით სიკვდილი სდომებია, მაგრამე ღმერთს მოურჩინია, რომე იმ გზაზედ აღარ გამოუვლია, ამისთვის მთელი სისხლი მოღალატემ იმ კაცს მისცეს ღ თუ გაიაროს, ან მოკლას ღ ან დასჭრას ორ კეცი სისხლი მისცეს, ერთი ღალატად დადგომისა ღ ერთი სიკუდილისა ღ თუ ამ უბრალომ კაცმან ის მოღალატე მოკლას მისი სისხლი არ არის.

60. თუ ასეთს კაცს ღალატად დაუდგეს რომე ემართლებოდეს ღ ერთი აუგი ღ მოყივება სჭირდეს ღ ემართლებოდეს, გასინჯეთ კარგად, ვინ იცის იმ ღამდგომან კაცმან მოკლას მისი საქმე ღ ამისი შეათარღეთ, ღ რაცაღა სჭირდეს აუგი იმ მკუთელს იმას გამოღით ღ სხვა სისხლი მოსცეს ღ მუსთღაღ სიკუდილისათვის კიდევ სისხლის მეხუთედიც მოსცეს ღ თუ იმ მიმავალმან ის ღამდგომი მოკლას ნახევარი სისხლი გაუჩინეთ ღ რასაც უწინდელს სხვას საქმეს ჩიოღა იმისი სამართალიც მისს სახლის კაცს უყავით.

61. თუ მისი სწორი კაცი ცოტას სამდურავისთვის თავის მამულში დაანელოს, იბრიყვოს, დაიჭიროს, შეკრას, აბჯარი აყაროს, წინ-წაიგოს, თავის საზღვარი ცემით გაარონინოს, სისხლის ნახევარი მისცეს, იარალი ღ წანართმევიცა, თუ ქრილობა აჩნდეს რამე მისთვის მთელი ქრილობის სისხლი მისცეს,

ბ თუ შეჩუპყრას ბ დაბას, ცუვედ ჩაგდოს, იმითი მოკუდეს ბ ან გამოიყენონ ნაცუვეები ბ ისე მოკლას, ერთ-ნახევარი სისხლი მისცეს, თუ წამლით მოკლას მით ეს მისცეს, საკანონო კათოლიკოზმა იცის.

შემოკლებით აწ ეს მოგახსენოთ, სისხლი ყოველს ფერზედ ზეით დაგვიწერია, სალოცა ბ საეროცა საცანჯველითა ბ უპაციურად სიკუდილისა ყველაფ, სწერია, ისე ქნან, მაგრამ თუ უმცროსს უფროსისათვის უქნია, ის უფრო მძიმეა ბ თუ უფროსს უმცროსისათვის უქნია ის უფრო მსუბუქია, ბ თუ სწორს სწორისათვის უქნია ის სწორია, არცა იწევს ბ არც დაიწევს, საცანჯველის სიკუდილში ბ რჯულის გარდამავალს საქმეში კათოლიკოზს აქვს ხელი.

62. თუ კაცმა ცოლი მოკლას უბრალოდ ბ გამოჩნდეს სისხლი როგორც დაგვიწერია ისრე მისცეს ბ საკანონოსი კათოლიკოზმა იცის, თუ გამოჩენით ქმრისაგან სიკუდილი არ იტოვდენ ბ ქალის ძმები ან წამლით, ან მორჩობით, ან იარაღით ქმარს სწამობდენ, ფიცით, მღუღრით, ან შანთით თავი გამოიმარტოლოს.

63. თუ ცოლი დაჭრას, ან დააშაოს, თუ ცოლს უნდოდეს სისხლი აიღოს, გამოართვას, თუ არა ბ ბოზობისათვის ცოლ-ქმარნი ერთმანერთს ვერ გაეყრებან.

64. მაგრამ კაცი რომ ცოლს საცანჯველად, უპაციურად ეპყრობოდეს ბ ურიგოს უშერებოდეს, მიუფემ ეს კაცი დაბას, დატუქოს ბ ავად მიეპყრას ბ კათოლიკოზმაც ასრე უყოს, მხვა ამას გაჩდა და რამ ცოლქმარობაში ურიგო რამ მოხდეს ის კათოლიკოზმა იცის.

65. თუ ცოლმა ქმარი მოკლას ან წამლით ან სხვას რითაჟე, გასინჯეთ რისთვის მოუკლავს, თუ ასეთი რამ უქნია რომ ემართლებოდეს თქვენ იცით ბ თუ უბრალო მოკვლა ეგეც თქვენ იცით, ღმერთმა ნუ ქნას ბ თუ ჩვენს კამში მოხდა ჩვენ ვიცით.

66. თუ ცოლმა ქმარს ან სცეს ბ ან დასჭრას, ღიღი გვემა ბ ცანჯვე უყოს კათოლიკოზმა; ცოლი ბ ქმარი რა გინდ სძულდენ ერთმანერთს უბრალოდ გაყრა არ იქნებეს კათოლიკოზმა წურთნით უნდა შეარიგოს.

67. თუ ქალს ბოზობა შეემთხვიოს, თუ უნდა გაუშვებს, რომე არცარა ამ სოფელს ეკითხვის, არცარა იმ სოფელსა ბ თუ უნდა არ გაუშვებს, ორივე კაცის ხელთ არის; მაგრამე, თუ გაუშვა, რაც მზითვი მოყოლია ისიცა ბ ბოზობით შექმნილი შეილიცა თან უნდა გააცანოს; მაგრამე თუ ამ მართალს ქმართან შეილი ჰყავს მზითვი მთლად არ მიეცემის, მიკომ რომ შეილსაც წილი აქვს ნახევარი, ან უმცროსი, ან რამდენიც შეილი ჰყავს შეილებს ბ დედას ყველას

თითო წილი მისცენ, რომელიც მზითვენი ავის ქნამდინ თითონ დაუხარჯავს თავის ნებით იმას ველარ ითხოვს.

68. ესე რომ ბოზობით შვილი ეყოლებინ, თუ ის უცხო კაცი იმ გაშუებულს ქალს შეირთავს, ხომ ის შექმნილი შვილიც იმისი არის და არც ქალის პატრონს და სისხლს მისცემს და ქმარსკი სისხლი უნდა მისცეს, და თუ არ შეირთოს შვილი იმ კაცისა არის, სისხლი მის ქმარს მთელი უნდა მისცეს და დედაკაცსაც ზეით დაგვიწერია ბოზობით რომ დააგდოს, შვილიც რომ არ ჰყვანდეს რაც დაუხარჯავს მზითვენი ჰქონდეს ის მაშინც უნდა დაუჭიროს.

69. თუ დედაკაცმან მეზობელსა, თუ მოყვასსა, თუ თავისს სახლში უმაჭანკლოს და გამოჩნდეს რასაც გვარის იყოს ის მაჭაკალი თავისის სისხლის ნახევარი იმ ქალის პატრონს მისცეს, თუ იმისი მიცემა არ შეეძლოს მაჭაკალს ყელზე საბელი მოაბან და ციციველი, ყელ-საბლიონი მარჯო ნიფხვით ოდენ სოფელი გამოაცარონ, დიდი აუგი არს ესე.

70. თუ ქალს კაცი გაუაშუიყდეს და ქალი არ აჭყვევს, თუ ან გუნებაში შეუვიდეს და ეს საქმე ქმარმან თუ მამამ და დედამ მის ქალისამ შეიყვოს, ქალს არა გარდახდება რა და მაჭაკალს ბოზობისმაჭაკალობის ოდნად გარდახდების კაცისაგან.

71. თუ ერთმან მეორის ცოლს უაშუიყოს და გამოჩნდეს, რომ მასთან ყოფილ იყოს და დააგდოს მისმან ქმარმან სრული სისხლი მისცეს და წაგვაროს, მისთვისაც მთელი სისხლი მისცეს; თუ იმ ქალთან არ ყოფილ იყოს და ფიცით თავი იმართლოს და თუ აშუიყობაკი ვერ ფიცოს და თან კი არ ყოფილ იყოს მისთვის მართლის ბოზობის ნახევარი სისხლი მისცეს.

72. თუ კაცმან უბრალოდ ცოლი დააგდოს მთელი სისხლი მისცეს და თავისი მზითვენი უკლებლივ მისცეს.

73. თუ კაცმან მისგან უდიდებულესის კაცის ქალი დააგდოს, რისაც გვარისა ის კაცი იყოს იმცოლი მთელი სისხლი მისცეს, მეტი არ ეთხოვების.

74. დედაკაცი ქმრის დაგდებას არა ღირსა და ნურც ჰკადრებს, და თუ ღმერთი შერისხდეს მისის უსირცხვილობით ქნას, რასაც გვარისა იგი კაცი სისხლი დედაკაცმან ქმარს მისცეს თუ ქალისათვის ან სამშობლოს უქნევისებია, სამშობლომ მისცეს, თუ უბრალო იყოს სამშობლო და აღარც ქალი შეინახონ, სამშობლოს სისხლი არ ეთხოვების.

75. თუ აზნაურმან ანუ გლეხმან მისგან უფროსი კაცი მოკლას ერთნახევარი სისხლი მისცეს, თუ მისის პატრონისაგან არა სცოდნოდეს ისრე ექნას მესისხლე კაცი თავის ნახეიდის მამულითა რაც ერგებოდეს და თავის კერძის საქონლით ცოლშვილითა ხელში მისცენ, რაც უნდა უფოს; თუ ძმანი და სახლის-კაცნი იმ კაცის სიკუდილშია და ჩხუბშია ერთი რჩევა და ერთი საქმე არა ჰქონიათ იმ მკუ-

ლელის კაცის მეც სხვას ძმას არა ნდომია ღარ რევიან ღარც ერთი არ მიუღება, როგორც დაგვიწერია ისრე უნდა იქნას, ღ თუ სხვა ძმანი ღ სახლის კაცნი რეულან ღ ერთად-უქნიათ ისრე ერთად ჰასუხი მისცენ.

76. თუ უძრახი კაცი ერთმანერთს შემოეყარნენ ღ ერთმან გზა დაუგლოს ღ გარიდოს, მეორე ნულარ მისღევს; თუ მისლიოს ღ ის გარიღებული მოკლას, ორ კეცი სისხლი მისცეს ღ თუ ეს მიმღევარი მოკუღეს მისმან სისხლმან ჩაიაროს, გზის დაგდება, რომელიც გვართ უმცროსი არის იმას მართებს ღ თუ გვართ სწორნი არიან, რომელიც ღლით უმცროსი იყოს იმან უნდა დაუგლოს, რომ არ დაუგღონ, ღ დაუშინონ, რომელიც მოკვედს სისხლი მისცენ; უწინ რაზე მღუ-რებულან მოსამართლემ ისიც გაუსინჯოს; მაგრამე გზის დაგდება, რომელსაც მართებოდეს ღ არ დაეგლოს იმას სისხლი დააკლდების. ამგვარს კაცსაც მართებს გზის დაგდება, რომ დამნაშავე თვითან იყოს, იმის დანაშაულზედ მღუმრობდეს უფრო მას მართებს.

77. გამოჩენილად მოწმით ნათხოვნი ქალი ან ნიშან-მიცანილი მამამ რომ გაუთხოოს ღ ან სხვამ კაცმან წართვას, მესამედი სისხლი მისცეს; თუ მაგაზედ შესცილდენ, რომ არ მომითხოვებიაო ისევ იმ მოწმით ღ ჯერით გა-არიგონ.

78. თუ მამამ შეილი მოკლას ან შეიღმან მამა, მაგისი სისხლი ღ სამარ-თალი არ დაიწერებოდა ღ სეგულის კანონით უნდა გარიგდეს; თუ მამამ შეიღსა სცეს, ან ანოს რამე ვერას შეუა, ან უნებლობისათვინ უზამს ღ ან სწავლის თვის, მამის უამებლობა შეიღისაგან არა ხამს, თუ შეიღმან მამა, ან გალახა, ან უკადრისი რამე ჰკადრა, იმას ავად მოპყრობა უნდა; ამიგომ მეთე მცნება მამის ღ ღელისა ჰაცივის ღება არის.

79. ეგრეთვე მოხდება ღედ-მამაში სხვა რამ უმართებულო მოხდეს, თუ გამოჩნდეს კათოლიკოზმა ღ მეფემ გარდახდევისონ, თუ არ გამოჩნდეს მოძღვარ-მა იცის იმისი კანონი.

80. იქნება მამა შეიღსიდა გაურილ იყვნენ ღ გაყრაში განაყოფსავით ჩხუბი ღ შეცილება მოუხდესთ; მაგრამე შეიღს მამის უპაციურობა არ მართებს, ბატონთან ალაპარაკონ ღ ისრე გარიგდეს, თუ ვინ იცის შეიღმა მამაზედ ურიგო დააშავოს, როგორც დაგვიწერია ისრე გარდახდევინონ. იქნება მამას შეილი ერთი მეორეზედ ან უღონობისათვის სძულობდეს, დასჩაგრევდეს ღ სხვას შეიღს უფრო კერძობდეს; მამა ნუ უზამს, არა ხამს უფროსი უფროსად იმყოფოს, უმცროსი უმცროსად, ესეც იქნება სიცოცხლეში მამამ, რომელსაც შეიღს ან იარალი ღ ან საქონელი მისცეს, ერთი მეორეს ვერ უხსენებს, სხუ რაც სი-კუდილს უკან დარჩება ის სასწორო საძმო არის.

81. თუ ქმამან ქმა მოკლას არც მისი სისხლისა ვიციო, ჩვენთან ღიად მძიმე არის ღ თქვენ იციო; მაგრამე, თუ შეილი ჰყავს, სისხლი ღ ნახევარი გაუჩნდების, ღ კათოლიკოზისა იმან იცის, თუ უნდა გაყრილი ქმა იყოს, თუ უნდა გაუყრელი შეილი თუ ღარჩა აღიღებს, ან გაყრილი ვისთანაც არის ისაიღებს ღ თუ მარცო არის იმის სისხლს ვინ აიღებს; თუ ღაჭრას, ან ღაშაოს მისიც სისხლი მისცეს, ან გალახოს; ესეც არის უმცროსი ქმა ღ უცოლშვილო რომ იყოს, სამუშაოს უარისათვის ან უმის წბევისათვის ხელი შემოჭკრას ერთი ორი გოზნი რომ ღაჭკრას არა ფერი არის, მისი სისხლი არ გაჩნდების; მაგრამ ვინც ან ქმა ან სხვა კაცი უწინ ჩხუბს აშლის ღამიზენი შეიქნების იმისი სისხლი ნაკლებია.

82. თუ ქმამან ღა მოკლას ან ღამან ქმა მოკლას ჩვენიმისი სამართალი არ ვიციო მისიც მეფემ ღ კათოლიკოზმან იციან.

83. თუ ქმამ ქმისა ან სისხლის-კაცის მსლებელი გააწბილოს, თუ ღასთმობს მძობით კარგი არის, თუ არა ღასთმობს ღ აღარც მსლებელი ინდობა, გააგლო ან გაახეობრა ერთის მსახურის სისხლი მისცეს ღ თუ ინდობა ისრევ ერთის გლეხის სისხლი მისცეს.

84. თუ კაცმან ცოლი წაგვაროს ასე რომე ღეღაკაცი თვისს ნებით გაყვეს, იმ ღეღაკაცის ქმარი რასაც გვარისა მისი სისხლი ორი წილი გარღიხადოს, ღ რაც პირველი ქმრისა გაეცანოს, ისიც უკლებლივ მისცეს, თუ რამ თავისი მზითევი გაეცანოს ქმარ-ყოფილი იმას ნულარა სთხოვს, თუ რამ მზითევი პირველს ქმართან ღარჩომოდეს ის ღეღაკაცი ნულარ ითხოვს, რაგინდ შეილიც არ ღარჩომოდეს, ეგრეთვე თუ რამ სამამულიე მზითევი ღარჩომოდეს. თუ პირველს ქმართან შეილი ღარჩომოდეს მისი არის ღ თუ არა სანამდინ სისხლს მისცემდენ პირველს ქმარს ეჭიროს, რახან სისხლი მისცეს ის მამული იმ ქალის სამშობლონი არის იმისს ღას უნდა მისცენ.

85. თუ ღეღაკაცი ძალად მოიკაცოს ღ წაიყვანოს ეს გამოჩენილი შეიქნება ულაშქროდ ვერ წაიყვანს, ვერც ღიდი ღ ვერც ცოცა, მაშ ღაშქრით თავს ღასხმა იქნების, იმისი ასრე იქნას იმ ქმარ ყოფილს წამყვანმან ორი სისხლი მისცეს მიხდომისა ღ ძალად წართმევისათვის ერთი მთელი სისხლი მისცეს, რომ შეიქნების ყველაყა ერთი მთელი სისხლი, კიდეც მთელი სისხლი, ორი წილი წანაღებისა; ასრე იქმნას, წამლებმან რაც ღაიფიცოს ამის მეტი არ წამიღაო, ისევ შემოაქციოს, მზითევი რაც თან გაჭყოლოდეს ან იქ ღარჩომოდეს, როგორც ღაგვიწერია ისრე ქნან.

86. თუ კაცმან კაცის ცოლთან ზოზობა შეიმთხვიოს ღ გამოჩნდეს ღ

მისმან ქმარმან ცოლი დაადგოს, მქნელმან მის პატრონს მთელი სისხლი მისცეს, ღ თუ არ დაადგოს ღ ისევ იცოლოს ნახევარი სისხლი მისცეს, თუ მოსცაცოს ღ წაიყვანოს მთელი სისხლი მისცეს; მზითვეის როგორც ზეთ სწერია ისრე უნდა იქნას; თუ იმ ქალთან საოდ არ ყოფილიყოს ღ აშა თქვას, როგორც დაგვიწერია ფიცით თავი იმართლოს.

87. თუ ელაკაცმან სხვას ელაკაცს თავის ქმართან წასძახოს. „რომე ჩემი ქმარი შენთან არისო.“ ღ იმ ელაკაცის ქმარს გააგონოს ღ იმ კაცმან იმ სიკვებისათვის თავისი ცოლი გაუშვას, მაშინვე ბოზობის ოდენი სისხლი წამძახებელის ქმარმან მისცეს ღ თუ მაშინ არ გაუშვას, ცუდის ელაკაცის ნათქვამს სიკვებას არას გამოეკიდოს ღ თავის ქმარმან შეუნდოს ღ მერმე მას-უკან კარგა ხანი გამოვიდეს ღ მაშინდელი წაძახილი ქმარმან ცოლს დააყვედროს ღ აღარ ინდომოს, უდროოს დროს გაშვება არ იქნენა, კაცი ცყუის ღ ველარ გაუშვებს.

88. თუ კაცმან მამულის ცილებაში მამულის პატრონი მოკლას, გასინჯოს მისამართლემ ღ თუ კაცი ცყუილად შესცილებია ღ ისრე მოუკლავს ერთ-ნახევარი სისხლი მისცეს, თუ შემცილებელი მოკუდეს სისხლის ორი წილი მისცეს; ამიგომ რომ სხვის მამულისათვის რაგომ შეაკუდა, თუ მართლა შესცილებია ღ ისრე მოუკლავს სისხლიც მთელი უნდა მისცეს. ღ რაზედაც შესცილებულან ის მამულიც იმ მკუდრისა. შეიქმნების, აგრევე სხვას საქონელზე. რომ შესცილდენ, მისიც ისრე იქნას; მაგრამე ცოცხას საქონელზე ღ მამულზე კაცმან კაცი არ უნდა მოკლას, ღ თუ მოკლას მოსამართლემ უნდა გაუძნელოს.

89. თუ უზახმან კაცი მოკლას გზირობით ღ გამოჩნდეს, თუ მეფემ არა უკითხარა სამ-წილად სისხლი მისცეს, ღ თუ მზირი მოკლას მისი სისხლი არ არის.

90. თუ კაცს კაცი დაუჭირავს ღ უპატიურად მოპურობია ღ ისრე გაუშვია, ან საუკადრისო რამე უკადრებია, და გაუშვია, მერმე იმ ავად მოპურობილს მომპურობელი მოუკლავს, გასინჯეთ, თუ მართალი იყოს სისხლი შეუფარდეთ ღ მიაცემინეთ.

91. თუ კაცს კაცი გაგინებოდეს ღ მერმე ის გაშგინებელი კაცი მომკუდარი-იყოს მისი სისხლი უფრო მსუბუქი იქმნების, თუ არა და გინებითაც ეს უწინ გაგინებია სიკუდილითა თუ დაჭრითაც იმასვე უქნია, მაშინ სისხლი უფრო გაძნელდების, იმ სიკუდილებს რომ ვსწერთ ღმერთმან ნუ ქმნას ამდენი სიკუდილები მოხდეს; მაგრამე ან დაიჭრას, ან ეცეს, ან უპატიურად მოეპურან ერთი მეორეს ყველა ამ გვარად უნდა გაასამართლოთ, დიდი დიდობით, ცოცხა ცოცხაობით.

92. თუ ფათერაკად კაცს კაცი შემოაკუდეს, ან შემოეჭრას, ან დაშავდეს, რისაც ფათერაკით რომ, იმ კაცს არ-ნდომოდეს, ცხენით თუ იარაღით, ასე რომე

ან ცხენმა თავი წაართვას ღ შეეძგეროს, ან გავარდნაში შეიძგერნენ, ან ნადირს თოფი, თუ ისარი შესცუორცოს ღ კაცს მოხვდეს, ან თამაშობაში აწყინოს რამე, ბევრი ფათერაკი სხვა არის, ამისი ასრე არის: ცხენისაგან მოხდების სიკუდილი, თუ იარაღისაგან, ის ცხენი, ის მკუთელი ღ ის იარაღი მიეცემის ღ იქმნების მკვდრის სამარხი ღ დაჭრილს სააქიმო გაუჩნდეს; თუ ნადირს შესცუორცოს ღ კაცს მოხვდეს, ან მფრინველს შესცუორცოს ღ კაცს მოხვდეს, ან ყბახს ესროდეს ისარი კაცს დაეცეს, ამ გვარს ყველას ფათერაკი ჰქვიან. ყბახის მსროლელს კაცს ისარზე პირი არ უნდა ესხას, სისხლი ამიგომ მიეცემის, ამაებს მთლად არა საფათერაკო სისხლი უნდა მისცეს.

93. ღვინოში რომ კაცმა, ან კაცი მოკლას, ან დაჭრას, თუ რაც უყოს მთელს სისხლზედ თუ არ მეტი ნაკლები არ მიეცემინების, ამისთინ რომ ისომ იცის ღვინოში აჩქარებული არის, რაგომ დაღევს იმღენს, რომ ჰმგვარს საქმეს აქნევიბებს.

94. თუ კაცს კაცის ვალი ემართოს, მივიდეს ღ სთხოვოს, უუღლი გამოერიოს ღ ერთმან მეორე ან მოკლას ღ ან დაჭრას, ასრე იქნას: თუ მოვალემ საქონლის პატრონი მოკლას ერთი სისხლი ღ ნახევარი უნდა მისცეს, ღ თავისი ვალიც უკლებლად ღ თუ ის მოვალე საქონლის პატრონს შემოაკუქდეს იმას მთელი სისხლი გამოართვან ღ ვალი სისხლში გაუნგარიშონ.

95. თუ კაცმან თავისი ყმა ან მოკლას, ან გაანებროს, თუ დანაშაულზედ უქნია მით ბატონისაგანც ღ კათალიკოზისაგანც საწყენი არის; ამიგომ რომე უხელმწიფოდ კაცს თავისის ყმისა სიკუდილი ღ განეიბრება არა ვის ხელეწიფების, რომელიც მაგ გვარი სასიკვდილი ღ ან გასანებრებელია დანაშაული ქონდეს, კელმწიფეს მოახსენოს ღ იმისის დასტურით უყოს ღ თუ მოუხდეს ღ ქნას ყმა ვერას შეუა ღ თუ უბრალოდ მოკლა, თუ გინდა ფათერაკად მოსლოდეს საფათერაკო უნდა მისცეს ღ წყალობა რამე უყოს; თუ მართალს დანაშაულზედ მოუკლავს ღ იმ კაცმა კიდევ მისი ყმობა ინდომა მამულს ვერ მოუშლის ღ სისხლიც უნდა მისცეს ღ თუ იმის ყმობა აღარ ინდომა სისხლი არ უნდა გამოართვას, თავის ცოლ-შვილით ვისთანაც უნდა მივა, უწინდელი პატრონი ველარას მიეღავების; ამიგომ რომე თავი სისხლით დაუხსნია თავისი თავი, ღ თუ უბრალოდ განეიბრდა კაცი თავის ცოლ-შვილით ვისთანაც უნდა მივა პატრონს ხელი არ ექნება ამიგომ რომე თავი სისხლით დაუხსნია, ძმასა ღ სახლის კაცს თუ არ სიკუდილისა თვის განეიბრებისა თვის ვერაგინ გამოართვამს.

96. თუ ცოლი გაუყიდონ ვისმე სამი სისხლი არის, ერთი ქალის პატრონს უნდა მისცენ, ორი ქმარს; მაგრამ ეს საქმე მეფემან ღ კათალიკოზმან ღიდად

უნდა მოიკითხოვნ, ამიტომ გერ ცუვის გასყიდვა, მერმე ცოლ-ქმრის გაყრა, ამაზედ სამი სისხლი გავაჩინეთ თუ უნდა რჯულიანზედ მიჰყილოს, თუ უნდა ურჯულოზედ.

97. თუ კაცმა კაცს შეილი გაუყილოს, გინა ქალი ზე გამოჩნდეს მართლა გაუყილოს, სისხლი ზომ ზეთ დაგვიწერია ზე ასრე იქმნას; ზე თუ სწამობდეს ზე მართლობით არა ჩნდეს ან ფიცით, ან მღუღრით გაიმართლოს თავი ზე თუ ვერ გაიმართლოს თავი ეს შეიცუეთ სჯულიანზედ მიუყიდნია, თუ უსჯულოზედ, თუ ქრისტიანზედ მიუყიდნია მთელი სისხლი უნდა მისცენ, თუ დასახსნელად ხელი მიუწვდებოდეს დაახსნევიონ ზე თუ უსჯულოსთვინ მიუყიდნია ორი სისხლი უნდა მისცენ, ერთი ზორცისა ზე ერთი სულისა, კათოლიკოზისაგან გარდახდევნება მან იცის, აგრევე ძმის გასყიდვაზედ იქნას, მაგრამე მეფისაგან ცუვის გასყიდვაზედ დიდი გამოკლება ზე ნასალი უნდა.

დ ა ს ა წ ე ი ს ი :

კაჩი გაყრისა და ერთმანერთის დაშორებებისა, თუ ვით უნდა.

98. უკეთუ ძმანი, ან მამა-შვილნი, ან ბიძა-ძენი, ან ბიძა-შვილნი, გინა სხვა ნათესავნი ერთ სახლნი, ზე ერთად შემამულენი ველარ მოთავსდენ ზე გაიყარნენ, ამ წესითა ზე რიგით არის მათი დაშორების რიგი: როდესაც სისხლის გვლაბნი აიშალნენ, ზე დამღურდენ მოყვარემან ზე ყმამ მათი აშლა შეიცუონ ზე თითქმის ბატონთანაც მიაწიონ ზე მათი საქმე მოხსენდეს, მანამდინ არ გაიყარნენ ზე ან ისრევე ვარგად ერთ-სახლობა არ მოუხდეთ, ნურც ყმასა არბევენ ზე ნურც პურსა ზე ღვინოს ურიგოდ ხარჯვას დაუწყებენ; თორემ თუ გაყრა მოუხდებისთ ერთმანერთს უნგარიშებენ ზე ცუდათ არ შერჩებისთ. როდესაც მაგაზედ გამოჩინილნი შეიქნან, რომე აიშალნენო ზე ველარ მოთავსდებიანო, ბატონმან კაცი უჩინოს, ნულარც მამულს არბევინებს, ნულარც ურიგოდ ახარჯვინებს; ბატონმა უნდა დაიბაროს უფროსი სწვართოს ზე ახტოს, უმცროსი დატუქსოს, თუ ყმანი ჩხუბევენ ავად მოეპურან, ნუ მოიშლებით, ნუ გაიყრებით-თქო, ამგვარები ზე ახედონ, ურჩიონ თავის მოყვრით, კარის კაცით გაუყრელობას ეცადნენ ზე თუ არ იქნას, ზე არ დაიშალონ ასრე გაჰყარონ.

99. ბაღმს აქეთ ქვეყანა გაყრით არის მოშენებული, რომ არ იქნას არც იქნების, მაგრამე ზეთაც დაგვიწერია მოსამართლეს თავად ყოველს სამართალში სიფრთხილვე ზე უქრთამობა მართებს ზე ნამეცნავად ამაში, რომ გაყრა ძნელი საქმე არის ზე გარდაწევასა, სარჩლობასა, ქრთამსა, უსამართლობას მოსამართლვე დიდად უფრთხილდეს ზე ერიდებოდეს.

100. გაყრაში ეს ოთხი არის: საუფროსო, გასამყრელო, საუმცროსო და საშუალო. საუფროსო ასრე არის და ასე უნდა, რისაც ან აზნაურ-შვილისა ან გლეხის პატრონნი იყვნენ უმამულოს ბოგანოს გარდაისად, ყველა მეფის მდივანს ანუ-სხვინონ, ანგარიშონ, რამდენიც კვამლი დადგენ, ოცს კვამლზედ ერთს უკეთესს, რომელიც უნდა უფროსი გამოარჩევს და ერთს უფარესსა სხვა ძმეუბი, რომელიც იმათ უნდა იმას მოსცემენ, რამდენიც ოცი კომლი ეყოლების ყველაზე ასრე იქმონენ. დარჩების ბოგანო და იმაზედაც ასრე უნდა იქნას; მაგრამე ბოგანო ამას ჰქვიან, რომე ვენახი არა ქონდეს, თითო სასხლი და რჩომის ალაგი ექნების და მიწა ან ექნების არ არა; ამ გვარი ბოგანო იმ ზეთს გლეხებში არ ჩაითვლების ამაზე, ცალკე უნდა ააღებინონ, ვენახის მქონეს გლეხს ბოგანო არა ქვიან რაგინდ სხვა მამული ნაკლებად ჰქონდეს.

101. გასამყრელო კელმწიფისა არის, რა რომ უფროსი საუფროსოს ალებას გაათავებს, მერმე ოცის თავს, როგორც კელსწიფეს ეპრიანების იმისთანას გლეხს აიღებს, თუ უნდა ერთს ალაგს, თუ უნდა დაფნცვით; იქნების ღიდს თავადზედ სოფელიც აიღოს; მაგრამე ეს გასამყრელო ასრე კელმწიფისა არის, რომე როგორც თავის სახასო ისრე ეს არის, ეპრიანების თითონ დაიჭერს, იქნების სხვას უბოძოს, იქნების იმათშივე ერთსა და ერთს უბოძოს და იქნების ორთავე ერთად აქრთამებიონს ისი სჯობს, აზნაურ-შვილზედაც აიღებს გასამყრელოსა, თუ ეპრიანება არ აიღებს.

102. საშუალო ასრე არის: აქამდინ შუას ძმას არას მისცემდენ თუ არ ღიდად მოჭირნახულესა; მაგრამე ახლა მეფემან პატრონმან გიორგიმ განაწესა, რომე შუათანას ძმებსაც ერთს რასმე მისცემენ, თუ სამი და ოთხი შუათანა ძმანი არიან ამ გლეხების ოცის თავი იანგარიშონ, რამდენიც კომლი დადგეს ის შუათანას ძმებს გაუყონ, ერთი მეორეზედ რომელ უფრო მოჭირნახულე იყოს ისრე გაუყონ.

103. უმცროსის ძმის საუმცროსო სასახლე, რომელიც მამასა თუ გინდა ძმათა სასახლედ შემოუფარგლავთ, ან ფუძეთ დაუჭირავთ, ამაში შენობა რამ უქმნიათ ყველა უმცროსისა არის, შიგ რაც ბალი იყოს და დაყუების ისიც იმისი არის, და გარეთ კალო, საბძელიცა, კოშკი თუ არის გასაყოფი არის; მაგრამ უმცროსს ფასი უნდა გამოართვან და დაახსნევიონ, ქვევრისა საუფროსო აიღების და სხვა ქვევრი ძმაზედ უნდა გაიყონ. ამ სახლის ზომები სასახლის ადგილი რამდენიც ძმანი არიან ყველას უნდა მიეცეს ან იმ სახლის გარეშემო ან ზოდაბუნში საგლეხო ადგილიდამ და ზვარში არ მიეცემის: იქნების სასახლედ დაჩემებულს ალაგსა და გალაგანს და თუ უნდა გალაგანი არ ევლოს სასახლედ დაჩემებულს.

ადგილს გარდაისად სხვაგან სასახლე ააშენოს რომელმაც ძმამ იმასთინ უმცროს ხელი არა აქვს, თუ დაკარგული მამული იშოვა, რომელმაც ძმამ გინდა უფროსი იყოს, გინდა უმცროსი, ღ გინდა საშუალო, რომელიც ისრე გამოჩენით იშოვნის, რომ მისის სიკეთით შეემატნოს იმაზედ ოცის თავი საქირნახულო მიეცემის: ციცის შევილები მეცში ზერისა. ღ ზოდებუნის საუფროსო არ ვისში არ არი, იმათაც ძველობით ფიცით გაუცხნიათ ღ მისთვინ დარჩომილა, აყრილს გლეხზედაც საკვამლო რომ დარჩების მისს საუფროსოსაც აღიღებს, აყრილის კაცის საკვამლო ვისაც ერგების გლენიც იმასვე უნდა მიუვიდეს. იქნების ასრეც გარვიგდენ, ვინც მოვიყვნოთ იმისი იყოსო; იქნების გლესში ოცი არ ჰყვანდესთ ან მეტი, ან ნაკლები იყოს ღ იმისი საუფროსოს მიცემა ან გასამყრელოს აღება ან ზაშულოს აღება გაჭირდების, ამას კარგა გასინჯვა, ღ მოსამართლისაგან გავვლევა უნდა, ჩათვლა ღ ანგარიში უნდა; იქმნების ამდენი გლენი იყოს გამორჩეული საუფროსო ერგოს ღ საურაესო აღარ მისცენ, იქნების არც გამორჩეული მიეცეს ღ არც ვარესი, შუათანა გლენი მიეცეს, ან არა ორი ერთი რომელიც კი გლენი დააგდონ და ისრე სხვაში აარჩევინონ ამას კარგი გასინჯვა უნდა:

104. სხვა რაც გასაყოფი გლენი დარჩების მისი ასრე უნდა: რამდენიც ძმანი არიან იმდენათ კომლი ღ კომლი უნდა შეაფარდონ, რომ ყველანი დასჯერდენ რომ სწორი ვარდი არისო, ღ რომელიც მერგების ვსჯერვარო. ეს შეფარდებული მღივანმან სწორეს ერთს ნაირს ბართზედ უნდა დასწეროს, სწორედ წაკვეცოს ღ დაკვეცოს, რომე ერთი მეორეზედ მეტობით არ იცნობოდეს. მეფე, თუ ვინც მოსამართლე ბრძანდებოდეს იმან ხელცახოცში უნდა ჩაყაროს, აურიოს, ამოიღოს ღ თითო თითოს გარდაუგდოს, რომელიც რომელს ერგოს მღივანმა ზედ მოუწეროს; მაგრამე გარდაგდება რიგით უნდა რამდენიც ძმანი იყვნენ შეფარდებით იქნების ძმებში; სულ ერთმან მცოდნემ ძმამ შეაფარდოს, იქნების რიგით შეაფარდოს. იქნების ყმამ შეაფარდოს, რადგან ბართს შეყრიან არა იცისრა, რჩევაც იქნების ჯერ ერთმან ირჩიოს შეფარდებული ღ მერმე რიგით ყველამ ირჩიონ; ზვარსა ღ ზოდებუნს გარეთ ბალი, წისქვილი, ბოსტანი, რაც გლენის გასაყოლად დარჩების რამე გლესზედ არ დააღვან, ყველა გასაყოფი არის:

105. იქნების ზოგს ძმაში სათავისთავოდ ნასყიდობა იციან, ან მანდილოსანი თავისის ზითვით იყიდის რასმე მამულს, ამისი გასინჯვა უნდა, თუ სასახლისა ღ მამულის გამოსაღებით არ არის ნასყიდი ღ წიგნში ღ სყიდვაში არას გარეულა არას ემართლებიან; თუ არა საერთოდ უყიდნია ღ ერთი იქნება:

106. სასაფლაო, ზატი, ჯვარი, საყდრის მამული ერთია, თუ არ გაყოფენ ისი სჯობს საყდრის ყმას:

107. საქონელი გაყრაში რაც ქონდესთ ან მამისა, ან დედისა. ან უშვილოს ბიძისა, თუ ძმისა, ასეთი რომე სიცოცხლეში არ მიეცეს თავ-თავისა-თვინ ღისრე საერთოდ დაეგდოსთ, იმისი ასრე იქნას: რომელიც საერთოდ სასახლოდ ან ქრთამად, ან ბატონზენ, ან საერთოს ძველსა ღ ახალს ვალზედ დახარჯულია ის ჩავლილი არის. რაც ალაც საძმო არის, თუ ერთს მეორეზედ უფროსსი სათავისთოდ დაუხარჯავს იმისი პასუხი უნდა გასცეს, ზითვეი თავთავისი არის, თუ რამ სასახლოდ დახარჯულა პასუხი უნდა მისცეს.

108. ო უ უფროსი ძმა უშვილოდ ამოვარდა ღ საუფროსო მისი შემდეგის არის ღ თუ შვილი დარჩა შვილისა არის, აგრევე თუ უმცროსი ამოვარდა ღ შვილი არ დარჩა საუმცროსო სხვა ძმისაა: ძველი რიგი ასრე არის სახამდინ ძმანი ერთად არიან ჭირი, ღხინი, საშოვარი, უშოვრობა, წანართმევი ღ ნაბოძეზი, ნაპოვნი, თუ დაკარგული, რაც რამ ფერი ყველა ერთი არის, ძმურად უფროსმან საუფროსო უმცროსმან საუმცროსო ასრე ყოფილა.

109. უხლა ასრე არის თუ თავისის ნაშოვნის საქონლით ან იშოვნა რამე ან იყიდა მატონს წილს ძმათათვის არას მიაცემინებენ; მაგრამე ძმებს ან ვალისაგან ან სისხლისაგან ან სხვის რომლისაგანმე ნაქნარი საქმე გაუჭირდეს ღ ვალი დაედვას ღ მამულის გასყიდვის მეტი ღონე არა ქონდეს, მეორეს ძმას ქონდეს რამე თავისი წილიც იმან მისცეს იმისი დასხნილი იქმნების ის მამული, სხვას ხელი არ ექმნების.

110. ნაბიჭურის წილი არ არის მამულში, თუ თავის ძმებს ეყმობა სხვათ ხელი არა აქვს, არც ბიძასა ღ არც ბიძა-შვილსა, ძმებმან ერთის ყმის ადგილს უნდა არჩინონ ღ თუ არუნდა ძმებთან ყოფნა, ამითან არა ფერი წილი არა აქვს. ვისთანაც წავიდეს ძმათა პასუხი არა აქვს; თუ ეყმო ძმათ სიყვეა არა აქვსთ უნდა არჩინონ ყმურად ღ თუ ქალი არის უნდა გაათხოონ ღ გამზითოს ყმის ქალსავით ღ თუ ენამუსების, ნამუსიანი კაცი ამას ხომ არ იკადრებს კარგად არ გაისკუმროს: თუ ერთი ძმა ამოვარდა ღ ბუშის მეტი არა დარჩარა ჩვენს სამართალში ძმებმან ერთის ყმის მამულის ოდენი მამული უნდა მისცენ, თუ უნდოდეს იმათთან დადგეს ღ თუ უნდოდეს ბატონს ეყმოს; მაგრამ საქონელიც უნდა უწილადონ ბიძა შვილებმან. მამას თუ ან ბუშისთვინ ღ ან მართლისთვინ სიცოცხლეში მიუცემიარა, ის არ ჩავთვლების, ვისთვინც მიუცემია იმისია:

111. ო უ კაცმან მამული რამე იყიდას, გინა სხვა რამე თავისით ანუ საერთოთი მისი ასე არის, თუ ან ძმა, ან სახლი კაცი წიგნში სწერია გაყრაში წილი დაედების: მაგრამე თუ იმ კაცს სასახლო არა დაუხარჯავსრა ღ თავისის

ღ თავისის საქონლით უყიდნია იმ სხვას ძმებს როგორც საქონლის წილი შეხვდეს ღ გამოიღოს იმ ზომით იმ ნასყიდის წილი დაიღვან.

112. თუ ნასისხლი რამე არის სწორედ უნდა გაიყონ, მაგრამე რომლისაც ნასისხლი არის ან შეიღო ან მამა მომკვდარა იმას უმფროსი წილი დაეღება

113. უშვილო კაცი ძმა იყოს ვისიმე თუ ბიძა, გინა ბიძა-შვილით გაყრა მოინდომოს თავისი წილი ღ კერძი არ დაეჭირვის, თუ სახლის კაცი გაიცანა რომელიმე ღ გაჭყვა ვისმე ვისთვისაც მოკუდების მისი მამული ღ ქონება მას დარჩების, თუ უშვილოდ მოკუდა სხვა ძმები ღ ძმის წულეები ვერას მოელავებიან ღ ვერცარას შეუვლენ, ღ თუ ცალკე გავიდა ღ არავისთან დაღა ღ ისრე უშვილოდ ამოვარდა მისი მამული კვლმწიფისა არის, ვისაც უნდა უბოძებს.

114. რუს სარწყავს წყალს როგორც მამულს გაიყოფენ ძმანი ისე წყალი იმდენ ნაკადად გაიყოფის.

115. სულადს ასრე გაიყოფენ ყმასა ღ მხლებელს გარდა ჰურსა რამდენიც შეიღო არიან, თუ შეიღის-შვილი, ნაბიჭვარი ყველაზედ მისცემენ, ღვინოს რამდენსაც სახლის-შვილს მუშის თავს დგომა შეუძლია ისრე ბარზედ გაიყოფენ, თუ ბერი ჰყავს ვისმე ღ სახელო არა აქვს სულადი იმას მიეცემის:

116. კაცის უღლი ღ სიკვდილი თუ რასაც ფერის მიზეზი ბევრი არის, თუ სულ დაგვეწერა ველარას თავს გაუვიდოდით ღ არც იქნებოდა; რომელიც მიზეზი რამ მოხდეს ამაგ რიგად გაუსინჯეთ ღ ღიდს ღიღობით ღ მცირეს მცირობით ისე სისხლი გაურკვიონ.

კარი ჰირველი ვალისა თუ როგორ აიღების.

116. ვალისა ეს მოგახსენოთ, რომე ქართლში კითხვა აგრე რიგად არ ჟოფილა, ამ ახლო ხანებშიაც თუმანი თვეში ხუთ აბაზადაც მისცემია, ოთხ-აბაზადაც, სამ აბაზადაც. ღ ათშურადაც, აბაზადაც, სამშურადაც, ორ შურადაც, ამაში ღიღ ბევრი გვარიც ქნილა; ასე რიგად მიცემაზედ სარგებლის სარგებელიც აღებულა, რამდენი წელიწადი დაგვიანებია იმდენის სარგებელიც გამოართმევიათ.

117. ჰური ერთი ორათაც გაცემულა ერთი სამადაც, ათი-თხუთმეცადაც ღ ამაგების სარგებლის სარგებელიცა აღებულა; მაგ-ძალი უსამართლო არის ღ ღჟიის საწყენი კიდეგ უფრო არის.

118. ღვინო ერთი სამადაც აღებულა. ერთი ოთხადაც ღ ერთ-ნახევრადაც ათი თხუთმეტადაც, ამისი სარგებელის ბევრს სარგებელი აუღიათ; მაგრამ ესეც ბევრი არის ღუთის-წინაშე ღ სახარებისა.

119. ერთი რიგი ვალი არის რომე სამს აბაზს თეთრს მისცემენ ღ სანამ-ღინ ის თეთრი აქვს ახალზედ თითო კოკა ცკბილი სარგებელი უნდა აძლიოს, თუ ჰურზე შერიგებულან მარჩილისათვის სარგებლად ოთხი კოდი ჰური უნდა მისცენ; მაგრამე ღიად ძალი არის, კიდევ მარჩილი ასრე გაცემული რომე მარჩი-ლისათვის სარგებლად ოთხი მუშა უნდა უმუშაოს ან მარჩილისათვის წელიწა-ღში ერთი აბაზი სარგებელი მისცენ.

120. აწ კოკისა ღ კოდის წონის მოგახსენოთ, ადგილი არის კოკა რვა ლიცრა არის, ადგილი არის, ათ ლიცრანი, ადგილი არის თორმეტციანი, ადგილი არის თექვსმეტციანი, ადგილი არის ოცდა ოთხ-ლიცრანი.

121. ჰური ადგილი არის კოდი რვა ლიცრანი, ადგილი არის ათიანი, ად-გილია თორმეტციანია.

122. ქერი ადგილი არის კოდი რვა ლიცრანი, ადგილია ათიანი იქნების რომე თორმეტციანიც იყოს.

123. თუეკვი კოდი იქნების ათიანი, თორმეტციანიცა, მეტი ღ ნაკლებიცა აწ ეს მოგახსენოთ ლიცრა რა არის, ანკოდი ღ ან კოკა. სამი მინალთუნისა ღ ათი შურის წონა, ერთი სცილი არის, ხუთი სცილი ერთი ჩარექი არის, ოთხი ჩარექი ერთი ლიცრა არის, აწ ვისაც გინდათ ამ თეთრის წონაზედ ამისთვის მოგახსენებთ, ერთი ლიცრა რამდენის ხაშხაშის გინა ქერის მარცვლის წონა არის იმას შეიცვაობთ.

124. სამართლიანად თეთრისა, ჰურისა, ღვინისა ვავალეა როგორ ხამს: თეთრი რომ გასცეს კაცმან თუ ძალა ქნას ღ სული სძულს თუმანი თვეში ხუთ-შაურად, თუ სული ცოცხათ უყვარს აბაზად, თუ უკეთ უყვარს სამშაურად, თუ მარ-თლა უყვარს ორ შაურად, სულ უკეთესი ეს არის რომ სარგებელი სულ არ აიღოს: სარგებლის სარგებელი არაფერის ვალისა არ გაჩნდების, არც ითხოების, არც მიეცემინების, რა რომ ერთი ორზედ გარდასცილდების სხვა სარგებელი აღარ გაუჩნდების.

125. ჰური სამართლიანად ათი თორმეტად; მაგრამ თუ უღთოება ქნას კაც-მან ათი თხუთმეტად კარგია, ამას ზეით არ უნდა მიაცემინონ: თუ ჰურის ძვირობა იყოს რომე კოდი ან ათშაურად, ან ორ-აბაზად, ან სამაბაზად იყოს, მაშინ ერთი

ორაღაც მიეცემის. ქერისა ღ ფეცვისა ასე ღ მსგავსად ამისად. სოფელში გაჩენა იციან რომე როგორც გააჩენენ ისრე მისცემენ; მაგრამე იმას მოსამართლემ უური არ უნდა უგდოს.

127. ღვინო თუ ძველი ევალოს ახალი ერთი ორად მისცეს, თუ მაქარი ევალოს ათი ჩვიდმეცად, ცკბილი ევალოს ათი თხუთმეცად ცკბილი მისცეს, თუ ძველი აულია ისევე ძველი მისცეს ათი თხუთმეცად კმარა, თუ მაქარი აულია ღ სანცვლოდ, ან ძველი ისევ ღ ან ისევ მაქარი მისცეს ათი თხუთმეცად კმარა; ცკბილი თუ აულია ერთიორად ისევ ცკბილი მისცეს.

128. ღვინოზედ თეთრის გაცემა ასრე უნდა, თუ მარჩილი ერთს კოკა ცკბილზედ გასცა რომ სარგებელში ერთი კოკა გამოართვა სწორედ გაცემა არის, თუ არა ამაზედ ნამეცნავად გაცემა მოსამართლეთაგან არ მოიცემინება, ამისთვის რომე მარჩილი წლამდის აბაზს მოიგებს ღ ერთი კოკა ცკბილი მეცად არა ღირს.

129. ჰურზე თეთრის გაცემა. თეთრად მარჩილი რომ მისცეს ჰურზედა იმისი სარგებელი წელიწადში ერთი კოდი ღ ნახევარი კმარა, ღ თუ გამცემან სულსა ჰური არჩიოს ორი კოდი კმარა, ღ თუ არა ქნას კიდევ და უფრო სული გმოს სამი კოდი გამოართვას, ეს ამიტომ რომ იქნების ჰური კოდი შაურ-ნახევრად იყოს ღ იქნების უფრო ძვირად, გინა იაფად, იმავე, ათი თორმეცსა გინა მცირედ, უმცროსზედ წავა.

130. თეთრის მუშაზედ გაცემა. მუშაზედ თეთრი თუ გასცეს მარჩილი წელიწადში ოთხ მუშად ოთხდღეს ამუშაოს, ესეც ამისთვის გავაჩინეთ ღვეში მუშა ერთ-შაურად იმუშავებს ღ მარჩილი წელიწადში, ერთს აბაზს მოიგებს ღ არა უსამართლო იქნების, რასაც ხანს ქონდეს ყოველ წელიწადს ასე ქნას, როდესაც უნდა პაგრონსა თავისს თეთრს გამოართვამს.

131. ძოვალე მოვალეს რომ უჩიოდეს, თუ სამართლით ადავებდეს, თუ აქვს ღ ან ღონე დაედების ღ შოვნის გზა ქონდეს, როგორც სარგებელი დაგვიწერია იმ გვარად უნდა რომ მისცეს ღ თუ მოვალე გაცეხილა, ან ღონე არა აქვს ან დაობლებულია, ან თვითან დაკარგულია, ან ცოლი ღ წურილი შვილი ჰყავს, ან მარცო ქალი ღარჩომია ან თვითან დაკარგულია, ან საქონლად საქონელი მოყვარეს უბარია, ან მოსაგებად არის ღ შინ ცოლი ღ შვილი ჰყავს ღ ვალის გარდახდაც შეუძლია, ან სხვა რამ მიზეზია ამ წესით უნდა გასამართლდეს, ან თუ თავდები დაუყენებია ღ თვითან წასულა ღ გაპარულა ღ თავდები აქ არი იმ რიგით უნდა გასამართლდენ ღ სხვა მრავალ მიზეზებია, მაგრამ სულ დაწერა არ იქნებოდა ამავე წესით უნდა ღ გზით გასაზღუროთ ღ გასამართლოთ.

132. თუ კაცი გაღარიბებულ იყოს ღ ვალის მიცემა არ შეეძლოს, ღიად ღაცემულ იყოს თავნუნედაც ღიკლება ღ თუ ცოცხაც არი რომ შეუძლია თავნი უნდა მისცეს ღ სარგებელი ჩივილის.

133. თუ კაცი ღაკარგულ იყოს ღ წურილი შვილი ღყვანდეს ღ ცოლს თუ აქვს რამე მისის შღღავათით მისცეს, თუ არა მოვალემ იმ კაცის მოსლოამღინ ღააცალოს, თუ მოკულა ობღების ღაზღამღინ უნდა ღააცალოს, სანამღის ობღები თოთხმეცღ-თხუთმეცის წღღისა შეიქნეზოდენ, ღ თუ ცოცხალი მოვიდა ღასუნი უნდა გასცეს; მაგრამ კაცი რომ სხვაგან იყოს ღ აქ ცოლღ-შვილს, თუ აქვს რამე ღ ან იმ კაცს სხვა მოვალე ღყვავს, ღაღღონებს სხვა გზა არა აქვს იმ ღეღაკაცსა ღ მისს უმაწვიღებს მისის შეღღებით უნდა გამოართვან ღ თუ არა აქვს არ უნდა გასარგონ.

134. თუ ქვრივი იყოს ღ ობღები წურილი ღყვანდეს ღ მოვალემ ვალს თხროგნა ღუწუოს სანამღინ ობღები არ ღიზღრღების ვალი არ ეთხროგების ღ თუ ობღოსა ღ ქვრივს აქვს რამე ღ იმ მოვალეს სხვა მოვალე ღყვავს ღ აღღნებს, რაგინდა რა უნდა მიაცემინონ, რომე ერთობ სარგებლით საქმე არ გაუჭირვოს.

135. თუ კაცი ღაკარგულღ-იყოს ღ იქ ცოლი ღ შვილი არ ღყვანდეს ღ საქონელი მოყვარეს ეზაროს, თუ იმ მოვალეებსაც მოვალეები არ აღღნებღეს არ ეთხროგების ღ თუ იმასაც მოვალეები აღღნებღენ, მაშ ღაცონმა თუ მსაგულმან ასეთის წიგნით ღ ღირღობით უნდა გამოართვან ღ მისცეს, რომე რახანც ის კაცი მოვიღეს ვეღარც მოვალეღა წაეღაოს ღ ვეღარც საქონლის ღაცრონი მოყვარესა ღა მოვალეს წაეღაოს.

136. თუ შვილი ან მამისაგან ან მმისაგან ან სხვის ვისგანმე ან გასუიღულა, ან ღაცყვევებულა იმას მამისა ღ სახღის ვალს ღ სარგებელში ხელი არა აქვს. ღ თუ ისრეგ მამის მამულზეღ ღ ქონებღზეღ მოვიღა ღაჭირით ინღღამა მათი ღღსინღა ეთხროგების.

137. თუ კაცი ამოვარღეს ღ აღარა ღარჩესრა, რაც საქონელი ღარჩეს მღღიღგორად უნდა რაშღენიც რამ მოვალე იყვნენ გაიყონ, რაგინღ ამათი ღვერი ემართოს რაც ღარჩღმია ის არის, თუ ერთის მეცი მოვალე არ ღყოღებია იმისი ვალი იმას მიეცეს, ღ სხვა მკუღღრის სულს უნდა მოეხმაროს; მაგრამე საქართვეღლოს რიგით ღაცონიც წაიღებს.

138. თუ ქაღღის მეცი არა ღარჩესრა ღ საქონელიც ღარჩეს, ცოცღა რამე სარჩო იმ ქაღღს უნდა მიეცეს ღ სხვა მოვალეებს მღღიღგორად გაუყონ; მაგრამე

თუ საქონელი არა დარჩარა ქალს არა ეთხოება: თუ საქონელი ჰნასყიდი რამ დარჩა მოვალეს იქილამ მიეცემის, თორემ სამკვიდროს მამულილამ ბაცონი არ მისცეს.

139. საქართველოს რიგით ძმს თუ ძმის-წული, ზიმაშვილი გაუყრელი დარჩა იმ მკუდრის წილი მამულიც ჰსაქონელიცა მისი არის ჰ ვალიც იმათ უნდა გარდაიხადონ, ჰ თუ გაყრილნი არიან ჰ რაც ვალი ერთად გაყოფაში აუღიათ ჰ გაყრაში რომელს რომელი გაჭყოლია ის უნდა გარდაიხადონ, სხვასთან ერთი მეორის ვალთან ხელი არა აქვსთ: აგრევე შვილი მამას თუ სიცოცხლეში გაჭყრია ერთობის ვალში მიუდგების ჰ გაყრას უკან თუ რომელსამე აუღია ერთი მეორის ვალს არ მისცემს; ესეც იქნების ერთგან იყუნენ გინდა ძმა, გინდა მამა, გინდა ძმის-წული, ერთი ჰ ერთი რომ მოკუდეს, თუ მკუდრის მამულს არ ინდო-მებს სხვა სხლის კაცი რომ არც გარდახდა შეეძლოს ვალს აღარ მისცემს.

140. სანამდინ მამა ცოცხალი არის შვილმან ჩრამ ვადრ არილოს მამის უკითხავად, მამა არ მისცემს ჰ არც ეთხოვების.

141. ჰვას თუ ჰპის მამას რომ ვალი აეღოს, იმისი შვილი ჰ შვილის შვილი რომ ბევრად გაყრილ იყოს, ან დაკარგულ-იყოს იმის წილიც როგორც მამული გაყოფის ისრე ვალი მისცენ ჰ თუ მათი მამული სხვათ ქონდესთ ვისაც ეჭიროს იმან მისცეს.

142. ესეც იქნების მოვალეს რომ კაცი ვერ აუვიდეს საქონელ არ ქონდეს კაცი მიეცემის იმ საქმით რომ ურჯულოზედ არ გაყიდოს.

143. ვალი რომ კაცს კაცისა ემართოს მოვიდოდეს ჰ ეჩივლოს, უნდა მოაღიცი მოიყვანონ, თამასუქი უნდა გაუსინჯონ, ბექელი, ქორონიკონი, დამწერი ჰ მოწამე ამიგომ რომე ბევრს ცუეილადაც მოიგონებენ. იქნების რომ გარდაეხადოს თამასუქი შერჩომოდეს, ან ერთის რასმე მიზეზით კიდევ წამოედაოს ესეები იქნების, მაგრამე ეს მოსამართლემ კარგად გულის-ყური უნდა გაავლოს, ჰ კარგად გამოძებნოს, თუ გამოძებნით შეიგყო ხომ კარგი იქნება, ჰ თუ ვერ შეიგყო ან მოწმით, ან ფიცით: თეთრხ თუ ასი თუმანი არის ხუთს თუმანზედ ორი კაცი შეუგდოს, ორისაგან ერთი იშოვნოს ჰ ისრე შეაფიცოს, ეს ას თუმანზედ ოცი მოფიცარი რომ გვითქვამს იქნების ასზე თხუთმეტი მოფიცარიც კმაროდეს, იქნების თორმეტი, ათსა დაეჭერების, ესეც უნდა გასინჯოთ თუ მოფიცარი უფრო ღიდ-გვარია უფრო ცოცხ ჰამს ჰ თუ გვარ დაბალია უფრო ბევრი ხამს.

144. ქალაქში მოფიცარი აღმოკვეთილი არის, რა გინდ ღიდსაქმეს სისხლსა თუ ბევრს ვალსა ჰ საქონელს, ან მოქალაქე გარეშე კაცსა სწამობდეს ჰ ან

გარეშე კაცი მოქალაქეს სწამობდეს ეს თავთაფად ჰქესთ ფიცი, მოფიცარს ერთ-
მანერთს ვერ შეუვლებენ.

145. თუ კაცი ამოვარდეს ღ ვაჟი შეილიი არ ღარჩეს ღ ქალი ღარჩეს ის
ქალი ვინც შეერთოს მამის სახლკარი, საქონელი, მამულიც ქალს გაყვეს.
იმ კაცის ვალიც მისმან ქალმან ღ ქალის ქმარმან გარდაიხადოს. თუ ის ქალიცა
მისი ქმარიც მომკუდარა ღ შეილები ღარჩომია იმათ გარდაიხადონ: თუ ქალი
მამის სიცოცხლეში გათხოვილა ვერავინ რას შეუა, თუ მამის უკან თავისის ზითვის
მეტი არა წაუღიარა ღ ისრე გათხოვილა მით ვერას შეუვლენ.

146. თუ კაცი ამოვარდეს ღ ღელის მეტი ღ ღის მეტი არა ღარჩესრა მისი
ვალი ღელასა ღ ღასა არ ეთხოვება, თუ რამ კაცს საქონელი ღარჩომია იმიჲ უნდა
გარდაიხადონ, ღელისა ღ ღის საქონელთან ხელი არავისა აქვს.

147. იქნების რომე კაცთან კაცს ესთიბარი ჰქონდეს უთამსუქოთ, უთა-
ვლებოთ თეთრი ევალებინოს, მერმე ან ღარიბობით, ან ქიშპობით მიმცემის
სიკუდილს უკან მისს სახლისკაცს უარი უთხრას; აგრე გამოძებნით, მოწმით
შეცუობას ეცადენით ღ თუ აღარ იქნას იმ მიმბარებელს კაცს ფიცი დაღევით,
რა ერთს საქონლის მიბარებას სწამობდენ იმღენის მოწმით დაიფიცონ, ღ თუ
იფიცოს არ მიბარებოდეს, არც მართებოდეს აღარას ემართლებიან ღ თუ ვერ იფიცა
რასაც ეღავების უნდა მისცეს. ფიცი ასეთს კაცს არ დაეღების რომე ან ემაწვილი
იყოს, ან ჭკუა-მოკლე. თუ ფიცი არ იცის ღ არა სწამს იმ გვარს კაცს ფიცი
რომ დაღვას მოსმართლის ცოდვა არის; მაგრამე თუ იმის-მეტი სხვა უფროსი
არავინ ჰყავს ღ ფიცი იმას ეღების იმას რა გაეწყობის იქნების მოყვრით, უა-
კაციო კაცმან კაცი კარგად შეარიგოს ღ ფიცი არ მოახდინოს.

184. კაცი რომ უცხოს თემს წავიდეს ღ იქ შეილიი ან ძმა ღარჩეს ის კაცი
იმ უცხოს ქვეყანას ღარჩეს ღ უძლებობაზედ ბევრი ვალი აიღოს, იმაზედ ძმა ღ
სახლის-კაცი არ მიუღდების, იმასვე უნდა სთხოვონ; ამიტომ რომ იმ მიმცემმან
რაცომ ავალა ის ხომ ღლოთი ღ არზაქარი იყო; თუ არ იყო ღ კაი მართებული
ვაჭარი იყო, ან ქურდისგან, ან ყაზახისგან, ან ზღვით, ან სხვის ზიანით დაეწვა,
გამოჩენილი იქნების ღ უნდა სახლის კაცი მიუღდენ, თუ კიდევ ამ ქვეყანას
აქ ყოფაში ერთად აუღიათ იმაშიაც უნდა მიუღდენ.

ა მ ა ნ ა თ ი ს ა თ ჯ ს :

149. სამანათი ეს არის, კაცმან კაცს რომ მიბაროს საქონელი ან წა-
აცანოს, თუ მცრისგან, ან ცეცხლისგან წაუხდა, გამოჩენილი შეიქმნების, მიმ-

ბარებელი ვერას შეუვა აგრევე თუ ცხადად გამოჩნდეს, რომ ქურდს მოეპაროს ისიცა და იმ კაცისა სხვა საქონელიცა, და თუ მოუვლელიობით დაკარგა, ან მიმბარებელი მამკურდარა და ამ კაცმა სული გმო და უარი თქვა მოწმითა და გამოძიებით შეიტყუევით, რომ ცოლვა არ მოახდინოთ.

აწ ვიწყეთ კარი ქურდობისა და სამართალი მისი:

150. ქურდობა ვისაც დაჟინებით შეემთხვიოს და შეანჩღეს რაც ეფერების და შეენის ვისაც სამართალში მოვიდეს, როგორც მართებდეს მისი იმან იცის და ზღვევინებისა ასრე უნდა იქნას. ქურდობა დიდ ბევრ რიგით არის და მრავალ ფერი არის თითოეულად ყველას ცალკე დაწერა არ იქნებოდა და გრძლად მოვიდოდა, ქურდობა ყველა სწორე არ არის, მაგრამე ამ სამს: ოთხს: გარდაისად სწორედ ვთქვათ, ოთხქმნაფ: მუდმოქნი იმანთვე მცდე მათცე ესთბე მანქარა.

151. უკრთნძნელი ესე რომ ცოლი და ქმარი ერთს სახლში ერთად მწოლით შეეპარა ქურდმა და ბსრე ან კაცის იარაღი, ან ცხანის-სქმოსი ან სხვა რამე მოიპარა ან თუ ქალის სამკაული, ან ცხანისამოსი მოიპარა ის ნაქურდალიც შეიღეულად უზღოს და რასაც გვარისა არიან ნახევარ ნახევარი სისხლი სხვა გარდაუხადოს; თუ ვერ აუვიდეს ქურდი თავისის ცოლ-შვილით, ქონებით და ნსყილთ მიეცეს: თუ რომ ეს ქურდობა მართლის სამართლით ღრა ჩნდეს ფიცით გამართლდეს, როგორც ზემოთ ფიცისა საზღვარო დევიწერია.

152. ძეორე ეს: ლაშქრობაში თუ ან ცხენი, ან იარაღი, ან ცხანთსაცმელი, ჯაჭვი, ან ჯარი მოკპაროს თავაღ დიდი სირცხვილია, ერთი ესე რომე უმცროდ და შეუბმელად და დაუნარჩუნებლად მუხთლად იარაღი აყრიას, აუგი დასდებია და ძეორე ესე, თუ ომი მოხდა იმ ლაშქრობაში უიარაღობით მკუდარი შეიქნების, ჭმისთფინაც ამის ქურდმან მანაპარავიც შეიღეულად მისცეს და სისხლის ნახევარიცა.

153. ძესამე ძნელი დედაკაცს რომ ზედ-შებმული, ან კიდებული, ან თმა, ან თმის საცანი რაც რამ ფერი სამკაული ზედ შეხსნას ან შეაჭრას მონაპრიც შეიღეულად მისცეს და სისხლის ნახევარიცა.

154. აწ ზემო წერებულს ქურდობებს გარდაის სხვა ქურდობები დიდისა, თუ მდაბლისა, ბერვისა, თუ ცოცასი, შინა, თუ გარეთ, ვისაც რისაც ფერის ქურდობა შეემთხვიოს მისი საზღვარი შეიღეული არის და ამ სამზღურისა ასრე უნდა იქნას: თუ ის საქონელი ან პირუტყვი საპყვიოს კაცის შეილისა ან აზნაურ-შვილისა მოპარულა იმას ის საზღვარი შეიღვი მთლივ მიეცემის და თუ ეს მონაპარი გლეხისა არის ერთი ორად გლეხს მიეცემის და სხვა სახელმწიფო არის, სამთხრობლო რაც საქონლის დამკარგავს გაუა ისიც ქურდმან უნდა მისცეს.

კიდეც ვერა გამოიცანოსრა, უბრალოდ გარჯის საუპაციო მაშინც უნდა მოსცეს, ბჭეთაგან გასინჯვით როგორც ხამელს.

კ ა რ ი ნ ა ს ე ი დ ო ბ ი ს ა .

160. თუ კაცმან ნასყიდობა ქნას მამული, სოფელი, საქონელი, თუ პირ-
უცყვი, დილ ალალი ზე შესარჩენი საქმე არის, ბაცონის-მეტი კაცი ვერ მო-
უშლის ზე თუ ბაცონი გაუწყრების სულს გარდა ყველაზე ხელი მიუწყდება,
მაგრამე ბაცონსაც ეს მართებს სხვა-რიგად რომ კაცმან კაცს გარდახდევინოს
ნასყიდი მაინც არ უნდა მოუშალოს.

161. სყიდვა ასრე უნდა: კარგა გამოძიებით, მართლის შეცუობით უნდა
იყილოს, რამე ან სხვის მამული არ შემოაცუეოს, ან მზღვარი ცუვილად არ
ლაუწეროს, კაის მოწმით, წიგნით ზე ბეჭდით უნდა იყილოს, იქნების დაჭირვე-
ბული იყოს იაფად მოჰყილოს, იქნების მსყიდველს უნდოდეს ზე ძვირად მოსცეს;
მაგრამე რა წიგნი დაიწერების ზე ხელი ჩაირთვის რა გინდ ფასი მოუმატონ ზე ან
მსყიდველს ჯღარ უნდოდეს ვეღარ მოულოან.

162. თუ კაცმან სოფელი, ან გლეხი იყილოს თავაღისგან ან აზნაურისგან
კელმწიფესაც უნდა დაკითხვა, მაგრამე უკითხვადაც სყიდულა ზე არც კელმწიფე
გამოკიდებია; ამიგომ რომე ვინც უნდა იყილოს კელმწიფის კოდის პური, ბეგა-
რა, საბალახე რაც რამ ფერი სახელმწიფო ლაშქარ-ნადირობა არც ერთი და-
აკლდების, უნდა ქნას, თუ კელმწიფემ არ გაათარხნა.

163. კელმწიფის სახსოს აზნაურშვილისას ზე სახსოს გლეხისას კელ-
მწიფის უღასტუროდ თავადი, ნუც თავადის ყმა ნურას იყიდის; აგრევე სხვას
თავადისას ზე ვინგინდას კაცის ყმას თავისის ბაცონის უბეჭდოდ ნურავინრას გა-
ყიდის, თორემ მისი მებაცონე არ იყაბულებს მამულს თვითან დაიჭერს ზე ფასს
მომსყიდველს სთხოვს. იქნების ამყრელმან ზე აყრილმან კაცმან სხვას თემიამ
მამული გაყილოს ზე არ გაიყიდების, ვისაც ეყილოს ფასი მომსყიდველს სთხოვოს.

164. აწე თუ სხვას თემს ვაჭარი სავაჭროდ წავიღეს ზე იქ თავის ქვეყნის
კაცს იმ ქვეყნის მამული ნასყიდი, თუ უსყიდი მიჰყილოს ზე იქ ლოთობაზე ზე
ავკაცობაზე გარდააგოს, ან სხვას თემს დაიკარგოს, ის გასყიდვა ყაბული არ
არის. ვისაც თეთრის სესხება უნდოდეს ისრე უმამულოდ ასესხოს, მერამე როგო-
რიც ვაჭარი არის ზე ან როგორ მოუგია ის გამოჩნდების, თუ აქვს რამე თავის
ვალს იქილამ მისცემს, თუ არა ან ზღვით ან ხმელით, ან ქურდით წახდენია
ის გამოჩნდების, იქ მისგან ძმამ ზე სახლოს კაცმან თუ უნდა მამულილამ, გინდა

სხვა რიგად გარდაუხადოს, ამას ბევრ რიგი გამოხანხვა ღ ვაჭართაგან კითხვა უნდა.

165. იქნების კაცმან ახალს ნასყიდს მამულსა ღ აგარაკში ქონება რამე იპოვოს, თუ იმ მამულის გამსყიდველთან ფასი გარდაწყვეტილი არის, ველარას შეუა, ის ქონება მსყიდველისა არის ღ თუ ფასი რამე დარჩომილია იმ დანარჩომის ანგარიშით წილი უნდა გამსყიდველს დაუღვას.

166. თუ პირუტყვი, აქლემი, ცხენი, ჯორი, ულაყი, ღ რაც რჩობა პირობით მიყიდა ღ ეს პირობა დაუღვა, ამ ჩემს მოსყიდულს საქონელს არც დაშავებულობით ღ არც სწეულობით არა სჭირსრა ღ თუ გამოაჩნდეს შენი ფასი წაიღევ ღ ჩემი პირუტყვი მომგვარე. როდესაც იმ კაცმან შეაჩნიოს რამე ღ მოგვაროს უნდა მიმსყიდველმან პირობა გაუთაოს ღ თუ არა პირობა არა უფილარა, ერთმანერთის მოწონებით გაუცუულიათ, მოკულების, თუ ავი რამ გამოაჩნდების რა საბელზედ გარდაბიჟებინებენ აღარ შეიშლის.

კ ა ც ვ ლ ი ლ ო ბ ი ს ა .

167. თუ კაცმან კაცს პირუტყვი, რაც რამ ფერის სულიერისაგან ერთმანერთს გაუცვალოს, რომე ამისი იმას უნდოდეს ღ იმისი ამას, ერთმანერთს პირობას არას სთხოვენ. გაცვლიან ერთმანერთთან, ხელი აღარა ექმნების; თუ პირობით შესტვალეს არა სჭირსრაო, არც სენი, არც დაშავებულობა, ღ მერმეკი გამოაჩნდა, ისევ შეეშლების; ოცს ღღემდინ იქნების ესე, თორემ აღარ შეიშლის; თუ მის ხელში არა სჭირვებოარა ღ მასუკან სენი რამ გამოსჩენია მით აღარ შეიშლის. იქნების ამისთანაებშია ფიციც მოხდეს ღ მოსამართლემ რიგანად გასინჯოს ღ გაჩინოს: ან ვენახი, ან მიწა, ან საკომლო, ან სასახლის აღაგი, თუ რაც რამ ფერი მამული ერთმანერთს გაუცვალონ, იქმნების სართიც მისცეს ერთმან მეორეს, რა რომ გაცვლილობის წიგნსა ღ პირს დასდებენ აღარ შიიშლების, რა გინდ ერთი მეორეს სჯობდეს ღ უფრო გამოსაყენებელიც იყოს.

168. უშვილობისათვის კაცი ძალად ღ მის უნებურად ცოლსა ვერ დააგდებს ღ თუ დააგდებს სრული ზისხლი უნდა მისცეს. იქნების კაცი ასრე იყოს რომე ცოლთან წოლაკი შეეძლოს ღ შვილის შექნაკი არ შეეძლოს, ამისთვისაც არ გაიყრებიან ღ თუ სრულ ასრე მცვედანი არის რომ, ქალთან წოლა არ შეუძლიან უნდა კაცმან ცოლს დასტური მისცეს სხვის ქმრის შერთვისა.

169. ქვეყანაზედ ეს სამი არ დაეჭირვის კაცსა ღ კელმწიფისა არის: წყალი, შეშა ღ ბალახი.

170. წყალო ასრე რომე, სადაც ხელმწიფე წყლისა ღ რუს გაგნას მოინდომებს ქვეყნის შენობისა ღ პურის მოსულისათვის იქმს, რომე კოდის პური არ დააკლდეს, სადაც ეპრიანების რუსთავს ვერავინ დაუშლის, სადაც რუს მოინდენს ვენახია თუ ხოდაბუნი რაც დახვდეს გასჭირის, გააფარებს, რომელს სოფელსაც უბოძებს ღ დაჩემებს იმ წყალოს ერთი მეორეს ვერ შეეცილებს, მასუკან სათავის კეთება ღ რუს ამოწმენდა არ ვისკან დაიშლებს.

171. ბალახი მთასა, თუ ბარსა კაცს კაცისაგან ამიჯომ არ დაექირვის რომე კელმწიფეს ცხურის საბალახე ეძლევის, ძროხისა, ნახირის თავი, ღ თუ ერთი მეორეს ბალახს დაუჭერს ესეები ხელმწიფეს დააკლდების.

172. ძთა ღ შეშა ამისთვის არ დაექირვის, თუ ბარის კაცი სახლს არ ააშენებს ღ შეშით არ დარჩების ქვეყანაზედ შენობა მოაკლდების ღ კელმწიფეს ლაშქარ ნადირობა დააკლდების, მაგრამე იქნებისცა მთის პატრონს ერთი სანადირო ალაგი ყორულად ქონდეს ღ იქ არ მოაჭრევიზოს.

173. ქვეყანაში ამისი ყაღალა კელმწიფისაგან უნდა იყოს ღ არი; რომე რაგინდა დიდი საქმე სისხლი ღვალი ემართოს, ერთი მეორეს ნურც მოსცაცებს, ნურც დაიხუთავს; თუ ვისმე ქართული ქონდეს, ან კელმწიფეს შემოსჩივლოს, ან მისს მღივანბუესა ღ მოსამართლესა ღ ისრე თავისი საქმე გაარიგოს, თორემ თავის თავად ვინც ან მოიგაცოს რამე, ან დაიხუთოს ექვსი თუმანსა საკელმწიფოდ ფარიმა გამოიღოს ღ წანართმევიც პატრონს ისევ მიეცეს.

174. თუ შორეულმან ასეთი კაცი იხუთოს, რომე მისის თემისა იყოს ღ იცნობდეს ღ საქმე მიუწუდებოდეს, მართებულია ღ სხვის კაცისაკი არა მართებს რა, იმ რიგის კაცის თავზე დაიხუთოს მას კაცსა სთხოოს პასუხი ვისაც თავზე დახუთვილა ღ ის კაცი ამას ემართლებს, ან წაუყვს მას მისსა მოღავეს თანა ღ აუშოს ღ თუ რამ დაკარგოდეს უკლებლად მისცეს ღ უხლოს, ღ იმ მოღავესთან თავი გამოიმართლოს. თუამას ამბობდეს, ჩემთან იმ კაცს ხელი არა აქვსო, ეგ არ იქნების, უმისკაცისოდ ვერ გამართლებს, იმ დამხუთავთან უნდა მიყვეს, თუ არ წაუყვების მაშ წანართმევი ყველა უნდა უხლოს ღ თუ დაჭერილი არის ვინმე იმას აშუებასაც უნდა გაურიგოს.

175. ეფისკოპოსის ბეითალმალი ჩვენს მიხედვით სრულობით საყდრისა უნდა იყოს; მაგრამე ვითაც საქართველო დარბი ღ უსაქონლო ქვეყანა არის, აგრე როგად არც კელმწიფის შემოსავალი არის ღ ვერცარას ეპისკოპოსის ძმა ღ სახლის კაცი ეპისკოპოსისაგან იშოვებს რასმე მისგან, რომე ეპისკოპოსის დამარხვა შეიძლოს, ამიჯომ უწინაც ასრე უოფილა გარიგებული ღ აღარც ჩვენ მოვშაღეთ, ასრე იქნებოდეს: რომელი საყდრის რიგი ღ იარალი ეპისკოპოსს

იქ დახლომა იმას გარდა, თუ თვითონ თავის ქამში ან თავის კონდაკით, ჰ ან საყდრის მამულიდამ საყდრისთვის გაუკეთებია რამ ჰ შეუწირავს ის საყდარს არ მოეშლები, ჰ იმათ გარეთად თუ რამ დარჩების, თეთრი, ფარჩა, ვეცხლი, პური, ღვინო, თუ პირუტყვი იმისგან ერთი წილი საკლემწიფო არის, ერთი წილი საყდრისა, ერთი წილი ეპისკოპოსის ძმებისა, რომე ეპისკოპოსო და- მარხონ.

176. ორ ბატონობასა ჰ ორიანობაში ერთის მეორისაგან მიხლომა, მო- კლვა, აკლვა, წართმევა ჰ მოკაცება, დალაშქვარა იხსენების, ვრც გამაოგი- რების, მტყენი ყოფილან ჰ გაყოფილნი ჰ რაც ხელით გამოსლვით ორთავ ქვეყანა ურბევით ჰ ბოლოს რომელსაც ბატონს დარჩეს ნუღარ ათქმევს.

177. ოქნების კელმწიფემ, თუ მუბატონემ გარა გაუსიოს თავის საბატო- ნოში მოსარბეველად, ან კაცი კაცის დასაჭერად მიუსიოს ჰ არ დამორჩილდენ, არც დაერბევიონ, არც დაეჭირვიონ, იასული ბატონის ბრძანების გათავებას ეცდებიან; ამაში ხელის გამრღება ჰ ერთისგან მეორის სიკუდილი მოხდეს, თუ იასული მოკუდეს სისხლი ჰ ნახევარი მოსცეს ჰ თუ ის დასაჭერი კაცი მო- კუდეს მისი სისხლი ნუ არის. ეგების თქვას ვინმე სიკუდილდარ დაბარებოდაო, დაჭერა სთქმოდაო, მართალი არი არა სთქმია; მაგრამ თუ ხელს გამოიღებს ჰ არ დაეჭირვინების, მაშ სიკუდილი მოაქვს.

178. ღლაშქარში დანარჩუნებულს კაცსა ჰ იარაღზედ ირჩოდენ, მისი ასე იქნას, თუ კაცმან კაცი დაინარჩუნოს ცოცხალი; ან მოკლას მისი ცხენა, იარაღი, ცხენისამოსი დამნარჩუნებელისა არის, გვაჭვი, ზუჩი, მუზარაღი ჰ ამგურაი რამ კელმწიფისა არის, მძიმე თუალო, მარგალიტი, აგრევე მოკლულს კაცს გერავინ მიეღავება, ჰ ვერცავინ გაუცრცვის, ჰ თუ მან გერ არ იხლომა გაცრცვა ჰ ისევე მტერსა სდევს ჰ სხვას უთხრა; ეგ კაცი მოგჭკალ, გაყარცეო, იმასაც ცოცა რამ ნაწილი უც იმ ნაცარცეში. მისის კარგკაცობით, აგრევე მოკლულს კაცსა ნიუხავი ჰ პერანგბ არ გაეცრცვების ჰ ნურცავინ ხელს მიჭყოფს, თუ არა კანონი აქუს, ჰ თუ ვინმე იკადროს მისი ქნა, მათი უფროსი ნუ აქნევიებს.

179. ნადირობის ცილობა ქნილა ჰ იქნების, მაგრამე მინც ისრის საქმე ბევრი ასრე საკვირველი უცხო მოხდების, რომე საკვირველი დაუგყრებელი იქნების, ისრით მოკულაზედ თუცა შესტილდენ, თუ ჩემი ისარი უწინ მოხუდაო ამისი გერ მათთან მდგომს კაცთა ეკითხვის, ეგების მოწმით გამოჩნდეს ვისი ისარი უმაღ მოხდა, თუ არ იქნას გამოხახვა უნდა, წინ გარდამხცარი ჰ მართალი მხარი ცილობს; თუ ორნივ მართალ მხარელნი ან ორნივ წინ გარდამხცარს მისულნი ცილობენ, გასინჯევა უნდა, საიღამ ნასროლი ისარი ჰკრეია, რას ალავს

აქვს ნაკრავი, იმ გვარის ძეხნით, თუ არ იპოვნონ მათი სამართალი ამის მეტი არ არის, რომელიც უმცროსი იყოს მან მშვილდისარი დაყაროს ზე ასრე თქვას, „ღმერთმან ნულარა მომაკულებინოსრა, თუ ამას უწინ ჩემი ისარი არ მოხლომოდეს.“ ზე ღარჩეს მას; თორემ ხელი არა აქვს.

180. ოქნების ერთს ცოცხად წაეხეწოს ზე მეორეს მასუკან ღილი მოეკვეთინოს, ვისაც უწინ უკრავს, თუ იმის ნაკრავში მშვილდის საბელი დაიმაღლა მისი არის ზე თუ ვერ დაიმაღლა კელი არა აქვს.

181. რასაც ჩქიანს ნადირს, თუ რქას ვისიმე ისარი უწინ მოხუდეს უური უნდა შეაზმანოს, თუ უური შესწულა პირველის მკურელისა არის ზე თუ არ შესწვდეს მეორისა არის.

182. ოქნების ნადირობაში შეძგერება ზე სიკუდილი მოხდეს მისი სისხლი არ არის; თუ ვინ იცის ნაქიშპარნი ზე ნამდურავნი კაცნი შეიძგერნენ ზე მოკუდეს რომელიმე ზე მკუდრის პაცრონი მიერჩოდეს, ცხენი ძალით იმედუელად მორევიით მოხველ ზე შემოაძგერეო, ან გავა მიეცო ზე შეიძგერეო ამისი დამხუდარს კაცთ კითხვით რომ იქ დასწრებოდეს გამოძიებით უნდა გასინჯვა ზე თუ არა ჯერი უნდა, თუ ჯერს ვერა იქმს სისხლი უნდა მისცეს.

183. აგრევე ქალის სახუნდრის ნადირობაში თოფით მოკლულზედ რომ ცილობა შეიქნას, რომელს უწინ უსროლია ზე იმ მხარეს ნაკრავი აქვს ის უნდა გასინჯოს კაცმა, ისიც გამოაჩინს, იქნება ერთის მეტი ნაკრავი არა ქონდეს ზე მეორე ამბობდეს, „ჩემგან არის ეს ნაკრავიო.“ თუ ცყვია შიგავ ეღვას ისუნდა გამოიღონ ზე ვისისაც თოფსა გამოგდება იმისი ნაკრავი იქნება. ცყვიას უნდა შეუწონოს ზე იმითი შეიცუობის, თუ არც იმითი იქნას თოფი ზე იარალი რომელმანც დაყაროს იმას ღარჩეს. ესეც ოქნების რომე სახუნდარში ერთმანერთის ნასროლი თოფი მესახუნდრეს მოხვდეს, თუ ფათერაკად მოხუდა ის მსხვა არის ზე თუ ამას იცყვის მკუდრის პაცრონი ქიშპი იყო ზე ამივომ მიყო, მაგისი მოსამართლემ გასინჯოს, თუ დასტურად ქიშპი ყოფილა, ან ნამდურავი ჯერი მიჩინია, თუ ჯერს ვერ გაზევს სისხლი უნდა მისცეს.

184. ოქნების ზე ქნილა მღინარემ წყალმა ძველი ნადენი ალაგი დააგლოს, ხან იქით გარდავარდეს ზე ხან აქათ, ზე ამაზე ცილობა მოხდეს, ჩვენი სამძღვარი წყალი არისო ზე რაც ჩემკენ ღარჩა ჩემი არისო; მაგრამე ამით სამძღვარი არ შეიშლები, როდესაც თაობილამ იმ მღინარის პირს აშენებულა გაღმა თუ გამოღმა სადაც მაშინ წყალს უდენია, ზე იმ სოფლებს იმ წყლისპირამდინ სჭერია ისრე უნდა ეჭიროს.

185. შეწყერი რომ მოგლჯდეს.

186. თუ გასულიყულს მამულში კაცმან მსყიდველმან საქონელი იპოვნოს, თუ ფასი მთლივ მიუცია ღ ალარა ღარჩომილარა მამსყიდველი ვერას შეუა, ღ თუ ფასი რამ ღარჩომილა, რაერთიც ღარჩომილიყო ის იმ ანგარიშით წილი ღაუღვას.

187 ათს წლამღის ყმაწვილის ნაქნარის საქმისა რასაც ფერის, ავის კაცის ნაქნარს ავის საქმესთან არ ჩიიგღების, თავის ცოლს უზამს, თუ უფროსს ყმაწვილობით ღ უჭკუობით უქნია, საფათერაკოსავით არის; მისმან მშობელმან მისის ყმაწვილობისაგან მკუღარს სამარხი მისცეს ღ ღაჭრილსა ღანსეულებულსა საქიმო მისცეს სხვას ვერას შეუა.

188. ნაშრომისა ღ რასაც ფერის პირუტყვისაგან წანახღისსა ასრე იქნას: თუ უპატრონოდ ისრე რჩომა ნაშრომში შევიღეს ერთხელ პატრონს მოგვაროს. „უუურე, ნუ წამიხღენინებო.“ თუ არ უუუროს ღ კიღევ შიგ ღანსელოს, მოკლას, ვერას შეუა ღ თუ არ მოკლას შუა კაცთ კითხვით წანახღისსა პასუხი გასცეს ღ თუ პატრონიც გვერღს უღეს ღ ისრე წაუხღინა, მაშინ განღამც რომე უფროსი პასუხი უნღა გასცეს; იქნების რომე პატრონი გვერღ არ უღეს ღ მეამულე რჩომის პატრონს ეღავებღეს. „გაზრანს შემოღალეო ღ ქიშპობით წამიხღინეო ღ გვერთ აღარ მოუღექო.“ მაშინ ჯერი უყოს, რომ მისი ნება არ ყოფილიყოს ღ საფათერაკოს წესით წანახღენის პასუხი მისცეს; ამიციომ რომე ამთონი რჩომა უკაცოთ რაციომ გაუშვა.

189. ვაზის აკაფისა, ნერგისა, გინა ხილისა ასრე იქნას: თუ ასეთმან კაცმან ვაზი აუკაფოს რომე არ ემართლებღეს საღაო ღ საღაპარაკო არა ქონღეს რამ, ღვინით ან სიბრიყვით აუკაფოს, რამღენიც ვაზი მოსჭროღეს იმღენის აბაზისა მისცეს ღ მტკრობა თუ რამ ეღვას ღ ემართლებღეს ის მოსამართლემ გაუსინჯოს ღ იმ რიგად სიხსღლისა იმის საქმეში გაუნგარიშონ.

190. აგრევე ხილი, თუ სახმარი ნერგი ან მოუჭრის, ან მოუკაფოს შუას კაცთ გასინჯვით ღ ღაფასებით როგორც თქვან ღ ღორღეს ისრე პასუხი გასცეს ღ თუ ემართლებღეს სიხსღში გაუთვალონ.

191. თუ კაცი კაცს არას ემართლების ღ ისრე სახღსა ღ კარს ცეცხლი წაუკიღოს, რომ ჯღალახნი შიგ უღგეს თავის გუნებით ღანსწავად მოუნღომებია, ერთი სიხსღლი ღ რაც ან სახღლი, ან საქონელი ღანსწოღეს უკლებლივ უნღა მისცეს, ღ თუ ემართლებღეს ღ ან საქმე რამ ქონღეს ღ იმისთვის ექნას მოსამართლემ გაუსინჯოს რაც ნამართლებულობა ქონღეს იმაში გაუთვალონ.

192. თუ ყანასა, ან ვენახის ღობესა, ან ბჟასა, ან თივასა, ან საბქელსა მტკრობით ცეცხლი წაუღვას, აგრევე ის გასინჯონ, თუ ემართლებღეს საქმეში ჩაუგღონ, თუ არას ემართლებღენ მართებული პასუხი მიაციმინონ, რაერთისაც

წამხლარი იყო, თუ უნებურად ჰ ფათერაკად ცეცხლი გავარდეს ჰ ისრე მოეკიდოს რასმე, რაც დაიწვას ჰ წახდეს.

193. დამწუარი კაცი თუ ამას ამბობდეს რომ გაძრახ მიყო. ჰ ფათერაკს აბრალებსო, იმისი ჟერი უნდა უყოს რომ ფათერაკი მოსლოდეს, ჰ არც თავისი ნებით ექნას ისრე საფათერაკო მისცეს.

194. თუ ხუმრობსა ჰ თამაშობაში კაცმან კაცს აწყინოს რამე, ან მოსცენოს რამე, ან დასჭრას, ან მასინ ნაკრულობით მოკუდეს, დაჭრილს სააქიმო უნდა მისცეს ჰ თუ მოკუდეს სამარხი უნდა მისცეს. იქნება ამასაც ეუბნებოდეს. „გაძრახ შენის ნებით მიუხავიო.“ მაგისი ჟერი არის, თუ თავი იმართლა რომ იმისი ნება არ ყოფილიყო ჰ ისრე მოსლოდეს როგორც დაგვიწერიის დაჭრილსა ჰ ავად-მყოფს სააქიმო ჰ მკუდარს სამარხი უნდა მისცეს ჰ თუ ვერ იფიცოს მკუდრისაცა, დაჭრილობისაც მოსამართლემ კიდევ ნაკლებად უნდა გაუჩინოს.

195. კაცმან თუ ორმოს პირი ახლილი გაუშვას ჰ იმაში ან კაცი, ან პირუცყვი ჩავარდეს წმინდა, თუ უწმინდური, ის უნდა ნახონ, თავის ნაცვამალში, თუ სასოფლოს ადგილს, ან ის ჩავარდნილი კაცი, თუ ღელა-კაცი ბრმა ყოფილა ან მთურალი, მოსამართლემ გამოიკითხოს, თუ თავის ნაცვამალში ყოფილა ნანეარს სისხლს შეუვა კაცისას, თუ პირუცყვისას, თუ სასოფლოს ადგილს ყოფილა მთელი ეთხოვების, ამიგომ რომ იცოდა გზა იყო, რად არ დაბურა.

196. თუ ვისიმე პირუცყვი ირჩოლებოდეს პირველ უნდა უთხრან მეზობლებმან, რომე ამისგან ან კაცი მოკუდების, ან პირუცყვიო, ან დაკლან, ან წყვილნი გამოუხვენ, ან გაყიდე ჰ გაიტალე; თუ ეს ქნა ხომ აღარა დაშავდება თუ არ დაიჟერა ჰ ან მოკლა რამე ან დააშავა რამე მრჩოლელის პატრონმა კაცმა პასუხი უნდა გასცეს, მანამდინ ეტყოდენ ჰ ისრე რჩომამ მოკლა რამე ის მკულელი რჩომა მიეცემის.

197. ნაძლევისა ასრე იქნას: კაცი ყმაწვილსა ჰ უჭკუოს კაცს არ უნდა დაენაძლეოს, არც იმას უნდა ჩამოჭყვევს, რომ ან შეექილოს, ან ლოდი ააწვინოს, ან გარდახცომა მოუდვას, ან ცურვად დაპაციყოს, თუ რაც ამგვარი ნაძლევი მოუდვას, თორემ თუ ამაში იმ ყმაწვილმა ჰ უჭკუომ იწყინა რამე, იმ უფროსს კაცს ბრალი დაედება, ჰ ამით თუ რამ ავი დაემართება, ან მოიციხა რამე, ან დაშავდა, ან მოკულა, ან დასნეულთა მკუდარს სამარხი ჰ დაშავებულს სააქიმო ჰ რამთონსაც ხანს მუშაობას ჰ საქმეს მომცთარა იმისი პასუხიც უნდა გასცეს ჰ თუ ორნივე ცოლნი კაცნი არიან ჰ ნაძლევი ორთავ ნებით დაღვან გამოთხოვით მამხლარა ერთმანერთს ნაძლევის მეც ვერას შეუვლენ, რაც უნდა დაემართოს.

198. თუ სხვას ქვეყანას სხვას საბატონოს მკვიდრი კაცი საყმოდ მიუვი-
დეს ვისმე ვისაც უწინ მიუა ღ ეტყვის. „შენ გემოზივარო, ან იქილამ ზირებოა,
იმას ის კაცი აღარ წაერთმევის, რაგინდ სხვა ბატონი მოინდომოს იმ მოსულ-
მა კაცმა.

199. თუ ამავე საბატონოში ერთისა მეორეს ყმა მოუვიდეს ღ ხანი
დაყოს ღ არ მოეკითხოს, ხელმწიფის დავთარში ვისაც მოსლვია იმის სასელზედ
ჭირის მქონელად დაიწეროს, ძალად ველარ აუყრის, სანამდინ მეორედ არ აიწე-
რების ღ სამართალს არ იშოვნის ვერ წაართმევს ღ თუ თავისნებით სამკვიდრო-
ზედ წავა ეს ვერას შეუა; მაგრამე რაც ამის ყმობაში მოუგია ნახევარი საქო-
ნელი უნდა მოსცეს, თუ კიდე აწერაზედ აქავ დარჩა ღ ოცდა ათი წელიწადი
აქავ დაყო თავის ნებით სამკვიდროზე ველარ წავა, თუ წავა იმან ისევ უნდა
მოსცეს.

200. თუ ერთი მეორეს ყმა ერთმანერთს მიუვიდეს ღ თავი ნასყიდათ და-
წეროს, ან იმ მებატონემ იმ გლეხს კაცს, ან ვალი გარდუწყვიტოს ღ ან ში-
მშილობაში გამოაკვებოს ღ დავთარში ჯერ არ დაწერილ იყოს იმის სახელზე
ღ ისრე ის პირველი მებატონე წამოედავოს, რაც ამ ახალს ბატონს იმაზე
ხარჯი ექნას ის პასუხიც უნდა მისცეს ღ რაც იმ გლეხს-კაცს ამ ახლის ბატო-
ნის ხელში მოუგია იმისი ნახევარიც უნდა ახალს ბატონს მისცეს ღ თავისი ყმა
თავის ძველს ბატონს უნდა მიეცეს უწინ; რაც ამ ახლის ბატონის ხელში მო-
უგია ჯერ იმისი ნახევარი უნდა მიეცეს ახალს ბატონსა ღ მერმე რაც თავისი
დახარჯოს იმისი პასუხი ცალკე უნდა მისცეს; თუ ამაზედ ვერ შერიგდენ რო-
მე ამისმეტი არა მაქვსო იმ გლეხმა ფიცით უნდა შეიჯეროს.

201. თუ აქაღამ აყრილი გლეხი სხვის საბატონოში წავიდეს, თუ იქ ექვსი
წელიწადი დაყო ღ ისრე კელმწიფის ყმაღ მოვიდა, თუ უნდა მისცემს კელმწი-
ფე ღ თუ უნდა არა მისცემს, კელმწიფის გუნებაზე ჰკიღია, ეს ამიტომ დავსწერეთ
რომე ნურა კაცი თავის ყმას ძალას ნუ დაატანს, თორემ წავა ექვს წელიწადს,
სხვაგან დაყოფს, მოვა კელმწიფეს ყმობა ღ ყმა დაგეკარგებათ.

202. თუ საბატონოს კაცის შვილის ყმა სხვას საბატონოში წავიდეს, თუ
ოცდა-ათი წელიწადი იქ დაყო ღ ისევ მოვდა ღ სხვას კაცს ყუმო ველარას
შეუა, თუ ნაკლები დაყო ღ ისრევ მოვიდა ვერავინ შეეციღება ისევ თავის ძველს
ბატონს უნდა მიეცეს; მაგრამე თრიალეთზედ ქართველის ბატონის სახსოშიდ
თორმეტის წლის წასული რომ მოუვიდეს აღარ მისცემენ.

203. გლეხის კაცის ქვრივი რომ დაქვრივდეს მისი მებატონე ქვრივს ძა-
ლად ნუ გაათხოვებს, ვინც ქვრივს უნდოდეს ის შეირთოს ღ თუ არ უნდოდეს

თავის ობლებთან იყოს, ღ თუ ნებით შეირთო ვინმე თავისი მონდომებული იმ ქვრივის წამყვანმან ავს ქურივს ღ კარგს ქურივზედაც ხარი ღ მარჩილი გამო- ართვას, მეცს ნურც ის მეზაცონე ღ ნურც მოურავი ნკლარასა სთხოვს; თუ ვაჟი ობოლი გაყვეს, გზარდოს ღ მის ბაცონს მოგვაროს, თუ ქალი ობოლი დარჩეს, თუ უნდა ქურივმან გზარდოს, დასახლოს ღ თუ უნდა მისმა ბიძებმა ღ მოყურებმან გზარდონ ღ გაათხოონ, მეზაცონე მოახლოდ ნუ მოინდომებს, თუ სულ გამზრდელი არავინ გააჩნდეს ის ობოლი ქალებიც მისმან ბაცონმან დარდოს, დაათხოვს კარგია, თუ არა ღ მოახლოდ ყვანდეს.

204. კლეხის გაყრა ასრე არის: დარბაზი დერეფნით უფროსისა არის, კალო, საბბელი უმცროსისა, ღვედი, სახნის-საკვეთი, გუთნის-იარლი გუთნის-დედისა, ცხვრის ქვაბი, ერკემელი რაც არის მეცხვარისა არის. ხმალი, თოფი, ცხენი, იარალი მსახურისა არის, სხვა მამული მამზედ გაიყონ ღ რჩომა მწყემსზედ.

თვით თავით თვისით აღმომეცყველი წიგნისა ამის სამსაგულოსა ღ მომღებელი წინაშე ყოველთა მყოფთა ღ ყო ჯაღთა ძე მეფეთა ღ განმგებელი ქართველთა ერთა ბაცონის შეილი ვახცანგ, კვალად ვიცყვი თქვენდა, ეჭა წარჩინებულნო ღ ღუთისა ერთ-უფლებისა ღ სამთვითებისა გულ-მხურვლად მადიდებულნო ღ შეუორგულებულნო, საკუთარნო მამანო, კათოლიკოსნო, ეპისკოპოსნო, მიტროპოლიტნო, წინამძღვარნო, მღუდელნო, ღ სხვანო საღთთაგანნო, ღ შემდგომად ჩვენთა მეფენო, უფლის-წულნო, დიდებულნო, თავადნო, აზნაურნო ღ ყოველნო მყოფნო ქართლისანო, რომელნი ჰკიებთ ღ კვალად სხვანი ეგებოდეთ ღ იხილევდეთ ნაღაწთა ღ წერებულთა წიგნთა ამით სასამართლოთა ჩვენ მიერ თქმულთა ღ თქვენდა მომართ მოღებულსა, ჰირველვე დასწყისამან წიგნისა ამისამანვე გამცნოსთ ღ მუნვე მოგითხრასთ, თუ ვითარ მიზეზ ვექმინით აღწერად თითოეულად სამართალთა ფრიადითა შრომითა ღ მრავლისა გამოძიებლობითა, თვით ვიგუღოს-მოღგინეთ, რომელსა ზედა მოწმობა დართეს ერთა ჩვენთა სრულობით საღმრთოთა ღ გინა სამხედროთა, ბრძენმან ღ მონახულმან ყოველმანვე-ერთბამად ღ ესე ესრეთ არს შემზადებული, ხოლო სხვანიც ზემორე სხენებულნი წიგნები სასამართლონი დიდთა სამეფოთანი მოვიძიეთ ღ მოვიღვეით ღ მრავლის სასგელითა, ვიდრე წელთა მეორედმდე გარდმოვთარგმნეთ ღ იგინიცა უკლებლად აღგვიწერიეს ღ არს შემკობილი ყოველისა სამართლითა; არამედ ვინათვან ქართველთა წესნი ღ ქცევანი სხვა რამე არს ღ არა მიგავს სხვათა ქვეყნისა რიგთა ღ ქცეულებათა, სხვა არს დიდებული ღ თავადი, სხვა არს სისხლი ღ სიკუდილი, სხვა არს ღალატი ღ უკადრისი; ამად ესე ვითარისა სამართალნი სხვათა განაჩენთა შინა მოკლედ იპოების ღ მათი წიგნი უფროს ჩვენდა უხმარ

არს, ნუ სიქაღულად შემირაცხავთ ღ ვგონებთ უმჯობესად უოველთასა წიგნ-
სა ამას სასარგებლოდ ქვეყანის ამისად, ამაღ ნუ რავინ სძულობს ღ იუნდობს,
აწ ვეაგები უოველთა ღ ისმინონ ესე რომელმან ბრძენმან ღ გულის-ხმის-
მყოფელმან მოსამართლემან აღმოკვეთისათვის ქრთამთა ღ მიუდგომელობი-
სათვის მოყვასთა ღ თვალუხვავად სჯათა წურთილებისათვის იმპულფაროთ წიგნი
ესე ღ მოიძაგოთ ღ ინებოთ შეცვლა სამართალთა სხვებრ რათმე, ამას ნუ ჰყოფთ,
ნუცა გარყუნით წერილთა ჩვენთა, რომელი აღკვეწეროს; არამედ რომელმან
უმჯობესი სიბრძნით თვისით ჰპოოს იგი ჩართვით თვისვე თქმულად, საღ ენებოს
მუნ დაწეროს ღ იგიც ეგოს; ხოლო რომელმან, არა ისმინოს ვერლება ესე ღ
მოშალოს სამართლები ჩვენი სხვებრ შეცვალნეს ცოდეათა ჩვენთა მიერ იგიმც
დაისაგებოს.

თუ ვითარ ხაშს დაწერა განაჩენისა.

205. ამ შეკრებულის სასამართლოს წიგნისა ასრე იქნებოდეს ღ ამ წესით
იხმარდენ: ერთის ჩანითთ მდივან-ბეგისაგან დაბეჭდილი საღაროში ებარებოდეს,
როდესაც სასამართლოდ დასხდებოდენ ღ მოჩივარს აჩივლებდენ ამ წიგნს გამო-
იგანდენ ღ მდივან-ბეგი გასსნიდეს, მდივანს წინ ედვას, კითხულობდეს, მოჩივარმა
რომ იჩივლოს, მათი საჩივარი რომ გაიგონონ ღ საგანაჩენოდ მიიყაროს ღ გა-
ნაჩენს წერა დაუწყონ ორისავე მოჩივრის საჩივარი უნდა დაწერონ, ფიცით მოხ-
დეს, თუ უფიცრობა, გინა სისხლი, გინა ბოზობისა, გინა ქურდობისა ღ რომლო-
საც ნივთისა სამართალი დაიწეროს ის სამართალი ამ წიგნის რომლისაც სამარ-
თალიდამ დაიწეროს განაჩენშიაც ისე ჩასწერდენ. „ამა-და-ამ მოსამართლის განაჩე-
ნისა ღ სამართლისა ამდენის თავრდამ ეს სამართალი გავაჩინეთო.“ ამიგომ რომე
როდესაც, ან ამ ჟამად ღ ბოლოს მოჩივარმან როდესმე თქვას ქრთამითა ღ მი-
დგომითა, მოსამართლემ უსამართლო მიყო, მაშინ განაჩენსა ღ ამ სამართლის
წიგნსა შეამოწმებენ ღ აქედამ ნასამართლი იქნების ღ ველარავინ იუარებს; მერმე
არის ღ მოსამართლეს დაღათს ვერავინ დაუჭერს ღ ვერც ეს მოსამართლენი თუ
არ ამ წიგნში წერებულს სხვას მოგონებულს სამართალს ვერ გააჩენენ; როდეს-
საც სამართალი გარდასწყდებოდეს წიგნს ისრევ მდივან-ბეგი დაბეჭდევდეს ღ სა-
ღაროში მიაბარებდეს.

206. ქაშულისა თუ რასაც ფერის განაჩენი რომ იყოს კელმწიფისაგან გა-
სამართლებულთ, თუ სხვის მოსამართლისაგან გაჩენილი, ის მეფე ღ მოსამართლე
რომ გარდაცვალებულ-იყოს ღ ბოლოს ის განაჩენი მოიგანონ ღ არც ის საქმე

გარიგებულ-იყოს ღ იმ მოლაპარაკეს ის მამული, თუ სადაო ისევ ხელთ ეჭიროს დაშოროს, ამბობდეს ეგ განაჩენი ჩვენთან საჩივრით სამართალში არ არის დაწერილიო, ღ ცუდილად განსჯვით მარცო თქვენ აგილიათო ; თუ იმავე მეფის დროს მოვიდეს ის ლაპარაკი მეფემ მოსართლეთა ღ დამწერთ უნდა უწყინოს ღ გარდაახლეინოს, შეცთომით განაჩენი რაცომ დაბეჭდვინეს; თუ აღარ ცოცხლან ღ რაღა გაეწყობის ვისაც მამული, თუ სადაო რამე ხელთ უჭირავს ფიცა იმისი არის. მაშინ რომ მახსოვარი აღარ ცოცხალ იყოს ეს მაშინ უნდა, თორემ რომელსაც მახსოვარი ეშობის ღ სწორე შეიწყობის ის არ მოიშლების.

207. მიზარებულისა რასაც ნივთისა ღ ან ნათხოვრისა ასრე იქნებოდეს: თუ ასრე პირობა დაუდვას ან წიგნით, ან მოწმით ამ გვარად იხდოს რომე, ან მცრის დასხმით, ან ცეცხლით, ან წყლით, ან მოპარვით რასაც ფერის დამარცხებით, თუ ჩემსასაც არა დაუმარცხდარაო არცარას შენსას დაუმარცხებო ღ მერმე ამ მიმზარებელს მენათხოვრეს ერთის რისაც დამარცხებით თავისი წაუხდა ღ ეს სხვისაც არას ემართლებიან, იქნების რომე არ უჯეროს შენი არა წამხდარაო ღ ჩემი უნაღვლელობით დაჰკარგე ღ წამიხდინეო, ფიცით შეიჯეროს, როგორც საქონელი ყოფილიყოს იმ რიგის მოწმით, როგორაც მოსამართლეთ გამონახონ. თუ თავისი არა წაუხდარა ღ მიზარებული ღ ნათხოვარი წახდინა, უკლებლად უნდა მისცეს ისივე თავნი. იქნების უწიგნოდ, უპიროდ, კაცმა კაცის საქონელი მიიზაროს ღ ან ინათხოვროს, რასაც მიზეზით უნდა წაუხდინოს, არას ემართლების, თავისი თავნი უნდა უკლებლივ მისცეს, თვინიერ ცეცხლითა ღ ლაშქრითა, ქურდითა ღ წყლით, თუ ამ ოთხში ერთ ერთითაცარის წახდენია თავად თხოვნა არა მართებს მიმზარებელს ღ თუ სთხოოს სულ აღარ მიეცემის, ნახევარი უბჭონ; ამიგომ რომე უნებური საქმე წაჰკიდებია. კაცსა რომ კაცის რაგინდა რა საქონელი ებაროს, ვისაც რომ აბარია იმას თავისი ბაცონი რომ გაუწყურეს ღ აიკლოს ღ ის მიზარებული საქონელიც თან გააცანონ, ამისი ასრე იქნას: თუ დასთმოს იმ კაცმა მოყურობით ღ მეზობლობით, რადგან რომ იმისთანა ზიანი მოსულია ღ წამხდარა ბაცონის წყრომით ღ საქონლის პაცრონმა არა სთხოვა კარგია ღ თუ სთხოვა უნდა მისცეს თავისას არას ემართლების, იქნების რომ კაცს კაცისა ებაროს რამე რა გინდარა ფერი ღ უთხრას პაცრონს გამაცალეო ღ არ გააცალოს ღ მერმე, ან დაეკარგოს, ან მოჰპარონ, ის მიმზარებელი, თუ ცოცხას რამეს შეუა, თორემ სხვას ველარას სთხოვს; ამიგომ რომე ის რომ უთხრა რაცომ არ გააცალა, თუ წაყვანა არ უთქვამს ღ ისე დაუკარგა თავისი თავნი მისცეს:

208. კაცმა რომ კაცს მიიზაროს რამე ღ მას კაცს ცოლი ჰყვანდეს ღ ის კაცი მოკვდეს ღ თუ მას მის ცოლთან შეილი დარჩეს, ის რაც რომ მამას იმის ბარებია იმ შეილს ეთხოვების ღ თუ შეილი არ დარჩა ღ მარცო ცოლი

დარჩა, თუ იმ ანაბარისა ხელთა ქონდეს რამე იმ ღელაკაცს მიაცემინონ, თუ ღელაკაცი მოკუდეს ზე კაცმან ცოლი სხვა შეირთოს ზე მეორეს ცოლს უკან ის კაციც მოკუდეს, თუ შეილი დარჩეს მეორეს ცოლთან. მიცემული შეილსაც ეთხოვების ვისიც რამ მამას იმისას ზარებია, ზე თუ შეილი არ დარჩა მას ღელაკაცსკი არ ეთხოვების, თუ ვინიცის თავის მზითევსა ზე ნიშნს ვარდა სხვა ნამეცნავი საქონელი იმ ანაბარისა ქონდეს ზე მართლა გამოჩნდეს ისკი უნდა მისცეს თავის საქონლის ჰატრონსა.

209. კაცს რომ კაცისა საქონელი ბარებოდეს რამე მიმბარებელიც ზე საქონლის ჰატრონიც ორნივ მიცვალეზულ-იყვნენ ამისი ასრე უნდა იქნას: თუ შეილი დარჩომოდეს შემნახავსა იმ საქონლის მომღევარს პასუხი შეილმან გასცეს; თუ არა ზე შეილი არ დარჩომოდეს ვინც იმ კაცის საქონელს დამატრონებოდეს პასუხი მან უნდა გასცეს. იქნების რომ შეილი დარჩეს ზე მისმა ჰატრონმა გასცეს ზე დაფანტოს იმ საქონლის ჰატრონს პასუხი მებატრონემ უნდა გასცეს.

210. (17) კაცმან კაცი ინათხოვროს ზე თუ მოკუდეს ვერას შეუა, თუ არა ზე მიზეზი არა არისრა უნდა მისცეს თავისი ჰატრონსა მისსა როსაც სთხოვოს; თუ არ ღებოდდა რატომ ჰატრონს არ მისცა ზე ან არ შეატყობინა, თუ გიჟი იყო, ატრევე თუ არა ზე ყაზახმა ზე ქურდმა მოსტაცა, რატომ განგზავნა ასეთს ალაგს რომე მოაპარვინა, ან მოატაცებინა, თუ ვინ იცის მან არ გაგზავნა, ზე ან მან არა აწყეინა რა ზე ის კაცი თითონ წავიდი, გაიპარა, ღიღია, თუ ცოტა ზე გზაზე ყაზახი შესვდა ზე დაიჭირა ზე წაიყვანა ამისი ასრე იქნას: ვინც ის კაცი ითხოვა, ებარა, ზე ყვანდა ჯერი დაელების რამე, ასრე რომე არც მას კაცს ძალად გაეგზავნოს ზე არცარა დასაპარგავი ეწყეინოს რამე, რადგან ასრე ჯერი უყოს აღარას ემართლების ორთავე სწორედ სძებნონ, როდისაც გამოჩნდეს ზე იპოონ თუ როგორც ჯერი ქნა ისრე ყოფილიყოს ზე მართალი იყოს ის კაცი თავისავ ჰატრონს მიეცეს ზე სხვა საზღაური რაც იმის მომპარავს გამოართვან ვისაც რომ ის კაცი ნათხოვრად ჰყვანდა ზე ებარა იმას მიეცეს; ამისთვის რომე უბრალოდ დაუფიცნია ზე ფიცის საუპაციო მან ქურდმან უნდა გარდაუხადოს. ერთი ესეც რომ ვინც ის კაცი ითხოვა ის კაცი რომ თავის სახლში იყოს ზე მას ნათხოვნს კაცს კარგადც ინახევდეს ზე ანაზღეულად მის სახლში, ან ყაზახი დაესხას ზე ქურდი ზე ის კაცი მოიპირონ ზე მოიტაცონ, ამისი ასრე იქნას: რადგან უთხოვნია ჰატრონი თავისას ისრევე ითხოვს; მაგრამ რადგან იმგვარად მამხდარა სულ აღარ მიეცემის იმ კაცის ნახევარ ფასი უნდა მისცეს ზე ორთავ სწორედ ძებნონ, თუ ვისმე მართლა შეაჩნდეს, ის კაცი გამოერთვას ზე თუ ფასი ფასიცა ზე საზღაურიცა შეა გაიყონ სწორედ; ამისთვის რომე იმ კაცმა ერთი ესე რომ ნახევარი უწინ მისცა, მეორე ესე რომე მანც იმასთან ეძება, მესამე ესე რომე მან კაცის მომპარავმან იმისა სახლი გატეხა ზე იქილამ წაიყვანა.

211. თუ პირუცყვი მიიბაროს კაცმა კაცისა, თუ ლუკარგოს უნდა უზღოს, ღ იმან ქურდი იპოვნოს ღ იმას გამოართვას, თუ ავის პატივით შეუნახოს ღ მართებულზე ნამეცნავი ამუშავოს ღ მჭლე იყოს, მოკუდეს, უნდა უზღოს, თუ ან კლდეს გარდაგლოს, ან მკელს შეაჭამოს, ან მკერს მოაკულევინოს უნდა უზღოს, თუ ვინ იცის ან სენით მოკუდეს, ან სიბრმითა ცყავი ღ ხორცი პატრონს უნდა მიუცანოს სხვას არას ემართლება.

212. მოსამართლეს რომ საეჭო მოხსენდეს სიციყვით, მოწამით თავად მომ-
ხსენეს სთხოვონ, თუ იმან დასაჯერი მოწმები უშოვოს კარგი არის, თუ არა ღ
ვისაც ედავების იმას სთხოვოს მოწამე ღ იმისი უფროც დაიჯერება, ამისთვის
რომე იმაში ეჭვი აქვს თუ არა ღ ფიცით გარდასწყვიტონ.

213. მოსამართლე რომ სიგლის წერილს ვერ მიხუდეს, თუ იმაში დაწე-
რილზედ რომ ისარჩლენ, თუ უცილებლად ყოფილა იმ ღღემინ სიგელის
მართლად ჩაიგდების ღ შიგ წერილიცა უცილებელი ყოფილა, არას ემართლების;
თუ სიგლისა არა შეიცუობარა ღ სადაოსაც ახლა ედავეთის ნუ აღაპარაკებს, და-
ჭკარგვია.

214. ქვეყანისა ღ ქალაქთ შენახვისა უღების დაღება კაცის კლვის ოღენი
არის, ამაღ რომე ბოლო აღარ მოეღების ღ კელმწიფემ მოსამართლე ღ განმგე-
ბელი ღუთისა ღ კელმწიფის მოშიში უნდა დააყენოს რომე კელითაც გამო-
უვიღეს.

215. ბჭის დაღინებისათვის კელმწიფემ ასეთს კაცს უნდა უბძანოს, რომე
ორმოცს წელიწადს იქით იყოს ღ არც ღიაღ სიღარიბე აწუხებდეს, თორემ
მოყუუღება, ღუთის-მოშიში იყოს; ორი ბჭე არა ჯერ არს, ამაღ რომე ერთმან-
ერთისაკენ სთქვას ღ ერთმან მეორისაკენ უსამართლო მოხღების ღ ბჭესა ესეც
უნდა სჭირდეს რომ რაც მოჩივარმა შესჩივლოს ასე დაისწავლოს, ასე უამბოს,
როგორც შეჩივლოს, რომ შენ ასე არ იჩივლეო, თუ სწორედ დაუსწავლია ღ ან
ორთავეს საჩივარი ახსოვს უსამართლოს ნუ იცყვის.

216. ღღედაკაცის საჩივარში მოსღვისა: თუ ღღედაკაცს კაცისაგან საჩივარი
აქვს სამართალშიაც მიესღვება ღ გაგონებაც უნდა; მაგრამ მისის ენით მოადს
არც ფიცი დაღება, არცარა წაერთმის; თუ კაცს დაიმოწმებს მცღარი არის;
თუ ღღედაკაცი ღღედაკაცისგან ჩივოდეს მღივანში კელი არა აქვს, მოთემემ უნდა
გაურიგოს.

217. ეკლესიის მამულის დაღთესველმა, ან დაღნერგველმა, თუ ეკლესიის
პატრონისგან დასცურით მოხნას მართებული ღალა ღ სამსახური გარდაუხა-

ღოს, თუ ცილებით ქნას ღ ისევ ეკლესიას დარჩეს, რაც ეჭირნახულოს სულ ეკლესიას დარჩეს; დანერგვა ეკლესიის პატრონის გამოთხოვნით არ იქნების, ამაღ რომე ღიდის-ხნისათვის დანერგვის ღ თუ ცილობით აქვს ჭირნახული საყდარს უნდა დარჩეს; ბევრს ეკლესიას ცოცხა შეწირულობა აქვს ღ პატრონი არა ჭყავს, ვინც ის მოიხმაროს, როგორც მეპატრონეს მამულის საყიდური მიეცეს ის მისი გამოსავალი ეკლესიის კარზედ მივიდეს, ეკლესიას მოეხმაროს.

218. საფლავის მიწის ფასისათვის. ეკლესიას შიგნით საფლავი არ გაისყიდების, ამაღ რომე კაცი არც თითონ ღირსა დამარხვად; არამ თუ სხვას მიყიდოს. თუ ძალად კაცმან საფლავში მკუდარი დაუმარხოს, რაც საფლავის პატრონს სისხლი სღის მისი მესამედი გარდაიხადოს; ამაღ რომე ხელმწიფე არას გაწყურომით საფლავს არ წართმევს ღ თუ დამმარხველმა თავისი მკუდარი მოთხაროს, საფლავის პატრონი არას ემართლების, საუპაციოდ მოთხრა ეყოფა. ეკლესიას გარეთ მართებული არის რომე საფლავის პატრონმა ფასი გამოართოს, ამისთვის რომე დაჭირვებულს კაცს შეუნდობარი საფლავი არას არგებს. ფასი გლეხმა ზროხა მისცეს, უფროსმა როგორც სისხლი აიწვევს საფლავის ფასმაც ისრე აიწიოს.

219. სამარხის შიცემისათვის მამული არ იხსენების, რომე კელმწიფისა არის, საქონელი შეიღოს არ ეხსენების, იმან იცის ღ ღმერთმან, სხვამ კმამ, ან სხლის კაცმან, ან მიცვლილზედ ან დროული სახლიდამ გავიღეს, თუ სასამართლო გახდეს, საქონლისა ღ სულადის მესამედი მისცენ. თუ ღიდებულ-ში მოხდეს, არათუ სახლის მესამედი მისცენ, ერთის თავის მესამედი მისცეს რაც ჭქონდეს.

220. თუ კელ-მწიფეს ლაშქრიდამ კაცი წაუვიღეს, ღ მტერს მიუვიღეს, ღ იმავე კელ-მწიფეს დარჩეს. თავად კელ-მწიფის მოწყალებაზედ ჭკიღია, თუ არა ღ ფეხის მოკვეთა ჯერ არს. გაღარიბება ღ გახეიბრება ორივე არ არის.

221. ციხიდამ ღ სიმაგრეიდამ, კაცი ან ბატონს, ან ამხანაგს წაუვიღეს ღ გასცეს, ლაშქარი დასხას, იმისი სისხლი არ გაიჩენება, ამისთვის რომე ბევრის სულის მესისხლე არის, რაც გარდაცდება სამართლით იქნება.

222. ვინც კაც-მა ქვეყანას ღ რჯულს უორგულოს, კიღევ ხეღვიღეს იმითი რჯული წახდებოდეს, იმას მიჭყვევს ღუთისა ღ ბატონისა ორისავე მესისხლე იქნების ღ ყველა ავი იმაზედ მართებული არის.

223. ნიშნის მიცანისა ასრე არის. ან ვაჟი მოკვდეს ღ ან ქალი; თუ რამ გასაცვეთი მისვღია, ღ სიცოცხლე-ში გაუცვეთია, ვერას შეუვა, რომე სიძესაც ბევრს მიეცემა მის გარდა, სულ უნდა მიუცეს.

224. წითევისა-თვის. ვისაც სახლ-ში უშვილო ქალი მოკვდეს ჰ ქმარი ღარჩეს ჰ მის სულს კარგად მოუაროს, თუ ღიღის ხნის ცოლ-ქმარნი არიან არა ეთხოვოს რა, თუ ახალნი შეყრილნი არიან ჰ შეილი არა ჰყავს, ზითევი სამღვთაოს: ერთი წილი სულისა-თვის, ერთი წილი ამისთვის, რომ საქორწილო მიუტანია, ჰ მესამელი ქალის პატრონს მიეცეს. თუ ქალს ქმარი მოუკვდეს, უშვილო ქვრივი მოკვდეს, თუ რამ საკაცო აქვს სახლისა არის, სხვა მონაგები სულისა არის; ჰ ზითევი რაც იქნება, თუ რამ სულისა-თვის დაეხარჯება ის არის, სხვა ქალის სამშობლოს უნდა მიეცეს.

225. გიყისა ჰ ბნელიანის ცოლისა-თვის. თუ ეს სენი ქორწინს წინათ სჭირს ჰ ქმარს შეატყუეს ჰ მას უკან გამოჩნდა, ჰ აღარც ქმარმა ინდომა, ის შეიტყუონ სწორედ გასინჯვით; ჰ თუ ქორწილს უკან დამართებია, თუ უწინვე სჭირებია ჰ შეიტყუა, ქორწინს უწინვე გაუშვას, ვერაფერს მიეღებოს. ჰ რად-გან შეუტყუებიათ ჰ ქორწინი უქნია, ღონე მეტი აღარ არის: სამსწელიწადს უნდა მოუაროს, თუ ეშველა, ვერ გაუშვებს, თუ არ ეშველა, ჰ გაუშვას უსისხლოდ, ასე რომე ზითევი ქალისა ქალს მისცენ, ჰ ნიშანი კაცისა არის. აგრევე, თუ კაცი დასნეულდეს იმ სენით ხუთ წელიწადს ქალ-მა მოუცადოს, ჰ მოუაროს. აგრევე ძნელი არის მათი გაყრა; მაგრამ რად-გან აღარ იქნება, კათალიკოზმა ჰ მოსამართლემ გააშვებინონ, ზითევი ჰ ნიშანი უკლებლივ ქალს მისცენ.

226. თუ კაცმა კაცს აგინოს ჯარ-ში, ამ კაც-მა რომ მოსამართლესთან უნდა იჩივლოს, მოსამართლემ გასინჯოს, ბრალი ჰქონია, თუ უბრალო უგინებთა ჰ გაულანძღავს ჰ მართალი გამოვიდა ნაგინები კაცი, მოსამართლემ მაგინებელი დატუქსოს, სწვართოს, ჰ შეაგინოს, რას ემართლებოდა, რად შეარცხვინა.

227. ვინც ვინ სძრახოს, ჰ მოსამართლესთან დაბეჭდოს. „ესე ჰ ეს კაცი ამ საქმის მქნელიაო ჰ გარდააჩვენებო.“ მოწამე დაისწრას, ჰ ის სიტყვა დასწეროს. „ამ კაცმა ამა ჰ იმ კაცს ასე სძრახაო.“ ის კაცი მოაყვანინონ, მარტო ჰკითხონ, თუ თავი იმართლა, პირს დაუყენონ. თუ გამტყუნოს, მთქმელი უბრალო იყოს ჰ თუ გამტყუუნდეს მთქმელი, რაც იმ კაცისა-თვის გარდასახდელი მართებს, ამ მთქმელს უნდა გარდახდეს.

228. თუ ღიღ-მან ღიღსა, ანუ მდაბალ-მან თავის სწორს მუქარა დასთხოვოს, მისი ასრე იქნას. გასინჯვით რაზედ დამუქარებია, ძველი მტერობა აქვთ რამე, ან ცილობენ რაზედმე, ეცადნენ კარგად შეარიგონ. თუ ძველი სადაო რამ აქუსთ მოსამართლესთან იჩივლონ, ჰ რომელიც საჩივარი აქვსთ იმან; გასინჯოს, ჰ შეარიგოს. უერთმან-ერთოდ, არც ერთმან-ერთისა დაიჯერება.

229. კაც-მან რომ კაცი იქირაოს, ჰ საღაც გაგზავნოს, ან სალაშქროდ, ან წყალ-ში შეგზავნოს, ან ხეზე აგზავნოს, ან რასაც ამის-თანა-ზედ, იქ რომ მოკვდეს, ან დაშავდეს, სისხლს არა-ვინ ემართლება, თავისის ქირისა-თვის მამკვლარა; ჰ თუ ეს კაცი ან უთხოვნია, ან ძალად დაუჭერია ჰ გაუგზავნია საღაც, ჰ იქ იმის საქმე-ზედ მამკვლარა, ან დაშავებულია მთელი სისხლი უნდა მისცეს.

230. ვინ ვისი პირ-უცუვი საძოვარ-ზედ წაიყვანოს. „ვაძოებო“ ჰ მუ-შაობა დაწყებინოს, მუშაობა-ზედ ან მოკვდეს, ან დაშავდეს, მთლად უნდა უზღოს; ამისთვის რომ საძოვარ-ზედ წაიყვანა, ფასი გამოართო, ჰ მუშაობა დაწყებინა: აგრევე თუ არ იხმარა ჰ მოუკლელიობით ან ჩავარდა საღმე, ან დაშავდა, ან ნაღირმა აწყინა რამ; ემაშინაც უნდა ნახევარი ჰ ერთი წილი უზღოს ჰ თუ ისე სენი სჭირვებია, ჰ იმ კაცის კელ-ში მოკულა, თუ გული აჟერა წამყვანმა, პატრონი ვერას შეუვა.

231. ვინ მოკვდეს ჰ ღარჩეს ცოლი, ჰ შვილი, ამას უკან შვილიც მოკვდეს ჰ ღარჩეს ღელა-კაცი მამულ-თან კელი არა აქვს ბატონისა არის. ამ ღელა-კაცმა თავისი მზითვეი ჰ ნიშანი წაიღოს. მაგრამ ამ სახლიდამ ჰ მამულიდამ ცოცა რამ სამარხი ღელა-კაცს მიეცემა ბატონისა-გან, ჰ ის კვლარც ბატონ-მა უნდა დამარხოს, რად-გან თავის ნასყიდს მამულს იმისი მეპატრონე დაიჭერს. ჰ თუ შვილი ისევე ჰყავს მამულს ვერა-ვინ წაართმევს, შვილისა არის. თუ იმ ღელა-კაცმა შვილს აღარ უყურა, ჰ სხვა ქმარი შეირთო, თავისის ზითვის მეცს ვერას გაიგანს

232. ღელა-კაცი რომ დაქრივდეს ჰ საქონელი რომ საყდარს შესწიროს, იმისი ასრე იქნას. თუ შვილები ჰყავს ქმრის საქონლისას ვერას ფერს დახარაგავს, შვილებისა არის, ვერა-ვინ ედაება. ჰ თუ მან ღელა-კაც-მან თავისი ზითვეი, ან თავისის კელით მონადღაწები რამ შესწირა, შვილები ვერ ედაებიან, ვერც ბატონი. თუ მამული შესწირა, ვერ დამკვიცდეს ღელა-კაცისა-გან მამულის შესწირვა; ამაღ რომე, თუ შვილი ჰყავს შვილისა არის: თუ უშვილოა არის ბეითალმანი კელ-მწიფისა არის; ჰ თუ იმ ღელა-კაცს თავისის ზითვით უყიღია ჰ ისრე შესწირა, მაშინც ბატონის შეუკითხავად ვერ შესწირავს.

233. კაცი ღიდ-გვარისა, თუ დაბალი, ვინცა-ვინ მიიცვალებოდეს, მან ანდერძით ვინც დაპატრონოს ასრე იქნას. თუ რამ საქონელი თავისი მოკებული ჰქონდეს ვერა-ვინ გაუცებს ანდერძსა, ვისაც დაპატრონებს იმ ნასყიდს მამულს, ჰ თუ საბატონო რამ იყოს, ან ბატონს ებოძებინოს, იმას ვერ გასცემს, ბატონს უნდა ჰკითხოს, ბატონ-ზედ ჰკიღია: ვისაც ეპრიანება იმას უბოძებს: თუ

გაურილი ძმანი ჰყვანდეს, ან შეილი, ღ იმ კაც-მა იმათ უანდერძოსთ რა, ან სხვას უცხოს მისცეს საქონელი, სიყვება არა აქვსთ. თუ ბატონ-მა არ ინდობა ღ ნება არ ღართო, ბატონის უბრძანებლად ვერ წაართმევენ: თუ საქმე რამ არის ღ გაუურელი არიან, ღ იმ კაც-მა თავისი წილი სხვას უანდერძა, ძმები არ ღანებებენ, ესეც ბატონზე ჰკილია.

234. კარგად მყოფ-მან, ანუ ავად მყოფ-მან ვინც ინებოს განთავისუფლება თავის ყმისა ღ აზატი უყოს, იმისი ასრე იქნას. უნდა ღაუწეროს წიგნი რითაც მამულით, რითაც საქონლით გააზატა თავისი ყმა, ან აღაპი ღაადვა, ან სხვა თავისს სულის სამსახური ღ მაშინ შეიქნება წიგნითა ღ მოწმებითა ის კაცი აზატი: თუ არ იყოს სათავისთაო, ან თავისის ცოლის ზითვით ნასყიდი ღ საქმე ღ სასახლო იყოს, მარტო თვითან არ შეუძლია აზატი ჰყოს ის კაცი, ჟველას მოსამსახურე იქნება, არა მარტო იმისი. იმან რომ კიდეც მისცეს აზატი, თუ სხვა ძმები არ ღაუმტვიცებენ, ამის-თანა აზატი ღ საღაო ანდერძი ღაუმტვიცებელი შეიქნება ღ არც გაუთავდება.

235. თავ-ღებობისა-თვის ასრე უნდა იქნას, რომე კაცი კაცთან თავ-ღებად თვითან უნდა მივიდეს, თავისის ნებით, ასე თქვას „მე ამ კაცის თავ-ღები, ან ამ ღროს არ მოგვცეს, ან გაიპაროს, ან რაც საღაო აქვთ.“ იმისი პირობა ისრე მისცეს ღ მოწმები ღაისწრას. იმას სწორე თავ-ღები ჰქვიან: ამას უკანის კაცი ან მოკვდეს, ან გაიპარა, ან იმ პირობა-ზედ გარღახდა, თავ-ღებს სთხოვენ, ღ თუ კაც-მან ტყვილად უთხრას. „ის კაცი შენი თავ-ღები“ ან ყმა ბატონ-მა ძალად ღათავადებოს, ან კაც-მან კაცი ძალად მიიყვანოს, ღ არც მოწმები ყვანდეს, იმ თავ-ღებობას ნუ ირწმუნებენ, მანამღი სარწმუნო მოწმები არა ყვანდეს. „ეს კაცი იმ კაცის თავ-ღები არის ჩვენ მოწამენი ვართო.“

236. მთხრობლობისა-თვის ასრე იქნას, ვინც რომ თქვას. „მე გავიგონე შენი საქონელი იმ კაცს აქვსო.“ იმისი არ ირწმუნება, ტყუის; მთხრობელი იმას ქვიან, რომელსაც უნახავს თვალითა, როგორც მოუპარავს ღ ღაუმაღავს, ყველას უნახობდეს. როღის ქურდი მოსამართლეს-თან მოიყვანონ, ღ არ გატყდეს, პირს წამოუდგეს ღ მთხრობელ-მა გასტყვოს, ამას კარგად გასინჯვა უნდა, ან მტრობა არ ეღვას მთხრობელს ანუ ურჯულო არ იყოს, ან მტრობით არ ეთქვას. თუ მთხრობელი გამართლდა ღ ქურდი გატყვა სამთხრობლო მიეცემის. თუ ქურდი ვერ გატყვა, ღ თვითან გამტყუვდა, სცენ, ჟარიმა წაართვან, ღ ისრე გააგღონ.

238. ტყვილად ღამტვიცებელისა. რომ შეიტყუოთ ტყვილად კაცს ღაუფიცავს მოსამართლე. რას უზავ იმას. ურია არის ღ მასთან პური არ იჭმება: მისმა

მერჯულემ ღიად გარდახდევინოს, ჰ რა-ზედაც ეფიცოს პატრონს თავისი მი-
ეტეს, ამაღ რომე ღუთისა ჰ პატრონის რისხვა ეყოფა.

239. ღელა-კაცის ფიცისა-თვის, ღელა-კაცს არ ეფიცების, არც გარეშე
კაცი შეეგდების, ამისთვის, რომე გარეშეს კაცს არ გაუტყდება, არცა-რას
მისის ფიცისას ჩნაღვლის; უნდა მოსამართლემ მოუძებნოს რაც რამ საყვარელი
ჰყვანდეს ძმა, ან შვილი, ან სიძე ის შეეგდოს.

240. სიგლის წართმევისა-თვის. ვინ ვის მოერიოს, სიგლები წართვას,
ან დაუხიოს, ან დაუწვას, კელ-მწიფის მეტს ამისი სამართალი არ შეუძლიან;
ამაღ რომე წართმევისც კელ-მწიფემ უნდა გარდახდევინოს ერთად, ესეც
იქნება, პატრონს კითხოს, ჰ როგორიც სიგლები ყოფილ იყოს დაუწერიხოს,
დაუბეჭდოს, რომ ცოცხა ცუვილიც გაერიოს სიგლები წართმევისა არის.

241. სამძღვრს გარეგებისა-თვის ასრე უნდა იქნას. რომელიც სამნის
ჩამსხმელია, თავად ძველი სამანი კარგად უნდა მონახოს, თუ ვერ იპოოს,
ასეთს ალაგს გასამზღვროს, რომ ან გორა, ან ხევი, ან კლდე ემოწმებოდეს;
თორემ სამანი ბევრს ალაგს მოგლეჯილა, ჰ ნიშნის ადგილით უფრო არ
მოიშლება.

242. სამნის მოგლეჯისა-თვის, როგორის საქმითაც მგდარ იყოს, ღიდი
იყოს, თუ მცირე თავის ხელის სისხლის ფასი ჯერუმი გარდაიხადოს, ამის-
თვის, რომე სამნის მომგლეჯელი კელ-მოსაჭრელი არის.

243. კაცმა კაცს შორიღამ გაუგზავნოს რამე, ჰ კაცი კვლარი დახედეს,
წამლებს მართებს რომე სახლ-ში თუ ჰყვანდეს ვინმე იმას მიუცნოს: თორემ თუ
დაუბრუნა იმ კაცისა-გან წართმეული იქნება: თუ ბალ-დადგომით ვერ მიუცნა,
იმასთან სამართალ-ში მიუყვს ჰ ღიად გაისარჯოს.

244. რუს გამოღებისა. რომ შუა-ში სხვის მამული ედვას, იმ შუას
მამულის პატრონს არა გაუჟუთლებარა, ფასი უნდა მიეტეს, თუ იმასაც გაუკეთლე-
ბა რამე ჰ კარგად შერიგდენ.

245. ძწყემს-მა რომ წანახელი ქნას, ან საქონლის პატრონი თითონ არის,
ჰ ან სამწყსოს შენახვისათვის ფასი აქვს, წანახელი ძწყემს-მან უნდა ზლოს,
ჰ თუ ისრე საქონელ-მა წახდინოს, ჰ საქონელი იმან უნდა გარდაიხადოს.

246. რასაც მიზეზით კაცს მიწა ჰსჭეროდეს, ჰ ან ბალი, ან ვენახი აეშე-
ნებინოს ჰ სხვას დარჩეს, თუ წაღვებით ჰ მდივნით მიეტემა, რაც იმ მიწაში
ჭირნახული უქნია, მისი პასუხი უნდა მიეტეს: თუ ვინ-იცის სიცყვა არ დაეკლოს

რომე, „ჩემს მიწაში ჩუ ა შენებო.“ ღ არ დაეგვირებინოს, ჭირნახული ნახევარი მი-
ეცეს. ღ თუ პატრონი წართმევს ღ მისცემს, არას საქირნახულოს უსამართლებენ.

247. ვინც სხვის კაცისა-გან მოჭრილი, დამზადებული რაც-ფერი ხე წა-
ელოს, პატრონს თუ არ დაუმალოს, როგორც ყოფილ იყოს, ან ფასით შეი-
გვიროს, ღ ან ისევ იმის-თანა მოუჭრას, დაუმზადოს; თუ შეუცუობრად წაელოს
ღ კიდევ დაუმალოს საზღაურით გარდაუხადოს.

248. ვისაც ყმა ამოუვარდეს, ნასუიდი თუ იყოს, მისი საქონელი პატრონს
უფრო ეხელთვის, თუ ცოლი ღ ქალი დარჩება სამკვიდროთი, ღ შესანახავით
შეიგვიროს; თუ ან წყალობის ყმა, ან პატრონის მინაცემი იმის ცოლსა ღ
ქალს უფრო ცოცხად რამ გამოერთმის: თუ არც ცოლი, არც ქალი დარჩა, პატრონ
მა დამარხვითა ღ სულის საქმითა კარგად უპატრონოს, სხვა ალალი იყოს

249. რასაც ფერის ქურდობისა-თვის: ცხენისა, პირ-უცყვისა, თუ საქონ-
ლისა კაცმა შესწამოს, თუ ქურდი გაუცყდეს, ბოღიში ითხოვოს, შევიდულისა-
გან სამი ეპატიოს, ღ ოთხი გამოერთვას. თუ ღიად უარ-ზედ დადგეს ღ
პატრონი გასარგვოს, შევიდულიც მისცეს, ღ სამთხრობლოცა.

250. ღალის აღებისა-თვის: მიწა ოთხი გვარი არის, ერთი ნაფუძარი,
მეორე ნანახვი, მესამე სარწყავი, მეოთხე ველური. ამათ ხენა-შივე შერიგება
უნდა მისის პატრონისა პირობით

251. ძისანთა ღ კუდიანთა ამყოლი კაცი ღუთისაგან დაწყველილი არის,
ღ პატრონისა-განც წასახდენი: მისნისა ღ კუდიანისა-გან დაჩხუბილნი კაცნი თუ
სამართალ-ში მოვიდნენ მისანნი ღ კუდიანნი გასახეობრებელი არის, ღ რაც
იმ მკითხველს სხვა-ზედან ჩხუბი, ან წანახელი მოუხდენია მოსამართლემ
გაუკითხვად სისხლი უყოს, თუ საუპაციო წაურთოს ღ მისცეს, იქნება საქო-
ნელი წაერთოს მისნის პირით ის ერთი ორად გამოურთოს მოსამართლემ.

252. მოწამლისა-თვის. მოწამლით მკვდარი კაცი სხვას კაცის კვლას არა
ჭვავს, ამაღ რომე ერთმან ერთის უუღლით სიკვდილი სხვა არის, ფაფურკად
სიკვდილი სხვა არის, მტერობის სიკვდილი სხვა არის; მაგ-რამ ეს მოწამლა
ორ-ზომად სისხლად იღლება: ქრისტიანობით სამართლით კელში ის მოწამლავი
მიეცემის მოსისხარს.

253. ცუვილად დამბეზლებელს ორი დანაშაული აქვს, არც კელ-მწიფის
ღოვლათისა-თვის სჯობს, ვისაც დაბეზლებს ის მკვდარი არის იმ მობეზლი-
სა-გან, რაც მობეზლის პირით ამოსულ იყოს ღ ცუვილი იყოს იმ მობეზ-
ლარს უნდა გარდახდეს.

254. ომ-ში კაცის დარჩენისა-თვის. კაც-მა კაცი დაინარჩუნოს, თუ უცხო მგერი დარჩომია ღ შორის ქვეყნისაც არის, არც ჩვენი რგულია არის, თუ კელ-მწიფე არ გამოართმევს, ან თავს არ დახსნევიანებს, სყიდულ-ზედ უფრო ყმა არის. დარჩენაშიაც ეს ურევია, რომ თუ სხვის კაცისა-გან ან ჩამოგდებული არის, ან დაკოდილი, თუ კაც-მა შემოიძახოს რომე „მომეხმარეო.“ ან „ჩემ-გან ჩამოვარდნილი, ან დაკოდილი არიო.“ თუ დაირჩინა, დაანებე, მამაცობა არ გაიყიდება; თუ არა ღ იარალი ჰკრა რამე, ღ გაურა, არა ინაღვროა რა, ვისაც დარჩეს იმისი იყოს: თუ მოწამე ყავს, რომ იმ კაც-ზედ ამჩს იარალი მოხვდა რამ დამნარჩუნებელს უწინ, ერთი რომელიც უკეთესი იარალი ჰქონდეს მოწმობის გულისა-თვის მისცეს: თუ ან ახლოური კაცი ან ჩვენი სჯულისა დაირჩუნოს, იმას თუ კელ-მწიფეს მიართომს ჯილდოს მისცემს, თუ არა ღ ღიდი ნამუსი უნდა რომ თავი დახსნევიანოს ნამუსიანად უნდა.

255. ომ-ში ნაშოვნის საქონლისა-თვის. თუ ან თარეშობით ნაშოვნის იყოს, თუ კელ-მწიფე იქ ბძანდება, რომელიც ეპრიანება იმას მართომს, ღ ფანჯიკასაც აიღებს. თუ არ ბძანდება ფანჯიკს მინც აიღებს, ამხანაგე ში ჯერ თუ გარიგდენ პირობა მისცეს ერთ-მანერთს, რომელიც ამხანაგი სულ ცარიელი დარჩეს წილს ვერ დააკლებს, ღ ათის-თავს საცხენმალოს მამოვარი კაცი აიღებს.

256. ან ორმო დარჩეს პირ-ლია, ან ნათხარი რამ ქნას კაც-მან, ღ იმა-ში ჩავარდეს რამე, თუ თავის ნაცამალ-ში აქეს, უფრო ვერას შეუვლენ ღ თუ სათემოს, სასოფლოს ადგილს არა ინაღვლოს რა კაცმა, თუ საჭმელი პირ-უტყვი წახდეს იმაში ჩავარდნილი ორმო, თუ ნათხრის პაცრონს ღ საქონლის პაცრონს იმის-თანა მთელი მისცეს. თუ ცხენი ან ვირი, მაგის-თანა რომ არ იჭმებოდეს ჩავარდეს ნახევარი ფასი გარდაუხადოს: თუ ყმარწვილი ასეთი ჩავარდეს, რომ პირ-უტყვე-თან ჩაიღებოდეს, რაც იწყინოს მის საფერად შოსამართლემ გაუჩინოს. ჰკუის მყოფელი ან კაცი, ან ღელა-კაცი ჩავარდეს, არა გაუჩნდება არა ამის-თვის თვალი უჩანს, ნუ იქს.

257. უშვილო ვინმე იყოს ღ ქალი დარჩეს, თუ ქრმის კელთ-არის, ანდერძისა-გან მიეცემის, თუ გაუთხოვარი სახლ-ში დარჩეს, თუ ღარიბია, ნახევარი საქონლისა მისცენ. ჩვენს ქვეყანას მამულს არ მისცემენ: თუ მდიარი არის ქალს მის წესით კაი სამზითო მიეცემის; ესეც იქნების რომე თავის ადგილ-ზე ქმარი შეერთოს, პაცრონი ბევრს ნუ რას უკითხავს; ესეც იქნება, რომე ქალი დავარდეს მამის სახლ-ში, იმას ამ გაჩენილის-გან ზითვისა უფროსი უნდა მიეცეს.

258. ვისაც შერისხდეს ღმერთი ღ თავის ბატონი მოკლას, ან დაჭრას, ამისი სისხლი არ გაჩნდება, ამის-თვის რომე უმისა ყველა ბატონისა არის. არას მისცემს. ასე უნდა: კელ-მწიფემ და მოსამართლემ ასეთი წიგნი მისცეს ბატონს უმისა, რომე ნასყიდისა-გან უფრო ვერ-სად დაიკარგოს; ამის-თვის, რომ ეს სამართალი ველა-რას უმას ავს ვერ გააბედვინებს. ვის ბატონსაც წიგნი დააღებინოს, რომე უკელმწიფოთ ვერც მოკლას, ღ ვერც გაახეობროს; საქონელსა ღ მამულს ნუ ჰკითხავთ; ასეთი ბატონ-უმანიც იქნება, რომე უმას იმ ბატონის სისხლის გამოღება შეეძლოს; მაგრამ სისხლის მიცემა არ უნდა დაერქვას, მოსამართლე გაუწყურეს რაც ემწიფებოდეს. ამ სამართალს უკან, თუ ბატონ-მა უმა არ დაინდოს, ან მოკლას, ან გაახეობროს, მოსამართლემ მისი სისხლი გაათავისუფლოს.

259. თუ უმამ ბატონს გაგვარებით, ან გოხით ჰკრას, ან ხელით სცემოს, კელი მოკვეთოს, ან იმ კაცს კელის ფასი წაერთოს: თუ ან გაგვარებით პირის-პირ შეაგინოს, ენა მოეჭრას, ან ენის ფასი წაერთოს; კიდევ ეს არის, რომე თუ უმამ ეს შეიკეთო. „რომ ბატონს ჩემს მოურჩებო.“ ბევრი ავი იქნების: ესეც იქნება რომ უმამ ბატონი ან ცოლ-ზედ დაიჭიროს, ან უსამართლოდ ორი ნაჭერი დათვლების ღ რომელიც ქვრივის რიგია სხვა-გან დაგვიწერია, ისრე უნდა იქნას.

260. ბატონმა რომ უმას თავი დაასხნეინოს, ღ ბატონით ღ თავისის ბეჭდით წიგნი მისცეს, ის სწორე დასხნილი იქნება, კელი აღარა აქვს იმასთან. ღ თუ კარგი რამ სჭირს, ხანდა-ხან ემსახურება, არავინ დაუშლის; თუ წიგნი არა აქვს ღ უწიგნოთ გამოურთმევიან რამე, ღ სიკუყვით დაპირებია, უმა ცუყის, უმაც ბატონისა არის ღ საქონელიც; ყბაველი აზატი ღ თავის დასხნა სარწმუნოს მოწმებით, ღ წიგნით დამტკიცდება.

261. ვინც აიყვანოს უმარწვილი, ან იპოვნოს ღ გაზარდოს, იმისი ასრე იქნას, იმ კაც-ზედ კიდიჲ, თუ უნდა თავის შეილად გაზრდის, ღ თუ უნდა თავის უმად: სიკვდილის დღეს, თუ ან სიცოცხლეში აზატი უყრა ღ გაათავისუფლა, იმის მონათესავეს კაცს კელი არა აქვს. თუ უმობა დაარქვა სამკვიდრო უმა იქნება.

262. კაცი რომე კაც-თან მივიდეს, მოახლე სთხოოს. „მომეც ღ გეუმობო.“ თუ მოახლის პატრონ-მა გაუსინჯავად უმოწმოდ, ღ ან უწიგნოდ საქმის გამოუკითხვად, მოღავის უკითხვად, უმობის სიხარბის გულისა-თვის, მოახლეს მაცემის დასტური მისცეს, მერმე მოღავე გამოჩნდეს, ღ თავის უმა ითხოვოს, რად-გან სიხარბით ღ გაუსინჯავად მიუცემია პატრონს უმა არ წა-

ერთმევის, უნდა მისცეს. მაგრამ არცაღა ამ კაცს ცოლი წაერთმევის, ცოლ-ქმარს ნუ გაჰყრიან და ამ კაც-მან ფასი ცოლის სანაცვლოდ ერთი მართებული გოგო მოახლის პატრონს მისცეს: ვინ-იცის უქორწინოდ მიდგომა ან ოროსულობა მოხვედეს იმისი ეპისკოპოს-მან და მოძღვარმან ჰკითხოს; თუ უმობისა ან მოწამე, ან თავლები მისცეს და ან წიგნი მისცეს და დაატყუოს. „ჩემი მომღე-ფარი არავინ არისო.“ და მერმე მომღეფარი გამოჩნდეს კაცი პატრონს უნდა მი-ეცეს. კიდევ ცოლ-ქმარნი არ გაიყრებიან, ცოლისა-თვინ იმ კაც-მა მართებული გოგო მისცეს, და საუპაციო გაწბილებისა-თვის მოახლის სისხლი მისცეს:

263. თუ სხვას ქვეყანას ერთ-მან კაცმან მეორისა-გან ვალი აიღოს, თამასუქი თავის შვილს თუ სახლის კაცს გამოუგზავნოს, აქ ვინც მიმცემია სამართლიანად მისცეს; თუ ვინ იცის იქივ გარდაუწყვიტოს და იმავ მოვალისაგან გარდაწყვეტის წიგნი აეღოს მოწმით და გარდაუწყვიტოს, თამასუქი გაცუდლება და თუ რამ გამორთმეოდეს ისევ უკლებლად მისცენ, თუ მოვალის გარდაწყვეტის წიგნი არა ქონდეს და ისე შემოსთვალოს, იქნება წიგნის აღება ვერ მოასწრა და თამასუქის პატრონმა კი აიღოს; მაგრამ იმას წიგნი უნდა მისცეს; თუ ვინიცის მიეცეს და მასუკან სწორედ შეიცყონ და რახანც გამორთმეოდეს, როგორც სარგებელი მიეცეს ისე იმ რიგადვე შეუბრუნოს.

264. თუ ღლებულმან და სხვა თავადმან, გინა აზნაურმან, ერთმან მეორეს ჯგონით ან მათრახით თავი გაუტეხოს მისი საქმე ასრე იქნას: თუ ღიად ღიდი დაკრულობა ჰქონდეს, რომ ან ღიად დაჩნდეს, ან ამით ღიდი სწეულება გარდაიხადოს ის გამონახვით ბჭეთა კაცთაგან უნდა გაუჩნდეს ხმლის ნაჭრის ანგარისუხედ კი არა, მაგრამ იქმნების ხლმის განაჭრის ნახევარხედ, იქმნების მესამეხედ ან მეოთხეხედ გაუანგარიშონ და ისრე პასუხი გააცემინონ, ზოგი იპატიონ.

265. თუ ასრე გაუტეხოს, რომე სისხლი აღინოს, თუ უნდა ცოცხად კი-დეც დაჩნდეს იმისთვის ორი ქერის მარცხლის სისხლი აღინონ, რასაც გვარისა იყოს იმ ანგარიშითა, და იმისგან ერთი იპატიონ და ერთის ქერის მარცხლის სისხლი გაუჩინონ.

266. თუ ჯგონი დაჰკრას ნახევარი ქერის მარცხლის სისხლი გარდაუხადოს, რასაც გვარისა იყოს იმ ანგარიშითა.

267. ერთი ესე რომე თუ ბატონის გაგზავნილი კაცი მოსაქმე და მოსამართლე იმ მოჩივართ შუა ჯდეს, ბჭობდეს და არიგებდეს და მოჩივარმან მეორეს ან სცეს, ან თავი გაუტეხოს და ან ჯგონი დაჰკრას იმით სისხლი ხომ გაგვიჩე-

ПО СВѢРКѢ ИЗДАННАГО ТЕКСТА ГРУЗИНСКИХЪ ЗАКОНОВЪ ЦАРЯ ВАХТАНГА VI СЪ ДРУГИМИ ОКАЗАЛИСЬ СЛѢДУЮЩІЯ ИЗМѢНЕНІЯ.

Стран. 394, строка 7. *напеч.* უმცირეს ვიყავ მე ძმათა ჩემთა შორის...
читай: უმცირეს ვიყავ მე ძმათა შორის ჩემთა ღ უმრწემეს სახლსა შინა მამი-
სა ჩემისასა ღ ვმწესიდი საცხოვართა მამისა ჩემისათა, ხელთა ჩემთა ჳქმნეს სა-
გალო ბელი, ღ თითთა ჩემთა განაგეს საქებელი: ღ ვინმე მიუთხრას ესე უფალ-
სა. თავადმან უფალმან, უფალმან შეისმინა ღ თავადმან გამოავლინა ანგელოზი მისი ღ
აღმილო მე საცხოვართაგან მამისა ჩემისათა ღ მცხო მე ჴეთითა ცნებულისა
მისისათა, ძმანი ჩემნი იყუნეს კეთილ ღ ღიდ, ღ არა სთნდეს იგინი უფალსა.
განვედი მე შემთხვევად უცხო თესლისა მისდა, მწუყევდა მე კერპთა მიმართ-
თჳსთა; ხოლო მე ვიხადე მახვილი მისი ღ წარვჳკვეთე თავი მისი ღ ავხოცე
ყვედრება ძეთაგან ისრაილისთა. *см. Библию стр. 494; —, строка 17,*
მარადის ქონება კეთილისა; въ другихъ экземп. პურობად კეთილისა გონე-
ბისა; *Стран. 395, строка 24, საღოთთაგანთათა, въ другихъ, სამღუდელო-*
თაგანთა; —, строк. 24, ღ სახლისა ჩვენისა ხუცისა პაპუთი; въ другихъ
экземплярахъ этого во вся нѣтъ; —, строк. 26, ღურასბითა; въ дру-
гихъ экзѣм. ჴურასბითა.

Статья 1, строка 3, უფროსს, *въ другихъ, გარდა.*

Статья 2, строка, 6, თუ მეფეს მეფობა; *въ другихъ, ღ თუ არ შე-*
ემლოს ღ სახელი მეფობისა უნდოდეს, შეუძლებლად მეფობას უქმნელობა
ჳსჯობს; —, строчка 14, ღ იმათ სამართლონ ქვეყანა, въ другихъ экзѣм.
მათ განაგონ ქვეყანა.

Статья 3, строка 2, *напеч.* გონება აუჩქარებელი; *въ другихъ*
экземп. გონება-წყნარი; —, строка 3, *послѣ* მკითხავი *въ другихъ*
экземплярахъ читается, უნდა იყოს, ვითარჳგერ არს მის საჩივრის გარდა-

წვევა, ეგრეთვე მოწმობის მოძებარი, უნდა იყოს უქრთამო ი. ტ. დ; —, 14, ცალცალკე, вь другихъ, განკერძოებით; —, строка 8, იქმნების მის ალაგს ჯავრიც, вь другихъ экзем. ჰ არის ალაგი რომ გაჯავრებაც უნდოდეს.

Статья 7, строка 2, მსგავს ამათებრზედ, вь другихъ, ესევითართა; —, строка 17, ჰ ცხენი მემათრახისა; прибавлено: ჰ ვინ იცის ორივ გარდასვივდეს, უნდა დაცალონ, ქვევითად ერთმან ერთზედ მიუშვან ჰ რომელიც წაქცევს სამართალი იმას ღარჩება.

Статья 10, строка 2, შეგდებული; вь другихъ экзем. შეუგდებელი; —, строка 9, სსხელ-ღობრივ, вь другихъ экзем. სსხელიცა მისი ჩაიგანოს.

Статья 15, строка 4, პირველს ჟამურს, вь другихъ экзем. პირველის ჟამისა.

Статья 16, строка 8, მინაღთუნი არის; вь другихъ экзем. послѣ сего прибавлено: ჰ სამი ახაზი ერთი მარჩილია.

Статья 49, строка 6, ცალმოგვს; вь другихъ, ცალქლამანს აზნაურზედ; —, строка 8, ოთხი, вь другихъ, სამი; —, строка 11, სანახვი რკინა ჩავა, вь другихъ, სანახვი ფილთა ჩავა.

Статья 185, მეწყერი რომ მოგლგდეს (სხვა არ იბოვება).

Статья 205, строка 14, ჰ ღათს, вь другихъ экзем. ღოს.

Статьи начиная отъ 225 по 237 включительно вь другихъ экземплярахъ изменены такъ :

Статья 225. გიჟისა ჰ ბნედიანის ცოლისათვის. თუ ეს სენი ქორწილს წინათ სჭირს ჰ ქმარს შეატყუეს, თუ გაუშვებს სამკუდრო უნდა მისცეს, ჰ საკანონო მამამა ჰ გამთხოვებელმა უნდა გარდაიხადოს; ამისთვის რომ ქრმის თავი არა ქონდა, რაცომ გაათხოვეს ჰ თუ რაც რა ფერი სენი დედაკაცს ქმრის ხელში დემართოს უნდა მოუაროს, გაშვება არ იქნება ჰ ერთმანერთის შენდობით იქნების მოსამართლე არად აერევის.

Статья 226. უსამართლოდ გინებისათვის. იქნების რომ ასეთ ფერად შეგინოს, რომ სისხლი ჰ კაცთან დიდი მცერობა გაიშალოს. ამის მთქმელს იმითში რაც სისხლი მოხდება ნახევარი რომ რაცომ ასეთი შეგინა რომ სხვას გარდაჰკიდა ჰ სხვებრ უსამართლოს გინებისათვის მოსამართლისაგან გარდაეხდევინოს ცემითა, თუ დატუქსვითა.

Статья 227. წაძრახვის თვის. ვინც ვისაც წაძრახოს იმით სისხლი ჰ რაც რამ ჩხუბი მოხდეს, ნახევარი წამძრახვამან გარდაიხადოს ჰ ნახევარი მქნელმან ჰ თუ იმ წაძრახვიო ჩხუბი არა მოხდესრა ჰ გულის მოწყველისათვის

უთხრას, გულის მოწუვედა ღ თავის გატყეხა ერთად ჩაგვიგდია, რასაც გვარისა იყოს იმ წესით თავის გატყენასთან ჩაიგლება ღ იმთონი გარდაუხდალოს.

СТАТЬЯ 228. კაცმან კაცს მუქარა დასთხოვოს ამისი ქართლში არა გაჩღებარა; ამისთვის რომე ამაჟი კაცნი არიან ღ მოსამართლემ დატუქსოს. ღ კარი გა-
არონინოს.

СТАТЬЯ 229. ვინც ვინმე გაგზავნოს საღმე ღ იქ მოკუდეს, მოგვამაგირე იყოს, თუ სხვა, თუ იქ ავადმყოფებს ღ ღლით მოკუდების, მის სულზე უნდა გაისაგოს, სხვას ვერას შეკუვლენ გამგზავნელს. ეს გაგზავნილი კაცი ან შენს შეესწრა ღ ან იმ ალაგის ავმან სიხაშემემ, თუ უაზახმან მოკლას ნახევარი სისხლი გაუჩნდება რისაც გვარისა არის; ამისთვის რომ არც გამგზავნელს უნდა სიკუდილი, ამ რიგითა რომ თუ ან ყმა არის, ან კაცი გასამრგველოს სთხოვს ღ გამოართმეს, ამისთანას არა ეთხოება, ღ ან თუ სხვის შვილ ღ მოგვამაგირე არის ამისი მეოთხედი სისხლი მიეცემის, ამისთვის რომ მოგვამაგირეთ დაუჭირავს: მაგრამ ამისთვის არ დასდგომია, რომ სასიკუდილოს ადგილს გაგზავნოს.

СТАТЬЯ 230. ვინც ვისი პირუტყვი ან საძოვარზე ან თუ წყალზე წაიყვანოს ღ დაუშაოს ღ თუ მოკლას, თუ იხმარა ღ ისრე დაემართა მთლივ უზღოს, თუ ფათერაკის საქმით მოუხდა ნახევარი დაიკლოს პატრონმან.

СТАТЬЯ 231. ვის შვილი დარჩეს, მასუკან მოკუდეს, დედაკაცი დარჩეს უშვილოდ, თუ სახლში დადგების რადგან ქმარი ღ შვილი იქ მოკლამია ისევ თავის პატივით იყოს, თუ გამოვა ან სამშობლოს მივა ან მონოზნათ შედგება სახლიდამ საკაცოს საქონელს ვერ წაიღებს ღ თუ რამ თავის ქმრის კერძი საქონელი ღ სულადი არის მისი მესამედი სამკვიდროდ გაუყვს იმ დედაკაცს მამულს გარდა; თუ ქმრის სახლში გაუყარი კაცი არა ჰყავს საქონელს თავის ბატონის მეტი ვერავინ შეეცილება

СТАТЬЯ 232. დედაკაცს ქურივს მამულის გასყიდვა ღ შეწირვა. არ შეუძლია ღ საქონელი რაც ხელთ უჭირავს როგორც უნდა მოიხმარებს, თუ სახლის კაცი ღ ან ბატონი გამოეკიდა როგორც ზეთ სწერია ისე უნდა იქნას

СТАТЬЯ 233. ანდერძი. თუ კაცმა მოკუდავმა თავის ალალი საქონელი თავის სულის დააკლო ღ ვისაც უანდერძა მიეცემის მამული, თუ ნასყიდი აქვს ისიც მიეცემის სხვა მამული მის პატრონზე ჰკიდია.

СТАТЬЯ 234. აზაკობისთვის ვინც ან თავის მზევალი ან მონა ნასყიდი ღ თავის უცილებელი ყვეს ღ გააზაკოს, ხელი არავის აქვს, თუ სასახლო ღ საძმორამ არის უერთმანერთოდ აზაკი არ არის.

СТАТЬЯ 235. თავდები ამ სამართლით უნდა, რომ ნებით მოვიდეს ღ უთავდებოს ხელში გამოაბაროს, უცილოდ ისევ უნდა ხელში მიაბაროს, რომ მიბარებოდეს თავდებს; ძალად თავდების დაყენება ცოლდა არის.

СТАТЬЯ 236 მთხრობლობა საქმით ხომ მართლიც ცოდვა არის ღ ცყუ-
ლი მესისხლობა არის; მაგრამ საღთოს წანახედისა ღ ხელმწიფის ორგულო-
ბისა შეიციოს ვინმე ღ არ გაამყლავნოს ის ღამნაშავესთან ჩაიგდების, მასთან
უნდა ღანაშაული გარღახადოს, მთხრობელმა როღისაც უთხრას კაცსა ღ სამ-
თხრობლო გამოართვას, მაშინვე ის პირობა უნდა ღაიღოს რომ თუ გასჭირდეს
პირს ღაუღებო, რომელიც ამის პირს ვერ მისცემს იმაში ცყუილი ურევია, თუ
ცყუილად კაცმა კაცს უმთხრობლოს ღ მთხრობელი გამცყუნდეს რაც იმისი ენით
მართალს კაცს ეღებოდეს იმთონი მოსამართლემ გარღახედვინოს.

СТАТЬЯ 237. ფიცისათვის ღ მოფიცარისა მოსამართლემ გასინჯვით უნდა
ფიცის საქმე გაარიგოს, თუ კაცს ხედვდეს რომ ღუთის მოშიში არ არის ღ
სჯულისაც არა იცისრა, იმას ფიცს ნუ ღასღებ. ბრძენო მოსამართლეც, ხედვ
რომ არას ინაღვლის, ღიღი საქმეც რომ იყოს ბევრს მოფიცარს ნუ შეაღებ,
რომე ორი ცოდვა უძევს; ერთი ამაღ რომ ეგების მართალი იყოს ღ ბევრის
კაცის შოვნა ვერ შეიღლოს; მეორე ესე რომ თუ ბევრნი შეგროვდენ ღაიფიცვენ
არ შეირცხვენენ. მოფიცარი ღროული, ღუთის მცნობელი, სჯულის მეცნიერი ღ
ცოცა უნდა იყოს.

СТАТЬИ 259, 260, 261 ВЪ ДРУГИХЪ ЭКЗЕМП. ИЗМѢНЕНЫ ТАКЪ:

Статья 259. თუ ყმამ ბაცონს გაჯავრებით, ან ჯოხნი ჰკრას, ან ხელით ცემოს,
ხელი მოკვეთოს, ან იმ კაცის ხელის ფასი წაერთოს, თუ ან გაჯავრებით პირის-
პირ შეაგინოს, ენა მოექრას, ან ენის ფასი წაერთვას; კიდეც ეს არის რომე თუ
ყმამ ეს შეიციო რომ ბაცონს ჩემს მოვრჩებით ბევრი ავი იქნება, ესეც იქნება
რომ ყმამ ბაცონი ან ცოლზე ღაიჭიროს ან უსამართლოდ ორი ნაჭერი ღაითუღების
თუ ამას არა შეეკარღებინოს რა მოსამართლემ ან კარგად ღაურღებინოს ღ ან
გაათავისუღლოს, თუ ყმამ ამისთანას საქმისათვის ან აგინოს, ან ჯოხნი სცეს,
ან ცოცათაც ღასჭრას ბაცონმა შეუნღოს სიკუღიღოს მაშინც ნუ შეჰკადრებს.

Статья 260. პაცრონმა რომ თავის მკედრის ყმა ან ნასყიდსა თავი ღაასხნე-
ვინოს ღ მართლის მოწმებით წიგნი მისცეს ღ იმ კაცს წიგნი კელთ ეჭიროს,
ის ყმა აზაღი არის ღ აზაღ ნაქმარისაგან კიდეც უფრო აზაღი იქნების ღ აღარა
ხელი აქვს მის პირველს პაცრონს მასთან; ღ თუ არც წიგნი ეჭიროს ღ არც
მართალი მოწამე ჰყვანდეს ღ ისრე უწიგნოთა ღ უმოწმოდ ამბობღეს ამას კაი
გასინჯვა უნდა, ან რას გზით ამბობს თავის ღაასხნასა, ან წიგნი რაცომ არა აქვს,
ან მოწამე რასათვის არა ყვას, ესე იგი ასე კარგათ გაუსინჯეთ ღ თუ წიგნი
ხელთ უჭირავს თავის თავის ღაასხნისა ღ წავა ეს თავ-ღაასხნილი კაცი ღ ერთს
კაცს ყემობა ღ მამულს გამოართმევს ღ ასეთს წიგნსა ღ პირობას მისცემს
რომე როგორც სხვა შენი მკვიდრი, ყმა გყვანდესო, მეც ისრე მკვიდრად გყმო-

ბივარო, წიგნი გაუსინჯეთ ღ როგორც პირობა ღ წიგნი აქვს იმ რიგად აყმე-
ვით; ღ თუ მკვიდრობის წიგნი ღ პირობა მიუცია ადვილად ველარ წაუა, თუ ისრე
უწიგნოდ ღ უპიროდ წყალობის ყმად მისლვია, რადგან წიგნი არ მიუცია ღ თავი
სამკვიდროდ ყმად; ამ რიგად მისული როდისაც უნდა მამულს დაუგდებს ღ წავა
ხელი არა აქვს, თუ ეს თავ-დასსნილი კაცი თავისთვის არის ღ არავის ყმობია
ღ მასუკან როსაც მოინდომებს ღ ვისმე ყყმობა იმ კაცთან არავის ხელი არა
აქვს, ვისიც ყმობა უნდა იმას ყყმობა, ესეც იქნების რომე წიგნი არა ქონდეს
ღ მოწამეკი ჰყვანდეს კაის მოწმის პირითაც დაიყერების რომე თავი გამოყსსნას
იქნების რომე პატრონიც ამბობდეს რომ თავი დავასხნევინიყო, მართალი არისო,
თუ წიგნი ქონდეს იყმონ, თუ მართალი მოწამე ყვანდეს იყმონ, თუ პატრონი
ამბობდეს ამით კიდეც უფრო იყმონ, თუ ესეები არც ერთი არ იყოს კაცსა მასზე
ცუდ უბრალოდ ნუ რავინ იყმობს; თუ ვინ იყოს იყმოს ვინმე სამართლით
გაურიგეთ.

СТАТЬЯ 261. თუ ერთ-მა კაცმან, უძმომ უსახლის კაცომ, გაყრილმა, უშვი-
ლომ ცოლმან ღ ქმარმან ერთის სხვის კაცის შვილი დედამიანი, თუ უდედ-
მამოდ ნაპოვნი ობოლი ვინმე გაგდებული იყიდას, თუ იპოვნოს, იშვილოს ღ
გაზარდოს თვისი მამული ღ ქონება შვილისებრ მისაკუთროს ღ მას უანდერძოს;
მასუკან ის გამზდელი თუ მსყიდველი კაცი მოკუდეს მისი მეზაცონე ამ ანდერძს
ნუ მოშლის, ვითამ ის არ მომკუდარა, მისი მამული ღ ქონება მასვე აქონოს,
იმით იმსახუროს, ვალი ღ სადაო, ჭირი ღ ღხინი, ბატონის სამსახური მისის
მამობილის მოდავეს პასუხი ყველა მან ნაშვილებმან ქნას. თუ დედაკაცმან
უქმროდ თავის ზითვით ამ რიგი რამე იშოვნოს, თუ იყიდას, თუ გაზარდოს,
ასრე რომე ქმრისა არა ერიოსრა მის დედაკაცისა არის, უნდა აზაცს უზამს უნდა
იმსახურებს ხელი არა ვის აქვს, ქმარი რომ კიდეც მოკუდეს ღ სხვა შვირთოს
თავის მზითვით ნასყიდი თან გაყვების რომე მის მეპატრონეს ხელი არა აქვს.
იქნების შვილად კი არა ისრე სასამსახუროდ ცოლ-ქმართ ერთად იყიდას, სამსა-
ხურისა თუ მადლისათვის ღ მერმე ის მსყიდველი კაცი მოკვდეს, როგორც მისი
საქონელი ღ მამული მის მეპატრონეს ეხელთვის ისბიჭიც მისი იქნების; მაგრამე
იმ კაცის საქონელთან დაითვლების ღ რომელიც ქურივის რიგი სხვაგან დაგვი-
წერია ის ისრე უნდა იქნას.

ПРИБАВЛЕНІЯ КЪ ГРУЗИНСКИМЪ ПОСЛОВИЦАМЪ.

არა შეგდა მწუერი სესა, არა იყო გუ-
არი მისი.
ათგერ გაზომე, ერთხელ გამოსჭერ.
აქ იყავ არა მნახე, ვირზედ შეგექე მო-
ლი მნახე.
აპრუწვით არის მახარა, კალოზედ ბარგი
გაყარა.
აპრუწუწუნის წამალი პრასა ღ ნიანხურია.
ბარში რომ ქკუა დაიკარგება, მთაში
მოსქებნიან.
ბატონის კაცს ნუ გალახავ, თუ გალა-
ხო, ასე რომ გალახვა ერქვას. (ესე ითქმის
ღათრობაზედ: ღვინომ გალახა).
ბელურიდამ გადმოხედ ღ ვირზედ შეგექე.
ბოჯს ბოჯობა არ გაუვიდა, მაჭანკლობას
მიჭყო ხელი.
გიჟი ბევრჯელ მართალს იტყვის.
გიჟი მიუშვი ნებასა, თვთ შეეყრება ცნე-
ბასა.
გავიქცევი ქარიანი მქვიან, დავღებო ლა-
ჯიანი.
გოჭი ქყვილით გაიზღება, ყმაწვილი
ჭირილით.
გზირს სოფელში არ უშეგებენ, ფარხმა-
ლი მამასახლისისს ღამიკიღეთო (ბბა-
ნებდა).
გიუს საქმე დასდევ ღ შენც უკან მიჭყევ.
გვარიანი ცხენი მათრახს არ იკრავს.
დაადარე მსხალი პანჯას.
დაუპატკიებელს სცუმარს აბუჩი ჰქვიან.
ღარბაჯს შესლოვა შენ ხელთ არის, გამო-
სლოვა პატრონისა.

ეშმაკები რუმბებს ჰბერევენ ღ ღვინო
არსად იყო.
ეს ფონი კარგია, მაგრამ ერთს ადგილს
არჩობს.
ერთის ჩივის ჭროკინი გაზაფხულს ვერ
მოიყვანს.
ერთის პირიღამ კიდეც ცივა, კიდეც თბილა.
ღა კუცის კალოის ბრალი, თვარემ ფრთა-
ნი გაფრინდება.
ღირი რომ ბატონად გყვანდეს ჰჩის ნუ
იტყვი.
ღინ ალაღ ალაღს იძახდა, ღ ვინც
მწერს იჭერდა.
ღი დეღვ დეღო, რა დიდი ღორი კვდებაო,
შვილო, შენ რა გენაღვლება დიდი ჩიჩია
გერგებაო.
ღამე, მამო, თარხანო, რა ქკუაზედ
თხლათხარო.
ღსღივე, ვსღივე, ვერ მოვეწიე, დაესღებ
ღ მოვეცადე.
ზოგი მფრინველია იმისს სორცს სჭა-
მენ, ზოგი მფრინველია სორცს აჭმევენ
თუ შენი არა იხარგებოდეს რა ღხინს
ნუ რა გირჩევიან.
თავ-ღადრეკილი, კულ-გაბზეკილი.
თუ ჭირის-უფალი არა სჭირს, მოცი-
რალი ვისი აბულის მოვაგლახეა.
თხას თხის ფეხით დაჭკიდებენ, ცხუნარს
ცხუნრის ფეხით.
ჩმერელმა ცხენის ნალი იპონა (ღ
თქმა), ღმერთო, სარკინეთი ამოაგლეო.
ისევ შეჩვეული ციებ-ცხელება ჰსჯობს
შეუჩვეულსა.

მისი ცოცხალი იცინ მკუდარს საით უზმენ თავსა.

კაკაბმა თქვა: 52 სიმღერა ვიცოდი, ასეთმა ალაღმან წამომიქროლა, რომ სულ დამავიწყაო.

კულა-ხარი თავის თვის არ იყო, სხვას ბუზს უკერებდა.

კაი შინაურსა, თორემ გარეული სად წაგივიაო (კაი აქ ნაკვეთია: ჰკარ, დაჰკარ).

კაი ღვინის ნაძირალი, კაი კაცის ნაცოლარი.

კაცი უნდა ხერხი იყოს გაჰქონდეს და გამოჰქონდეს.

არა თუმცა ეჩო იყოს, მარტო შეგნით შემოჰქონდეს.

მგრულად შეილი გაზარდე, მოყურულად გამოგადგება.

მთქმელი ვერა იქს, მქნელი ვერ იტყვის.

მკუდარს ლომს ცოცხალი ძალი ჰსჯობია. მალალი არ მოდრკა, დაბალი ვერ შესწვდა.

მტერი რომ არა გყუნდეს, ვისაც დაჰპირდები და არ უსრულებ მტერს იშოვი.

მჭედელს დანა არა ჰქონდა და ფეიქარს ხელსახოცი.

მტერს უკან უძრახე და მეგობარს პირში. მისვლა ბერი ცხონებასა.

მორბის მორბის გაბრიელი, არვინ არის მადრიელი.

მკაში პირობას ხენაში პირობა ჰსჯობს. მზანდარელი თათარი გოჭის თავს მეცილებოდა.

მამის სული გაეშვათ პაპის სულს ჰფიცვდენ.

მეცის მეცმა სიწმინდემა ცრაპიზონი დააქცია.

მმალი რომ უდროო დროთ დაიყვილებს თავს მოსჭირან.

მნამ პეტრე მოვიდა პავლეს ცყავი გააძურესო.

მოვიდა სომეხი, მოიცანა სხვა მესი. მუცელი ჩემი ქვევით არის, ჩემ ზეით არ არის.

ნაცარი იყარე დიდის გორისა. ნუ ხარ ავი, ავისაც ნუ გეშინიან.

ნემს-მახათს მგელივი არ ეკჭრის. ნურც ეშმაკს დაინახავ, ნურც პირგუ-

არს დაიწერ. ნეცავი ასი დამკრან და ერთი მართალი მათქმევიზონ.

ორი ბატონის ყმა ვიყავ, ხან ერთი მცემს, ხან მეორე.

პურად ძვირა კაცისა მარილი მეცი და-

ინარგება. პირველი ბედი ბეღია, მეორე გაგონებაა, მესამე ვირზედ შეგდობა, მეოთხე გა-

ჭენებაა. (ითქმის მრავალგერ ქორწინებაზედ).

რეგვენს კაცს თვალში აქუს ქაჭუ. როგორც გეჭირებოდეს, ისე გელირებოდეს

როცა არის თხა მგელთა არის. რაც არ ვშობე შეილი არ იყო, რაც არ

გაფზარდე ყმა. სხვა თევზებს კალმახი სჯობდა, და

კალმახს თხის წვეწუა. საცა არ იყოს ცოცხა კმარ იყოს

სავაგლახოლამ აილე, საციალოზებ დაადევ.

სანამ წნელი პატარაა მაშინ უნდა მო-

იგრიხოს. სართი გოგოხეთს ანთებს.

სიბერემდინ სწავლა კაცს არ მოსჭარბდება.

სულ არარაობის, ისევ ცალ-უღელი ხარი სჯობს.

სევემა ძვალი გაზომამო და ისე შე-

სჭამაო. სხვის გაკეთებულმა გულიო და ჩემმან

წელიო. ურიის პური თუ სჭამო, ურიისთვის ხმა-

ლი მოიქნეო. უწყლოდ, უპუროდ, უღვინოდ უამი

არ ოდეს იწვივის ფურმა იწველა, იწველა, ბოლოს ფესი დაჰკრა და დაღვარა.

ქურდს რა უნდა ლამე ბნელი.

ქურდის ქურდი ცხონებულთა.

ქაშიუ შეშინებული ღოს უბერავდა.

ქურდი ღ ავი შემნახავი ამხანაგნი არიან.

ყმაწვილები შინ მშვივრები იყუნენ, გა-
რეთ ცაბლას რა ხელი აქუს.

ყური იმიცომ არ გაიზღება, რომ ბევრს
რასმე გაიგონებს, ღ თვალი ბევრს ნა-
ხავს.

ყმაწვილი თუ არ იტირებს, ღელა ძუძუს
არ მისცემს.

შავი მიწის მეტი კაცს ვერა გააძღებსრა.

შეჩვეული ჭირი შეუჩვეველს ღზინსა
სგოზს.

შენ წახდი, მეც წამახდინე, ანლა ქრისცე
აღღა გვიხაროდეს.

ჩათრევას ჩაყოლა ჰსგოზს.

ცხვარი ცხვარია, გაცხარდება ცხარია.

ცხვარში მგელი დაერია, ვაი ერთის
პატრონს.

ცხენიანი ქვეითს დასცინობდა.

ცხენი ვიშოვე, უნაგირი ვერ ვიშოვე;

უნაგირი ვიშოვე, ცხენი ვერ ვიშოვე.

ძმა ძმის თვინა შევ-დღის თვინა.

ძერას თვალი არა ჰქონდა, ღმერთსა
წარბსა ჰსთხოვდა.

ძვირად სყიდვა სგოზს კარგისა ზედ-გა-
მოღება სართისა.

წყალი რომ დაგუბდება, აყროლოდება.

წასულთა სგოზს წამავალისა არ დაზმა-
ნება ხანისა.

ხილი მეხილესა.

ხელი ხელსა, გოჭი მგელსა.

ხარს მამობით მოსჭამენ. ფურს ღელობით
ხელმა ხელი დაბანა ორმა პირი.

ხუმრობა თავს ვერ დაიჭერს.

ხაცს სანთელს ნუ დაჰპირდება, ღ ყმა-
წვილს კვერსა, თუ დაჰპირდე ნულარც
უმტყუვენებ.

ხუთს დითში არც ორი არის ერთმან
ერთის ცოლი.

ჰსგოზს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკუდი-
ლი სახელვანი.

ჰსჭედე რკინა, მანამ ცხელია.

სიტყვის მასალები.

ცა ქუდად არ მიჩნია, ღელა-მიწა ქალამნა
ყველას თავზედ კაკალს ამტურევს.

სხვის ხელით ნარს ჰგლეფს.

სიტყვას ბანზედ აგებს.

მადლი მაგლად გარდაექცა.

ფიცი მწამს ღ ბოლო მაკვირვებს.

თვალში ეკლად მიჩნია.

მუნჩრუჭი მოუჭირა, კრიჭა აუკრა (ამა
ნიშნავს რომ თავისნებობა მოაშლევინო
ვისმე).

გაზაფხულისა თავზედა ხეს ფოთოლს
გამოუა,

კაცი რომ გალარიბდება თავში ჰკუა
გამოუა,

ზოგსა ძილად გარდექცევა, ზოგსა ძი
ლიც არ მოუა.

რა ქნას კარგმა მონარღემა თუ ღუშაშ
არ მოუა.

894.63

8, 846